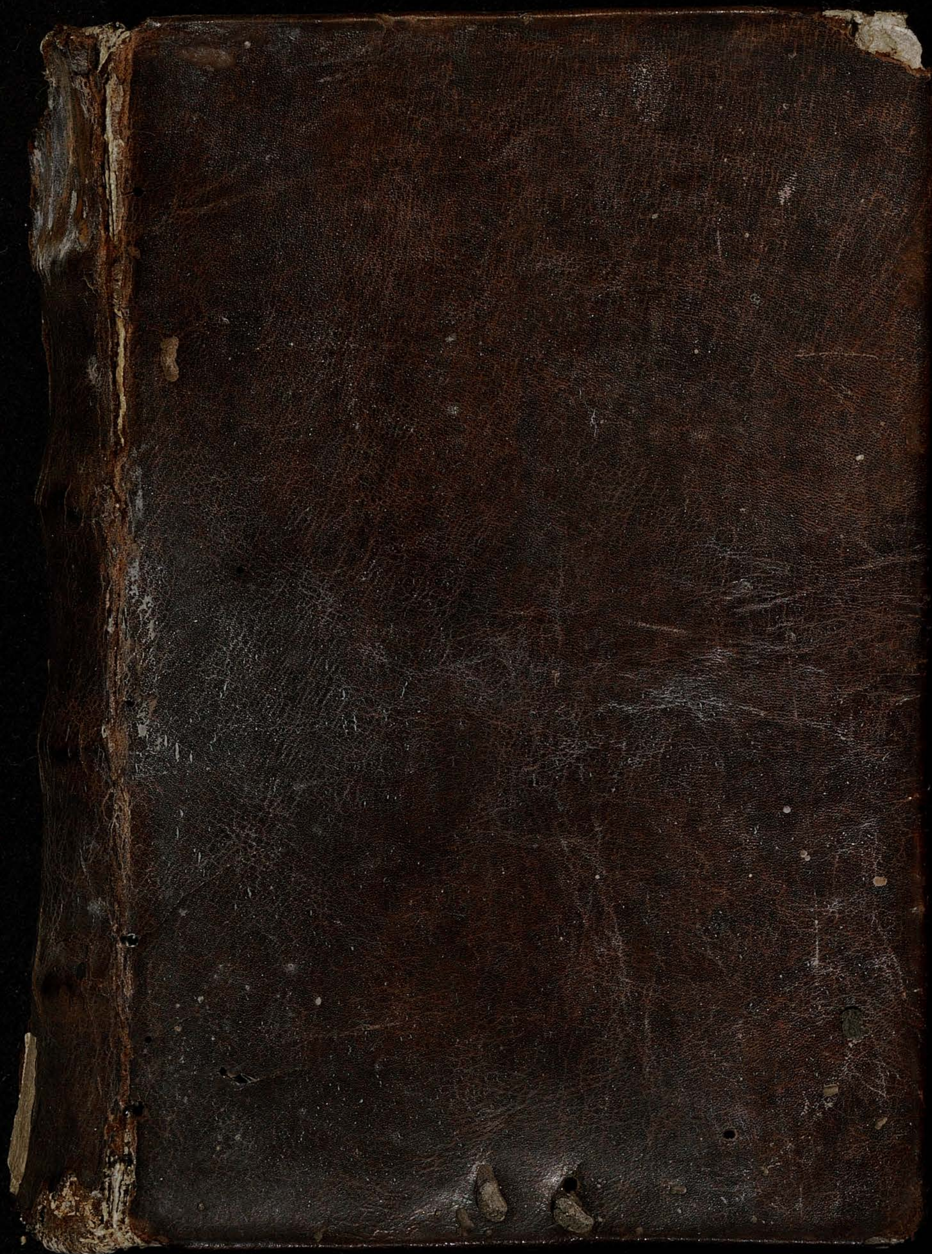

RATIONALE SEV ENCHIRIDION DIVINORVM OFFICIORVM.

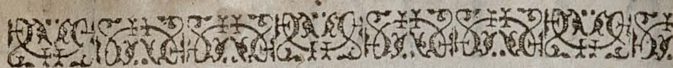

Tomus secundus.

LVGDVNI,
In off. Q. Philip. Tinghi, apud Simphorianum Beraud,
ET
Stephanum Michaelem.

M. D. LXXXIIII.

LIBER SEXTVS.

SVMMA.

1 *Annus solaris, quatuor temporibus distinguitur.*
2 *Annus magnus huius mundi, quatuor temporum varietate mensuratur, & numero 3. 4. 5.*
6 *Tempus hyemis & deuiationis, repræsentat ecclesia, à septuagesima vsque ad pascha.*
7 *Tempus Veris & renouationis in aduentu domini.*
8 *Tempus Aestatis & reconciliationis, in tempore Paschali.*
9 *Tempus Autumni, & peregrinationis à Pentecoste, vsque ad aduentum.*
10 *Tẽpora quatuor huius mundi, considerantur iuxta quatuor diei summas partes. Item iuxta quatuor summas Christi actiones. & nu. 11.*
12 *Officia cur ecclesia inchoat à tempore Veris, siue renouationis.*
13 *Libri quinam legendi per totum anni circulum in ecclesia, vide per discursum numero. 14. 15. 16. 17. 18. 19.*
20 *Testamentum duplex, vetus & nouum. Et quid testamentum.*
21 *Scripturæ cur dicantur vetus testamentum. Et quare scriptura nouum. numero 22.*
23 *Officium ecclesiasticum, in quibus consistat.*
24 *Libri ecclesiastici, tres sunt.*
25 *Graduarius Liber, quid. Quid trophonarius. nu. 26.*
27 *Libri lectionum, plures sunt, quos percurrit. nu. 28. 29. 30. 31. 32.*
33 *Dauidis Pauli, & Matthæi scriptura cur frequentius vtatur ecclesia.*
34 *Psalterij triplex vsus. Et quoties à Hieronymo versum.*

ARGVMENTVM.

De officijs dominicarum specialiter, & quarundam feriarum, & festiuitatum Domini, & ieiuniorum quatuor temporum. CAP. I.

N proxima præcedenti parte, de diuinis officijs in genere diximus, nunc autẽ de specialitatib. & diuersitatib. eorũdem per anni circulũ ostendamus videlicet de officijs dominicarũ, & quarundam feriarum & festiuitatum Domini, & de ieiunijs quatuor tẽporũ: & de conuenientia ipsorum officiorũ

tam

tam nocturnalium quã etiã missę,non vnius duntaxat ecclesię,
sed diuersarum officia prosequentes.Ad †quorũ euidentiã est
distinctio temporum præmittẽda.Siquidem annus solaris qua
tuor temporum successione dilabitur.s.Hyemis,in quo semina
iaciuntur.Veris,in quo seminata prodeunt,& in spicas acuun-
tur.Aestatis,in qua messes albescunt,& falce succidũtur.Et Au
tumni,in quo per ventilationem grana à paleis separata,in hor
reis reponuntur.Sic & magnus vitæ pręsentis annus durans ab
initio seculi,vsque ad finem mundi, quatuor temporum varie-
2 tate mensuratur.†Primum tempus fuit deuiationis in genere
humano,videlicet ab Adam,vsque ad Mosen in quo declinaue
runt homines à cultu Dei,qui vera lux est, facti idolatræ & nil
illuminationis doctrinę habentes:& simul inutiles facti sunt, &
non fuit qui faceret bonum,vsque ad vnum.Tunc enim homo
reliquit creatorem suum,& de lapide dixit:Tu es deus meus.
Hoc tempus,quia fuit ignorantiæ &cęcitatis,benè concordat
3 hyemi,in quo obscuritas regnat.Secundum †tempus,fuit reuo
cationis siue renouationis,videlicet à Mose vsque ad natiuita-
tem Christi,quo edocti sunt homines per legem & Prophetas
de aduentu Christi,de curatione peccati , & dilectione vnius
dei.Tunc Dominus dixit ad Israel.Audi Israel, Dominum deũ Deut.6.
tuum adorabis, & illi soli seruies,&doctus est homo,quidsibi,
ipsi,quid deo,quid proximo facere teneretur.Postmodũ ob eã
dẽ causam suscitauit prophetas,vt scilicet prędicatio hominẽ
magis ab erroribus reuocaret.Hoc tempus concordat cum Ve
rẽ,ꝙ habet aliquid luminis:sed multũ obscuritatis.†Tertium
4 tempus fuit regressionis,siue reconciliationis,& visitationis:vi
delicet à natiuitate Christi,vsque ad ascensionem eiusdem,per
quam facta est gratia hominibus,&prędicatio euãgelij,de quo
dicitur,Ecce nunc tempus acceptabile,ecce nunc dies salutis.
Hoc est tempus gratiæ,quia oriens nos visitauit ex alto,in quo 2 cor.6.
tempore Dominus,qui est Sol iustitię , mundum sua pręsentia Luc.11.
visitauit,& propria doctrina sufficiẽter illustrauit.Hoc tempus
5 concordat cum ęstate,in qua claritas regnat.† Quartum,est pe
regrinationis,videlicet ab ascensione domini,vsque ad diem iu
dicij,vbi erit cõsummatio seculi, ꝙ tempus est habens multũ
luminis,qa Dei misericordia reuelata sunt diuina mysteria.Ha
bet tamẽ aliquid obscuritatis nostra negligentia faciente & sic
concordat cũ Autumno,qui habet aliquid obscuritatis,sed am
plius claritatis.In primo tẽpore, vigor fidei,flos spei,fruct⁹ cha
ritatis,frigore infidelitatis exaruit.In secũdo,vinea domini ali
quatenus viruit,& floruit.In tertio,virens & florẽs fruct⁹ vber
rimos attulit.In quarto,cadentibus folijs verborum decolorari

cœpi. Rurſus tempus deuiationis, dictũ eſt tẽpus culpæ, & pęnę.
Luc. 18. Nam propter ipſam deuiationẽ homo ſubiectus eſt culpę: &
propter culpã pœnæ. Vnde dicit Dominus, Putas, cum venerit
filius hominis inueniet fidem ſuper terram. Tempus renouatio
nis dicitur, tempus doctrinæ, & prophetiæ propter decalogum,
per ꝙ docuit Deus genus humanũ. Tempus recõciliationis, di
citur tempus libertatis & gratiæ atque lætitiæ. Tẽpus peregri-
nationis, dicitur tempus luctus & pœnæ, ſiue laboris, & pœnitẽ
tiæ ꝙ nos facimus declinationis, & negligentiæ. Primũ, fuit de
ſperationis. Secũdũ, reſpirationis. Tertium, liberationis. Quar-
tum, exercitationis. Hæc quatuor tempora repræſentat Eccle-
ſia ſingulis annis, ſiue ſtatus Eccleſiæ per hæc quatuor tempora 6
variatur. Temp⁹ hyemis † & deuiationis, in quo mors regnauit,
repræſentat eccleſia à ſeptuageſima vſque ad paſcha, recolens
caſum, & pœnam primorum parẽtum propter eorum culpã, &
ideò cantica lætitiæ, excepto Gloria patri ſubticẽtur, prout ſub
tit. de ſeptuag. dicetur. Siletur enim, gloria in excelſis Deo, quã
dò in teſtimonium pacis auditum eſt quando veritas de terra
orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit. Tempus † Veris renoua- 7
tionis, repræſentat Eccleſia in aduentu Domini, per quẽ omnia
renouata ſunt vſque ad natale Domini. Vnde ad notandum, ꝙ
patres illius temporis habuerunt aliquid luminis: ſed multum
obſcuritatis, reſpectu ſequentiũ, minora cantica lætitiæ cantat:
Gloria patri, & allelu-Ia: ſed maiora ſupprimit, ſcilicet Gloria
in excelſis, Te Deũ laudamus, & ſequentias, prout ibi dicetur.
Quia enim hoc tempore peccatũ regnauit, nõ propter ignoran
tiam, vt mors prius, ſed propter carnis infirmitatẽ, ideò canitur
allelu-Ia, quia patres huius tẽporis ſub lege fuerunt: ſed Gloria
in excelſis ſiletur, ꝙ ſignum eſt pacis & iuſtitiæ, quã lex dare ne
quiuit. † Tempus æſtatis & reconciliationis ſine regreſſionis re 8
præſentat eccleſia ab octaua paſchæ vſque ad octauã pent. q̃a
per paſchalẽ agnũ reconciliamur Deo, omnia cãtica lætitię & re
rè poſt omnes dictiones, allelu-Ia multiplicam⁹, ad ſignificãdũ
habitum gaudiũ de noſtra reſurrectiõe. Significat enim tẽpus
illud, ſtatũ fidelitatis æternæ, tunc & Gloria in excelſis canitur,
quia in reſurrectiõe iuſtitia, id eſt, charitas perficietur, & plena
pax dabitur. Duplex em̃ allelu-Ia canitur, in albis, & in domini
cis illi⁹ tẽporis, & ſtãtes tũc oram⁹. In priuatis verò feriis, Gloria
in excelſis, & duplex allelu-Ia non canitur, licet ſæpè allelu-Ia,
ꝑterquã in lxx. dicatur, ꝓut ſub ti. de ſeptẽ diebus poſt Paſcha,
& in ſeq. ti. dicetur. † Tempus autũni & peregrinationis, repræ
ſentat eccleſia, ab octauis pen. vſq; ad aduẽtũ Domini, quia no
bis deo recõciliatis, nõ reſtat, niſi vt nos peregrinos reputem⁹
cum

cum pſal.dicente:Aduena ego ſum & peregrinus,&c.Cantans
omnia lætitiæ cantica,ad deſignandũ gaudiũ his, quibus ſunt
diuina myſteria reuelata:quandoque tñ aliqua cãtica ſubticet:
nec multiplicat allelu-Ia: ſicut fecit in tempore præcedenti.Ad
ſignificandum declinationẽ à bono,quã nobis negligentia no
ſtra parit,& cantat allelu-Ia in ſpem reſurrectionis,& Gloria in
excelſis pro iuſtitia reddita.Itẽ quotidie dicit allelu-Ia,ſed non
gloria in excelſis,vt dicetur ſub tẽpore aduẽtus Cantat etiam
allelu-Ia,poſt graduale in ſignum laboris,per quẽ ad patriam Pſal. 17
vitæ tranſeundũ eſt.Ex præmiſſis colligitur euidenter, ꝙ rectè
in princip.hyemis homo,quaſi deſperãs,dicit,Circundederunt
me gemitus mortis.In principio Veris,quaſi reſpirans dicit,Ad
te leuaui animã.In principio æſtatis architect⁹ eccleſiæ petrus, 1.pet.2.
renatis per baptiſmũ,& illuminatis per gratiã,dicit: Quaſi mo
dò geniti infantes,&c.In principio autũni,exultãs de dei miſe
ricordia,dicit:Domine in tua miſericordia ſperaui,ſed attẽdẽs
miſeriã,in quã ex ſua negligentia lapſus eſt, ſtatim ſubiunxit
verſiculũ,Vſquequo dñe obliuiſceris me in finẽ,& graduale,E-
go dixi domine,miſerere mei,ſana animam meã,quia peccaui
10 tibi.†Rurſus hæc quatuor tempora conſiderãtur ſecũdũ qua-
tuor principales diei partes,quæ ſunt,nox, pertinẽs ad tempus
deuotionis,Nox enim obſcura eſt,& idolatræ cæci erãt,Auro
ra,pertinens ad tẽpus reuocationis.Meridies,pertinẽs ad tẽpus
reconcilliationis,ſiue regreſſionis.Et veſpera pertinet ad tẽpus
peregrinationis.†Deſignatur etiã p quatuor principales Chri-
11 ſti actiones,quæ ſunt natiuitas,paſſio,reſurrectio, & aduentus
ad iudicium.Ad natiuitatem pertinet circuncißio,apparitio, ba
ptiſmus,& purificatio.Ad paſſionẽ ieiuniũ,& tentatio.Ad reſur
rectionẽ,aſcenſio in cœlũ,& ſancti ſpiritus emiſſio.Ad aduẽtũ
ad iudiciũ,trãsfiguratio,& miraculorum operatio.Item, paſſio Mat.3.
cõparatur hyemi:natiuitas Veri:reſurrectio,æſtati,aduentus ad
iudicium autũno,quãdo vetuſtus dierũ ſedebit,tenens vẽtila-
brũ in manu ſua,& mundabit aream ſuã,&c.Itẽ natiuitas Chri
ſti cõcordat tẽpori reuocationis ſeu renouationis propter pro
phetas qui eũ multis modis prædixerunt,paſſio Chriſti tẽpori
deuiationis propter pœnã culpæ priorũ parentũ. Reſurrectio,
tẽpori regreſſionis, ꝓpter lætitiã.Aduẽtus ad iudiciũ,tẽpori pe Pſal. 38.
regrinatiõis,qa huiuſmodi tẽpus durabit vſq; in diẽ iudicij,vn
de propheta,Aduena ergo ſũ apud te,& peregrinus, ſicut om-
nes patres mei.Tẽpus ergo reuocationis ſiue renouatiõis,q̃ fa
cta eſt per legẽ & prophetas,durat vſq; ad natal. dñi tantum,vt
præmiſſum eſt.Alij tamen dicunt,ꝙ vſq; ad lxx.& ibi incipit tẽ
pus deuiationis.Sed ſecundũ primũ dictũ, quæritur de tẽpore

quod est à natali Domini, vsque ad lxx. sub quo dictorũ tẽporũ
contineatur. Super quo dicunt quidam, ꝙ tempus ꝙ est à nata-
li, vsque ad octauas Epiphanię, pertinet ad tẽpus regressionis
quòd est tempus gaudij, sicut & illud, vnde & in quibusd Eccle-
siis tũc albis vtũtur vestimẽtis, sicut & tẽpore paschali, neque tũc
ieiunatur, nec genua flectuntur. Reliqua verò pars, scilicet ab
octauis epiphanię vsque ad lxx. sub tempore peregrinationis cõ
tinetur, & licet Esa. legatur die natalis Domini, non ideò dies il
la est, secundum ipsos, de tempore reuocationis. Alia enim cõsi
deratione hoc fit, & ante euangeliũ in nocturnis, & ante episto
lã in missa. Supponitur enim tunc basis colũnæ, vt per vtrunq;
testamentũ natiuitas Christi probetur. †Item quęritur quare 1
à tempore veris siue renouationis, seu reuocationis incipiunt
ecclesię officia. Videtur enim ꝙ deberãt incipere à tẽpore hye-
mis, siue deuiationis, quia prius est deuiatio, quàm à deuiatio-
ne reuocatio. Pręterea, in tempore deuiationis legitur primus
lib. theologię, scilicet Gene. Super hoc dicunt quidã, ꝙ hoc fa-
cit ecclesia ne incipiat ab errore. Sed certè nõ dicitur tempus il
lud deuiationis, eo ꝙ Ecclesia illo tempore deuiet, sed quia er-
Apoc. 21. rorẽ priorum parentum recolit, vt nos ad pœnitentiam trahat,
& ideò hęc ratio non placet. Est ergo ratio, quia per aduentũ
domini noua facta sunt. Vnde Apost. Ecce noua facio omnia, i-
deò in honorẽ aduentus domini, à tempore renouationis inci
pit ecclesia officium suum. Prætereà, si inciperet ab hyeme, vtẽs
verbis desperationis, posset homo illa audiens desperare. Meri-
tò ergo incipit à vere, vt cum postea audierit verba desperatio
nis, nõ desperet, quia præcessit certa promissio veræ liberatio-
nis, quæ fit in aduẽtu. Incipit ergo à tẽpore renouationis seu re
uocationis, in quo tenet rem. †Qui autẽ libri, & quibus tempo 1
ribus legantur, breuiter est videndũ. Et quidem in plerisque lo
cis ab aduentu dñi vsq; ad natale eius legitur Esa. qui quãto de
Christo vrbanius cæteris prophetauit, tantò natiuitati eius legi
tur vicinius, præterquam in ieiuniis quatuor temporũ, quę pro
prias habent lectiones. In ipsa ętiã natiuitate nõ solũ de illo le-
gitur & cãtatur: sed etiã de causis ipsius festiuitatis. prout ĩ om
nibus fieri solet festiuitatibus: ꝙ fit, ad ostendendũ magnũ gau
diũ nobis cęlitùs datum. †In prima verò dominica post natale
legitur in quibusdã ecclesiis de epistolis Pauli ad ipsam pertinẽ 1
tibus natiuitatẽ. In octaua natalis de sermonibus, & de homilia
euãgelij eiusdẽ diei. In epiphania de Esa. secundũ Gelasiũ Papã
xxv. d. sancta. in palea. In octaua epiphanię de homilia eiusdẽ
diei. Ab octaua epiphanię vsq; ad lxx. canitur de psal. & legũtur
epistolę Pauli, in quib. legitur de labore & luctu, & pugna eius.
†In

†In septuagesima verò, vsque ad dominicam ante ramos pal-
marum, legitur pentateucum. Septuagesima. n. tempus nostræ
captiuitatis, & pœnę & culpæ designat, de qua mysticè ad Hie-
rusalē redire debemus, sicut per Hebræos olim de Babylonica
captiuitate exeuntes figuratū est. Vt ergo memores sint capti-
uitatis suæ, qui sursum tendunt, legitur primò de Adam qui in
principio mundi factus est, & de eiectione eius de Paradiso: de
inde de diluuio, & quomodo Abrahā exiuit de terra sua, & de
mundi huius laborib. exēplū patientiæ, & sicut olim Hebræi
captiuati ducti in Babyloniā, in tristitia fuerunt ferè vsque ad
finē septuaginta annorū, & cōcessa sibi licentia repatriandi gaui
si sunt, licet non plenariè: ita & nos ferè vsque ad finē septua-
ginta dierum. s. in septuagesima tacemus voces, & cantica læti
tiæ, vt præmissum est, & sub ti. de tēpore aduētus dicetur, quin
decim tamen dieb. ante Pascha legitur Hiere. quia ille apertius
quàm alij de passione tractauit, & in propria passione Domini
passionē præsignauit. Ab octauis verò Paschæ quindecim dieb.
vel secūdū alios, vsque ad quartā dominicā post Pascha Apoc.
legitur & cantatur propter mysteria passionis & resurrectionis,
quæ Ioanni reuelata sunt, & apostoli prædicauerunt. In Apo. n.
16 fit mensio de ciuitate noua Hierusalem. † Deinde vsque ad as-
censionē leguntur epistolæ canonicæ, & Act. apost. & cantatur
de psalmis, quia, & Dauid prophetauit de passione, & resurre-
ctione, & ascensione, & apostoli prædicauerunt, quæ à domino
didicerunt, vsque ad ascensionem eius corporali præsentia per
fruentes. Inter ascensionē verò & Pentecost. cantatur de ipso fe
sto, quia discipuli sursum subleuati, promissa patris munera ex
pectabāt. Ab octauis pente. vsque ad Calendas August. legun-
tur libri Reg. & paralipom. & cātatur Deus omnium, quia sicut
Samuel, Saul, Dauid, & alij pro lege domini pugnauerunt, sic &
nos postquam accepimus donum spiritus sancti in baptismo,
virtute debemus pugnare contra dæmones, formati, nati, nutri
17 ti, & armati. † A Calendis Augusti, vsque ad Calen. Septembris,
legitur, & cantatur de sapientia, quia in pugna maximè necessa
ria est sapientia, vel quia Augustus sextus est mensis, & in sexta
ætate, qua Deus venit, debemus propter eius præsentiam sapiē
ter viuere, quia inter nos audita est sapiētia ipsa quæ ex ore al-
tissimi prodijt. Rursus mensis ille calidus est & medius in anno
per quod media hominis ętas designatur, & in media æstate, v-
bi quisq; ab æstu vitiorū plus accēditur, plus succurrere debet
sapientia. In Septembri legitur & cantatur de Iob, Thobia, Es-
dra, Iudith, & Hester, quia hi aduersa patienter sustinuerunt, &
ecclesia in fine mundi aduersa omnia pro Domino tollerabit.

† A Calendis Octobris, vsque ad Nouẽbrẽ leguntur libri Ma- 1
chab. & cantatur de eis, quia iste octauus mensis lętitiã resurre
ctionis mysticat, quia sicut Iudæi finitis prælijs & restaurato tẽ
plo in hymnis & cõfessionibus benedicebãt dominũ, sic in glo
ria resurrectionis & magnæ festiuitatis deuictis prælijs diabo
li, sancti & iusti in domino festinabunt, & gaudebunt, iuxta il-
lud, Beati qui habitant in domo tua domino. † A Calendis No-
uenbris, vsque ad aduentũ domini leguntur Ezechiel & Daniel 1
& duodecim prophetæ minores, cum responsorijs, Vidi domi-
num, &c. Ezechiel enim vidit quatuor animalia in figura qua-
tuor Euangelistarum, quę natiuitatẽ, passionẽ, resurrectionẽ, &
ascẽsionẽ docuerunt. Isti ergo ideò antè aduentũ legũtur, quia
clarius Christi aduentũ prædixerunt. Denique Aurelius papa
in Bucardo, li. iij. hi qui, statuit vt qui inuenti fuerint libros fa-
mosos & ignotos in ecclesia legere, vel cantare, excõmunicẽtur.
Ex præmissis ergo liquet ꝙ libri in ecclesia noui & veteris testa
menti leguntur, quod etiam in suis locis dicetur, de ordine e-
tiam aliorum librorum dicetur sub dominica. ij. post Penteco.
† Et est notandũ, ꝙ testamẽtũ dupliciter accipitur. Nã promis- 2
sio ipsa. s. id quod testatur, seu legitur, dicitur testamẽtum. Vnde
Heb. 9 noui test. dicitur gratia fidelibus promissa. s. fides & charitas,
Cæterę virtutes siue vita æterna in futuro, & virtus in præsenti
vita, & Apostol. ideò nou. test. testator est, vt repromissionẽ ac
cipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ, extrà de cele. Mis.
cum Marthæ. §. cæterum. Scriptura etiam, qua illa promittun-
tur, dicitur testamentum. Vnde nouum testamẽtũ, dicitur scrip
tura noui test. & vetus testamentũ dicitur scriptura vet. test. de
consc. dis. iiij. sicut in sacra. in prin. Et hæc quasi humana simi-
litudine dicuntur. Sicut enim qui testamentum condit, hæredẽ
instituit, chirographum facit, testes aduocat, agenda per hære-
dẽ indicit, sic & Deus pater volens filios Israel in terra promis-
sionis hæredes instituere, chirographum facit. i. legẽ dedit, te-
stes aciuit. s. Mosem, & Aaron, & agenda per illos edixit, & hoc
est vetus test. Sed quia in eo transitoria & temporalia repromit
tebat: extrà de cele. mis. §. cæterum. ideò Christus volens Chri
stianos. s. æternæ hæreditatis hæredes facere, consequenter no
uum test. cõdidit. s. euangelium, aduocauit testes, s. Apostolos,
eisque agenda inducit quod testamentum tandem morte pro
pria consecrauit. Præterea testamentum est testatio mentis
qua quisque quod mente concipit, ore testatur, & per scriptu-
ram corroborari iubet. xiiij. q. ij. sit illud. Vnde de hac simi-
litudine hic, & illa scriptura dicitur testamentum. Cæ
terùm ideò illa scriptura, dicitur vetus testamentum, † Primò
qui.

quia vetera.i.terrena.ſ.ad veterem hominem pertinentia pro-
mittebat,dicens:Si hæc & illa feceritis, bona terræ comedetis,
& iterum:Terram fluentem lacte & melle dabo vobis,& simi-
lia.Vnde illud vetus & tranſitorium fuit.Secundò dicitur vetus
teſt.quod per veterem hominem. ſ.per Moſem veterem vetuſta
te peccati miniſtratum fuit.Tertiò,quia nouo ſuperueniēte ceſ
ſauit,& deſiit tāquam aliquid vetuſtum.vnde Apoſt.Vetera trā 2.Cor.5.
ſierunt.ecce noua facta ſunt omnia.Quartò,dicitur vetus reſpe
ctu noui:quia eo fuit antiquius tempore,Quintò quia à vetu-
22 ſtate peccati nos liberat.† Hæc verò ſcriptura nouum dicitur
teſtamentum.Primò,quia noua.i.cœleſtia.ſ. ad cœleſtis homi-
nis conſeruationem pertinētia promittit,dicēs,Qui agrum aut
domum,&c.Centuplum accipiet,& vitam æternam poſſidebit.
Secundò, dicitur nouum,quia per nouum hominem.i.ab om-
ni peccato immunem.ſ.per Chriſtum miniſtratum eſt. Tertiò
dicitur nouum.i.vltimum,quia nouiſſimum homini teſtamen
tum immobile perſeuerat:quod teſtatoris obitu confirmatur,
vt extrà de celeb.Mi.cum Marthæ.§.ceterū,& xiij. q. ij.ca.vlt.
Hinc enim dicitur æternum.i.perpetuum quaſi durabile ac im
mutabile,de quo dictum eſt in iiij.parte ſub vij.particula ſecre
ti,ſuper verbo,noui & æterni.Chriſtus enim iam nō moritur,& Rom.5.
mors illi vltrà non dominabitur.de conſe.diſt.ij. ſemel. Quar-
tò,dicitur nouum,reſpectu veteris:quia illo magis eſt nouum
tempore vel quia vetus lex eſt quaſi radix:ipſum verò nouum
teſtamentū eſt quaſi fructus.Quintò,quia innouat : non enim
illud dicunt,niſi homines renati ex vetuſtate per gratiam per
tinentes iam ad nouum teſtamentum,quod eſt regnum cœlo-
23 rum.†Circa libros eccleſiaſtici officij ſciendum eſt, quod ip-
ſum officiū conſiſtit in cantu & in lectione,de cantu tres ſunt
libri,de lectione ſex.Sunt etiam quidam alij libri eccleſiaſtici,
24 prout in ij parte in fine tractatus de ſacerdote dictum eſt.†Sa
nè tres libri de cantu,ſunt antiphonarius, graduarius , & tro-
phonarius.Antiphonarius,à digniori videlicet , ab antiphonis
nomen ſumpſit,quas B.Ignatius Patriarcha audiuit per Ange-
los decantari,cum tamen ibi ſint reſponſoria atque verſus. In
pleriſque tamen locis liber iſte reſponſonarium,à reſponſoriis,
25 quæ ibidem continentur,appellatur. Graduarius,dictus† eſt
à gradualibus,quæ in eo continentur, qui à pluribus officia-
rius nuncupatur,ab officiis ſeu introitibus, qui ibi continen
tur.Graduale,dictum eſt à gradibus,prout dictum eſt in quar-
ta parte ſub titulo de graduali. De intitulatione graduarij,
antiphonarij , & lectionarij , in ſequenti titulo dicetur.
26 † Trophonarius eſt liber continens tropos,id eſt cantus,

qui cum introitu Missæ dicuntur, præsertim à Monachis. Vocantur etiam tropoi, sequentiæ siue prosæ kyrie eleison, & neũmæ. Et dicitur à tropos, quod est cõuersio: de quo in eadẽ parte sub ti. de introitu dictum est. Quidã etiã hunc librum prosatum à prosis appellant. Vitalianus cantum Romanũ instituit, & organo concordauit. † Cæterùm libri lectionũ sunt isti. Primus, 27
est bibliotheca. Secundus, homiliarius. Tertius, passionarius. Quartus, legendarius. Quintus, lectionarius. Sextus, sermologus. Bibliotheca, à Græco nomen accepit, & est nomen æquiuocum. s. locùs, in quo libri reponuntur, & volumen, ex omnibus libris ve. & no. testam. à Hieron. compositum. † Homiliarius, est 28
liber continens sanctorum homilias: & legitur in dominicis & in natali, & in festis sanctorũ propria Euangelia habentiũ: & in Pascha & Pente. cũ ferialibus eorundẽ. Homilia autem .i. quod bona laus, siue verbũ ad populum. Et no. ꝙ plures fecerunt homilias, videlicet August. Hier. Beda, Orig. Gregor. & alij, Beda tamen alias non composuit, nisi quas August. composuerat, sed suis verbis easdem superuestiuit: nam Aug. verba disputationis habuit, Beda verò stylum sermonis & lectionis. Quare Beda vocatur venerabilis, vt in vj. parte sub eius festo dicetur. Item non omnes homiliæ authenticæ sunt, vt quędam Origenis, qui ad hæresim dicitur declinasse. Aliquæ tamen homiliæ ipsius à B. Hieron. teste Papa Gelasio, legũtur fuisse correctæ seu approbatæ. xv. d. sancta in palea. Et quandocunque illa in ecclesia leguntur, nomen authoris propter hæresis infamiam subticetur sicut & nomẽ Salomonis, qui deceptus fuit à mulieribus, tacetur in lectionib⁹ propter infamiã idololatriæ, sed dicitur, lectio libri Sapientiæ, sic etiã quia Moses hæsitauit ad aquas contradictionis, quia Dominũ exacerbauit, nõ dicitur lectio lib. Gen. Mosi legislatoris, sicut dicitur lectio libri Apoc. B. Ioan. Aposto. De hoc agitur in proœ. v. partis & sub sabbato Paschali. Volunt tamen quidam, ꝙ in principio homiliarũ ipsius dicatur Homilia Origenis correcta seu approbata à Hieron. & in sequentibus dici debet homilia eiusdem. † Passionarius est liber continens 29
passiones sanctorũ, & legitur in festis martyrum. Plures autem sunt passionarij, quorum quidã canonizati, quidã verò teste Papa Gelasio. xv. dist. sancta. in palea. sunt apocryphi, vt de B. Georgio & Cyricio, & Iulita, & alij quidã quos hæretici compillasse dicuntur, quare in ecclesia legi interdicuntur. Antherus Papa statuit martyrum gesta scribi, & in ecclesiis haberi, & hoc propter maximum presbyterorum numerũ martyrio coronatum.
† Legendarius autẽ, vocatur liber ille, vbi agitur de vita & obi- 30
tu confessorum, vt Hilarij, Martini, & aliorum confessorum, &

legi

31 legitur in festis eorum, dum tamen authenticatus sit. † Lectio
narius est, in quo lectiones epistolarum Pauli, & aliæ leguntur,
qui quandoq; epistolarius dicitur: & etiam legendarius dici po
32 test. † Sermologus, est liber continens sermones, quos Papa
& alij plures sancti cōposuerunt: & legitur in festis confessorū,
à natali vsque ad octauas Epiphaniæ, in purificatione B. Mariæ
33 & in festo omnium sanctorū & in pluribus aliis. † Considerā
dū est quoq; triū scripturas præcipuè in ecclesia frequētari: scili
cet Dauid Prophetę, qui fuit homicida, proditor & adulter. Mat
thęi Apostoli, qui fuit publicanus, & in hoc ipso infamis: & Pau
li, qui fuit crudelis Christi & ecclesiæ persecutor, & etiā Augu-
stini, qui fuit Manichæus, & tempore Theodosij Imperatoris
conuersus est. Quod sit in exēplū, videlicet vt alij peccatores
non desperent, sed sperent si tamen pœnituerint, posse veniam
consequi, quantūlibet graui noxa perplexi sint, & orationes &
eleemosynas eorum post pœnitentiam posse Deo complace-
34 re. † Et est sciendum quòd B. Hiero. tēpore Damasi Papę cor-
rexit Psalterium. lxx. interpretū, quod tunc cantabatur vbique,
& adhuc iuxta ordinationem Gregor. Papæ qui postremò of-
ficium ecclesiasticum ordinauit, secundum illud: antiphonas,
responsoria, allelu- Ia, tractus & alia quædam in ecclesia decā-
tamus. Subsequenter verò Psalterio ipso iterato corrupto, idem
Hierony. illud de nouo integrè ex Græco transtulit in Latinū:
prout ipse in ipsius Psalterij procemio attestatur quod nouum
dictus Damasus rogitu ipsius Hieron. instituit decantari, &
vulgariter gallicū appellatur, & quasi vbique legitur, & ferè cō-
muniter cū suo procemio in textu Bibliæ habetur. Præmissum
verò Psalteriū secundum. xx. Romanis remansit, & hodie illo
vtuntur. Denique idē Hieron. attēdens, quod Iudæi nobis im-
properabant, quod Psalteriū falsificauerimus, quoniam à suo
verbo discordabat, tertio Psalteriū de verbo ad verbū ex He-
bræo transtulit in Latinū, quod in pluribus à Gallico discrepat
ac Romano: pauci tamen illud habēt quāuis ab omnibus & in
textu Bibliæ deberet haberi. Et no. quod quidā portant Psalte-
riū, sed in eo non psallunt, prout dictū est in tit. de laudibus ma
tutinis. Quæ sint dominicæ & dies priuilegiati, & principales,
& qualiter dies dominica maior est aliis diebus, quibus nomi-
nibus dies septimanæ appellentur, & qui sint dies profesti, qui
festiuales, siue solēnes, in proœ. vij. partis dicetur. Gregor. Papa.
xcij. di. c. si. instituit, ne in ecclesia Rom. diaconi cātare debeāt,
sed solum euangelicæ lectionis officia inter Missarum solennia
exoluant. Psalmos verò ac reliquas lectiones subdiaconi, vel si
necesse fuerit minores ordines exhibeant siue dicant.

SVM-

SVMMA.

1 *Aduentus, est initium officij* Ecclesiastici.
2 *Petrus* Apostolus, *aduentum instituit, in honorem quadruplicis Domi nici aduentus.*
3 *Aduẽtus primus Christi, quid atulerit homini: quid secũdus, quid ter tius, quid quartus.*
4 *Aduẽtus per quot septimanas celebretur.*
5 *Per treis Aduentus hebdomadas, accipimus trium temporum partes.*
6 *Aduentus iejunium est exultationis partim, partim & mœroris.*
7 *Vrbanus Papa secundus, officium B. Mariæ quotidianum instituit.*
8 *Antiphonæ laudũ dominicarũ aduẽtus, quare terminẽtur ꝑ allelu-Ia*
9 *Aduentus, quo tempore incipiat. Et quot diebus constet. nu.* 10.
11 *Aduentus prima* Dominica, *vnde inchoetur.*
12 *Aduentus intitulatio cur duplex, & cur duplex inchoatio.* Ratiõẽ *vide ibid. & nu.* 13. 14. 15.

De tempore Aduentus. CAP. II.

QVoniã, sicut præmissum † est, ecclesiastica officia ab Ad- 1
uẽtu Domini, quod est tẽpus renouationis, incipiũt, me
ritò ab hoc tẽpore ducimus initiũ assumẽdũ. † Prænotã 2
dum igitur est quòd B. Petrus primò instituit tres septimanas integras ante natale venerari, in commemorationẽ aduentus Christi: & quartã, quæ tamẽ nunquã perficitur, qa vigilia natalis nõ est de aduẽtu: vt infrà dicetur. Agitur ergo aduẽtus Dñi ꝑ quatuor septimanas ad magnificandũ, ꝙ est quadruplex aduentus filij Dei: sed vltima nũquã finitur, quia sanctorũ gloria quę dabitur in vltimo aduentu. s. ad iudiciũ nunquã terminatur. Primus aduẽtus est in carnẽ. s. in vtero Virginis assumptã. de quo dictũ est, Osanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine Domini. Secundus, in mentẽ, q descẽsus fit quotidie in cordib. fideliũ, per spiritum sanctum: de quo *Ioã.* 14. c. ad eũ veniemus & apud eum mãsionẽ faciemus. & dicit Sap. 9. Domine, emitte sapientiã tuã, vt mecum sit. De his habetur Abacuc. 2. Si morã
Iacob. 6. fecerit, expecta eum, quia veniẽs veniet & nõ tardabit. Tertius aduẽtus est in morte cuiuslibet, de quo dicit B. Iacob. patientes estote, vsque ad aduentũ Domini. & Mat. 23. Si sciret pater familias qua hora veniret fur, &c. ideò & vos estote parati, &c. & iterum: Si in prima vigilia venerit. i. in iuuentute, & in secunda, &c. & ita inuenerit. s. in pœnitentia: beati sunt serui illi. Quartus erit in maiestate, qui erit in die iudicij. De illo legitur Esa. 3. c. Dominus ad iudiciũ veniet, cum senioribus populi sui.
† Et no. ꝙ primus aduentus liberauit animas à diaboli seruitu 3
te. Secundus, liberat eas à peccato. Tertius, à pœna. Quartus, corpora liberat. Veruntamen ecclesia non celebrat nisi duos aduentus. s. in carnem, & ad iudicium. Nam primum & secundum

dũ reputat pro eodẽ,ideò enim venit in carnẽ,vt veniat in men
tem,ideóque dictũ est,Veniẽs veniet,& non tardabit.veniẽs,sci
licet in carnẽ,veniet scilicet in mentẽ,& iterũ,quia vterq; mise
ricordiæ est.Similiter tertius & quartus habẽtur pro eodẽ,quia
vterque est iustitiæ ratione vnius effectus.Celebrat ergo eccle
sia aduentũ huiusmodi,sub binario,vt filiis suis generet timo-
rem &amorẽ Dei.vnde in psal.Eleuamini portæ ęternales,&c. psa.23.
Timor Domini sanctus qui permanet in ætern.& amor, scili- psal.16.
cet ipsius qui similiter in æternum durabit.Vnde.1.ad Cor.13.
c.Charitas nũquã excidit.de pœ.di.ij.charitas.timorem autem
debemus ei,vt Domino,amorẽ vt patri.Vnde Malach. Si ego
sum pater,vbi est amor?& si dominus,vbi est timor?Celebratur
4 ergo aduentus per quatuor septimanas.In †priuta specialiter de
primo aduentu cantat ecclesia.in secũda &tertia de secundo,&
hoc ideò,quia antiqui patres primum aduentum tantum expe
ctauerunt.Secundum verò antiqui & moderni. in quarta verò
septimana,recolit ecclesia tempus,in quo Dominus descendit Esa.65.
in vterum Virginis.vnde tunc , Rorate cœli desuper,& nubes
pluãt iustum, aperiatur terra ,& germinet saluatorem.item tẽ-
pus à primo aduẽtu vsque ad secundũ,recolit ecclesia inter Pẽ-
te.& aduentum domini,in quo cantant allelu-Ia,in spe resurre
ctionis,& Gloria in excelsis Deo,pro iustitia reddita,dicit quo
tidie allelu-ia,quia spes eius nõ infirmatur.Sed gloria in excel-
sis Deo,& in terra pax hominibus bonę voluntatis, non dicit
quotidie,sed tantum in festis , quia semper in fide non semper
in operibus laudat.Quotidie enim offendit , licet semp in fide
iustitiam teneat.De hoc est dictum in proœ.huius partis, & di
cetur sub tit.de septẽ diebus post pascha. Cæterũ per tres ad-
5 uentus hebdomadas trium temporum partes accipimus,†pri-
mi,fuerunt ante legẽ,qui procul à Deo remoti clamabant, Ad
te leuaui.Secundi,sub lege,qui doctrina legis instructi,& ideò
ad lumen propius accedentes,in introitu populus Sion appel-
latur.Tertij.fuerunt prophetæ,præsertim illi quos inuenit Chri
sti natiuitas,vt Symeon,quibus quia redẽptor esse propè dici-
tur in introitu,Gaudete,Asserunt etiã quidã,ꝙ in officio primę
hebdomadæ agitur de vocatione Iudæorum.in officio secũdę,
de vocatione gentium,vnde ibi dicitur,Ad saluãdas omnes gẽ
tes.in officio tertię de vocatione vtriusq; populi.Vnde ibi dicit,
Nota sit omnibus hominibus.Rursus cantatur in prima in pso
na Ioannis .in secunda,prophetarũ.In tertia, Apostolorũ. In
quarta,in persona doctorũ.Tempore aduentus tacetur, Gloria
in excelsis,quod pertinet ad natiuitatẽ,vt in nocte natiuitatis
deuotius& auidius decãtetur,ad notandũ hunc hymnũ primò
fuisse

fuisse nocte illa ab Angelis decantatum,quãquam maior gloria Christi est in ecclesia tempore noui test.q̃ fuerit in veteri. Tacetur etiam,Ite,Missa est.quod pertinet ad resurrectionẽ. Meritò autem taceatur vtrunque in aduẽtu,quia tunc vtrunq; expectatur. Pari etiã ratione tacetur,Pax vobis.quod similiter pertinet ad resurrectionem. Tacetur etiam,Te Deum laudamus, quia nondũ præsens est quem expectamus,& ad præsentes tantum hoc cantico vti solemus.Et no.ꝙ hæc tria non semper se concomitantur,vt dicetur in proœ.vij.partis.Sed quare Allelu-Ia, nõ tacetur hoc tempore,cum sit canticum lætitiæ,nam in aduentu est ieiunium,nec tunc nuptiæ celebrãtur? Prætereà,aut est ieiunium mœroris,aut exultationis.Si mœroris,omnia cãtica exultationis debent taceri.Si exultationis,omnia debent dici:ergo & gloria in excelsis Deo.Solutio.hoc ieiuniũ est partim exultationis,& partim mœroris.Exultationis est ratione primi aduẽtus,scilicet in carnẽ,de quo mentio fit in hoc tẽpore.Mœroris est,propter secundum aduentum,scilicet ad iudicium:de quo fit etiã ibi mentio,& ideò in eo quædã cantica lætitiæ dicũtur propter aduentũ misericordiæ & exultationis,& quædam subticentur,& ieiunatur,propter aduentũ seueræ iustitiæ & mœroris. Allelu-Ia ergo non subticetur,quoniã tempore aduentus aliquid est lætitiæ propter spem,quã habuerunt de Christi incarnatione,& propter nostrã certitudinẽ,quã habemus per primum aduentum de futura glorificatione:sed in septuagesima non sic,quia totum tempus illud mœroris est,& ideò tunc non dicuntur cantica Angelorum,sed hominum,vt ibi dicetur,in festis verò nouem lectionũ,quæ occurrunt in aduentu,debet celebrari Missa de festo solẽnis in tertia,cum Gloria in excelsis, & Ite,Missa est.& deponuntur cappæ nigræ seu violaceæ, & assumuntur solẽnes à ministris & sacerdote,prout festum requirit. In hora verò nona de ieiunio Missa dicitur,& tunc dalmaticæ & subtilia,siue tunicellæ dimittuntur,& competẽtes tempori & ieiunio resumuntur,sicut in iij.parte sub tit.de dalmatica dictũ est.In hoc quoque tempore officium B.Mariæ virginis non dicitur in ecclesia,quia totum officium huius temporis ad laudẽ eius pertinet †Et nota ꝙ Vrbanus Papa secundus,qui fuit creatus M.lxxviij.& sedit annis.xij.mensibus quatuor, in concilio 7
apud Claromon.celebrato,statuit,vt officium B.Mariæ virginis quotidie diceretur,& in die sabbati solenniter fieret,in quo officio matutino dicuntur illæ lectiones:O beata Maria, quis dignè,sumptæ ex illo sermone August. Loquimur dilectissimi, &c.Hoc etiam tempore non debet fieri specialiter commemoratio alicuius sancti præcedentis Christi aduentum , non

quia omnes illi in infernum descenderunt,& ideo ecclesia oc-
cidentalis pro eis non solennizat,nec etiam sequentium , quia
cum hoc tempore ecclesia de aduentu filij Dei solennizet, nõ
est aliorum solennitas admiscenda ,imò minor cedit maiori,
quia adueniente principe,cessat magistratus. Idcirco cum ipse
sit præmium & corona sanctorum omniũ,& sit omnia in om
nibus & sufficientia singulorum , superfluum foret recurre-
re ad aliorum suffragia mendicata.C.de pala.sacra. largi.l.scri-
neis. in prin. lib. xij.Generalis tamen commemoratio omniũ
sanctorũ bene fit,quoniam licet sancti ex aduentu filij Dei spe
ciale gaudiũ,& præmium assecuti fuerint , maius tamen ad ge
nerale gaudiũ eorũ extitit,quia creaturam rationalẽ ex vnione
ad diuinã naturã viderũt ineffabiliter sublimatã, quia ergo bo
num commune præponderat particulari:& per consequens ge
nerale gaudium eorum gaudio speciali,quia illud , quod præ-
missum est,fuit omnib.sanctis vtriusque testamẽti ad gaudiũ,
idcirco conueniens est,vt tempore ipsius aduentus eorum gau
dium cõmuniter,& generaliter recolatur,& in generali omniũ
sanctorum commemoratione , singulis diebus dicitur anti-
phona illa,Ecce Dominus veniet,&omnes sancti eius cum eo,
&erit lux magna in die illa,allelu-Ia,quæ pertinet ad quartum
aduentum , in quo apparebit gloria sanctorum. Dicitur etiam
cũ ipsa antiphona oratio illa: Conscientias nostras quæsumus
Domine visitando purifica,&c. in qua similiter concordando
cum antiphona,fit generaliter commemoratio de omnib. san-
ctis dum dicitur ibi , vt veniens cum omnibus sanctis,& tunc
pertinet ad quartum aduentum,scilicet in maiestate. In multis
tamen locis subtrahuntur verba illa , cum omnibus sanctis , &
tuuc pertinet ad secundum aduentum,s.in mente.Non fit etiã
cõmemoratio de cruce,sicut fit in aliis tẽporib.ne prius videat
Dominus passus,quàm natus,& iterum,ne fiat contra illud prę
ceptum Exo.23.& 24. non coques hædum in lacte matris suę,
id est,Christum non crucifiges,dum adhuc tener,& lactans est.
Contra hoc præceptum fecerunt tunc Iudæi, qui Christum ea-
dem die , id est, eadem sexta feria , in qua , vt quidam dicunt
8 conceptus est,cruxifixerunt. †Notandum autem est ꝙ tẽpore
aduentus oẽs antiphonæ dominicales in matutinis laudib. ter
minãtur per allelu-Ia,ad significandum gaudiũ certitudine ad
uentus Saluatoris habitum,vt in matutino officio sit quasi præ
dictio,&in matutinis laudib. notetur exultatio.Itẽ in prima,se
cunda & tertia hebdomada,repetuntur responsoria dominica
lia.sed in quarta sunt specialia,quæ per hebdomadã cãtãtur &
sunt quindecim , quia ille spectatur venturus , qui instituerat
vetus

vetus testamentum,& erat instituturus nouum. Quindenarius
enim numerus consistit ex septenario,& octonario: at septena-
rius ad vetus, octonarius verò ad nouum refertur test. In singu
lis quoq; septimanis cantus renouatur, propter gaudium pro-
ficiētium, qui proficiunt de virtute in virtutem, vt videāt Deū
Deorū in Sion. † *Illud* etiā notandum est, ꝙ prima dominica ad
uentus nunquā esse potest ante quinto Calendas Decembris,
nec etiam post tertio Nonas Decembris, sed quęcūque illarum
septē literarū, quæ inter dictas Calend. & Nonas includuntur,
repræsentauerit dominicam, ibi est prima dominica aduentus,
sed & in dominica proximiori festo B. Andreæ, vel Calendas
Decēbris siue antè, siue retrò, est semper initium aduentus, &
si ipsum festum cadit in dominica, ibi etiā est initiū aduentus.
† Aduentus continere debet, xxj diem. i. tres septimanas inte- 1
gras ad minus præter vigiliam natalis domini. Veruntamē cū
aduentus incipiat à die dominica, si forte cōtingat similiter na-
tale in die dominica venire, oportet tempus aduentus per qua-
tuor hebdomadas protelari, alioquin vigilia natalis & sabbatū
quatuor temporum concurrerent in eadē die, quod esse nō po-
test. lxxj. d. de leui. quia vtrunque illorum proprium habet offi
cium, & ad diuersa tempora pertinent. Nam sabbatum est de
aduentu, sed vigilia ad tempus gaudij pertinet cùm non sit de
aduentu, sed de natali, & sic aduentus non haberet viginti vnū
diem excepta vigilia natalis sicut dictum est. Quòd Vigilia per
tineat ad tempus gaudij patet ex ipsa ordinatione *Gregorij*,
qui vltimas aduentus antiphonas posuit de Euangelio, scilicet
Cōpleti sunt dies, & ecce completa sunt omnia. Quando ergo
natale est in dominica, quatuor tēpora celebrantur in penulti-
ma hebdomada. Si autem natale venerit in secunda feria, vel
deinceps vsq; in dominicā, tunc post viginti vnum diē habebit
in quo fiet vigilia, & quando festū venerit in secunda feria, fiet
officium de vigilia in die dominica, quæ proprium nō habet
officium, & tūc propter dominicā cātabitur allelu-Ia, sed ieiu-
nabitur in sabbato præcedenti, tā pro vigilia natalis, quàm pro
ieiunio quatuor tēporū. De hoc etiā dicetur sub tit. de capite ie
iuniorū. † Nō est etiā ignorādū, ꝙ licet in principio siue in pri- 11
ma dominica aduentus cantetur introitus: Ad te leuaui animā
meā Deus, si quis tamen diligenter attendat in dominica præ-
cedenti illā, præparatio aduentus Domini, quo ad quædā incoa
tur, quod ostendit epistola, quæ tunc secundum quosdam legi-
Hier. 23 gitur: Ecce dies veniūt, dicit dominus. Et suscitabo Dauid ger
mē iustū, &c. finis Euangelij eiusdem diei, s. Abiit *Iesus* trans
mare Tyberiadis, quod est Ioan. 6. cap. Hoc idem insinuat, vbi
dici

dicitur,Hic est verè Propheta q̃ vẽturus est in mũdũ,vt redi-
meret populũ,&c.Satis enim cõueniens est,q̃ in præcedẽti do
minicainchoetur,quia nõ respiraret desperãs,nisi certa promis-
sio veræ liberationis præcederet,qua audita,respirãs clamat,
Ad te leuaui animã Deus meus,&c.In quinta igitur hebdoma
da ante natiuitatẽ Domini inchoatur præparatio aduentus,
ad quædã.Vnde & in antiquis gradualibus &lectionariis titu
lus est talis,Quinta dominica ante natiuitatẽ Domini, nã ab
illa dominica vsque ad natiuitatẽ Domini sunt quinque offi-
cia dominicalia,& quinque epistolæ, & quinque euangelia.
In quarta verò dominica ante natiuitatẽ Domini inchoatur
præparatio aduẽtus,quo ad officiũ matutinale,& quo ad mul
tiplicem officiorũ varietatẽ,&innouationẽ,quia ergo quatuor
sunt officia dominicalia,ab illa dominica vsque ad natiuitatẽ:
& ideò in antiphonariis nouis intitulatur quarta dominica.
12 † Quadruplex autẽ ratio huius duplicis intitulationis libro-
rũ,& inchoationis aduẽtus reddi consueuit. Prima,quia per
lectionariũ recolimus aduentũ Domini in mundũ significatũ
esse,per quinq; mũdi ętates.Per antiphonariũ verò recolimus
aduẽtũ domini nuntiatũ esse per quatuor ordines librorũ sci
licet per legẽ,per Prophetas,per Psalmos,& per initiũ euãge-
lij narrãtis Domini cõceptionẽ.Initiũ euãgelij vocamus,quic
quid est in libro Lucæ,qui historiã ante natiuitatẽ Domini ple
nius cæteris prosecutus est,sicut de Angelo à Zacharia misso
annuntiãte natiuitatẽ præcursoris:&sicut de prophetia illa,Be
nedictus Dominus Deus Israel,quia visitauit & fecit redem-
ptionẽ plebis suæ.Et de Gabriele Archangelo ad Virginem
13 misso,&similibus.†Secũda est,quia actor lectionarij nos hor
tatur,vt purgemus hospitiũ nostri corporis, quod per quinq;
sensus sordidatũ est,ad suscipiendũ Deũ:quia in sordibus ha-
bitare despicit Rex vẽturus.Auctor verò antiphonarij,nos do
cet purgare corpus nostrũ,cõstãs ex quatuor elemẽtis, facien
tes dignã mansionẽ Deo Regi venturo.Iuxta illud,Ego& pa-
14 ter ad eũ veniemus,&mãsionẽ apud eũ faciemus.†Tertia est,
quia in quarta dominica aduẽtus, quę ad spirituales, &nõ in
quinta dñica,quæ ad seculares pertinet,vt dicetur in tit.seq.in
nouantur.Spiritualiũ enim est,canticũ nouũ cantare, & non.
seculariũ,qui cũ adhuc quasi vteres sint,& mala eorũ adhuc re
cẽtia,potius lugere,q̃ gaudere debẽt.Renouatus quidẽ cãtus,
gaudiũ electorũ significat,q̃ proficiunt de virtute in virtutẽ,in Psal. 38.
15 qua videbitur Deus Deorũ in Siõ.†Quarta est,q̃a in ecclesia
duo sunt ordines hominũ expectãtium Domini aduẽtũ,&stu
dentiũ,ad dignè suscipiẽdũ Deũ vẽturũ.Vnus ordo in seculari

cõuersatione studet, alter in spirituali. Seculares, qui rebus trãsitoriis student quæ quinq; corporis sensibus administrantur, per quinque hebdomadas intelligũtur. Iuxta illud Euangelij Ioã. Erãt viri, quasi quinq; millia. Siquidem quinq; millia viri, Deum secuti, designant eos, qui in seculari adhuc habitu positi, exterioribus, quæ possident, bene vti nouerant: ipsi nanque saturantur quinque panibus, quia legalia instituta, eis proponẽda sunt, qui per quinarium numerum propter quinq; libros Mosi, intelliguntur. Per quatuor verò septimanas spirituales intelligũtur, qui rebus trãsitoriis abiectis, nudi nudũ sequuntur Christũ, qui per quatuor Euangelia ad potiorẽ perfectionẽ excitantur. Quod etiam ad istos quaternarius numerus pertineat, apparet in alio Euangelio, in quo quatuor millia hominum, qui sunt Euangelica perfectione sublimes, legũtur refecti septem panibus, id est, septiformi gratia eruditi & repleti. Hanc distinctionẽ figurauit Dominus Mosi, quãdo in ingressu tabernaculi iussit poni septẽ colũnas: & ante oraculũ vnã, ante sancta sanctorũ quatuor, prout legitur Exod. 26. & 36. c. Siquidem quinq; colũnæ exterius positæ, sunt seculares, qui in exterioribus maximè versantur, quatuor colũnę ante sancta sanctorũ, sunt spirituales, qui quasi interius positi, domino deuotius obsequũtur. Vna colũna ante tabernaculũ vnitatẽ fidei quã tam isti, q̃ illi colunt designãt, & propter hanc causam clerici seculares in vespertinis officiis quinq; psalmos cantãt. Monachi verò & religiosi, q̃ altiorẽ elegerũt viã, nõ nisi quatuor, in quo se perfectiores ostẽdunt. Quod autem quadratũ est ex quacunq; parte vertatur, manet idẽ & firmum. Similiter & perfectus quocunq; loco & tempore, idem immobilis manet.

SVMMA.

1 *Dominicæ primæ Aduentus officium.*
2 *Responsorium Dominicæ primæ Aduentus, & eius expositio.*
3 *Hominis magna ignorantia.*
4 *Responsoriũ primũ Aduẽtus, habet tres versus, & cur. & nu. 5. 6. 7.*
8 *Responsorium secundum Aduentus. Tertium nu. 10. Quartum. 11. Quintũ, Sextum, septimum, nu. 12 Octauum, & Nonum n. 14.*
9 *Visio, est triplex.* 15 *Missæ Aduentus introitus, prima Dominica.*
16 *Dei facies, intelligitur diuina cognitio.*
17 *Euangelium de Aduentu in Hierusalem, cur hodie legatur.*

De prima Dominica aduentus Domini. CAP. III.

PRima dominica † de aduẽtu, q̃ est quarta à natali domini, & in qua secũdum quosdã inchoatur officiũ aduẽtus pertinet ad spirituales. Et ideò, in ea innouãtur cãtus, pręcedẽs verò, q̃ quinta est, ad seculares sicut in pręcedẽti titu. dictũ est.

Ad

Ad spirituales pertinent duo versiculi: quorũ vnus frequẽtatur in vespertino officio, scilicet, Rorate cœli desuper. Alter ĩ matutino, scilicet, Vox clamãtis in deserto. In primo ostẽditur, quid facere debeant, in secundo exequuntur. Ipsi sunt cœli rorãtes, & nubes pluentes, ros est subtilior, & pluuia grossior. Tũc sunt rorantes, quãdo de incarnatione saluatoris subtilia dicũt, vt illud, Verbum caro factum est, & similia, tunc sunt pluentes, quã *Ioan. 1.*
do grossiora, id est, intellectu faciliora dicũt, sicut ẽst, quod Maria desponsata est Ioseph, & quod puer natus est in Bethleẽ, & *Mat. 1.*
reclinatus in præsepio, & huiusmodi. Isti faciũt, quod aperiatur terra, & germinet saluatorẽ. Ad literam, terra est virgo Maria, quæ aperta, quantum ad finem cordis, sine damno virginitatis, *Luc. 2.*
concepit & peperit saluatorem. Sed moraliter, terra est cor humanum, quod viri spirituales sua prædicatione aperiunt, vt germinet saluatorem, id est, Christus in eo reformetur, Iuxta illud Apost. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus *ad Gal. 4.*
reformetur in vobis. Isti sunt, vox clamantis in deserto, id est, in mundo parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Viæ *Esa. 40.*
sunt opera, semitæ sunt cogitationes, quas debemus parare in aduentu saluatoris. Hanc præparationem notat oratio, quæ postcommunionẽ hac die in Missa sequitur. Suscipiamus Domine misericordiam tuam in medio, &c. & ex eo, ꝙ in fine illius orationis dicitur, Cõgruis honoribus præcedamus. Viam ergo parare, est pœnitentiam agere, prædicare. Semitas rectas facere, est post mandata consilia obseruare. Sanè huius dominicæ totum matutinale officium, pertinet ad primum aduentum, vt præmissum est. Legitur enim in Esa. qui de aduentu loquitur apertius, quã aliquis alius Propheta, vnde in ij. cap. ipsius habetur, Ecce mons, &c. in primo verò habetur de nequi-
2 tia Iudæorum. Primum respõsorium † est, Aspiciens à longe, quòd est de primo aduentu, & non sumitur de aliquo libro theologiæ, nec compilatum est à Gregorio ordinatore matutini officij, sed à quodã eius monacho, quod inde apparet, quia illud intra hebdomadam non reperitur, sed omnia alia responsoria, sic quæ ab ipso Gregor. edita sunt. Et si obiiciatur, ꝙ illo dempto, non remanent nisi octo responsoria isti dominicæ, respondetur quod nouem sunt computato illo, Ecce dies veniũt, quod secundum ordinem Grego. nonũ est, & cantatur in vesperis sabbati præcedentis. Cantatur autem hoc responsoriũ in persona Ioannis Baptistæ vel sponsæ dicẽtis. Aspiciens à lõge, à terra videlicet ad cœlum, video Dei potẽtiam venientẽ, & licet propriè patri potentia assignetur, hic tamen per potẽtiã accipe filium Dei, cui data est potestas ĩ cœlo & in terra, qui est potẽs

Psal. 44. Dominus in prælio:cui Propheta:Accingere gladio tuo super femur tuū potentissime.Hic venit dum se visibilem monstrauit,& nebulā totā terrā tegentem.Hæc nebula est Dei miseri-
Mat. 17. cordia:quæ præstat refrigeriū cōtra æstū vitiorū. Hāc Moses
Luc. 1. intrauit,cùm ad suscipiendū legem ascendit. Hanc Petrus intellexit,cùm in nube lucida videns Dominū,Mosen & Heliā, dixit:Faciamus hic tria tabernacula.Hæc populū in desertum deduxit,& ab igne protexit.Hæc est virtus altissimi, quæ Virginē obumbrauit,quæ totàm terram tegit, quia misericordia Domini plena est terra.Hæc etiam nebula,est humanitas filij Dei,quæ totum mundū saluat.Medicina enim omniū in festinatione nebulæ.Nebula etiam potest dici infidelitas seu ignorantia.Ignorabat enim † homo Deū,seipsum, natale solū,& concupiscentiā esse peccatū.Hæc nebula totā terrā tegebat, quia omnes declinauerūt,simul inutiles facti sunt. Ite obuiā ei,& dicite:Nuntia.n.s.t.e.q̄ regnat.es in populo Israel.Similia dixit Ioannes discipulis:Parate viā Domini:& per discipulos
Ioan. 1. ad Christum:Tu es qui venturus es,an alium expectam⁹?obuiā sponso,s.p viam charitatis,& dicite:nuntia nobis,quasi dicat:Reuela nobis per tuā præsentiam, si tu es Messias in lege promissus,& si regnatur⁹ es in populo Israel.Porrò † in solito modo primū responsoriū habet in quibusdam ecclesiis tres versus,sicut & responsoriū primum natalis Domini.Primò,ad significandum,q̄ iste aduētus Domini saluat homines trium tēporū.s.illos,qui fuerunt ante legem,& sub lege,& sub tēpore gratiæ:& propter hoc etiā fit triplex repetitio: prima à remotiori quo ad finem:& posteà à minus remoto, & posteà à propinquiori,ad ostendēdum q̄ patres primi tēporis remotiores fuerunt ab aduentu Christi quàm patres secundi, & tertij, & patres secundi temporis,magis remoti quàm patres tertij: deinde reincipitur responsoriū,ad notandū desiderium & ad significandum,q̄ debemus attribuere finem & principiū bo-
Apoc. 1. ni operis ei,qui est alpha & o mega.xxxv.dist.ab exordio. Vltimò,dictis versibus subiungitur,Gloria patri, q̄a omne desideriū & seruitium,ad Deum trinū est referendū:& ibi nō fit reiteratio partis,sed totius responsorij, quia post vitā præsentē, omnia opera consumentur:& tūc erit Dominus omnia ī omnibus,& cōsummatio & sufficientia omniū.Secūdò, ideò † p̄- 5
missum responsoriū tres habet versus,& vnū gloria,ad signādum quatuor aduentus:de quibus in c. præcedēti præmissum est:& ad designādum quatuor tempora, scilicet tempus ante legem,tempus legis,prophetiæ,& gratiæ. Alloquens.n.ecclesia omnes homines,qui fuerunt ante legem, quorū pauc se-

cuti

cuti ſunt vnũ Deum,dicit primò verſum, Quique terrigenæ
&c.i.O vos omnes,mali,boni, diuites & pauperes , ite obuiã
ei,&dicite,Indica nobis,ſi tu es ipſe,qui regnaturus es in po-
pulo Iſrael.In ſecundo verſu,in perſona hominum , qui fue-
runt ſub lege,in qua aliquid fuit imperfectionis , quia data
fuit infirmis,alloquitur ipſum legiſlatorem. Qui regis Iſrael
intende,quaſi diceret,qui populum Iſrael in lege tua regis,&
ſicut paſtor ouem deducis,indica nobis,ſi es ipſe, qui regnatu
rus es in populo Iſrael.In tertio iam ex dictis Prophetarum
certificati de aduentu ſaluatoris , ex deſiderio clamant, Exci
ta potentian tuam,& veni,qui regnaturus es in populo Iſrael.
In aliis verò eccleſiis , eſt tertius verſus , Tollite portas. In
quarto gratias agent Saluatori,de aduentu ſuo,qui dignatus
6 eſt venire,imò toti trinitati,dicit Gloria patri.† Tertiò reſpõ
ſoriũ ideò tres habet verſus,quoniam lex,& pſalmodia,& pro
phetia hunc Saluatoris aduentum prænuntiauerunt. Quartò
tres † verſus,patres triũ puerorum ſignificãt.Patres, qdẽ ante
7 legem,hũc aduẽtũ præuiderũt.Patres ſub lege,deſiderauerũt,
Patres gratiæ,prædicauerũt.Dicite ergo Ioan.Baptiſta vel ec-
cleſia, Vospatres ante legẽquiq; terrigenę &ſi.h.ſ.in v.d.&pau
per,ite obuiã ei.Terrigenas vocat malos,q terrena ſequũtur,
filios hominũ dicit,bonos diuites,ſubdit quos terrigenas ap
pellauerat, ꝓpter pauperes,quos filios hominũ.Vos ergo qui
q;.i.quilibet terrigenæ malitia diuites , & filij hominũ ſpiritu
pauperes q eſtis ſimul in vnũ,in vno ouili agni & hœdi,ite ob
uiã ei,vt vos mali per ingreſſum recipiatis,vos boni p progreſ
ſum proficiatis.Vos etiam patres ſub lege , dicite , Qui regis
Iſrael,intẽde,q deducis velut ouẽ Ioſeph,nũtia nobis &c.qui
regis Iſrael,id eſt, Iudaicũ populũ per doctrinã legis Domini
vidẽtẽ.Qui deducis.i.de virtute ducis,velut ouẽ,id eſt,innocẽ
tẽ Ioſeph,id eſt,populũ gentilẽ,augmẽtatũ per frumẽtũ mor
tificatũ,intẽde ſuper nos.i.lumẽ pietatis infũde,& nuntia no-
bis,&c.vos quoq; patres ſub gratia dicite,Tollite,portas prin
cipes veſtras,& eleuamini portæ ęternales,& introibit Rex
gloriæ.Qui regnaturus,&c.O principes & poteſtates aeris hu
ius.Et ô genimina viperarũ,tollite,id eſt,auferte portã mortis
id eſt, vitia per quæ diabolus intrat ad corda.Et ô portæ æter
nales.i.virtutes ad æternitatẽ ducẽtes,eleuamini cõtra vitia &
p vos introibit,& habitabit in nobis rex gloriæ,q regnaturus
eſt in populo Iſrael.Et no.ꝙ ad tertiũ verſum reſpõdet,nũtia
nobis,quia patres noui teſt.certificati ſunt de aduẽtu Chriſti:
patres gratiæ certi ſunt de introitu regis gloriæ.Verũ quia nũ
quã ſufficit,nec ſufficiet fides incarnationis ſine fide trinitatis

Mar. 13. ideò ſuccinitur: Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. & quia qui
Act.1. venit in humanitate, véturus eſt etiã in maieſtate: ideò reſpõſo-
Pſal.99. rium denuò repetitur. In repetitione verò nebulã, accipias ad li
Ioan.1. terã iuxta illud: Veniet in nubibus cæli. & ſicut nubes ſuſcepit
eum, & alibi, Nubes & caligo in circuitu eius. Secundũ † reſpõ
ſoriũ eſt, Aſpiciebã in viſu noctis, ſumptũ per Gregoriũ de Da
niele cap. 7. Chriſtum venturũ prophetantẽ, qui his verbis my-
ſteriũ incarnationis verbi, quod in principio erat apud Deũ, ap
Dan. 7. paruit dicẽs, Aſpiciebã in viſu, aut viſione noctis. Triplex quidẽ
Ioan. 8. eſt viſio. † ſcilicet noctis ante gratiam, diei ſub gratia, & lucis in 6
Luc. 10. gloria. In nocturna viderũt Patriarchæ & Prophetæ, qui ſub nu
be fuerunt, & hoc Daniel aſpiciebat in viſu noctis. *In* diutur-
na viderunt Apoſtoli, quibus Chriſti humanitas apparuit. *In*
lucida viderunt filij Dei facie ad faciẽ. Hanc diſtinctionẽ veritas
in Euangelio innuit, dicens, Abraham exultauit vt videret diẽ
Eſa. 19. meum, vidit & gauiſus eſt. Iterum, multi Reges & Prophetæ vo
luerũt videre quæ vos videtis, & non viderũt. Sequitur, Ecce in
nubibus cœli filius hominis veniebat. Nubes cœli, caro verbi,
Eſa. 44. de Eſa. Aſcendit Dominus ſuper nubem leuem. Et datum eſt ei
regnũ & honor, ſcilicet nomen, quòd eſt ab æterno datum, ſed
in tempore manifeſtum, & omnis populus tribus, & linguæ ſer
Luc. 1. uient ei. Nam vt Eſaias ait, curuabuntur ei omnia genua, & iu
rabit omnis lingua in domino. Tertium reſponſorium. † eſt an- 10
gelus Gabriel, quibus verbis Lucas texuit ordinem annuntia-
tionis. † Quartũ eſt Aue Maria, gratia plena, quibus idem Lu- 11
cas modum conceptionis annexuit dicens, Spiritus ſanctus ſu-
perueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Superueniet
in te inquam, in protegendo te, & ab omni ſorde purgando, &
exinde virtus altiſſimi, ſcilicet verbum Dei, obũbrabit tibi, ex
te carnẽ ſumendo, quod enim ex te naſcetur ſanctum, vocabi-
tur filius Dei, Chriſtus enim, qui non eſt conceptus ex virili ſe-
mine, meritò naſcitur, & filius Dei appellatur. Sequitur verſus,
quomodo in me fiet iſtud? interrogatiuè, & ſic quo modo ſunt
duę dictiones, vel admiratiuè, & eſt vna dictio. Quintũ reſpõſo
rium eſt. † Saluatorem. In quo incarnatio per Apoſtolum cõ- 12
firmatur. Sextum eſt. Ecce virgo concipiet. Septimum, Ecce dies
veniũt, in quibus hoc idẽ per Prophetas roboratur. Octauum,
† Obſecro Domine, in quo idem propter legem cõprobatur. 13
Nonũ eſt, Audite verbum, in quo idẽ per Prophetas cõprobat.
† Laudes matutinæ vtrũq; ſonant aduentũ. Nõ enim agitur ali 15
quando de vno aduentu, quin & de alio miſceatur, ſed pauca de
ſecũdo habẽtur, & hoc ꝓpter repræſentationẽ gaudij, ne ſpes
luxuriet in pręſumptionẽ. Siquidẽ prima antiphona, quę de fine
Ioelis

Ioelis sumitur, est apertè de primo aduetu. Vñ ibi dr̃ in illa die.
s.qñ Messias venit, montes.i. Apostoli seu magni prędicatores,
stillabunt dulcedinem.s.verbi Dei, & colles sicut minores, præ
dicatores, fluent lac.s.simplicis doctrinæ minoribus, & maiori
bus. Secunda l. Iucundare, partim est de Esa. partim de Zacha-
ria. Tunc.n. iucundata est secundum Zachariam Sion.i. eccle-
sia de Iudæis, & exultauit Hierusalem.i. Ecclesia de gentibus.
Tertia, s. Ecce Dñs veniet, est de secundo aduentu, s. in maiesta-
te. Quarta est: Omnes sitiẽtes. Tunc enim omnes, i. de omni ge
nere sitientes.s.salutis & scientiæ doctrinam, venerunt, secun
dum Esa. ad aquas baptismatis & doctrinæ. Quinta est, Ecce ve
niet propheta magnus, & ipse renouabit Hierusalem. s. dando
legem, & noua condendo præcepta, Hoc tempore dicitur per Esa. 55.
horas capitulũ illud, Egredietur virga. Esa. 11.c.& illud, In die
bus illis. Hie. 23.c.& illud. Erit in nouissimis. Esa. 2.c.& illud, Ec
ce virga, Esa. 7.c.& illud, Venite ascendamus. Es. 2.c. Ad Missam
15 † verò introitus est. Ad te leuaui, & cæ. quia per aduentum Dñi
in carnem, spes maximè eleuatur. Sic enim Deus dilexit mun-
dum, vt filium suum vnigenitum daret, & iterum, Proprio filio
nó pepercit, &c. Et nota quòd si quidam excitentur, alij tamen Ioan. 13.
somno torpent. Ideò cantor incipiens, Ad te leuaui animam Rom. 8.
meam, exaltando vocẽ ab inferiori ad superius procedit, quod
proprium est excitantis, quod etiam notatur in epistola, vbi di-
citur, Hora est nos iam de somno surgere. Sequitur versiculus, Esai. 2.
Vias tuas Domine demonstra mihi, quia Christus veniens no
bis vias suas indicauit, vnde Esa. Erit mõs domus Domini, &c. Luc. 18.
Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Ia
cob, & docebit nos vias suas. Quæ autem sint viæ illæ, ostendit
epistola, quæ est ad Rom. 13.c. Scientes, quia hora est iam nos
de somno surgere. in eo enim, quod ibi dicitur, Nox præcessit,
dies autem appropinquauit, assignatur effectus, quia factus est
dies, quando natus est Sol, & ideò sequitur sic, vt in die hone-
stè ambulemus, scilicet in omnibus operibus bonis, & indua-
mus nos in similitudine Christi, vt sic filij Dei simus, quia
propter hoc filius Dei factus est homo, vt homo fieret filius
Dei. Orationes primum aduentum respiciunt, & possunt e-
tiam adaptari congruè ad secundum. Posteà sequitur respon-
sorium, in quo ostenditur spes, quæ facta est in ortu Solis, vni-
uersi, qui te expectant, &cæ. Sequitur allelu Ia, Ostende, &cæ.
quia tunc ostendit dominus faciem suam, quam qui videt, sal
uatur. Vnde, cùm dixisset dominus cœco, Quid vis vt faciam ti
bi? Respondit, Raboni, vt videam, quam faciem non poterant
hõies anteà videre, qa erant in regione vmbræ mortis, sed lux

orta est eis, quod possunt videre Quod autẽ dicitur: Ostende nobis domine faciẽ tuã: est sensus: Da nobis cognitionẽ tuã. Facies † enim Dei in scripturis sanctis non caro: sed diuina cognitio intelligitur: quia per faciẽ cõspectãs quis cognoscitur.

Sequitur in quibusdam ecclesiis Euangelium Mat. 21. c. cũ appropinquasset, &c. quod ad passionẽ pertinet, quo ad literã. Ad diem verò hanc, quo ad allegoriã, & spiritualem † intelligẽtiam. Venit enim tunc dominus Hierusalẽ per Bethphage, quæ interpretatur, dñs Buccæ. i. ad ecclesiam, quæ parua erat in qua Christus apparuit per confessionem, & per montem Oliueti, per quam designatur eminentia misericordiæ; per quã venit filius Dei in mundum: & misit discipulos suos dicens: Ite in castellũ. i. in mundum, & inuenietis asinam & pullũ. i. Iudaicum populum qui duræ seruicis est: & gentilẽ, sine iugo legis. Item,
Matt. 11. per huiusmodi animalia, ostẽdit vias suas: humilia enim sunt. Vnde in Mat. Discite à me; quia mitis sum & humilis corde. Legitur etiam ideò, quia ibi habetur, Benedictus, qui venit in nomine domini; quod pertinet ad primum aduentum, & propter alia verba legitur in aliis ecclesiis illud, Cùm appropinquaret Iesus, quod dicitur in dominica palmarum. In aliis verò ecclesiis legitur Euangelium, Principiũ Euangelij Iesu Christi, &c. quod est Mar. 1. c. propter illa verba, Ecce, Ego mittã Angelum meum ante faciẽ tuam. Et no. quòd in textu Euangelij non cõtinetur principium, sed initium. Sed ecclesia ponit principium, pro eo quod legens Euãgelium statim præmisit in titulo, Initium sancti Euangelij, ne idem repeti videatur. In nonnullis Ecclesiis etiam legitur, Erunt signa. Sequitur offertorium de spe, Ad te leuaui animam meam, & postcommunio de eodem, & propter idẽ legũt Euangelium illud, Erũt signa; quod est Luc. 21. c. quod pertinet ad secundũ aduẽtum, vbi dicitur, Propè est regnũ Dei. Cui adaptatur epistola, vbi dicitur, ppior est nostra salus te, quia propè est regnum tuũ Dñe, ideò ad te leuaui, dicit in introitu cantor. i. vetus homo, vel Ioãnes Baptista, vt quidã dicunt, dicit, Ad te leuaui animam meã Deus meus, & idẽ vias tuas dñe demonstra mihi, & hoc in responsorio, Ostende nobis domine misericordiam tuã, & hoc in allelu-Ia, & quasi
Psal. 84. de misericordia certificatus, concludit in postcõmunione, dominus dabit benignitatem, i. affectum bonum, & terra nostra, scilicet, caro, dabit fructum suum, id est, bona opera.

SVMMA.

1 *Aduentus dominica secunda & quo officio constet. nu. 2. 3.*
4 *Missæ aduẽtus, secunda dominica introitus, atq; eius interpretatio.*
5 *Euangelium dominicæ secundæ aduentus.*

De

De secunda dominica Aduentus domini. CAP. IIII.

IN hac secunda dominica aduentus, vt præmissum est; agitur quàm fle
1 †de secũdo aduentu: verũ quia gaudere melius est quàm fle dicũ-
re,& dilectio melior, quàm timor: ideò in eo quædam dicũ-
tur pertinentia ad secundum aduentũ: & quædã ad vtrunque.
Ecce in matutinis primum responsorium est, †Hierusalem ci-
2 Ecce in matutinis primum responsorium est, tẽpus gau
tò veniet salus tua, tunc omnes plorabunt: modo est tẽpus gau
dij, aliud est de primo & secundo aduentu. Præterea, ibi sunt
duo versus secũdũ quasdã Ecclesias: ad idẽ exprimendum, si-
cut & allelu-ia: vt iam dicetur. Primus est, Hierusalem, si me au
dieris, &c.& vtitur Dominus verbis Mosi, vt intelligatur, ꝙ ip-
se est, qui Mosi loquebatur, Aliquando etiam vtitur verbis Sa-
lomonis, vt sciamus, ꝙ ipse est sapientia, de qua locutus est Sa
lomon. Istud responsorium sumptum est de Michæa, & etiam
illud, quod sequitur. f. Bethleem, quædam tamen Ecclesiæ illud
dicunt dominica sequenti, & est de primo aduentu, & loqui-
tur de generatione temporali Christi, & æterna, de temporali
autem dicit Bethleem ciuitas Dei summi, quia in Bethleẽ na-
tus est. De æterna, cum dicit. Et egressus eius, sicut à principio
dierum, de aliis respõsoriis patet. In laudibus prima antiphona
3 est de † secũdo aduentu, Ecce in nubibus cœli, &c. In missa ve-
rò introitus patet ad vtrunque hoc modo, Populus Sion, Ecce
Dñs veniet ad saluãdas gentes. Esa. 10. In vtroq; n. aduentu sal
uat. Sequitur, Et auditã faciet Dñs vocẽ laudis suæ. Ipse enim
est turtur, cuius vox audita est in terra nostra: quia attulit no-
uum tẽpus. Vox eius in secũdo aduentu erit, Venite benedicti
patris mei, &c. versus autem pertinet ad secundum aduentum,
qui regis Israel, intende, qui deducis Ioseph, id est, de hoc mun
do, ducis Ioseph. i. augmẽtum, i. in bono: sicut ouem, idest, sim-
plicem, & quia in matutinis primum responsorium est Hierusa
4 lem: & in missa † introitus est, Populus Sion, ideò in hac dñica
fit statio in Ecclesia, quæ dicitur Hierusalem. Sequitur oratio,
Excita Domine corda nostra, ad præparãdas vnigeniti tui vias,
&c. quæ est de primo aduentu tantum. Epistola verò de secun-
do, quæcunque scripta sunt, &c. ad Rom. 1. c. vt per patiẽtiam &
consolationem scripturarum spem habeamus, & sic inuitamur
ad spem, vt quæ patimur, leuia fiant, responsorium pertinet ad
vtrunque. Ad primum, dum dicit, Ex Sion species decoris eius.
Ad secundum, cùm dicitur, Deus noster manifestè veniet, ver-
sus verò ad primum tantum dicit, Congregate, scilicet O vos
Angeli, illi sanctos eius, id est, prædicatores bonos, qui ordi-
nant testamentum eius, scilicet nouum, super sacrificia, id est,
vetus testamentum. Prius enim est, quod animale est, sicut dicit

Aposto. Deinde quod spirituale, vel quod dicit. Cōgregate, hoc
in primitiua ecclesia, maximè necessariū fuit. s. O vos boni prę
dicatores, vt Paulus & alij. Deinde sequitur allelu-ia, quod in
solito modo habet duos versus secundū quasdā ecclesias: & hoc
fit, quia ibi de duplici aduentu agitur: Primus est de primo cū
dicitur: Lætatus sum, &c. Ante primum enim aduentū Christi
desperabant homines de salute. Tunc verò lætati sunt quādo
audierunt, ꝙ filius Dei, homo factus erat. Secundus versus est
de secundo: Stantes erāt pedes nostri. i. affectus nostri in atriis,
&c. iam enim in spe & desiderio ibi sumus: Euāgeliū est Luc.
21. c. s. Erūt signa in Sole & Luna. &c. & est de secūdo aduentu
tantum: vbi enim ostēduntur signa, quæ fient ante diem iudi-
cij: quoniā totus mundus turbatione sua iudiciū Domini ostē
det. Ibi etiā sequitur, His autem fieri incipientib. respicite & le
uate capita vestra. Ecce appropinquabit redemptio vestra. Ecce
spes. Quædā verò ecclesię legunt Euangeliū, Cū audisset Ioan
nes in vinculis, quod similiter ad secundum pertinet aduentū,
ex eo quod Ioannes quærit, Tu es, qui venturus es: an aliū ex-
pectamus? Cui Dominus. Ecce ego veni ad redimendū, & rur-
sus veniam ad saluandum, quod ex signis conitcturare pote-
stis, quia & cæci vident, &c. Offertorium est de primo aduentu.
Postcommunio, Hierusalem, &c. quæ est Baruch. 4. & 5. c. est
de vtroque. In tertia verò & quarta feria, & sabbato leguntur
Euangelia de testimonio Christi, scilicet de Ioanne, & de testi
monio Ioannis, de Christo & eius aduentu. De quo etiam lo-
quitur epistola, Patientes estote, quæ tunc dicitur.

SVMMA.

1 *Aduentus dominica tertia & eius officium.*
2. *Missæ Aduentus, tertia dominica, introitus.*

De tertia dominica Aduentus Domini. CAP. V.

SEquitur 3. dominica, in qua similiter agitur de secūdo †ad 1
uentu, vnde in nocturnis primū rńsorium est. Ecce appare-
bit Dominus super nubem cādidam. i. super carnē, quæ erit
cādida, per gloriā immortalitatis vt mali timeāt in secūdo aduē
tu. Nam in primo aduētu apparuit Dominus super nubē leuē,
id est, immunē à peccato, & sumitur hoc responsoriū de Apoc.
vbi dicitur. Vidi & ecce nubes cādida. Versus est de vtroque ad
uentu. In laudib. prima antiphona est de secundo aduentu. Ve
niet Dominus & nō tardabit, & illuminabit abscōdita tenebra
rū. ij q. j. multi. Omnia enim manifesta erunt, quia libri consciē
tiarū aperti erunt corā eo. †In missa verò introitus est de se-
cundo aduentu, Gaudete in Domino semper, & iterū dico gau 2
dete, ad Philip. 3. c. Apost. enim non loquitur de primo aduētu,

cùm

cùm dicit, Dominus propè est, sed de secūdo aduētu, vnde inui
tat ad gaudiū spirituale, per quod firmiter expectamus gaudia
secundi aduentus, vnde dicit, gaudete in Domino semper. s. ex-
pectãdo secundum aduentum, & repetitur gaudete, quia gau-
dium spirituale facit nos dulciter sustinere omnia aspera mūdi,
vt nihil euellat nos à spe æternorum, & ideò quia ita necessariū
est gaudium spirituale, ista repetit, vel propter gaudium de v-
troque aduentu, quod habent sancti. Huius gaudij custos est
modestia, & ideò sequitur, modestia vestra, &c. Hoc gaudium,
quod est pax omnibus sanctis aptat ecclesia filiis suis, in versu
cum dicit, & pax Dei quæ exuperat omnem sensum. s. hominis,
quia nullus homo habet totum vsum pacis huius collectæ. s.
aurē tuam quæsumus Domine, est de aduentu in mentem. Au-
dita enim collationē de aduētu Domini sacerdos orat, vt tene-
bras, quas patimur in eo, quòd falso iudicamus, sua visitatione
illustret Epistola. Sic nos existimet homo, &c. quæ est. 1. ad Cor.
4. cap. est de secundo, aliæ ecclesiæ dicunt epistolam Gaudete
in domino semper, quæ est ad Philip. 4. c. responso. i. qui sedes
super Cherubin, manifestare coram Ephraim, id est, fructifi-
cantem in bonis operibus. Benjamin. i. filium dextræ, & Manas-
se, qui oblitus est terrenorum, hoc fiet in iudicio. Versus etiam.
Qu Regis Israel, est de primo, qui dicitur ad secundum allelu-
ia. Excita domine, etiā est de primo Euangelio. Cū audisset Io.
&c. quod est Mat. 11 similiter est de primo. Quidā enim de di-
scipulis Ioannis nō credebāt Christū esse Messiam promissum
in legē, vnde misit eos ad Christū vt interrogarēt eū, Tu es, qui
venturus es, an aliū expectamus? vt per visa miracula Christū iā
venisse cognoscerēt, quasi diceret, Ipse multò melius scire debe
ret, q̃ ego, dixit eis Iesus, cæci vidēt, &c. quasi diceret, vos estis
magistri, nō ergo scitis hoc quod dicitur in Esa. 35. Tunc saliet
sicut ceruus claudus, & aperient linguę mutorum, & loquit de
tēpore Messiæ. q. d. facta probāt. offertorium est de primo aduē
tu. Postcōmunio de secundo, Dicite pusillanimes confortami-
ni. oportet enim, q pusillanimes confortentur ad hoc, vt susti
neant tribulationes, & sic expectēt cum fiducia secūdū aduētū.

SVMMA.

1 *Ieiunia quatuor tēporū in primitiua ecclesia ter fiebant in anno, Hodie quater Et cur ita, nu. 2. 4. 5. 6. 7, 8 9. 3. Anni quatuor tēporū qualitas.*
10 *Ieiunia triplicia, item primitiarum.*
11 *Ieiuniorum dies pridem institutus mutatus est à Leone papa.*
12 *Ieiunium tractum est à veteri lege & nu. 13.*

De quarta feria & ieiuniis quatuor temporum.

CAPVT VI.

IN hac ſeptimana fiunt ieiunia quatuor temporum. Vnde hîc
primo de illis, Secundò de aliis ieiuniis, Tercio de huius diei
officio proſequamur. *In* † primitiua quidē eccleſia ſtatu- 1
tum fuit, ꝙ ieiunia quatuor tēporum fierent ter in anno, Sed
Calixtus Papa. xxvj. d. ieiunium. cōſtituit quater in anno fieri:
nam & Iudæi quater in anno ieiunabant, ſcilicet ante *Paſ*-
cha, ante pentecoſtem, ante ſcenophegiā in ſeptembri: & ante
encænia: de quibus dicetur in proœ. vij. partis. Si enim tantum
ter in anno in tres partes diuiſo ieiunaretur: fortè aliqui re-
manerent dies, de quibus primitias non redderemus. in iſtis
enim ieiuniis primitias temporis exoluimus: vt iam dicetur:
De quibus Zacharias ait: *I*eiunium, quarti, quinti, ſexti, & de-
cimi, domui Iuda: & Hieruſalem dies feſtos vertet in gau-
dium. Quater ergo ieiunamus in annò. † Primò, vt quatuor 2
elementa in nobis vitiata, id eſt, corpus noſtrum ex eis con-
ſtans, in quatuor anni tēporib⁹ caſtigetur. Homo enim cōſtat
ex quatuor elementis, quantū ad corpus, & ex tribus potētiis
quantū ad animā, ſcilicet rationali, cōcupiſcibili, & iraſcibili.
*V*t ergo illa moderētur in nobis, quater ieiunamus in anno, ꝑ
tres dies: vt quaternarius numer⁹ ad corpus, & ternarius ad a-
nimam referatur. Siquidē annus diuiditur in quatuor tēpora:
quæ ſunt Ver, AEſtas, Autūnus, & Hyems, quæ propter ſua de
lectamenta à Dei amore nos auertere ſolēt. Ver† calidū, & hu 3
midū: tūc ergo ieiunamus, vt elementū amoris caſtigetur in
nobis, ne cōſentiat falſæ pulchritudini veris. Ieiunamus itaq;
cōtra luxuriā, ex humore & calore naſcēdū. AEſtas calida eſt,
& ſicca: tūc ergo ieiunam⁹, vt eleemētū caloris in nobis caſti-
getur ne cōſentiat incendio carnali: vel tunc ieiunamus cōtra
ſuperbiā, quia tūc fruct⁹ terrarū qui florēt & maturātur, ſuper
biēdi materiā præſtāt. Autūnus eſt frigidus & ſicus: tūc ergo
ieiunamus, ne aliquo languore animi areſcanus & defluamus:
& ſine pinguedine olei in tabernaculo æterno inueniamur.
Vel tūc ieiunam⁹ cōtra auaritiā: quia tūc meſſes colligimus, &
habemus. Hyems frigida & humida eſt: quia tūc ieiunam⁹, ne
mēbra noſtra fluxu atq; luxu ſoluantur in comeſſationibus &
potationib. ac ꝑ hoc amor Dei negligatur, vel tūc ieiunamus
cōtra pigritiam, quia torpemus frigore. Ieiunamus ergo † in 4
dictis quatuor temporibus anni, vt per ieiunia prę́ſeruemur
à vitiis, & quæ deliquimus, in illis purgētur. Rurſus quoniam
quodlibet tēpus tres habet mēſes, ideò quater ieiunam⁹. in an
no tres dies, vnū diē ieiunātes pro mēſe, vt ſic ſatisfaciam⁹ in
die quod deliquimus in mēſe. † Secūdò, etiā ideò ieiunamus, 5
nā, primū ieiuniū fit in Martio. ſcilicet in prima ſeptimana qua

drage

dragesimæ, vt in nobis virtutum germina oriãtur, vt in nobis
inarescant vitia, quæ nequeunt omnino extingui. Secundũ fit
in æstate, in septimana pẽtecostes: quia tũc venit spiritus san
ctus: & nos debemus esse feruentes in spiritu sancto. Tertiũ
fit, in Septẽbri aute festũ Michaelis, quãdo fructus colligũtur:
& nos debemus Deo reddere fructũ bonorum operũ. Quar
tum fit in Decẽbri, quãdo herbæ moriuntur: quia & nos mũ
5 do mortificare debemus. Tertiò † ideò, quia Ver refertur ad
pueritiam, æstas ad adolescentiã: autũnus ad maturitatẽ, siue
vtilitatẽ: hyems ad senectutẽ. Ieiunam⁹ ergo in Vere: vt simus
pueri, per innocẽtiã. In æstate, vt efficiamur iuuenes, ꝑ constã
tiam. In Autumno, vt maturi per modestiã. In hyeme, vt se-
nes per prudentiã & honestã vitam. Quartò ideò in quatuor
7 † anni temporibus, ieiunamus, vt Deus nobis, cõseruet om-
nia, quæ ad humanũ vsum in illis temporibus de terra nascũ
8 tur. Quintò, ad † significandũ quatuor, quæ fuerunt in illis
quatuor tẽporib. s. cõceptio domini in Vere: natiuitas in hye
me, cõceptio Ioannis baptistæ in autũno: & eius natiuitas in
9 æstate. Sextò, secundum Hier. ob † diuersas plagas quæ in il-
lis tẽporibus acciderunt. In quib. autem diebus & quare hęc
ieiunia fiant, in viij. parte sub tit. de anno solari dicetur. hæc
ergo ieiunia vocantur quatuor tẽporũ, qꝛ in ꝑmissis quatuor
10 anni tẽporibus fiũt. Vocãtur etiã ieiunia triplicia, † pro eo qꝛ
fiunt trib⁹ diebus quibus homines ieiunant in septimana. An
tiqui n. ieiunabant eisdẽ feriis, & posteà superaddita sunt ie
iunia ista. Vocãtur etiam ieiunia primitiarũ, qꝛ cũ in lege præ
ceptũ sit, vt primitiæ & decimę deo dẽtur, placuit sanctis patri
bus, vt dicit Aug. in lib. de doctrina Christiana, so uere deci
mas, & primitias tẽporis, vnde ꝓ primitiis instituerũt ieiunia
quatuor tẽporũ, & inde dicta sũt ieiunia primitiarũ, pro deci
11 mis verò instituerũt ieiunia quadragesimę. Sciẽdũ † aũt est,
ꝙ ieiunia vernalia primò instituta fuerũt in prima septimana
Martij AEstiualia, in secũda Iunij. Autũnalia, in tertia Septẽb.
Hyemalia, ĩ quarta Decẽb. sed ꝓpter multa, quę ĩde surgebãt
ĩcõmoda, statuit Leo Papa lxxvij. d. hui⁹. vt hyemale fiat ĩ ter-
tia septimana aduẽtus. Vernale, in prima septimana quadrage
simæ. AEstiuale ĩ prima septimana post Pẽte. Autũnale verò fiat
secũdũ veterẽ institutionẽ. Quare ieiunia instituta sunt ĩ dictis
mensibus, & quare in eis fiunt ordinationes, vide in vj. par sub
sabbato post dominicam xvij. & ĩ proœ. secũdę partis. Caue ta
men in cõputatione septimanarũ mẽsis Septẽb. qꝛ si ipse mẽsis
incœperit in prima, vel in secunda, vel in tertia, vel in quarta fe
ria, illi dies cõputantur pro prima septimana illius mensis, & in

tertia

tertia ab illa ieiunium fiet. Si verò mẽsis ipse incœperit in quin
ta, vel in sexta, vel in septima feria, tunc in sequenti domini-
ca incipies computare primã septimanã, & in tertia post illum
ieiunium fiet, & sic dies præcedentes nihil operantur, quantũ
ad computationem septimanarum. Verũtamen secundum pri-
mariã Ecclesiæ institutionem ieiunia Veris dicuntur prima,
quia fiebãt in primo mẽse, scilicet in Ianuario, qui apud Rom.
primus mensis fuit. ieiunia æstatis dicuntur quarta, quia fie-
bant in quarto mense, scilicet, in Iunio. Ieiunia Autumni septi-
ma, quia fiunt in mense septimo, s. in Septẽbri. Ieiunia hyemis
decima, quia fiunt in decimo mense, s. in Decembri. vnde Zac.
8. ieiunium primi, & ieiunium quarti, & ieiunium septimi, & de
cimi, s. mensis, erit domui Iudæ in gaudium lxxvj. d. ieiunium
quarti. Sed cum hæc ieiunia recolãt quatuor anni tẽpora, vt di
ctum est, quare aguntur in primo mense, & in quarto, & in se-
ptimo, & in decimo, cum principia temporum non sint in his
mensibus? Respondeo hoc † ieiunium tractum est de veteri le- 12
ge. vnde agitur in illis mẽsibus nostris secundum numerũ mẽ
sium illius. Iudæi enim secundum lunationes ieiunabant, scili-
cet in prima, in quarta, in septima, & in decima, & hoc est quod
legitur ieiunium primi, ieiunium quarti, ieiunium septimi, &
ieiunium decimi, quia sicut in prima lunatione est principium
anni illorũ, sic & Martius est in principium anni nostri. Quòd
autem ieiunia nostra ortum habuerunt à veteri lege, apparet
ex † hoc, quod à ieiunio veris, vsque ad æstiuale sunt xiiij. heb 13
domadæ, quia tot generationes fuerunt ab Abraham vsq; ad
Dauid. Item, ab æstiuali vsq; ad autumnale, sunt similiter xiiij.
septimanę, quia tot generationes fuerunt à Dauid, vsque ad Ie
coniam. Item ab autumnali, vsque ad hyemale, aliæ xiiij. quia
tot reges fuerunt à Ieconia, vsque ad Christum, computatis re
gibus illis, quos Matthæus in suo euangelio prætermisit.

SVMMA.

1 *Ieiunium quid, & nu. 2. Et vnde dicatur. nu. 3.*
4 *Ieiuniis inest authoritas, ex tribus.* 5 *Ieiunij commendatio, & vis.*
6 *Ieiunium aliud, quàm multiplex. & eorum particularis discutio. n. 7.*
8 *Vigiliæ qd vnde dictæ. Et cur sublatæ.* 9 *Votorũ multiplex differẽtia.*
10 *Ieiunium compassionis. Et quotupliciter fiat ipsa compassio. nu. 11.*
12 *Ieiunia, quæ ab ecclesia instituta.* 13 *Ieiunare qui teneantur.*
15 *Ieiunium soluere, ante horam peccatum.*
16 *Ieiunandũ an sit in vigiliis Apostolorum. & quorũ & n. 17. 18. 19.*
20 *Ieiuniũ habẽt, inter martyres solus Laurẽ. inter cõfessores, Martinus.*
21 *Ieiunium non soluunt serui pregustantes cibos.*
22 *Piscis caro cur non interdicitur in ieiunio.*

De

CAP. VII.

De aliis ieiuniis.

QVia de ieiuniis quatuor tēporum mētio facta est, conse
quens est, vt de aliis ieiuniis hic aliqua perstringamus.
†Est autē ieiunium, cōmunis omnium mēbrorum satis
factio, vt scilicet mēbra satisfaciāt secundum peccatum, quod
cōmiserunt vel gesserunt, vt si gula peccauit, ieiunet, & sufficit:
quia enim sola fuit in culpa, sola sit in pęna, similiter si oculus:
vnde Hiere. Oculus meus deprædatus est animā meam, & per
fenestras oculorum meorum mors intrauit in animā. & Aug.
2 Oculo nihil est nequius, & sic de alijs membris. † Vel ieiuniū
est parsimonia victus & abstinētia ciborum. Aug. dicit, Maxi-
mum & perfectum ieiunium est, abstinere ab iniquitatibus,
& à carnis voluptatibus & delectationibus huius seculi. vnde
pius papa de cōsec. d. v. nihil. ait, Nihil prodest orare & ieiu-
nare, nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua
3 cohibeatur, & dicitur †ieiunium à ieiuno, quod est quoddam
intestinum in homine, quod semper est vacuum & subtile, sic
& nos ieiunātes debemus esse vacui à superfluis & à vitiis tā
4 in corpore, quàm in mente. † Authoritas ieiunij est ex tribus,
ex persona, & ex loco, & ex tēpore. Ex persona, quia pręcepit
Deus Adæ & Euæ, vt abstinerēt à fructu ligni scientiæ boni &
mali. Ex loco, quia in paradiso institutum fuit, & initiū habuit.
xxxvj. d. vj. Ex tēpore, quia ab antiquo præceptum est celebra
ri. creato nāq; homine, in primo mundi exordio dictum fuit
ei: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Et quia fuit cele
bratum ante legem à Mose & sub lege ab Helia, & in tēpore
gratiæ à Christo. Moses enim nō comedit, neq; bibit xl. dieb9.
Helias quoq; ambulauit xl. diebus & xl. noctibus in fortitudi
ne subcinericij panis. & Christus xl. diebus & xl. noctibus ieiu
nauit. Fuit etiā celebratum in sex ætatibus. Nā in ea ętate, quę
fuit, ab Adam, vsq; ad Noe, fuit abstinētia carnium, & vini. 30.
di. ab exordio, à Noe verò, in posterum fuit cōcessum vinum
5 & carnes: & sic de cęteris ætatibus. † Cōmendatur autē ieiu-
nium exēplis, quoniam Eua quandiu ieiunauit, & abstinuit in
paradiso, virgo permansit, Adam, quia ieiunium violauit, à de-
litiis parad. si in summam miseriam corruit. Helias, quia ieiu-
nauit, in cęlum curru igneo raptus est. Moses post ieiuniū cum
Deo locutus est. Hierusalē per ieiunium, liberatur à Sennache
rib tēpore Regis Ezechiæ & Esaiæ. Iona quoq; prædicāte præ-
statur venia Niniuitis in sacco & cinere, & ieiunio pęnitentiā
agētibus. Ieiunamus etiam exēplo Apostolorū, vt dicetur sub
6 4. feria pent. † porrò ieiunium aliud corporis & carnis, aliud
mētis, aliud auaritię, aliud fastidij, aliud dispensationis, aliud

deuo

deuotionis,aliud votiuæ ꝓmissionis,aliud suppletionis, aliud
cōpassionis,aliud inspirationis,aliud circūspectionis,aliud ra
tionabile,aliud irrationabile,aliud qualitatis,aliud quātitatis
aliud numeri,aliud summæ exactionis,aliud alterātis,aliud ze
rophagiæ,aliud mœroris,aliud exultationis , aliud vanitatis,
siue hypocrisis,aliud virtutis siue charitatis,aliud indictionis,
aliud necessitatis,aliud institutionis,aliud volūtatis, aliud pra
uitatis. †Sanè ieiunium corporis & carnis est , quando quis 7
abstinet à cibis,ne nimis pinguescat,vel vt ab infirmitate libe
retur,vel quis comedere non potest,& hoc nullius est meriti.
Ieiuniū mentis est,quādo quis abstinet à vitiis vel etiā à cibis,
ne caro pinguescat lasciuiis.Ieiunium auaritiæ,vt bursæ par-
catur.Ieiuniū fastidij est quod fit vt appareat.Ieiunium dispē
sationis est,quod celebratur in vigiliis solēniū dierū &magna-
rū festiuitatū,vt natalis † domini.quę ideò dicūtur vigilię,quo 8
niā antiquitus in præcipuis ciuitatibus duo nocturnalia age-
bātur officia:&populus qui ad festa venerat tota nocte in Dei
laudib9 in ecclesia vigilabat,quod adhuc Romæ & in plerisq;
locis in magnis festiuitatib9,præsertim sanctorū patronorū Ec
clesiarum obseruatur.Sed qa lusores & cātores cōueniebāt,&
turpib9 cātilenis,& saltationibus,& comessationibus, potatio
nib9,& fornicationibus intēdere cæperūt,propterhęc &multa
alia incōueniētia,quæ fiebāt,huiusmodi vigiliæ sunt interdi-
ctæ,& institutū,vt loco earū fiāt ieiunia,quæ ieiunia adhuc re
tinēt nomē officij:nā cōmuniter vigilię &nō ieiunia nuncupā
tur.Si quis tñ ieiunaret,& honestè in ecclesia vigilaret vtique
benè faceret,prout fit in natiuitate Ioānis bapt. propter eius
reuerētiā.Hæc igitur institutio dicitur dispēsatio,qa ieiunium
ponitur loco vigiliarū,de hoc dictū est in v.parte sub ti de no
cturnis.Ieiuniū deuotionis est,ad quod qs necessariò nō tene
tur,quod inferius voluntariū appellatur.Ieiuniū votiuæ pro-
missionis est,vt si quis vouet,quod certa die ieiunabit, vel à
carnibus abstinebit. †Et no.ꝙ vota ex discretionis cōsensu,co 9
mite ratione emissa,Deo reddenda sunt.iuxta illud.Vouete&
reddite Deo vota vestra:Votorū autē aliud est necessitatis,a-
liud spontaneæ voluntatis.Necessitatis est,quod est fidei anne
xū:vt quod fit in baptismo,puta fidei catholicæ professio,&Sa
tanæ abrenuntiatio,vt votū obseruationis decem præceptorū
legis &cōtinentiæ,quā quis in susceptione sacri ordinis vo-
uet:& talia vota quisq; inuiolabilier obseruare tenetur.Spōta
neorū verò votorū aliud est indiscretū,aliud discretū.Indiscre
ta sūt vota puerorū &puellarū dū sunt in parētū potestate.Vn
de illis vouētibus irritari possunt.Si igitur puella intra nubiles

annos vouerit castitatẽ perpetuã, licitè nubere poterit: parẽti
bus vel curatoribus illã ad hoc cogẽtibus. Indiscretũ est, etiã
votum mulieris, in potestate viri existentis. vnde si illo inscio
vouerit peregrinari, vir votũ huiusmodi poterit reuocare: quia
ipsa nõ habet potestatem sui corporis, sed vir. Indiscretio etiã
attenditur, quãdoq; circa prouectos & liberos, vt si fortè quis
vouerit, ad quod perficiendum sufficere nequit, vel in quo na
tura ita debilitaretur, quod posset fieri sui ipsius homicida, vel quod
sine licentia alterius cõplere nequit, vel quod nõ ex delibera-
tione, sed ex iracundiæ calore emittitur, talia potius sunt sper
nẽda, quàm executione digna. Ieiunium suppletionis est, vt si quis
vltra pœnitentiã sibi à sacerdote iniunctã, aliquid suppleat de
10 suo. † Ieiunium cõpassionis est, vt si sacerdos alicui dicat, pro
hoc peccato fac cãtare duas missas, & ieiuna, & ego pro te can
tabo, & tres dies ieiunabo, propter hoc tamen debet aliquid re
cipere, quia sacerdos debet compati proximo suo, & orare pro
eo, etiã ieiunare, potest dici compassio, vt si quis petit à sacer-
dote pœnitentiã patri suo iniunctam, vt pro patre peragat par
11 tem illius. † Quatuor enim modis fit huiusmodi cõpassio: quã
doq; per sacrificia: quandoq; per ieiunia, quãdoq; per orationes,
quãdoq; per eleemosynarũ elargitionẽ. Ieiuniũ inspirationis
est, vt in B. Nicolao, qui adhuc infans & manens in cunabulis,
tribus diebus in hebdomada, à mãmillis matris suæ abstine-
bat: vel, vt alij dicunt, quarta feria & sexta: semel tãtũ sugebat
mamillas. Ieiuniũ circũspectionis est, quando pro aliqua immi-
nente tempestate pro periculo hostium, vel pro casu cuiuslibet
angustiæ ieiunamus. Ieiunium rationabile est, quando cibũ &
potum moderatè sumimus, nec naturã delibitamus, vnde Apo
sto. Rationabile sit obsequium vestrũ: nõ in comessationibus,
& ebrietatibus. Irrationabile est, si quis velit ieiunare per duos vel
per tres dies: vel per totam hebdomadam, quod nõ approbat Deus:
vult enim hominem sic ieiunare, vt cogatur vitiis mori, nõ vt
cogatur natura dissolui. vnde prohibetur ieiunium, quod qui
dam faciunt à Cœna domini, vsq; ad Pascha. Ieiuniũ qualitatis
est, si quis vouet se vlterius nõ comesturum carnes. Ieiuniũ quã
titatis est, si quis comedat ad pondus, vel ad mensuram, nõ plus
vna die, quàm altera, vel si quis voueat se nõ comesturum. nisi tanti
põderis panem. ieiuniũ numeri est. quando quis vouet, quod de cæ
tero nõ comedet. nisi vna vice in die. cogitãs quod comedere plu
ries in die. belluarũ est: & comedere bis hominũ, semel angelo
rum. ieiuniũ summæ exactionis est. in his qui nõ comedunt. nisi
olera, radices, & herbas. vt Ioannes Baptist. in deserto, & Maria
AEgyptiaca in eremo, quæ cũ duobus panibus tãtum Iordanem

transiens,austeram vitã in eremo.xlvij.annis egit. Ieiunium al
ternitatis est,vt cum quis vno die comedit & alio die ieiunat.
Ieiuniũ zorophagiæ, est sicca comestio,à ζωρός quod est vinũ
vel siccum, & φάγειν quod est comedere. vnde Priscianus in
zorophago Bisantij.Sicca verò comestio est,vt in fructib⁹,po-
mis,piris,castaneis,& cõsimilibus.quidã tamẽ siccã comestio-
nẽ appellant legumina siue cruda siue cocta: etiam si lixata co
medantur cum cocleari.Ieiunium mœroris cõsistit in vno,sci-
licet in abstinentia ciborũ: & fit propter duo, scilicet propter
corporalẽ abstinentiã & spiritualẽ spõsi:hoc repręsentat Eccle-
sia in tribus quatuor temporibus. Ieiuniũ exultationis consi-
stit in duobus,scilicet in abstinentia ciborũ, & mundanarum
rerum, & fit propter vnũ, scilicet propter internæ dulcedinis
prægustationem,Iuxta illud: Gustate & videte:hoc repræsen-
tat Ecclesia in vigilia & hebdomada post pentec. vtrunq; verò
repræsentat in tẽpore aduẽtus,prout ibi dictũ est.Est ergo du
plex ieiunium.s.tribulationis & gaudij,siue mœroris,& exulta
tionis,sicut habetur in gl.super illo loco Mat.9.c.Nũquid pos
sunt filij spõsi lugere,quãdiu fuerit spõsus cũ eis.Ieiuniũ vani-
tatis,siue simulationis,vel fictionis,est in hypocritis.Ieiunium
virtutis siue charitatis est in sanctis & perfectis. Ieiuniũ indi-
ctionis,vt est in die B Marci.Ieiunium necessitatis est in imper
fectis.Institutionis est ieiunium quadr. & alia à sanctis patrib.
instituta,quę quare instituta fuerint,iã dictũ est,&dicetur sub
tit. de cap.ieiuniorũ.Et nò.ꝙ ieiuniũ indictionis necessitatis &
institutionis,ad idẽ referuntur.†Ieiunia necessaria. i.per eccle 12
siã instituta,& indicta,sunt ieiunia 4.tẽporũ, & vigiliarũ Apo-
stolorũ,natiuitatis Domini,B.Ioannis Baptistæ,omniũ sancto
rum,assumptionis B.Mariæ,B.Laurentij, quadragesimæ,& sex
tæ feriæ,præter illas,quæ sunt inter Pascha & Pente.& præter-
quam si natiuitatẽ Domini in ea venire contingat,nisi tunc ali
qui voto vel religioni sint adstricti.Dicunt tamen quidã,ꝙ ie-
iunium sextæ feriæ non est necessitatis,nisi quo ad carnes,alio
quin nõ liceret Cisterciensibus illud mutare.Sed secundũ Leo
nem Papam licet nõ sit necessitatis sabbatho à carnibus absti-
nere,rationabilis tamen cõsuetudo & canon Inno. aliter inter
pretatur,eò ꝙ in illo triduo post passionẽ Dñi,tota fides in sola
B.virgine Maria remansit. Generalia quoq; & specialia ieiunia
per episcopos in synodo & cõciliis instituta, solui nõ debent.
†Siquidẽ ad necessaria ieiunia tenentur doli capaces,cũ &ipsi 13
delinquere possint, dispensari tamen potest circa hoc cũ im-
puberibus,& etiã cõstitutis in maiori ætate,& cum senibus &
infirmis ac debilibus.Mulieres verò licet propter virorũ pro-
hibitio-

habitionẽ ieiunia votiua volũtaria dimittere debeant, prout
suprà dictum est: indicta tamen per ecclesiã nõ licet & si in il
lis sacerdos fortè propter scandalum, cũ eis valeat dispensare.
Aliter. n. indicta ieiunia redimi pecunia, vel alio modo neque
unt, nisi casualis necessitas subsit: tunc. n. bene possunt redimi
vel cõmutari, sicut & ieiuniũ festi, ꝙ est die Lunæ, fit in sabba
to. Vnde & in quibusdã locis, in quib. sunt ecclesię S. Quintini,
non ieiunat in vigilia omnium sanctorum, sed die tertia præ-
cedẽti. De hoc dictum est in proœ. secundæ partis. Posset etiã
statui, vt quidã dicunt, vt in dictis ieiunijs bis, parum tamen
comederetur: sicut faciunt Cistercienses operantes, qui ad tol
lendum scandalum & charitatẽ seruãdã, aliquid prægustãt, nec
propter hoc ieiunium per ecclesiam indictum soluere dicunt.
Voluntaria verò, s. ad quæ aliqui voto vel proposito se astrin-
gunt: vel etiam quæ sacerdotes præter indicta propter pecca-
ta imponũt, licet cõmutare, & redimere: etia si nulla causa sub
15 sit, dummodo vtilior sit cõpẽsatio. † Cęterum in comedere an
te horã cõmedẽdi, & ante missam in ieiunijs statutis, & neces
sarijs, mortale peccatum esse sacri canones affirmant, in volũ
16 tariis verò veniale. † Circa vigilia Apostolorum notãdum est,
ꝙ ieiuniũ paritatis, qñ videlicet paria sunt sanctorum merita,
pariter ieiunamus, sicut patet in vigiliis beatorum Iacobi &
Bartholomæi, & aliorum apostolorum, qui nõ habẽt ieiunia
institutionis, in quibus ieiunamus, pro eo, ꝙ fuerunt Aposto-
li, quoniam alij Apostoli vigilias habent. Cũm. n. sint meritis
pares, decet, vt omnes habeant ieiunia, vnde concil. Bracharẽ
se dicit, ꝙ omnium Apostolorũ vigiliæ sunt ieiunãdæ, pręter
vigilias Apostolorũ Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelistę.
Ecclesia tñ Gallicana nõ tenet, nisi de sex Apostolis, & de qua
tuor eorum ieiuniis. Petrus, & Paulus habent pariter vnũ, qa
eadem die passi sunt. Simon & Iudas habent aliud. Matthæus
habet tertium. Andreas quartum, in vigilia istorum ieiunandũ
est, vt sicut illi passi sunt pro Christi nomine, sic & nos cũ eis
cõputamur, si cum eis regnare velimus. De aliis verò Aposto-
lis institutum nõ est propter aliqua ĩpedimenta. Ecce. n. festũ
Philippi & Iacobi est inter Pascha & Pentec. ꝙ tẽpus gaudij est
& lætitiæ, ideoq; tunc non est ieiunium. Si opponatur de ieiu
nijs litaniarum, Respondetur quòd necessitas interuenit,
prout ibi dicetur, vel id non est ieiunium necessitatis, sed vo
luntatis, & de eo, quòd quidam propter expectationem spiri-
tus sancti ieiunant ab ascensione, vsq; ad Pentecostem pro eo
quòd Apostoli dicunt hoc tempore ieiunasse. Respondetur,
17 † quod nulla scriptura authẽtica dicit Apostolos tũc ieiunasse.

Vnde tūc ieiunādū nō est: quia tēpus illud est de tempore Pa-
schali. In vigilia tamē Pentecostes benè ieiunādū est, vt per ie
iuniū mundati: & purificati spiritū sanctū digne suscipere me
reamur. Itē, Iacobus Zebedæi frater Ioannis Euāgelistæ, occi-
sus est ab Herode in dieb⁹ azymorū; quare ieiuniū nō habet:
nec etiā tunc de illo festum celebrat: prout in vij. parte sub ip
sius festo dicetur. De B. Bartholomæo cuius festum celebrat
nono Calendas Septēbris: dicitur quod fuit excoriatus, & se-
quēti die obiit, & sic si haberet vigiliā, oporteret ꝙ esset tertia
die antè, ꝙ esset cōtra normā aliorum festiuorum ieiuniorum.
Quidā autē celebrant festū excoriationis: alij obitus, & meli⁹.
Sed sicut in concilio Bracharen. cauet, in hoc consuetudo cu
iuslibet ecclesiæ est obseruāda. † Barnabas autē non habet ie 18
iunium: quia nō est de numero xij Apostolorū, nec dicit Apo
stolus, nisi quia cum esset socius Pauli, missus etiā fuit ad præ
dicandum, vnde, Segregate mihi Barnabā & Paulū. De beato
quoq; Thoma nō est ieiuniū statutum: quia eius festum est in
aduentu Dñi, vbi cōtinuū est ieiunium. Matthias etiā ieiuniū
institutionis non habet: quia frequenter festum illius solet cō
tingere in quadragesima, & semper est in septuagesima, & tūc
est tempus ieiunij: vel quia nō fuit in primitiuis Apostolus, sed
Act. 1. post passionem dñi sorte est electus, & per electionē aliorum
Psa. 108. loco Iudæ constitutus: vnde Propheta. Et episcopatū eius acci
piat alter. Decretalis tamē dicit, ꝙ hic habet vigiliam & ieiu-
nium, nec est vis, siue istud festum fiat in prima die bissextili,
siue in secūda, prout in viij. parte sub anno solari dicetur. Ioā-
nes Euangelista festum habet tertia die post natale Dñi, & tūc
non est ieiunium: tum propter festa tunc occurrentia, tum qa
ipse die illa non obiit, imò in die festi B. Ioānis Baptistæ. † Si 19
tamen fieri posset, bonum esset in omnibus Apostolorum vigi
liis ieiunare. Beatus Laurentius solus inter martyres, & solus 20
B. Martinus inter confessores ieiunium habent. Porro dicūt
quidā, ꝙ non soluit ieiunium, licet peccet qui in ieiuniis indi-
ctis, præter, quàm in quadragesima comedit caseum, & oua.
Alij contradicunt. Ex causa tamen in aliquibus locis hoc pos-
set concedi. iiij. di. deinde. De ieiunio itaq; quadragesimæ Gre
go. ita dicit: Par autem est, vt qui his diebus à carne animaliū
abstinemus, ab omnibus quoque quæ sementinam trahunt
originē carnis, ieiunemus à lacte, videlicet, caseo, & ouis. Qui
dam autem hæretici dicunt, quòd Christiani nunquam debe
rent carnes, caseum, & oua comedere, quia vt dicunt, hoc nō
legitur in nouo testamento, imò Apostoli iudicarunt abstine
re ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato.

Et

Et Apostolus: Si esca scãdaliza.m.nõ m.c.in æter. Et alibi: Bo- Act. 15.
num, non manducare carnẽ, neque bibere vinum, &c. Nõ le- 1. Cor. 8
gitur etiã, vt dicũt, ꝙ Christus ex aliqua natura eorũ, quę mo Rom. 14
uentur, discipulis ad manducãdũ daret, nec etiã ante se man-
ducare sineret pręter pisces: nec ex fructu alicuius, q̃ moueat
se, excepto fructu apũ. Electuariis verò nõ aliter vti licet: nisi si
cut alio cibo delicato. Secus est in Medicina curatiuã: præser
uatiuã tñ, vbi nullũ est signum instantis necessitatis, recipere
non licet. Quidã tñ dicunt, ꝙ pro nullà medicina, nec etiã pro
electariis ieiunium soluitur, nec etiã, pro potũ ante cibũ vel
21 post. † Sic enim videtur inductũ ex cõsuetudine ecclę ieiunã
tis, & hoc tolerantis. Senescalchi autẽ, vel quilibet alij seruito
res, vel portãtes encænia, nõ soluunt ieiunium, si prægustant
cibos ante dominos, fortè de toxico dubitãtes. Quib⁹ etiã ca
sibus monachi abbatibus seruiẽtes, & alij seruitores possunt
carnes prægustare. Idémq; etiã de medicis prægustãtibus me
dicinas. Tẽpore ieiuniorũ prætiosæ vestes deponuntur, & hu
miles assumuntur: & carnes tã solidæ quã liquidæ dimittun
22 tur. † Sed cùm pisces sint caro, quare hoc tẽpore comedũtur?
Responsio: deus nõ maledixit aquis: quoniam per aquam ba
ptismi futura erat remissio peccatorũ; hoc enim elementum
dignissimũ est, quod sordes abluit: & super quod spiritus Dñi
ante mundi constitutionẽ ferebatur: terræ verò maledixit in
operib⁹ hominis. Inde est, ꝙ omne genus carnis, quod in ter-
ra versat, tã quadrupedia, quã aues, in ieiuniis nõ licet cõme-
dere. Et licet quędã aues circa mare versentur, & in aquis, quę
dam in eis vel ex eisdẽ nascantur, magis tñ ad naturã terræ à
qua nutrimentũ percipiunt, ad hoc pertinere dicũtur. Adhuc,
cum quidã pisces sint habentes ex vna parte formã quadrupe
dis animalis, & ex altera piscis, biuerus in ieiuniis potest co-
medi ex parte, quę piscis videtur: ex alia verò minimè. Adhuc
piscis vsus secundum Greg. ita Christiano relinquitur: vt hoc
ei infirmitatis solatium nõ luxuriæ pariat incendium. Deni-
que, quià carne abstinet, nequaquã sumptuosiora maritima-
rum beluarum cõuiuia præparet. Vinũ quoq; in ieiunio sic bi
bere permittitur, vt ebrietatẽ omnino fugiamus. Vñ in pęnitẽ
tiali Romano statutũ est, vt pœnitẽs paruis pisciculis; & me-
diocri ceruisia tẽperatè vtatur: extra de homic.c.ij. Postremò
notãdũ est, ꝙ sicut ait Greg. in homilia illius Euãgelij: Homo
quidã diues fecit cęnã magnã, refectio corporis in dieb⁹ ieiu-
niorũ postquã nulla alia paratur: nõ prãdiũ, sed cęna vocatur.

SVMMA.

1 *Officium quartæ feriæ ieiuniorum Aduentus.*

3 *Lectiones duæ, cur legantur quarta feria quatuor temporum. In missa vna tantum nu. 3.*

4 *Diaconus vnus in quibusdã ecclesiis, incẽsat quinta feria aduẽtus. Et quare.*

De officio quartæ feriæ. CAP. VIII.

NVnc ad hu9 diei officiũ redeamus. †Siquidẽ in hac quar 1
ta feria examinãtur ordinandi: an sint idonei ad suscipiendos ordines, vel nõ, quoniã in quarta ætate Leuitæ à Dauid, & à Salomone ad tẽpli ministeria distributi sunt. Et inde est, q duæ lectiones †legunt ad missam: quarum prima, 2
quæ legit sub tono nocturnali .s. declinãte, significat vetus testamentũ: & secunda quæ legitur sub cõmuni tono .s. ascẽdente, significat no. test. ad significandũ ordinandos in vtroq; testamento debere esse instructos. Monẽdi .n. sunt, qui ad ordinẽ sacrũ cõscẽdũt, vt habeãt notitiã legis & prophetarũ, quibus possint alios erudire. Prima lectio erit in nouissimis. Esa. 1. Secũda est: Locutus est dñs. Esa. 7. c. Sed & lex & Prophetæ in quarta mũdi ætate viguerũt. Doctrinã ieiuniorũ habemus à vet. test. vt pmissum est. Semel genua flectũtur, qa tã in lege q̃ in prophetis De9 vnus coli præcipit. Quoties aũt in iiij. feria duæ lectiones legũtur, toties in proximo sabbato possunt generaliter ordines celebrari: quod sexies cõtingit: videlicet ter in quadragesima: & ter extra quadragesimã: de quo dictũ est in proœmio secũdæ partis. †In sextis verò feriis ieiuniorũ qua
tuor tẽporũ, vna dũtaxat lectio ad missam legit: qa lex & Pro 3
phetæ q fuerũt in quarta ætate in vno Euãgelio, in sexta ætate recapitulãtur. Sanè huius quartæ feriæ Euangeliũ est: Missus, &c. quod est Luc. 1. c. in quo paranymphi recitat annũtiatio: virginis consensus: & Dñi incarnatio, q̃ propheticis tubis fuerat antè declarata. Vñ pcinit propheta introitũ: Rorate cœli desuper: & nubes pluãt iustũ. Esa. 45. Rorate cœli. dicit & pluete: qa descẽdit verbũ in aulã credulæ virginis, sicut pluuia in vellus. Cœlos dixit, & nubes, Angelos, & prophetas, quia enarrãt gloriã Dei. In prophetica lectione: Erit in nouissimis die-
Psa. 183. bus, quod est Esa. 2. c. agit de mõte Dñi: qui de paruo lapide
creuit in mõtẽ, qui regnabit in domo Iacob, in æternũ, vñ rectè subd. in graduali: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ: Et qs ascẽdet in mõtẽ dñi: aut quis stabit in loco sancto eius? In epistolari lectione, Locutus est dñs Achaz, &c. quæ est Esa. 7. ca. manifestè agitur de B. Virgine Maria, cui ritè succinitur graduale: Propè est Dominus, & ne qua surrepat dubitatio, subditur in offertorio, Cõfortamini. Aliæ tamẽ ecclesiæ dicunt: Aue Ma-

& benedi.fruc.
ria,gratia plena,dn̄s tecū:benedicta tu in mul.
ventris tui:quod sumitur ex dicto Euāgelio. Cōmunio est:Ec-
ce virgo cōcipiet,& pariet filiū,& vocabitur nomē eius Ema-
4 nuel.Esa.7.c.In † matutinali verò officio,in quibusdā ecclesiis,
psalmodia finita diaconus & subdiaconus,& acolyti in albis cū
cādelabris,& turibulo processionaliter iussu Prælati ad pulpi-
tū pergunt,vbi diaconus pronuntiat euangeliū:Missus est An
gelus Gabriel à Deo:& eius homiliam:deinde incēsans altare,
& posteà ipse & subdiaconus sedent,donec vn⁹ acolytus incē-
sauerit chorū,quod quidē fit ob reuerentiam Dominicæ annū
tiationis,quæ in ipso Euangelio continetur. Nempè prælatus
illos mittit,ad notandum,quòd Deus pater Prophetas præmi
sit ad prænuntiandum Dn̄i incarnationem futuram,& Gabrie
lem Archangelum misit,ad annuntiandum eam virgini Mariæ.
Diaconus Euangeliū pronuntians est Angelus annuntians Vir
gini,q̄ cōciperet. Altaris turificatio est spiritus sancti ipsi Vir-
gini obunbratio,Ministrorum quies siue cessio,est ipsius Virgi
nis timor,& cogitatum qualis esset Angeli salutatio. Chori verò
turificatio,est patrum illius temporis de filij Dei incarnatio-
ne diu desiderata exultantium gratiarū actio,& cōgratulatio.

SVMMA.

1 *Feria sexta vnam tantum lectionem habet in Missa.*

De sexta feria. CAP. IX.

In sexta feria vna † tantū lectio ad Missam legitur:quia actor
1 IN sexta feria vna † tantū lectio ad Missam legitur:quia actor
noui & vete.test.de quib.præmissum est:vnus solus Deus est, *Esaie. 11.*
& quia ex vtroq; testamēto vnū euāgeliū factū est. Et est epi
stolaris lectio,Egredietur virga de radice Iesse:quæ est Esa.&
manifestè de aduētu,& beata virgine Maria ītelligitur,quæ cū
esset immaculata Virgo propè fuit. Ideóq; in introitu ecclesia
præcinit:propè esto mihi Dn̄e.& in versu:Beati immaculati in
via:qui ambulant in lege Domini. Et ad idē pertinet Euangeliū,
Exurgens Maria:quod est Luc.1.c. Graduale:Ostēde nobis Do
mine misericordiam tuam:& offerēda:De⁹ tu.vel secūdū alios:
Audi Israel. Primū respiciūt aduētū,quē quia cœli enarrauerūt.
i.Apostoli prædicauerunt,in secundo aduētu cum Dn̄o iudica
turi:idcircò est hodierna statio ad sanctos Apostolos:de quib.
habetur in cantico Virginis:de quo fit mētio in præmisso Euā *Luc. 1.*
gelio,vbi dicitur:Deposuit po.de se.& exal.hu.i.superbos Scri
bas & Phariseos:& exal.hu.i.Apostolos.& in communione:Ec
ce Dominus veniet.Zachariæ vlt.c.

SVMMA.

1 *Sabbato quatuor tēporū Aduētus quatuor lectiones tantum veteris.*
Test.leguntur. Et quid ita. Limit.nu.4. 2 *Iustitiæ beneficium.*

3 *Ieiunium, quoddam perfectißimum omnium.*
5 *Lectiones cur Romæ legantur Græcè & Latinè.*
6 *Euangelium cur dicat nouiter ordinatus: item cur & epistolam.*

De Sabbato. CAP. X.

IN† die Sabbati dicuntur iiij.lectiones de veteri testa.ante le
ctionẽ illã Angel⁹ Domini,quæ sumũtur de lege & prophe 1
tis,& in quibusdam ecclesiis prima est: Clamabunt:quæ est
Esa.19.c.secunda est:Lętabitur,quæ ex eiusdem. 35.c. Tertia
est:Super mõtẽ,quæ est eiusdẽ. 40.c.Quarta est:Christomeo:
quæ est eiusdẽ.45.c.Ideò aũt sunt quatuor:qa quatuor sunt or
dines benedicentium Deum,videlicet Prælati,clerici,religiosi,
& laici,siue populus, quos enumerat dicens: Domus Israel be
nedicite Dominum.per hoc populus:domus Aaron bened.ci-
te Dominum,per hoc Prælati: domus Leui benedicite domi-
num,per hoc ministri:Qui timetis Dominum,benedicite Do
Psa.134. minum:per hoc religiosi intelliguntur.Prima ergo lectio,perti
net ad populũ:secunda,ad Prælatos:tertia,ad ministros:quar-
ta,ad omnes religiosos. In his enim lectionibus informantur
ordinandi: vt ad exempla sanctorum patrum dictorũ quatuor
ordinum cum eis benedicant Dominum: siue, vt benedictio
illorum veniat super eos. Vel ideò,quatuor leguntur,quia ieiu
nans debet habere quatuor cardinales virtutes,scilicet tempe
rantiam,quia ipsum ieiunium temperantia est.Prudẽtiam,vn-
Rom.12. de Apost.Rationabile sit obsequium vestrũ. Fortitudinẽ: vnde
Prouerb.vlt.de muliere forti.i.de ecclesia. Accinxit fortitudine
lumbos suos:quia oportet nos multũ laborare ad hoc,vt caro
nostram mũda sit: quod cũ magna sit pugna,quia valde corru
pta est,& spinas,& tribulos germinat,& ideò cum magna attri
tione venit ad cãdorẽ,sicut & byssus,& iustitia,vnde Esa.Et e-
rit iustitia cingulum lumborũ eius,& fides cinctoriũ renũ ei⁹.
De Christo loquitur in membris,quando.n. fit iustitia† in ter
ra,recedunt latrones:similiter quando iustitia fit, à nobis re- 2
cedunt praui motus,& non sperant:licet in nobis habitent.Si
verò non fiat iustitia,nõ recedũt. vnde Esa. Quia nõ facimus
Esa.11. iustitiam,non recesserunt habitatores terræ,vbi est iustitia,ibi
pax.Fides autẽ,est cinctoriũ renũ eius,quia vt dicit Greg.De-
spectus terrenorum,restringit fluctus carnaliũ voluptatũ.† Vn
de si ieiunas à cibis corporis,oportet vt ieiunes à cibis dæmo- 5
nis,& comedas cibos mẽtis,qui autẽ sic ieiunat,nõ nocebit ei
ignis tribulationis,nec ignis mũdan⁹:sicut nec trib.pueris no-
cuit ignis fornacis Babylonis,& ideò sequitur lectio Dan.4.An
gelus Domini.Præcedit autẽ ipsa lectio ordinationẽ clericorũ:
ad notandũ,ꝙ nemo ritè potest ad consecrationem accedere,

nisi prius transeat per fornacé,atq; in fornace Deũ benedicat. *Eccle.27*
Iuxta illud Sapié. Vasa figuli probat fornax,& homines iustos *1.Tim.3.*
tentatio tribulationis,quia qui ad sacrum accedunt ministe- *Dan.3.*
rium,probandi sunt in camino multarum tribulationum& tẽ
tationum.Iuxta illud Apost.Et hi probentur primò:& sic mini
strent. Propter ordinandos enim legitur, ad significandum,
quòd sic viuere deberent,vt non noceat eis aliquis ignis Regis
Babylonis.i.diaboli.sicut ignis tribus pueris non nocuit.Et se-
quuntur benedictiones,scilicet hymnus:Benedictus es Domi
ne,&c.Quia post probationem coronantur, & à Domino be-
nedicentur.& in fine subiicitur versus,Glor.pat. &c.In laudem
& honorem Trinitatis,quod non fit post Psal. Benedicite,tum
quia ibi in vltimo versu fit mentio de patre, & filio, & spiritu
sancto:tum quia ibi in facto trium puerorum tota trinitas fuit
dehonestata: hi verò versus præcedentes ad solius patris perti
nent laudem,& in ordinandis trinitas honoratur. Choro au-
tem licet sedere,dum lectio ipsa dicitur,sed non in cantu:aliud
enim significat ipsa lectio in legendo:aliud in cantando: vnde
nunc stare debet Episcopus & clericus,quoniam nõ debemus
quiescere,qui scimus pueros illos pro Deo laborasse. Dicun-
4 tur † aũt in sabbatis ieiuniorum vij.lectiones Euangelio con-
numerato,eò ꝙ septẽ sunt ordines:& quidã dicunt xij. pro eo,
ꝙ antiquitus Romę,& adhuc in Constantinopoli fieri dicitur:
legebantur Grecè & Latinè:& legebãtur xij. lectiones per xij.
lectores:quorũ sex erãt Græci,& sex Latini.Erãt tamẽ solũmo
dò sex in sententiis,quoniã illæ sex tine Euangelio,quæ legebã
tur Latinè,legebantur & Græcè, sicut si diceremus: Amen, &
5 posteà diximus verè:nõ ideò duæ res erũt.† Ideò autẽ legebã
tur dupliciter,quia Romæ erãt Græci,quib.Latina lingua inco
gnita erat.Erãt etiãLatini permisti:quib.Gręca incognita erat.
Vel hoc fiebat,ad notandũ vtriusq; populi vnionẽ. Cæterũ ad
orationem,quæ dicitur post lectionẽ:Angelus Domini,scilicet
Deus qui trib.pueris,&c.nõ flectit ecclesia genua:licet in ora-
tionibus aliarum lectionum antè flecteret præterquã in octa-
uis Pentecostes,ad ostendendum ꝙ ecclesia cõformis est trib.
pueris.Fecit.n. Nabuchodonosor statuam,& cogebat omnes *Dan.3.*
adorare eam,sed tres pueri cũ Daniele noluerũt genua flecte-
re ante statuam:tales debent esse ordinandi,qui ante statuã,id
est,ante mundi gloriã genua nõ flectãt.Quare clerici ordinen
tur,& quare in sabbato,dictum est in procem. secundæ partis.
Quidam cõferunt sacros ordines inter lectionem, Angelus:&
epistolam Pauli:vt post ordinationem proponãt ordinatis epi-
stolam & Euangeliũ ad instar boni pastoris, qui mittẽs filium,

monet eum, quid & qualiter acturus sit. ordinati enim per capellas mittendi per epistolã monentur, vt alios corripiẽtes benedictionẽ, quã acceperũt custodiant. Per Euangeliũ verò dicitur eis: Euntes, docete omnes gentes.
Mat. 28. Nõnulli etiã subdiaconatu ante epistolã ratione præmissa præstito, cõtinue post eã diaconatum & sacerdotium præbẽt, quib. præstitis in vocẽ lætabũdam erumpunt, dicentes: Benedictus es Dominus: eò, ꝙ hi presertim ordines inuitantur ad laudes, & præstantur citra Euãgelium, quia Moses & Aaron leuitas in tabernaculi ministerium ordinauerũt, & Christus lxxij. ordinatos ad prædicandũ misit.
Luc. 10. †Debet autẽ legi epistola. s. Romanus, &c. Quæ est 2. ad Thess. 2. c. ab aliquo de ordinatis die ipsa: quia Episcopus debet prius ordinatos admonere, & posteà ad maiorem admonitionẽ, epistolam illis tradere. 6
Prætereà ordinatus doctrinã sibi in ordinatione traditam per hoc se reducere in opus ostendit, propter eãdem etiam rationẽ, vnus de nouiter ordinatis legit tũc Euãgelium: Anno xv. quod est Luc. 3. c. Post epistolam etiam cãtatur tractus, qui significat grauitatẽ, quã sacratus & ordinatus seruare debet, ne superbia elatus in laqueos incidat diaboli. Communio est: Exulta satis: quæ est Zachariæ 9. cap.

SVMMA.

1 *Aduentus Dominica quarta, & Missæ introitus nu. 3.*
2 *Tubarum vsus vnde.*
4 *Antiphonæ septem, incipientes ab ò cur cãtentur ante Domini natiuitatem.*
5 *Aduentu Christi liberatus est homo à septem morbis: quos penè referunt septem antiphonæ, incipientes ab ò.*
6 *Hebdomada proxima natiuitati, præparatio meritò nũcupatur. Et cur sex dieb. ante natiuitatem dicantur laudes propriæ.*
7 *Dominica vacans quæ, & cur sic dicta.*

De Dominica quarta Aduentus Dñi. CAP. XI.

IN †quarta dominica aduentus primũ respõsoriũ in nocturnis est, Canite tuba: quod sumptũ est de Iohele: Antiquitus enim Iudæi †canebãt tubis, ad inuitandũ homines ad nuptias, & ad solẽnitates, & ad mouẽdũ castra. 1 2
Vñ nũc ꝑcipit dñs Prælatis, vt cantẽt tubis inuitãtes gẽtes ad nuptias noui regis, quarũ dies instat. s. dies natalis dñi, in qua Christus desponsauit sibi humanã naturã: secũdũ quod dicitur in Psal. Et ipse tãquã sponsus procedens de thalamo suo.
Psal. 18. Canite igitur, quia propè sunt nuptiæ: & propter præmissam causam cãtores hac septimana altius solito vocẽ suã exaltant in respõsoriis, & in introitib. vt qui prius sopore negligẽtiæ oppressi, lectionibus excitari nolumus: saltẽ vociferationib. & tumultu cantuũ excitemur.

Siqui-

Si quidē in septē annis ante annū iubileū præcepit Dñs cane
re tubis, pro ipsius anni instātis letitia. In hac autē historia hu
ius dominicæ partim ex prophetis, partim ex Euangelio com
pilata, cōmunia ex vtriusq; decantanť aduētus: & præsertim
vocatio gētiū declarať per Christi aduētū, vbi in persona Apo
stolorū, vel doctorū dicit: Canite tuba, & vocate gentes. Sanè
gētilitas vidēs calciatā fore diuinitatē in vtero virginali, cla
mat † ad eā in introitu: dicēs secundū quasdā ecclesias: Memē
to nostri dñe in beneplacito p. t. hoc est in filio: in quo benè
cōplacuisti ex milibus populi: qui fuit tuus ab initio mundi.
Et ideò cōgratulatur alteri in epistola, dicēs secundū quasdā
Ecclesias: Gaudete: quæ est ad Philip. 4. Sed iuxta cōsideratio
nē vteri virginalis, cantant in graduali: Dñm prope esse: & ce
lerē eius aduētum. In allelu-Ia verò: Veni Dñe: in offerenda,
Cōfortamini: & in cōmunione: Ecce virgo desiderat, & con
solatur: & causam cōcludit consolationis. † Porrò ad ostendē
dum desiderium antiquorum patrum, in fine aduentus, can-
tantur septē antiphonæ, vnaquæq; secundum ordinē suum,
sua die, vsq; ad natale, quæ incipiunt ab, ô. Prima est: O sapien
tia, &c. Sunt autē septē, quia diriguntur ad Christum, in quo
requieuit spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij, &
fortitudinis, &c. Esa. 2. per quæ septem dona suæ incarnatio-
nis nobis gratiā ministrauit: prout in ipsis septem antiphonis
apparet. Sunt etiam septē, quæ cantantur in designatione anti
quorum patrum: qui septenario seruientes aduentum Domi-
ni expectabant. Vnde in omnibus dicitur, veni: vel septē sunt
propter septem dona spiritus sancti: quæ Christus veniens lar
gitus est mundo: & per quæ expectantes illuminati sunt. Et
sunt omnes secundi toni. Primò, quia quælibet loquitur de
vtroq; aduentu. Secundò, quia signant nobis geminā dilectio
nem. s. Dei & proximi. Tertiò, propter gemina Christi ad quē
diriguntur naturam: vnde: Geminæ gygas substantiæ. Quar-
tò, quia ipsæ antiphonæ notant desiderium tam antiquorum
patrum expectantium primum saluatoris aduentum, quàm
modernorum expectantium secundum. Omnes ergo sunt se-
cundi toni in signū quod secundū expectamus aduētū. Et aduer
te, qa illæ quæ habēt in prin. verba pertinētia ad diuinitatē, perti
nent ad eos, qui expectāt primum, vt, o sapiētia, & o adonay.
Adonay autē interpretatur Dominus, quia dominabitur cun
ctæ creaturæ, vel quia omnis dominationi eius seruit. Illæ ve-
rò quæ habent verba pertinentia ad humanitatē pertinent ad
expectantes secundum, vt, O radix Iesse, & O clauis Dauid.
Sunt etiā quædā quæ vtrique conueniunt, vt, O rex gentium.
Nam

Pſal. 20. *Pſal.* 44. Nam Dei filius dicitur Rex ſecundum diuinitatem. *Iuxta* illud: Deus iudicium tuum Regi da, &c. Et etiã ſecundum humanitatẽ, Iuxta illud: Domine in virtute tua lætabitur Rex, &c. Sæpius tñ ſecundum humanitatẽ Rex dicitur, quia ſecundum eã eſt vnctus oleo lætitiæ præ participibus ſuis. † Rurſus eccleſia in his ſeptem antiphonis oſtẽdit multiplicitatem morbi ſui, & ad quãlibet petit remedium ſui morbi. Nã ante Dei filij aduentũ in carne eramus ignorantes ſiue cæci, pęnis æternis addicti, ſerui diaboli, mala peccati conſuetudine vincti, tenebris obuoluti, exules à patria, & expulſi. Ideoq; indigebamus doctore, redẽptore, liberatore, eductore, illuminatore, ſaluatore; quia igitur ignorantes eramus, ideóque ab ipſo doceri indigebamus. Vnde in prima antiphona clamamus: O ſapientia, quæ ex ore, &c. Eccle. 24. & Sap. 8. & Eſa. 40. cap. Quia verò parũ prodeſſet, ſi doceremur, & nõ redimeremur: ideò in ſcda ab ipſo redimi poſtulamus. O adonay, &c. Exo. 6. & 13. & 19. & 20. c. Sed qa nihil prodeſſet, ſi eſſemus docti & redẽpti, & adhuc poſt redẽptionẽ teneremur captiui, ideò in tertia petimus liberari: O radix Ieſſe, &c. Eſa. 40. & 52. c. Sed quid prodeſſet captiuis, ſi eſſent redẽpti & liberati, ſi tñ nõdũ eſſent ab omni vinculo abſoluti, vt. ſ. ſub peccato eſſent, & vincti liberè, quò vellent, ire nõ poſſent? & ideò in quarta ab omnib⁹ peccati vinculis educi petimus: O clauis Dauid, &c. Apo. 3. & Eſa. 42. & Luc. 1. c. Præterea, qa hi qui diu fuerũt in carcere, oculos habẽt obtenebrãtes, nec clarè videre poſſunt, ideò poſt abſolutionẽ à carcere reſtat nos illuminari, vt videamus quò ire debeam⁹, & ideò in qnta hoc petim⁹: O oriẽs, &c. Zach. 6. Sap. 7. & Malach. vl. & Lu. 1. c. Sed ſi eſſem⁹ docti & ab inimicis penit⁹ liberati, & illuminati, qd valeret, niſi deberem⁹ ad regnũ perduci, & ibidẽ ſaluari: & in duab⁹ ſequẽtib⁹ petimus ſaluari: O Rex gẽtiũ, &c. & Aggei. 2. & 1. Pet. 2. Eph. 2. & Ge. 2. c. In qua petimus ſalutẽ gẽtiũ. & O Emanuel, &c Eſa. 7. Mat. 1. & Eſa. 33. & Ge. pe. c. In qua petimus ſalutẽ Iudæorũ. In quibuſdã verò eccleſiis adduntur aliæ duæ. Prima in honorem B. Virginis Mariæ, q̃ cõcepit: ſecunda pro Angelo, qui ad Virginẽ introiuit, vel in honorẽ S. Thomæ cuius feſtũ tũc accidit. Duæ quidẽ addunť, vt perficiatur nouenarius numerus, ad deſignãdũ, qa per ſeptẽ dona ſpiritus ſancti peruenimus ad nouẽ ordines Angelorũ, quorũ quilibet deſiderabat Chriſti natiuitatẽ: vt impleret numer⁹ ipſorũ, q de cęlo ceciderũt. Quædã etiã eccleſiæ cãtãt duodecim, q̃ exprimũt duodecim Prophetas, qui Chriſti aduentũ prædixerunt, quæ etiã duodecim apoſtolorũ teſtimonia roborauerũt, ex quo duodecim trib⁹ &

duodecim millia signati saluãtur, sed non sunt nisi septẽ habẽ Apoca. 7.
tes veniã. Omnes aũt incipiunt per o, quod potius admiratiuè
ponit, q̃ vocatiuè. Cãtãtur in vesperis, qa dñs venit in vespe-
ra mundi; Hic est Helias, q serò carne, & in mane pane vescit,
dñs, s. noster, qui in vltima ætate mundi carnẽ assumpsit, & in
diluculo resurgens in panẽ Angelorũ trãsiuit. Et † nota ꝙ hęc
hebdomada proxima natiuitati, præparatio merito nuncupat̃,
& ea historia: Clama in fortitudine. cãtatur, quæ non vt quidã
simplices autumant, ad quatuor tẽpora, sed ad Dñi pertinent
proximam natiuitatẽ. Vnde cum sex naturalib. laudibus decã
tatur, quoniã quælibet illius ferias ꝓprias habet ad laudes an
tiphonas, qa per sex ætates antiqui se ante aduẽtum præpara-
uerũt, & nos per sex opera misericordię ad secũdũ etiã ꝑpara
mur. Veruntamen feriales antiphonas, quæ in illa feria, in qua
occurrit festum S. Thomæ, scriptæ sunt, octaua die anteà qdã
cauere cõsueuerunt. Decet. n. ante natiuitatem Dñi cantus &
omnes antiphonas, & ferè omnia responsoria reuocari, quia si
cut per plures & frequentiores nuntios magis ac magis moue
tur animus subditi, ad solicitudinẽ honorificè suscipiendi prę
latum, sic & renouatione cantus, magis & magis mouemur ad
curã nostræ præparationis in susceptione Dñi, & vt per quoti-
dianã renouationẽ cantus excitemur frequentius ad turpes
& terrenas cogitationes purgandas, vt sit dignũ habitaculũ, &
ornatum venturo Regi Regum piis cogitationib præparem⁹.
Potest tamen & totus aduentus præparatio nũcupari; vnde in Rom. 13.
principio legit̃. Abiiciam⁹ opera tenebrarũ, & ĩduamur arma
lucis, &c. quæ omnia præparationis insignia. Intitulatur autẽ
7 in antiquis libris dominica † ista: Dominica vacãs. Primò, quia
ostendit, ꝙ omnis sanctus vacat. ex quo Ioannes, quo inter na
tos mulierum non surrexit maior, non est dignus soluere cor Mat. 11.
rigia calciamenti, sicut dicitur in Euang. huius dominicæ, id Ioan. 1.
est, incarnationis mysteria denudare, & propter hoc dominus
Papa non facit stationem apud aliquem sanctum. Secundò di
citur vacãs, quia nõ habet proprium officium, sed mutat alie-
num, s. Rorate cœli, &c. & hoc propter ordines præcedentis
diei, in quibus fuit apostolicus occupatus. Sæpè enim in De-
cembri cõsueuerunt ordines ab apostolicis celebrari. Tertiò,
quia numerũ dierum aduentus excedit, scilicet. xxj. quare in-
ter dominicas aduentus nõ debuit cõputari, sed vacans poti⁹
appellari. Quartò, quia apostolicus olim hac die dominica e-
leemosynis vacabat, & tam ipse, quam sui circa hoc intenti
nullam stationem faciebant: propter quod dicta est vacans,
scilicet à statione & indulgentia. Quædã ecclesiæ dicũt in hac

dominica euangelium: Miserunt Iudæi: quod est Ioan. 1. cā. & epistolā, Gaudete: quæ est ad Philip. 3. ca. Aliæ verò dicunt epistolam: Sic nos existimet, quæ est ad Corin. 3. cap.

SVMMA.

1 *Natalis Domini vigilia, & officium.* 2 *Officij diurni intentio.*
3 *Prophetia cur præmittatur epistolæ vigiliæ natalis Domini.*
4 *Psalmi qui dicantur in vesperis vigiliæ natiuitatis Domini.*

De vigilia natiuitatis Domini. CAP. XII.

IN † vigilia natiuitatis Domini, est inuitatorium. Hodie scietis, quia v. d. & s. n. & m. v. g. e. quod est transumptū de Exod. 16. ca. Ex eo, quod ibi dicit: Vespere scietis quia educit vos Dominus de terra Ægypti & mane. v. g. e. Et potest dici, ꝙ hęc breuis clausula, ex vna parte ad natiuitatem, ex alia pertinet ad resurrectionem: sic hodie, s. in vita præsenti scietis, ꝙ veniet Dominus, i. panis viuus, qui de cœlo descendit: & ma. vi. gloriam eius, i. resurrectionis gloriam non solum humanam, sed etiam gloriam diuinitatis eius. Sanè in hac vigilia ecclesia monet, & inuitat filios suos, vt parati sint ad suscipiendum Dominum. Vnde in nocturnali officio primum respōsorium est: Sanctificamini, s. filij Israel, i. viri spirituales, qui videtis Deum per fidem, & parati estote, vt intersitis ad nuptias, quia non erit in cœna, qui eiicitur à nuptiis. moraliter nō obseruabit cōsilia, qui præcepta renuit adimplere. Sequitur in versu: Et mane vi. glo. eius, i. aduentum gloriæ eius: vel mane ad literam. Et hæc vltima pars de Exodo sumpta est, sed prima nō est sumpta de aliquo libro. Dicitur etiam capitulum: Gaudete in Domino: Phili. 4. c. Diurni † verò officij intentio est ostēdere, ꝙ Christus natus sit, & hoc dicitur in epistola Paul[9] seruus, &c. Quæ est ad Ro. 1. c. & in Euangelio, Cum esset desponsata. quod est Mat. 1. c. Hac etiā die desponsatio legitur Marię: vt sciat quod alij fuit desponsata, s. Ioseph, & ab alio fuit fœcundata, s. à spiritu sancto. † Quædā tamen ecclesiæ ad hoc, vt incredulis maior certitudo sit, præmittunt Propheciā Propter Sion. &c. Quę est Esai. 42. in qua ostenditur ipsum fore nasciturum. Natus autem est, vt populum saluum faceret, & terrę iniquitatem deleret: hodie in spe per sacramenta gratię: mane in re, per reuelationem gloriæ: hæc patent in introitu & in graduali. Hodie scietis. Exod. 16. c. & in allelu-Ia Crastina. Quidam tamen dicunt allelu-Ia. Aue Maria: & hoc quando vigilia est in dominica. Tunc enim dicitur allelu-Ia, propter resurrectionem Domini. Idem etiam patet in post communione: Reuelabitur. quæ est Esa. 40. c. Sed quia in eius incarnatione erat futura Iudæorum dispersio, ideò in graduali subditur versus: Qui

regis.

regis, in quo pro eis oratur. Quantus sit, ostendit Psal. qui ad introitum cãtatur, scilicet, Domini est terra, & plenitudo eius, de quo etiã dicitur offerẽda, Tollite portas principes vestras, &c. In † Vesperis autem vigiliæ natalis Domini dicunt quidã psalmos, Laudate pueri Dominũ. Laudate Dominũ omnes gẽtes. Lauda anima mea Dominũ. Laudabo d.in. Laudate Dominum, quoniam bonus est, psalmus, & Lauda Hierusalẽ Dominum, lauda Deum tuum Sion, in quibus inuitamur ad laudes. Alij verò dicunt, Laudate pueri Dominũ, laudate nomen Domini. Qui confidunt. In cõuertendo Dominus captiuitatem, &c. Memento Domine, & Benedictus Dominus Deus, & meritò, quia primus deuotos inuitat ad laudandũ iugiter & prædicandũ. Secundus monet, in Deo confidere. In tribus redditur causa, quare laudibus sit instandũ, & in Domino confidendum, scilicet quia nostrã captiuitatẽ conuertit, & multum magnificauit, quia promissa cõpleuit, dum fructũ ventris Dauid super sedem eius instituit, quia inclinauit cœlos, & descendit, qui demũ de alto manũ suam emittet, vt nos eripiat ab aquis multis, & à filijs alienis. Vesperæ autem istæ priuilegiatæ sunt, quia cum cætera officia vespertina propter superueniẽs festũ mutentur, istæ non mutantur. In vigiliis etenim aliorũ festorum capitulum, Hymnus, Antiphona & Collecta. In aliquibus etenim ecclesijs totis vesperis diei officiis expletis, solummodo antiphona & collecta de sequenti festo dicuntur, eò quòd Dominus in vesperis, id est, in vltima ætate mundi venit ad saluandum saltem reliquias generis humani.

Psal. 23 *Psal. 17.*

SVMMA.

1 *Natalis Domini officium, quid in sum.* 2 *Christus cur in fine anni nasci voluit.*
3 *A natali Domini, dies sensim crescunt.*
4 *Natalis Domini festum, eadem die mensis semper occurrit, cætera autem mutantur festa. Rationem vide nu. 5.*
6 *Natalis Domini officium nocturnum, & eius significatio, nu. 7. 8. 9. 10. 12. 16.*
11 *Iubilus, quid notet.*
13 *Euangelia quot dicantur in nocturnali officio natalis Domini.*
14 *Ioseph potius, quàm Mariæ genealogia, cur computetur.*
15 *Mariæ & Ioseph genealogia describitur.*
17 *Thelesphorus Papa instituit tres Missas cantari in die natalis Domini. Et quod eius fuerit institutum de prima. nu. 18. 19.*
20 *Prophetiæ diei natalis Domini cur præmittantur epistolis.*
21 *Missa secunda natalis Domini, cur cantetur sub auroram.*
22 *Missa tertia natalis Domini, hora tertia cantanda.*
23 *Missæ tres institutæ in die natiuitatis Dominicæ, quid signent. ibi. vide & per nu. 24. 26. 27.*

25 *Christus quomodo intelligatur primogenitus Mariæ.*

De officio natalis Domini. CAP. XIII.

QVæcunque in officio natalis Domini dicũtur, de exultatione † natiuitatis sunt, qui sicut cantatur in respõso 1
rio: Descendit de cælis Christus, id est, de sinu patris vt appareret visibilis. Vnde egressus eius, à patre, id est, ab occulto: & intimo patris. Sequitur introiuit, scilicet p̃ aurẽ Virginis,
Luc. 1. id est, per fidẽ, quæ ex auditu, sicut legitur in epistola ad Ro. Vnde cum dixit ei Angelus: Spiritus sanctus superueniet in te,
Cant. 5. & virtus altissimi obumbrabit tibi, spiritui sancto acquieuit. Iuxta illud in canticis Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, ostium, desideriũ est, pessulũ discretio, quasi per discretionẽ aperui desiderium meum dilecto meo: & hoc audito, dixi: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundũ verbũ tuum. Nõ sicut Eua, quæ fregit pessulũ, quando voluit esse sicut Deus. Introiuit dico
Luc. 2. in vterũ Virginis, quo accepit carnẽ nostrã, & exiuit p̃ portam clausam in regionẽ nostrã. De hac porta dixit Ezech. Porta hæc clausa erit in æternum, & exiuit de mũdo p̃ portam auream, id est, charitatẽ: qa per crucem. Maiorem enim charitatẽ 2
nemo habet, q̃ vt animã suam ponat qs pro amicis suis. Et † est aduertendum, q̃ Dominus in fine anni nasci voluit, vt ostenderet se in vltima mundi ætate venire: in sexta feria cõceptus,
Ezec. 43. in dominica natus, in sexta feria crucifixus fuit, & dominica resurrexit, vt q hominẽ in sexta feria plasmatũ perdiderat, in
Ioan. 15. sexta feria liberaret, & q dixerat in dominica: Fiat lux, in dominica veniẽs oriens ex alto nos illuminaret. De hoc dicetur sub tit. de Parasceue: & in nocte nat⁹ est, vt se sub carne latẽtẽ venire signaret: vel vt se ad illuminãdã noctẽ nostrã venire mõstraret, quoniã habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta est 3
eis. Vnde ab † eius natali dies prolõgantur, quia credentes in eum ad æternitatis lucẽ vocantur: rationabiliter itaq; nocturna
Gene. 1. na officia celebrantur. Cum autẽ cætera festa Saluatoris, † scilicet 4
licet passio, resurrectio, ascensio, pentecostes, & alia sint variabilia, quia nõ celebrantur semp̃ in eisdẽ Calendis, siue in eadẽ die mẽsis, quare hoc festũ est inuariabile, cũ semp̃ est in eisdẽ Calendis, siue eadẽ die mensis: Respondeo secundũ Aug. Hoc festũ pertinet ad memoriã tantũ, vnde sufficit per illud memorari quota dies mẽsis Christus natus fuit, & ideò semper eadẽ die mensis celebratur: licet ipsa feria varietur ꝓpter mutationem literæ dominicalis: alia verò festa pertinent & ad memo-
Esai. 9. riã & ad sacramentũ, verbi gratia: Christus passus est sexta feria, vt hominẽ, q in vj. feria ceciderat, redimeret: & sic de alijs, & ideò oportet, q̃ sub diuersis calẽdis fiãt, in eadẽ tamen feria,

sci-

scilicet in dominica. Prætereà, semper Pascha nostrũ accipitur
dñica prima post Pascha Hebræorum, quod est semper xiiij. lu
na, quia ergo luna xiiij. non semper est eodem tempore, vel ea-
dem die mensis: imò variatur secundum annos solares, ideò
& Pascha nostrum, nõ semper est eodem tempore, nec in eadẽ
die mensis: licet semper sub eadem feria, scilicet in dominica
celebretur. Rursus † ideò Pascha, Pentecostes & alia festa va-
5 riabilia sunt, nec certæ diei mensis sunt annotata, ne videamur
imitari Iudæos, qui semper illa celebrãt in certis Calendis. Al-
cuinus verò dixit, quòd ideò hoc festum per singulos dies va-
riatur, quia natus est nobis, qui per singulos mundi dies lauat
6 illos, qui per peccatum Adæ sunt maculati. Circa † officium no
cturnale sciendum est, quòd inuitatorium, scilicet Christus na
tus est nobis, &c. in persona Angelorum cantatur, à quibus pa
stores vel potius omnis populus ad adorandum natum Domi
num inuitatur. Nouem verò psalmi dicuntur per tria nocturna,
vt notetur, ꝙ omnes sancti patres qui fuerunt in trib. tempori-
bus, scilicet ante legem, sub lege, & tempore gratiæ in nouo te
sta. sociati sunt per aduentum Christi nouem ordinib. Angelo
rum: vt sicut Angeli S. Trinitati congaudent: sic & illi congau-
deant. In primo psalmo agitur de æterna Christi genitura, & in
effabili. In secundo de eius incarnatione. In tertio de laudibus
sponsi & sponsæ, idque in trib. primis lectionib. per Esa. Oracu
la testificamur: qui nõ tam propheticè, quã euãgelicè incarna-
tionem Christi descripsit. Prima est, Primo tempore. Esa. 9. c. Se
cunda est, Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus
vester. Esa. 40. c. Tertia est, Consurge, consurge. Esa. 42. capi. in
ipsis etiã fit promissio: in aliis ostenditur promissionis impletio.
7 † Primus nocturnus recolit tempus ante legẽ, seu eos qui fue-
runt ante legem: vt Abrahã, Isaac & Iacob: secundus noctur-
nus recolit tẽpus legis, seu eos qui sub lege fuerunt: vt Dauid,
& Prophetas, & alios plures: & ideò in antiphonis quæ cãtãtur
in illis duob. nocturnis, quæ ad vet⁹ testamẽtũ pertinent, non
dicitur allelu-Ia: quoniã patres illorũ temporũ differebãtur ab
æterno gaudio, scilicet à patria: in qua iuxta Apocalypsim, cantatur Apoc. 19
allelu-Ia. Tertius verò recolit nouum testamentum, quod ha
buit initium à baptismo, quod tertio tẽpore, scilicet gratiæ no
bis collatum est: seu eos, qui fuerunt in nouo testamento: vt
sunt Apostoli, Martyres, Cõfessores, & alij Sãcti. Ideóq; in illis
antiphonis, quæ eos recolunt, & quæ ex nouo testamẽto sumũ
tur, canitur allelu-Ia: quoniã istos plus honorauit suus aduẽt⁹,
quàm præcedẽtes patres: ita vt si digni de hoc mundo migrant,
illicò in cœlũ transferantur, & societati sanctorum iungantur:

quod antiqui patres longo tempore expectauerũt,murmuran
tes infra clauſtra inferni.Ante nocturnos ſolent in quibuſdam 8
locis ſuper altare tres panni poni,ad deſignationẽ præmiſſorũ
trium temporum,& in ſingulis nõcturnis ſinguli amoueri.Pri-
mus niger pro tempore ante legem.Secundus albus,pro tem-
pore reuelationis.Tertius Rubeus, pro tẽpore gratiæ propter
dilectionem ſponſæ candidæ & rubicũdæ.In quibuſdam quo-
que eccleſiis ſuſpenduntur boni panni,in quibuſdam viles,&
in quibuſdam nulli,prout in j.parte dictum eſt ſub tit.de pictu
ris.Sanè,ad primum reſponſorium primi nocturni, dicuntur
in quibuſdã eccleſiis tres verſus,propter cauſam redditam ſub
prima dominica aduentus,& poſt quodlibet trium reſponſo-
rium priorum diciturGloria patri,&c.hoc ideò quoniam in tri
bus reſponſoriis tria†ſignificantur.ſ.reſtauratio Angelorum, 9
reparatio hominum,& modus,quo iſta facta ſunt.Reſtauratio
Angelorum notatur in primo vbi dicitur,Gaudet exercitus An
gelorum.Reparatio hominum,in ſecundo,vbi dicitur, *Pax* ve-
ra deſcendit.Modus verò,quo & facta ſunt,& potius quo de-
ſcendit ille,qui fecit,inſinuatur in tertio quod eſt in quibuſdã
locis,Deſcendit de cœlis.In quo oſtenditur,vt præmiſſum eſt,
Deum deſcendiſſe à patre in Virginem , & ita ad nos , vel per
hoc quod in ipſo reſponſorio tangitur, quòd intrauit in re-
gionem noſtram:recolitur liberatio habitantium in regione
vmbræ mortis.Quia ergo hæc facta ſunt per trinitatem,idcir-
co poſt quodlibet illorum trium reſpõſorium,Gloria patri cã-
tatur,ꝙ in laudẽ pertinent trinitatis.Rurſus†ſicut mãna habe 10
bat ſaporẽ ſimilẽ cum melle,ita & Chriſtus duo habuit in ſe,
videlicet humanitatẽ & deitatem.Humanitas per ſimilã,Deitas
ꝑ mel intelligitur.Vnde etiam in hoc ſecundo reſpõſorio dici-
tur,Hodie ꝑ totum mundũ melliflui facti ſunt cœli,quaſi dice
ret,totus mundus mellificatus & dulcoratus eſt.In tertio verò
reſponſorio fit triplex iubilus.ſ.in fabricæ,in tanquam,in glo-
ria patri,in quo quidẽ in trib.ſaluatorem commendamus, oſtẽ
dentes,ꝙ qui ineffabiliter fabricam mundi creauit, & ineffabi
liter de Virginis thalamo proceſſit,& ineffabiliter æqualis pa-
tri,& ſpiritui ſancto permanſit,ſicut fuit ab æterno ſic nũc eſt,
& erit in æternum,& hic tria triplici iubilo ſignificamus,primũ
primo,ſecundũ ſecundo,& tertiũ tertio,& vt expreſſius tertiũ
ſignificetur,in quibuſdam eccleſiis cantatur Gloria patri, &c.
& ſicut erat in principio,&c.& vſq; ad Amen.†not.ꝙ fit iubil⁹
ſuper a,& ſuper o.Super a,in fabricę,& in tanquam.Super o,fit 11
gloria patri ad notandum,ꝙ cui fit,eſt α & ω,id eſt principium
Apo.1. & finis.Iubilus autem quandoq; notat expectationẽ noſtrã,vt
dicetur

dicetur sub tit. de septẽ diebus post Pascha, quandoq; nostrã infirmitatẽ, vt in versu, Tanquã sponsus. quandoq; rei, de qua agit' magnitudinẽ, vt ibi, Fabricæ mũdi, quandoq; gaudij immensitatẽ, vt in fine respõsorij. Verbum caro, ibi enim signat immensitatẽ gaudij quod viri sancti habent de eo, ꝙ verbum caro factũ est, plenum gratia & veritate. De iubilo dictum est
12 in proœ. v. partis. †Restat adhuc de sex respõsoriis dicere. Et quidẽ in primis duob⁹ secundi nocturni agimus de partu, in tertio de parturiente. In duobus verò primis tertij nocturni agimus de parturiente, & in tertio de partu, in quo consuetudinẽ mulierum imitamur. Consueuerunt enim mulieres visitare parturiẽtes, & partum, & eis munuscula sua dare, & nos parturientẽ, & partum quodammodo visitamus eum, pro modulo nostro eos magnificamus. Ipsæ verò laudes, sunt munuscula, quæ offerimus. Dicitur etiam ad horas capitulum, Paulus seruus. Rom. 1. & illud, Multifariè ad Hebr. 1. c. & illud, Apparuit gratia, ad Titum. 2. & illud, Apparuit benignitas. ibidẽ.
13 3. c. In † nocturnali verò officio tria leguntur Euãgelia, vt habeat ecclesia quod intendit. Vult enim ostendere vtranq; naturam esse in Christo, vt sic plures sint testes natiuitatis Christi, & propter hoc etiam legũtur lectiones in quibus August. & alij sancti inducunt ad hoc authoritates infinitas, s. ab eis qui fuerunt ante legem, sub lege. & post legẽ, quoniã integrũ est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. extrà de offic. dele. prudentiam. Legitur & quartum Euangelium Mat. s. Liber generationis, post nonum versum, in quo exprimitur eius generatio, vt ostendatur eum fuisse de genere patrum eorum, quibus est facta promissio, s. Dauid & Abraham. Psal. 88
Dauid in Psal. De fructu ventris, &c. & 1. Paralip. Cũ dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te. Abrahæ verò Gen. 16. dictum est, In semine tuo benedicentur omnes gentes, & ideò dicit in principio filij Dauid, filij Abrahã. Quia illis specialiter facta est promissio, & sic ostenditur, ꝙ ipse erat Messias qui promissus est in lege & Prophetis. Et not. quòd Mat. describit hic genealogiã, descendendo vsque ad Ioseph.
14 Luc. verò ascẽdendo, prout sub Epiphania dicet. Sed † quare potius Ioseph quàm Mariæ generatio cõputatur, cùm etiam Christ⁹ nõ fuerit filius Ioseph? Respõdeo, qa ambo de eadẽ tribu fuerunt. Et trib⁹, id est, genealogia, p mares nõ p feminas distingui solet, & cõputari in veteri testam. Numerãdo ergo vsq; ad Ioseph, pinde est, ac si vsq; ad B. Virginẽ processissent. Prætereà, Christus maluit filius fabri vocari, quã matrẽ propter suscipicionẽ adulterij lapidari, Et re vera filius est illius

fabri, q fabricatus est aurorã & Solẽ. †Et scias, ꝙ natiuitas b. 15
Mariæ ex tribu Iuda, & regia stirpe Dauid originem duxit, & traxit, prout scriptura sæpè testatur, dicẽs Christũ de semine Dauid descendisse, qui de ipsa sola natus est. S quidẽ Dauid inter cæteros duos filios habuit, s. Nathã & Salomonẽ. Ex catena siue generatione Natham descẽdit virgo Maria. Quoniam ex cathena ipsius Natham, Leui genuit Melchi, & Pantherã, Panthera verò genuit Barpantherã, Barpanthera Ioachim, Ioachim virginem Mariam, vt dicetur in vij. parte sub festo Philippi, & Iacobi Apostolorum. Ex catena verò Salomonis descẽdit Ioseph, vir ipsius Mariæ: quoniam ex catena ipsius Salomonis Nathã, ex vxore sua genuit Iacob. Defũcto aũt Nathã, Melchi ex tribu Natham filius Leui, & frater Pãtheris nupsit vxori ipsius Nathã, s. matri Iacob, ex qua genuit Hely, & sic facti sunt fratres vterini Iacob, & Hely. Mortuus est autem Hely ex tribu Natham, sine liberis cuius vxorem accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis, & suscitauit semen fratri eius & genuit Ioseph. Ioseph igitur, natura est filius Iacob, ex descensione Salomonis: secundum legem verò Hely, q ex Nathã. Nã q nascebat̃ secundã naturã, q dẽ filius erat generãtis, sed secundũ legẽ defuncti. Deinde cantatur. †Te Deum laudamus, 16
te Dñm confitemur in omnium ãntecedentiũ actiones gratiarũ, & ad designandum exultare nos cũ Angelis & cõgratulari de dragma perdita inuẽta: in quibusdam tamẽ ecclesijs finita prima Missa, cantatur dictum Euangelium Matthæi: Liber generationis: & hoc ideo, q̃a duo testes ad minus nobis necessarij erant. primus testis Luc. q in Euangelio Missæ: Exiit edictũ à Cæsare Augusto, &c. narrauit iuxta verbũ Euãgelij, Deũ natũ in ciuitate Dauid. Adducit ergo alius testis, dicẽs eũ natum de Dauid: Ac si dicat nõ tantum natus de ciuitate Dauid, sed etiã de Dauid, vnde Matthæus prius nominat Dauid q̃ Abraham, dicẽs: filij Dauid, filij Abraham: quãuis & alia possit esse causa, quare prius Dauid nominatur, s. quia Dauid fuit prior Abraham dignitate: nã ille Patriarcha, iste Patriarcha, & Rex: audito igitur in Euãgelio Missæ vno teste ab ecclesia: quia vix ꝙ vni testi soli credatur: ideo adiecto alio, s. Matthæo, qui etiam generationem dominicam describit: tunc plene confidens ecclesia exultans clamat: Te Deum laudamus, vt in ore duorum, trium vel plurium stet omne verbum: extrà de testi. in omni. ij. q uæst. iiij. §. j. Adhuc quia vix est, ꝙ vni testi credatur, hinc est, ꝙ vnus terminat Missam, dicens in quibusdam ecclesijs, Benedicamus Domino. Et ecclesia quasi voce demissa, respondet Deo gratias. Rursus finita Missa dicitur Euan-

gelium

gelium,Liber generationis,& posteà,TeDeū laudamus,quia
generatio diuinitatis præcessit generationē humanitatis. Et
quia illarum notitia fuit nobis laudis materia, ideò laudes se
quūtur.Missa ergo laudes præcedit,quia prius fuit æterna ge
nitura,de qua Missa illa loquitur,quā aliqua creatura fuerit,
quæ Deū laudare potuerit.In laudibus matutinis quasi cho
ream ducimus,vnde in prima antiphona dicimus, Quē vidi-
17 stis pastores?&c.&ipsi respōderunt natū vidimus.Circa†Mis
sæ verò officiū notandū est, ꝙ Telesphorus Papa statuit in
die ista debere cātari tres missas,ad ostēdendū ꝙ Christi na-
tiuitas saluauit patres triū tēporū,s.patres ante legē,sub lege,
& post legē.Prima canitur de media nocte,ad ostendendum,
ꝙ illi qui fuerunt ante legē,non fuerunt illuminati aliqua le-
ge,& per illam etiam ostenditur,ꝙ panis qui quotidie sacrifi-
catur & manducatur in altari,videlicet Christus, natus est in
Bethleem in media nocte,& in hac sic dicit Luc.vnde Sapien. *Esa. 8.*
18.Dum medium silentiū tenerēt omnia,& nox in.s.c.m.iter
ha.&c.quod ad literā exponitur de natiuitate Domini, hoc e
tiam insinuat Euangelium huius missæ & collecta illa , Deus
qui hanc sacratissimam carnē tuā,&c.& prophetia illa,Popu-
lus gentiū,qui ambulabat in tenebris,vidit lucē magnā.Habi *Luc.2.*
tantibus in regione vmbræ mortis,&c.& epistola & ferè om
nia,quæ in illa missa dicuntur. Idē etiam Telesphorus Papa.
18 de consec.dist.j.nocte,statuit in hac missa†hymnū angelicū,
s.Gloria in excelsis,solenniter decantari,ad recolendū , quod
Angeli nocte ista illū decantauerunt, in qua ab Angelis pasto
ribus est nuntiatus.Vnde in Euangelio legitur,Et subitò facta
est cū Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantiū & dicen- *Psal.2.*
tium,Gloria in excelsis Deo,& in terra pax hominibus bonæ
19 voluntatis,&c.†Notādū est autē,ꝙ hæc missa & laudes ma-
tutinæ terminātur in plerisque locis vna oratione,ad ostēdē-
dum ꝙ totū illud officiū idē indicat,s.natiuitatē æternā,& tē-
porale,vnde ipsa missa incipit,Domin⁹ dixit ad me,filius me⁹
es tu,ego hodie genui te,ꝙ tātum de generatione æterna seu
de generatione Christi intelligitur,ꝙ verò sequitur,ego hodie
genui te,de vtraq; est,& exponitur hodie , id est, æternaliter.
Nam secundū Augu.hodie præsentiā significat, & quod æter
num est,semper præsens est.versus de tēporali , s. Quare fre-
muerunt gentes & populi meditati sunt inania?quasi diceret,
pro nihilo,cum Christus Deus & homo sit.Responsorium de
æternali in quo dicit Deus pater,ego pater sum.Tecum prin-
cipium. Vnde & ibidem sequitur, In die virtutis tuæ,s.in die *Psa.109.*
resurrectionis. In splendoribus sanctorum , scilicet in luce

omniũ ſanctorũ,& dicit in ſplendoribus ſanctorũ,pluraliter,
propter diuerſos effectus:ex vtero,id eſt, ex intima bonitate
mea.Ante luciferũ genui te,id eſt,ante omnẽ creaturã: quaſi
diceret ab æterno.Epiſtola verò: Paulus ſeruus,q̃ quidã in vi
gilia dicunt:& euangeliũ de tẽporali. Vnde in epiſtola dici-
tur:Ex ſemine Dauid,ſecundum carnẽ.In Euangelio dicitur:
Exiit edictum à Cæſare Auguſto:ꝙ eſt Luc.2.c. In aliis verò
eccleſiis dicitur epiſtola:Apparuit gratia Dei.Quæ eſt, ad Ti
tum.2.c:Ante † epiſtolã legitur immediatè prophetia.Primò, 20
vt baſis ſit ſub columna, innitente baſi.Nõ enim quę dicun-
tur in Euangelio,crederẽtur impleta,niſi forent in veteri teſt.
prædicta.Secundò,ideò in vigilia & in hac Miſſa duæ lectio-
nes ſine interuallo dicuntur:vna de Prophetia:alia de Apoſto
lo,quia Chriſtus pro duobus populis in pariete coniungen-
dis naſcitur.Tertiò,quia ſuper baſim Prophetarum fundata
eſt columna Apoſtolorum.Quartò,quia actiui & contẽplati-
ui per hanc natiuitatẽ in vna fide ſaluantur.Quintò,quia per
vtrunq; teſtamentũ Chriſti natiuitas cõcorditer prædicatur.
Hi ſunt duo Cherubin,qui propitiatoriũ tegunt,quiq; in pro
pitiatoriũ verſis vultibus reſpiciunt: vt dictũ eſt in proœ. iiij.
partis.Quidã tñ nullam dicunt prophetiã,ſignificantes ꝙ ve-
tera tranſierunt:& noua facta ſunt omnia,quaſi dicat:de ipſo
facto ceſſet figura,q̃a veritas venit.Secunda † Miſſa cãtatur in 21
diluculo in exordio diei : qñ Chriſtus in cunabulis adoratus
eſt à paſtoribus,& hoc primò ad oſtendẽdũ,ꝙ ſancti patres &
Prophetæ qui fuerunt ſub lege ſcripta,aliquãtulã cognitionẽ
Dei habuerunt,ſed non tantã,quantã nunc habemus:& ideò
incipit à promiſſione, q̃ facta eſt antiquis in veteri lege. Lux
fulgebit hodie in domo Dñi,&c.Secũdò ideò,quia ſicut Dñs
à Gabriele fuit nuntiatus prius,q̃ naſceretur,ſic ante initium
diei ſuæ natiuitatis Miſſa canitur.Tertiò,propter ortum no-
uæ lucis,quia ille,qui natus eſt in ortu ſuo,tam in vtero, quã
ex vtero fuit lux vera.Dicitur ergo in ortu huius temporalis
lucis,quaſi ipſo facto dicat:orta eſt lux.Huic cõſonat introi-
tus,ſ.Lux fulgebit,& graduale in quo dicitur,Deus dominus,
& illuxit nobis,& ꝙ ſequitur in introitu,& vocabitur admira
bilis,ſumitur Eſa.9.c.A quibuſdã tamen dicitur de nocte eò
ꝙ paſtores in nocte illa viſitauerunt præſepe dñi,quod notat
euangeliũ eiuſdẽ Miſſæ,Paſtores,&c.Luc.2.c.Prædicitur etiã
tunc in quibuſdã eccleſiis prophetia, Spiritus Dñi ſuper me,
quæ eſt Eſa.41.c.Deinde dr̃ epiſtola , Apparuit benignitas,q̃
eſt ad Tit.3.c.Communio eſt,Exulta filia. Zacha.9.c. Tertia
† verò Miſſa,quæ die clara,hora tertia, qñ illuxit nobis dies 22
redem

redemptionis nostrę festiuius celebratur ad tēpus refertur gra
tiæ,in quo descendit lux magna de cœlo:quæ illuminat omnē
hominē venientem in hunc mundum.Velum.n.templi scissum Prou.27.
est in duas partes.Vnde Sapiē.Aperta sunt prata:& apparuerūt
herbæ virentes.Epistola: Multifariè,quæ est ad Hebr.1.cap.&
Euangelium leguntur de æterna generatione: Vnde dicitur in
epistola:Filius meus es tu:ego hodie genui te. & de temporali
bus habetur ibi:Multifariè multisque modis.In Euangelio ve
rò de ęterna:vnde incipit:In principio,quasi dicat,in principio
creaturarum erat verbum,quod est Ioan.1.c. Dicitur etiā tūc
in quibusdam ecclesiis prophetia,propter hæc sciet,quæ est E-
23 sa.52.c.Communio est,Viderunt.Esa.52.c.&Psal.Primā † er-
go missa est de æterna genitura.Secunda,est de promissione an
tiquis facta:vnde cantatur,Lux fulgebit in domo Dñi,non di-
citur fulsit,vel fulget.Tertia,est de veritate nobis exhibita,vn-
de cantatur,Puer natus est nobis,& filius datus est nobis. Esa.
9.c.ibi vtitur futuro ad notandum promissionem,hic præteri-
to,ad notandum promissionis impletionem.Et quia æterna ge Esa.33.
neratio,est nobis occulta,Iuxta illud Esa. Generationem eius
quis enarrabit?ideò missa de æterna genitura nocte profunda
cantatur.Quia verò antiqui patres quibus facta est promissio,
certi erant de incarnatione Domini,sed non tātum, quantum
patres noui test.quib.exhibita est veritas,ideò missa de promis
sione antiquis facta cantatur illucescente aurora , in qua est
modicum lucis,sed secuudum ipsum introitum videtur,ꝙ de-
beret esse lux fulgens,sed non est ita,quia lux in aurora rubet
in tertia fulget,in sexta feruet,in vespera tepet. Quia verò tē-
porib.noui test.manifesta est veritas.inde est , ꝙ missa,quæ est
24 de exhibitione veritatis,clara luce cātatur. † Prima ergo mis-
sa pertinet ad generationē æternā.s.de patre sine matre,secūda
ad tēporalem.s.de matre sine patre,tertia cōpacta est, quia de
vtraque agit , & ideò pertinet ad æternā simul & temporalē.
Notandū tñ est ꝙ in missa,quæ est dę æterna genitura,legitur
Euangelium de humanitate.s.Exiit edictum à Cæsare August.
In alia verò quæ est de veritate nobis exhibita,legitur Euange
lium de diuinitate.In principio erat verbū,ad notandum,ꝙ ex
quo humanitas diuinitati fuit vnita , nec humanitas sine dei-
tate,nec deitas sine humanitate fuit,nec erit.Hanc rationē asse
rit magiter in Psalterio,Aiunt quidā,ꝙ in cum in collectis , in
lectionib.in Euangelio,& in offertorio primæ missæ euidēter
natiuitas de virgine memoretur,intentio totius officij ad tem
poralē potest natiuitatem referri,& exponūt in introitu, hodie.
i.hac die ante luciferū stellā, videlicet matutinam genui te,id

est, generationé tuá sum operatus: & quod in Euãgelio dicitur, Maria peperit filiũ suũ primogenitũ: exponitur † primogenitũ 25
i. ante quã vllus: extra de verb. sign. nã & ego. Officium verò secũdæ missę aiunt † cõcordare dictis pastorũ dicẽtiũ: vt legitur 26
in Euãgelio: Trãseamus vsq; ad Bethleẽ. & vj. q. v. hoc factũ est.
Num. 24. Qui gratulãtes, dicũt in introitu: Lux fulgebit. Orta enim erat stella ex Iacob. Vel dicitur: Lux fulgebit in persona legis: quæ tẽporalẽ natiuitatẽ antiquis patrib. repromisit. Et subditur: Dominus regnauit decoré indutus est, illum. s. decorem, quo coronauit eũ mater sua: hoc est humanitas. Et addunt in graduali, Benedictus qui venit in nomine Domini. & in allelu-Ia Dominus regnauit. Et quis, & quãtus sit, in offerẽda supponũt, dicentes: Dominus enim firmauit orbem terræ. Et quia prim⁹ paries est ex Hebræis: ideò primitiæ. s. pastores in communione loquũtur ad eos: Exulta filia Siõ. i. ecclesia. † Officiũ tertię mis- 27
Num. 4. sæ personat mirabilia verbi Dei, quod erat in principio, & incipit esse caro. sicut legitur in Euãgelio: Hoc verbũ, est puer qui secũdũ Prophetã natus est nobis: vt canim⁹ in introitu: & hoc est canticum nouũ, de quo Propheta in versu: Cantate Dño cãticum nouum. Hoc quoq; verbũ, est illud salutare, de quo protinus canitur in graduali: Viderunt omnes. hęc est lux magna, quæ descẽdit in virginis vterũ, quę illuminat omnẽ hominẽ venientem in hunc mundũ, de qua dicitur in Euãgelio: In principio erat verbũ, &c. Hic demũ est ille diues rex, & potẽs, cui dicitur in offerenda: Tui sunt cœli, & tua est terra. In fine primæ & secundæ Missæ dicũt quidã: Bene dicamus Dño: prout dictũ
Psal. 88. est sub ti. de aduẽtu. Ab hac aũt die, vsq; ad octauã epiphanię responsoria, & eorũ versus dicũtur cũ allelu-Ia, ad repræsentãdum summam lætitiam, quæ aduenit tempore gratiæ.

SVMMA.

1 *Dominica intra octauam natalis Domini, quod fiat officium, & eius expositio. nu. 3. 4.*
2 *Silentium est triplex.*
3 *Christus positus est in signum tripliciter.*

De dominica infra octauam natalis Domini.

CAPVT. XIIII.

IN dñica, † quæ intercedit intra octauam natalis Dñi cantatur de natiuitate Domini. Vnde introitus missæ est: dum me- 1
diũ silentiũ tenerẽt oĩa, &c. Sapi. 18. Est triplex † silentium. s. 2
ignorantiæ, desperationis, & gloriæ. Silentium ignorantiæ fuit ante legem: quia ignorabant peccata sua: & ideò non clamabant ad Dominum, ad Rom. 10. Mors regnauit ab Adam vsq; ad Moisem: postquam autem lex data est ad cognitionẽ peccati

multo

multo tempore seruauerũt legẽ. Ad vltimũ verò desperauerũt, *Psal. 13.*
quãdo.s.omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt: tũc fuit
silentium desperationis: postquam autem venit Christus ruptũ
est silentium. Vnde clamant omnes laudes Dei: Silentium glo-
riæ veniet, quando impletum erit totũ desiderium nostrum. In
silẽtio desperationis veniet dominus, vt ei attribuatur salus hu
3 mani generis, qui est verus medic⁹. Et hoc est, quod dicit: † Dũ
medium silentium. Sequitur & nox. i. diabolus in suo cursu me-
dium. i. commune iter haberet. Omnes enim communiter ad
inferos descendebant. Omnipotens sermo tu⁹. i. filius tuus Do
mine pater: qui dicitur sermo patris: quia per eũ nat⁹ est, à re-
galib. sedib. venit quærere, & facere reges. Vel ad literam: dum
omnia tenerent medium. i. cõmune silentium de nocte. s. quã-
do omnia silent: & nox in suo cursu medium iter perageret.
Ad literã. Omnipotens sermo tuus: à regalib. sedibus, vel quia
media nocte natus est dominus, & concordat epistola, quæ est *Psal. 44.*
Gala. 4. c. vbi dicitur: At vbi venit plenitudo tẽporis, &c. respõ-
sorium est: Speciosus forma, &c. quia immunis ab omni pec
cato, & omnib. virtutibus plenus. Sicut enim habetur ad Col.
4. In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, id
est, ad modum trinæ dimensionis, id est, communi modo sicut
in omnibus est, scilicet essentialiter, præsentialiter, & potẽtia-
liter. Item secundum gratiam est in sanctis: & secundum vnio
nem est in Christo: & ideò diffusa est gratia in labiis tuis. Gra-
tia, quia nunquam sic locutus est homo, diffusa est inquam,
quia in ore eius fuit lex clementiæ: vt cum dixit: Mulier nemo
te condemnauit: nec ergo te condemno: vade, & amplius no-
li peccare. Et cum dixit: Diligite inimicos, &c. Euangelium: E-
rat Ioseph. Luc. 2. c. similiter ad natiuitatem pertinet quantum
ad principium: licet & ad aliud pertineat. erant pater eius. s. puta *Prov. vlt.*
tiuus, & mater mirantes super his quæ dicebantur de eo. s. à pa *Luc. 2.*
4 storibus. † Sequitur in Euangelio prophetia Symeonis, Ecce
positus est hic in ruinam, scilicet infidelium, & in resurrectio-
nem multorum. s. fidelium. & in signum, id est, in signationem,
cui cõtradicetur. q. d. si in viridi hoc faciunt, in arido quid fiet?
vel in signum, id est, in ostensionem: quia per humilitatem &
paupertatem itur in paradisum, vel in signum, id est, in signacu
lum. Vnde Io. 1. quem signauit pater, & misit in mundum vt eo
signaremur. Et Aggeus: Ecce posui te in signaculum: quia
elegi te. Et in canticis: Pone me, vt signaculum super cor *Agge. 2.*
tuum, &c. † Positus est ergo Christus in signum tripliciter, sci- *Cantic. 8.*
licet in significationem, in ostensionem, & in signaculum. Rur-
sus hoc officium: Dum medium, &c. vox est primitiuæ Ec-

clesiæ,in qua recolit Domini natiuitatem,cuius fructũ prædicat in epistola,quia de seruitute transiuimus ad adoptionẽ:per ipsum commendat secundũ sapiẽtiam in Euangelio,vbi dicitur,Puer crescebat,& cõfortabatur plenus sapientia: secundũ potentiam,In allelu-Ia.Dominus regnauit.Et in offerenda.Dominus enim firmauit:secundum pulchritudinem,In graduali: Speciosus forma.In post cõmunione verò, Tollite puerũ. Mat. 2.c.tẽpus fugæ vocatur,quo descendit dominus in Ægyptũ,& mysticè respicit ad gentilitatis adoptionem,quia Dominus de Iudæa transiuit ad gentes:vt eas adoptaret hæredes.

SVMMA.

1 *Circuncisio cui primum fuerit iniuncta. Et an eius nomine festum inducatur falso aut temere.nu 13.14.*
3 *Circuncisio,quando &,qualiter fiebat.* 2 *Quib. de causis instituta.*
4 *Circuncisio,cur fiebat in præputio.* 5 *Circuncisio quid conferret.*
6 *Circuncidi cur voluerit Christus.causas adfert.nu 7.8.9.10.11.*
12 *Circuncisio,quib.de causis fuerit mutata in baptismum.*
15 *Commercium,quid.*
16 *Circuncisionis dies,quinque de causis,est solennis.*
17 *Circũcisionis dieb.multa superstitiosè olim gẽtiles & pagani agebãt.*

De festo cicuncisionis. CAP. XV.

HIc de festò circũcisionis dicẽdũ est.Sciẽdũ †aũt est,quod 1
circũcisio primò iniũcta est Abrahæ & semini eius. i.Hebræis ex eo nascituris:vt sic probaret,an obediret vel nõ: sicut & Adã ad probationẽ obediẽtiæ mãdatũ accepit:ne de li-
en 17. gno vetito mãducaret.Fuit aũt p̃cepta circũcisio propter quinque causas. †Primò,vt ꝑ obediẽtiã mãdati Abraham placeret 2
Deo cui ꝑ præuaricationẽ Adã displicuerat.Secũdò, data fuit in signũ magnæ fidei Abrahæ:Credidit. n. se habiturũ filiũ in quo benedicerẽtur oẽs gẽtes per fidẽ.i.ꝑ quã spiritualis circũcisio impleretur:vt sic iustificaretur & ipse.Tertiò,vt in hoc signo discerneretur ab omni natione popul⁹ ille.Quartò,vt circũcisio facta in virili mẽbro,ꝑ quod generatur creatura mortalis,& in quo libido solet dominari,castitatẽ corporis& mẽtis seruãdã,& impudicitiã resecãdam indicaret.Quintò,qa nõ posset meli⁹ significari ꝑ Christũ tolli originale peccatũ:cũ præputio quippe omnis homo nascitur: quẽadmodũ & cũ originali peccato.†In carne p̃putij ideò est iussa fieri,quia in remedium 3
instituta est.i.cõtra originale peccatũ,quod à parẽtib.cõtraximus corrupti cõcupiscẽtia,quæ in parte illa magis dominatur: & quia in mẽbro illo culpã inobediẽtiæ homo pri⁹ cognouit: docuit quòd & in illo signũ obediẽtiæ acciperet. Fiebat †cir- 4
cunci-

cuncisio die octauo ex legis præcepto. Leuit. 12. c. & fiebat cũ
lapideo cultello, ad significandũ, quod post septenariũ huius vitę
in octaua die, id est, ætate, quæ erit resurgentiũ, oĩs ab electis
per petrã, id est, Christũ abscindet corruptio carnis & spiritus:
quando liberabimur à seruitute corruptionis, quando circũcidet à pec
catis anima cuiusq; credentis in eũ. Duæ itaq; res sunt illius
sacramenti, s. circuncisio à peccatis in præsenti, & circuncisio
ab omni corruptione in futuro. Christus autẽ non indigebat
5 circuncidi, vt iã dicetur. Cõferebat circuncisio † suo tempore
remissionẽ peccatorum, sicut & nunc baptismus. Vñ Greg. de
cõse. di. iiij. quod apud. extra de bap. maiores. Quod apud nos
valet aqua baptismi, hoc agit apud veteres vel pro paruulis
sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui
de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis. Sed
6 quare † Christus qui fuit agnus immaculatus, nõ habens ma
culam neque rugam, qui peccatum non fecit, nec inuẽtus est
dolus in ore eius, voluit circuncidi? Respõdeo, sicut voluit in
templo pręsentari, sicut & baptizari, sicut & de agno paschali
cũ discipulis epulari, sic voluit in corpore circuncidi propter 1. Pet. 2.
7 nos. † Secundò, ne Iudæi dicerent eum non esse Messiam in
lege promissum, quia non esset circuncisus nec viueret secun
dum legem; qui de seipso dixit, Non veni soluere legem, sed
8 adimplere. Tertiò † ratione nostri, s. propter figurã. Etenim cir
cuncisio illa carnalis, figurat præsentem spiritualẽ, quæ est gra Mat. 5
tia, & futuram, quæ erit in gloria, nec dedit nobis exemplum
carnaliter circuncidendi, sed spiritualiter per vitæ innouatio-
nem. Nam secundum Ber. dupliciter debemus circuncidi, s.
exterius in carne & interius in mente. † Quartò, ratione sui,
9 vt. s. se veram carnem assumpsisse ostenderet. Quintò, ne dæ-
10 mones † circuncisionis mysteriũ agnoscerent, cum enim illa
contra originale peccatum fieret, credidit diabolus, & hunc
qui circuncidebat similiter peccatorẽ esse, propter quã etiam
causam voluit, vt mater eius virgo perpetua desponsaretur.
11 Sextò, propter perfectã humilitatẽ † tãquã esset peccator, vo
luit hoc fieri, licet non indigeret, sicut & ex humilitate voluit
baptizari subdẽdo se minori. Vbi sit caro preputij Christi, di-
ctũ est in 4. part. sub vij. particula canonis, super verbo, Noui
12 & æterni. † Fuit autem mutata circuncisio in baptismũ qua-
tuor de causis. Primò, quia sacramentũ baptismatis est perfe-
ctius. Secũdò, quia magis cõmune. Mulieres enim circuncidi
nõ poterant. Tertiò, quia magis gratia plenũ. Per circuncisio-
nem nanque tantum peccatũ remittebatur, sed gratia ad be-
ne operandum per eã nõ præstabatur, nec virtutes dabantur,

vel

vel augebantur. †In baptiſmo nõ ſolũ peccatum remittitur: 13
ſed gratia cooperandi cõfertur:& virtutes augẽtur : ideoque
rectè ait Apoſtolus, ꝙ Abrahã cœpit circuncisionẽ tãtum in
ſignũ. Quartò propter honeſtatẽ. Honeſtius enim eſt aqua la
uari, q̃ corpore mutilari. Sed vr̃ ꝙ de circũciſione nõ debeat
fieri feſtũ: cũ dicat Apoſtolus : Circũcisio nihil prodeſt. extrà
de bapt. maiores: Et iterũ: ſi circũcidimini, Chriſtus nihil vo
bis proderit. Prætereà cũ eccleſia nõ faciat feſtũ de paſſione
Rom. 2. Dñi, videtur ꝙ in circũciſione, in qua incipit paſſio Dñi qñ pri
Gala. 5. mũ ſanguinẽ ſuũ fudit, nõ ſit faciẽdũ feſtũ, ſed potius lamen-
tum: ſicut & in paſſione. Ad hoc dicitur, ꝙ feſtũ non fit de cir
cũciſione: ſed de octaua natalis Dñi. Sed non aliquid impedit
nos dicere ꝙ fiat feſtũ de circunciſione, quæ fiet in octaua re
ſurrectionis, à culpa & à pœna: & eſt cauſa meritoria illius: &
propter illud gaudiũ Eccleſia ſolẽnizat. Ab hoc verò, ꝙ obiici
tur de paſſione, reſpõdetur ꝙ alia de cauſa Eccleſia dimittit
facere feſtum in die, qua Dominus paſſus eſt, q̃ propter paſſio
nem, ſ. quia tunc Dñs poſuit peccata noſtra in ſtatera. Vnde
Iob 6. Iob: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui
& calamitas quam patior in ſtatera. Oportuit enim filiũ Dei
pati pro peccatis noſtris: vt nos redimeret ab omni peccato:
& ideò luget. Eccleſia magnitudinem peccatorum ſuorum,
conſiderans quod Sol erubeſcens propter peccata hominum
obtenebratꝰ eſt. de quo dicetur ſub Paraſceuę. † Celebratur 14
ideò hodie octaua natiuitatis, q̃ eſt octaua ſuppletionis, prout
dicet. in proę. ſeptimæ partis. Eſt etiam hęc octaua alterius ne
gotij ſignificatiua. Duplex eſt enim negotium, quòd in ea fi-
guratur. vnum circunciſio Domini, quod in Euangelio expri
mitur: alterum aduentus hominis ad Deum. Eſt enim duplex
aduentus. ſ. Chriſti ad homines : de quo in natiuitate actum
eſt: & hominum ad Chriſtum, de quo in hac octaua agitur:
quod notant antiphonæ laudũ: vt illa : O admirabile cõmer-
cium. Nã commercium eſt, vbi † aliquid accipitur, & aliquid 15
datur. Dñs namq; accepit noſtrã humanitatẽ, vt nobis daret
ſuã diuinatẽ, quod notatur in verbis ibi ſequentibus. ſ. anima
tũ corpus ſumẽs de virgine. Per hoc enim notatur, quod do-
minus accepit: per hoc enim dicit: largitus eſt nobis ſuã deita
tem: notatur quod dederit. Secũda verò & quarta antiphonę
terminanť, Te laudamus Deꝰ noſter. q. d. ad te veniemus, lau-
dando tè. Tertia terminať, Dei genitrix intercede pro nobis.
q. d. intercede, vt filius tuus ſuſcipiat nos. In quinta dicitur il
lud, quod dixit baptiſta, Ecce agnus Dei. q. d. ad eũ venire de
Ioan. 1. bemus. vnde Andręas & alius diſcipulus Ioannis hoc audito
ſecuti

ſecuti ſunt Dn̄m. In antiphona verò quæ eſt ſupra: Benedictus
dicitur, Innouantur naturæ, noſtra. n. natura de recedendo à
deo eſt inueterata: & redeundo eſt innouata. † Notandū quo
6 q; eſt: ꝙ quinq; ſunt quæ hanc diem reddunt ſolēnē. Primum
eſt, qa hac die duo feſta cōcurrunt, ſ. parientis, & partus. Vnde
& duæ miſſæ celebrantur. Prima, de pariēte, ſ. de B. Virgine in
qua dicitur introitus: Vultum tuum. & cōmunio, Simile eſt re
gnum cœlorū homini negotiatori. Matt. 13. c. Secunda eſt de
partu, ſ. de filio, in qua dicitur introitus, Puer natus eſt nobis,
vel in aliis eccleſiis, dum medium ſilentiū. Vnde, & in quibuſ
dam gradualib. officium vtrunq; intitulatum inuenit. Et ideo
qa hoc feſtum eſt de beata virgine, fit hodie ſtatio apud eccle
ſiā S. Mariæ trans tyberim, quāuis qdā ſcripſerunt, ꝙ fit apud
ſancta ſanctorū ad Lateranū, ꝓ eo ꝙ caro circunciſionis Dn̄i
ibi dicitur cōſeruari, prout dictū eſt in iiij. parte ſub vij. parti-
cula canonis. Epiſtola eſt, Apparuit benignitas, q̄ eſt ad Tit. 3.
Euangelium eſt, Poſtquā cōſumati ſunt, Luc. 2. Allelu-Ia. Mul
tifariè Heb. 1. Secūdū, quod facit hanc diē ſolēnē, eſt octaua,
de qua dictū eſt. Tertium, ĩpoſitio noui, & ſalutiferi nominis,
de quo dicetur ſub tit. de ſabbato ſancto, vbi agitur de baptiſ
mo, quod nomen triplex eſt, ſ. filius Dei, Chriſtus, & *I*eſus, ſi-
cut ex euangelio colligitur, de hoc dictū eſt in procœ. ij. partis.
Quartū, eſt effuſio ſanguinis *I*eſu Chriſti. hodie. n. primò ſan
guinē ſuum pro nobis fundere cœpit, qui eum poſt modum
ſępe fundere voluit. Quintum, eſt ſignaculum circūciſionis,
quod Chriſtus hodie pro nobis dignatus eſt ſuſcipere propter
cauſas præmiſſas. in quibuſdam eccleſiis ſubdiaconi fortes, &
iuuenes faciunt hodie feſtum, ad ſignificandum ꝙ in octaua
reſurgentiū, q̄ ſignificatur per Octauam diem, qua circunci-
ſio fiebat, nulla erit debilis ætas, non ſenectus, nō ſenium, nō 1. Cor. 15.
ĩpotēs pueritia, ſed omnes cōcurremus in virum perfectū cū
hoc mortale induet ĩmortalitatē, & hoc corruptibile ĩcorrup
tionē, vt præmiſſum eſt. de hoc dicetur in vij. parte ſub feſtis
ſanctorū Stephani & *I*oannis. † Poſtremo notādū eſt, ꝙ olim
7 pagani & gētiles in his calēdis multas ſuperſtitiones obſerua
bant, quarū aliquas Aug. in quodā cōmemorat ſermone. xxvj.
q. vlt. nō obſeruet. Credētes. n. (inquit) *I*anum quēdam Deum
eſſe, eum tunc venerabātur, ei duas facies figurātes, vnā antè,
aliam pòſt, eoꝙ eſt principium anni ſequentis, & finis pręcedē
tis. Aſſumebāt. n. formas mōſtruoſas, alij ex pellib⁹ pecudum
alij ex capitibus beſtiarum, alij veſtientes tunicas muliebres
alij auguria obſeruabant, dantes vel recipientes diaboli-
licas ſtrenas, alij, menſas lautè pręparatas tota nocte ma-
nere

nere finebant, putãtes totum anni ſpatium conuiuia tali cibi abundãtia perdurare, q̃ veritas prohibet Christianos facere.

SVMMA.

De feſto Epiphaniæ. CAP. XVI.

SEquitur feſtũ Epiphaniæ, quod eſt vocabulũ † græcũ, & ſonat latinè manifeſtatio ſiue apparitio, & eſt idem cũ feſto natiuitatis, nihil enim naſci profuit, niſi apparuiſſet. Verũ pro triplici apparitione hodie ſolennizat Eccleſia, vnde & in codicibus antiquis hæc dies epiphaniarum pluraliter intitulatur, & ideò tripliciter nominatur, ſ. epiphania, theophania, & bethphania. Epiphania dicitur quantum ad illã apparitionem dñi, quæ facta eſt Magis per Stellam. † Magi autẽ ipſi fuerunt Gaſpar, Melchior, & Balthaſar, & fuerunt reges, iuxta illud pſalmiſtæ, Tibi offerent reges munera. & iterum, Reges
Pſal. 67. Thar. & inſul. mu. of. reg. ara. & ſabba do. adducent. quorum
Pſal. 31. corpora de Mediolano in Coloniam tranſlata fuerunt. Et dicuntur Magi à magnitudine ſcientiæ. Per aſtronomiam enim cognouerunt, quia ſtella illa non erat ex conſtitutis à principio, ſed illa de qua Balaam magiſter ſuus prophetauerat, Nu. 24. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, & de Iacob erit, qui dominet, & ideò moti ſunt, vt ductu illius ſtellæ venirent in Bethleem, vt regem natum, quẽ eis prophetauerat Balaam, adorarẽt. Et dicitur epiphania ab ἐπὶ quod eſt ſupra & φάνεια, quod eſt apparitio, quia de ſurſum illa fuit apparitio, ſ. de cęlo, vel ab ἐπὶ quod eſt ſuper, quia ſcriptũ eſt, Vſq; dum veniẽs ſtaret ſuprà, vbi erat puer. Erat quidẽ proximior
Mat. 2. terræ q̃ aliæ ſtellæ, & hæc facta ſunt tredecima die à natiuitate Dñi, qua die Stella Magos ad præſepium duxit. Et dicunt quidam † q; ſtella illa fuit ſpiritus ſanctus, qui poſteà deſcẽdit ſuper Dominum baptizatum in ſpecie columbæ & ipſis Magis in ſpecie ſtellæ. Alij, q; fuit angelus, qui apparuerat paſtoribus Iudæis, ſ. illis tanquam ratione vtentibus in forma irrationabili, iſtis verò gentibus tanquã irrationabilibus in ſpe-

cie irrationabili. Alij & verius, ꝙ fuit de nouo creata, q̃ peracto
officio suo rediit in primordialẽ materiã. Alij dicunt ꝙ cecidit
in puteũ, vbi adhuc dicitur apparere solis tãtũ virginib. Solet
autẽ quæri quomodo tã citò, videlicet intra xiij. dies, de tã re-
motissimis regionib. Hierosolymã venerunt, q dicitur esse in *Psal.63.*
medio mũdi, iuxta illud Psal. Rex noster operat⁹ est salutẽ i me
dio terræ. Dicit Isid. ꝙ ante natiuitatẽ stella illa illis apparuit, vt
essent ibi in tẽpore opportuno. Hiero. dicit, ꝙ in die natalis
Dñi primò ab eis visa est. Sed venerunt in dromedariis, iuxta *Esai.6.*
illud propheticum, Inundatio camelorum operiet te, Dromeda
rij Madiã & Effa, qui velocissimè currunt. Vnde & dicuntur, à
δρόμος ꝙ est cursus, & ἄρος ꝙ est virt⁹, & sunt minores ca-
melis, sed velocius currunt, q̃ illi. s. tantum in vno die quantũ
equus in trib. † Quæritur etiã, quare Magi venientes munera
obtulerunt? Respondeo ꝙ secundum Bedã antiquitus nullus
ad regem vel dñm vacuus introibat, quod ꝑ se & Chaldæi ob-
seruãt. Secũdo, secundum Bedã, obtulerunt aurum B. Virgini ꝓ
pter inopiæ subleuationẽ. Thus cõtra stabuli fœtorẽ. Myrram
propter mẽbrorum pueri cõsolidationẽ, & vermium expulsio-
nã. Tertiò, quia aurum ad tributum, thus ad sacrificium, myr-
ra verò ad sepulturã pertinet. Per hæc ergo tria insinuantur in
Christo regia potestas, diuina maiestas, & humana mortali-
tas. Quartò, qa aurũ significat dilectionẽ, thus orationẽ, myr
ra carnis mortificationẽ, q̃ tria offerre Deo debemus. Secun-
da apparitio fuit eadẽ † die in baptismo, multis tñ annis reuolu
tis. s. xiij. die trigesimi primi anni, vnde Lucas, Et ipse Iesus erat
incipiens quasi annor. xxx. & ideò hæc apparitio dicitur theo-
phania à θεὸς, quod est Deus, & φανία, quod est apparitio, qa
ibi trinitas apparuit. pater in voce, & filius in carne, & spiritus
in columba. Quidam autem hæretici dixerunt solũ in die epi-
phaniæ † baptizari debere, pro eo, quòd Christus tunc fuit ba-
ptizatus, nec dari spiritum sanctum baptizato in alia die, & Grę
ci eadem die baptizant, ob quam hæresim extirpandam sancti
patres decreuerunt neminẽ, nisi in articulo necessitatis eadem
die baptizari debere. † Tertia apparitio fuit posteà, similiter eo
dem die anno reuoluto cùm esset xxx. annorum & xiij. dierũ,
s. quando manifestauit se esse Deum per mutationem aquæ in
vinum, quod fuit primum miraculũ apertũ, quod Dominus fe-
cit in Cana Galilææ, vel simpliciter primũ quod fecit. Et hęc ap
paritio dicitur, bethphania, à βητω quod est domus, & φανία
quod est apparitio, quia ista apparitio facta fuit in domo in nu
ptiis. De his trib⁹ apparitionibus fit solẽnitas in hac die. Sed qa

Ecclesia

Ecclesia nõ potest perfectè de oĩb. vnã & eãdẽ diẽ solẽnizare, ideo de stella plenè exequit, & de alijs aliquid admiscet. vt notetur ꝙ tres fuerunt in illa die apparationes, q̃ leguntur in euangelio tãq̃ sub die eadẽ factæ. de primo verè miraculo hodie totũ cãtatur officiũ: qa in eo specialiter natiuitas Dñi gẽtilib. est notificata: de sancto duo respõsoria cãtãtur, s. primũ, Hodie in Iordane, & in columbæ specie, quod à plurib. ecclesiis ponitur nonũ, & ideo primũ & nonum, qa baptisma est primum sacramẽtum nostrę redẽptionis, per quod reformamur, & similes angelis efficimur, quorum sunt nouẽ ordines. Bruno autẽ Signẽ. episcopus corrector officij antiphonarij, dixit ꝙ in respõsorio: In colũbæ specie, & in antiphona: Vox de cœlo: q̃ dicitur in octaua ad laudes: nõ debet esse verbum istud: Ipsum audite, qa in baptismo nõ fuit hoc dictum à patre, sed in trãsfiguratione, & qui agunt festum trãsfigurationis cãtant responsorium in quo illud cõtinetur q.d. Ego sum testis, ꝙ hic est ille, qui promissus est in lege. Deu. 18. vbi dixit Moses, Prophetã de gente tua, & de fratrib. tuis suscitabit tibi deus: ipsum audietis, &c. Qui autẽ verba eius, q̃ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor existã. De tertio verò miraculo cum aliis cantatur vna antiphona, s. tribus miraculis. Beda † etiam dicit in cõmẽto super Lucam. Quartam apparitionem factam fuisse eadem die anno reuoluto, cùm esset. xxxj. annorum, s. in fractione quinque panum, & saturatione quinque millium hominum, & illa dicitur phagiphania, à φάγειν quod est bucca siue comedere Sed de hac hodie nihil agitur. Præterea dubitatur, vtrum hoc cõtigerit ista die. tũ quia in originali Bedæ nõ sic legitur, tum quia Ioan. 6. vbi de hoc miraculo agitur, dicitur, Erat autẽ proximum Pascha, &c. Ideò autẽ institutum fuit hac die festum. de tribus miraculis, quia hæc dies fuit antiquitus celebris in honorẽ Augusti Cæsaris, propter triplicem eius triumphum, quo suo tẽpore Roma. imperio tres regiones subiugauit, s. Parthiam, Ægytum, & Mædiam. Illam ergo celebritatem ecclesia in melius commutauit, videlicet ad celebrandũ Christo pro eius triplici miraculo. In quibusdam ecclesiis nõ dicitur hac die ad nocturnos, Domine labia mea aperies, nec deus in adiutorium, nec Gloria patri, nec hymnus, ad notandũ promptitudinem gẽtium, quæ statim stella apparente venerũt. Ex abrupto ergo ad nocturnos veniunt, quasi ipso facto dicat ecclesia, quibus non est narratum de eo, veniebãt, & qui non audierũt, cõtemplati sunt. Esai. 53. c. vel potest dici, quòd in hoc festo fit præcipuè mentio de gentilium conuersione, quos illi tres Magi initialiter præcesserunt. Quia ergo conuersio

uersio ipsorũ gentilium adhuc erat imperfecta, quia in paucis
simis .s.in ipsis tribus Magis: idcirco in signum huius ecclesia
omittit cantica qui iã conuersorum seu perfectorũ esse viden-
tur, sicut Gloria patri, hymnum, & huiusmodi. Hac etiã de cau
sa non præmittitur, Domine labia mea ape. nec, Deus in adiu. *Rom.10.*
quia secundum Apost. Corde creditur ad iustitiam, sed prius,
ore auté confessio fit ad salutem. s. postea. Inuitatorium etiam
9 nõ dicitur propter quatuor rationes. †Primò, ad ostendendũ,
ꝙ ecclesia in primitiis suis venit de gentibus ad Dominũ, non
inuitata, vel vocata per præconé aliquem, sed sola stella duce:
iuxta illud, Nemo nos conduxit, vt sic incutiatur erubescentia *Mat.20.*
eis, qui tardè credunt, cũ multos habeant prædicatores. Magi
enim non vocati venerunt adorare Christum. Secundò, vt nos
qui quotidie inuitamur, & excitamur ad adorandum, & depre
candum Deum, videamur detestari inuitationem fraudulentã *Matt. 2.*
Herodis dicentis Magis, Ite, & interrogate diligẽter de puero,
&c. Tertia est causa, quia ipsa res nos inuitat, s. stella, per quam
significatur fides, quæ ducit nos ad Deum, & illuminat nos in
nocte huius seculi. Quarta, quia psalmus, Venite, quæ idem di
cit, dicitur in nocturnis: & sic idem repeti videretur. Licet ergo
hac die non dicatur inuitatoriũ: tamen psalmus inuitatorius.
s. Venite exultemus, in tertio nocturno ad septimam antipho-
nam dicitur, ad ostendendum, quòd in tertio tempore, scilicet
gratiæ, sufficienter inuitata est ecclesia de gentibus, & nullus
se excusate potest: quia in omnem terram exiuit sonus eo-
rum. xix. dist. ita. & quia tertio tempore, scilicet gratiæ, data
est vniformis gratia in plenitudine. Dicitur quoque ad septi-
mam antiphonam, ad notandum, quòd per baptismum datur
spiritus septiformis. Per hebdomadam, dicitur inuitatorium,
in persona Magorum, aliis, qui non viderant, nuntiantium, Le
guntur autem tres lectiones de Esa. qui expressius loquitur de
Christi natiuitate: de qua, siue de nati apparitione hoc festum
10 est. †Sed quæritur, quare in quibusdam ecclesiis in principio
tertij huius festi canitur Psalm. Deus noster refugium, cũ an-
tiphona, Fluminis, &c. cum ipse præcedat in ordine psalterij vl
timum Psalm. primæ nocturnæ, & omnes secundæ? Respon-
deo, tertium nocturnum recolit nouum testimonium, quod
est tempus gratiæ: quapropter hoc tertium nocturnum habet
in capite antiphonam, Fluminis: quæ cum dicto Psalm. nouum
tangit Testamentum: & ideò dictus Psalmus tunc, & non
prius dicitur. Præterea, antiphona ipsa habet allelu-Ia, quod
non ponitur in antiphonis primæ, vel secundæ nocturnæ: vt
dictum est sub natali. Rursus, ideò ponitur in septimo loco:

quia pertinet ad septiformen gratiæ spiritum, per vim baptismi collatum. Sequẽtes etiam antiphonæ cum suis psalmis nouum indicant testamentum: & hi tres psalmi monstrant cõmotionẽ gentium contra prædicationẽ Apostolorum subuersionẽ idolorum: & conuersionem fidelium. Romana tamen ecclesia dictã antiphonam: Fluminis: cum suo psal. ponit in primo nocturno, & psal. Venit in tertio, secundũ rectum ordinatũ naturalẽ ordinẽ psalmorũ: & cõgruè quia gentes tempore gratiæ venerũt ad fidem. † Et attende, quantiphonę in prima parochia siue nocturna, continent sacerdotes: & in secunda reges: in tertia vsq; ad angelos peruenitur. Post tertiũ nocturnũ statim cãtatur Euangelium: Luc. Factum est autem, in quo de baptismo Saluatoris plenè agitur: & eius genealogiam describit: vt præmissum est, hoc festum de natiuitate est. † Notandum autem est quod Mat. in euangelio: Liber generationis, enumerat generationem illam incipiens ab Abraham, descendendo vsq; ad Ioseph, virũ Mariæ. de qua natus est Iesus, &c. ostendens, per hoc quod à summo cœlo fuit egressio eius: & qualiter Dominus ad nos descẽdit. Similiter Esa. 11. c. Dona spirit⁹ sancti enumerãs, vltimo ponẽs timorẽ dicit: & repleuit eum spiritus timoris Domini: Sed Lucas in euangelio, Factum est autẽ, illã enumerat ascendendo, quia post baptismum eam enumerat, nec sistit eam in Abrahã: sed in Adam, vsque ad Deum procedit per gradus sic: qui fuit Hely, ostendens per hoc, quòd à baptismo iter est ad deum: sed hoc quasi per quosdam gradus virtutum, qui significantur per patres gradatim ordinatos: & tangit filios, secundum legem, nõ secũdum naturam, sic, qui fuit Natham, qui fuit Dauid, supple filius, scilicet adoptiuus. Vna ergo generatio describitur descẽdendo, altera ascendendo, quoniam vna carnalis, altera spiritualis. In vna ponitur genuit, vbi carnalis, generalis, & temporalis successio exprimitur. In altera ponitur, qui fuit, vt notetur spiritualis generationis adoptatio, & describitur ascendendo, vt notetur spiritualis ascensus. Prima terminata est in virginis partu. Secunda nobis inchoata est per baptismum. Tria ergo sunt † euangelia huius solennitatis, vnum est de baptismo, scilicet, Factum est, secundum de Magis. s. Cùm natus esset Iesus, quòd dicitur in Missa, & ibi dicitur. Sic enim scriptum est per Prophetam, scilicet Micheam. c. 5. Tertium est de nuptiis, quòd dicitur in dominica sequenti post festum Hilarij. Sanè, præmissa duo euangelia de generatione Christi de nocte dicuntur, vnum in natiuitate, alterum in epiphania, quia vtraque Christi generatio fuit in nocte, id est obscura, & priorum sensibus non intellecta. De hoc enim sub natali dictum est. Post euangelium

Ecclesia exultando dicit: Te Deũ laud. Parũ ergo agitur de ba-
ptismo Dñi in nocturnali officio: sed suppletur in octa. in qua
agit de apparitione facta in baptismo: præsertim in antiphonis
laudum: quæ ostendunt effectũ baptismi in nobis, s. vt baptize-
mur: vt à peccatis per nostrum lauacrum abluamur. Omnes e-
nim vnius & septimi toni sunt: vnius ad notandũ Ecclesiæ vni
tatem, in qua solum baptisma prodesse potest. Septimi, ad notã
dũ q in baptismo datur septiformis gratia spiritus sancti. Vel
quia per baptismum peruenitur ad septimam ætatem quiescẽ-
tium. Si enim aliquis statim post baptismum dignè acceptum,
decedat: mox recipit primã stolam, quæ datur in vij. ætate, id
est, in secunda vespera. Antiphona verò ad Magnificat, est octa
ui toni: quia in vespera mundi nobis dabitur stola secunda, id
est gloria corporis, quam in octaua ætate, nos recepturos spe-
14 ramus. † Duplex est enim mundi vespera. Prima est sexta ętas,
secundũ quã Dñs in vespere mundi natus: iuxta illud: Vergen
te mundi vespere. Secunda est finis mundi, in qua vel post quã
dabitur nobis gratia carnis, de qua dicitur, Ad vesperam demo
rabitur fletus. Nã vsq; tunc erit fletus miseriæ nostræ, sed tunc
erit finis. dicitur etiam ad horas capitulũ illud, Surge, illumina.
& illud, Super te autem. & illud, Inundatio, quæ sunt Esa. 60.
15 c. † Missa siue diurnum officium similiter pertinet ad primum
principale & præcipuum miraculum, s. ad primitias gentium, &
ad munera Magorum, & ad Christi natiuitaté. Vnde introitus,
qui sumitur de Esa. licet non sit, ibi continuè est: Ecce aduenit,
&c. Ecclesia enim de gentibus electa pro suæ vocationis initio
gaudens gratiosum laudis præconiũ offert Deo, pro sua salu-
te. d. Ecce, &c. q. d. Ecce, in propatulo est, q Dominus natura do
minator effectu aduenit, id est, ad nos venit, & carné assumpsit,
vel vt alludamus præsenti diei, ad nos venit, id est qui in carne
latebat, per multa signa deus esse apparuit, vt per stellam, per
Magorum munera, per vocé paternam, & per spiritum sanctum
in columba, & propter hoc vtitur aduerbio demonstrandi, Ec-
ce, ostendens apparitioné filij dei quasi ad oculum, per præmis
sa. Epistola Surge, illuminare, & graduale, Omnes de saba, &c.
sunt de eodem & sumuntur de Esa. 60. c. & euangelium de eo-
dẽ, s. Cùm natus esset, &c. quod est Mat. 2. ca. Ex quo sumunt al
le-lu-ia, & communionem. Sicut autem in matutino officio fit
suppletio in octaua, vt iam tactũ est, ita & de missæ officio sim-
16 pliciter fit suppletio. † Nam introitus missæ hodiernæ notat
gaudium gentiũ de aduentu saluatoris exultantiũ, & in colle-
cta hortatur gentes ad cõtemplandum eius speciem, quam per
fidem cognouerũt. Reliquum totũ est de miraculo huius diei;

ſ.de gentibus per ſtellam ductis.†Non eſt etiã prætermitten- 17
dũ,ꝙ in Italia in miſſa huius diei,futurum paſcha populis annuntiatur:Sacerdos nanq; vel alius poſt offertorium,dicit alta voce:Annuntio charitati veſtræ gaudium magnum, ꝙ erit omni populo:quia ſeptuageſima erit tali die & paſcha tali. In concilio vero Bracharen.de conſe.d.iij.placuit primũ, ita legitur: Placuit,vt poſtquam omnia in concilio ſacerdotum fuerint ordinata,ſuperuenturum ipſius anni paſcha:quo Calendarũ die, id eſt,quo die ante,vel poſt Calendas:vel quoto à Luna debeat ſuſcipi,à metropolitano epiſcopo intimetur:quòd cæteri epiſcopi vel reliquus clerus breuiculo ſubnotantes vnuſquiſque in ſua eccleſia adueniente natalis Domini die, poſt euangelicã lectionem populo annuntient:hoc tamen nõ vbique ſeruatur. Rurſus in concilio Carthagin.e.di.placuit.j.Statutũ eſt,vt dies paſchæ formaturum,ſ.literarum ſubſcriptione omnibus intimetur.Dies verò concilij,xj.Calen.Nouemb.ſeruetur. Quidã tamen vltra montani epiſcopi in ſynodo, quam celebrant die Mercurij proximiori feſto B.Lucæ,promiſſa annuntiant. Quidam aſſerunt in vigilia epiphaniæ ieiunandum fore,eò quòd ſibi proprium officium appropriatur:& allelu-Ia in officio, niſi dominica interueniat,ſubticetur:& dicitur euãgelium: Defuncto Herode:quod eſt Mar.2.cap.

SVMMA.

1 *Epiphaniæ octaua. Et quid notet.*
2 *Antiphonæ octauæ Epiphaniæ cur ſint de ſeptimo tono.*

De octaua Epiphaniæ. CAP. XVII.

DE octaua epiphaniæ in omni cantu & in lectione Eſa. †ꝗ 1
legitur pro epiſtola,ſ.Domine Deus meus agitur de baptiſmo.Vnde ibi dicit:Exultent ſolicitudines Iordanis: ideò quia in Iordane vim regeneratiuã Dñs cõtulit,aquis inſtituẽdo baptiſmũ:& quia gentes,quæ à Deo prius erant quaſi in ſolitudine deſerti,ad eum redeũt.Octaua ergo epiphaniæ ſupletionis eſt,vt in tit.præcedẽti dictũ eſt:quia ſicut in feſto recolimus,quomodo Christus baptizatus eſt:ita in octaua rem, propter ꝗ baptizatus eſt:quod antiphonæ illius diei oſtẽdunt. In octaua igitur de ſecũdo epiphanię miraculo,ſ.de baptiſmo iubilatur,vt in antiphona:Veterem hominem ; & cæteris quæ ſequuntur:quæ quia tranſlatæ ſunt de græco in latinum, grauius cõtinent in dictamine idioma.†Et ſunt de ſeptimo tono: 2
quia pertinent ad baptiſmũ,vbi ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti operatur:& ſunt nouem:quoniã per ianuã baptiſmi perueniemus ad conſortiũ nouẽ ordinũ angelorum.Sunt tñ octo de hoc expreſſius agentes propter verã octauã, ad quã baptiſma

ducit. Et meritò baptiſmi officiũ ad octauam differtur: quia vi
cem tenet circũcisionis, quæ in octaua celebratur. Et cantatur
hac die inuitatorium: quia prædicantibus Apoſtolis, ad baptiſ-
mum ſunt homines inuitati. Quædam verò eccleſię dicunt hac
die ad miſſam euãgelium. Venit Ieſus à Galilæa: quod eſt Mat.
3. c. Alij dicunt: Vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe: quod eſt
Ioan. c. 1. quæ Ambo pertinent ad literam ad baptiſmum Chri
ſti: & epiſtolam: Surge, illuminare. *Eſa. 6.*

SVMMA.

1 *Dominica prima ab Epiphania. Et eius miſſæ introitus. nu. 2. Item totius officij ſumma ratio.*

3 *Dei thronus vt ſimus, tria neceſſariò requiruntur.*

De prima dominic. poſt Epiph. CAP. XVIII.

1 DE prima † dominica, poſt epiphaniã. ſ. infra octauas dictu-
ri præmittimus, ꝙ ab epiphania vſq; ad ſeptuageſimam,
poſſunt eſſe ſex dominicæ ad plus, & vna ad minus, in qui
bus omnibus intendit eccleſia in nocturnis officiis oſtendere
apparitionẽ Dñi, vt ſtella oriatur in nobis, quæ ducat nos in Be
thleẽ ſuperiorẽ: & ferè omnia, quę hoc tẽpore dicuntur, ad gau
dium pertinent. Verùm tñ, nõ niſi tres ex ipſis dominicis pro-
prium habent officium: & ideò qñ quatuor ſunt aut plures, ſe
quens officiũ dicitur in quibuſdam eccleſiis, in prima domini-
ca poſt octauas: qñ verò ſunt tres dominicæ tantum, dicitur in
dominica infra octauas: in hac ergo dominica. ſ. infra octauas,
monet nos eccleſia in introitu, vt offeramus Dño aurum: quia
Rex regũ eſt: & thus: quia Deus Deorum: & hoc idem facit in
2 duabus ſequentibus. † Et eſt introitus: In excelſo throno vidi
ſedere virum quem adorat multitudo Angelorum: quod ſum-
ptum eſt de illo loco Eſa. Vidi dominum ſedentem ſuper ſoliũ, *Eſa. 6.*
&c. quod enim hic dicit thronum, dicit ibi ſolium: quod idem
eſt: & quod dicitur hic multitudo Angelorum: idem etiam eſt,
quod dicitur in Eſa. quòd Angeli canebant, Sãctus, ſanctus, ſan
ctus. Sanè thronus excelſus, eſt eccleſia, in qua ſedet Deus, qui
monet nos, vt adoremus Chriſtum ſicut verum regem. Epiſto-
la verò monet nos, vt offeramus myrrham, dicẽs: Obſecro vos
per miſericordiam Dei vt exhibeatis corpora veſtra, hoſtiã vi-
uentem, ſanctam, Deo placentem, &c. ad Rom. 12. c. & per hoc
oſtẽditur myrrha, q̃ intelligitur in carnis mortificatione. Euan
geliũ eſt de apparitione Dñi. Cũ factus eſt Ieſus annorũ xij. &c.
Luc. 2. c. vbi ſequit: Mater eius inuenit eũ in tẽplo diſputãtem
cũ ſapientibus & docentẽ. † Poteſt etiã dici, ꝙ ad hoc vt efficia
3 mur thronus, in quo Dominus ſedeat, tria ſunt nobis neceſſa-
ria: munditia carnis, humilitas mentis, & exultatio in domino.

Ad munditiam carnis, inuitamur in Epistola, vbi dicitur: Obse-
cro vos, &c. vt suprà. Ad humilitatẽ mentis in euangelio Christi
exẽplo: de quo ibi legitur, quòd parentibus subditus erat. Ad
exultationẽ domino, in graduali, in quo benedicimus dño, qui
fecit mirabilia solus: & in allelu-Ia: & in offertorio, in quo do-
mino iubilare iubemur. Interest tamen inter allelu-Ia, & offer
torium: quia in allelu-Ia tantũ semel dicitur: Iubilate Deo om
nis terra, in offertorio autẽ geminatur sub diuersa melodia: ad
notãdũ, ꝙ in gaudio dñi crescere debemus: quia sumus mysti-
cum corpus: vnde in euangelio dicitur: *Puer* autẽ crescebat,
&c. in communione quę est Luc. 2. notatur Christi humanitas,
secundum quam vocat eum filium: & quasi increpãs dicit: Fili
quid fecisti nobis sic: & deitas secundum quã ipse dicit: Nescie
batis, quia in his, quæ sunt patris mei, oportet me esse?

SVMMA.

1 *Dominica secunda post epiphaniam & eius officium.*
2 *Psalmi & Epistolæ Pauli cur maximè legantur ab Epiphania, ad*
3 *Missæ officiũ, in secũda dominic post Epipha. (septuagesimam vsq;.*
4 *August⁹ Imperator, ex glebis terræ ab vniuerso orbe alatis Iussit*
monticulũ fieri Romæ, super quo tãdẽ Ecclesia quædã structa est.
5 *Nuptiæ spirituales.* 6 *Misericordiæ opera, quæ.*
7 *Aquæ mutatio in vinum, quid notet mysticè.*

De dominic. secunda post Epiph. CAP. XIX.

IN hac secunda dominica, quæ est prima post † octauas in se-
quentibus dominicis cãtatur in quibusdã ecclesiis ad vespe- 1
ras in sabbatis respõsoriũ: Peccata mea dñe sicut sagittæ in-
fixæ sunt in me: sed antè, quàm vulnera generent in me, id est,
peccata alia, sana me, &c. & propter eandem causam dicitur in
primo responsorio matutinali: Domine ne in ira. Ostendit e-
nim ecclesia suis filiis pœnas ignis purgatorij & inferni: quia
comedendus est agnus Paschalis, cum lactucis agrestibus: &
vt molamur inter duas molas, scilicet spem & timorem. Quia
verò intendit ecclesia nobis manifestare fidem filij dei: vt di-
ctum est, quòd fit melius per epistolas Pauli & Psal. ideò legun
tur ipsæ epistolæ: & Psal. cantantur. Omnia enim ferè responso
ria ab octaua Epiphaniæ vsque ad septuagesimam sunt de Da-
uid non de bellis: sed de Psalmis in quibus instituimur de bo-
nis operibus: quia fides sine operibus mortua est: extra de sac.
vnc. c. j. & quia maximè in psalmis dei misericordiam implo-
ramus: & propter hoc quidam legunt de *Psal.* hoc tempore, vt
sic responsoria lectionibus correspõdeant: sed Psalmi legi non
debẽt, nisi prout quidam faciunt triduo ante Pascha. Et † nota 2
ꝙ penè omnia responsoria dominicarum huius tẽporis vsq; ad

ſeptuageſimam ſumũtur de nocturno dominicali,&de quinq;
pſalmis,qui ſequũtur.ſ.Deus, Deus meus,reſpice:& aliis reſpõ
ſoriis ſecundæ feriæ:ſimiliter de eius nocturno ſumitur,& ita
ferè de omnib.aliis.Epiſtolæ verò Pauli legũtur. Primò qa ipſe
præ cæteris de fide locutus eſt,per quã quaſi per ſtellam Chri
ſtus cognoſcitur.In illis.n.ad pœnitentiã reuocamur. Secũdò,
quia Prophetæ naſciturũ Dominũ prædixerũt, & maximè Eſa.
vnde Eſaiam ante natiuitatem Domini legimus: ita & Apoſto
li Deum natũ prædicauerũt,& maximè Paulus , qui plus aliis
laborauit:vnde eius epiſtolas poſt natiuitatẽ legimus, Chriſtũ
natum oſtendentes.Breuiter autem notãdum eſt,quod pro na
tiuitate Saluatoris variis modis à die natiuitatis,vſque ad octa.
Epiphaniæ oſtẽſa exultauimus:verum quia exultationẽ, quæ
eſſe debuit ſpiritualis penè omnes cõuertimus in carnalẽ,cõ
meſſationibus,ebrietatibus,&iocis inutilib.vacantes:inde eſt,
quòd in hac dominica,quæ eſt prima poſt octa. Epiphaniæ in
officio nocturno hiſtoria:Domine ne in ira, &c. cantamus : in
qua Domini miſericordiam imploramus,& per pœnitentiæ la
mẽtum peccata defleم⁹:& quia quodlibet die peccamus:ideò
quælibet dies ſua debet habere ſpecialia officia. ſ.reſponſoria.
Dies ergo dominicus habet ſua.ſ.nouem:& ſecũda feria habe
re debet ſua.ſ.tria:& ſic de aliis.Sicut enim in hebdomada an-
te natiuitatem,ad notandum Saluatoris deſideriũ ſingulis die
bus ſingula reſponſoria,& ſingulas antiphonas in laudib.cãta
uimus:ita ad notandum planctum noſtrum,& deſiderium pœ
nitendi ſingulis diebus poſt octauas Epiphaniæ, propria reſ-
ponſoria deputamus,& tam in nocturnis pſalmis,quàm in lau
dibus matutinis , quolibet die dicimus antiphonas ſpeciales,
quæ feriales dicuntur,quia illæ tantum in ferialib.dieb.vel no
ctib.cãtantur,niſi feſtum impediat,excepto tempore, quod eſt
3 à Paſcha,vſq; ad octa.Pent.Circa Miſſæ officium † ſciendũ eſt,
q; introitus huius dominicæ eſt:Omnis terra,&c.& dicitur ad
idem,quod & aliud officium. ſ.ad oſtendendũ apparitionem:
Sed iſtud totum plenum eſt hac voce:Iubilate propter innoua
tionem noſtrã,quia nouus Rex,noua lex.Apoc. Ecce noua fa-
cta omnia.Rurſus ideò in hac dominica canitur:Omnis terra
&c.quoniã † Auguſt⁹ Cæſ.ad gloriã imperij Ro. iuſſit,vt de ſin
4 gulis ciuitatib.orbis aliquis Romã veniret,afferens inde tantũ
terræ,quãtũ pugnus claudere poſſet , vt p hoc appareret , oẽs
Ro.Imperio fore ſubiectos,ex qua terra factus eſt in vrbe qui-
dã monticulus,ſuper quẽ fabricata fuit quædã eccleſia à Roma
nis ad fidem cõuerſis,quę fuit in hac dñica dedicata,quia ergo
mõticul⁹ ille de omni terra fact⁹ eſt: ideò in feſto dedicationis

illius ecclesiæ,super illũ cõstructę cantatur:Omnis terra,&c.&
sicut Cæsar Augustus ab omnib.mundi partibus adorabatur,à
quibus tertia illa aportata fuit:itaDeus ab omni terra.i.ab om
nibus hominibus, siue ab omni genere hominum adoratur.
Beatus quoque Grego.tali die pacem fecit in orbe: & propter
hoc in collecta huius diei posuit,& pacem tuam nostris con-
cede temporibus.Hanc igitur pacem,& Christi veram adora-
tionem operatur vera dilectio proximi,ad quam inuitamur in
epistola:Habentes donationes,&c.adRom.10.c.in qua mone-
mur,vt donationes à Christo habitas,ad aliorum ædificationẽ
exerceamus,vnde ibi dicitur:Necessitatib.sanctorum commu
nicantes.Ad idem etiam in Euangelio inuitamur exemplo Do
mini:qui sicut ibi legitur,in nuptiis mutans aquã in vinum,ma
gna miracula faciens,necessitatibus eorum subuenit,quorum
intererat conuiuantibus ministrare,sed epistola non videtur cõ
uenire ministerio euãgelij,quod est:Nuptię factæ sunt in Ca-
na Galileæ.Io.2.c.Sed benè cõuenit,quia ad cõfirmationẽ no-
strã facta sunt miracula,& dona data nobis,& tãquã in nuptiis
spiritualib.apponit Apostolus viginti fercula principalia dicẽs:
siue prophetiam secundum rationẽ fidei,&c.Cana.n.zelus in-
terpretatur:Galilea † trãsmigratio,ꝙ igitur nuptiæ factæ sunt
in Cana Galileæ significat,quod in corde illius,qui zelum.i.ar 5
dentem amorem habet transmigrandi de vitiis ad virtutes, de
mundo ad patrem,de terra ad cœlũ fiunt nuptiæ: & Christus
Dñs ibi est,cũ matre sua,hoc est.n.de primis lætitiis,in illo cor
de,vbi fiũt nuptię,ꝙ Christus natus est deVirgine,ibi mutatur
aqua invinum.i.insipiditas operum in lætitiam sp ritualem.Ad
has siquidem nuptias celebrãdas Inn.Papa iij.instituit hac die
stationem apudvenerabile hospitale spiritus sancti fieri,vbi tã
quam in Cana Galileæ,est zelus trãsmigrãdi de vitiis ad virtu-
tem.Ibi siquidem positæ sunt sex hydriæ.i.instituta sunt † &per
fectissimè exercẽtur sex opera misericordiæ,quæ sunt pascere 6
esurientem,potare sitientẽ,colligere hospitẽ,vestire nudũ,visi
tare infirmũ,adire incarceratũ,& mortuum sepelire: & est ibi
mater Iesu,quoniam in honorẽ beatissimæ Mariæ virginis illiꝰ
loci est ecclesia dedicata.Inuitatur etiam & filius eius Iesus cũ
discipulis ad has nuptias,quoniam effigies Iesu Christi quę su
darium siue † veronica vulgariter appellatur,hac die ex institu-
tione eiusdem Inn.à Dño Papa & Cardinalibus: populis fide- 7
libus ad has nuptias pietatis,& misericordię celebrandas illuc
conuenientib.ibi solenniter demonstratur.In offertorio autẽ,
quasi præ gaudio correizamus,quod spiritualis facit ebrietas,
geminantes verba tam in offertorio, quàm in eius versib. ge-

mi

minamus.n.illud,Iubilate Deo omnis terra:similiter illud:Red
dā tibi vota mea.& illud:Locutū est os meum in tribulatione
mea.Duo enim sunt genera hominū verba geminātiū vel mul
tiplicātium.s.correizātes &infirmātes,siue afflicti.Correizātes
vt hic:infirmātes,vt in versib.offertorij.Vir erat in terra:quod
cātatur in dominica xxj.post Pēt.Sed in hoc est differētia,quia
hic tam in offertorio,q̃ in versib.duplicamus verba:ibi verò tā
tum in versib.quasi ridiculosè geminātur.Et est ratio,quia in-
stitutor officij loquitur ibi in offertorio tāquā historiograph⁹
rem simpliciter narrans,& tanquam non ægrotans, de Iob in
tertia persona loquens:cuius patientia nobis in exemplum cō
mendatur:in versib.verò eiusdē offertorij, loquitur tanquam
infirmus præ dolore,multiplicās verba,dicēs:Vtinam appende
rentur peccata mea,&c.Ægrotāti.n.loqui conāti verba interci
piuntur:&sępè incepta vix offeruntur:reducēs nobis ad memo
riam Iob ægrotantem & dolentem : cuius verba sæpè repetit
more ægrotantis,cui anhelitus nō est sanus neq; fortis:& ideò
imperfecta verba sæpè repetere solet.Geminantur etiam verba
in offertorio,quod dicitur in Dñica quinquagesimæ:& in illo
quod dicitur feria,v.post secūdā dominic. quadragesimę. Ideò
aūt hoc præcipuè in offertorio:quia in eo præcipuè ostenditur
offerētis affectus.In postcōmunione,dicit Dominus Io.2.my-
8 sticè ostēditur,ꝙ †Dominus aquam in vinum mutat in nobis,
s.aquam timoris in vinum diuini amoris:aquā literę,in vinum
spiritualis ītelligētiæ,aquā mortalitatis,in vinū immortalitatis.

SVMMA.

1 *Dominica tertia post Epiphaniā,& eius officium triplex.& nu.3.4.*
2 *Leprosi sanatio,quid significet. Et quotuplex.lepra.*
5 *Euangelium dominicæ tertiæ post Epiphaniam.& nu.7.*
6 *Naturam mutare solus Deus potest.*
8 *Quadragesimam in natali,vsque ad purificationem,cū lætitia celebrare debemus.*

De dominica tertia post Epiphaniā. CAP. XX.

1 TErtia dominica †post Epiphaniā nos monet cum Angelis
adorare vnūRegem,dicens in introitu:Adorate Dñm om
nes Angeli eius,&c.Monet etiā adorare cū ipsis:quia di-
xit Ioāni Angel⁹ in Apoc.Cōseruus tu⁹ sum,& fratrū tuorū.Se
quitur ibi:Audiuit,& lætata est Sion.i.Ecclesia. Et nota ꝙ iste
introitus habet in se festū hypopantis,quādo est secundus ab
octaua semper,vel ipsum cōtingit,nisi septuagesima impediat:
inde est,ꝙ verba huius introitus cum verbis inuitatorij illi⁹ fe
stiuitatis cōueniūt:in introitu nanq; dicitur:Audiuit,& lætata Apoc
est Sion,in inuitatorio verò dicitur:Gaude & lętare Sion,oc- Psal.

currẽs Deo tuo,quib.etiã cõueniũt verba respõsorij illius fe-
sti.s.Adorna thalamũ tuũ Sion.Euangelium : Cùm descẽd sset
Iesus Mat.8.est de sanatione leprosi:vbi dicitur:Domine,si vis,
potes me mundare:ecce fides,vnde dicit ei:Volo,mũdare.Sed
epistola quæ est,Nolite esse pruden.&c.ad Ro.12.ca.nõ vide-
tur concordare Euãgelio,sed benè concordat & competit my
stico sensui vel intellectui.Nam sanatio † leprosi, significat ꝙ 2
De⁹ vult sanare nos à lepra volatili,quæ est hæretica prauitas,
quæ euolat per totum mundum,& ab omni alia lepra.s.ab om
ni peccato:per stellam.i. per fidem natiuitatis & apparitionis:
huic intellectui concordat epistola,& primam lepram remouet,
cum dicit:Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:hoc solum
est causa hæresis,ꝙ homo vult proprio sensui inniti & intelligẽ
tia scripturarum:extrà,de cõst.c.ij.xxxvij.c.relatum.aliã leprã
remouet,cùm dicit:Nulli malum pro malo reddẽtes,sed si esu
rierit inimicus tuus, ciba illum,&c.Potest etiã dici, ꝙ in officio
huius dominicæ inuitantur Angeli ad Domini orationem,pro
sua reintegratione,quæ est in conuersione Iudeorum & genti
lium,vnde in graduali causa redditur. Ad cõuersionẽ gentiliũ
pertinet,quod dicitur:Timebunt gẽtes nomẽ tuum,&c.ad cõ-
uersionem Iudæorum quod dicitur:Quia ædificauit Domin⁹
Sion.Pro hac reintegratione dicitur allelu-Ia:Adorate Domi-
num omnes Angeli eius.Ad idem etiã pertinet Euãgelium , in
quo agitur de curatione leprosi,sub figura Iudaici populi : &
de curatione Centurionis sub figura gẽtilis populi à Domino
spiritualiter curati,& cum vtriusque populi curationem opera
tur:dilectio proximi:ideò in epistola inuitamur ad eam,vbi di
citur:Ne reddamus malum pro malo,sed bona coram Deo,&
hominib.exhibeamus.In offertorio ecclesia de vtroq; populo
collecta Deũ laudat dicens,Dextera dñi fecit virtutem,&c.Et
quia Christus vsque in diẽ iudicij,quãtum est ad corpus mysti
cum semper augetur:ideò cãtatur cõmunio in pluribus eccle-
siis:Puer Ies⁹ crescebat,&c.licet in aliis dicatur: Mirabãtur om
nes,&c.Luc.4.c.Christus. n.paruus fuit , cum à paucis Iudæis
cognoscebatur:& creuit,qui non tãtũ à Iudęis,sed etiã à genti
lib.cognitus est.Illud autem:Mirabãtur omnes,&c. satis benè
cõuenit,quia Iudæi & gentiles vidẽtes mirabilia eius,& audiẽ
tes dona admirantes cõuertebãtur.Sanè officia pręcedẽtiũ triũ
dominicarum,quidam referũt ad tres annos,quib.dicunt Do-
minum post baptismum prædicasse,& diuinitatem suam mira
culis declarasse,& dicũt.n.cum trib.annis prædicasse , & partẽ
quarti anni,quantum est à natiuitate,vsque ad passionem.Pri-
mum officium referunt ad hoc,q Angeli leguntur ministrasse
Do-

Dño post baptismū,& post ieiuniū,& post diaboli tentationē, Mat. 4.
vnde in officio illo dicitur:Quē adorat Angelorum multitudo.
Quia ergo Angeli in principio istorū trium annorum statim
post baptismū post tētationē Angeli accesserūt ei ministrātes:
ideò post epiphaniā in dominica,q̄ occurrit intra octauas,can
tantur in introitu in excelso:& legitur Euāgeliū:Cū factus es-
set Iesus annorū duodecim. Et benè cōgruit,vt illud post duo-
decimam diē natiuitatis proxima dominica legatur,quod post
annos duodecim cōstat esse peractū,& si necesse fuerit etiā in
1 sequenti dominica repetatur. Secūdū † officiū dicūt esse de mi
raculis, quia in secundo anno miraculis manifestius corusca-
uit,& ideò in secunda dominica legitur epistola, in qua gratia
rum dona scribuntur,& Euangeliū de initio signorum Dñi re-
citatur. Quod etiam ea cōgruit ratione, quia hoc miraculū se-
cūdo baptismatis anno legitur esse peractū quo quia literæ in
spiritū,terræ in cęlū, corruptibilis in incorruptibile mutatio fi
guratur:ideò ꝙ omnis terra Deū adoraret in introitu iubila-
2 tur. Tertiū officiū dicunt esse de conuersione gentiū, & Iudæo
rum:prout iam dictū est. Quia enim in tertio anno sua nos pas
sione redemit,per quā vtrūq; populū ab æterna infirmitate cu
rauit,ideò legitur Euangeliū de infirmo & leproso curatis:pro
pter quod fit in cantibus verborū geminatio,vt in introitu:Læ
tata est Sion.& c.f.i.& in graduali: Timebunt gentes & Reges:
& in allelu-Ia:Exultet terra,& lętentur Insulæ,& in offertorio,
Dextera Dñi.Et quia per vtriusq; populi curatorē, adauct⁹ est
numerus Angelorū:ideò in introitu inuitantur ad laudes cùm
Dicitur:Adorate,&c.Quia verò non sanatur putridus humor,
nisi deponatur superbiæ tumor,ideò dicitur in epistola, vt ad
exēplum Christi patientis,& nō percutiētis,nō simus malū pro
malo reddentes.Hæc quidē tria officia nobis insinuant Christi
beneficia nobis præstita ad testificandū corda nostra.Vnde cā
tamus in offertoriis:Iubilate.Iubilādū.n.est , ꝙ nos eduxit de
3 claustris inferni, & liberauit de inferno inferiori. † Quartum
autem Euangelium,in quo agitur de dormitione Dñi in naui-
cula,& de excitatione,ad illā partem anni referunt in quo Dñs
obiit & resurrexit.Dormitio namq; domini in nauicula, est e-
ius dormitio in cruce,& eius excitatio , est eius resurrectio,q̄
suorum vota citius fieri exegerunt. Quintum Euangelium ad
hoc refertur , quòd post Dominī resurrectionem sensum suis
aperuit vt scripturas intelligerent.vnde in eo grates refert patri,qui reuelauit ea paruulis , & abscondit à sapientibus huius
seculi.Omnes autem epistolæ huius temporis, ad dilectionem
Christi pertinent,quę facit vt simus inuicē Christi mēbra:vnde
dici

Matt. 11. dicitur in prima epistola, s. quæ legitur in prima dominica post
Rom. 12. octauã, quòd donationes nobis à Deo datas ad ædificationẽ
Rom. 12. aliorũ exerceamus. *In* hac secunda dicit, ne malũ pro malo red
Rom. 12. damus. *In* tertia dicit, vt inuicẽ diligamus. *In* quarta dicitur, vt
Rom. 13. viscera misericordiæ habeamus. Quod verò dicitur in quinta,
Colos. 3. hoc facit, vt Prælatis humiliter subiiciamur, exẽplo Christi, qui
Ioan. 2. parentibus subiectus fuit. Itẽ quod dicitur in primo Euãgelio,
Mat. 8. s. quod legitur in prima dominica post octauã: hic aquam no-
Mat. 8. bis conuertit in vinum: ꝙ in secũdo leprã peccati tollit: quod
in tertio Dominum dormientẽ excitat in nobis, quod in quar
to nobis secreta reuelat. Potest etiam & aliter dici, quòd sicut à
die natalis vsque ad Epiphaniam, apparuit ex officiis humani-
tas Saluatoris, sic & in his tribus dominicalibus officiis diuini
tas manifestaretur eiusdem. Nam in primæ dominicæ Euange
lio dicitur: Nesciebatis, quia in his quæ patris mei sunt oportet
me esse? In quo Dominus manifestè declarat se esse Deum illũ,
s. cui millia millium seruiunt Angelorũ: propter quod in introi
tu dicitur quòd eum adorat multitudo Angelorum. In gradua
li collaudant, & ad idem in allelu-Ia & offertorium terram in-
uitant, dicentes: Iubilate Deo omnis terra. Sed quia laus Salua-
toris non benè sonat in labiis peccatorum, ideò Apost. in epi-
stola præhortatur, & obsecrat vitæ sanctimoniam. Communio
verò consonat Euangelio. In secundæ verò dominicæ Euange-
lio, dicitur quod Dominus ad nuptias inuitatus, aquam cõuer
tit in vinum, quod fuit magnum suæ diuinitatis indicium. †So 6
lus enim Deus potest naturam mutare, nostrum corruptibile
in gloriam reparare: propter quod omnis terra eũ adoret, psal-
lat, & iubilet, confiteatur, & laudet, & Angelos ad laudandum
inuitet, vt apparet in introitu graduali, allelu-*Ia* & offertorio.
Cõmunio verò cõsonat Euãgelio. *In* tertiæ dominicę euãgelio
†dicens Dñs, volo mundare, benignitatẽ & potestatẽ suæ diui 7
nitatis ostendit: vnde leprosus mundatus, quasi coraula tã An-
gelos q̃ homines ad Dñm adorandum inuitat, dicens in introi
tu: Adorate dñm: & in graduali, Timebunt gentes. In allelu-Ia
verò, & in offertorio dicens: Dextera dñi causam reddit. Com-
munio consonat euãgelio: Ecce, quã euidẽter in his tribus do
minicalib⁹ officiis diuinitas apparet, quæ vt præmissum est, tres
sunt quia tribus annis Dñs prædicauit. Sũt quoque nonnulli,
qui totum huius tẽporis spatium, s. à natali, vsq; ad purificatio-
nẽ adscribũt infantiæ Saluatoris: ideò nõ debẽt in eo, vt aiunt,
fieri cõmemorationes sanctorũ, maximè de cruce, ne obiiciat:
Exod. 23. Nõ coquas hędũ in lacte matris, & propter hoc etiã in vigiliis
nocturnis de nouo legitur test. propter præsentem vitã eiusdẽ
hominis

hominis Christi quã dies isti significãt. Magnus quoq; præco,
vel præceptor sanctæ natiuitatis Paulus, in legentium man⁹ ac-
cedit, qui cùm veteri lege nouã cõferens gratiam legẽ sanctorũ
deprimebat, & legẽ fidei cum palma iustitiæ subleuabat, & est
hoc tẽpus quædã quadragesima Christi cõstãs ex duob. perfe-
ctis numeris. s. ex senario duplicato. & xxviij. Duplicitas sena-
rij duplicẽ significat perfectionem. s. humanitatem corporis &
diuinitatẽ animæ: vnitas maior numeri perfecti diuinitatis vni
8 tatem. †Ideò sicut in xij. dieb. s. qui sunt inter natale & appari-
tionem iubilatur de apparitione humanitatis: sic in vigintiocto
qui sunt ab apparitione vsq; ad purificationem de apparitio-
ne diuinitatis. Hãc quadragesimã cum gaudio celebram⁹, quia
Christi incarnatio fuit gaudiũ Angelorum & hominũ. Post quã
quadragesimã sequitur ὑπόπαντηρ, id est, presentatio Dñi in
templum per quam excitamur, ad præsentandum nos Deo pa- Tit. 2.
tri. Quadraginta ergo dies præsentem statum demonstrant Ec
clesiæ, vbi per quatuor mundi partes satagimus, vt decalogum
impleamus. i. iustè & piè viuam⁹ in hoc seculo, expectãtes bea-
tã spẽ, & aduentũ gloriæ magni Dei. In qua præsentatione ap-
parebit nobis Dominus gloriosus: & ideò in his dieb. cãtatur
versus: Quoniam ędificauit Dominus Syon: & videbitur in glo
ria sua. Inde est etiã, ꝙ sicut præmissum est, circa ὑπόπαντη me
ritò cantatur introitus, Adorate: quia tunc erit nobis facie ad
faciem manifestum choros Angelorum Dominum adorare.

SVMMA.

1 *Dominica quarta post Epiphaniam.*
2 *Charitatem habens, nihil timet.*
3 *Fides & charitas, serenitatem gignunt in mente hominis.*

De Domin. quarta, post Epipha. CAP. XXI.

1 QVarta Dominica post Epiphaniam nõ habet proprium †officiũ, quia non semper sunt quatuor septimanæ vsq; ad septuagesimã. Habet tñ euãgelium propriũ, quod est: Ascendente Iesu in nauiculã, &c. Mat. 8. c. & habetur ibi quomodo Dominus mitigauit, & sedauit tẽpestatẽ maris, & dixit discipulis suis, Cur timetis modicæ fidei? quasi dicat, Modica fi
2 des est causa timoris & tempestatis cordis. Qui enim† habet charitatẽ, nihil timet, & hanc habet, qui veram fidem habet, & ideò de charitate est epistola, Nemini quicquã debeatis, nisi vt inuicem diligatis, &c. quæ est ad Ro. 13. cap. Euangeliũ significat, ꝙ si Christus dormit in nobis, tẽpestas oritur, qui enim habet fidem, habet Deũ. Vnde August. Fides in te, & Christus in te. Dormit igitur Christus in nobis, quãdo in nos torpet fides,

&

& tunc oritur tempestas tẽtationũ in cordibus. Redit aũt tranquillitas, si excitatur fides, quæ excitatur per charitatẽ, & ideò in epistola diei huius dicitur, nõ occides, diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Fides † enim & charitas serenitatẽ faciũt in mente hominis. His tribus sententiis horum trium Euãgeliorum reformatur homo omnib. modis. Primò enim mundatur sicut leprosus. Secundò sedatur tempestas tentationum. Tertiò fiũt nuptiæ in corpore ipsius. Sed primò ponitur Euangeliũ de nuptiis, quia dignior est ille status: & hi sunt tres status in hominibus secundum augmentum manifestationis Christi.

SVMMA.

1 *Dominica quinta post Epiphaniam euangelium, & officium.*

De domin. quinta post Epiph. CAP. XXII.

Mat. 11. EVangeliũ † quintæ dominicæ post Epiphaniã sumitur de Matthæo: Cõfiteor tibi pater cœli & terræ, &c. in quo ostẽdit, quib. Deus se manifestat, s. paruulis, mãsuetis: vnde dicit: & reuelasti ea paruulis. & post: Venite ad me oẽs q laboratis, &c. & benè cõuenit epistola ad Coloss. 3. c. induite mãsuetudinẽ, & pietatẽ, id est, induite vos noua veste: vt cũ nouo Rege noui sitis. Noua. n. fecit Dñs omnia. Aliæ verò ecclesię legũt Euangeliũ: Simile est regnũ cœlorum: quod est Matthæi. 13. c.

SVMMA.

1 *Dominica sexta ab Epiphania, nihil habet proprium, mutuatum tamen à duabus præcedentibus.*

De dominic. sexta post Epiph. CAP. XXIII.

SExta dominica † quia rarò cõtingit nõ habet proprium, nisi orationes tantummodo. Sed ei à duabus præcedentibus mutuatur. 1.

SVMMA.

1 *Septuagesima tẽp⁹ est pœnitẽtiæ. Et quot de causis illa instituta. n. 2.*
3 *Annorũ cõputatio, à principio mũdi. 4 Septuagesimæ quinque sunt.*
5 *Septuagesima vnde dicta. vnde sexagesima, vnde quinquagesima. Itẽ, vnde quadragesima. Et cur non trigesima dicat cõsequẽt. n. 6.*
7 *Quadragesima, est decima totius anni. 8 Peccata septem modis remittuntur.*
9 *Septuagesima finitur sabbato in albis.*
10 *Septuagesima tempus iudiciale captiuitatis refert.*
11 *Babylonicæ captiuitatis descriptio, atque etiam mysticè.*
12 *Septuagesimæ tempore, cur subticeantur cantica lætitiæ. & nu. 13. 14. 15. 16. 17.*
18 *Allelu-Ia, cur iteretur sabbato ante septuagesimam.*
19 *Allelu-Ia quid differat à versilli: Laus tibi Domine.*
20 *Psalmi duo per dominicas noctes, ad laudes mutantur à septuagesima vsque ad Pascha.*

quadragesimæ quoddã recreationis solatiũ interponitur, vt an xietas tẽperata leuius sufferatur, iuxta illud: Interpone tuis interdũ gaudia curis. Hodiernũ nanq; officiũ tota lętitia plenum est, & in omni verborum clausula iucunditas exuberat, gaudiũ resonat, hilaritas inculcatur. Tria itaque repræsentat dies ista, s. charitatẽ post odium: vñ dicitur: Lætare Hierusalẽ, & cõuentũ facite omnes, qui diligitis eam. Gaudiũ post tristitiã, vnde: Gaudete in lætitia, quia in tristitia fuistis. Et satietatẽ post famẽ. vnde: Vt satiemini ab vberibus consolationis vestræ. Quæ tria pariter designãtur in tribus proprietatibus huius floris: charitas in colore, iucũditas in odore, & satietas in sapore. Rosa quippè, præ cæteris floribus colore delectat: odore recreat, & sapore confortat: delectat in visu, recreat in olfactu, & confortat in gustu. Nẽpè rosa in manu Romani Pontificis, gaudium Israelitici populi designat, qñ per gratiã Christi data est illi de Babylonica captiuitate licentia redeundi. Deinde illa donatur nobiliori & potentiori, qui tunc in curia reperitur, in quo nobilitas & excellentia illius periculiaris populi Dñi designatur. Demum ille cum multo equitatu & lætitia ingenti ciuitatem cum rosa circuit, figurans gaudium illius populi in ciuitatẽ Hierusalẽ reuersi, atque cõmunionẽ totius fidelis populi & Ecclesiæ lætitiã de

9 præmissis. Spiritualiter † autẽ flos iste florem illũ significat, qui de se dicit in canticis: Ego flos campi, & liliũ cõuallium. Et de quo Propheta: Egredietur virga de radice Iesse: & flos de radice eius ascendet. Qui verè est flos florum, id est, sanctus sanctorum, quia præ ceteris floribus, id est, sanctis colore delectat in visu. Nam speciosus forma pre filiis hominum: in quem desiderant angeli prospicere. Qui odore recreat in olfactu, quia sicut legitur in canticis. j. cap. Meliora sunt vbera tua vino fragrãtia vnguentis optimis. Qui sapore confortat in gustu: quia panis quem ipse dat, caro sua est, pro mundi vita, omne delectamentum habens, & omnis saporis suauitatem. Hic est enim, qui de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum saturauit.

Cantic. 2. *Esa 11.* *Psal. 44.* *Cantic. 1.*

10 Triplex † autem est in hoc flore materia, aurũ, videlicet muscus, & balsamũ, quia triplex est in Christo substãtia, deitas, corpus, & anima. Sed balsamo mediante muscus auro coniungitur, quia anima mediante corpus coniungitur deitati. Diuina enim natura tantæ subtilitatis est, vt corpori de limo terrę formato non congrueret vniri, nisi rationabili spiritu mediante. Rursus flos ipse aureus est, quia Rex regum, & Dñs dominãtiũ, cuius rubor apparuit in insigniis passionis, & odor in gloria resurrectionis. Huius floris baiulus est vicarius Salua

11 toris. Romanus † verò Põtifex successor vtiq; Petri & vicarius

Iesu Christi qui hunc florem fidelibus populis demonstrat,nō omni tempore,sed in hac dominica tātum quæ septima est ab illa,quæ septuagesima nuncupatur,quia Christus non in quali bet hora,sed in septima tantū ætate videbitur ab illis qui beata requie consolabuntur.Rursus in vrbe ostenditur nō alibi quā apud basilicam,quæ sanctæ crucis in Hierusalem appellatur, quæ supernæ Hierusalem typum obtinet,& speciem repręsentat,de qua dicitur in epistola hodierna.Illa, q̄ sursūm est Hierusalem,libera est,quæ est mater nostra,in qua Christum angeli,sancti,& beatæ animæ contemplantur, ad quam meritò dicitur,Lætare Hierusalem,& conuentum facite omnes, qui diligitis eam,quasi dicat,vos catholici,non hæretici. Differt autem hodierna statio,ab illa,quæ fit ibidem in secunda dominica aduentus,quia illa futuræ beatitudinis est annuntiatio,hæc quasi præsentis cōtemplatio.Vnde & festiuius agitur,quia spei nostræ festiuitas est.Hac etiam die Christianus coronatur Imperator,vt semper coronæ supernæ Hierusalē meditetur.Dauid ter in regem vnctus est,vt dicetur sub dominica post ascēsionem. Hæc ergo dominica priuilegiata est, quia repræsentat licentiā redeundi de seruitute ad libertatem populo Israelitico concessam,& lætitiam ex hoc habitam.

SVMMA.

1 *Feriæ secundæ in quadragesima,dominicæ secundæ,ratio.*

De secunda feria. CAP. LIIII.

SEcunda feria est† de iudicio.Vnde in epistola,Venerūt duę, &c. 3.Reg.3.c.agit de iudicio Salomonis duab⁹ mulieribus de puero cōtēdētibus,extra de præsumptio.c.j. Mulier vna q̄ dixit,ꝙ diuidatur puer,est synagoga, quæ diuidi conata est puerū Iesum,alia mulier,quæ dicit,detur ei infans viuus,est ecclesia.Vnde in responsorio petit hæc mulier puerum.Esto mihi in Deū protectorem,id est,petit sibi dari Christū.Euangelium Prope erat.Ioan.2.c.similiter est de eiectione vendentiū,& de iudicio,vbi habetur,ꝙ nō credebat se Iesus eis, quia nixi sunt eū interficere,postea sequitur de passione sua,Soluite,id est, soluetis tēplum hoc,& in triduo excitabo illud, sciebat enim q̄d facturi erant.Quia verò ex passione Domini est omne gaudiū. ideò in offertorio cantat ecclesia,iubilate.In introitu autē petit iudicari, sed prius petit misericordiā,Deus in nomine tuo saluum me fac,s.per misericordiā, & in virtute tua iudica me: & est quarti toni,quia ibi habetur, Ab insurgentibus in me libera me,id est ab inimicis,qui quatuor modis,sicut dictū est sub dominica insurgunt cōtra nos, & ideò sicut dominica fuit de misericordia,ita secunda feria est de iustitia.

Psal. 60. *Psal. 53.*

SVM

SVMMA.

1 *Feria tertia Dominicæ quartæ quadragesimæ.de quo agat,tũ de Epistola.nu.2.tum de euangelio.nu.3.*

De tertia feria. CAP. LV.

1 TErtia†feria est de oratione,id est, de efficacia orationis,q̃ s.fit salua iustitia,quod ostẽditur in epistola, Locutus est, &c.quæ est Exod.32.c.vbi sequitur, *D*imitte me,vt deleã eũ,& Moses orauit pro populo, & *D*ñs dimisit peccatũ,salua tñ iustitia,quia reseruauit sibi vindictam. Vnde & si propter illud peccatum,quod commiserunt in Christũ præcipuè puniãtur,tñ & propter illud,ꝙ cõmiserunt tunc,s.adorando vitulũ, vnde dicit Dñs in euangelio, Implete mẽsuram patrum vestrorum,quia verò tam efficax est oratio, ideò in introitu dicit ecclesia,Exaudi orationem meam,&cæ.versus,Contristatus sum in exercitatione mea.Contristatus enim fuit pro dilatione patriæ,& incolatu miseriæ. Quia verò exercitatio Christiani est in coertione à petulantia,& lasciuia quinque sensuum,idcirco quinto resonat hunc introi.ecclesia.Et sequitur epistola,Locu- *Mat.23.*
2 tus†est,&c.in qua sicut dictum est,impetrauit Moses dimissionem peccati salua iustitia,& vt filij eorũ mererentur intrare terram promissionis,ideò in responsorio orat Ecclesia, vt mereatipsam impetrare filiis suis,vt intrẽt terrãpromissionis,licet adorauerunt vitulũ conflatilẽ,id est venerati sunt lasciuiã & pompã mundi,dicẽs,Exurge domine fer opẽ nobis.& versus, Deus auribꝰ nostris audiuimus,quoniã tu liberasti eos,& cõdonasti eis,similiter & fac nobis spiritualiter.Postmodũ sequit̃ euange- *Psal.43.*
3 lium,†Iam die festo *Ioan*.7.c.de obstinatione Iudæorũ, qui dicebant,Quomodo hic literas scit cum non didicerit , & dixit dominus,Moses dedit vobis legem & vos vultis me interficere,quasi dicat,contra legem vestram vultis facere& facitis,& dixerunt,dæmonium habes.Ecce quomodo obstinati fuerunt, & hoc est ꝙ in epistola habetur, Recesserunt citò à via , quam ostendisti eis.Ecclesia verò ostendens se non consentire peccatis,dicit in offertorio, Expectans expectaui Dominum,ostendẽs se expectare Christum vsque ad finem.Et quia benè expectat,qui à lasciuia quinque sensuum abstinet, ideò quinti toni est. Per hanc autem spem reducitur nouus populus in terram promissionis,vnde sequitur postcommunio.Lætabimur in salutari tuo,& est primi toni,quia omnis lætitia à Deo est. *Psal.39.* *Psal.32.*

SVMMA.

1 *Feria quarta dominicæ quartæ quadragesimæ quid tractet.*
2 *Scrutinium,quid.* 4 *Scrutinium qua solennitate fiat , & nu.6.*
Et quo tempore,quáve hebdomada,nu.4.

5 *Scrutinium cur fiat quarta feria quartæ dominicæ quadragesimæ.*
7 *Frons ſedes eſt pudoris.* 8 *Scrutinij cæremoniæ explicantur.*
9 *Eccleſia quid adhibeat circa ſcrutatos.*
10 *Scrutinium populis annuntiandum. Et qua forma.ibid.*
11 *Lectiones quæ legũtur in quarta feria quartæ dñicæ quadrageſimæ.*

De quarta feria. CAP. LVI.

SEquitur † quarta feria: quæ eſt catechizãdorum : quia in ea 1
die ducuntur ad eccleſiam catechumeni & catechizantur.i.
inſtruũtur,& hoc eſt tertium ſcrutinium,vt iam dicetur. Vt
autem ſeruiamus conſuetudini Eccleſiæ Italiæ : quæ ſcrutinij
ſolennitatem obſeruat,& iuribus de illo loquentibus , & quia
etiam quædam de his,quæ de illo fiunt,vbique in baptizando
ſeruantur,ideò aliqua de illo dicamus:videlicet quid ſit ſcruti-
nium,& vnde dicatur,& vnde originẽ traxit,qñ & quoties , &
quare in temporibus ſtatutis fiat:quid in eo fiat vſque ad exor
ciſmum,& quid ab exorciſmo vſque ad Eccleſiæ ingreſſum : &
quid ab ipſo ingreſſu,vſque ad finẽ.& quare hæc omnia fiant:
ſubſequenter verò de officio miſſæ huius diei dicimus. Scruti-
niũ † nihil aliud eſt,q̃ fidei & religionis Chriſtianæ inquiſitio. 2
Eſt enim quaſi quoddam iter ſeu præparatio ad baptiſmũ : &
dicitur à ſcrutãdo.i.inquirendo:quia fidei religionis inquiſitio
fit in eo.vnde originem traxerit,iam dicetur. Incipit autem fie
ri ſcrutinium in quarta feria tertię hebdomadę quadrageſimę,
ſed in hac quarta fit ſolenne. Fiebant enim in primitiua eccle-
ſia ſeptẽ ſcrutinia:duo.ſ.in quarta feria,& ſabbato tertiæ heb-
domadæ:& duo in hac quarta feria , & ſabbato huius quartæ
hebdomadæ:& duo in quarta feria,& ſabbato quintæ hebdo-
madæ:& vnum in quarta feria vltimæ hebdomadæ , in quibus
adulti qui venturi erant ad baptiſmum , docebantur orationẽ
dominicam,& ſymbolum,vt in ſequenti tunc ſabbato, in quo
baptizandi erant , vtrunq; ante baptiſmũ ſcirent,& adhuc ho-
die in quibuſdam Eccleſiis ſeptẽ fiunt ſcrutinia, propter ſepti-
formẽ gratiam ſpiritus ſancti. Sed tertium videlicet hac die ſo-
lenniſſimum , & in omnibus Eccleſiis ordinem Romanum ſe-
quẽtibus. † In quolibet ſcrutinio dicitur miſſa ſcrutinij, videli- 3
cet,Dũ ſanctificatus fuero:de qua iam dicetur. Dicuntur etiã
propriè collectæ pro catechumenis.vt Omnipotẽs ſempiterne
Deus,Eccleſiã tuã iter remedij,&c. Sed quæritur, quare tertiũ
ſcrutiniũ ſit ſolenne:& non primũ nec ſecundũ? Reſpondetur
ad notãdũ,ꝙ nec prima ætas.i.infantia,nec ſecũda,id eſt, pue-
ritia,ita apta eſt ſeruitio Dei , ſicut illa,in qua maximè diſcre-
tio boni & mali haberi incipit,& in qua contra carnem pugna
tur. Inde eſt etiam,quod non prima tribus,id eſt,tribus Iudæ,
nec

nec ſecunda.i.trib.Symeon,ſed tertia.i.Leuitica, ſacrificiis Do
mini eſt deputata,ſed nec in primo libro pentatheuchi,nec in
ſecūdo agitur de ſacrificiis,ſed in tertio,prout dictū eſt in præ
4 cedenti dñica,fit ante ſcrutinium in hac † ſeptima hebdoma-
da à ſeptuageſima,quia dum Iudæi fuerūt in Babylonica capti
uitate,miſti fuerūt inter eos, quidā de gētilib. vnde poſt eorū
reditum ignorabatur de plurib.verū eſſent Iudæi vel nō:quidā
etiam dicebāt ſe fore de Leuitica tribu,qui nō.erant,&ſe ſacer
dotes,qui nō erāt.Ideoq; Eſdras & alij ſapiētes genealogias di
ligenter ſcrutati ſunt,& Iudæos à gentilib.& Leuitas à non Le
uitis ſegregauerūt,ita & nos in hac ſeptima hebdomada, quæ
finē illius ſeptuageſimæ Babylonicę captiuitatis ſignificat,ſcru
tinium facimus,vt credentes ab incredulis ſegregemus,quos
in ſacroſancta ſolennitate redēptionis noſtræ ex aqua & ſpiri-
tu ſancto renouamus.Non.n.in primitiua eccleſia alio tempo-
re baptiſma celebrabatur,niſi fortè mortis periculo imminēte.
Omnes igitur eccleſiæ proli,quā per anni circulū verbi pabu-
lo generabant,hac die nomina ſua dabāt,in quib. perſcrutādū
erat ne qua radix amaritudinis ineſſet,vt in hæreticis,ne prius
illis ſancta darentur, quàm Chriſtiana fides radices in eorum
mentib.fixiſſet.j.q.vij.quoties.de conſe.di. ij.ego. Vnde nomi
nibus datis quilibet eorum per dies ſequentes vſque ad Paſcha
fidei regulam audiebat,& ſic lactatus,& grandeſcens in pleni-
lunio.i.in baptiſmo plena fide ſymbolum reddens Chriſto in
baptiſmo commoriebatur,& reſurgebat.Porrò in hac iiij. fe-
5 ria fit ſcrutinium propter multa. † Primò,quia ipſa præfigurata
eſt à quarta ſeculi ætate,quæ fuit à Dauid vſque ad tranſmigra
tionem Babylonis.In qua non ſolū Iudææ gentis inchoatum
eſt imperium,verum etiam Chriſti & Chriſtianorum regnum
ex promiſſione ſumpſit exordium,iurante Domino Dauid,De
fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam, ideóque meritò
in hac feria catechumeni ad Chriſti nomen accedunt & Chri Pſal. 88.
ſtiana religio in ea initium capit. Secundò,quia ſicut in quarta
feria ſtellæ creatæ ſunt,& in cœlo Soli & Lunæ coniunctæ, ita
& fideles hodie concipiuntur,quę Chriſto Soli & eccleſiæ Lū-
nę coniunguntur, & in cœlo.i.in patris regno iam ſplendent
in ſpe,& in futuro ſplendebunt in re.Tertiò,quia ſicut in quar-
ta ętate ędificatum eſt templum Domini per Salomonem,ſic&
in hac iiij.feria prępáramus baptizandos, vt ſint templum Do
mino. Quartò, quia in quarta feria cœpit noſtra redemptio
in qua proditus eſt Dominus à Iuda,vt pro redimēda eccleſia
moreretur,ideò & in quarta feria iſti prępárantur,vt effectum
percipiant redemptionis. Quintò, quia agnus xxiiij. diebus

obſeruabatur & præparabatur,& luna quintadecima immolabatur,decet,vt eccleſię noua ſoboles quæ ad cōmoriēdũ Chriſto in baptiſmo præparatur,dieb.quindecim anteriori ieiunio ſpiritualiter ſaginata,ętati lunæ quæ illā ſignificat, exęquetur. Sextò quia quarta hominis ætas.ſ.iuuentus,per quartā feriam ſignificata,apta eſt præliis & gubernaculo imperij,& ideò catechumini præparãtur in iiij.feria ad pręlium contra diabolum, & ad regnum & imperium regni Dei.Hoc † autem ordine ſcrutinia celebrantur,quoniam à principio vſque ad exorciſmum hæc fiunt.Primò quidem,fit nominum baptizandorum per acolytũ deſcriptio,& eorum per nomina in eccleſia vocatio.Secundò,maſculorum ad dexteram,fęminarum ad ſiniſtram,ad ianuam eccleſiæ vbi fidem petunt,reductio.Tertiò,per exorciſtam gemina interrogatio,vna de renũtiatione diaboli,alia de fide Chriſti.Quartò,dęmonis exufflatio. Quintò,crucis in frõte expreſſio.Sextò,dicitur oratio.Septimò fit in ore ſalis impoſitio.Quod igitur nomina per acolytum ſcribũtur ex quo ipſe etiam notarius dictus eſt,ſignificat ꝙ nomina fidelium in libro vitæ ſcripta ſunt.Quod nominatim vocatur,ſignificat vocatio-
Phil. 3. nem fidelium ad vitā æternā.Cæterũ,ianua,Chriſtus eſt.Ducũtur igitur crediturí ad ianuam.i.ad Chriſtum qui de ſeipſo dicit,Ego ſum oſtiũ,ꝑ me ſi qs introierit,ſaluabitur. Quod verò
Ioan. 10. maſculi ponũtur à dextra,& fœminæ à ſiniſtra, deſignat ꝙ viriliter agētes à dextris,& effœminati à ſiniſtris in iudicio ſtatuũtur,quod abrenuntiant diabolo,per hoc ſe à iugo eius,cui ex orginali fiunt obnoxij ſubtrahunt,per hoc.n ꝙ fidē Chriſti cõfitētur,iugo Chriſti ſe ſubiiciunt. Dęmonis exufflatio, eſt poteſtatis eius debilitatio.Crux,quę imprimitur fronti,eſt vexillũ noſtrũ,quo diabolum vincimus,nõ fit aliud ſignũ,niſi crux,vt in hoc ſolo ſigno diabolus ſciēs ſe eſſe victũ,cõtremiſcat & fu-
giat.† Fit aũt in ſede pudoris.i.in fronte,ne erubeſcat fidelis cõ 7
fiteri dominũ ſuũ eſſe crucifixum.Oratio cõtra diabolũ,eſt munitio:ſal in ore poſitũ,eſt ſapientiæ condimentum.Hęc plenius dicta ſunt in parte prima ſub titu.de vnctionib. & dicetur ſub ſabbato ſancto.Nunc dicenda ſunt,quæ ab exorciſmo,vſq; ad ingreſſum eccleſiæ fiunt.Primò,diabolus exorcizatur,& ter repetuntur verba illa,Audi maledicte diabole,&c.Secundò,maſculi ſeorſum ponũtur.Tertiò,ad monitionē diaconi capita inclinant catechumini,& ſuper eos oratio dñica& ſymbolũ dicitur.Quartò à ſacerdote aures & nares illorum ſaliua tangũtur. Quintò,ab acolyto illuminãtur.Sextò,à diacono Euãgeliũ ſuper eos dicitur.Septimò,per oſtiariũ in eccleſiam introducũtur.
†Primò ergo exorcizatur diabolus,id eſt,adiuratur,vt à fideli 8
bus

bus recedat. Ter repetũtur verba illa, Audi maledicte diabole,
&c. quia in cõfessione trinitatis diabolo resistitur. Sursum ma-
sculis, & deorsum fœminis fit exorcismus: quia maioribus ma
iora, minoribus minora sunt proponenda. Quod ad admoni-
tionem diaconi capita inclinant, significat, quod cum Deo cõ-
municaturi acclamante diacono capita inclinabũt: & hæc ra-
tio pro communione habetur. Quod symbolum & dominicã
orationem sacerdos super capita eorum dicit, notat ꝙ templũ
Domini contra diabolũ munit. Aures & nares saliua tangit, vt
doctrinam de ore prædicatoris procedentem fideles libenter
audiant, & ipsa eis benè redoleat, quoadusque spiritum habẽt
in naribus, i. quandiu viuunt. Ipsorum illuminatio, est tenebra
rum ignorantiæ & peccati, per lumen intelligentiæ effugatio.
Euangelium quod super eos dicitur, est doctrina Saluatoris,
qua instruuntur. Deinde per ostiarium introducũtur, quia post
impletionem Euangelij: per ostiarium, id est, per spiritum san-
ctum in cœlestem patriam introducuntur. Post hæc dicenda
9 † sunt ea, quæ ab ingressu Ecclesiæ vsque ad missam fiunt. Pri-
mò, masculi ad austrum statuuntur, fœminæ ad Aquilonem. in
de quatuor lectiones super eos legũtur: & quatuor initia Euã-
geliorum, deinde duo, vnus masculus, & vna fœmina in san-
ctuarium ab acolytis portantur: post, symbolum Græcè super
masculos, latinè super fœminas dicitur. His peractis ecclesiam
ingrediuntur, & sic missa cantatur. Quod autẽ masculi ad au-
strũ, & fœminæ ad aquilonẽ statuũtur: significat, quod fortio-
res hostibus tentationum obiiciendi sunt, & debiliores humi-
liter sunt erudiendi. Quod quatuor lectiones super eos legũ-
tur, significat doctrinam quatuor Euãgeliorum, quia instruũ-
tur. Vnde statim quatuor initia Euangeliorum legũtur super
eos, quasi cõgreget eos à quatuor partibus orbis. Quod vnus
masculus, & vna fœmina portãtur in sacrarium, significat ꝙ de
vtroq; sexu fideles ascendent in cœlum. Sed non ascendet, nisi
vnus. i. in vnitate Ecclesiæ cõstitutus, sicut in probatica piscina
non sanabatur, nisi vnus. Quod symbolum legitur super ma-
sculos Græcè, & super fœminas latinè, per duas linguas, qui-
bus symbolum legitur, omnem linguã intelligimus. Nã in Græ
cis viguit sapientia, in latinis, scilicet Romanis: potentia, & ita
per has duas tanquam excellentiores omnẽ linguam intelligi-
mus, quasi cum Apostolo ad Philip. 2. c. dicamus, omnis lingua
confiteatur, quia Dominus noster Iesus Christus in gloria est
Dei patris. Expositionem orationis dominicæ, & symboli in
10 quarta parte, in suis locis exposuimus. † Et attende, quòd ante
hanc quartam feriã in dominica, vel in secunda feria, est huius

feriæ ſcrutiniũ,populis annuntiãdũ his verbis : Scrutinij diem
dilectiſſimi fratres,quo electi noſtri diuinitus inſtruãtur, immi
nere cognoſcite:ideóq; ſolicita deuotione ſequẽti iiij.feria cir
ca horã nonã cõuenire dignemini, vt cęleſte myſteriũ,quo dia
bolus cũ ſua põpa deſtruetur,& ianua cœleſtis regni aperiet,
inculpabili miniſterio peragere valeam⁹. In hac verò feria iiij.
finitis Miſſarũ ſolẽniis presbyter annũtiat,vt ſabbato proximo
ad ſcrutiniũ reuertãtur,& ſic iterũ atq; iterũ annuntiat,donec
ſeptẽ ſcrutinia celebrẽtur.Sanè expleto ſcrutinio,dicitur Miſ-
ſa,vt præmiſſum eſt:in qua legitur lectio & epiſtola:quia bapti
zandus in duobus eſt catechizãdus.i.inſtruendus.ſ.nouo & ve
te.teſt.maximè in illis,quæ pertinent ad baptiſmum. †Rurſus 11
quia inſtruẽdus eſt in fide,& in moribus,ideò duæ lectiones le
guntur,de quibus in eis cũ ſuis reſpõſoriis diſputatur.Legitur
enim de Philippo,ꝙ Eunucho euãgelizauit Ieſum. Et ſecundũ
Act. 8. Aug.euangelizare Ieſum,eſt,non tantum docere credẽda , ſed
etiã , quę ſunt poſt baptiſmũ ſeruãda. In prima ergo lectione.
ſ.ſanctificabo, &c.quæ ſumpta eſt de Ezech.36.de fide agitur,
vbi dicitur:Tollã quippe vos de gentibus, & congregabo vos
de vniuerſis terris,& effundam ſuper vos aquam mundam , &
mundabimini ab omnibus inquinamẽtis veſtris, & dabo vo-
bis cor nouum.Fideles enim de variis terris congregati ſunt in
eccleſia,& aqua ſalutaris baptiſmi ſuper eos effuſa eſt, qua ab
vniuerſis peccatis & erroribus ſunt mundati : & datum eſt eis
cor nouum , vt creſcant in Chriſtum. De hac lectione ſumitur
introitus:dũ ſanctificatus fuero,&c.vel baptizatus dicitur cor
nouum.In verſu autẽ:Benedicam Dominũ , &c. ſunt gratiarũ
actiones de hac ſanctificatione:& eſt tertij toni , quia ſanctifi-
catio pertinet ad trinitatẽ.Verũ , quia per talem ſanctificatio-
Psal. 33. nem fiunt in homines filij,ideò ſubſequitur in graduali:Veni-
te filij,audite me timorem domini docebo vos:quod eſt ſepti-
mi toni:propter ſeptẽ dona ſpiritus ſancti, quæ dantur in bapti
ſmo,vel quia ad hoc,ꝙ quis verè credat in Chriſtũ,neceſſe eſt,
Ps. 111. vt timeat Deum, ideò ſequitur ipſum graduale , vbi ſequitur
de timore.Initium ſapientiæ timor Domini eſt. Qui ergo ra-
dicem imponit credulitatis,eũ à timore inchoare oportet:Iux
ta illud:A timore tuo Domine cõcepimus, & peperimus ſpiri-
tum ſalutis. In ſecunda lectione , ſ.in epiſtola :Lauamini , &c.
Esa. 26. quæ ſumitur de Eſa.1. c.agitur abũdãnter de moribus,vbi di-
citur : Quieſcite agere peruerſè,diſcite benefacere , &c.& po-
ſteà cõcluditur : & venite & arguite me dicit Dominus. q.d.Si
hoc feceritis,& vos nõ remuneraueto, iure me tanquam iniu-
ſtum redarguere poteſtis, item dicitur ibi:Lauamini.ſ.per ba-
ptiſm

ptiſmum,& eſtote,id eſt,manete mundi, ſ. per pœnitentiã. Et
ꝙ poſſunt, oſtendit,dicens, Auferte malũ cogitationum veſtra
rum,& ſi fuerint peccata veſtra, vt coccinum,quaſi nix dealba-
buntur,&c. Verum,quia illi qui fidem veram & bonos mores
ſeruant,ad hæreditatem Dñi pertinere probãtur:idcircò ſequi
tur graduale,Beata gẽs cuius eſt Dñs Deus eius: populus quẽ *Pſal. 32*
elegit Dñs in hæreditatẽ ſibi.Hi efficiuntur cœli qui verbo, id
eſt,filio Dei firmantur,vnde ſequitur verſus: Verbo Dñi cœli
firmati ſunt,&c.Item, quia in talibus locum habet beatitudo,
ideò graduale illud eſt primi toni,q̃a beatitudo à ſolo Deo eſt.
Ab his quoque non diſcrepat euangelium præcedens,ſ. Præte-
riens Ieſus,&c.Ioan.9.cap.quod eſt de illuminatione cæci:quia
cæci illuminantur in baptiſmo,vnde dicitur ibi: Lutũ fecit Do
minus ex ſputo,& præcepit cæco,ꝙ lauaret ſe in natatorio Sy-
loe,id eſt, Chriſti,qui miſſus fuit à patre,id eſt,in baptiſmo,vel
in doctrina Chriſti,de quo dicitur Gen.vlt.c.Non auferetur ſce
ptrum de Iuda,& dux de femore eius,donec veniat,qui mittẽ
dus eſt:Hebræus habet,Donec veniat Sylo,id eſt,Miſſus. Poſt
modũ, in gratiarum actione ſequitur offertorium ſecũdi toni,
propter illuminationem & cõfirmationem.Dicto autem offer-
torio,archidiaconus aſcendit pulpitũ clamãs alta voce: Si quis
eſt cathecumenus , exeat foras:prout dictum eſt in proœ.quar
tæ partis,& tunc omnes catechumeni exeunt foras,& ſic fit ſe-
pties prius,q̃ baptizentur,videlicet in quolibet ſcrutinio: quia
qui non regenerati ſunt,nec inter Dei filios cõputari,nec Chri
ſti myſteriis conuenit intereſſe. Quidam tamẽ catechumenos
ante Euangelium de eccleſia eiiciunt,quod non laudamus , cũ
eis ſit Euangelium prædicandum,ſicut & Apoſtoli primitiis gẽ
tium Euangelium prædicauerunt, ſed ſacrificiis intereſſe non
debent:tum quia ſacerdos orat pro circunſtantibus, quorũ fi-
des Deo cognita eſt & nota deuotio:at iſti nondũ fideles vocã
tur,tũ quia quod conficitur,fidelibus porrigitur,in poſt cõmu
nione verò agit gratias cæcus de illuminatione ſua, dicens,Lu
tum fecit Dñs ex ſputo.Ioã.9.& eſt primi toni:quia ad locum,
vnde exeunt flumina,reuertuntur,vt iterum fluant : ſic autem
recognoſcendo bona debemus agere Deo gratias.Hæc autem
quarta feria in hoc priuilegiata eſt,quia in ea leguntur duæ le-
ctiones pro eo,ꝙ in ſequenti ſabbato ordines celebrantur. Itẽ
quia hac die ordinandi examinantur.Item quia hac die fit ſcru
tinium baptizandorum in ſabbato Paſchali ,.vt præmiſſum eſt.

SVMMA.

1 *Feria quinta quartæ Dominicæ quadrageſimalis.Et miſſæ introit⁹.*
2 *Epiſtolæ allegorica expoſitio.*

De

De quinta feria. CAP. LVII.

QVinta feria † ostẽdit, ꝙ nõ est sanctificatio, nisi à Deo: vnde introitus est: Lætetur cor quærentium Dominum: & post: Quærite faciẽ eius semper: & est secũdi toni: qa q̃ritur, vt habeatur: & posteà, vt amplius habeatur. Quantò enim magis habetur, tantò magis quæritur. Epistola verò, Venit mulier, &c. 4. Reg. 4. c. Et est de resuscitatione filij mulieris Sunamitis, quẽ resuscitauit Hæliseus: & incuruauit se super puerũ, & pueri qualitati se cõformauit: puer verò septẽ oscitationes emisit, & est resuscitatus. † Nẽpè Sunamitis interpretatur captiua: filius eius genus humanũ, quod dicitur puer, propter paruitatẽ sensus: baculus de quo ibi dicitur, est lex, q̃ percutit, dicẽs, Oculũ pro oculo, &c. Quæ neminẽ ad perfectionẽ ducit, Heb. 7. Helisæus verò, id est, Christus inclinauit se super hũc puerũ, id est, exinaniens se factus est ei similis, & resuscitatus est. Sed oportet, vt septẽ oscitationes emittat. Prima, est fidei, quia sine fide non est introitus. Primò enim, veritati debet quis credere, & oĩa possibilia sunt credenti. Dñe, inquit leprosus, si vis, potes me mundare: & dixit: Volo, mundare. Secunda oscitatio, est timor. Tertia, est dolor de peccatis, quia misericordia nõ fit sine iustitia. Quarta, propositũ cõfitendi. Quinta, est propositũ satisfaciendi. Sexta, propositum de cæterò non peccandi, ꝙ s. non offendat Deum creatorem suum, & omnia ista debent fieri in spe vitæ & gloriæ. Vnde spes est septima oscitatio. Responsoriũ est: Respice in testamẽtum tuum, & post Exurge, id est, fac nos exurgere: & est quinti toni, propter quinque sensuum reparationem siue inuocationem. Euãgeliũ verò, Ibat Iesus, &c. Luc. 7. cap. Est de resuscitatione filij viduæ, cui dixit Dñs, Adolescẽs tibi dico, surge. In quibusdã tamen Ecclesiis dicitur illud Euãgelium, Sicut pater suscitat mortuos, & viuificat, &c. Sequitur offertorium, Domine ad adiuuandum, &cę. Septimi toni, propter septem oscitationes, in gratiarum actiones. Postcõmunio verò est de æterna beatitudine, s. Domine memorabor iustitiæ tuæ, cui cõpetit dare æternam beatitudinem, quæ erit octaua resurrectionis.

Marginal notes: *Psal. 104.* (beside "ritur, vt habeatur"); *Mar 9.* *Mat. 8.* (beside "fide non est introitus"); 1 (beside first line); 2 (beside "emisit, & est resuscitatus").

SVMMA.

1 *Feria sexta Dominicæ quartæ quadrag.*
2 *Euangelium, Erat quidam, &c. Ioan. 11. semper legitur in sexta feria Dominicæ quartæ quadrag.*

De sexta feria. CAP. LVIII.

SExta † feria prorsus idem dicit, quod quinta, & est introitus, 1
Meditabitur, &c. Versus, Cæli enarra..., id est, sancti, & ...

pr...

primi toni,quia in ſolo Deo ponit ſpem.In Epiſtola:Aegrota-
uit, &c. 3.Reg.17.c. ponitur reſuſcitatio filij viduæ ab Helia.
Reſponſorium eſt:Bonum eſt ſperare in domino, ſupple:quia
reſuſcitat,& eſt quinti toni,cuius ratio in præcedenti feria etiã
dicta eſt.Sequitur euangelium:Erat quidã.*Io.*11.c. De reſurre
ctione Lazari:qui hac die reſuſcitatus eſt. Et offertoriũ in gra-
tiarum exhibitionẽ:Populũ humilẽ ſaluum facies dñe,&c.Pri *Pſal.*17.
mi toni,eadẽ ratione, quia.ſ.in ſolo Deo ſperandũ eſt. In poſt-
cõmunione verò habetur,ꝙ ad preces earum,ſ.Mariæ & Mar-
thæ ſuſcitatus fuit Lazarus. Videns Dñs flentes ſorores Laza-
ri,&c.Io.11.c.Per quod ſignificatur, ꝙ ad preces ſanctorũ ſuſci
tat Deus mortuos ſpiritualiter,dans eis primã gratiam, & ideò
2 eſt primi toni,propter primã reſurrectionẽ,ſ.animæ.† Et atten-
de,ꝙ ſemper hac die, quæ eſt quintadecima à paſſione Domini
legitur prædictum Euangeliũ,quia cõſtat hac die Lazarũ ſuſci
tatum eſſe,de quo Euangelio ſumitur reſponſorium: Occurre
rũt Iudæi,&c. Quod hodie in quibuſdã eccleſiis cantatur, cui
hodie congruè in Euangelio præmittitur dicta lectio de filio
Sareptanæ mortuo, quem ſuſcitauit Helias ponens eum ſuper
lectum, & expandens ſe tribus vicibus ſuper eũ. Nempè hæc
mulier,eſt eccleſia,quæ fide ſuſcipit Chriſtum in hoſpitio cor-
dis.Filius eius,eſt quilibet fidelis,qui moritur, cum morte di-
gnum peccatum committit. Lectus Heliæ,catholicã deſignat
eccleſiam,quam ſolæ animæ reminiſcuntur, dum per fidẽ tri-
nitatis à morte reſurgunt. Cætera,laudes,confeſſiones,& con-
ſolationes,ſunt cuiuſlibet hominis à peccatis reſuſcitati.

SVMMA.

Sabbatum quartæ dominicæ quadrag. quid tractet.
Ordines conferuntur ſabbato quartæ dominicæ quadrag. Et cur ita.

De Sabbato. CAP. LIX.

SAbbatũ† verò de largitate Saluatoris eſt,vnde introitꝰ eſt: *Eſai.* 63.
Sitiẽtes venite ad aquas,doctrinæ,ſ.& baptiſmi.Sequitur,&
bibite cum lætitia: & hæc ad ſabbatum mentis pertinent,
& oſtẽditur largitas Dei, qui paratus eſt largè dare cuilibet,&
benignitas eius, vnde dicit: Venite bibere aquas, ſcilicet quæ
mũdificãt, & ſanctificãt gratis.Sequitˀ verſus: Attẽdite popule
meus,in quo oſtẽditˀ,ꝙ etiã hoc de aquis doctrinæ intelligitˀ:
ſecũdi toni,propter mũdationẽ animæ & corporis:& ſumitur
de Eſa.Epiſtola eſt:In tẽpore placito exaudiui te. Eſa. 49.c.Et
poſt:Nũquid poteſt mulier obliuiſci infantẽ ſuũ? Ecce oſtẽditˀ
largitas vel charitas Dei erga nos.Poſteà ſequitur reſpõſ.Tibi
derelictus eſt pauper in gratiarũ actiones:quarti toni, propter
quatuor

quatuor virtutes per quas sanctificat. In Euangel. verò, qđ est Io. 8. c. De eadẽ largitate agitur, Ego sum lux mũdi, Non dicit huius hominis, vel illius, sicut flos campi. Qui sequitur me, nõ ambulat in tenebris. Ostendit ergo, ꝙ paratus est illuminare omnẽ hominẽ, qui sequitur ipsum. Cæterũ, qui videt, currit: currit, peruenit, exceptis superbis. Vnde sequitur, Tu de teipso testimoniũ perhibes, testimonium tuum nõ est verum. Respondit eis, s. Iudæis Iesus: Nonne scriptum est in lege vestra, ꝙ duorum hominum testimonium verũ est: Videbant enim miracula, & ita pater erat testis eius: & relinquit eos Dñs, quasi superbos disputatores, nõ curãtes illuminari. Soli enim humiles illuminantur. Vnde sequitur offertorium: Factus est dominus, primi toni, quia solus Deus potest illuminare. † Quia igitur in hoc sabbato ostendit ecclesia largitatẽ Domini, dãtis gratiã in baptismo & in doctrina, quib. ex largitate Dei abũdãter datur gratia: ideò fiunt ordines in illo die, & etiam quia imminet tempus passionis Domini, in qua arctius se tenet ecclesia, ad significãdum, ꝙ ordinati arctius se tenere debẽt, vt qui prius ebrij erant, amodò sobrij sint, & iterum se dicunt immolare Deo hostiam sanctam, Deo placentem. Hoc etiam sabbato fit scrutinium baptizandorum, quia cathecumeni ad requiem æternã, quæ per sabbatum intelligitur, veniunt per baptismum. Vnde in quibusdam ecclesiis hodie duæ lectiones leguntur in Missa ex eadem causa, in quarta feria præcedenti.

SVMMA.

1 *Dominica de passione, eius officium.*
2 *Passionis officiũ cur ecclesia auspicetur à Dominica quinta quadrag.*
3 *Hymnum, Vexilla Regis prodeunt, &c. cur ecclesia cantet Dominica quinta in passione Domini.*
4 *Gloria patri, &c. cur tempore passionis intermutatur.*
5 *Sanctorum commemoratio, quare fiat Dominica quinta in passione. & nu. 6.*
7 *Missæ introitus, Dominica quinta in passione Epistola. nu. 8. 9.*

De Dominic. v. in passione Domini. CAP. LX.

SEquitur Dñica in passione Dñi, s. de Cruce. † incipit autẽ huius celebritas passionis à fine sabbati, id est, à vespera lucem huius dominicæ præcedẽte, quia Lazaro in præcedẽti sexta feria suscitato quidam de Bethania abierunt ad Phariseos, narrantes eis miraculum: & cùm in illa sexta feria fuerit νεομηνία, id est, prima dies mensis, ad sanctificationem, multi Iudæi, Pontifices, & Pharisæi conuenerant ibi: quia † audientes signum, mox, vt ait Ioannes, hoc est in sabbato collegerũt cõciliũ aduersus Iesum: & ex illa die cogitauerũt, vt interficerẽt 2

cum

eum:deinceps Ieſus non palàm ambulabat apud eos,quia non dum venerat hora eius:ideóq; in veſpera ſabbati,quaſi poſt horam eiuſdem concilij publicũ luctũ incipit eccleſia ſuo cõpatiens Dño,vt capiti membra:& extunc lugendo recitat vexillũ Regis:miſterium crucis,acetum,fel , & arundinem, clauos:& lanceã perforati corporis,diem paſſionis,rationes patientis,& illuſiones inimicorum,& inſidias eorum : hæc & his ſimilia in veſperis & nocturnis plangit officiis:quæ de authenticis veteris & noui teſtamẽtorũ ſunt cõgeſta ſcripturis. Prætereà , poſt præcedentium ſeptẽ dñicarũ ordinatiſſimã diſpoſitionem,quibus,vtpręmiſſum eſt,ſeptem mundi ætates figurãtur:quia omnes ſunt Dñi paſſione redempti,meritò ipſius dominicæ paſſionis celebratio inchoatur,& quaſi longa funeris pompa pręmiſſa demum ſequitur ipſa ſalutis noſtræ victima,ingerẽs ocu
3 lis ea quæ pro nobis pertulit vulnera & mortis inſignia. †Rurſus ideò eccleſia cantat:Vexilla Regis prodeunt,&c.vt ſi fortè aliqui ſunt lapſi veniant ad vexillũ,quod omnes amaritudines facit eſſe dulces:quod ſignificatũ eſt per lignũ piectũ in aquas Marath. Semper.n.& maximè iſto tempore debemus habere *Exod. 1*
in memoria dominicã paſſionem . Vnde in Cantic. Faſciculus *Cant. 1*
myrræ dilect⁹ meus,mihi inter vbera mea cõmorabitur, quia memoria paſſionis dominicæ ſecũ non patitur amaritudinem peccati.Ideò autem ſpiritualiter duab.ſeptimanis ante Paſcha paſſio Dñi recolitur.Primò,quia ipſe à duob.&pro duob.populis paſſus eſt.Secundò,quia duo teſtamenta per duas hebdomadas exprimimus:vetus,quod prædixitDominum paſſurum & nouum,quod oſtendit ipſum paſſum.Tertiò, quia in duob. huius ſeculi tẽporib.ſ.ante legem,& ſub lege,eadem paſſio vaticinata eſt: Quartò,vt hæ duæ ſeptimanę reducant nobis ad memoriam murmurationem eorum,qui ante legem,& ſub lege in inferno fuerunt,vſque ad tempus gratiæ : quod in tertia hebdomada,ſcilicet Paſchali ſignificatur. Ab hac nanque die qua gloria patri dimittitur , duæ ſunt hebdomadæ vſque ad Paſcha.Tunc verò tertia eſt in qua reſtauratur omnis dimiſſa glorificatio. In tertio enim tempore,quod fuit ſub gratia,omnia beneficia,quæ patres noſtri expectauerunt in eccleſia redduntur.

4 †Ideóqúe autem gloria patri dimittitur,quia ille verſus ad laudem pertinet trinitatis,quæ fuit in paſſione Dñi, quam ab hac die repræſentat dehoneſtata.Conſtat enim quòd Chriſtus,qui eſt ſecunda in trinitate perſona,fuit dehoneſtatus.Sed in reſurrectione,Gloria patri reſumitur,quia per reſurrectionem fuit gloria immortalitatis glorificat⁹.Sed certè hęc proteſtatio fuit

ſpecial

specialiter in crucifixione: vnde potest dici, ꝙ Gloria patri, ꝓ nunc tacetur propter humilitatem, per quam ad Christi passionem perueniendũ est, & quia dominus se abscondit. Et est aduertendum, quòd tacetur in introitibus & responsoriis: quia illa sunt de passione: & in Venite exultem⁹ domino. In psalmis verò & hymnis, non quia Psalmus significat operationẽ ipsum enim non persequebantur nisi linguis, tractando de nece ipsi⁹: nec ipse bonum desiit operari. Nõ ergo tacetur in totum: quia remissio debet esse luctus, eò quòd non statim post habitum consilium de nece eius, traditus est agnus in manibus impiorum. Sed in triduo ante Pascha omnino tacetur, quoniam tũc maximè S. Trinitas dehonestata est, licet enim ante dies illos de nece Domini ageretur: tunc tamen vapulat, spuitur, alapatur, & crucifigitur. Vnde Esa. Et vidimus eum non habentem speciem neque decorem. Vel quia tunc sepulturam Domini celebramus: quæ maximè fuit eius humiliatio. ab hac etiam dominica in quibusdam ecclesiis tacetur ad primam: Christi fili Dei viui, tum quia ex tunc ecclesia eius mortem & passionem repræsentat, tum quia secundum Iudæorum reputationem nõ poterat aliis misereri, qui seipsum saluum facere non poterat. De hoc dictũ est in v. parte sub tit de prima. Nã nõ fiunt etiã spirituales commemorationes de sanctis, neq; de pace ab hac dominica, vsq; ad sabbatũ post Pente. quãuis post laudes dicatur: Pretiosa in conspectu domini, &c. ad primam oratio: Domine deus omnipotens, &c. †In quib. cõmemoratio generalis fit de sanctis. Circa quod sciendum est, ꝙ cõmemoratio sanctorũ duplici ex causa fieri cõsueuit: videlicet ad recolendũ eorũ sanctitatis meritum, & impetrandũ patrocinium nobis salutare: quę duo diligẽtissimè in Christo, nostro capite passionis & resurrectionis suæ tempore nobis attendenda mõstrantur, qa passionis suæ tempore præbuit eximiũ humilitatis & sanctitatis exẽplũ post resurrectionẽ verò suam apud patrẽ: sicut testatur Ioãnes noster, aduocatus factus est singularis. Vt igitur nostra intẽtio illo præcipuo tempore feratur in suæ sanctitatis exemplũ, & in illo spes nostra solùm eleuetur, ad vnicũ eius & singulare refugium, & patrociniũ: idcirco conuenienter tunc illo sanctorũ specialia suffragia dimittũtur. Hinc etiã est, ꝙ quędã ecclesiæ omittunt post primã dicere: Pretiosa in cõspectu dñi mors sanctorũ eius, &c. Incipiẽtes ibi: Deus in adiutoriũ meum intende, &c. Et in illa etiam oratione: Domine sanctę pater omnipotens, &c. Quæ dicitur ad primã, prætermittuntur verba illa: Per intercessionẽ beatissimæ virginis Mariæ, & omniũ sanctorũ. Qui verò dicũt: Pretiosa. asserũt illud, quod nõ est hora nec pars

Esai. 53.

1. Ioan. 2.

pars canonicæ horę, ꝓut dictũ est in v. parte sub tit. de prima.
6 Fit autem aliqualis † & generalis sanctorũ cõmemoratio in ec-
clesia, quia propter eorum multitudinem, & nostram imbecilli
tatem, de ipsorum quolibet, sicut debitũ esset, solennizari non
põt. Et ex hoc etiã apparet, quare omittitur cõmemoratio de
pace, quia sicut ait Apost. ad Colos. 1. Christ⁹ pacificauit per san
guinem crucis eius siue, quæ in terris, siue quæ in cęlis sunt, &
post resurrectionem suam pacem discipulis suis annuntiauit, &
cum eis ipse, qui pax nostra est, continuè, vsque ad ascensionẽ
suam conuersatus, tunc eis pacem suam dedit, dicens, Pacem Ioan. 14.
meam do vobis: & in Pentecostę consolatorem mittere digna
7 tus est. Incassum ergo fieret commemoratio de pace. † Introi-
tus autem incipit ab oratione Domini in passione, Iudica me
Deus, & discerne causam meam, &c. In hoc enim instruxit nos
in orando. Sequitur, Emitte lucem, &c. Quia qui videt pręmia,
fortis efficitur in pugna, & veritatem tuam, &c. Qui enim videt
vera bona, de facili ducitur in æterna tabernacula, & est quarti Psa. 42.
toni, propter formam crucis, vel propter quatuor, quæ petun-
8 tur, scilicet iudicium, discretio, liberatio & fortitudo. † Episto-
la verò, scilicet Christus existens Pontifex futurorum bonorũ
peramplius & perfectius, &c. Quę est ad Hebr. 9. c. Ostendit ef
ficaciam passionis Christi. Per passionem enim eius in ęterna
tabernacula ducimur, cuius memores esse debemus. Sed quia
non omnes intrabunt, nisi qui faciunt eius voluntatẽ, ideò se-
quitur responsorium: Eripe me de inimicis meis, doce me, &c.
Aliter enim non intratur in sancta sanctorum, & est tertij toni,
propter liberationem à triplici inimico, per virtutem trinitatis.
Posteà sequitur tractus, in quo cõqueritur Dominus de inimi
cis suis, dicens, Sępè expugnauerunt me à iuuentute mea, in A-
bel, & in aliis, & verissimè dicitur tractus, quia huiusmodi co
gunt nos ducere vitam miserã. s. Alophyli & Philistęi, & est octa
ui toni, ad significandum, quòd huiusmodi tribulationes ve-
niunt super nos, vt simus memores alterius vitę, quę erat in o-
ctaua ętate, quia ad Dominum, cùm tribularer, clamaui, &c. Et
9 Iob, Operuit confusio faciem eius. † Posteà sequitur Euangel.
Quis ex vobis, &c. Ioan. 8. c. in quo habetur contumelia Iudęo
rũ dicentiũ Dño, Dęmoniũ habes, & Dominus abscondit se,
vt expectaret tẽpus immolationis agni, & decima luna ostẽdit
se, sicut decebat de agno fieri, vt habetur in Exo. 27. c. Ecclesia
verò ostendit se esse cõtrariã eis, in offertorio, quasi diceret, ipsi
dicunt Dęmoniũ habes, sed ego cõfitebor tibi dñe, & est primi
toni, quia soli Deo cõfitendũ est. Postcõmunio aũt est: Hoc cor
pus, &c. Luc. 22. c. & Mat. 26. & Mar. 14. & 1. Cor. 11. c. Et incipit

eam ſacerdos,ad oſtendendum,ꝙ magnus ſacerdos ſacrificiũ
vetus mutauit in nouum ſacrificium,&eſt octaui toni,qa illud
ſacrificium eſt verum,ꝙ perficietur in Paradiſo,quando reſur-
1. Cor 3. gemus.Et illud Apoſtoli verè implebitur:Omnia veſtra ſunt.

SVMMA.

1 *Feria ſecunda Dominicæ quintæ in paſſione,& officium.nu.2.3.4.*

De ſecunda feria.

CAP. LXI.

Gal. 5. SEcũda† feria eſt de crucifixione noſtra,& maximè de ieiu 1
nio,quia debemus crucifigere membra cum vitiis,& cõcu
piſcentiis,ſicut præcedens dñica eſt de cruce.Sed quia non
poteſt homo ieiunare,niſi liberetur ab inimicis viſibilib.& in
uiſibilib.diabolo.ſ.& mundo,& malis hominib. ideò eccleſia
petit in introitu liberari ab inimicis , & eſt tertij toni,propter
liberationem à triplici inimico † Epiſtola verò eſt:Factum eſt 2
verbum.Ioan.3.c.in qua inuitamur ad ieiunium per exemplũ
Niniuitarum,qui ſolius Ionæ vnica prædicatione ieiuniũ indi
xerunt,etiã iumentis,vt liberarentur à temporali ſubuerſione:
quãtò magis,nos debemus pœnitentiam ſuſcipere,ad vocẽ ve
ri Ionæ,ſ.Chriſti & Apoſtolorum,vt à ſubuerſione ſpirituali li-
beremur.In reſpõſorio petit ſimiliter liberari ab inimicis,& eſt
verſus,Deus in nomine tuo ſaluum me fac,tertij toni,propter
virtutem trinitatis,&liberationem à triplici inimico. †Poſtmo 3
dum ſequitur Euangel.Miſerunt Principes.Ioan.7. c.In quo di
cit Dñs ſcribis & Phariſeis:Quid vultis me ĩterficere:& loqui-
tur de reſurrectione ſua,& aſcenſione,& ſpiritus ſancti miſſio
ne:propter hoc,vt illi,qui ſunt in cruce , qui ſuſtinent multa à
malis:ſicut ipſe Dñs,ſemper habeant reſpectum ad fructũ cha
ritatis,vnde:Aſcendam in palmam, vt apprehendam fructum
eius.In offertorio:Domine conuerte,& eripe animam meam,
&c.Petit liberari ab inimicis in anima.Et eſt ſexti toni,quia li-
beratio animæ perfecta liberatio eſt. Senarius enim numerus
perfectus eſt.In poſt cõmunione,Dñs virtutũ,ipſe eſt Rex glo
riæ:attribuit Deo liberationem ſuam,&c.Et eſt tertij toni,qa
ille eſt Deus trinitas,qui liberat.†Dicitur autem ad horas ca- 4
pitulũ illud:Attende Dñe.Hier.18.ca.Et illud:Dñe,oẽs q̀ te de
relinquũt.Ibidẽ 17.ca.Et illud:Cõfundãtur q me.Quod eſt ibi
dẽ.& illud,Tu aũt do.20.c.Et illud:Dñs Deꝰ aperuit. Eſa.50.c.

SVMMA.

1 *Feria tertia Dominicæ quintæ in paſſione inuitat ad patientiam. Et quod eius diei officium & nu.2.*

De tertia feria. CAP. LXII.

Tertia

Ertia †verò feria ad patientiã inuitat, vnde introitus est,
Expectabo Dñm, &c. Versus Dñs illuminatio mea. Deus
enim dat patientiam, & qui illuminatus est, patientiã ha
& est septimi toni, quia patientia concinitur respectu quie
æternæ. Posteà sequitur epistola, Congregati sunt. Dan. 3. c.
qua ostenditur effectus patientiæ, quia ibi habetur, quomo
Babylonij miserunt Danielẽ in lacũ leonum, nec tetigerunt
& missus est ei cibus à Dño per Abacuc, & significat quod per pa
tiã liberat nos Dñs à spiritualibus Babylonis, & quandoq;
am liberat corporaliter, & dat vitã æternã. Iuxta illud Apoc.
2 qui vicerit, dabo ei manna absconditum. †In responsorio, Di
erne causam meam de gente non sancta, &c. Petit liberari, ne
ccumbat. Deinde sequitur, Emitte lucẽ tuã & veritatẽ tuam,
sa me deduxerunt. Ecce semper petit lucẽ, quamqui videt, pa
entiã habet, & sic liberatur. Et est quinti toni, quia petit libe-
ri à tentatione quinq; sensuũ, vel ab inimicis, qui nocuerunt
er quinq; sensus. Intrat enim mors per fenestras corporis. In
uangelio verò, Ambulabat Iesus in Galilæã, &c. Ostẽditur di
cretio bonorũ & malorum, tempus verò bonorũ erit in futu-
o. Vnde debet dicere patiens, sicut dixit Dominus, tẽpus meũ
ondum est, & debet sperare in Domino. Vnde sequitur offer-
torium, Sperent in te, qui te nouerunt. Et quia semper sustinẽt
malos, ideò in postcommunione, Redime me Domine, &c. pe-
tit liberari, quæ est septimi toni, propter requiem, quę speratur.

SVMMA.

1 *Feria quarta Dominicæ quintæ in passione, liberationem à solo Deo expetit.*

2 *Encænium quid.*

De quarta feria. CAP. LXIII.

QVarta feria †ostendit, quod à solo Deo est liberatio, quia fi-
delis est Deus, qui non permittit nos tẽtari supra illud, 1. Cor. 10.
quod possumus sustinere. Vñ introit⁹ est, Liberator me⁹.
Et versus, Diligam te Dñe, fortitudo mea, &c. Ecce ponit Deũ
fortitudinẽ suã. Et est tertij toni, propter donũ trinitatis & pro
pter triplicẽ inimicũ. In epistola verò, Locutus est. Leui. 19. cap.
Enumerantur præcepta: vbi ostenditur Iudæos non obseruare
illa in hoc, quod persequebantur innocentẽ, & oẽs etiã, qui per
sequuntur bonos, non sunt timendi quia sunt inimici Dñi. Vn
de ibi habetur, Non iniustè iudicabis. Et ideò in responsorio,
Exaltabo te, &c. Petit liberari, quod est septimi toni, propter se
ptiformem gratiam. In euangelio verò, Facta sunt. Ioan. 10. Ostẽ
2 ditur. quid fecerit Dominus †in encæniis, quia Iudæi tulerunt
lapides, vt iacerent in eum, & dixit Dominus, Multa bona

opera feci vobis. Propter quod vultis me lapidare? Encæniũ, festũ erat dedicationis tẽpli, hoc est, de reparatione ipsius à Machabæis, Sequitur, Et hyems erat, hoc erit in die iudicij, qñ reparabitur verum tẽplum quantũ ad bonos, & hyems malorũ erit. Boni verò cognoſcent Dñm, ſicut in Euangelio dicitur, Vos autẽ cognouiſtis me, quia pater in me eſt, & ego in patre. Et tũc plenè liberabitur eccleſia, ſicut petit in offertorio, Eripe me Dñe de inimicis meis, &c. Quod eſt ſeptimi toni, quia tunc erit vera quies, vel propter gratiã ſeptiformen, quia verò beatus erit, qui erit in illa quiete, quod non erit ſine innocẽtia, ideò eſt poſtcommunio, Lauabo inter innocentes manus meas, &c. Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam, id eſt, ad altare quietæ mentis, ad altare ſupernũ. Quod eſt octaui toni, qa hoc erit in octaua ætate, ſicut dictũ eſt. Quarta ergo feria, eſt de encæniis, id eſt, de dedicatione, quæ plenè fiet in futuro, quando eccleſia perfectè dedicabitur Deo.

SVMMA.

1 *Feria quinta Dominicæ quintæ in paſſione, q̃d immolet Deo. Et eius diei officium. nu. 2. 4.* 3 *Ad fletum ſpirituale duo prouocant.*

De quinta feria. CAP. LXIIII.

IN quinta feria immolat eccleſia hoſtias ſpirituales, p † quas poſſit conſequi illud gaudium, ſed quia non impetratur miſericordia, niſi confitendo iuſtitiam, ideò dicit in introitu cõfitendo iuſtitiam Dei erga nos, Omnia quę feciſti nobis Dominе, in vero iudicio feciſti. Daniel. 3. c. Si miſiſti tribulationes, benè factum eſt, quia peccauimus tibi. Et poſteà petit miſericordiam. Da (inquit) gloriam nomini tuo, & fac nobiſcum ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ. Verſus eſt, Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & eſt tertij toni, quia qui confitetur, debet confiteri tripliciter peccatum ſuum. In aliis tamen eccleſiis eſt verſus, Beati immaculati. Idem habetur in epiſtola, quę ſumpta eſt de Dan. 3. c. Orauit Daniel, domi. Deus ne deſpicias, &cæ. Quia peccauimus. Et non eſt nobis ſacrificium, &cæ. Ita enim dicebant filij Iſrael, quando erant in Babylone, ſic & nos poſſumus dicere, quando ſumus in peccato. Non eſt ſacrificium, ſed in ſpiritu humilitatis & in animo contrito ſuſcipiamur Domine à te. † In reſponſorio, Tollite hoſtias, &cæ. Monet nos offerre hoſtias ſpirituales. Verſus eſt, Reuelabit Deus condenſa. Aliter enim non poſſet offerre ſpiritualiter, niſi Deus remoueat tenebras à corde. Et eſt quinti toni, quia talem oportet in quinque ſenſibus mactari. Vnde ſequitur euangelium, Lucæ 7. Rogabat Ieſum, in quo habetur, quomodo Beata Maria Magdalena impetrauit veniam lachrymis, quia quot habuit

habuit in se oblectamenta, tot mactando se hostias spirituales obtulit Deo in corpore suo. In offertorio: Super flumina, &c.
3 Ostenditur † quomodo silendum sit, & quomodo oportet lugere. Duo enim sunt quæ hoc faciunt, s. memoria peccati præteriti, & recordatio cœlestis Hierusalem, quoniam quando homo suas miserias munditiæ comparat Angelorum, flet super flumina Babylonis. Et est primi toni, quia hoc debet esse primum in memoria, s. finis, propter quem sumus. In postcõmunione orat, vt Dñs memor sit promissionum. Memẽto verbi tui seruo tuo, in quo spem mihi dedisti: & est octaui toni, quia in octaua ætate fiet illa dedicatio, in quibusdam tñ ecclesiis legitur Euangelium, vbi dicitur: Cùm quidam vellent apprehendere Iesum, & tñ nemo misisset manum in eum: dixerunt Pontifices ad ministros: Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur. † Hac etiam die
4 conuenienter legitur illud Euangeliũ, vbi dicitur quod reuersi sunt vnusquisq; in domũ suam. In offertorio verò dicitur: In salicibus, in medio eius suspẽdimus organa nostra: quia post hãc diẽ nullum Euangeliũ legitur: in quo Dñs Iudæis publicè prædicasse narretur: Ecce ergo illud diuinitatis organum in illis salicibus, & fluctuosis hominibus Babylonis suspensum est.

SVMMA.

1 *Feria sexta dominicæ quintæ in passione, quid agat, quódve habeat officium. & nu. 2.*

De sexta feria. CAP. LXV.

1 SExta feria est de passione, & orat Christus, dãs † nobis in introitu formã orandi: Miserere, &c. Et est quinti toni: quia non põt fieri liberatio sine quinq; sensuũ cohibitione. In Epistola: Dñe omnes, &c. Hier. 17. cap. Petit suã liberationẽ & inimicorum confusionẽ. In responsorio verò similiter conqueritur de inimicis: & maximè de hypocritis, qui pacificè loquebantur, &c. Scilicet cùm dicebant, Magister scimus, quia verax *Mat. 22.*
2 es, & tamen dolus erat in corde, vnde, Vide Dñe, &c. † In Euangelio, Collegerunt Pontifices & Pharisæi, &c. Ioan. 11. c. Similiter dolus exprimitur, & dicitur ibi, Venient Romani & tollent locum nostrum & gentẽ, quia iam ablatum erat sceptrum de Iuda & dux de femore eius, & Pilatũ Præsidẽ Romanæ potestatis habebant. Quia verò vbi est dolus & crudelitas, ibi maximè indiget homo sapientia, vt sapienter respondeat, ideò in offertorio petit intellectum, vt possit respondere sine peccato, Benedictus es Domine, doce me iustificationes tuas, &c. Et respondebo, sicut dicit Dauid. 3. Reg. Dimitte eũ, vt maledicat mihi

sicut præcepit Dn̄s,Tales enim sunt virga Dn̄i. Vnde August.
Vnde superbiunt impij, quia eos facit pater meus virgam suā.
Prou.25. Et in Prouerb.Fili mi,stude sapientiam,vt possis respondere ser
moni.Et est septimi toni,propter spiritus sancti gratiam septi-
formē.Postcommunio quoque,Ne tradideris me,&cæ.Eadem
ratione est septimi toni,in qua petit liberari.

SVMMA.

1 *Sabbatum vacans. Et vnde hoc nomen sortitum.*
2 *Sabbatum vacans in quo sit priuilegiatum.*

De Sabbato. CAP. LXVI.

SEquitur sabbatum † quod dicitur sabbatum vacās, sicut & 1
secunda dominica quadragesimæ.In hoc enim sabbato in-
tendere consueuit Dn̄s Papa pauperibus Christi dādo elee
mosynam,& mandatum celebrando, tum quia in cœna Domi
ni propter officij magnitudinem hoc facere non poterat, tum
quia sicut dicit *Ioan.* Ante sex dies Paschę venit Iesus in Betha-
niam,& factum est conuiuium in domo Mariæ & Marthæ, vbi
Ioan.12. fuit Lazarus,quem dominus suscitauit: & tunc Maria vnguēto
nardo pistico vnxit pedes *Iesu.* Apostolicus ergo in memoriā
eius,quod illa deuotissimè egit,facit membris Christi, quod ip
sa capiti fecit,vt pedes Iesu vngendo,id est,domini vestigia se-
ctando,& capillis tergēdo,id est, superflua pauperibus erogan
do,vt impleatur domus odore vnguenti,id est,mundus imple
tur bona fama.Quia ergo hac die circa præmissa charitatis ope
ra exercenda occupatus est,ideò vacat † hoc sabbathum à pro- 2
prio officio,& mutuo accipit à quinta feria antecedenti. Vel in
quibusdam ecclesiis à sabbatho antecedēti.Sitientes venite ad
aquas.Legitur epistola de Hierem.18.cap. Dixerunt impij,&c.
In qua sunt malæ cogitationes, quæ præcesserunt passionem.
Venite,cogitemus contra iustum cogitationes, & posteà per-
cutiamus eum lingua. Tales autem non habent sabbathum,
Esa. 48. quia non est pax impiis,dicit dominus.InEuangelio verò,Sub-
leuatis,&c.Ioan.17.cap.Rogat pro se & pro discipulis, & pro
omnibus fidelibus,vt habeant sabbathum,quod erit per vnita
tem & charitatem in futuro , quando vnum erimus,sicut pater
& filius sunt vnum,id est,in maiori approximatione, quæ pos-
sit esse illi vnitati, quia pater & filius vnum sunt. In aliis verò
ecclesiis legitur Euangelium , Cogitauerunt autem. Ioann.12.
cap.In quibusdam tamen ecclesiis legitur Euangelium de pro-
ditione Iudæ,Amen,amen,dico vobis,nisi māducaueritis , cui
Ioan.6. recte præmittitur lectio Hiere. vbi dicitur, Venite,cogitemus
contra iustum cogitationes.† Hoc sabbathum priuilegiatū est, 3
quia vt præmissum est,Dominus Papa tūc eleemosynas dat , &

man

mandatũ facit:& quia hac die vt quidã dicunt, Christus discubuit in domo Simonis leprosi, & Martha ministrabat ei: & Maria lachrymis suis pedes eius lauit, & propriis capillis tersit.

SVMMA.

1 *Dominica in ramis Hieremias legitur duplici ratione. Et eius diei celebre officium.nu.4.5.7.13.14.15.16.*

2 *Processionem in ramis palmarum facit Ecclesia, in eaq; stationes aliquot.num.3. Et eius forma.nu. 10.*

8 *Rami cur gerantur virides, dominica sexta quadragesimæ.& nu.9.*

11 *Rami cur benedicantur sexta dominica quadragesimæ.*

12 *Hierusalem decima luna venit Christus, & cur ita.*

17 *Dominica in ramis palmarum, cur hoc nomen sortita. Et quam variè appelletur.nu.18.*

De dominica sexta in ramis Palmarum.

CAP. LXVII.

1 IN dominica † in ramis palmarũ, & in passione dñi legitur Hieremias duplici ratione. Primò, qa ipse manifestius de passione domini prophetizauit, quàm alij. Secundò, quia per eius passionem præfigurata est passio domini: qa deplorãdo captiuitatẽ Iudæorũ per Babylonios factam: præfigurauit & Romanã quam incurrerunt propter Christi passionẽ. In nocturnali autẽ officio, dicitur inuitatoriũ: Ipsi verò nõ cognouerunt vias meas. quod dicitur inuitatoriũ per cõtrarium: quia inuitat nos ad cognoscendum vias domini: per cõtrarium actum Iudæorum, qui non cognoscentes vias domini, non introierunt in requiem ipsius. In primo verò responsorio, ostẽditur securitas patientiũ tribulationes: & causa quare nõ est timenda tribulatio. Quia deus est adiutor in die, qua inuocaui te, &c. Versus est, In die tribulationis meę inuocaui, &c. Quia si deus adiuuat, nõ est timẽdũ. Vnde Iob. Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me, & est primi toni, quia à solo deo sperãda est liberatio & auxilium. Sequitur responsorium, Ingrediẽte dño, secundi toni, quia laudabant pueri dominum. s. vtranq; naturã. in Christo deitatem, cũ dicebãt, Osanna. i. salua obsecro. humanitatẽ, cùm dicebãt, Fili dauid. vel deum corde & ore pueri laudabant, sicut Iudæi corde & ore conuiciabantur. † Circa Iob. 17.
2 diurnũ verò officium dicendũ est, ꝙ post sabbatũ in quo ostẽditur deuotio Mariæ, sequitur Dominica in qua ostenditur deuotio puerorum, vngimus enim dominum cum Maria, & cum pueris veneramur. Et ideò facit ecclesia hac die processionem corporaliter & spiritualiter. Exierunt enim pueri extra castra obuiam domino venienti de Bethania in Hierusalem, & nos Hebr. 13.
similiter debemus extra castra, id est, extra delicias carnis

exire obuiam ei,ſicut dicit Apoſtolus , Exeamus extra caſtra, improperiũ eius portantes,& ſicut illi,ſic & nos in proceſſione noſtra cãtamus,Oſanna.vnde in ingreſſu de eccleſia cãtatur antiphona,Pueri Hebręorũ,& nos debemus eſſe pueri.i.innocentes,&debemus eſſe pueri Hębręorum.i. tranſilientium omnia terrena,ſiue peccata,Poſtmodum † facit eccleſia ſtationem in 3
aliquo loco competenti,vt ibi cum deuotione & lętitia ſuſcipiatur verbum Dei.i.Chriſtus,qui eſtverbum patris,ſuſceptus eſt cum lætitia à pueritia in Hieruſalem. In ſcripturis enim ſiue ſermonibus eſt Chriſtus,vnde ipſe in euangelio, Scrutamini ſcripturas,illę enim loquuntur de me,&eſt ipſe dulcedo ſcripturę.†Legitur autem euangelium de Mat.21.c. Cùm appro- 4
Ioan.5. pinquaſſet Ieſus Hieruſalẽ,&c.Miſit duos de diſcipulis ſuis dicens:ite in caſtellum, quod contra vos eſt, vnde alibi legitur, Miſit diſcipulos ſuos ſeptuagintaduos binos & binos.i.haben-
Luc.10. tes geminam charitatem Dei & proximi.Miſit inquam,quærere aſinam & pullum.i.Iudaicum populum & gentilem, vt eos duceret in cœleſtem Hieruſalem.Et legitur ideò hac die,quia
Pſal.91. ibi de fructu paſſionis habetur.Poſteà cantatur, † Occurrunt turbę cum florib.&palmis,& nos ſimiliter debemus ei occurrere cũ floribus virtutum & palmis victoriarum.Palma enim ſignificat victoriam,vnde,Iuſtus vt palma florebit in domo Domini.Et ſecundum Grego. ex qualitate palmarum deſignatur proficiens vita iuſtorum,& eſt octaui toni, propter victoriam Chriſti in capite & in membris,per quam peruenitur ad octauam reſurrectionis.Deinde redeunte proceſſione cãtatur cãticũ puerorum.ſ.Gloria laus,& honor tibi ſit rex, &c.p aliquos eccleſiam ingredientes,pręſertim per pueros, quia ingrediẽte domino in ſanctam ciuitatem Hebræorum pueri,&c.innocentes enim laudãt eum.Et no.quod Theodulphus † Aurelianẽſis 6
Epiſcopus apud Ludouicum Imperatorẽ Caroli magni filium, falſo à quibuſdã ſuis ęmulis accuſatus,ab eodẽ eſt Andegauis carcerali cuſtodię mãcipat⁹.Cũq; in hac dñica iuxta domum in qua cuſtodiebatur,proceſſio tranſiret,ille feneſtra aperta factóq; ſilẽtio hos pulchertimos verſ⁹ à ſe editos. ſ.Gloria laus, & honor tibi ſit rex Chriſte redemptor,cui puerile decus prõpſit,Oſanna pium.Iſrael es tu rex Dauidis,&c.pręſente Imperatore cantauit,cui intantum placuerunt,ꝙ mox illum à vinculis abſoluit,& Epiſcopatũ ſibi reſtituit,atq; eos hac die in fine ꝓceſſionis cãtari inſtituit.In egreſſu † eccleſię poſt cãticũ pue- 7
torũ cantatur reſponſorium ingrediente dño in ſanctam ciuitatem,quod eſt primi toni, propter primam ętatem,quia ſoli Deo cantãdũ eſt.Rurſus cantus puerorũ,qui fit ianuis clauſis,

ſignificat

ſignificat illud quod cantus & occurſus illorum puerorũ ſigni
ficabat. Præfigurabat enim occurſum & lætitiã Angelorum re
cipientium Chriſtum in cœlum poſt reſurrectionẽ, quã ſibi &
ſequẽtibus ſe per ſuam ſanctiſſimã paſſionẽ meruit aperiri: cu-
ius quidẽ clauſio Angelos nõ extra miſerat, ſed aditũ homini
bus nõ præbebat: & ideò pueri qui ſua puerilitate Angelos ſi-
gnificant, intra ianuas clauſas, quaſi Dño veniẽti occurrentes
ad aperiẽdum cœlum, vt eorum repararetur ruina, verſis vulti-
bus cum lætitia & clamore proferunt hymnum laudis eis, qui
ſunt extra, cum gaudio reſpõdentibus, ipſos intrantes cũ Chri
ſto in ſuum cõſortium receperunt. Hinc eſt ꝙ in ingreſſu eccle
ſiæ cãtatur reſponſorium: Ingrediente *D*ño in ſanctã ciuitatẽ,
&c. Declarãs hæc, quæ dicta ſunt, figurari per ea quæ fiunt. Cũ
enim ibi fiat mentio de reſurrectione: nã ibi fit mẽtio de pal-
mis, quæ victoriã Chriſti de morte & diabolo ſignificat: acci-
pit eccleſia factũ illorum puerorum in ſignum pręcedens eius
quod iam dictum eſt, & factum iſtorum in recordationem il-
lius. Sanè ante crucem & † in cruce rami virides infigũtur ad
notãdum ꝙ omnem virtutũ virorẽ à crucifixo habemus. Chri
ſtus enim ramus viridis fuit, habens in ſe: & nos ab ipſo omnẽ
virorem virtutum. Vnde ipſe dicit: ſi in viridi hoc faciũt: in ari- *Luc.23.*
do quid fiet? *I*n ſumma ergo dũ † proceſſionẽ facimus Chriſtũ
venientẽ ad nos ſuſcipimus, cum pueris obuiamus, ſi innocẽ-
tiam ſeruamus. Oliuas gerimus, ſi pacis & miſericordiæ operi
bus indulgemus. Palmas portamus, ſi de vitiis & diabolo victo
riam obtinemus. Virẽtes flores & frõdes geſtamus, ſi virtutib.
exornamur. Veſtimẽta ſternimus carni mortificantes. Ramos
carpimus, ſanctorũ veſtigia imitantes. Quòd proceſſio ciuita-
tem vel caſtrum egreditur, ouanter ad crucem, & ad loca pro-
montoria, ſiue eminentia vadens, recolit pueros Hebræos iuiſ
ſe verſus montem Olineti: innuens etiã ꝙ abſit nobis gloriari,
niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui autem Pontifici *Gala.6.*
extra vrbem, iuxta crucem, cum ſuis conſtituto occurrunt, &
cum ipſo ciuitatẽ ingrediuntur, accuratius agunt. Imitamur
enim populum Iſrael, & pueros eorum, qui extra ciuitatẽ Do-
mino occurrerunt, & cum eo illam ingreſſi ſunt. Hæc ergo ma
gna proceſſio repræſentat illã, quæ tali die facta eſt à turbis, &
pueris Iudæorũ cùm veniret Ieſus Hieruſalẽ, ſuper aſinam ſe-
dens. Significat etiam, ꝙ Dominus ad nos veniet: & ad æterna
tabernacula nos ducet. Vel fortè recolit proceſſionem filiorũ
Iſrael, qui hac die *I*ordanem ſiccis pedibus tranſierunt, & cũ
triumpho terram promiſſionis intrauerunt. Nec eſt hæc pro-
ceſſio inter alias dominicales computanda. Hæc enim ipſa

eſt præconiũ paſſionis:illę verò ſunt ſignificatiuę& rememora
tiuæ dñicæ reſurrectionis, vel aſcẽſionis. Vnde rectius faciũt
qui antè,quàm tertiá dicatur illas præmittũt.Hanc verò pro-
ceſſionem poſt tertiam huius diei cũ palmis celebrant.De hoc
ſub aſcenſione dicetur.†Et quidẽ huic proceſſioni lectio Za- 10
chariæ,& Euangeliũ Ioãnis rectè præmittũtur,quoniã ibi dñi-
ca proceſſio prophetatur:hic hiſtoria declaratur. In tractu in-
fantes ad præconia inuitantur. Paſſio in miſſa legitur. Benedi-
cuntur † autẽ & diſtribuuntur rami per ſacerdotẽ,licet Chri- 11
ſtus eos nec benedixiſſe nec diſtribuiſſe legatur,tũ quia Chri-
ſtus nõ honorauit eos,ſed fuit ab eis honoratus,& ex eis,tum
quia populus ille Iudæorum fecit hoc corporaliter & tempora
liter,ſed nos agimus hoc ſacramentaliter, & ſpiritualiter ad ef
fectum,qui in eorũ benedictione exprimitur.Illi nanq; feren-
tes ramos,triumphũ Chriſti nõdum cõpletum,ſed tẽpore paſ
ſionis cõplendum præfigurabãt.Vnde non oportuit ramos di-
ſtribui,vel benedici à Chriſto,quia nõdum figura fuerat imple-
ta. Eccleſia verò per tales repræſentat triũphũ Chriſti iã cõple
tũ ſecũdũ illud Col.2.Expolians principatus & poteſtates,trãſ
duxit cõfidenter,palã triumphãs illos in ſemetipſo.Quia ergo
nõ ſolũ ipſe triũphator eſt,ſed etiã per ipſius gratiam & ſancti
ficationẽ triumphabunt omnes electi,cõuenienter & benedi-
ctio ramorum,& diſtributio per ſacerdotẽ, qui Chriſtum re-
præſentat,debet expleri.Quare autẽ nõ fit feſtum de dicta aſi
na ſicut fit de cruce,dicetur in vij.parte ſub feſto crucis. Poſt
proceſſionẽ ſequitur ſtatim miſſa de paſſione Dñi, quia debe-
mus gaudere de fructu paſſionis,& cõpati,quia pro nobis paſ
ſus eſt.Ibi enim eſt,vnde lætemur.ſ.de amore,quẽ oſtendit no
bis in cruce. & vnde triſtemur. ſ.de peccatis noſtris : quæ tot
ſunt ꝙ propterea oportuit filium Dei pati. Venit autẽ decima
†luna,ſiue die primi menſis.i.ante ſex dies Paſchę ad ciuitatẽ, 12
in qua pateretur,vt eſſet in domibus Iudæorũ,ſicut præceptũ
erat in Exo.27.c.& in Deu.Decima luna accipietis agnum,im
molabitur autẽ agnus,quartadecima luna,id eſt,decimaquar-
ta die primi menſis ad veſperã. Et dominus eadẽ hora agnum
cum diſcipulis manducans, vbi legalis Paſchæ decreta cõple-
uit.Egreſſus eſt cum eis ſtatim ad locum orationis , & circun-
ſpectis omnib. cum iam veſperæ eſſent exiuit in Bethaniam,
cum duodecim diſcipulis.Nempè myſticè decima luna venit,
qa popul⁹ Iſraeliticus decima luna egreſſus eſt de Aegypto,ſi-
militer per iſtum verũ agnum, eſt data libera poteſtas populo
Iſraelitico,id eſt,videnti Deũ per fidẽ,exeũdi de peccato, quod
non fuit datũ per Moſem , & virgam eius.i.per diſciplinam &
ſacer

13 ſacerdotium legale. †In principio ergo miſſæ reducens eccle-
ſia ad memoriam dominicam paſſionem incipit ab oratione dĩ
cens, Dñe ne longe facias, &c. & eſt octaui toni, ſignificãſq; per
14 paſſionẽ venitur ad reſurrectionẽ. †Sequitur epiſtola, Hoc.n.
ſentite.ad Philip.2.c. In qua oſtenditur paſſio, & paſſionis fru-
ctus. Dicit ergo, hoc enim ſentite in vobis, quod eſt in Chriſto
Ieſu, id eſt, imitamini ipſum, vt ſicut habuit charitatem, qua vo
luit pati, ita & vos habeatis charitatẽ, qua patiamini oĩa tormẽ
ta tẽporalia, vt habeatis humilitatem quæ in Chriſto maximè
fuit, manſuetudinẽ & patientiã & intellectum reale, vt ſentia-
tis. Cito enim ſentitur dulcedo ſpiritus ſancti in corde, qñ eſt
ibi, & hi quidẽ ſunt fructus paſſionis, ſ. dulcedo in corde, & glo
ria. Quædã tñ eccleſiæ legunt lectionẽ, Venerunt enim in Hie-
15 ruſalem. Exo.15.c. †Viſo autem hoc fructu fit homo patiens,
quia generat patientiam conſideratio fructus, & ideò ſequitur
reſponſorium, quod reſpondet epiſtolæ. in quo oſtẽditur, quo-
modo per paſſiones venitur ad gloriã, & dicuntur ibi tria, quã
re eſt tertij toni. Primum eſt, Tenuiſti manu tua meam dexte-
ram Domine, & confirmaſti me in bono. Secundum eſt, In vo-
luntate tua deduxiſti me. Talis facit quicquid Deus vult. Ter-
tium eſt, cum gloria ſuſcepiſti me. Primum, eſt cauſa crucis. Se-
cundum, ipſa crux. Tertium, fructus ipſius. verſus eſt, Quã bo-
nus Iſrael Deus, qñ ſ. deducit ſuos ad paſſiones, vnde de B. Ste-
phano legitur, Lapides torrentis illi dulces fuerunt. Poſteà ſe-
quitur tractus, Deus, Deus meus reſpice in me, & quare me de
reliquiſti, &c. Et eſt ſecundi toni, quia ibi oſtenditur paſſio, &
fructus ipſius, vnde & titulus illius pſalmi eſt, pro ſumptione
16 matutina. Euangelium † de paſſione eſt, ſ. Scitis, quia poſt bi-
duũ paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Mat.
25.c. Et etiam offertorium, ſ. Improperiũ expectauit cor meũ
Deus, & miſeriam, quod ſumptum eſt de pſalmo 78. qui totus
ex perſona ſaluatoris orantis in paſſionis agone conſcribitur,
quaſi diceret Eccleſia, Ex quo Chriſtus tot paſſus eſt pro nobis
peccatoribus, libẽter patiar. Vnde dicit, Expectaui, ſupple, qua
ſi rem dulcem. Poſtcommunio de paſſione eſt, ſ. Pater, ſi fieri
poteſt, &c. Mat. 25.c. Et Mar. 8. cap. Et Luc. 21. cap. Et eſt octa-
ui toni, propter rationem præmiſſam. In quibuſdam eccleſiis,
dicitur in hac dominica & in diebus ſequentibus præfatio de
paſſione, prout dictum eſt ſub quarta feria cinerũ. Dicitur au-
17 tem † hæc dominica in ramis palmarum, eò quòd tunc rami
palmarum, ſi haberi poſſunt in proceſſione, portantur. Dicitur
etiam alibi dominica oliuarum, quia rami oliuæ portantur,
quod fit ad repræſentandũ filios Iſrael, qui cum ramis palma-

rum & oliuarum venienti Dño obuiam exierunt. Sequens quoque septimana maior vocatur: eò q maius & prolixius habet officiũ. †Dicitur etiã pęnosa: quia tunc præcipuè debemus vitia nostra punire. Vel quia Dñs in ea laborauit, & pœnas sustinuit recreando: sicut & in prima mundi hebdomada creando. dicitur quoque indulgentiæ: quia pœnitentes in ea absoluuntur. dicitur etiam sancta, quoniam in ea impij iustificãtur. Hæc 18
†autẽ Dñica in tribus priuilegiata est. Primò, quia illa die filij 19
Israel intrauerunt terram promissionis, & Iordanem sicco vestigio transierunt: sic enim contingit, quòd eo anno tot dies fuerunt vsq; ad Pascha, quot sunt ab hac dominica. Secundò, q̃a hac die veniens Dominus de Bethania, cum honore maximo in Hierusalem susceptus est. Tertiò, quia eadem die Dominus à templo ementes & vendentes eiecit.

SVMMA.

1 *Feria secundæ dominicæ in ramis, quid designet. Et eius officiũ. nu. 2. 3. 4.*

5 *Passio Domini, non recipit benedictionem, & cur ita.*

6 *Passionem cantantium voces variè mutantur. & nu. 7.*

De secunda feria. CAP. LXVIII.

Secunda feria †ostendit causam passionis. s. in Christo humilitatem & patientiam: & in Iudæis crudelitatem & inuidiam: in Iuda cupiditatem & auaritiã: & est introitus quarti toni, propter famã crucis: Epistola verò sumitur de Esa. 50. c. In qua ostẽditur principalis causa passionis Domini. Dominus Deus aperuit mihi aurẽ. s. ad intelligendum: & propter hoc de di genas meas volentibus, &c. †In quibusdã ecclesiis in hac & 2
in tertiis feriis dicuntur duæ lectiones in missa: pro eo, quod Christi passio à lege & Prophetis prænuntiata fuit. In respõsorio petit liberationem suam: Exurge Domine & intende, &cę. versus: Effunde frameã, & est tertij toni: quia virtute trinitatis liberamur ab inimicis Framea est spata quasi fremia, vel quasi ferrea. In euangelio †verò. s. ante sex dies paschæ: Io. 12. c. ostẽ 5
ditur triplex causa passionis, & dicit ante sex dies Paschæ: non ideò, q sex dies futuri essent ante Pascha, sed quia ibi causa passionis ostenditur. In Iuda ostenditur causa cupiditatis, eò q dixit: Vt quid perditio hæc, erat enim habens loculos: & ideò sic dicebat, vt numos furaretur: vt habetur in Ioan. in Iudæis causa est inuidia: quia moti sunt in eum propter laudem puerorũ dicẽtes: Si dimittimus eũ sic: oẽs credent in eum: & ideò quærebant interficere eũ. In ipso verò Christo est fructificatio totius generis humani. vñ in euangelio dicitur: Nisi granũ frumenti, &c. In quibusdã tamen ecclesiis in secunda feria legitur

passio

passio secũdum Marcum, scilicet, Erat Pascha & azyma post bi-
duum, &c. Et in tertia feria dictum Euangelium secundũ Ioan
nem, s. ante dies sex Paschæ, sed primi magis videntur historiã
sequi: quia post biduum, id est, post tertiam & quartã ferias, in
quinta feria Pascha, id est, agnus paschalis immolatus fuit. Præ-
tereà secunda dies creationis mundanæ minus est cæteris orna
ta diebus. Nam cum dixisset Dñs: Fiat firmamentũ in medio
aquarũ, nõ est additum: Et vidit Deus quod esset bonũ in quo
numerus binarius infamatur, quia primus ab vnitate degene-
rat, & diuisionẽ significat: Vnde in eo facta est aquarũ diuisio.
4 Non est † ergo mirũ, si hæc dies secunda, quæ illã respicit mi-
nus cæteris in officio dominicæ mortis purpuretur insigniis.
Sed non est multum attendendum, vtrum in secunda vel in ter
tia feria legatur passio. Quia enim quatuor euangelistæ passio-
nem Domini descripserunt: idcircò secundum quemlibet eorũ
passio legitur ex institutione Alexãdri Papæ, eo ordine, quo scri
pserunt. Nam die dominica legitur passio secundũ Matthæũ,
qui primus scripsit. Secunda vel tertia feria secundum Marcũ
qui secundus scripsit. Quarta secundũ Lucam qui tertius scri-
psit. Sexta feria secundũ Ioannẽ qui vltimo. Mediolanenses nõ
5 legunt passionem, nisi secundum Ioãnem: & in sexta feria. † Sa-
cerdos passionem lecturus, benedictionem nõ petit, quia in illa de-
scribitur esse sublatus qui author est benedictionis: vnde non
est à quo petatur. Legitur quoq; sine luminaribus, qa illa mor-
te extinctus nuntiatur, qui secundum Ioannem lux est mundi,
& vt repræsentetur, quia eius discipuli tũc quasi extincti sunt:
quibus ipse viuens dixerat: Vos estis lux mundi. Non fertur e-
tiam incensum: ad notandũ, ꝙ tunc feruor deuotionis vel ora
tionis, qui per incẽsum designatur, in Apostolis tepuit, vel po-
tius quasi extinctus fuit. Legitur etiã sine salutatione, siue sine
Dñs vobiscum, in detestationẽ salutationis Iudę: & sine respõ-
sione. non enim respondetur, Gloria tibi Dñe: quia in ipsa ex-
primitur, ꝙ Christus fuit à suis separatus per mortem corpora
liter & spiritualiter, qui metu mortis eo derelicto fugerant, &
6 nulla gloria sibi erat. † Non legitur etiam tota sub tono euan-
gelij: sed cantus verborum Christi dulcius moderãtur, ad notã
dum ꝙ dulcius verba Christi in ipsius ore resonabant, q̃ in ore
cuiuslibet euangelistæ referentis, cuius verba in tono euange-
lij proferuntur. Verba verò impiissimorum Iudęorũ clamosè,
& cum asperitate vocis, ad designandũ ꝙ ipsi Christo asperè lo
quebatur. In fine tamen in quibusdam ecclesiis benedictio pe-
titur, incẽsum portatur, & sub euãgelij tono legitur: qu a finita
est iam narratio passionis & ex tũc omnia verba sunt euãgelistę
narran-

narrantis,qui post Christi mortē vsq; ad resurrectionē cōtige-
runt. In aliis† tamen ecclesiis finis passionis quæ ad sepulturā 7
pertinet,in tono legitur doloroso, vt planctus mulierū de pas-
sione Christi lamentantiū designetur:de quo plāctu dicit dñs
in euāgelio:Filiæ Hierusalē,nolite flere super me,&c.& ad ma-
iorē deuotionē & amaritudinē propter Christi passionē in ani-
mis audientium excitandum.Et legitur super nudum pulpitū
prout sub feria sexta dicet.In offertorio:Eripe me.petit libera-
ri:sicut & in responsorio:& est quarti toni propter formā cru-
cis.In postcōmunione:Erubescant. petit persecutores suos c[on]-
fundi.& est primi toni,vt sic in regione quiescentium gaudea[t].

SVMMA.

1 *Feria tertia dominicæ in ramis,quid agat.& nu. 2. 3. Et quotuplici-
ter Ecclesia salutem suam in cruce consideret.*

De tertia feria. CAP. LXIX.

TErtia feria est similiter† de passione:quia manifestè quæ- 1
rebant eum interficere:vt habetur in euangelio:Erat au-
tē Pascha & azyma post biduum,&c.Et quia ecclesia c[on]-
siderat salutē suam in cruce tripliciter,scilicet in amore, que[m]
Dñs noster nobis ostendit in cruce: & in imitatione crucis: &
in salute nobis data per crucem:ideò dicit in introitu: Nos a[u]-
tem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi, &[c.]
ad Gala.vlt.c.Epistola verò est:dicit Hieremias: quæ est Hi[er.]
Hier.11. 11.c.& habentur in eo verba Iudæorum de crucifixione C[hri]-
sti:mittamus lignum in panem eius, id est, ipsum , qui se dixit
panem in ligno crucis.Audierant,enim,quòd ipse dixerat: Ego
sum panis viuus,qui de cœlo descendi: & hoc erat dictum per
lignum crucis,destruamus ipsum,vel doctrinam eius.Sequitur
Ioan.6. † responsoriū:Ego autem &c.Tertij toni propter triplex m[yste]ri- 2
tū,ꝙ ibi notatur:primū cum dicit:Induebar cilicio, id est hō
ostēdebā eis deitatē sed asperitatē humanitatis: & hæc fuit hu-
militas & sapientia.Aliud notatur ibi : Humiliabam in ieiunio
animam meam , s.Non reddendo malū pro malo:sed etiā ro
eis orabam:&hoc est tertium:vnde dicit,Et oratio mea in nu
meo cōuertetur,supple,ex quo eis non prodest:quia non [su]nt
digni.†Euāgelium verò:Erat Pascha.Mar.14.c. Est de pa[ssi]o-
ne, vbi dicitur,ꝙ Dñs crucifixus fuit hora tertia:& hoc dicit,
vt ostendat eorum impetuositatē:quia ab hora tertia linguis
eum crucifixerūt,dicētes: Crucifige,crucifige, nō cessantes.In
offertorio petit se custodiri à diabolo, & à mēbris eius. Vnde
dicit:Custodi me de manu peccatoris, idest diaboli:& ab ho-
minibus iniquis erue me.& est secūdi toni.In postcōmunione:
aduersum me,ostēdit malitiam persequētium: & meritum pa-
tientium.

tientium. Sequitur ibi, & in me psallebant, qui bibebant vinũ, &c. Id est, filij diaboli, qui inebriabantur de calice Babylonis.

SVMMA.

1 *Feria quarta dominicæ in ramis, Christus venditus fuit à Iuda. Et eius dictum significatio, tum officium. Et nu. 5.6.7 9.10.*

2 *Genu omne cur flectatur in nomine Iesu. & nu. 8.*

3 *Verba: omnis lingua confiteatur. cur intercepta fuerint in introitu missæ quartæ feriæ dominicæ in ramis.*

4 *Bosra ciuitas.*

11 *Sanguis à Christo quinquies exiuit.* 12 *Frixorium triplex.*

13 *Ieiunandum quarta feria dominicæ in ramis. & quam ob causam.*

De quarta feria. CAP. LXX.

1 QVarta feria, est illa, in qua Dñs venditus, †fuit à Iuda: q̃a non solum voluit pati pro nobis, sed etiã vendi, vt liberaret nos à venditione, quia primus parẽs vẽdidit nos diabolo, per esum pomi vetiti, vnde Esa. Gratis venũdati estis, & sine argento redimemini. Similiter multi vẽdũt se diabolo p momentaneã delectationẽ: sicut Adam vendidit se pro esu pomi vetiti. Quarta ergo feria venditus est Sol iustitiæ, ad nostrã salutem, & quarta feria formatus est Sol visibilis ad mundi lu-
2 cem. Orauit †autem Dominus, sicut habetur in euangelio huius diei flexo genu: & idcirco in introitu qui est Philip. 2. c. inuitat ecclesia vt in nomine Dñi omne genu flectatur cœlestiũ: qa eorum ruinam reparauit: terrestriũ, quia eos liberauit: Infernorum, quia eos induxit de lacu, in quo non erat aqua: vt dicit Zacharias, & est tertij toni, propter tria quę inuitãt ad flectẽdum
3 genua. Sequitur: †Et omnis lingua confiteatur, quia Dñs noster Iesus Christus in gloria est Dei patris, & sumitur de Apostolo. Veruntamen ordinator officij intercipit verba illa: Et omnis lingua confiteatur: eò q̃ Iudaica silet. Deinde sequitur lectio: Dicite filiæ Sion: ecce saluator tuus venit. Esa. 62. cap. Vbi habetur de mercede: dicitur etiam ibi, Ecce merces eius cũ eo, &c. Et dixerunt Angeli, Quosdã.n. latuit incarnatio: Quis est iste, qui venit de Edom. i. de terra. tinctis vestib. i. membris corporis, quę sunt vestimenta diuinitatis, sanguinis purpura tin-
4 cta de Bosra. †Bosra est ciuitas in Moab: & interpretatur firma siue munita, hoc est de inferno, i. de terrena habitatione: translatiua enim Bosra est Hierusalem, quam dominus quondam suo firmauit auxilio, sed facti Moabitæ. i. ex patre diabolo, vestes regis tinxerunt purpura sanguinis. Respondit: Ego qui loquor iustitiam, & sum propugnator ad saluandum, & dixerunt, Quare ergo rubrum est indumentum tuum? quasi dicat, Quare cruentatus es pressura crucis, si tu iustitiam loqueris?

At

At ille respondit. Torcular calcaui solus, scilicet pro omnib. vt
omnes liberarentur, & de gentib. non est vir mecũ. Post lectio
nem verò cantatur respõsoriũ, Ne † auertas faciem tuã, &c. In
quo orat ipse: vt per passionem veniat ad gloriã. Quia verò in 5
agonia prolixius orauit, vt habetur in euãgelio, ideò sumitur
offertoriũ, & postcõmunio de psalmo, qui intitulatur oratio
pauperis cum anxiaretur: excepto versu respõsorij, qui est, Sal
uum me fac Deus, quoniã intrauerunt aquæ vsque ad animam
meam. Epistola est similiter de Esa. 53. c. Domine quis credidit,
&c. in qua etiam describitur in eodem schemate, in quo ab e-
uangelista repræsentatur in passione, vbi, &c. Non est ei species
neque decor. & infrà, sicut ouis ad occisionẽ ducetur. Post † epi
stolam sequitur tractus: & in solito modo, scilicet immediatè: 6
& hoc ideò, quia ecclesia arctius luget, quàm soleat, & se plan-
git: vt dictũ est in quarta parte sub tit. de tractu. Tractus enim
significat planctum, & ideò in tota. vj. feria non dicuntur, nisi
tractus: responsorium verò est pœnitẽtium. Et quia Dominus
non est ista die crucifixus: sed tantum venditus, ideò non solũ
dicitur tractus, verumetiam & responsorium. † Passio, quæ se- 7
quitur: Appropinquabat, &c. Luc. 22. c. Conuenit cum præcedẽ
tibus, in qua exprimitur consilium Iudæorum, Iudæ proditio,
Domini passio. Postcommunio est, Potum meum cũ fletu mi-
scebam, potum, scilicet passionis, quando videlicet sudor eius
erat, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Potest etiam
dici, ꝙ duo sunt nobis necessaria. s. oratio & patientia, secundũ
quod dicit Dominus, Orate pro persequẽtib. & calumniantib.
vos. Ad hæc quidem duo inuitamur in introitu ad orationẽ, cũ
dicitur, In † nomine Iesu omne genu flectatur ad patientiã, exẽ 8
plo Saluatoris, de quo subiungitur, Christus factus est pro no-
bis obediens vsque, &c. Non est enim obediens in tribulatio-
ne, nisi qui libenter tolerat. Duę lectiones ideò leguntur, quia
hac die Domin⁹ traditus est pro duob. & à duob. populis, & in
quibusdam ecclesiis ab vtraque genua flectunt, quia ab vtro-
que populo adoratur. Prætereà, hac die sicut dicit Aug. consiliũ
inierunt Iudæi quomodo Iesum dolo tenerent: & occiderent,
& Iudas venit ad eos, & pacti sunt sibi pecuniam se daturos. Si-
cut ergo ecclesia repræsentat in vj. feria actus Iudæorum, ita &
in quarta cõsilium eorum. Quidam autem legunt primò lectio
nem illam, Dicite filię Syon. Et posteà illã, Domine quis credi-
dit, alij verò econuerso. Primi quidem attendunt solum illud,
quod diximus, scilicet ꝙ venditio Iudæ, quæ facta fuit quar-
ta feria, passionem Domini præcessit, de qua venditione fieri
videtur sermo in illa lectione, Dicite filiæ Syon, in illo verbo,

9 Ecce merces eius cum eo. Alij autem † attendunt, ꝙ primus
homo duas mortes incurrit, ſcilicet carnis & animæ, & Chri-
ſtus nos ab vtraque liberauit. Et quia mors animæ mortẽ cor-
poris præceſſit, ideò prius legunt lectionẽ illã, in qua agitur de
morte animæ, & de liberatione ab ipſa. De morte agitur in illa:
Dñe quis credidit, &c. ibi: Omnes quaſi oues errauim⁹, & vnuſ
quiſque in viã ſuã declinauit. De liberatione verò ſtatim ſe-
quitur ibi: Dñs poſuit in eo iniquitates eorum omnium noſtro
rum: & iterũ: Si poſuit pro peccato animam ſuam, videbit ſemẽ
longæuum. Ad animã etiã pertinet graduale vnicũ habẽs ver-
ſum. ſ. Ne auertas faciẽ tuã à puero tuo. i. ab eo., qui paruus &
10 humilis apparet in experiẽtia tribulationis. Sequitur † verſus:
Saluum me fac, &c. Vſq; non eſt ſubſtantia: Aquæ enim. ſ. ſedi-
tionis Iudæorum vſq; ad animam Saluatoris tollendam perue
nerunt, & illi qui erant limus profundi, infirmitati eius præua-
luerunt. Sicut autem Saluator animam ſuã poſuit pro anima-
rum noſtrarum redemptione: ita & corpus ſubiecit pro corpo
rum redemptione. Vnde in ſecunda lectione de ipſius corpore
agitur: ſanguine proprio rubricato, vbi dicitur, Quis eſt iſte, q
venit de Edom, &c. Et ibi: Quare rubrum eſt veſtimentum tuũ,
&c. Ipſe reſpõdit: Torcular, &c. Et quia de ſola miſeratione paſ
ſus eſt Dominus pro nobis: ideò propheta in perſona eccleſiæ
lectionem illam concludit, dicens: Miſerationum Domini re-
cordabor: laudem annuntiaui ſuper omnibus, quę reddidit no
bis Dominus deus noſter. Quia verò ꝑ quinque ſenſus corpo-
ris peccauimus: ideò ſequitur tractus: Domine exaudi oratio-
nem meam, &c. Habens quinque verſus, propter quinque vul-
11 nera Chriſti: ſeu quia quinquies exiuit ſanguis ab eo. † Primò
in circunciſione. Secundò, in oratione. Tertiò, in flagellatione.
Quartò, in crucifixione. Quintò, in lanceatione. Et in ipſo tra-
ctu genus humanum petit auxilium, & confitetur defectum,
quem ex peccato primi parentis incurrit, cum dicit, Quia de-
fecerunt dies mei ſicut fumus. Dies enim, eſt vita hominis: cu-
ius nox eſt mors: ſed hæc vita eſt abbreuiata: & defecit ꝓpter
ſuperbiã primi parentis, quæ ꝑ fumũ intelligitur. Et ſequitur.
Oſſa mea, ſicut in frixorio cõfrixa ſunt. Oſſa, ſunt vires interio
21 res vel fortes, q̃ ſunt eccleſia, q̃ carnes. i. carnale ſuſtẽtant. † Fri
xoriũ enim triplex eſt. ſ. peccatorũ recordatio, proximorũ cõ-
paſſio, futuri iudicij meditatio: in his frigitur bon⁹ homo. Clau
ditur aũt tractus, ſicut & lectio in miſericordia dñi. Vnde vlti-
mus verſus eſt: Tu exurgens domine, miſereberis, &c. † Hęc
13 igitur iiij. feria priuilegiata eſt: quoniã legũt in ea duæ lectiões
propter ordinandos in ſabbato ſequẽti. Itẽ, qa in ea die Chriſt⁹

venditus fuit xxx. denariis: sicut & Ioseph xxx. argenteis. Quia seruus non est super Dñm, nec discipulus super magistrũ. xxvj. dist. Quis dubitet, & ꝙ ab hac quarta feria sumptum est, quòd semper in quarta feria ieiunare, & abstinere à carnib. & carnalib. desideriis debemus: & in memoriã venditionis Christi hęc feria secundum locum obtinet, post sextam feriã, per totũ annum in ieiuniis pœnitentialibus.

SVMMA.

1 *Cœna Domini quæ tractanda habeat.*

De quinta feria. CAP. LXXI.

IN hoc † tractatu quintæ feriæ cœnæ dñi hoc ordine procedamus. Nam primò generaliter dicemus aliqua de officio sequentiũ triũ dierũ: posteà specialiter de officio huius diei. Et primò de introductione publicè pœnitẽtiũ in ecclesia, & de sacramentis, quib. hæc quinta feria specialiter insignitur. Secũdò, de triplicis olei consecratione. Tertiò, de huius diei missæ officio: vbi etiam agitur de pedum lotione, & officio vespertino. Quartò, de altarium denudatione, & tam de ipsorũ, quã de pauimẽti Ecclesię lotione: & de corporis Dominici reseruatione, & de quibusdam aliis. 1

SVMMA.

1 *Ecclesia luget trib. dieb. passionis. & cur ita.*
2 *Feria quinta dominicæ in ramis matutinas vertit in tenebras. Et de eius diei solennitate. nu. 28. 29.*
3 *Campanæ cur sileant sexta dominica in ramis trib. dieb. & nu. 5.*
4 *Signa cur fiant cũ tabula, ad tenebras sextæ feriæ dominicæ quadr.*
6 *Horarum principia cur omittantur feria sexta dominicæ in ramis. Itẽ aliæ multæ solennitates circa legitimũ ecclesiæ officiũ. n. 7. 8. 9. 10.*
11 *Hominum tria genera per Christum saluata.*
12 *Treni Hieremiæ vnde dicantur.* 13 *Trenis cur inseratur alphabetum.*
14 *Hebraicarum literarum interpretatio.*
15 *Candelæ, in tenebris dominicæ sextæ quadrag. cur extinguãtur. & n. 16. Et quot accendantur. nu. 17. Et quid illæ significẽt dissimili etiã numero. n. 18. 19. 20. 21. Et quid earũ extinctio. nu. 22. 23. 24. 26. Et quid de ea quæ remanet cæteris extinctis. 27. nu. 25. Clamor & benedictio post Benedictus, in tenebris, quid significet.*

De eadem quinta feria. CAP. LXXII.

PRænotandum † autem est, quòd ecclesia luget trib. dieb. quia tot dieb. fuit Dominus in sepulchro, sicut enim Ionas fuit in ventre cœti trib. dieb. & trib. noctib. & ita & fili⁹ hominis fuit in medio terræ, &c. Quod synecdochicè dictum esse asserit Aug. Nam pars illa sextæ feriæ qua fuit in sepulchro, 1

accipi

accipitur pro nocte,& die sextæ feriæ,& nox diei dominicæ si-
militer pro nocte,& die ipsius diei accipitur. Dies verò sabbati
integra est,s.nox cum die suo,id est, spacium videlicet viginti
quatuor horarum. Est ergo sensus. Fuit ergo Dominus in se-
pulchro tribus diebus & tribus noctibus,id est,tribus tempo-
ribus,quorum quodlibet constat ex die & nocte. Sic enim lo-
qui consueuimus, quia si aliquis etiam minima parte alicuius
diei fuerit in aliquo loco: dicimus eum ea die ibi fuisse. Fuit e-
nim secundum ipsum quadraginta horis in sepulchro,videlicet
quatuor horis sextæ feriæ,& vigintiquatuor sabbati,& duode
cim noctis diei dominicæ: quia quadrificum orbē morte trāf-
gressionis decem mandatorum mortuum viuificauit. Sed secū-
dum præmissa videtur,quòd triduana Domini sepultura de-
beat celebrari sexta feria sabbato,& die dominica. Sed respon
detur,quòd quia Dominus in nocte diei dominicæ resurrexit,
noctem illam ad honorem resurrectionis solenniter celebra-
mus. Vnde necesse est,ꝙ in quinta feria præueniamus & ita trī
duo, scilicet quinta & sexta feriis, & sabbato humiliationem
Domini in mœrore celebremus,quia & in quinta feria iam in-
teruenerat nefarium commercium Iudaicæ proditionis. Qui-
dam tamen cuilibet præmissorum trium dierū xxiiij. attribuūt
horas, volentes Christi defuncti exequias septuagintaduabus
horis celebrare & tristitiam septuagintaduorum discipulorum
2 meritò per hoc exprimere. † Sanè Ecclesia his diebus tenebras
colit & matutinas in tenebras finit: Primò,quia in luctu & mœ
rore est,propter Dn̄i passionem: & propter eius triduanā mor
tem exequias celebrat triduanas. Secūdò, officium tenebrarū
significat non tam tenebras materiales,quæ fuerunt super fa-
ciem terræ dum pendebat Sol iustitiæ in cruce, Fuit enim tūc
eclypsis miraculosa nō naturalis ꝑ tres horas: videlicet à sexta
hora vsq; ad nonā inclusiuè,q̄ etiam spirituales,quæ in illo tri
duo in cordibus fideliū extiterunt. Tertiò,per hoc ꝙ tenebras
colit,tenebrarum primatus insinuatur,quia his diebus incæpe
3 runt precedere dies: prout sub sabbato sancto dicetur. † In his
verò tribus diebus silent cāpanæ,quia tunc siluerunt Apostoli,
& prædicatores,& alij,qui per cāpanas intelliguntur. Sonus au
tem campanarū significat sonū prædicationis, de quo dicitur:
In omnē terrā exiuit sonus eorū. Nō enim iā circuibāt euāgeli
zando vicos,& vrbes: sed hymno dicto exierunt cū Iesu in mō
tem oliueti. Quibus cùm Dn̄s dixisset: Ecce appropinquat qui
me tradet, præ tristitia dormitauerunt,& à laudibus conticue-
runt. Vnde & à completorio siue à vespera, qua Dominus tra-
ditus fuit campanarū silentiū inchoatur: A vespera autem quia

Dn̄s traditus est,qn̄ videlicet discipuli fugerunt,campanis silen tium indicitur. Alij videlicet ad primam huius quintæ feriæ,& non vlterius pulsant campanas,fit tn̄ signum cum tabula.†Pri 4
mò,ad significandum Christi humilitatem,qui se abscondit & vsque ad mortē,& sepulturā se humiliauit.Ligni quidē vsus,hu milior æris sono hoc ostendit,& inde ecclesia orientalis vsum adhuc tenet lignorū:& vt populus humilior reddatur. Secūdò per signum tabulæ,terrorē accipimus. Tabula ergo pcutitur, quia magnus timor apostolis à Iudæis incutiebatur. Tertiò,per lignum in ligno malleum,s.in tabula suspensum, intelligimus Christum qui est lignum plantatum secus decursus aquarum: qui in crucis ligno pependit:& pendens orabat & prædicabat dicens:Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Cum li gno autem tantum pulsant:quia tūc solus Christus prędicator habebatur:& solus torcular calcauit. Quartò, p tabulā ipsam, lignū frūctiferum,s.Christum,per malleū,quo tabula percuti- tur,lignum præuaricationis significatur.† Quintò,ideò cāpa- 5
næ & non signum tabulæ vel alterius huiusmodi silent:quia li- cet maiora signa nostra,videlicet Apostoli à laude Dei in Chri sti passione siluerunt,minora tamen signa, vt mulieres nō silue runt:imò secutæ sunt ipsum vsque ad crucem.†Principia quo 6
que horarum,s.Deus in adiutoriū:& fines, s. per dominum,& benedicamus:& huiusmodi dimittūtur,quia recessit,& à nobis ablatus est sacerdos,& pastor bonus,qui est α & ω,id est prin- cipium & finis,qui etiam est summus sacerdos , & caput no- strum:& traditus impiis:nec est, à quo petamus quòd inten- dat in adiutorium nostrum. Percusso nanque pastore nostro, discipuli eius dispersi sunt.Sic ergo istud officium, quòd caret principio & fine,quasi mortuum & viduatum videtur, quia & patres nostri viduati post mortem Christi fuerunt.Non dicitur etiam Gloria patri:quia in Christi passione abscondita fuit for titudo gloriæ ipsius Christi:& in eius morte trinitas visa est ex tincta:in cuius laude dicitur ille versus:De hoc etiam sub do- minica de passione dictum est.Hoc etiam notatur in quibusdā ecclesiis,in quibus his diebus duo tantum cerei ante altare ar- dēt:tertio extincto,prout sub tit.de Pascha dicetur In his quo- que tribus diebus salutatio non fit,quia Dn̄s vobiscū,non dici tur,vt vitetur pestifera salutatio,per quam Iudas tradidit Chri stum dicens, Aue rabbi.Pax etiam non datur pro eo, ꝙ Iudas osculo tradidit Christum:& quia in duobus sequentibus die- bus in altari non cōsecratur,nec dicitur,Pax Dn̄i sit semper vo biscum:nec,Dona nobis pacem.In quibusdam tamē ecclesiis datur hodie pax,pro eo quod hac die sacramentum sacramēto

rum

7 rum,ſcilicet euchariſtiæ inſtitutum eſt. † His quoq; diebus fit
officium humilius ſolito,propter Domini humiliationem &
triduanam eius ſepulturam, quam celebramus. Veruntamen
nocturnale officium,per quod ſignificantur prophetiæ propheta-
tarum,alta voce & manifeſtius cantatur, quia Prophetæ & alij
ſancti patres veteris teſtamenti alta & aperta voce,quæ deChri
ſto erant ventura,prædixerunt:& quod ſpiritus ſanctus ſibi di
ctabat remota formidine nuntiarunt.Diurnum verò officium,
per quod Apoſtolorum prædicatio figuratur voce demiſſa, &
quaſi ſub ſilentio cantatur:quia tunc Apoſtoli omnino tacue-
8 runt,aut ſaltem occultè prædicauerunt. † Incipit autem tene-
brarum officium: zelus domus tuæ comedit me,id eſt,amor ve
hemens eccleſiæ fuit cauſa,quare paſſus ſum. Non dicitur inui
tatorium:ne inuitemur, ſed potius per ſilentium deteſtemur
peſtiferum Iudæorum conſilium,& conuentum factum , vt
*I*eſum caperent in ſermone,& eum morti traderent. Præterea
tunc Apoſtoli diſperſi erāt,q alios ad dominū inuitare & con-
9 uocare cōſueuerāt. †Hymnus etiā laudis nō dicitur:quia tunc
fact⁹ eſt opprobriū hominū & abiectio plebis.Finis dominicę
orationis, quæ dicitur ante lectiones,dicitur in ſilētio: ꝓ eo ꝙ
de euāgelio ſumitur.Nam tūc euangelica enuntiatio fugienti-
bus Apoſtolis ceſſauit:& eſt notādū,ꝙ Chriſtus cuius eſt ipſa
oratio,auulſus à cęteris,&quaſi in ſilētio orauit:ſed tūc fit ſo-
nitus per tactū ligni cum manu:quia & Chriſtus in ligno cru-
10 cis pendens , voce magna clamauit.† Non dicuntur etiā in le
ctionibus.Iube domine benedicere:nec tu aūt Domine,qa re
ceſſit paſtor & ſacerdos,q gregi benedicere & miſereri debet:
ſed quia illū ꝓpter peccata amiſimus,ad hoc vt eū recuperare
valeamus,admonemur ꝑ verſum illū:Hieruſalē , Hieruſalem,
cōuertere adDñm deū tuum,qui in fine lectionū dicitur,vt ad
pœnitentiam cōuertamur:nam poſt luctū gaudere poſſumus.
*P*er hoc autem ꝙ dicitur bis Hieruſalem, arguitur duritia *I*u-
dęorū,& peccatorum,ſicut alibi in euangelioHieruſalē,Hieru
ſalē,quę occidis Prophetas,&c.Rurſus per iube Domine intel-
liguntur ad prędicationem euntes:per tu aūt,vnde redeuntes.
Ideò ergo neutrū dicitur,quoniam Apoſtoli , quos repręſen-
tant,qui lectiones legunt,his dieb.fugerant.vnde nec ad prædi
cationē miſſi ſunt,nec qui miſſi erant, ſublato domino redie-
11 runt.Omnes antiphonæ ſunt de paſſione & compaſſione.†In
his etiā trib.noctib.nouē pſalmi,nouē lectiones,& nouē reſpō
ſoria diuiſim per ſingula nocturna cantantur , ad oſtenden-
dum , quòd Chriſtus in infernum deſcendens tria homi-
num genera,ſcilicet virgines,coniugatos , & continentes inde

rapuit,& ad angelorum societatem transiuexit,quæ tria genera in euangelio distinguuntur per eos,qui in mola, & per eos qui in agro,& per eos qui in lecto sunt. Tria ergo hominum genera,s.qui fuerunt in lege naturali,& in tempore legis, & prophetarum,per tria nocturna recolimus,& sicut illi per mortem domini in tribus sociati sunt nouem ordinibus angelorum,s.in actionibus,cognitionibus,& gaudiis:ita per tres noctes dominicæ sepulturæ nouem psalmi nouem lectionibus,& nouem responsoriis subduntur:psalmi enim ad actiones , lectiones ad operum Dei cognitionem,responsoria verò ad gaudium,& ad cantum pertinent angelorum. Cæterùm tres primæ lectiones, vel in quibusdam ecclesiis sex,sunt de trenis Hier.deflentis captiuitatem populi sui:non solum Babylonicam:sed etiam Romanam quam incurrunt propter passionem domini, & ideò dicuntur lamentabiliter in personam sanctorum de Iudæis, qui deflent casum gentis suæ.Sicut enim ille deplorauit mortẽ Iosue regis occisi in futuram destructionem gentis:ita & nos deploramus mortem & passionem Christi regis nostri. In fine autem lamentationum dicit idem Hier. spiritus oris nostri Christus Dñs captus est in peccatis nostris. Aliæ verò tres sunt de expositione psalmi tractantis de passione:& ideò voce depressa leguntur tres vltimæ de epistola Pauli. 1.ad Cor.11. Conuenientibus vobis in vnum,&c.vbi ostendit Apostolus, quomodo debet cœna domini sumi. Ex quibus sex lectionibus apparet, ꝙ Prophetæ præuiderunt Christum occidendũ: & Apostoli docent occisum. Dicuntur autẽ treni,id est † lamentationes,à tre 12
nato monte,vbi lamenta animarũ,quæ ibi puniuntur, sæpè audiri dicuntur. Inde etiã dicitur trenũ, quod est plenum lamentationis & funeris.Dicuntur etiã treni: quia semper tres versus post vnãquanq; literam Hebraici alphabeti sequũtur:quod alphabetum totum per ordinẽ in illis lamentationibus ponitur.
† Primò,qa mos fuit hebræis illud ponere in eorũ cantibus, si 13
ue luctus siue lætitiæ alicuius rei multũ notabilis : prout patet in vlt.cap.Prouerbiorum:Mulierẽ fortem,&c.& in quibusdam aliis locis,prout habetur in procemio libri regũ.Secundò,quia sicut dixit Hiere.in eodẽ procemio & in prologo Bibliæ,versus, quibus dictæ literæ ante ponunt in lamẽtationibus Hiere.incipiunt in hebræo ab eisdẽ literis.Tertiò vt per hoc nõtetur cæcitas & duritia Iudæorum,qui res tanquam alphabetũ notissimas,videlicet passionem filij dei intelligere, & credere nolunt: dicẽte propheta:Miluus in cęlo,turtur,& ciconia cognouerũt tẽpus aduentus sui:Israel autem me non cognouit : & populus meus non intellexit. † Quartò,quia interpretationes literarũ 14
ipsarum

ipſarũ maxima ex parte continent ſententiã verſuũ quib. ante-
ponũtur. Circa quod notãdũ, ꝙ Aleph, interpretatur doctrina.
Beth, domus. Gimel, plenitudo. Deleth, tabularũ ſeu ſcriptura-
rũ. Et hæc ſiquidẽ eſt prima cõnexio literarũ ipſarũ, vbi dicitur
ꝙ doctrina eccleſiæ, quæ eſt dom⁹ Dei, eſt in plenitudine ſcri
pturarũ. He, iſta: Vau & zay hæc. Beth, vita, hæc eſt ſecunda cõ
nexio, vbi dicitur: ꝙ iſta & hæc doctrina, quam prædiximus eſt
vita quam viuimus. Thet, bonũ, Ioth principium, hæc eſt tertia
cõnexio, vbi dicitur, ꝙ bonum eſt principium per ſcripturas,
quaſi per ſpeculũ ſaltẽ in ænigmate agnoſcere Dominũ. Caph,
manus. Lamech, cor vel diſciplina, hæc eſt quarta connexio, v-
bi dicitur, quòd in vtero cordis diſciplina exigitur, qa nihil fa-
cere poſſumus, niſi quæ facienda erunt, agnouerimus. Mem, ex
ipſis. Num, ſempiternum. Samech, adiutorium, hæc eſt quinta
connexio, vbi dicitur ꝙ ex ipſis ſcripturis eſt nobis ſempiternũ
auxiliũ, Ain, oculus. Phe, errauit. Sadech iuſtitia vel conſolatio,
hęc eſt ſexta connexio, vbi dicitur ꝙ ſæpè dicta ſcriptura, eſt
oculus errantib⁹, & conſolatio. Caph, aſpice ſuper. Res caput.
Sin, ſuper vulnus. Thau, ſignum vel cõſummatio, hęc eſt ſepti-
ma connexio, vbi etiam in numero fit myſticus intellectus, vbi
dicitur, Aſpice in ſcriptura cõtineri caput noſtrum, à quo habe
mus medelam ſuper vulnera, & ſequimur cõſummationem. i.
vitam æternam. Sic ergo Saluatoris exequiæ celebrantur, vt in
modico apice ab aliorum defunctorum exequiis diſtare videã
15 tur. † Conſequenter candelę & & lumen extinguuntur, nam
hæ tenebræ trib. noctibus celebratæ, ſignificant tenebras quæ
tribus horis fuerunt Chriſto in cruce pendente, vel ideò tri-
bus noctibus lumen extinguitur, quia verum lumen triduo ia
cuit in ſepulchro. Circa quod aduertendum eſt, quòd quidam
accẽdunt ſeptuaginta duas candelas, quidam vigintiquatuor,
quidam quindecim, quidam duodecim, quidam nouẽ, quidam
ſeptem, & ſecundum quoſdam non eſt numerus certus, omnes
16 tamen non ſine myſterio agunt. † Septuaginta duæ candelæ
quæ extinguuntur, deſignant ſeptuagintaduos diſcipulos,
quorum prædicatio in morte Chriſti penè extincta eſt, ſignifi-
cant etiam quod Dominus ſeptuaginta duobus horis iacuit in
ſepulchro per ſynecdochen intellectus, vel tot accenduntur,
17 propter lxxij. nationes ſeu genera linguarũ. † Viginti quatuor
candelæ accẽduntur. Primò, quia Sol iſte, qui mundum, xxiiij.
horis diei & noctis illuminat, ſignificat Chriſtum verum
Solem, qui extinguitur, quia Chriſtus occubuit veſpere paſ-
ſionis, & tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram. Secun-
dò, dies cuius maius lumẽ Chriſtus eſt, nox verò cuius minus

lumen ecclesia est, luminaria sunt Apostoli, & alij viri Apostolici: q sunt quasi xxiiij. horæ, quæ diei Christo, & nocte ecclesiæ famulãtur. Vigintiquatuor luminaria ergo extinguũtur, qa Apostoli in vnoquoq; die p xxiiij. horas latuerũt. Tertiò, vigintiquatuor cãdelæ designãt versum, Glo. pa. &c. q in nocturnis festiuitatũ vigintiquatuor vicib. solet dici. Primò post, De⁹ in adiutoriũ, secũdò. post inuitatoriũ, tertiò, post hymnũ nouies in psalmis triũ nocturnorũ, ter in responsoriis, & Te Deum laudamus, qnasi Gloria patri est. Iterũ, ad laudes semel post, De⁹ in adiutoriũ, quinquies in psalmis sequẽtib. semel in hymno, & semel post, Benedictus. Versus enim ipse hoc officio tacetur, vt præmissum est, quia ille, in cuius laudẽ dicitur, in sepulchro iacet, ideóq; vigintiquatuor cãdelæ ad hoc designãdũ extingũtur, vel significãt xij. Apostolos, in quorũ honore toties dicitur Gloria patri in nocturnis, prout dictũ est in procemio. v. partis.
18 †Quindecim cãdelæ significãt xij. Apostolos, & tres Marias, sequebantur Dñm, quæ extinguũtur, quoniã tũc omnes laudes Dei tacuerũt. Apostolis tamen fugientib. ipsæ Mariæ, quia minus timebãt, circa Christũ quoad poterãt versabãtur, vnde legitur, Pelli meę cõsumptis carnib. adhæsit os meũ, & de. sunt tan. la. ci. dẽ. meos. labia. i. mulieres, quæ sunt quasi pellicula circa dẽtes.

Iob. 9.

19 †Vel quatuordecim ex illis candelis significant quatuordecim articulos fidei, quorũ extinctio, significat extinctionẽ fidei factã in fuga Apostolorũ, extinctio verò vltimæ cãdelæ significat mortẽ Christi.
20 †Duodecim cãdelæ accẽsæ, repræsentãt duodecim Apostolos, quæ extinguũtur, ad notandũ quòd Apostoli tũc siluerũt & fugerũt, & penè extincta est fides in eis.
21 †Nouẽ candelæ significãt genus humanum, quod per peccatũ se à nouem ordinib. Angelorum, & à vera luce exclusit.
22 †Septẽ candelæ significant gratiam spiritus septiformis, quæ in cordibus discipulorũ penè fuit extincta. Vbi verò non obseruatur certus candelarum numerus, sed quilibet laicus pro velle candelam apponit, huiusmodi candelę significant Prophetas, & alios sanctos patres, qui Christum venturum lumen nostrum prænuntiantes & verba salutis prædicantes, diuersis pœnis vexati mortui sunt & extincti. Porrò omnes candelæ non simul, sed vna post aliã extinguuntur, quia discipuli nõ simul à Christo, sed successiuè vnus post alium discesserũt. Alia etiam ratio iã sequitur.
23 †Quidã extinguũt eas post singula cãtica, vsq; ad plenã extinctionẽ, figurãtes ꝙ singulis cãticis siue psalmis mœstitia decidimus, quia verus Sol occubuit, gaudiúmq; nostrũ in luctũ est cõuersũ. Iuxta illud, Cecidit corona capitis nostri. cõuersus est in luctũ chorus noster. Alij in tribus vicib. eas extingunt,

24 gunt:recolẽtes triduanam Dñi sepulturã.† In quibusdã quo-
q; Ecclesiis candelæ quadam manu cerea extinguũtur:quæ si-
gnificat manum Iudæ:de qua Dñs dixit:Qui intingit manum Mat. 26.
mecum,&c. Quæ fuit quasi cerea.i.ad malũ flexibilis: per quã
Christus rex noster,& vera lucerna, traditus fuit: & quantum
25 in illo fuit extinctus. Cãdela autẽ, quæ in medio est, nõ† ex-
tinguitur:sed in fenestra vel arca accensa seruatur occultè:vt
posteà reueletur, & Ecclesiam illuminet. Nempè candela ipsa
sub eis lumẽ occultatum significat.Primò,fidẽ,quæ in sola vir-
gine remansit:per quam posteà omnes fideles docti & illumi-
nati sunt.Secundò, significat Christum,qui licet videretur se-
cundum carnẽ extinctus, tamẽ secundum diuinitatem,quæ il-
lis erat occulta,viuebat:& posteà resurgens cum luce clarissi-
ma se suis discipulis manifestauit. Tertiò, occultati luminis,
quod videbatur extinctum, reuelatio:notat fidei illuminatio-
nẽ in Apostolis,& aliis,in quibus tũc penè extincta erat.Quar
tò,notat fidem post infidelitatem.Quintò not.ꝙ ignis spiritus
sancti,qui in fidelibus videtur extinctus:iterum relucescet in
eisdẽ.Sextò luminis renouatio,significat noui testamenti reno
26 uationem.†Septimò, luminaria successiuè vnũ post alterum,
extinguũtur:&vnũ quasi penè extinguitur,quia abscõditur,&
posteà reuelatur. Ad notandũ, quod peruersi vineę cultores,&
generatio praua nũtios patris,videlicet Prophetas,per varia tẽ
pora cõpleto suo ministerio prophetiæ occiderũt: & tandem
patris hæredẽ, quẽ in sepulchro positũ lumine occultato figu-
ramus:cuius luminis reuelatio est, resurrectionis eius manife
statio,& cõmemoratio. Sanè cãdela quæ vltima extinguitur,
est maior cæteris,secũdũ quosdã: & significat Christũ qui fuit
Dñs prophetarum:secundum alios verò vbi nõ est maior cęte
ris similiter significat Christũ,q reputatus est vnus ex prophe-
tis,& vltimus extinguitur: quia nullus post eũ apud illos pro-
pheta surrexit:sed extinctus eis perfidiæ tenebras dereliquit.
Et ad cãticum Euãgelicum cãdela ipsa extinguit', qa Christus
euangelizãs occiditur.Et attende,ꝙ in hoc officio pastoris of-
ficia,vt capitulũ subticẽtur, qa pastores dispersi fuerãt: versus
tamẽ,quod est minorum officium,nõ omittitur:quia discipu-
li minus cogniti videbãtur. Vnde & hoc officium triduanũ po
tius à minorib. celebratur in typo minorum discipulorum, &
27 mulierum,qui Dñm sequebãtur.† Vociferatio ad benedictus
& tumultus popularis,qui tunc fit,cõcrepatio est Iudæ prodi-
toris,& tumultus cohortis, quam cum gladiis & fustibus Iu-
das cõtra Christũ adduxit:vel cæci discipuli salutatio dicẽtis,
Aue rabbi. Tertiò cãticum ipsum tunc alta voce dicitur, ad no

tandũ; q̃ mulri iuterfecto Antichristo gaudebũt. Clãgor cantẽ tiũ Κύριε ἐλέησον, est tumultus Dñm persequẽtiũ, & eũ ironicè adorãtiũ; vel significat lamẽta sanctarũ mulierũ, quæ sequebãtur Dñm, quæ legũtur posteà lamẽtari sedẽtes cõtra sepulchrũ, τρόποι verò. i. versus illi, qui in illis tribus noctibus, cum Κύριε ἐλέησον, & Dñe miserere, quasi lamẽtabiliter cãtãtur, significant lamẽtationes & dolores mulierũ, de cognatione sua: quæ à Galilæa fuerunt secutæ Iesum, inter quas erant Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Maria Salome, plorantes iuxta sepulchrũ. † In quibusdã Ecclesiis tropis cãtatis, procidẽtes ad 28 terrã, dicũt in tenebris sub silentio: Miserere mei Deus, & collectã: Respice quæsumus Dñe: in quo timor Apostolorũ in occultis notatur. Posteà fit cũ manu vel alio quodãmodo sonitus ante luminis reuelationẽ, qui sonitus repræsentat terroris eorum incussionẽ, vel ex tumultu cohortis, vel ex terræmotu: in quibusdã tamẽ ecclesiis ignis nouus de lapide producitur: qa per Christum mediatorem nostrum nobis spiritus sanctus infunditur. † Ab hac quoq; die vsq; ad octauã Pẽte. in quibusdã 29 ecclesiis officium B. Mariæ omittitur, vt memoriæ atq; reuerẽtiæ passionis & resurrectionis, de quibus in ecclesia hoc tempore agitur, ardentius insistatur. Cùm enim honor & obsequiũ specialiter hoc tẽpore Christo eius nato in nostra humanitate passo & glorificato impensum redũdet in ipsam matrẽ, nulla quidẽ sibi fit iniuria ipsum officiũ omittẽdo. Omittitur etiã officiũ mortuorũ: quia cùm recordatio beneficiorũ Christi præcipuè, quæ ipse passionis & resurrectionis suæ tẽpore cõtulit, omnẽ nostrum effectum & intellectum requirat. Proinde ecclesia illud officiũ, quod ad ipsum Christum spectet, in quo de eius passione & resurrectione agitur, eo tempore agit, vt sic nõ ad plura dispersa, ad vnum duntaxat vehementius occupetur. Nec per hoc defuncti qui sunt in purgatorio dispendium patiuntur, quia cùm sint nobis per charitatem vniti, beneficia nostra secundum quod meruerunt, participantur ab eis: nec expressius memoria pro illis fieri posset, quàm agendo memoriam de morte & resurrectione Christi, per quã à pœnis liberari expectant. Extra ecclesiã tamen vtile est ipsa officia dicere

SVMMA.

1 *Officium diurnum feriæ quintæ Dominicæ quadragesimæ, & eius forma, etiam sunt. nu. 3.*

2 *Remedia duo contra peccatum.*

4 *Pœnitentes cur admittantur in Ecclesiam sexta feria Dominicæ in ramis. & nu. 5. 6.*

De

De diurno huius diei officio. CAP. LXXIII.

1 SEquitur de diurno † huius diei officio videre. Et quidē hæc
quinta feria insignitur sacramētis: tū ab ecclesia, tū à Domi
no institutis: in qua die primò pęnitētes in ecclesia introdu
cuntur, qui in capite ieiunij, de ea eiecti fuerant. Vñ in canone
Inn. ita legitur: De pœnitentialibus verò, qui siue ex grauiori-
bus omissis, siue ex leuioribus pœnitētiā gerūt, si nulla interue
niat ægritudo: quinta feria ante Pascha eis remittēdum Rom.
Ecclesiæ cōsuetudo demōstrat. Primò ergo, de pœnitētiū intro
ductione in ecclesiam dicturi, aliqua de ipsorum eiectione præ
mittamus. Siquidem misericors & miserator Dñs, cuius mise-
ricordiæ nō est numerus, sicut in psalmo habetur: misericordi
ter semper agens, & peccatorum salutē sitiens, per huius mun
di pelagus periculosè nauigantibus & quandoq; fluctuantibus
inter alia multa remedia specialiter duas naues siue tabulas pa
2 rauit. Prima est baptismus. † Secunda pœnitentia, sicut Aposto.
ait ad Ephe. & quidem pœnitentes de ecclesia eiiciuntur, repræ
sentat exilium & eiectionem Adæ & Euæ de Paradiso propter
esum pomi. Peccatores ergo de ecclesia eiicimus, & eiectis pœ-
nitentiam septennem, aut aliam pro criminum qualitate impo
nimus, & eiecti per septem hebdomadas extrà morantur, quia
genus humanū in Adā lapsum iudicio Dei in hoc exilio septē
milibus damnatur annorum. Maria quoque lapsa, septem die- *Num.* 12.
bus extitit extra castra. Forma eiectionis habetur in concilio
Agaten. Eiectionē verò Cain à facie Domini, repræsentat eccle
sia excommunicando viros sanguinum, præcipuè cum candelis
extinctis, quia & ille & isti spiritum vitiis extinxerunt, quæ can
delæ in prolatione anathematis debent proiici, & pedibus cō-
culcari, nec vlterius debent ad aliquem vsum sicut nec sal infa
tuatū assumi. Eiecti ferūt candelas in manibus, ad signandum,
ꝙ pro opere quo primi parentes porrexerunt manus ad pomū *Gene.* 4.
vetitū, apposita est ignea romphæa in Paradiso. Clauduntur co
ram eis fores ecclesiæ in signum aditus Paradisi quondam ob-
3 clusi. Quòd de loco ad locū † vadunt, siue in exilium mittūtur,
significat, ꝙ Cain post mortē fratris profugus & vagus fuit su- Iob 12.
per terram. Quòd ciliciis & laneis vtūntur de Iob tractum est:
qui pœnitētiā in fauilla & cinere agēs, sacco se operuit, & de Ni
niuitis qui similiter fecerunt. Ciliciū quoq; portant, in signum
pellicearū tunicarū Adæ & Euæ. Io. etiā habitū recolentes. Car *Ioan.* 3.
cer pœnitentiæ à Ioseph initium habuit. Quòd comā & barbā *Gen.* 41
nutriunt, tractum est de Ioseph, cui in carcere posito, ista excre Iob 2.
uerunt. Quòd iacēt, aut sedent in terra: sumptū est de Iob, qui *Gen.* 3
in sterquilinio sedit: in terra etiam comedunt, quasi ipso facto
dicant:

dicant:Maledicta est terra in opere tuo.Nō dicitur eis,Aue,q̄a
nondū erat mutatum nomē Euæ.Quòd pedes nudāt,nudita-
Gen. 32. tē repræsentant Adæ.Quòd ieiunant,ꝙ indigēt ornatu gloriæ,
ꝙ baculis vtuntur,tractum est de Iacob,qui peregrinans in ba
culo Iordanem transiuit. In his etiam omnibus inuitantur ad
humilitatem & purgatoriā confessionē,& tam peccatorum, q̄
æternæ pœnæ meditationem,& ꝙ sint memores suæ peregri-
Gen. 3. nationis.Nanque eiiciuntur de ecclesia,& post eos cātatur: In
sudore vultus tui vesceris pane tuo,hoc ideò fit,vt videntes ec
clesiam pro eis esse confusam, magis ac magis cōfundantur in
vestimentis quippè sordidis & excremento crinium & barbæ,
multiplicatio miseriæ peccatorum insinuatur,quasi dicant ip-
so facto iniquitates meæ multiplicatæ sunt super capillos capi
Psal. 68. tis mei.Quòd in terra iacēt,eis æternam damnationem ad me-
Psal. 21. moriam reduci,quasi dicant:Dñe perdes omnes qui in terram
descenderunt,id est,qui dediti sunt terrenis, nisi resipiscant.
Quòd de loco ad locum cūm baculo vadunt, eis ad memoriā
peregrinationē suam reducit, qui per peccatum recesserunt à
Psal. 22. deo,in baculo enim intelligitur correctio,& consolatio, & su-
Mar. 4. stentatio,quasi dicant:Virga tua & baculus tuus ipsa me cōso-
lata sunt:est autē baculus cubitalis,quia in qua mensura mēsi
fuerint,remetietur eis.†Sed quæritur quare hac die pœnitētes 4
in ecclesiā introducuntur?Respōdeo in quinta feria Deus crea
uit pisces & volucres,pisces,in aquis reliquit,volucres, in aera
leuauit,iuxta illud:Magnæ Deus potētiæ,qui ex aquis,&c. par
tim remittis gurgiti,s. pisces,partim leuas in aera,s. volucres.
Per pisces intelliguntur cupidi,auari,& luxuriosi, qui in fluxu
cupiditatum huius mundi delectantur. Volucres sunt spiritua-
les,qui in spiritualem conuersationem quasi in aera leuantur.
Pœnitentes igitur in quinta feria in ecclesiā introducuntur, &
quasi segregati à malis & ab huius mundi deliciis,in cœlis ani
mo conuersantur.Præterea in fine quintæ ætatis,quā hæc quin
ta feria significat,Ioan.Bap.pœnitentiā prædicauit:& Dñs no-
ster venit in mundum,peccata absoluēs:prout in prima huius
de oratione dicitur.†Rursus in hac die institutum est sacramē 5
tum sacramentorum,s.corporis & sanguinis Dñi, cùm Dñs ve
tus finiuit test.& nouum inchoans, panem & vinum in corpus
& sanguinem suum transubstantiauit, quod est sacramentum
misericordiæ.Quia ergo Christus solus de misericordia crimi-
na tollit,vt præmissum est,ideò pœnitentes hac die reconciliā-
tur,quia hac die misericordiæ consecrauit sacramentum, & in
de est ꝙ missa huius diei solenniter cantatur,vt ibi dicitur.Me
ritò igitur hac die,quæ tota in remissionem peccatorum cōse-
crata

crata est, pœnitētes recōciliātur ad percipiēda corporis & sanguinis dñi sacramenta. Decuit itaq; hoc sacramentum sacramentorū in fine institui quintæ feriæ aduenīete sexta feria: eò ꝙ in fine quintæ ætatis, & in primordio sextæ, lex finē, & Euā-
6 geliū sumpsit exordium. † Præterea, hac die absoluuntur, quia in ea die Christus fuit captus & ligatus, quæ ligatio absolutionē nostrā operata est. Hac etiā die Christus lauit pedes discipulorū suorum, vt pedes & affectus nostros lauet, id est, soluat à
7 peccatis. † Forma verò recōciliationis est hæc. Exit Pontifex ad patentes ecclesiæ, vbi iacent pœnitentes prostrati in terra, & eos vice Christi vocat ad timorē Dñi dicens ter: Venite, ve. ve. filij audite me, timorē Dñi docebo vos. Hanc esse Christi vocē probat tit. Ps. 28. de quo sumitur qui talis est psalmus David cùm mutauit vultum suū corā Abimelech. Abimelech interpretatur patris mei regnū, per quē Iudæos accipimus: corā quib. verus Dauid mutauit vultum suum, i. sacrificādi ritū, & ferebatur in manib. quando panem & vinum dedit discipulis, dicens: Hoc est corpus meū, & hic est sanguis meus: quod quidē hodie factum est. Dicens ergo Pōtifex vicarius Iesu Christi venite pœnitētes, inuitat ad corporis sanguinísq; cōuiuium. Proinde pro eis orat, genua flectit, eos admonet, eósq; recōcilians in ecclesiā introducit. Illud etiā notabile est, ꝙ vndiq; ianuæ ecclesiæ patent, ad notādum venientes ab austro vel ab aquilone, id est, iustos & peccatores, quādo accedunt ad misericordiam, nō esse prohibēdos, & à Pascha in antea patebunt, eò ꝙ in octaua nostræ resurrectionis nullū erit improperiū peccatorū electis. Illud quoq; notabis, ꝙ pœnitētes in ecclesia recepti, crines & barbā, quam nutrierant deponunt: & se vestes mūdas & cultiores depositis pœnitētialib. induunt, à Ioseph capientes exēplum, qui de carcere ductus, tonsus & lotus est, & vestibus decoratus: per hoc quoq; innuitur, quòd deponētes multitudinem peccatorum, induunt vestimenta virtutum. Gen. 41.

SVMMA.

1 *Oleum consecratur sexta feria Dominicæ in ramis, idq; tripliciter.*
2 *Oleum tripliciter consecratur. & de cuiusq; proprietate.*
3 *Oleum infirmorum, quomodo consecretur. Et quare. nu. 5. 6. 7. 8.*
4 *Oleum chrismatum* 9 *Olei chrismatis consecratio.*
10 *Chrisma ex quibus conficiatur, & qualiter, quaq; solennitate. n. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Et quid mysticè sonet illa celebritas tanto apparatu. nu. 18.*
19 *Oleum benedictum, salutatur. Et quoties, & quorsum.*
20 *Episcopus ter exhalat in ampullam olei benedicti, & cur idipsum.*
21 *Oleum catechumenorum. Et eius vsus duplex. nu. 21. 23.*

De eadem feria quinta. CAP. LXXIIII.

HAc etiam quinta feria † secundo loco tripartitum oleum
consecratur, quoniã hodie agnus Dei ad victimam, s. ve-
speram immolabatur, de cuius sanguine vterq; postis &
superliminare domorũ in quibus erat edendus, liniebatur: vt
Exo. 12. hoc signo viso exterminator Aegypti domos sacri cõuiuij pre
teriret intactas, in quo figuratum est, ꝙ si frõtibus nostris vn-
ctione chrismatis quasi sanguine Christi q. vnctus interpretat',
signũ crucis imprimitur: diabolus in domibus animarũ nostra
rum nullam nocendi habet potestatem. Rectè ergo, qua die il-
lud figuratiuũ agebatur, significatum solenniter celebratur.
Sed diceres. Consequens igitur esset, vt hac die pueri confirmẽ
tur, id est, in frõtibus chrismate sacro signẽtur. Respondeo: S.
Ecclesia illũ, in quo passus est Dñs, luctui dedicauit: & solenni
tatis & cõuiuij gaudium in diem tertium, quo resurrexit Dñs,
reseruauit, & tunc demum pro recuperata salute animarũ, quę
est patrata in sexta feria, & pro futura corporum resurrectio-
ne, quæ donata est nobis in ecclesia Paschalis agni conuiuium
1. Cor. 15. celebremus dicentes: Pascha nostrum immolatus est Christus,
itaque epulemur. Sumentes ergo illud: vnde postes nostrarum
frontium signare debemus: rectius ab ipsa significatione vsq;
ad conuiuium Paschale cessamus, vt tunc submerso Pharao-
ne transeuntes per mare rubrum signantes domos contra ex-
terminatorem, Paschale conuiuium celebremus. Sed diceres,
cur itaq; in sabbatũ chrismatis consecratio nõ differtur? Re-
spondeo, quia ab hac quinta feria vsq; ad vesperam sabbati, à
Missarum solẽniis vacamus: ipsum autem chrisma nõ nisi intra
Missarum solennia fas est consecrari: sed ante Missam bapti-
smum conuenit celebrari: prout sub sabbato sancto dicetur.
Dan. 9. Vel ideò, in quinta feria consecratio celebratur: quia Christus
Esaiæ 11. in quinta fuit vnctus ætate: nã in quinta venit, qui in sexta san
Psal. 44. guinem consecrauit: de cuius vnctione dicit *Daniel*: Vngatur
sanctus sanctorum. Et Esa. Spiritus *Dñi* super me, eò ꝙ vnxit
me, ad euangelizandũ misit me: & Dauid: Vnxit te *Deus*, De9
tuus oleo lætitiæ, præ cõsortibus tuis: cuius vnctio extunc cœ
pit, cùm verbum caro factum est; cùm plenitudo diuinitatis
in eo corporaliter habitauit, tunc autẽ cõpleta est, cùm in ba
ptismo super ipsum spiritus sanctus in specie columbæ descen
dit. Ideóq; vnctio quæ hodie cõficitur ad vngẽdum, vsq; ad ba
ptismum differtur, vt significemus spiritum sanctũ, super Do-
minum in baptismo visibiliter descendisse, & nos in baptismo
spiritũ sanctum accipere. Ex his itaq; patet in vespera sabbati
statim post baptismum esse confirmandũ, vt posteà celebretur

Paschale

paſchale conuiuium,& quod quibuſdam placet,ſaltem in pau
2 cis eſſe tunc cõfirmationis myſteriũ inchoandum.Quia † igi-
tur de triplici oleo mẽtio facta eſt,notandũ eſt,ꝙ triplex ſacra-
mentum ex eadem ſubſtantia fit olei, ad oſtendendũ , ꝙ licet
vnus ſit ſpiritus ſanctus,multiformis eſt tamen ſecundum do-
na ſua:vnde Apoſt.1.Corin.12.Alij per ſpiritum datur ſermo
ſapientię.alij ſermo ſcientiæ,alij fides, alij gratia ſanitatũ , &c.
Hoc triplici oleo coaptam⁹ quod inde apparebit:ſi olei triplicẽ
ꝓprietatẽ attẽdamus. Olea enim , vt dicit Iſid. eſt arbor pacis
inſignis,cuius pinguedo valet ad reficiendos artus laſſos & in
firmos:& eſt pabulũ luminis:ꝙ eſt arbor pacis , refert ad oleũ
chriſmatũ : ꝙ pabulum eſt luminis , refertur ad oleum cate-
chumenorum:ꝙ artus laſſos & infirmos reficit , ad oleum in-
firmorum.Hæc igitur tria præcedẽtibus verbis Apoſtolo coa-
ptantur. Siquidem in multitudine pacis eſſe videtur , q dulce-
dinem internę ſuauitatis guſtauit,ſicut dicit Pſalmus, Guſtate
& videte,quoniã ſuauis eſt Dominus.Saporẽ huius dulcedinis
ſenſerat ille qui dicebat,Gratia Dei ſum,id quod ſum.1. ad Co
rin 15.c.Hęc gratia eſt domũ ſapientię.quę intelligitur per pa
cis oleum.Verùm , quia hunc ſaporem libenter in alium deri- Pſa. 34.
uat vir fidelis,idcircò alij datur ſermo ſciẽtię Scientia enim eſt 1 Cor. 15.
doctrina,qua fidelis aliorũ verbo vel ad minus exemplo in-
ſtruitur,qui per balſamũ intelligitur, & quia Apoſtolus in hoc
laborauit,idcircò cùm dixiſſet , Gratia Dei ſum id quod ſum,
ſtatim ſubiunxit,& gratia Dei in me vacua non fuit. Hæc duo
ſimul coniuncta,ſcilicet oleum & balſamum,ideſt, dulcor ſa-
pientiæ, & odor doctrinæ perfectũ faciunt ſeruientem , quæ
duo,ſcilicet ſapiẽtia & doctrina,ad oleum chriſmatum perti-
nent.Ad oleum verò catechumenorum pertinet fides,quę mẽ
tẽ illuminat,ſicut oleũ lumen præſtat.Fides enim valet ad duo,
ſcilicet ad purgamentũ & tutamẽ,purgat præterita vitia,& tu-
telam præſtat contra futura,ſicut verba conſecrationis huius
olei manifeſtè oſtẽdũt, quę inferius exponẽtur. Ad oleũ infir-
morũ pertinet gratia ſanitatũ,id eſt,ſanitas corporis & mẽtis.
Valet enim contra vtriuſq; ægritudinem,ſicut ex verbis bene-
dictionis ipſius liquet.Quare autem infirmi & catechumeni
inunguntur,& de vnctionibus,quæ fiunt ex hoc triplici oleo,
3 dictum eſt in prima parte,ſub tit.de vnctionibus.Sequitur † vi-
dere de ipſorum oleorum cõſecrationibus. Et primò de oleo
infirmorum , ſecũdò de oleo chriſmato,tertiò de oleo ſancto.
Primò ergo de oleo infirmorum dicendum eſt,nam illud prius
eſt cõſecratum , quàm chriſmatum , & ſanctum. Et eſt ratio,
quia illius ſacramẽtum prius fuit tempore quàm chriſmati vel
ſan

sancti. Nam Dominus discipulos suos docuit infirmos vngere:
sicut in Euangelio dicitur: Oleo vngebãt infirmos & curabã-
tur, & Iacobus Apost. ait: Infirmatur quis, &c. Oleũ † verò chris 4
matum & sanctũ. s. catechumenorum ab ecclesia instituta sunt,
licet & in veteri testa. aliqua de vtroq; habeatur similitudo. Ibi
nanq; duplex oleũ inuenitur: vnum videlicet chrisma, quo vn-
gebãtur Reges. Pręcepit. n. Dñs Mosi, vt cõficeret chrisma, quo
vngeret tabernaculum in dedicatione tẽpli, & arcã testamenti
Aaron, Reges & Sacerdotes, & filios eius, dicens: Sument aro-
mata prima, & oleum. Inde est ꝙ vnctione chrismatis ecclesias
& calices consecramus: Reges etiam & Pontifices iniungimus.
Moses tamen oleo materiali non legitur inunctus, sed solum
spirituali, sicut & Christus. Oleũ etiam sanctum à lege sumpsit
exordiũ, quo reges tantum & Sacerdotes vngebãtur. Alij dicũt,
quòd oleum infirmorum Apostoli instituerunt: qui cum illo
ægrotos vngebãt. Oleum verò chrismatum & catechumenorũ
Apostolici viri cõstituerunt: & ideò cõsideratio olei infirmorũ
prior est tempore, quàm chrismati, & etiam quàm olei sancti,
quia prior & maior & venerabilior est doctrina Apostolorum
quàm Papæ. Huius autem olei consecratio non habet tale prin
cipium, quale alia habent: quia non dicitur in eo: Dominus vo
biscum: nec oremus, nec Sursum corda, nec aliquid huiusmo-
di: nec etiam talem habet finem, qualem in aliis consecratio-
nibus dicimus: vt infrà dicetur. scilicet: Per Dominum nostrũ
Iesum Christum, &c. vel per eum, qui venturus est iudicare vi-
uos & mortuos: sed sic clauditur: In nomine Domini nostri Ie
su Christi. Et est ratio, quia benedictio ipsius olei sancti, non
est officiũ per se, sed est embolismus præcedẽtis officij. quod ap
paret, quia cùm ponatur ante illud verbum canonis. Per quem
hæc omnia Domine bona semper creas: statim benedictione
ipsa finita subiungitur: Per quem hæc omnia, &c. Et sic est
ἐμβολισμός, id est, adiectio præcedentis officij, scilicet illius
orationis. Nobis quoque peccatoribus, vbi pro pœnitentibus
oratur. Est enim duplex embolismus: prout dictum est in iiij.
parte, sub tit. de silentio post orationem dominicã. Sed quare
† consecratio huius olei canoni adiicitur? Respondeo. Primò 5
ibi rationabiliter oleum morientium conficitur, vbi mors Do
mini consummatur: vt sicut mors domini destruxit mortis au
thorem: sic gratia, quæ per vnctionem morienti confertur, de-
struat peccata quæ sunt causa mortis. Secũdò, duo sunt de qui
bus in hoc officio agitur, scilicet immolatio Christi, & immo-
latio ecclesiæ: immolatio Christi, fuit in cruce: immolatio
ecclesiæ, fit cùm peccatũ moritur. De immolatione Christi fit
men

mētio in introitu. Nos autē gloriari:& specialiter in canone de
immolatione ecclesiæ fit mentio in epistola, vbi dicitur: Si nos-
metipsos iudicaremus, non itaque iudicaremur. Sunt etiam &
alia duo, scilicet infirmitas & medicina; infirmitas ex peccatis
sępè prouenit: medicina de gratia Dei. De infirmitatib. ait Pau-
lus in epistola: Qui indignè manducat & bibit corpus & san- *1. Cor. 2.*
guinem Domini, iudicium sibi manducat & bibit, nō diiudicās
corpus domini. Idcircò inter vos multi infirmi & imbecilles
& dormiūt multi. De medicina dicit Iacobus: Infirmatur quis *Iacob. 2.*
in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vn-
gentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit in
firmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittū
tur ei. Si igitur ꝓpterea infirmantur quia manducant corpꝰ dñi
indignè, & gratia spiritus sancti, quam significat hæc vnctio,
6 eos saluat: meritò † consecrationi corporis Domini, adiicitur
consecratio huius olei. Per passionem enim Domini, cuius cō-
memoratio fit in consecratione corporis, prostratus est diabo
lus: & gratia spiritus sancti, cuius signum est vnctio, diaboli ar-
7 ma, id est, peccata quotidiana tolluntur. † Tertiò ideò conse-
cratio olei infirmorum consecrationi corporis Christi adiungi
tur, q̃a nouissima oratio cōsecrationis corporis Christi ex voto
pęnitentium fit: congruè igitur sub ea consecratur oleum pro
pœnitentib. vbi eorum sacrificia Dño offeruntur. Consequen-
ter attendamus aliqua verba consecrationis huius olei infirmo
rū: dicitur enim ibi sic: Emitte spiritum tuū paracletum in hanc
pinguedinē olei, nempè nō sine causa ponitur ibi paracletum,
ꝙ patebit, si triplicis olei efficaciā attendamus. Oleum sanctū
præcipit, siue in exorcismo olei sancti, videlicet cathecumeno
rum, præcipitur diabolo vt recedat à catechumino, q adhuc re
putatur mortuus, quousq; nō est baptizatus: oleū crismale iā
viuentes sanctificat: oleū infirmorū iā sauciatis medelā p̄stat:
quia verò ægritudinē sequitur dolor: vnde in eadē consecratio
ne olei infirmorū, dicitur ad euacuandū omnes dolores, & om
nē ægritudinē, sequitur ꝙ dolorū est consolatio: ideò rectè po
nitur ibi Paracletū, ꝙ interpretatur cōsolator. In mortuo autē,
qui dolorē non sentit, nō sequitur cōsolatio, sed nec sanus, nec
8 sanctificatus, q̃a in eo nō est infirmitas, ex qua dolor nō indi-
get cōsolatione. † Circa oblationē eiusdē olei infirmorū notā-
dum est ꝙ in ordinario ita scribitur: Offeratur Pontifici oleū
quod offerūt populi antè quàm dicatur, *Per* quem hæc omnia
semper Dñe bona creas. Nempè hoc in Exod. 27. cap. præfigu-
ratum est, vbi dicitur Mosi, quòd accipiat à populo oleum oli-
uarum purissimum. Oleum siquidem cùm offertur à populo,

tantum liquor eſt, ſed per benedictioné, fit ſacramẽtũ. Miſticè
auté hæc oblatio ſiue adminiſtratio, ſignificat ꝙ popul⁹ debet
1. Cor. 9. clero tẽporalia miniſtrare: ſpiritualia miniſtranti ei. vnde Apo-
ſtolus: Si ſeminauimus vobis ſpiritualia, nõ eſt magnũ ſi veſtra
carnalia metamus. Conſecrat auté oleũ Epiſcopus cum omni-
bus ſacerdotib. ei adſtantib. quia hoc ſacramentum fuit à Chri
ſti diſcipulis inſtitutum, vel tractũ eſt ab antiqua conſuetudi-
ne, qua conſueuerat eccleſia primitiua ſimul cum Pontifice ver
bis & manib. corpus Chriſti conficere, fortè ad teſtimonium,
prout hodie in Miſſa de ordinib. cum ordinatore faciunt ordi-
nati. Nam & ſummus Pontifex quoties diuina celebrat ſacer-
dotes ei adſtantes verbis & manib. cũ eo conſécrant: & quia, vt
iam dictũ eſt, huius olei conſecratio eſt ἐμβολισμὸς canonis:
idcircò eam totã ſicut & canoné ſacerdotes cũ eo dicunt, inde
perficit officium Epiſcopus vſque ad illum locum: Pax domini
ſit ſemper vobiſcum: & clericus reſpondet: Et cum ſpiritu tuo,
& tunc tacet, & ſolus Epiſcopus communicat. † Secundò vidé 9
dum reſtat de oleo chriſmatis. Fabianus enim Papa ſtatuit hac
die ſingulis annis debere confici chriſma, quia nouum eſt ſa-
cramentum, & ideò ſemper eſt innouandum, & vetus concre-
mandum. Ita enim ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus acce-
pit à cunctiſque tenenda mandauit. Circa † quòd ſciẽdum eſt, 10
quòd chriſma cõficitur ex baſalmo & oleo propter myſticam
rationem, quoniam per oleum nitor conſcientiæ deſignatur,
iuxta illud Euangelij. Prudentes virgines acceperũt oleũ inva-
Mat. 25. ſis ſuis cum lampadib. &c. Per balſamum verò exprimitur odor
famæ, per quod in libro Sapient. dicitur: Sicut balſamus aroma
Eccle. 24. tizans dedi odoré. Oleo ergo, quod lucet, additur balſamus, q
redolet: quia fide operante per dilectionem, lucere, & bona fa-
ma redolere ad honoré Dei, & ad vtilitatem proximi debem⁹,
Odor enim balſami in oleo, bonam operationem longè, latéq;
diffuſſam gratia ſpiritus ſancti cooperante demonſtrat. Secũdò
additur † oleo balſamum, ad ſignificandũ, ꝙ in vultu Chriſti re
ſplenduit cœleſtis nitor, & gratia excellentius, quã in aliis. Nã 11
vt Hierony. ait: Virgo de virgine natus, qui non ex voluptate
carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex volũtate Dei natus eſt, niſi
habuiſſet in vultu, oculiſq; quoddã deſideriũ: nũquã eũ ſtatim
cũ ingenti deſiderio ſecuti fuiſſent Apoſtoli: nec qui venerant
ad eũ cõprehendẽdũ, corruiſſent. Iſte nitor operãte Dei gratia,
vultus electorũ exhilarat, vt Dñm cũ magna dilectione imitẽ-
tur. Vnde in præfatione, quæ cantatur in conſecratione chriſ-
matis, dicitur: *Dauid prophetico ſpiritu gratiæ tuæ ſacramen-
ta prænoſcens, vultus noſtros in oleo exhilarãdos eſſe cãtauit:*

& la-

&paulò pòst:Huius olei vnctio vultus nostros iucundos effi-
cit,ac serenos. Vult⁹ nostri sunt operũ nostrorũ manifestatio,
12 † Tertiò,quoq; balsam⁹ oleo additur,vt omnes q ex eo vncti
fuerint operante gratia spiritus sancti comersioni doctrinam
iungere nitantur. Et hæc duo, scilicet, vita & doctrina, sunt
connexa in septem donis spiritus sancti: propter quod chris-
malis vnctio fit,nam sapiẽtia ad vitam,intellectus ad doctrinã,
consilium etiam ad doctrinã, fortitudo ad vitã,scientia ad do-
ctrinã.pietas ad vitam,& timor ad vitã refertur. Doctrina au-
tẽ per balsamum intelligitur,vt præmissum est.chrisma dicitur
vnctio Latinè,quæ etiam Domino nomen accõmodauit. Nam
Christus à chrismate dicitur vnctus, prout dictũ est in proœ.
13 secũdæ partis.Cõsecratur † autẽ chrisma in eo loco,vbi cõsue
uimus dare pacẽ,sicut & oleum sanctũ,&hæc ideò,vt pax &cõ
cordia per vnctionẽ chrismatis regnet ĩ nobis.Chrismate enim
vngimur,vt donis spiritus sancti repleti Deo & hominibus pa-
cificemur,quia in maleuolam animã nõ introibit sapientia.Ha
bet quidẽ chrisma officiũ ꝑ se ꝙ inchoatur à Sursumcorda, &
finitur,Per Christũ Dominũ nostrũ,q viuit & regnat. pertinet
14 enim ad eos, qui surrexerunt & viuunt cum Christo. † Sanè
postquã solus Põtifex cõmunicauit,vt præmissum est,ipse va-
dit sedere super sedẽ suã, & tũc duodecim presbyteri parati
duodecim Apostolos significantes, & alij clerici discipulos si-
gnificantes descendunt in sacrarium ad apportandum solenni-
ter tã oleum chrismale, quàm sanctũ siue cathecumenorũ hoc
15 modo.Præcedunt † nanq; duo luminaria,& sequũtur duæ cru-
ces,& in earum medio vnus acolythus ferens ampullã cũ oleo
futuro chrismali,subsequũtur duo turibula,& in eorum medio
alter acolythus ferẽs aliam ampullam cum oleo futuro sancto,
subsequẽter diaconus librũ Euangelij ferens, deinde dicti pre-
sbyteri,&alij clerici bini sequũtur,quousque peruenitur ad gra
dus ante altare,nẽpè duo luminaria sunt lex & Prophetę,quę
nobis Saluatorẽ prænunciauerunt:duę cruces sunt duo marty-
ria sine sanguine,scilicet mortificatio corporis proprij,quæ est
crux à sinistris & compassio proximi, quæ est crux à dextris.In
ter has fertur oleũ futurum chrismale, quo inungũtur pugna-
tores, qui debẽt esse parati ad martyrium: & semper duplici
martyrio debẽt se affligere. Crucem à sinistris habebat ille qui
dicebat. 1.ad Corin.9.Castigo corpus meum,& in seruitutem
redigo. Crucem à dextris habebat idem,qui dicebat,2. Corin.
11.Quis infirmatur, & ego non infirmor?quis scandalizatur, &
16 ego non vror?Duo enim turibula † sunt duplex genus ora-
tionis, scilicet oratio pro remouendis malis: & oratio pro

Psal. 54. adipiscendis bonis. Hæc duo notat Psalmista, cùm dicit, Exau di Deus orationē meam, s. quæ est pro adipiscēdis bonis, & ne despexeris deprecationē meā, s. quæ est pro remouendis malis. Inter duo turibula fertur oleum futurum catechumenorum, quia pro catechumenis est orandū, & eos orare oportet, vt ad robur, ꝙ per oleum chrismale significatur, valeant peruenire. Inde Euangelium sequitur, quia in eo totius boni nostri est cō summatio, presbyteri, & alij bini sequuntur, quasi dicant sponsæ, Cantic. 1. Trahe me post te, & occurremus in odorē vnguētorum tuorum. Potest etiam dici, ꝙ ampulla cum oleo futuro catechumenorum humanitatē Christi significat plenam spiritu sancto. Duo luminaria, duæ cruces, duo turibula, sunt lex & Prophetæ, quæ prædixerunt Christum & Dn̄m esse venturum. Sequens verò Euangelium affirmat, ꝙ lex & Prophetæ prædixerunt, presbyteri & clerici bini, bini sunt testes chrismalis mysterij. Hi sunt Apostoli bini ad prædicationis officium destinati, cooperatores & testes Christi. Cantus istorum, s. O redēptor: prædicationē & orationē significat Apostolorum. Ampulla quoque in singulos ordines ad altare defertur, per quod innuitur, ꝙ Dn̄s in corpore suo ante passionem officia septem ordinum adimpleuit. † Pręmisimus de deductione olei chrismalis & san 17
cti siue catechumenorum, de sacrario, vsque ad sanctuarium, nunc dicamus de eadem vsque ad Episcopum. Posteà enim q̃ dicta processio venit ad sanctuarium, nec tunc ante altare ad orientē ordinare se disponunt, ostiarij, lectores, & exorcistæ, & acolyti, ita vt sextum locum obtineat subdiaconus, qui illa die legit epistolam, & post omnes est acolytus cum ampulla, ita ꝙ omnes sunt sub vmbraculo, sub quo ampulla delata est à sacrario, quæ defertur de vno ad alterum, per quandam cōnexionē sindonis albæ, qua ex parte velata est ampulla, quousq; perueniat ad Episcopum, ita vt à medio sursum videri possit. Nēpè in connexione sindonis, connexio intelligitur charitatis. Ampulla Christus est, vel ampulla cū chrismate corpus dn̄i ex virgine Maria assumptum cum diuinitate, s. Christum viuum esse significat. præmissum ordinem quædā ecclesiæ seruant. Est & alius ordo quē & aliæ seruant, nam fertur ampulla cooperta sindone alba, in sinistro brachio, portantē ampullā pręcedit lumē, & antecedunt duo sacerdotes, vnus cum turibulo, alius cum cruce, & in medio eorum diaconus cū libro Euāgelij, & super capita eorum fertur vmbraculū seu pallium, & duo antecedūt cantando. In † quo facto repræsentatur processio, quā fecerunt 18
filij Israel, tendentes per desertum ad terram promissionis, quoniam sindon est arca, ampulla vrna, lumē præcedens ampullā, colum

columna ignis,quæ præcedebat populum, sacerdos cum turibulo. Aaron cum turibulo. Nume. 17. cap. sacerdos cum cruce, Iosue cum sceptro, diaconus cum libro Euangelij, Moses cum libro legis. Vmbraculum, est tabernaculum vel nubes lucidissima, quæ filios Israel obumbrauit, qui canentes præcedunt, læti tiam eorum significant, qui ad terram promissionis transierunt. Vel duo cantores, sunt prædicatores, duo præcepta charitatis annuntiantes. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. 1. Cor. 10.
In hoc etiam facto repræsentatur processio Christi & ecclesiæ tendentes de hoc mundo ad patriam. Nempè ampulla est Christus, sindon alba, est sancta cōuersatio eius. In sinistro brachio tenetur, quia hæc omnia in hac vita, quæ per sinistram significatur, acta sunt: vel quia conuersatus est in vita præsenti: lumen precedens, est Ioannes, qui fuit lucerna ardens, diaconus in medio duorum sacerdotum, est Christus in medio Mosi & Heliæ: duo præcedentes cum lumine, sunt discipuli, quos binos misit ante faciem suam. Ampulla fertur cooperta vsque ad altare, & tūc discooperitur, quia quasi Christus coopertus fuit vsque ad passionem, nam penè ab omnibus eius conuersatio sancta dicebatur. Sed in passione fuit nudus, hominum reputatione, quia qui paucis diebus ante dixerant, Benedictus qui venit in nomine Dñi, clamauerūt, crucifige, crucifige eum. Mat. 21. Quidam tñ prius quàm ad altare perueniant, ampullam mediam cooperiunt, & mediam nudam ad altare producunt, quia Christus ante passionem modò latuit, vt cū fugit in Ægyptum, & cùm inter cognatos quærebatur, & cùm parentibus subiiciebatur, modò se palam exhibuit, vt cùm prædicauit vltra hominem dicēs, Ego & pater vnum sumus, & cùm miracula fecit, in quibus virtutē suę Ioan. 10.
19 diuinitatis ostendit. Ampulla † statim postquam benedicta fuit ex parte cooperta, & ex parte discooperta, vt allata fuerat salutatur ab Episcopo & presbyteris, quia Christus postquam transiuit ad altare crucis, id est, ad immolationem, & se Deo patri sicut ampulla ad consecrationem Episcopi aliqua parte corpus suum nudum monstrauit, vt Thomæ & aliis discipulis, quos voluit esse testes suæ resurrectionis, aliis verò inuisibilis fuit. Vel ideò pro parte nuda, & pro parte discooperta salutatur, qa Christ⁹ in humanitate manifestus & in diuinitate occultus ab omnibus veneratur. Salutantur autem ampullæ quinquies ab Episcopo, vt de quinque vulneribus gratiarum actio Christo reddatur. Postquam autē ampulla salutata est à ministris altaris, cooperitᵉ vt à nemine nuda videatur, & cooperta iterū salutatur, qa Christus postquā salutauit & manifestauit se discipulis suis, quos voluit suos, suęq; resurrectionis esse testes, ascēdit in

cœlũ & inuisibilis fact⁹ est hominibus. Sed quãuis eius præsen
tiá corporalé nõ videamus: tñ venerando eũ quotidie saluta-
mus, qa discipuli eũ ascẽdẽtẽ in cœlũ adorauerũt. Tãdẽ ampul
la in sacrarium defertur: vt Christus in cœlum, quẽ veneramur
per fidẽ, donec perueniamus ad ipsum, ideò syndon munda, est
eiũs caro, vel conuersatio immaculata. † Sanè Episcopus ter ha 1
lat in ampullã. Primò, quia sicut halitus ab interioribus & secre
tis procedit ad publicũ, & vocatur spiritus: sic Episcopus per
spiritum suum demonstrat spiritũ sanctũ à patre & filio proce-
dẽtẽ, in corpore Dñi habitare. Ampulla. n. cũ chrismate, corpus
significat cũ diuinitate, ampulla verò cũ oleo, humanitatẽ ple-
nã spiritu sancto designat. Secundò etiã halat, qa legit' in Euan
gelio, ꝙ Dñs insufflauit in discipulos, dicens: Accipite spiritum
sanctum, &c. Hic igitur halitus, illã insufflationẽ significat. Ideò
aũt ter halat, quia tres ꝑsonæ sunt, & nunquã spiritus sanctus
est sine patre & filio, à quibus procedit & à seipso venit. Datur
autẽ spiritus sanctus officio sacerdotum, sed nõ datur ab aliis:
sic enim adest virtus spiritus sancti per insufflationẽ à sacerdo-
te factã, in honore & sanctificatione ipsius spiritus sancti: sicu-
ti per verba, q̃ dicuntur in noĩe suo. His peractis cãtatur agnus
Dei & cõmunio. Tertio † loco circa oleũ sanctum seu catechu 2
menorum, de eius deductione præmissum est, sciendũ, ꝙ hæc
olei benedictio proprium habet officiũ. Nã post eius exorcis-
mũ, quẽ Episcopus lenta voce dicit, quasi præfationẽ inchoat,
dicẽs: Dñs vobiscũ, Sursum corda, & finit: Per eundẽ dñm no-
strum Iesum Christũ, qui tecũ viuit, &c. & in eo loco cõsecrat,
vbi dr: Pax Dñi, &c. Hoc enim est corpus gratiæ Dei, vt pacẽ &
cõcordiã inter nos habeamus, vt per vnctionẽ pax habeatur.
Olea nẽpè, vt dictum est, est arbor pacis insignis, quod pręfigu
ratum est in veteri test. sicut verba huius cõsecrationis habẽt,
q̃ sunt hæc: Et cùm mundi crimina diluuio expiarentur effuso,
similitudinem futuri muneris demonstrans per ramum viren-
tis oliuæ pacem in terra redditam nuntiauit. Valet † etiã huius 2
olei vnctio ad duo, scilicet ad purgationem & tutel. Ad purga-
tionẽ, vt si quæ catechumeno postquã venit in scrutinium, ad
hæsere maculæ, recedant ad tutelam: vt diabolus expulsus re-
dire non audeat: verba orationis hoc demonstrant dicendo: Si
qua illius aduersantium spiritum tuum adhæserunt maculæ, re
cedant ad tactum huius sanctificati olei. Hæc de purgatione.
† De tutela sequitur: Nullis spiritualib⁹ nequitiis locus, nulla 2
refugis virtutibus facultas, nulla insidiãtibus malis latendi licẽ
tia relinquatur. Quia verò diabolum se dãnandum maximè in
futuro iudicio nouit: & inde tremit, idcircò exorcismus ter-
mi

minatur:Per eũdem dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ, quivẽturus eſt
iudicare viuos &mortuos,& ſeculũ per ignẽ.Exorciſmus.n.eſt
adiuratio,Nã in ea adiuratur diabolus vt recedat.Itẽ quia hoc
oleo perfuſi & baptizati ſpem regni habẽt, idcircò oratio ter-
minatur:Per eundem dominum noſtrum.

ADNOTATIO.

*Chriſmate.) Chriſma fit ex oleo&balſamo,idq; myſtica ratio
ne,vt *Inno*.docet.c.1.de ſacra vnctione.Ab alio verò nõ cõficit
quã ab Epiſcopo,vt teſtatur Leo Papa,epiſt.86.c.37. Quod cõ
firmarũt Bracharẽſe cõciliũ.c.3.Carthaginẽſe Secũdũ.c.2.Car
thaginẽſe Tertium.c.36.Vnde chriſma ab Epiſcopo cõfectũ,
ſingulis annis certis tẽporib.more eccleſiaſtico cõmunicatur,
vt ſacris canonib.eſt cautum:maximè iuxta ſanctiones cõcilij
Anſitodorenſis,c.6.item Tholetani Primi.c.20.N.D.

SVMMA.

1 *Miſſa quinta feriæ dominicæ in ramis.& eius officium num.3.7.14.*
2 *Gloria in excelſis non cantatur quinta feria dominicæ in ramis, niſi Epiſcopo præſente.*
4 *Chriſtus lauit pedes Apoſtolorũ,tribus potiſſimum de cauſis. & n.5.*
6 *Lotio pedum,an ſit mandatum potius quàm conſilium.* *(ramis.*
8 *Symbolum Apoſtolorũ,cur nõ dicatur in Miſſa quintæ feriæ dñicæ ĩ*
9 *Innocentius Papa ſtatuit corpus Chriſti ſub ſpecie panis reſeruari,in quinta feria dominicæ in ramis.Et cur itidem ſanguinem.nu.10.*
21 *Vinũ die paraſceues ſumptum cũ Dominico corpore ſeruato à quin ta feria,an conſecretur.& ſanguis Chriſti efficiatur per immiſſio nem ipſius corporis in calicem,& per eius tactum.*
12 *Conſecratio,& ſanctificatio,qui differant.*
13 *Papæ ritus celebrandi quinta feria dominicæ in ramis.*

De officio Miſſę ipſius quintæ feriæ
CAP. LXXV.

1 TErtiò ſeriatim miſſæ huius diei officiũ proſequamur.†Sa-
nè in perſona pęnitentiũ cantat Eccleſia in principio miſ-
ſę:Nos autẽ gloriari oportet. Tales.n.debẽt& poſſunt glo
riari in cruce,qui pœnitentiã perfectè egerũt, & quoniã in hac
die inſtitutum eſt ſacramentũ ſacramentorũ,vt præmiſſum eſt,
ideò ad ſolennitatẽ noui ſacrificij,& propter gaudiũ reconci-
liationis pœnitentium cantat eccleſia in miſſa cantica lætitiæ
præter alleluia:& miſſa ſolennis dicitur in contentu & orna-
tu miniſtrorum:ſicut in feſto natalis Chriſti.Nã hoc feſtũ om-
nia excellit,excepto feſto trinitatis:& videtur quodãmodo ec
cleſia ſibi contraria:cũ in aliis huius diei horis cantica lætitiæ
reticeat,& ea ſub breuitate & quaſi flebiliter dicat.Sed non eſt
contrarietas:quia alia eſt cauſa lætitiæ,alia eſt triſtitię.Propter

memoriam enim passionis, est tristitia: propter institutionē verò sacramenti sacramentorū, est gaudiū. & ideò ex institutione Bonifacij Papæ cantat ecclesia, Gloria † in excelsis Deo: quia gaudēt Angeli de cōuersione pęnitētiū, & hoc in ecclesiis in quibus chrisma conficitur, & non in aliis, prout quidam dicūt. Vbi enim Episcopus præsens non est, nec gloria in excelsis dicitur:
Philip. 2. nec aliæ solennitates seruantur, vt dicunt, quāuis & tūc neque flectamus genua: nec oratio super populū dicatur. Epistola vero, † Conuenientib, &c. quæ est 1. Corint. 11. est de modo sumēdi Cœnam Domini. Responsoriū est de crucis siue de Christi per crucem exaltatione, Christus factus est obediens vsque ad mortem: & est sexti toni propter obedientiæ perfectionem quoniam senarius numerus perfectus est. Euangelium est, Ante diem, Ioan. 13. c. vbi sequitur, Cùm dilexisset suos Iesus, in finem dilexit eos, & est de dilectione & humilitate, quia illud sacramentum est dilectionis & humilitatis. Agitur etiam ibi de lotione pedum, quia Dominus præcinxit se linteo. i. humanitate purissima, immittens aquam in peluim. i. gratiam in corde, & lauit pedes. i. affectus. Venit autem ad Simonem Petrum, qui recusauit ex humilitate tantum. tertia tamen vice obediuit, & oportuit eum obedire, vt haberet partem cum eo, vnde vocatur Simon Petrus, propter obedientiam. Tres † ergo sunt causę, 4
quare dominus voluit lauare pedes discipulorum. Primò propter signum dilectionis. Secundò, in exēplum humilitatis. Tertiò, ratione misterij, quia lotio pedum designat lotionem affectuum. Puluis enim adhęserat pedibus Apostolorum. i. elatio inanis gloriæ, quando dixerant, Domine in nomine tuo eiicimus dęmonia, & quando conuertebantur plures, vel tristitia, quando non conuertebantur homines ad voluntatem suam. Et ideò oportuit lauare huiusmodi affectiones in illo die, vt sic essent mundi toti. Nam prima die ieiunij dixit Dominus, Tu autem, cum ieiunas, faciem tuam. i. animam vel rationem tuam laua. i. à peccato mortali munda. Cum igitur à principio lauamus nos à peccato mortali, à puluere. i. à venialibus debemus abstergi. hoc autem fit, vt dignè possimus accipere corpus Christi, quod fit peracta perfecta pœnitentia, & ideo fiunt pœnitentium absolutiones in hac die, vt præmissum est. Pedū quoque lotio, significat lotionem Mariæ, quando lauit lacrhymis pedes Domini, ideò cantatur antiphona illa, Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. † Rursus lotio pedum, signum est remissio 5
nis peccatorum. In baptismo nanque vnusquisque totus ablui tur, sed cum in rebus humanis posteà viuitur, vtique terra calcatur. Ipsi enim humani affectus, sine quib. in hac vita mor-

tali

tali non viuitur, quasi pedes sunt. Qui ergo nō indiget, nisi vt
pedes lauet, ostēdit omnia peccata sibi esse dimissa, sine quibus *Luc. 7.*
hæc vita non ducitur. Pedes ergo q̄ sunt vltima pars corporis
lauātur, ad notādum ꝙ Iudęi aqua baptismatis in vltimo tēpo-
re mūdabuntur, vnde & reliquię Israel saluabuntur. Quare au-
6 tem fiat hæc lotio ista die, suprà dictum est. † Et notandū, ꝙ
ex omnibus mandatis Dei istud solum dicitur antonomaticè
mandatum, quoniam maiori exhibitione officij hoc obserua-
ri præcepit, cum discipulis suis pedes lauit, dicēs, Si ego laui vo-
bis pedes Dominus & magister, & vos inuicem debetis alter
alterius pedes lauare. Et etiam cùm interdicto, ait Petro, Si nō
lauero tibi pedes, &c. Mandatum etiam illud, de quo dictū est
in proximo sabbato, quod fit à prelatis, repręsentat illud, quod
Christus fecit. Et attende, ꝙ ad antiphonas, quæ dicuntur, dū
fit mandatū, nō dicitur nisi vnus versus de vno psalmo, quia a-
lij eiusdem psalmi non ita cōueniunt cum antiphonis, vel cum
his quę in ipso mandato fiunt. In offertorio ostēdūtur pręmis-
sa duo simul, videlicet ꝙ debemus à mortalibus & venialibus *Psal. 118.*
abstergi, dicēdo: Dextera Domini fecit virtutem abluendo, à
mortalibus: Dextera Domini exaltauit me abluendo à venia-
7 libus. Postcommunio. † Et dn̄s Iesus postquam cœnauit. Io. 13.
c. ostenditur humilitas, & est secūdi toni: propter secundā lo-
tionem à venialibus. Breuiter autē notandum est, quòd huius
missæ officium, nostræ redemptionis cōtinet summam & my-
sterium. Nam in euangelio legitur de pedū lotione, in epistola
de corpore Christi & sanguine: in introitu de cruce: in gradua
li de morte: in offerenda de resurrectione. Nam hæc omnia se-
cundum mysticū sensum ex euangelio, quod est caput officij,
pendēt. Christus quidē, cū discipulis cœnans surrexit à cœna:
vestimenta deposuit: linteo se præcinxit, aquam in peluim mi-
sit, & inter cœnandū pedes eorū lauit, & ipsos lauare docuit, &
post lotionem iterū recubuit. Nēpè Christū à cœna surgere, est
ab accubitu patris venire, vestimenta deponere, se exinanire,
linteū præcingere, formā serui accipere, aquā in peluim mitte-
re, sanguinē suū effundere, pedes lauare, peccata remittere, lin
teo extergere passionis fide mundare, vestimēta resumere, est
à mortuis resurgere, & vestē gloriosæ carnis induere, recūbe-
re, est ascēdere, & in dextera Dei sedere. ad hoc pertinēt offi-
cia. Discipulos docere, est eis spiritum sanctū mittere. Veruntā
8 † quia nōdū perfectè credebāt, ideo nō dicitur, credo. Ecce bre
uiter summa redēptionis humanæ, quæ fuit omnib. sufficiēs,
sed non efficiēs. Vnde agitur in oratione, Deus à quo & Iudas,
de duobus generibus pœnitentiū, vno proficientiū, vt latronis

Luc.23. cõfitentis,qui audire meruit:Hodie mecũ eris in Paradiso , & alio nõ proficiẽtium,vt latronis cõtẽnentis& Iudæ proditoris qui laqueo se suspẽdit.Innocẽtius † Papa statuit hac die corp⁹ 9
Christi sub specie panis reseruari,vt infirmi&religiosi,quibus est necessitas cõmunicãdi,habeãt ipsum: & propter officiũ ad implẽdum:nã in duob.dieb.sequẽtibus nõ conficitur corpus Christi.Sanguis verò nõ seruatur sub specie vini propter multa.Primò,quia † vinũ quod liquidum est,de facili posset ex ne- 10
gligẽtia spargi.Secũdò,quia per calicẽ,qui hac die sumitur, finis veteris legis intelligitur. vnde secundum Lucã, per calicẽ, discipulis &nõ eadẽ die datum Dñs discipulos designauit.Tertiò,quia corpus quod seruatur, nõ est sine sanguine. Quartò, quia per hoc ꝙ sanguis nõ seruatur,ostẽditur ꝙ vetus sacrifi-
Ioan.19. ciũ debet cessare.Pannis nanq; nouum, vinum verò vetus de-
Mat.26. signat testamẽtũ.Ad quod ostẽdendũ Dñs, cũ bibisset,inquit: Cõsummatum est.Ergo calix sumitur, & panis seruatur,eò ꝙ lex finem,& euangelium habet initiũ. Quintò , quia Christus dixit in cœna Dñi: Amẽ dico vobis,nõ bibã amodò de hoc genimine vitis,donec bibã illud in regno patris mei.Nõ aũt dixit de corpore,seu de esu Imò inuenitur,ꝙ posteà comedit partẽ piscis assi, & fauum mellis,sed nõ inuenitur,ꝙ posteà biberit.† Sed nunquid vinum , quod in die parasceues cum dñico 11
corpore seruato sumitur in altari cõsecratur,& sanguis Christi efficitur per immissionẽ ipsius corporis in calicẽ,& per eius tactum?Super hoc dicunt quidam quod per dñicam orationẽ, quæ tunc dicitur,fit cõsecratio siue cõmutatio vini in sanguinẽ.Nã Greg.assignans causam,quare dñica oratio in die illa à sacerdote dicatur:dicit quod in primitiua ecclesia Apostoli sola dñica oratione vtebantur in consecratione. Nos tamẽ hoc non dicimus : quia si hoc iam esset , non esset necesse corpus Dñi ad diẽ illum seruari.Prætereà,ex his quæ in canone dñicã orationem præcedent,satis patet, ꝙ ad prolationẽ ipsius orationis transsubstantiatio nõ fit:& nullo tempore missa fuit celebrata sine verbis illis: Hoc est corpus meum &c.quæ sola in principio nascentis ecclesiæ proferebantur , ad conficiendum ab Apostolis : qui postmodum orationẽ dñicã superaddiderunt:prout dictum est in proœ.huius partis.Dicimus ergo illud,hoc nõ cõsecrari,sed sanctificari. differt † autẽ inter hæc: 12
Nã cõsecratio,est cõsecratione transsubstãtiare : sanctificare, est ex cõtactu seu administratione sacræ rei reuerẽdum,& sanctum effici : vt patet in aqua benedicta , cui alia admiscet. Itẽ sanctificatum dicit,quod à tactu rei sanctificatæ efficitur magis reuerendum.Si enim diceretur,ꝙ solo contactu vinum &

aqua cõſecrantur,magnum incõueniẽs ſequeretur. Nam ſic cõ
tingeret calicem nõ poſſe lauari,& millia mille panum à tactu
vnius hoſtiæ ſine verbis poſſet cõſecrari,& ꝙ ſi gutta aquæ be-
nedictæ in ſtagnum,vel puteũ funderetur,aqua illa benedicta
perpetuò remaneret,& alia plura.Prætereà,ſi vinum tactu dñi-
ci corporis conſecraretur,eſſet cõtra decretum.de cõſec di.iij.
ſabbato.quod prohibet die hac fieri conſecrationẽ:de quo di-
ctum eſt in quarta parte ſub vij.particula ſecretæ ſuper verba:
13 Hic eſt calix. Illud † quoque prætereundum nõ eſt quia Roma.
Pontifex hodie remota tabula Lateran.altaris,de qua dictũ eſt
in prima parte ſub tit.de altaris dedicatione,& in ij.parte. ſub
ti.de diacono,infra ipſum altare conficit euchariſtiam , & ſan-
guinem,& cum turibulo incenſat illud, in hoc facto repræſen-
tans:quia ſummus Pontifex legalis ſemel in anno ingrediebа
tur in ſancta ſanctorum cum ſanguine,ſecum portans turibu-
lum viuis carbonibus plenum:prout dictum eſt in quarta par-
te,& ſub tertia parte canonis. Sic & ſecundum Apoſtolum ad
Heb.9.Chriſtus per proprium ſanguinẽ introiuit ſemel in ſan-
cta æterna redemptione inuenta.Peracto miſſæ officio ſtatim
inter cœnandum,id eſt,dum ſacerdos communicat , cantatur
veſpertinum officium ad oſtendendũ , ꝙ hoc ſacramentum,ſ.
euchariſtiæ inſtitutum fuit in veſpera.Quia ergo redẽptio no-
ſtra in veſpera mundi,id eſt,in ſexta ætate ſeculi, facta eſt:ideò
veſpertina ſinapſis,id eſt,pſalmodia ſiue ſolennitas pſalmorũ,
numero miſſæ continuatur:& ſub vnica oratione vtrunque of
14 ficium terminatur, † ſ.per ite miſſa:ſi epiſcopus adeſt, vel per
Benedicamus propter veſpertinam concluſionẽ.*Et* quia eccle-
ſiæ datus eſt calix,ideò eſt prima antiphona:Calicem ſalutaris
accipiam,quem dedit Dñs Apoſtolis dicens:Hic eſt calix noui
teſta.in ſanguine meo.Secunda antiphona eſt,Cũ his qui ode-
runt pacem,eram pacificus.Patientia enim , quam habet ille,
qui paratus eſt bibere calicem Domini, pacem cum omnibus
operatur.In aliis tribus rogat ſe liberari: quia habita pace pe-
ctoris non mouetur homo propter tribulationes,& hoc etiam
habet à Deo,vnde petit liberari.Antiphona ad magnificat:Cœ-
nantibus,&c.eſt de cœna Domini.

SVMMA.

1 *Altaria quota feria denudentur. Et quid illa denudatio notet , vide per diſcurſum.nu.2.3.4.*

5 *Altaria cur lauentur vino & aqua,& quid ſignificent rami, quibus fricantur.nu.6.*

9 *Pauimentum Eccleſiæ cur mundetur quinta feria Dominicæ in ramis.Et cur detur ſymbolum competentibus.nu.8.*

De

De denudatione altarium. CAP. LXXVI.

QVarto †loco notandum est quòd statim vespertino finito offi 1
cio denudantur altaria vsq; in sabbatū, quæ postmodū
in tertia die cooperiuntur. †Siquidem hæc denudatio, si 2
Psal. 17. gnificat primo recessum discipulorū Dñi seu Apostolorum. Vn
de: Qui iuxta me erant, de longe steterunt. Et in euangelio: Re
licto eo omnes fugerunt. Altare nanq;, Christū seu corpus eius
significat, vnde de terra altare facietis mihi, Altare de terra fa-
cere: est incarnationem eius credere vel sperare. Altaris verò ve
stimenta, Apostolos seu sanctos dei designant, quorum prædi-
catione Christus, quasi quibusdā vestimentis adornatur: & per
illos magnificatū est nomē eius. Altare igitur vestimentis de-
nudatur, quia fugiētibus Apostolis Christus solus remāsit. Ter
tia die cooperitur: quia post eius resurrectionē discipuli ad eū
redierunt. Secundò, denudatio altaris designat quòd Christus fuit
nudatus in cruce. Cū itaq; nudatū altare cōspicimus, illud pro
pheticum ad memoriā reuocamus: Ecce vidimus eū, & nō est
Esai. 53. ei species, neq; decor, & considerauimus eum despectū, & no-
uissimum virorū: quod accidit in passione. Nā antea speciosus
præ filiis hominum extitit. Fuit quidē denudatus ad columnā,
& ad crucē, cum diuiserunt sibi milites vestimenta sua. † Ter- 3
tiò, altaris denudatio significat Christū diuinitatis gloria nuda
Psal. 21. tū. vñ Psal. Deus, Deus meus quare dereliquisti me. † Quartò de- 4
signat, quòd velū tēpli scissum est, & liber qui signatus erat, apertus
Prou. 29. est. Vñ in Prouerb. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ vi
rentes, id est, exēpla actionū Christi q̄ sunt ab æternitate & du-
cunt ad æternitatē: Et benè dicit, Aperta sunt prata: & apparue
runt herbæ virentes: quia ea quæ magis occulta erāt in lege, si-
cut passio, resurrectio, & ascensio patefacta sunt. † In plerisq; lo 5
cis lauantur altaria vino & aqua & ramis fricantur, præsertim
cum ramis de sauina. Lauantur ergo aqua & vino ad notandū
quòd corpus Christi quod est verū altare sanguine & aqua in cru-
ce aspersum est. Nā de ipsius latere exiuit sanguis & aqua, per q̄
genus humanū lotū est. Vel vino & aqua lauantur, ad ostendē
dum, quòd nō Ioannis, sed suo baptismo fuit baptizatus, s. ex aqua
& spiritu sancto. Et lauantur cū psalmo pœnitētiali, vel cū can-
tu ad passionē pertinente. Plus autē ibi est de vino, quā de aqua
Apoc. 17. ponendum: quoniā aquæ multæ, populi multi, sicut in Apoc. ha
betur, per quod significatur, quòd sanguis Christi sufficit ad redi-
mendum plures in infinitum, quā sint redempti, vel vnquam re
dimendi. † Rami verò aspersi quibus altare fricatur, significant 6
spineā coronā, qua Christus coronatus est, vel flagella amara
& dolores & ictus quos in morte sustinuit. Vel lauatio altaris,
id est, corporis Christi cū aqua, significat lachrymas Mariæ, vi-
num,

num, vnguentũ:rami,eius capillos. Et ſcias ꝙ quidam hac feria quinta hora iam aduerſperacente denudant altaria, & lauant,alij verò ſolũ denudant,ſed in paraſceue lauãt: quod magis cõgruit rationi.

7 †In quibuſdã etiam locis pauimentum ecclesiæ etiam mundatur,per quod pauperes Chriſti ſignificantur:prout in j.parte,ſub tit. de Eccleſia dictum eſt. Pauimentũ ergo Eccleſiæ mũdat, qui pauperibus vel fratrib. propter Deũ pedes lauat,& illis cætera miſericordię opera exhibet.Inde eſt, ꝙ parietes domus quãuis vocabulũ Eccleſiæ habent : pro eo, ꝙ continent ipſam, non tamen ipſi ſed homines ſunt eccleſia, & pauimentũ eſt quaſi hominum pedes.Pauimentum quoque mundatur,ad notandum, ꝙ à vitiis mundari debemus.Statutũ eſt in canonibus de conſec.di.iiij. nõ licet,&c.ſeq.ne hac v. feria ieiuniũ ſoluatur.Quia enim dominus ſurgens de cœna lauit diſcipulorum pedes,& iterũ rediit ad cœna:ideò quidã ad inſtar ipſius volebãt poſt prandium pedes aliis abluere, & iterum poſt ablutionẽ cœnare:quod fieri non debet.Hæc dies in pleriſq; locis capitulauiũ vocatur:quia tunc capita infantium, qui vngendi ſunt,lauãtur:ne obſeruatione quadrageſimæ ſordidata ad vnctionem accedant.

8 †Rurſus hac die ſymbolum cõpetentibus traditur propter confinem dñicæ Paſchalis ſolennitatem,vt qui iam ad Dei gratiam percipiendã feſtinant: fidem quã cõfitentur,agnoſcant. Hæc ergo quinta feria, in quatuor principaliter priuilegiata eſt.Primò quia tunc pœnitentes recipiuntur.Secundò,in ea nanq; nouum teſtamentum incipit, & vetus terminatum fuit. Tertiò,quia in ea fit olei conſecratio. Quartò,quia in ea ſacramentum ſacramentorũ inſtitutũ eſt.

SVMMA.

1 *Paraſceue & eius diei officium.nu.4.5.6.7.18.19.*

2 *Paraſceues officium cur orditur à lectionibus. Et cur duæ dicantur lectiones.nu.3.*

8 *Paraſceues die,cur potius legatur paſſio Domini ſecundum Ioannẽ, quàm ſecundum cæteros.*

9 *Paraſceues die,cur euangelium legatur ſuper pulpito nudo. Itẽ,nudis pedibus nu.10.*

11 *Chriſtus in cruce,decantauit pſalmos decem.*

12 *Chriſtus in cruce pro tribus orauit.*

13 *Eccleſia orans pro Iudæis non flectit genua. Et cur idipſum.*

14 *Eccleſia tribus linguis vtitur in crucis denudatione.*

15 *Eccleſia tantũ vtitur lingua græca,& latina. Cur nõ itidẽ hebraica.*

16 *Crucis denudatio in paraſceue,quid ſignificet.*

17 *Chriſti corona fuit ex iuncis marinis*

20 *Crux cur adoretur die paraſceues. Et qualiter id.nu.21.22.*

23 Verba

23 Verborum, quæ canuntur dum crux adoratur, expositio.
24 Crucis mysterium profundum.
25 Christus crucifixus tribus clauis. Quid illi claui designent,
26 Christi corpus cur disponatur in vino & aqua die parasceues.
27 Christus, cur pati voluerit. Et quoto ætatis anno, nu. 28.
29 Parasceues festum cur non agit Ecclesia cum lætitia. & nu. 30.
31 Christus quos sua passione redemerit.
32 Christi corpus cur non consecretur in parasceue. & n. 33. 34. 35. 36. 37. 8. 39.
40 Feriæ sextæ priuilegia sex.

De die Parasceues. CAP. LXXVII.

SEquitur de parasceue: † quæ quare sic dicātur, in procœ. se- 1
ptimæ partis dicetur. Sanè hac die ecclesia arctissimum ie-
iuniū & silentium agit: nullum tamen officiū soléniter cele
brat: sed hora nona cōuenit ad adorandum crucē, nō ad mis-
sæ officium quo hæc dies caret: sed quasi ad funeris obsequiū
dicēdū. Et hoc ideò, quia hora nona mortuo Dño Cēturio fa-
ctus est præco fidei nostræ, & perfidis recedētibus licuit Ioseph
& Nicodemo disponere de funere: & mulierib. accedere pro-
pius. Dicitur autē officium tacita & humili voce, & absq; prin
cipio prout in præcedenti tit. dictū est. Super altare vnica dun-
taxat toballia disponitur, per quā sindō, qua corpus Christi in-
uolutum fuit significatur. In quibusdā ecclesiis in hora sexta
ignis extinguitur, & in nona accēditur, quia tūc Sol in sexta lu
mē abscōdit, & in nona reddidit. † Incipit hoc officiū à lectio- 2
nib. quia in primitiua ecclesia omnis missa à lectionib. inchoa
bat. Sed hoc hac die specialiter fit, pro eo quia passio Dñi ho-
die celebrata est, in cuius memoriā omnis missa cātatur, & le-
guntur lectiones sine titulis: qm̄ tūc amisimus Christū caput,
qui nos illuminat, sicut tituli illuminant libros. Leguntur autē
duæ lectiones, quia pro duob. populis Christus passus est: gēti-
li videlicet & hebræo: vel pro salute carnis & animæ. Vna sum
pta est ex lege: alia ex prophetis: quia Christi passio à prophe-
tis fuit prænuntiata; & à lege & patriarchis præfigurata. Abra-
hā. n. carnē Christi figuratiuè immolauit cum arietē immola-
uit: Similiter & Abel quādo agnū sacrificauit. vnde dñs Oseæ.
12. Assimilatus sum inquit prophetis. Rursus ideò † duæ lectio 3
nes dicuntur: quia sicut in quarta feria mortē nostram duplicē
man festauimus, pro qua Christus pati venerat: ita ad memo-
riā in parasceue reducimus suam passionē, & nostrā imitatio-
nem. Quædā autem ecclesiæ primò legunt lectionē Oseæ 6. c.
scilicet in tribulatione. & secundò lect. Exo. 12. c. scilicet, Dixit
ad Mosen Dñs, & illi naturalem ordinem seruant: quia passio
Domini

Dñi primo prænuntiata eſt à lege, ſecundo à Prophetis. *In prima* quidẽ eſt præconiũ reſurrectionis, vbi dicitur, *Poſt* duos dies viuificabis nos, & in die tertia ſuſcitabis nos. In ſecũda modus exprimitur paſſionis, vbi dicitur, Immolabitq; eũ vniuerſa multitudo ad veſperã. Quædã verò econuerſo faciunt, & mouentur ex eo, quia paſſionẽ lectioni ex lege quaſi continuare volunt, quia in paſſione quædã verba ponuntur, quæ ex illa le-
4 ctione ſumpta ſunt. I. Os non cõminuetis ex eo. † Continuant *Exod.* 12.
ergo paſſionem lectioni, quia eius eſt expoſitio, & agitur de *Num.* 9.
duob. ſpecialiter in officio hodierno. ſ. de paſſione Chriſti, & de paſſione eccleſiæ, quæ eſt illius imitatio, ſicut dicit Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, &c. hæc ſiquidẽ duo in lectione *1 Pet.* 2.
Exod. commemorantur, vbi dicitur, Erit autẽ agnus ſine macula, maſcul⁹, anniculus. *Iuxta* hunc ritũ tolletis & hœdũ. Agnus, eſt corpus Chriſti immaculatum. Hœdus, eſt eccleſia, quæ nos ſumus, qui peccatores ſumus. Paſſio Chriſti celebrata eſt in ei⁹ immolatione, noſtra celebratur in vitiorũ mortificatione. In lectione Oſeæ manifeſtè agitur de paſſione Chriſti, & ei⁹ effectu, vbi dicitur, Venite, reuertamur ad dominũ quia ipſe cœpit & ſaluabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in cõſpectu eius: Oſeæ 6. c. Quod Hier. ſic exponit Percutiet Dominus & ſanabit nos, quia quẽ diligit, corripit, & caſtigat. v. q. v. non oſculatur. Viuificabit nos: poſt duos dies: & in die tertia ſuſcitabit nos: quia tertia die reſurgens à mortuis, omne genus humanum ſuſcitauit, & curauit: & cum nos viuificauerit & ſuſcitauerit in conſpectu eius viuemus. Ibi ergo loquitur Propheta de trib. dieb. quib. dominus fuit in ſepulchro: cùm dicitur: Viuificabit nos poſt duos dies: & in tertia die ſuſcitabit nos. i. poſt duos dies ſepulturæ veniet nobis quaſi imber temporaneus, & ſerotinus terræ: & dabit gratiam incipientem & ſubſequentẽ.
5 Sequitur tractus. † Domine audiui auditionem. Abac. vlt. capi. Et quòd dicit verſus. *In* medio duorũ animalium cognoſcetis. ad literam intelligitur, ſcilicet in præſepe bouis & aſini. Vnde Eſ. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe domini *Eſaiæ.* 1.
ſui: vel in medio duorum latronum: vel in medio duorum po-
6 pulorum. Secunda lectio † eſt de Exod. Vbi habetur. Os non confringetis ex eo. hoc completum eſt, quando fregerũt duorum latronum crura, venientes autem ad Ieſum inuenerunt eum mortuum: & non fregerunt eius crura. Allegoricè verò in eo nõ ſunt fracta crura, id eſt, virtutes: & maximè patiẽtia. Vnde Eſa. Dedi faciem ſicut petram duriſſimam: & ſcio, quia non confundar. Per crura enim intelliguntur itinera, de *Eſaiæ.* 50.
quibus

quib.in cantico Abachuc,Incuruati sunt colles mundi.i.homines excelsi per intelligentiam ab itinerib.ęternitatis eius,id est, exemplo actionum ipsius,quæ ducunt ad æternitatem: tanquã colũnæ immobiles,i.argenteæ propter eloquentiam,quæ fundatæ sunt super bases argẽteas,vel aureas.id est,rõnes immobiles æternæ sapientiæ. Sequuntur† tractus de passione Domini:quia tunc luget Ecclesia valdè,& sunt duo tractus ad intentionem maioris luctus,scilicet pro peccatis quæ cõmittimus,& pro pœnis quas patimur:& pro incolatu,qui prolongatur.Nec cantatur graduale cum tractu:sed solum tract⁹, prout dictum est in quarta feria.& in iiij.parte sub tit.de tractu.Duo ergo tractus dicuntur.Primus,scilicet Dñe audiui,& est in quibusdam Ecclesiis quatuor versuum,alter plurium.Tractus quatuor versuum,significat:ꝙ per Christi passionẽ redimitur homo,qui ex
Ephes. 2. quatuor elementis constat.Vnde Christus nec in cœlo nec in terra crucifixus est,sed in medio.i. in aere. Fecit enim pacem inter cœlestia & terrestria:quoniam erat inimicitia inter hominem & hominem,sed maior inter Angelum & hominem,& maxima inter deum & hominem. Ipse enim Christus omnia pacificauit in cruce,quoniam fecit vtraque vnum,cum sit lapis angularis.Adhuc per quatuor versus tractus significantur iiij. partes crucis.Secundus verò tractus , scilicet Eripe me,prolixior est.& repręsentat magnum bellum Dauid cum Golia,& Christus noster Dauid hodie magnum Goliam,id est,diabolũ debellauit.Rursus ideò tractus est longus,quia hoc nobis promissum est in lect.Oseæ,vbi dicitur.Post duos dies suscitabit nos:debemus retinere in spe. Item in secundo tractu ponitur:Obumbrasti caput meũ in die belli,quia non tantũ in alio
Psal. 90 tẽpore:sed in die passionis diuinitas à passione permansit immunis,imò in passione Christus homo ita protectus est gratia diuinitatis,vt hostes superaret,qui superari videbatur.Quædã autẽ ecclesiæ cantant secundum tractum:Qui habitat in adiutorio altissimi,quia Christus à diabolo primum latenter tẽtat⁹ est velut à dracone latitante in petra:posteà in passione tãquã à leone forti acriter vexatus est,quod notatur per illum versum Super aspidẽ & basiliscũ.Sequitur Euangeliũ† siue passio:Egressus est.Ioan.18.c.quod dicitur hac die:quia ipse interfuit crucifixioni:& iuxta crucem stetit securus aliis fugientib.quia notus erat Pontifici.Quia igitur hac die passio Dñi oculis nostris repręsentatur,meritò eius testimoniũ legitur:qui vidit & testimonium perhibuit:& scimus,quia testimoniũ eius verum est. Præterea,ipse posterius scripsit euãgeliũ,quare meritò posterius legitur:& quia ibi manifestius sunt sacramenta,vnde ibi di

citur:Os non cõminuetis ex eo.Item illud: Vnus militũ lancea
latus eius aperuit,& continuò exiuit ſanguinis & aqua. Legit
9 autem hac † die paſſio ſuper nudum pulpitum. Primò,ad me-
morandum quòd ſuper nudum crucis patibulum nudus fuit
poſitus ipſe Chriſtus.Secundò ad notandum quòd Ioannes,ſe
cundum quem paſſio legitur,relicta ſindone nudus profugit à
Iudæis.Tertiò,ad repræſentandum quòd ſicut Chriſto in cruce
pendente,ipſius ſecreta non tam cordis, quàm corporis nuda
omnibus adſtantib.apparuerunt:ita&velo templi per medium
ſciſſo,omnia templi intima nuda remanſerunt. Legitur etiam
10 † nudis pedib.vt cum afflicto ꝓ nobis nos affligi debere mõ-
ſtremus.In quibuſdam verò eccleſiis ſindon, ſeu terſoria ve-
ſtes altari nudato ſuperponuntur, vſque dum paſſio legatur:
cum verò peruenitur ad locum illum:Diuiſerunt ſibi veſtimẽ-
ta mea,&c.tunc ſubdiaconi ſindonem illam vel terſoria tollũt:
repræſentantes hiſtoriam:quia quatuor milites Chriſtum cru
cifigientes,veſtem Chriſti ſubſtulerũt,& ſubdiaconi quaſi fur
tiuè pannos ſubtrahunt:ad notandum, quòd Ioannes,qui cũ
Domino vſque ad crucem perſeuerauit, poſteà more furis ſe
occultauit,& nudus effugit.In quibuſdam tamen locis vna ve-
ſte ſublata,altera ſuper altare remanet,ad ſignificandum quòd
veſtis domini inconſutilis nõ fuit ſciſſa,vel partita,ſed ſorte ſu
per eam miſſa contigit integra vni militi:ad ſignificandũ quòd
eccleſiæ vnitas nũquam potuit à ſchiſmaticis,vel hæreticis ſcin
di,quia non eſt ſapientia contra Dominũ.xvj.q. vij.ſicut.Quod
verò dicitur in paſſione:Exiuit in eum, qui dicitur caluariç lo-
cum,nota,quod ſicut legitur in hiſtoriis : caluaries eſt propriè
os capitis humani nudum. Inde dictus eſt locus ille mons cal-
uariæ ſiue caluarium:vbi rei decollabantur,& vbi multa capi-
11 tum oſſa erant diſperſa.Quia † verò Chriſtus in cruce pendẽs
prolixè orauit decantans decem pſal.ſcilicet Deus, Deus me⁹,
reſpice in me vſque ad,In te Domine ſperaui.cùm perueniſſet
ad locum illũ.In manus tuas Domine,illo dicto emiſit ſpiritũ,
ideò&nos poſtquã recitata eſt paſſio,eius orationes dicim⁹,ad
notãdũ,ꝙ quando ab inimicis perſequimur,ſemper ad oratio-
nem eſt recurrendum,iſte tamen eſt inſolitus mos orandi. Nã
in aliis dieb.ante euangelium orationes dicuntur, & in earum
principiis dicitur,Dominus vobiſcum,quæ eſt propriè vox &
ſacerdotis officium,quod non fit in iſtis,quia ſacerdos & Do
minus noſter occiditur.Orauit autem Chriſt⁹ pro trib.Primò
12 pro † ſe dicens:Pater,clarifica filiũ tuũ.Secundò, pro ſuis di-
cens,pater quos dediſti mihi,pro eis rogo.Tertiò, pro illis,qui
in eũ credituri erãt, dicens,Pater non tantũ pro illis rogo, ſed Ioan. 17.

pro illis,qui credituri sunt in me. Et ex hoc videtur, quòd non debemus rogare pro eis, quos scimus non esse saluandos: nec pro illis,qui in inferno remanserunt: nec pro Iuda, qui se desperauit:sed oramus pro nobis in omni gradu Ecclesiæ: & pro neophitis,& pro gētilibus, pro Iudæis, pro hæreticis, & schismaticis ; vt Christ⁹ gratiā suā eis infundat & ad fidem cōuertat. Christ⁹.n.orauit pro inimicis&amicis:ideo Ecclesia statim similiter orat pro omnibus.
liter orat pro omnibus.† Sanè Ecclesia, pro his orans, flectit 5
genua in orationibus: vt per habitū corporis deuotionem, & mentis humilitatem ostendat: insinuans etiam quòd in nomine Iesu omne genu flectendū est,quoniam omnes nationes sibi genua curuant,nisi quando pro Iudæis oratur,quia enim ipsi illuserunt Domino flexis genibus dicentes, prophetiza nobis Christe, qs est,qui te percussit:ideò in detestationē huius illusionis ecclesia pro eis orans genua non flectit,vt vitet opera simulata.Prætereà,quia eorum cæcitas nulla poterit oratione depelli,donec plenitudo gentium subintrauerit: ideò non est pro ipsis vehementer orandum:nec genua flectenda. Est tamen vtcunque orandum,quia futurum est, vt qui est exaltatus in cruce omnia trahat ad se.Sed in orationibus pro Iudæis,& paganis non respondetur,Amen:vt quidam dixerunt, & hoc ideò,quia cum illi sint extra collegium siue corpus Ecclesiæ fidelium,populus non ostendit affectum suum ad eos. Iuxta illud Apostoli
1. Cor, 5. ad Corin.Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare. extrà, de sacra vnc.c.j.Per amen,autem affectus exprimitur.Prætereà,licet pro illis oretur, vt eorum duritia conuertatur, quia tamen hoc impleri non poterit,vsque circa finem seculi: Apostolo te-
Rom. 11. stāte,qui dicit: Donec plenitudo gentium introierit: & omnis Israel saluus fiat :ideò ad orationes pro illis non respondetur, Amen Veruntamen rectè intuenti nihil interest,quo ad hoc inter illas &alias orationes. Imò ita respondetur ad illas, Amen sicut & ad alias orationes pro aliis statibus:quòd sic ostenditur. Pro quolibet statu bis ꝓfertur oremus: sed ꝙ sub primo orem⁹ ante flectam⁹ genua dicitur,nō est oratio, sed adhortatio,vt oremus,siue ꝓfatio, seu monitio, exprimēs quid,siue pro quo sit in sequenti oratione orandū.Vnde sub tono præfationis nō orationis dicit̄.Ideoq; ꝓ nullo statu post ꝓfationē rn̄det̄ amē sicut nūq̄ fit post aliquā præfationē, licet etiā ibi ponat̄ ꝑ Christū dn̄m nostrū,sicut patet in quotidiana missæ ꝓfatione. Quòd aūt secūdò oremus,dicitur, oratio est,& rn̄deri debet Amē,pro Iudæis, & paganis,sicut ꝓ aliis.Cōsequēter sacerdos post oratiōes, crucē velatam baiulat,ad dextrū cornu altaris, ibiq; crucē sup humeros tenēs,ī ꝑsona Christi Iudæis improperat bn̄ficia Dn̄i,dicēs,

Popule

Popule meus,quid feci tibi. *In* quibusdã tñ ecclesiis duo Presby
teri baiulant illam,ad notandum,quòd in Christi persona duæ
fuerunt naturę. diuinitatis videlicet,& humanitatis. Quòd dici
tut Popule meus quid feci tibi,aut in quo cõtristaui te,respon-
de mihi,quia eduxi te de terra Aegypti,&c. Ad diuinitatem re-
fertur. Quòd verò sequitur, Parasti saluatori tuo crucem, ad
14 humanitatẽ,& sic de aliis sequentibus verbis. Cantat † autem
sacerdos quasi hebraicè in persona saluatoris, acolythi cantant
græcè agios otheos quasi in persona græcorum, chorus respó-
det,Sanctus, sanctus in persona latinorum Sicque tribus lin-
guis laudatur Deus, scilicet hebraica, quæ propter legem om
nium linguarũ est mater,græca,quæ doctrix est, & latina, quæ
imperatrix est, propter Romani dominium imperij & papatus.
Quia enim hebraica nunc silet à laude Dei,ponitur pro illa,Po-
pule meus,quod quia cantatur in persona domini loquentis
hebræis,ideò intelligitur dictum hebraicè. Et no.quòd contra
tres illusores Christi tres præmittuntur adorationes,vt infrà di
cetur. Tres verò antiphonæ, scilicet, popule meus,quia eduxi
te,& quid vltrà,&c. Parum aut nihil sensibus differentes, ver-
bis & modulatione consimiles,triplicem tituli scripturam signi
ficant,qui scriptus fuit tribus linguis, scilicet hebraicè, græcè,
& latinè,Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum. Vtrum principium
tituli scriptũ fuit trib.linguis ignoratur.Sed de hac clausula,Rex
Iudæorũ,constat: quia negauerunt,Iudæi dicentes,Noli scri-
bere Rex Iudæorum,sed quia ipse dixit,Rex sum Iud.ideò illud
in istis antiphonis adstruitur ab effectu,scilicet quia tãquã Rex
eorũ eduxit eos de Aegypto,& duxit eos per desertum,& intro
duxit in terram bonam.Item in titulo scriptum fuit Iesus,in
singulis antiphonis cõcluditur saluator; ibi Nazarenus ad sin
gula respondetur agios,sanctus. Et quia titulus tribus linguis
15 scriptus fuit,ideò duabus † linguis respõdetur, scilicet græca
& latina,quæ Christũ adorant. Hebraica verò contradicit,& ad
huc blasphemat p̄dictas. Et nota,quòd antiphona,Popule meus,
est Michæ.6.cap. *Principiũ* antiphonæ,quia eduxi te. Nu.14.ca.
Et medium,scilicet manna,&c. Est Esa.16.c. Et *Iosue* 6.cap. vbi
etiam est finis ipsius,scilicet introduxit. Notãdum, quòd Iudæi
tres accusationes contra Christum proposuerunt,scilicet quod
tributum negasset,quòd se regem fecisset,& quòd se Dei filium
dixisset,contra quas tres in eius personam accusationes dicun-
tur,scilicet popule meus,vbi Christus eis exprobat tria benefi-
cia sua,scilicet liberationem de Aegypto,regimen in desertũ &
introductionem in terram optimam, quasi dicat. Tu accusas
me de negatione tributi, potius deberes gratias agere, quia te

liberaui à tributo siue à seruitute Aegypti. Tu accusas me, quia me regem dixi: potius deberes gratias agere: quia te rexi in deserto, & regulariter paui. Item accusas me, quia filium Dei me dixi, potius deberes gratias agere: quia terrã lacte & melle manantem cõtuli tibi. Deinde † crux denudatur in signum, ꝙ per 16
uersi Iudæi saluatorem denudauerunt, & fit denudatio inter tres vices ad notandum, ꝙ illi ter Christo in passione illuserũt. Primò, qñ in atrio principis velata facie eius colaphis eum cædebant. Ad quod designandum in principio reuelationis ipsius crucis, non ostenditur facies crucifixi. Secundò, ante prętoriũ, qñ eo tradito ad crucifigendum milites plectẽtes coronam spineam illudebant ei flexis genibus adorãdo eum, dicentes: Aue Rex Iudæorum: ad quod repræsentandum in secunda reuelatione, discooperitur caput & facies crucifixi: & scias quod corona † fuit de iuncis marinis, sicut eã vidimus in thesauris regis 17
Francorum, quorum acies non minus spinis duræ sunt & acutæ. Tertiò, qñ ei in cruce pendenti transeuntes dicebant: vah, qui destruis tẽplum Dei: & quia qñ hæc illusio fiebat Christus totus nudatus in cruce pendebat: ideò in tertia reuelatione totus nudus ostenditur crucifixus: & etiam ad significandum, ꝙ omnia quę in lege & Prophetis obscura fuerãt, in passione aperta, & manifesta sunt. † Reuelatur ergo crux post orationes, ad 18
notandum, ꝙ oratio à Christi passione, quã in cruce sustinuit, habet effectum & exemplar. Ipse enim in cruce pendens, pro amicis & inimicis orauit. Sanè à dextera parte crux incipit reuelari, quia Christus crucifixus, vera fide adoratus extitit ab Apostolis, & discipulis Iudæis, qui tunc in dextera erant. Et quoniã hæc fides per illos deuotè publicata & in medio gentiũ perducta est: ideò ad hoc significandum ante medium altaris, per sacerdotem deducitur. Rursus, quia Christus nunc super ecclesiam quiescit, & vsque in finem seculi quiescet, ideò ad hoc significandum, & figurandum subsequẽter crux super altare ponitur per quod hæc ecclesia gentium designatur. Denique, quia
Esa. 10. in fine seculi fides in cordibus gentium refrigescet, & teste Esa. à reliquiis Israel quæ saluæ fient, suscipietur, & communis Iudæis & gẽtilibus habebitur, meritò ad hoc significandum in fine missæ crux de altari deponitur, & in communi loco collocatur. † Crux quoq; reuelata & etiã vexilla ecclesiæ in quibusdã 19
locis diriguntur in altũ, ad Christi victoriam designandũ. Adhuc crucẽ baiulantes, antiphonã canentes, crucẽ illo deferunt, † vt Græcè & Latinè respõdeat, & deuotè adoretur, quia domi 20
nus crucifixus transiuit à perfidia Iudæorum, ad confessionẽ, & deuotionẽ gentiũ, & significat Apostolos canentes, id est, totis viribus

viribus crucis opprobriũ cõfitentes,& prædicãtes. Itẽ crucem
baiulãdo,nũc ambulãt,nunc & fessi subsistunt: q̃a & illi perse-
cutionũ põdere fessi aliquantulũ quieuerunt.Subsequẽter ipsa
crux denudata salutatur,& adoratur:quia eũ, cui perfidi illuse
rũt,Christiani reuerẽter salutãdo,& deuotè osculando venerã
tur.Et dũ adoratur,canitur in quibusdã ecclesiis respõsorium:
Ecce quomodo morit̃.Esa.57.c.& antiphona:Sicut Moses: Io.
3.c.Et est sciẽdũ q̃ cõtra præmissas tres illusiones ter illũ ado-
ramus dicentes:agios,quasi ter honorãtes ter illusum propter
nos:& q̃a illudendo genua flectebant:ideò & nos illũ adorãdo
21 genua flectimus.Ad † terrã etiã ante illã posternimus,vt quod
illi superbè illudẽdo fecerunt,nos humiliter & verè faciamus,
& mẽtis humilitatẽ per habitum corporis ostendamus,& quia
sicut Christus humiliatus est patri pro nobis vsq; ad mortem,
mortẽ autẽ crucis:sic & nos eius mortis imitatores humiliari
oporte .De modo prostrationis,ait Aug.Quisquis sic humilia
tur,vt genua figat,adhuc habet vt amplius humiliet: quisquis
verò sic humiliatur,vt hæreat in terra vẽter eius:vltra quod hu
22 milietur nõ habet.Nudis † etiam pedibus adoratur, vt omnes
proprias affectiones sibi nudas ac notas esse mõstremus : & vt
cum afflicto pro nobis nos affligi ostẽdamus. salutatur autem
crux:q̃a per eã salus hominibus reformatur:posteà adoratur.i.
osculatur.Solus.n.Deus adorandus est:cætera vt crux causa il-
23 lius veneranda sunt.† Cæterùm expositio illorum verborum
agios,&c.ibidẽ sequitur:Nam agios Græcè, dicitur sanctus La
tinè.ἀπὸ τȣ̃ α,priuatiua particula,& gi,id est terra:quasi cœle-
stis sine terra.In canone tñ Isidori.xxiiij.q.iij.quidam versi.sed
tangis.habet quod agios Græcè,dicitur vas Latinè. Ὁ θεὸς, ve-
rò Græcè , dicit̃ Deus Latinè.Ἰσχυρὸς Græcè, fortis Latinè.
Ἀθάνατος Græcè,immortalis Latinè.ἀπὸ τȣ̃ α,priuatiua parti
cula,& θάνατος,q̃ est mors.Ελεήσον,id est,miserere, hymas,id
24 est,nostri.De ꝓfundo † crucis mysterio,dictũ est in proœ.v.par
tis:& hic aliqua perstringamus. Fuerunt aũt in dñica cruce li-
gna quatuor.s.stipes siue lignum erectũ:lignũ transuersum,trũ
cus suppositus:& titulus suprascript⁹.Fuerũt & claui quatuor,
quibus & manus & pedes cõfixi sunt : fuit & lancea qua latus
apertum est,& corona spinea capiti circõposita : q̃ oĩa possunt
in spirituali cruce significari.Quatuor,n.crucis ligna sunt qua-
tuor mentis virtutes,s.fides,spes , perseuerantia,patientia, de
quibus ait Apostolus: Vt comprehendatis cum omnibus san-
ctis,quæ sit longitudo,& latitudo, sublimitas,& profundum.
Longitudo crucis,est perseuerantia: de qua Dominus inquit

Qui perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. Latitudo crucis, est patiẽtia: de qua veritas ait: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. Profunditas eius est fides de qua Apostolus: Fides est substantia sperandarum rerũ, argumentũ nõ apparentium.
Psal. 118. Sublimitas verò, est spes, de qua Psal. In verbo tuo supersperaui. Habuit ergo crux Christi, vnũ lignũ erectum in longitudinẽ: alterũ transuersum in latitudinẽ: quasi in modum potentiæ seu
3. Reg. 17. martelli: quæ duo significata sunt per illa duo ligna, q̃ paupercula mulier in Sarepta collegit. Stipes verò erect⁹, habuit trũcũ suppositũ, & titulum superscriptum: quia perseuerantia de fide procedit ad spẽ: quasi stipes ereptus de trunco supposito ad titulũ suprascriptũ. Quod beatus Iob intelligens ait: Credo quod redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, &c. Reposita est hęc spes mea in sinu meo. Nisi enim crux habeat fundamentum fidei & titulũ spei, profectò supplicium est solummodo, & nõ meritum. Quod autẽ patiẽtia spectet ad
Iacob. 1. crucem, ex eo apparet, ꝙ patienter in aduersis tribulationis sustinet cruciatum. Vnde Iaco. Tribulatio patientiam operatur.
Apoc. 2. De perseuerantia quoq; legitur: Esto fidelis vsque ad mortem,
2. Tim. 2. & dabo tibi coronam vitæ. Etiam secundum Apostolum, non coronatur, nisi qui legitimè certauerit. Perseuerãtia igitur, quæ coronatur, certamen habet, vt meritò spectet ad crucem. In his ergo duobus lignis, duos pedes & duas & manus quatuor clauis debet affigere Christian⁹. Quatuor claui, sunt quatuor principales virtutes. s. iustitia, fortitudo, temperantia, & prudentia. Pedes sunt mentis affectus: de quibus sponsus in Cant. Laui pe
Cant. 5. des meos quomodo in quinabo illos? Et Dñs inquit Christus
Ioan. 13. Apost. Qui lotus est non indiget, nisi vt pedes lauet, & est mun-
Mat. 10. dus totus. Et iterum, Excutite puluerẽ de pedibus vestris. Duo ergo pedes sunt duo mẽtis affectus. s. timor & amor, pes timoris, clauo fortitudinis debet configi, ne timidus propter aduersa succumbat, Vnde Psal. Confige timore tuo carnes meas, à iu
Psal. 118. diciis enim tuis timui. Dũ enim in Petro metus clauo fortitudinis affix⁹ nõ extitit, ad vocẽ ancillæ Christũ negauit, cũ verò
Mat. 26. cõfixus extitit, ante Reges & Præsides nomẽ dñi prædicauit. Pes amoris siue appetitus clauo iustitiæ debet configi, ne cupidus ad illicita desideria euagetur. Si enim appetitus fuerit cõfixus, tũc spiritus cõcupiscit aduersus carnẽ, si verò nõ fuerit cõfix⁹, tũc caro aduersus spiritũ cõcupiscit. Sic itaq;. Christian⁹ pedes suos cruci debet affigere, ne vel timidus succũbat, vel cupidus euagetur. Alij tñ dicunt † quod Christus tribus duntaxat fuit 25
clauis affixus, significantibus tres cruciatus, quos in cruce sustinuit, videlicet passionẽ in corpore, passionẽ in mẽte, & passionẽ

in corde. Ambo enim pedes vno clauo afflixi sunt, ita ꝙ dexter
fuit super sinistrũ, ad significandum quòd spirituales affectio-
nes per pedem dextrum significatæ superesse & dominari de-
bent, terrenis, per sinistrum significatis. Lancea verò qua latus
est vulneratum, charitas est, de qua spõsa in Cantic. Vulnera-
ta sum in charitate. Lateri quidem cor contiguũ est; cuius be-
neficia diligimus, quod ideò vulnerandum est, vt affectus
exeat, non solũ ad amicos; verũ etiam ad inimicos; vnde Do- *Mat. 5.*
minus ait, Diligite inimicos vestros, & benedicite his, qui vos
oderunt, & orate pro persequentibus & calũniantibus vos.
Corona verò spinea, est pœnitentia circumponenda capiti. i.
menti, de qua Pslalmista, Conuersus sum in ærumna mea; dum
configitur spina. Hæc corona de tribus spinis complectitur. *Psa. 31.*
scilicet contritione, confessione, & satisfactione. Prima pungit
cor per dolorem propter vanã cogitationem. Secũda pũgit os,
per pudorem, propter variã locutionẽ. Tertia pũgit manũ, per
laborẽ, propter iniquã operationẽ. Manus enim opera sunt, vn *Psal. 143.*
de Psalmist. Benedictus dominus Deus meus; qui dedit manus *Prou. 31*
meas ad præliũ, &c. & Salomon in Prouerb: Dedit ei linum, &
lanã; & operata est consilio manuũ suarũ. Sunt igitur duæ ma-
nus; duo operũ genera, videlicet opus volũtatis, & necessitatis.
manus operis volũtarij cõfigi debet clauo prudentiæ, ne curua
faciat opera tenebrarũ. Dum enim in Saulo clauo prudẽtiæ cõ
fixa non fuit, Saulus ecclesiam Dei persequebatur. Cùm verò
in Paulo confixa fuit, ipse pro ecclesiá passus est. Manus verò
operis necessarij clauo tẽperãtiæ configi debet, ne lapsa nimis
ad superflua extẽdatur. Necessaria opera sunt naturalia; vt dor
mire, & comedere, & similia. Et nota, versus de cruce: Pes, cedrus
est: trũcus, cypressus: oliua, supremũ. Palmáq; trãsuersum Chri
sti sunt in cruce lignum. Osculata & adorata cruce, duo presby
teri deferunt ad altare corpus Dñi, quod pridie fuerat cõsecra
26 tum & recõditum. † Sacerdos verò induta casula illud super
corporale disponit, iuxta latus calicis, in quo sit vinum & aqua
mistũ nõ sanctificatũ, quasi ipsofacto dicatur. Hoc est illud cor
pus, de quo sanguis & aqua fluxerũt. Vtrũ aũt ex cõtactu ho-
stiæ vinũ cõsecretur, dictũ est in tit. precedẽti. Quo facto, inci-
pit mox: Oremus, præceptis salutarib. perficiẽs dñicã oratio-
nẽ, & illã, Libera nos quæsumus: in quo repræsẽtatur antiqua
Apostolorũ celebrandi missam cõsuetudo. Prius enim lectione
præmissa dicebãtur solũmodò verba illa: Hoc est corpus, &c.
Hic est sanguis meus, &c. Sed ipsi postmodũ dñicã orationem
addiderunt: & ita illo modo hac die celebratur, de quo dictum
est in princ. iiij. partis. Ex quib. colligitur, ꝙ sola dominica ora

tio non sufficit ad eucharistiā cōsecrandā. Si quidem sacerdos alio tēpore dicens, Per omnia secula seculorū: eleuat calicē, cū corpore Domini,& postea dicēs,Præceptis,&c. Calicē depositū iterum cooperit,in quo illud nobis significatur,quod de cruce depositū corpus Domini sepelitur. Duo aūt presbyteri qui hodie corpus ad altare deferunt,repræsentant Ioseph & Nicodemum,qui corpus Domini tulerunt ad sepulchrū. Tres præmissi canonis articuli.s.Præceptis,Pater noster:& Libera nos quæsumus,super depositum calicem proferuntur,quia tribus dieb. sepultus Dominus occultatur,& oratio ipsa,Libera nos,alta voce,sicut & Dominica oratio profertur,prout dictum est in iiij. parte sub tit.de silentio post orationem dominicam. Nec est prætereundum quòd hac die,quando particula hostiæ in calicem mittitur,non dicuntur verba illa,Fiat commistio,quia ibi de sanguine mentio fit,sed in calice sanguis non est,nec hodie consecratur,& fracta hostia non dicit, Pax Domini, &c. Eò ꝙ oscula circunstantium nō sequuntur. Oratio quoque illa,Domine Iesu Christe fili Dei, &c. Et illa, Corpus tuum Domine,omittuntur,qa ibi mentio de sanguine fit. Omittuntur etiam illi versus,Quid retribuā Domino,&c. Illa quoque, Placeat tibi,etiā omittitur,quia ibi continetur, Præsta vt hoc sacrificiū,quādo oculis tuæ,&c. Hac etiā die sacrificiū nō offertur sacramētaliter,sed sumitur altera die oblatum. Agnus Dei, nō dicitur,quia nō videtur esse inuocādus,qui cernitur in agone deficere,& cum silentio sacerdos cōmunicat,vnde postcōmunio nō cantatur,quia nobis.sumētib.sanguis ille, quē sumimus de ore nostro pro nobis ad Dominum clamat, Nos.n.sum⁹ in terra illa quę aperuit os suū,&bibit sanguinē Abel.i.Christi quē effudit Cain .i.populus Iudaicus,vnde factus est vagus & profugus super terram,iuxta illud, Disperde illos in virtute tua,& factus est maledictus illa maledictione,sanguis eius super nos,& super filios nostros. Et rursus postcommunio, quæ iubilum & lætitiam significat non dicitur,quia ecclesia illa die

Genes.4. *Psal.58.* *Mat.27.*

plorat. Sed quæritur † quare Christ⁹ voluit pati sexta feria? Re- 27
spondeo,vt dies qua crucifixus est coaptaretur sextæ feriæ primæ creationis,& sextæ ætati huius mūdi. Siquidē in sexta feria prim⁹ homo.s.Adā,creatus est ad imaginē Dei,& ex latere eius dormiētis sumpta costa fœmina fabricata,& in sexta ętate fili⁹ Dei,vt hominē ad imaginem Dei creatum redimeret,& in carne apparuit,qui in sexta feria dormiens in cruce sanguinem & aquā de latere suo,vnde S.Ecclesiā cōsecraret,emisit. Ideò ergo in sexta feria pati voluit, quia cùm tali die Adam peccauerit, illa etiā die hominē redimere voluit,de hoc dictū est sub tit.de

nata

28 natali. Et † not. ꝙ Christus cõpletis triginta duobus annis, &
mensibus tribus, vel secundùm Chrysost. triginta tribus & di-
midio, crucifixus est: eadẽ die qua cõceptus est de Virgine. s. in
sexta feria, quæ fuit octauo ca lend. Aprilis: de quo dicetur in
29 vj. parte, sub festo annuntiationis. † Quæritur etiam cùm de
morte sanctorum cum gaudio festa in ecclesia celebrentur,
quia pretiosa in cõspectu Dñi mors sanctorum eius: quare ec- *Psa.115.*
clesia hodie de morte Dñi, cum gaudio similiter non solenni-
zat? Videtur enim ꝙ multò magis deberet lætari, & festum de
illa celebrare, cùm mors ipsius sit pretiosissima, & mors mor-
tis, & est nostra redemptio: & quia Apostolus gloriandum ait, *Gala.6.*
in cruce Dñi nostri Iesu Christi? Respondeo, quia ipse pro pec-
catis nostris mortuus est, sicut dicit Dñs per Esa. Propter sce- *Esa.53.*
lus populi mei percussi eum: & ideò deberet homo erubesce-
re, non gaudere, cum & Sol insensibilis erubescẽs, radios suos
retrouerterit: quia obscuratus est, & petræ scissæ sunt: meritò
ergo omnis homo in hac die tristitiam prætendit, ne esse du- *Mat.27.*
rior lapidibus videatur. Præterea ipse Dñs tristis fuit. Vnde tri- *Mat.26.*
stis est anima mea vsq; ad mortem: & etiã B. Virgo: Vnde tuã *Luc.2.*
ipsius animã pertansibit gladius. & Apostoli de cõsc. di. iij. sab-
bato. Meritò igitur in hac die ecclesia in arctissimo est ieiunio,
& silentio, & tristitia cõpassionis: de hoc dictum est sub festo
30 circuncisionis: † Rursus hunc diẽ celebramus, cũ mœrore, tri
stitia & abstinẽtia, passiones verò sanctorũ cum gaudio: quia
sancti post martyrium statim cœlos ascenderunt: Christus ve
rò ad infernũ descẽdit. Sed qm iã tartara cõfregit, & inde san-
ctorũ animas eduxit, & tertia die resurrexit: ideò tunc. s. die re
surrectionis maximè lætamur. Hinc est ꝙ passiones patrũ ve-
teris test. quia ad inferos descenderũt, nõ celebramus, præter-
quã Innocẽtiũ: ex eo, ꝙ in ipsis singulis Christus occisus est.
& Machabæorum: prout in septima parte sub eorum festo di-
cetur: de hoc etiam dictum est in parte prima, sub titulo, de pi
31 cturis. Et est notandum † ꝙ Christus in passione sua redemit
non tantum illos, qui tunc erant in lymbo inferni, qui locus
dicebatur sinus Abrahę, vbi Lazarus erat, sed etiam omnes fu
turos qui sancta morte vitã erant finituri: vnde Oseæ vlt. Ero
mors tua, O mors, morsus tu⁹ ero inferne: sed nec omnes, qui
32 in inferno erant, inde extraxit. Item † quæritur quare ecclesia
non consecrat hac die corpus Domini, cùm Dominus dixit:
Hoc facite in meam commemorationẽ: & Cabilonen. conci-
cilio de consecrat. distinct. j. visum dicitur: Nulla dies excipi-
tur, quia non pro viuentibus deprecetur. Præterea, cùm Chri-
stus immolat⁹ hac die & sabbato quieuit in sepulchro, & disci

puli totam noctem ſequentem vſq; diluculum in triſtitia trāſe
gerint: rationabiliter videretur, vt in hac die corpus Dñi cō-
ficeretur, & inde vſq; ad primā ſabbati iugi ſilentio conſopiti,
à ſacri altaris myſterio vacaretur. Reſpōdeo, ad hoc multiplex
ratio reddi poteſt. Prima † eſt: Dñs noſter pridiè, quàm patere- 33
tur, accipiēs panē & calicē benedixit, deditq; diſcipulis, dicēs:
Hoc eſt corpus meū. Hic eſt calix meus: & tūc immolatus eſt
in manibus ſuis: de qua immolatione ſubiunxit: hoc facite
in meam commemorationem. Illa igitur. ſ. feria quinta, nō eſt
omittenda, cùm ſit firmiter iniuncta. Sexta verò feria eſt dies
ſecunda, qua velut in monumēto quieſcit: ſabbatum tertia,
qua velut à morte reſurgit, reſurrexit enim ante diem. Triduū
ergo dominicæ mortis, quod perfici nequit eo reſpectu, quod
Exo. 16. ipſe à Iudæis eſt trucidatus, eò trāſponitur, ꝙ ipſe ſuis manib.
immolatur. Cuius quoq; rei illud magnum eſt iudiciū, ꝙ in no
cte cœnæ luminaribus extinctis vigilias celebramus. Sicque,
vt in quinta feria quaſi ſexta in duplū manna colligatur: quo-
niam in hac die quaſi in ſabbato nō inuenitur. Secūda † ratio 34
eſt, quia eccleſia corpus illud, quod flagellis & ſpinis, & cōtu-
meliis iſta die re vera affectum eſt, non debet cū Miſſarū ſolen
nitatibus celebrare, quoniam veniente veritate debet ceſſare
figura. Tertia † quia oblata eſt hoſtia de manib. Chriſti & no- 35
ſtris, Non ergo ſacrificent amici, dum trucidāt inimici. Sed ta-
men, quia ſemper indigemus cōmunione, & ſemper eſt tēpus
cōmunicandi, ſacerdos ipſum corpus recipit in hoſtia, à die an
tecedēti reſeruata & cuſtodita. Quarta † ratio eſt, quoniā hac 36
die velum tēpli ſciſſum, & cornua altaris tranſuerſata ſunt: &
ita non habemus vbi corpus Chriſti conficiatur. Quinta eſt
† quia. ſ. receſſit & ſublatus eſt verus ſacerdos. i. Chriſtus ſpon 37
ſus eccleſiæ, deſcendit enim ad inferos. Sextam rationem po-
nit Innoc. Papa de conſe. di. v. ſabbato. dicens, † ꝙ in die Para 38
ſceues & in ſabbato ſancto ſacramentū non celebratur: quia
cōſtat Apoſtolos iſtis duobus diebus in mœrore & in triſtitia
fuiſſe, & ſe propter metum Iudæorū occultauiſſe. Miſſa enim
quæ in ipſo ſabbato celebratur, non ad ipſum ſabbatū, ſed ad
diem pertinet ſubſequentem, vt infrà dicetur. Septima † quia 39
Moſes ait: Vos tacebitis, & alius, ſcilicet Chriſtus pugnabit
pro vobis: torcular enim calcauit ſolus. Cùm igitur hac die
non ſit corpus Domini conficiendum, ad hanc diem reſeruan
dum eſt. Hæc ſexta feria † & ab iſta omnes aliæ ſextæ feriæ pri 40
uilegiatæ ſunt propter Chriſti paſſionem, ſicut & à ſequenti
dominica omnes aliæ dominicæ propter eius reſurrectionē.
Sunt autē huiuſmodi ſextæ feriæ ſex priuilegia, ſcilicet Chriſti

immolatio, inferni spoliatio, mortis conculcatio, humani generis redemptio, Paradisi apertio: & scripturarũ manifestatio. *In* Parasceue vno solo cibo vescimur, quia Christus ea die vnũ, s. latronem sibi incorporauit, dicens, Hodie mecum eris in Paradiso. Vnde ipse dixit, Singulariter sum ego, donec transeam. *Psal. 140.*

SVMMA.

1 *Paschatis sabbatum.*
2 *Paschatis sabbatum, officiũ mutuatur totum à nocte pasche. & n. 3.*
4 *Paschatis sabbatum, dicitur dies illuminata, tribus de causis.*
5 *Pascha celebratur in plenilunio. Et quando. nu. 6.*
7 *Nox, diem præcedat ne, an contrà.*

De Sabbato Paschæ. CAP. LXXVIII.

1 SEquitur † videre de sabbato sancto Paschæ. Sanè sicut Deus operibus creationis mundi, scilicet in sex diebus completis in septima requieuit ab omni opere, quod patrarat, sic & in sexta ætate recreationis operibus consummatis, iuxta quod Dominus in cruce pendens dixit, Consummatum est, in septima ætate requieuit. Cùm enim anima eius passibilitatem corporis exiuit, quodãmodo requieuit; præterea in sepulchro dormiuit, ideóque dies ista sabbatum appellatur, quod requies interpretatur, vt dictum est in proœ. secundæ partis, quod antonomaticè sabbatum sanctum dicitur, eò quòd vt præmissum est, significat requiem Christi ab opere recreationis in fine sextæ ætatis, vel propter requiem Christi in cuius morte sanctificati sumus. Dicitur etiam sanctum, propter baptismum, quod fit in die ista in qua noua ecclesiæ proles sanctificatur. Hæc au-
2 tem † dies sicut præcedens nullum habet officium diuinum, in quo constat Apostolos fugisse, & in mœrore fuisse, de conse. d. iij. sabbato. Nam officium quod cantatur est noctis diei dominicæ, de conse. d. j. in ieiuniis, lxxv. di. quòd à patribus, scilicet de resurrectione non de sabbato, sicut & cõtingit in sabbatis quatuor tẽporum, quod apparet, quia dicitur in cerei benedictione, Hæc est nox, & in collecta Missæ, Deus, qui hãc sacratissimam noctem, vnde antiquitus totum officium de nocte dicebatur, & adhuc in plerisque locis fit. Primò, ad notandum, ꝙ catechumeni, quorum est ipsum officium, sepulti cum Christo, per baptismum resurgunt cum ipso. Secundò, propter visitationem mulierum ad sepulchrum Domini manè venientium. Tertiò, quia Dominus de nocte resurrexit, secundùm Hier. & Greg. & Ambr. & ideò quia nox illa tanto lumine illustrata est de Domini resurrectione, meritò tunc vigilare & Deo laudes canere debemus. Traditio quoque Iudæorum est, Christũ media nocte venturum, in cuius figura Angelus transiuit media

nocte

nocte percutiēdo primogenita Aegyptiorū,& Dn̄s trāſiuit pro
tegendo populū ſuum. Et Hier. Reor, inquit, traditionē apoſto-
licā permanſiſſe: vt in die vigiliarū Paſchæ ante noctis medium
dimittere nō liceat populos expectantes Chriſti aduētū: vt re-
ſurgenti Saluatori occurrant, poſtquā tēpus illud tranſierit, ſe-
curitate præſumpta feſtum cunctos agere diē. Sed quia †quod 3
pro deuotione fuerat inſtitutum, in minus honeſtas actiones,
quibus nox facultatē præbet cōuerſum eſt, inſtitutum fuit, vt
officium ipſius noctis de die celebraretur. De hoc tactū eſt in
proœ. iiij. partis, & in quinta parte, ſub tit. de nocturnis. Auguſ.
tn̄ dicit Dn̄m in diluculo ſurrexiſſe, & ipſum ꝑ quadraginta ho-
ras mortuum ſiue in ſepulchro extitiſſe, cui eccleſia cōſentire
videtur, q̄ pro reſurrectione matutinum eadē celebrat hora. Si-
let ergo eccleſia vſq; in horā decimā: & tūc cōgregatur ad offi-
cium celebrandum qn̄ reſurrectio appropinquat, videlicet cir-
ca veſperam noctis, q̄ luceſcit in prima ſabbati, & quā per totā
noctē vſq; ad diei claritatē cōtinuat ad hoc, vt illud impleatur:
Nox illuminatio mea in deliciis meis: & nox ſicut dies illumi-
Pſal. 138. nabitur. Trib⁹ †autē de cauſis, dicitur hęc dies illuminata. Pri- 4
mò, quia refulget in deliciis noſtris propter redēptionē ſeu re-
ſurrectionē animarū, q̄ licet ſit in die Paraſceue morte Dn̄i re-
cuperata, eius tn̄ gaudium & lætitia eſt ad hanc noctē tranſla-
ta, propter rationē poſitam ſub quinta feria cœnæ Dn̄i, vbi agi-
tur de olei cōſecratione. Secundò, propter reſurrectionem cor-
porū, quæ Dn̄o reſurgente prima ſabbati ſperatur futura: ideó-
que vigilamus, & reſurgenti vigilando concinimus. Tertiò pro-
pter baptiſmi ſacramentum, quod hodie celebratur, quoniam
ab illis cauſis ſumpſit exordiū, & illarum nobis tribuit fructū.
Celebratur enim hac die catechumenorum officium, vt ipſi
Chriſto cōſepulti, ad baptiſmum in morte cum eo reſurgant.
Hæc ergo nox, Paſcha dicitur, q̄ tranſitus interpretatur, quia
tranſiuit Dn̄s de mundo ad patrem: de morte ad vitam tranſi-
mus & nos. Paſcha enim noſtrum immolatus eſt Chriſtus, de
hoſte ad patrem, de tenebris ad lucem, de reatu ad gratiam, de
pœna ad gloriam, de pugna ad victoriam. Hæc nox ſiue Paſcha
†in qua reſurrexit dn̄s fuit decimaſeptima luna menſis primi, 5
id eſt, Aprilis, qui eſt primus apud Hebræos, qui cōputant mē-
ſes ſecundum lunæ curſum. Ideò quidē in menſe primo reſur-
rexit, quia ipſe eſt principium. Itē ideò in luna decimaſeptima,
vt per obſeruationem decalogi perduceret nos ad æternam re-
quiē ſabbati ſui. Surrexit igitur tunc, cùm luna ad alta petit, ad
deſignandū, q̄ eccleſia petere debet alta virtutū, & ſcandere ad
tēpla cœlorū. Itē in tertia hebdomada lunæ ſurrexit, per quod
tertium

tertium tẽpus, ſ. gratiæ aduenisse significauit. Et inde eſt, ꝙ cũ
ſemper in lunatione Aprilis, & in plenilunio hanc ſolennitatẽ
ex iuſſu Dñi celebremus, quãdoq; in noſtro Aprili, & quando
q; in Martio eam ſolẽnizamus: ſed cùm poſt duodecim luna-
tiones cõſtituímus, inuitur ꝙ per decem legis & duo charita-
tis præcepta ad reſurrectionis gloriã perueniemus. Si verò eã
poſt xiij. lunationes obſeruamus, inuitur per decalogũ & trini
tatem perueniemus ad gloriã ęternitatis. Adhuc ideò hęc nox
in plenilunio celebratur, quoniã luna iubar luminis à Sole mu
tuatur. Luna eſt eccleſia: Sol Chriſtus, qui dum occidit, occidi
tur; ſed eius occaſu eccleſia gratiæ plenitudine illuſtratur. Itẽ
5 †hęc nox, in qua Chriſtus reſurrexit equinoctio trãſacto, quã
do ſcilicet dies incipiunt creſcere, & eſſe maiores noctibus,
celebratur. Primò, quia poſt ignorãtiã prolõgatur de Deo ſciẽ
tia, & vbi abundauit iniquitas, ſuperabundauit & gratia. Secũ-
dò, quia virtutes in nobis creſcere: & vitia ſuperare debẽt. Ter
tiò, quia per eius reſurrectionẽ tenebræ mortis cœpere minui
& dies vitæ incœpit augeri. Quartò, quia per ipſum, qui eſt lu-
men de lumine, peruenitur ad diẽ lucis æternæ. Item, hæc nox
celebratur, vt in Vere, quãdo poſt hyemis aſperitatẽ flores ver
nant, & volucres iubilãt, quia pulſo perfidiæ gelu, mundus flo
ruit pulchritudine virtutũ. Et in omnem terrã exiuit ſonus eo-
rũ, hæc nox eſt vtriuſq; diei cõmunis. ſ. ſabbati præcedentis,
7 & dñicæ ſequentis. Namq; †vſq; nunc dies præcedebant no-
ctẽ, nunc econuerſo fit. Conditor enim tẽporis fecit, vt à prin-
cipio dies naturaliter præcederet noctem, ſecundũ quod dicit
ſcriptura fiat lux, & facta eſt lux: & ea procedente per ſuperius
hemiſphærium ab oriente in occidentẽ factũ eſt veſpere: & re
deunte ea per inferius hemiſphæriũ ab occidente in orientem
factum eſt manę. Præceſſit ergo dies noctem, in ſignũ ꝙ homo
ſiue Adam tranſiturus erat de luce virtutum in tenebras vitio
rum, ſiue ꝙ homo à die Paradiſi deſcẽderet ad noctem infer-
ni, ſed in reſurrectionis nocte artificialiter fecit Dñs : vt nox
reciprocando præcederet diẽ, in ſignum reparationis ſecundi
Adæ, qui nos per ſuam reſurrectionem de peccatorum tene-
bris reparauit ad lucem: vnde Apoſt. Nox præceſſit : dies autẽ *Rom. 13.*
appropinquauit. Seriatim igitur diei officium proſequentibus,
Primò, per quẽ, quomodo, & quare agni de cera hac die fiant,
Secundò, de benedictione cerei. Tertiò, de lectionibus & tra-
ctibus. Quartò, de benedictione baptiſmi ſiue fontiũ, vbi etiã
agitur de cereis catechumenorum. Quintò, de baptiſmo, vbi
agitur de veſtibus quas neophyti octaua die deponunt, & de
patrinis. Sextò, de confirmatione. Septimò, de Miſſa.

SVM-

SVMMA.

1 *Agni cerei, qui fiunt Romæ in parasceue Paschali, quid notent. & nu. 2. Et eorum virtus. nu. 3.*

Per quem, quomodo, & quare agni de cera fiant.

CAP. LXXIX.

IN† primis itaq; hac die acolythi ecclesiæ Rom. faciũt agnos de cera noua benedicta, vel de cera cerei Paschalis anni præcedentis, admisto chrismate, qui in sabbato in albis in ecclesia per Dominum Papam populi distribuũtur. Agni isti, significant agnum illum immaculatũ, qui tollit peccata mundi. Cera, significat eius humanitatem, sicut beatus Gregorius dicit, mel in cera, diuinitas in humanitate. Apis quidé, quę operatᷣ ceram cum melle, nulla resoluitur libidine: & beata Virgo eum, qui est Deus & homo, concepit sine virili semine. In cera admiscetur oleum seu chrisma, quia Dominus noster plenus est misericordia: quæ per oleum designatur. In octaua distribuũtur, quia in octaua resurrectionis Dominus suis præmia distribuit. Rursus agnus in agno cereo pręfiguratus, & in Pascha immolatus ad memoriam reducitur: cui beatus Gregor. oleum infundi instituit: quãdo Paschalis agni mysteria reserauit. †Hi etiã cerei agni, figurãt agnos nouellos, de quib. cantat ecclesia in sabbato in albis: & ideò quandoq; in illo sabbato fiũt, quod etiam vsus Apostolicus docet, quoniam in dominica tunc sequenti Domino pa. mensam intrante, & agnos cereos capellanis, & familiarib. suis distribuere volente: vnus acolythus solénniter portans & præsentans sibi agnos ipsos, dicit ter alta voce, Domine, d.d. isti sunt agni nouelli, qui annuntiauerũt allelu-Ia: modò venerunt ad fontes, &c. †Hi agni à fulgure, & tempesta, fideles, & credentes defendunt propter virtutem consecrationis & benedictionis. Sanè secundum quarundam ecclesiarum consuetudinem, cereus distribuitur in octaua Paschæ populo, ad suffumigandas domos, ad significandum ꝙ in vltima resurrectione Christus fidelibus in præmio tribuetur: ad quod expressius significãdum Romana Ecclesia agnos fecit supradictos.

SVMMA.

1 *Cerei benedictio fit in parasceue.*

2 *Sub cerei benedictione, cur ignis antiquus extinguatur, & nouus è petra excutiatur.*

3 *Cereus paschalis à subdiacono benedicitᷣ. Et cur nõ poti⁹ à superiori.*

4 *Cereus paschalis, quid significet.*

5 *Mansiones tres, in quarum tertia columna præcessit populum.*

6 *Cereus super columna, significat Christum. Item, paschalis. nu. 7*

8 Cerei

8 Cerei benedictio, qualiter fiat Et an vnus tãtũ benedicatur, an duo, n. 11.
9 Turis grana, in cerei benedictione, quid significent.
10 Cereo paschali infixa tabula. quid signet, quidque contineat.

De benedictione cerei.

CAP. LXXX.

1 SEcundo † loco paschalis cere⁹ benedicitur. Circa quod sciẽ-
dũ est, quod in principio officij totus in ecclesia debet ignis
extingui, & nou⁹ de lapide percusso cũ calibe, vel ex crystal
lo Soli obiecta debet elici, & de sarmẽto foueri. Ignis vetus, ve-
terem significat legẽ, cuius figuræ in morte Christi cõpletæ fue
re: & ideò velut extinctæ cessare debuerũt: sed de lapide. i. de
Christo, qui est lapis angularis, qui verbere crucis percussus,
spiritum sanctũ nobis effudit: vel de crystallo inter Solẽ & Lu-
nã mediante. i. Christo, qui fuit mediator inter Deũ & hominẽ,
qui sicut ipse testatur, ignẽ in terrã mittere venit: nouus ignis
elicitur, dum per eius passionẽ vel resurrectionem spiritus san
ctus nobis effunditur, cui præbet alimẽtũ sacramẽtum. i. Chri-
stus, qui est vitis vera. Christallus quoq; perlucida, est Christi
humanitas resurrectione splẽdidissima. Adhuc nou⁹ ignis ideo
benedicitur, vt sicut ille, q est lumen indeficiens, illuminãs om
nem hominem venientem in hunc mundum, igne illuminauit
Mosen: ita illuminet sensus & corda nostra, vt ex his tenebris
ad lumẽ & vitã æternã mereamur peruenire. Nec est vana reli-
gio solẽni processione ad hui⁹ ignis benedictionẽ exire, in quo
meminisse debemus exeũdũ nobis esse ad illũ quẽ Iudæi extra
castra eiecerũt. Exeamus (inquit Aposto.) ad eum extra castra,
improperiũ eius portantes, & benedicimus illum, cũ cruce &
aqua, vt nos in passione eius per quẽ spiritũ sanctum accipim⁹, *Heb. 13.*
2 lotos esse significamus. † Rursus extinctis ecclesiæ luminarib.
& igne de petra cum calibe excusso, ignis aqua aspergitur be-
nedicta: quia extinctis apostolis, qui lumen mundi à Christo di
cti sunt. de Christo petra excussus est ignis charitatis, cũ cali-
be lanceæ vulnerantis, dũ sanguis & aqua de eius corpore sa-
cro emanauerunt, à quib. habent efficaciã sacramẽta: quib. me
diantib. in amore Domini inflammamur aqua gratiæ perfusi.
Et attende, ꝙ sicut in his singulis dieb. s. cœna domini, parasce-
ue, & sabbato sancto, ignis extinguitur, sicut volũt quidam, vt
etiam ex eis nouus ignis in memoriã passionis, vt prędixim⁹, ac
cẽdatur. Subsequẽter benedicitur cereus ex institutione Zozi-
mi & Theodori primi Papę, sed beatus Ambro. benedictionẽ
dictauit, quanquam August. & Petrus diaconus Cassine. mo-
nachus, alias benedictiones dictauerunt, quæ in vsu nõ sunt.
Benedicitur aũt ideò, quoniã ex simplici sui natura absq; bene

dictione,

dictione,non poteſt tranſire ad ſignificationē myſterij colūnæ ignis:de qua iam dicetur.Benedicitur etiā propter gloriā reſurrectionis eius,quem & pater benedicit:& quia per ipſum ipſe Chriſt⁹ viſibiliter ad memoriā reducitur. †Benedicitur quidē, etiā præſente Epiſcopo,vel ſacerdote,à diacono qui eſt minoris ordinis,qa Chriſt⁹ reſurgēs à mortuis,primūMariæ Magdalenę ſe manifeſtans,voluit per debiliorem ſexum gloriā ſuæ reſurrectionis Apoſtolis nuntiari:vt ſicut noſtræ mortis initium per mulierem in mundum intrauerat : ita & reparationis initium per mulierem in mundo nuntiaretur. Adhuc diacon⁹ benedicens cereum,ſignificat Euāgelij prædicatorem,qui Chriſtum pro nobis paſſionis violentia corporaliter extinctum,debet laudum benedictionibus,prædicando,reſurrectionis luminoſa gratia reddere illuſtratum:qui dalmatica induitur: quoniam debet eſſe cœleſti conuerſatione adornatus, quam dalmatica ipſa deſignat.Porrò †cereus ſuper columnam illuminatus, ſignificat primò columnam ignis,quæ præcedebat in nocte populum Iſrael,extinctus verò,ſignificat colūnā nubis,quę præcedebat,in die prima quidem de nocte illuminans, & ſecūda in die refrigerās,in qua ſpiritus ſanctus ſignificabatur. Tenuit quidē in nobis colūna nubis figurā humanitatis: &columna ignis figurā diuinitatis.Rectè autē cereus columnā ſignificat.Nam ille præceſſit populū ad mare rubrū,in quo baptizati ſunt:iſte verò præcedit neophytos ad baptiſmū.Itē ille præceſſit populum vſque ad terrā promiſſionis:iſte verò præcedit ſeptē dieb.neophytos ad fontes:& Dominus nos præcedit,vt pa
ret nobis viā vſq; ad patriā,quę poſt finem huius vitæ,quæ ſe
ptenario reuoluitur,nobis ꝓmittitur. † Et nota,ꝙ nec in pri- 5
ma nec in ſecūda māſione,colūna præceſſit populū,ſed tertia: prima māſio fuit in Ramatha.Secūda,in Segor.Tertia in Ethā. Ramatha,interpretatur cōmotio tineæ.Segor, tabernaculum. Ethā,firmū vel perfectū,vel ſigna eius.Hæ tres manſiones his trib.dieb.Dñi coaptantur.ſ.dieb.paſſionis,ſepulturæ & reſurrectionis.Nam in die paſſionis fuit Dominus, quaſi in Ramatha.i.in commotione tineæ,videlicet in commotione Iudæorum, qui ad modum tineæ veſtem inconſutilem Domini, id eſt,eccleſiæ vnitatem,imò & ipſum demoliri nixi ſunt. Sed de hac manſione,quaſi exiuit,cùm obiit,& venit in Segor,id eſt eſt,in tabernacula,cùm in ſepulchro latuit, & tanquam fortis miles fortem diabolum ligando,vaſa eius diripuit:tabernacula enim militantium ſunt.Sed de hac manſione exiuit cùm ſurrexit,& intrauit in Etham,quod interpretatur firmum,ſeu per
Rom. 6. fectum,ſeu ſigna eius,quia ipſe reſurgens à mortuis,iam non

mori

moritur:mors illi vltrà nõ dominabitur:tũc ſignaculũ ſuis fuit
cùm ipſe eis glorioſus apparuit, & eos tanquã columna ignis
6 illuminauit.† Secundò cereus ſuper colũnã,ſignificat Chriſtũ,
qui nos in huius mundi nocte illuminat, & in die à vitiorũ in
centiuo refrigerat,vt præmiſſum eſt. Rectè quidẽ cereus Chri
ſtum ſignificat propter tria,quæ in eo ſunt, lichimẽ nanq; ani-
7 mam,cera corpus,& lumẽ diuinitatẽ ſignificat.† Tertiò cereus
renouatus & illuminatus poſt benedictionem,ſignificat nouã
Chriſti doctrinã,qui eſt in nouo teſta. qui ait, Mandatũ nouũ
do vobis,vel gratiam nouam qua nox dominica ſingulariter il Ioan. 13.
luſtrata eſt,videlicet Chriſti reſurrectione,qui reſurgens à mor
tuis,apparuit in carne glorioſus,&ſplendore diuinitatis illumi
natus.Huius enim cerei ceram apes mater ſine cõcubitu edu-
xit,& Chriſti carnẽ virgo Maria cõcepit,& peperit, & in carne
Deũ,quaſi mel in cera perferẽs,inuiolata permãſit.Incipit autẽ
8 cerei benedictio,Exultet† iã angelica tuba.De hoc.n.eſt exul-
tatio,ꝙ extraxit ſuos de inferno & de eius victoria. Aſcẽdit.n.
ſuper occaſum,*Dñs* nomen illi,& primò ſalutat populũ dicẽs,
Dñs vobiſcum,vt illum reddat beneuolum & attentum.Cæte
rũ lumen cerei,ſeu eius ſignificatio,duplex eſt,ſignificat enim
ſpiritum ſanctum,quo Chriſtus plenus fuit, & gloriã reſurre-
ctionis eius.Secundum primum myſterium,in quibuſdam ec-
cleſiis cereus à principio benedictionis accenditur, quia Chri
ſtus ab initio ſuæ conceptionis ſpiritu ſancto fuit repletus. Et
verba benedictionis in hoc conſonare videntur. Nam ſtatim
circa principium dicitur,Gaudeat ſe tellus tãtis irradiata fulgo
rib& poſteà ſubditur.Lętetur mater eccleſia,tãti luminis ador
nata fulgoribus, & poſteà diaconus rogat circunſtãtes, cum
eo miſericordiam domini inuocare,ad tàm miram huius lumi
minis claritatẽ,quòd licet de ſignificato intelligatur, ſcilicet
de Chriſto,cõueniens tamen videtur,vt & ipſum ſignificans ei
aliquo modo,prout fieri poteſt,reſpondeat, & eius ſimilitudi-
nem gerat. Quantum ad alterum verò miſterium, videlicet
quòd lumen gloriam reſurrectionis ſignificat, in quibuſdam
eccleſiis illuminatio cerei vſque poſt appoſitionem incenſi de-
fertur,infigit.n.ipſi cereo diaconus quinque grana turis in mo
dum crucis,cum dicit,Suſcipe ſanctæ pater huius incenſi ſacri
ficium veſpertinũ,ſiquidẽ paſſio Saluatoris re vera fuit ſacrifi-
ciũ veſpertinum legis,iuxta illud, Eleuatio manuum mearum
ſacrificiũ veſpertinum,quia fuit in veſpera mundi.i.in ſexta ę-
9 tate factũ,& in veſpera diei,quę† grana turis deſignãt aroma- Pſal.140.
ta quę mulieres emerunt,vt vngerẽt crucifixum.Emerũt enim
ad literam aromata veſpere ſabbati,quia ſabbato ſiluerũt,pro-

ptet festũ sabbati,& ostēdit ecclesia se illam deuotionē habere in aromatib. virtutum: vel quinq; grana significant quinq; plagas in cruce receptas. Post hoc aliquantulũ inferius fit cerei illuminatio: quia post passionem secuta est in resurrectionis gloria & lucet catechumenis ante baptismũ,& post vsq; ad octauas, ad notandum, ꝙ Christ⁹ lucet ecclesiæ vsq; in diē iudicij.
†In cereo etiā affigitur tabula seu charta scripta, quæ signifi- 10
cat tabulam, in qua Pilatus scripsit: Iesus Nazaren⁹ Rex Iudęorũ, quā vidimus Parisiis in capella Illustris Regis Frācorũ, vnà cum spinea coronea, & ferro, & hasta lanceæ, & cum purpura, qua Christũ induerũt: & cũ sindone, qua corp⁹ fuit inuolutũ,& spōgia,& ligno crucis,& vno ex clauis,& aliis reliquiis multis. Et cũ cereus Christũ significet, meritò in dicta tabula inscribitur annus Domini tunc currēs: cum eius incarnatione, quia in cereo notat, ꝙ Christus est annus antiquus,& magnus, plenus dierũ: de quo in viij. parte sub tit. de anno solari dicetur. Ideò autē Christus annus dicitur, quia sicut in anno dierũ habetur multitudo fructuum: ita & in Christo fuit & est multitudo omnium bonorum fructuũ. Habet. n. Christus suos mēses, vt sunt duodecim Apostoli: & suos dies, vt sunt omnes fideles: & suas horas, vt sunt neophyti Scribitur etiā in illa tabula ann⁹, ab origine mundi currens, ad notandũ, ꝙ ipse est α.& ω. Scribitur etiam ibi indictio, vel æra,& epacta, de quib. sub ti. de anno solari dicetur: ad notandũ, ꝙ hominũ actiones & temporum successiones, per diei dispositionem ordinātur. In quibusdā eccle- 11
siis additur alter cere⁹ minor: primus maior cōsecratur in personam Christi dicentis, Ego sum lux mundi: alter in persona Apostolorum, quibus ipse Dominus inquit: Vos estis lux mũdi: vterque cereus præcedit catechumenos, ad baptismum, & Apostoli nos ad terram promissionis. Item Christus per se illu-
Ioan.8. minat ecclesiam, illuminat etiam illam per Apostolos: quorũ
Mat.5. pręcepta diligenter intueri & obseruare debemus: quòd ostēditur ex illuminatione aliorum cereorum, qui ab aliis duobus illuminantur. In plerisque verò ecclesiis duo alij parui cerei accenduntur à maiori,& statuitur vnus ab vna parte cerei benedicti: alius ab alia, qui significant sanctos noui & veteris test. qui per Christum illuminati sunt, & per doctrinam Apostolorum & Prophetarum, qui cum Christo concordant. Illi autem, &c. ecclesiæ luminaria ex igne maioris cerei accenduntur, ad figurandũ ꝙ ignis spiritus sancti à Christo procedit, & ꝙ non solùm Prophetæ & apostoli, qui per duos cereos significantur: verum etiā omnes ecclesiæ fideles à Christo illuminati sunt, q
Luc.10. ideò sunt duo, tum quia Apostoli bini, ad prædicādũ missi sunt: tum

tũ quia discipuli & alij illuminati à Christo gemina charitate feruent:& tam verbo,quàm exemplo lucent.Possunt etiam ipsi duo cerei catechumenos significare,q à lumine maioris cerei accenduntur,quoniã à lumine Christi oportet catechumenos illuminari. Lumen quidem Christi est eius gloria & doctrina, quæ per sequentes lectiones intelliguntur seu insinuantur.

SVMMA.

1 *Paschatis sabbatum quas lectiones habeat:& quare sine titulo, & tono illæ legantur. Et quot sint numero.ibid.& nu.9.10.12.P.rõmáque interpretatio.nu.2.* 3 *Manichæorum hæresis.*
4 *Lectionis secundæ in sabbatis,expositio.Item,tertiæ nu.5 idq́; variè.nu.6.Itẽ quartæ.n.8.* 7 *Tractus,Vinea facta est,expositio.*
11 *Noe arca, Ecclesiam significat.* 13 *Canticum,quid.*
14 *Lectionum,& canticorum præposterus ordo.*

De lectionibus & tractibus. CAP. LXXXI.

1 TErtio loco † circa lectiones & circa tractus sciendum, ꝙ lectiones quæ Christi gloriam & doctrinam significant: idcircò carent titulo,quia catechumeni nondum sunt ciues Hierusalem,& scripturas ignorant,& nomina ciuium Hierusalem ignorant.Vnde si eis nominarentur, & nomina Doctorum veteris vel noui testa.fortè potius contemnerent, q̃ venerarentur.Carent etiam titulo,quia Christus caput nostrum nõdum redditum est nobis.Leguntur quoque sine tono; quoniã in eis insipientes,& catechumeni simplices instruuntur.Lectiones autem in quibusdam ecclesiis leguntur quatuor,in quibusdam sex,in quibusdam duodecim,& in quibusdam quatuordecim:qui quatuor legunt,ideò faciunt,quia Doctor catechumenorum debet esse conuiuator eorum. Debet enim eis parare conuiuium in mensa sacræ scripturæ,quæ per mensam,quę in tabernaculo Dñi fuit significatur.Quæ quatuor pedes habuit, qa sacra scriptura quatuor modis exponit: videlicet historicè, allegoricè,tropologicè,& anagogicè,quod plenius dictũ est in proœ.primi libri.Prima lectio. In principio creauit Deus cœlũ & terram:quæ est Gene.1.cap.historiam monstrat. Ad literam enim facta sunt,quæ ibi dicũtur de creatione cęli & terrę & aliarum rerum:de homine, qui factus est ad imaginẽ & similitudinẽ Dei,&c.& sic de aliis. Secunda lectio,scilicet, Factũ est in vigilia,&c.quæ est Exod.14.cap.pertinet ad allegoriã. Tertia, scilicet,Apprehendent septẽ mulieres,&c.quæ est Esa.4. c.ad tropologiam,Quarta,scilicet,Hæc est hæreditas seruorũ, quæ est ibidẽ 55.ca.ad anagogen.prout infrà patebit. Verùm,si diligenter attendere volumus,prima lectio,& secunda,tam ad primum,quàm ad secundum pedẽ pertinẽt,id est, ter ia potius ad

secundũ,q̃ ad tertium.Prima,pertinet ad secũdum pedẽ, sicut
ad primũ,nã quæ in ea historicè dicuntur,allegoricè exponũ-
tur,verbi gratia.Factus est homo † Christus ad imaginem &
Gene. 1. similitudinem Dei, masculum,id est,Christũ, & fœminam, id
est,ecclesiã creauit eos.Vel etiam partim ad secũdũ, partim ad
tertium refertur,quia opera sex dierum coaptantur operibus
lucis spiritualis,quia interius reformamur,& illuminamur.Nẽ
pè opus primi diei fuit lux, qua significatur illuminatio fidei.
Opus secundi diei,fuit firmamentum,ꝙ diuidit aquas superio
res ab aquis inferioribus,hoc est fundamentum sacræ scriptu-
ræ,quod diuidit aquas superiores,id est,Angelos ab aquis infe
rioribus,id est,hominibus,qui eo non indigent.Opus tertię di
ei fuit segregatio aquarum ab arida,id est, segregatio eorum,
qui dediti sunt fluxui carnalium voluptatum, & qui quemad-
modum aquę se & alios qui sitiunt,ab his,qui ad modum ari-
dæ,sitiunt fontem aquæ viuæ,vt possint fructificare,dicẽtes, Si
Psal.41. tiuit anima mea ad Deum fontẽ viuum,&c.Quartę diei opus,
est luminaria in firmamento.Hęc luminaria sunt doctores,qui
inhærentes firmamento sacræ scripturæ, inferioribus lumine
scientiæ lucent.Quintæ diei opus,est creatio piscium & auium
ex aquis,per quæ intelligũtur renati ex aquis baptismatis,quo
rum quidam beneficio baptismatis vtũtur ad modũ pisciũ, vt
paruuli,qdã verò alis geminæ charitatis, ad instar auiũ volant
ad superiora,vt boni adulti.Vñ in prima lectione dicitur, Spiri
tus dñi ferebatur super aquas,s.baptismi.In aquis remanent pi
sces,id est,curiosi,aues verò,id est,baptizati ad cœlestia volãt.
Sextæ diei opus, est creatio animalium de terra. Siquidẽ terra,
caro nostra est,ex qua creantur animalia,cum ex ea procedãt
opera viua,& interior homo noster reformatur,vt in eo imago
& similitudo Dei reluceat, secundũ ꝙ dictũ est ibi, Factus est
homo ad imaginẽ & similitudinẽ nostram.† Rursus per primã
lectionẽ instruuntur baptizandi,ne credãt Manichęis.Qui di-
cũt hæc omnia visibilia à Rege tenebrarũ fore creata.Post istã
primã lectionẽ,nullũ sequitur canticũ.Sunt enim quatuor cã-
tica,sicut quatuor lectiones:post duas prima sequitur vnũ cã-
ticum, & post vltimã,duo cãtica sequũtur.Post primã ergo nõ
sequitur cãticũ,quia in eo agitur de primo homine,q creatus
Deũ nõ laudauit, sed peccauit, & in eo omnes peccauerunt,
ideóq; potius deberet seq luctus,q̃ canticũ,quod est exultatio mẽ
tis habita de æternis. Quia verò primus homo p oblectamẽ-
ta peccati à gloria cecidit,& ad eã redire possumus,si ratione cõ
tra peccatũ steterimus,idcircò orat sacerdos post lectionẽ,dicẽs,
Deus,qui hominẽ mirabiliter collocasti, & mirabiliter creasti,

&

&mirabilius reformasti, da nobis contra oblectaméta peccati
ratione persistere, vt ad æterna gaudia peruenire mereamur. Et
in eo etiam, ꝙ ipse dicit, qui hominé mirabiliter creasti. & mira
bilius reformasti, innuit ꝙ in præcedenti lectione historicè agi
tur de hominis creatione, & allegoricè de eius redemptione,
id est, de illo per quem est facta redemptio. In secunda quoque
4 †lectione est historica narratio: sed ipsa pertinet ad secũdũ pe
dẽ mensæ, qa quod ibi historicè dicitur, allegoricè intelligitur.
Nam sicut in mari rubro submersis Ægyptiis, liberati sunt He
bræi, ita & in baptismo submersis vitiis & peccatis, liberat po-
pulus Dei. Vnde post illam lectionem sequitur cãticum lætitię,
& exultationis: videlicet: Cantemus Dño. Exod. 15. cap. In quo
exultat populus Christianus, qui à spiritualibus Aegyptiis per
baptismum est liberatus, sicut Iudæi à corporalibus: & ideò sa
cerdos orat, vt Dñs salutẽ gentium operetur in aquis baptisma
tis mysterio: quo ipse priorem populum ab Aegyptiis liberauit.
Per Aegyptios quidem peccatores: per mare rubrum, baptismũ
intelliguntur: ex quibus Aegyptiis, neq; paruus, neq; magnus
remansit: nec etiam in baptismo, magnum vel paruum peccatũ
remanet, ꝙ in pœnitentia facilè non cõtingit. Rectè igitur sub Exod. 15.
iicitur canticum illud: Cantemus Dño: quia licet quandiu ho-
mo in peccato est, Dñm laudare nõ potest: quia non est specio
sa laus in ore peccatoris: tñ cũ liberatus est, potest cãtare Dño
primum canticum, s. de liberatione sua. Tertia lectio, quæ est
5 Esa. †Pertinet ad secundum pedem mensæ, s. ad allegoriam: li-
cet ad tertium, s. ad tropologiam, vtcunque valeat coaptari. In
ea enim continentur sacramenta Christi & ecclesiæ. Sacramen
tum Christi ibi notatur, vbi dicitur: Apprehendent septem mu
lieres virum vnum. Mulieres septem sunt septem dona spiritus
sancti in baptismo collata, quæ apprehẽderunt vnum virum, id
est, Christũ, vt in eo plenè quiescerent, quod in alio homine fa
cere non poterant, vitiis & peccatis impediẽtibus. Sequitur ibi,
Pané nostrum comedemus: quod ad ipsum spiritum sanctum,
cuius hæc dona sunt, refertur. Nam spiritum sanctum, panem
suum comedere & vestimentis suis cooperiri, nihil aliud est,
quàm ipsum æqualitatem patris & filij possidentem, nullo in-
digere. Posteà subiungitur, Tantũmodo inuocetur nomen tuũ
super nos, id est, illi, in quibus erit habitatio tua, à nomine tuo
Christiani dicantur. Aufer opprobrium nostrum, quod scilicet
à malis hominibus passi sumus, à quibus sæpè per vitia, & pec
6 cata expulsi sumus. Hæc est ergo allegoria. Moraliter † au-
tem per septem mulieres intelliguntur, homines septiformi
gratia repleti, id est, sapientes, intelligentes, consulentes,

fortes, ſcientes, pij, timorem Dñi habentes : qui apprehendent
vnũ virũ.i. Chriſtũ ei per fidẽ & charitatẽ adhærendo. Hi dicãt,
ꝙ in lectione ipſa ſequitur.ſ. Panẽ noſtrum comedemus. i. cor-
pus tuum, quod eſt noſter panis, quia nobis ad refectionẽ da-
tus : & veſtimentis.ſ. bonorum operum , contra frigus peccati
cooperiemur. Inuocetur tantummodo nomẽ tuum ſuper nos:
vt videlicet à te Chriſtiani dicamur. Aufer opprobrium noſtrũ.
ſ. ne ſerui diaboli nominemur. In eo verò quod ſequitᵣ: Si ablue
rit Dñs ſordes filiarum Sion, & lauerit ſanguinem Hieruſalem
de domo eius in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris, notatur ſacra
mentum eccleſiæ: per ſordes notat leuiora peccata: per ſangui
nem, grauiora. Leuiora enim peccata lauat Dñs in ſpiritu iudi-
cij.i. leuioris correctionis: grauiora, in ſpiritu ardoris.i. grauio-
ris ſatiſdationis. Notat igitur in hoc effectum baptiſmi , quia
Dñs tam grauiora peccata , q̃ leuiora, tollit per baptiſmũ. Poſt
hanc lectionem ſequitur canticum, quod eſt primum canticum
ſynagogæ.ſ. Facta eſt vinea dilecto meo. Eſai. 5. c. Vinea † enim
ad literam, ſynagoga eſt, ſepes circa eam ſunt obſeruantię lega
les: turris ea, eſt templum: torcular, altare holocauſti : & in eis
Luc. 1. ſacramenta eccleſiæ nihilominus intelliguntur. Vinea enim, eſt
Eccleſia, quæ facta eſt in cornu illo.ſ. de quo ſcriptum eſt: Ere-
xit cornu ſalutis nobis, hoc cornu eſt Chriſtꝰ, & vinea facta eſt
Pſal. 66. in loco vberi, Chriſtus eſt locus vber, de quo dictũ eſt : Mons
Dei, mons pinguis. Circa hanc vineam, ſepes, eſt diuina prote-
ctio: foſſa, timor Domini: turris eſt Chriſtus, de quo dictũ eſt:
Eſto nobis *Domine* turris fortitudinis: torcular, crux Chriſti:
de quo dictum eſt, Torcular calcaui ſolus. Et quia in lectione
in cantico exprimuntur ſacramenta eccleſiæ ſynagogę, idcircò
ſacerdos orat, dicens: Deus qui nos ad celebrandum *P*aſchale
ſacramentum, vtriuſque teſtamenti paginis inſtruis, vtriuſque
teſtamenti, dicit vtrunque teſtamentum: & ſubdit: Da nobis in
telligere miſericordiam tuam, vt perceptione præſentium mu
Eſai. 54. nerum, firma ſit expectatio futurorum. Miſericordia *D*omini,
& 55. ca. quam nos intelligere optat, eſt remiſſio peccatorum in baptiſ-
mo: præſentia igitur munera ſunt, ſpiritualia dona, quæ in præ
ſenti percipimus. † Quarta lectio eſt: Hæc eſt hæreditas ſeruo-
rum Domini: iuſtitia eorum apud me, dicit *D*ominus : & per-
tinet ad quartum pedem , ſcilicet ad anagogen. Nempè ſicut
ex prædictis patet, in prima lectione inſtruitur homo de ſua for
matione, in ſecunda & tertia de reformatione, quæ fit in baptiſ
mo per Ieſum Chriſtum: vnde iam non reſtat, niſi quòd inſtrua
tur catechumenus de vita beata , & de bonis moribus , per
quos ad eam venitur, quæ in hac quarta lectione docentur. Si-

quidem

quidem vita æterna,eſt hæreditas,quæ ſeruis Domini debetur
&-iuſtitia eorum eſt apud Deum.Nã meritis eorũ iuſtè debe
tur:vt apud eum æternaliter quieſcãt. Ea verò quæ ſequuntur
ad bonos mores pertinẽt,vt illud:Audite audientes me,& co-
medetis bonũ,& delectabitur in craſſitudine anima veſtra:per
bona intelligit ipſum Chriſtũ vel verbũ eius,quo anima refici
tur:vnde notans delicias animæ nõ carnis:dixit: Delectabitur
in craſſitudine anima veſtra.Hãc lectionẽ ſequũtur duo cãtica
in quibuſdã eccleſiis. In ea.n.agitur de hæreditate æterna,quę
erit in duob.i.in gloria animæ &corporis,ſed cõuenientior eſt
ratio:quia in ea agitur de duob.ſ.de bonis morib.&vita beata:
vt dictũ eſt.primũ canticũ.ſ.attende cœlum,quod eſt Deu.32.
ad bonos mores pertinet:vnde verba cantici huiuſmodi verbis
lectionis in pleriſq; reſpondẽt.In lectione igitur dicitur:Feriã
vobiſcũ pactũ ſempiternum miſericordias David fidelis.Et in
cãtico dicitur:Deꝰ fidelis,& abſq; vlla iniquitate.& ibi dicitur,
Quomodo deſcẽdit imber & nix de cœlo, & illuc vltra nõ re-
uertitur:ſed inebriat terram & germinare eã facit;hic dicitur:
Quaſi imber ſuper herbã:& nix ſuper fœnũ.&c, Et quia bona
opera,quæ facimus,ſunt ad Dei gloriã referenda,idcircò circa
finem lectionis dicitur,Date magnificentiã Deo veſtro.Atten-
dens verò ſacerdos catechumenorum animos eſſe deuotos,&
ad baptizandum eſſe paratos,orat ꝙ Dominus,quos aqua ba-
ptiſmatis abluit,continua protectione tueatur.Poſteà ſequitur
canticum in perſona catechumenorũ reſpondẽtiũ ſe affectare
baptiſmum:vt per hoc ad viſionem Dei perueniãt. Vnde canta Pſal.41.
tur.Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ,ita deſiderat ani-
ma mea ad te Deus.Super quo dicit Aug. quòd hoc in perſona
catechumenorum dicitur,deſiderantium ad fontem baptiſmi
peruenire:ſicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ venire. pòſt
exponit deſiderium ſuum catechumenus,dicens,Sitiuit anima
mea ad fontem viuum q.v.& appa.ante fac.Domini, quaſi di-
cat:ſi nõ in ingreſſu:ſi nõ in progreſſu ſatiabor in egreſſu.Hoc
deſiderium confirmat ſacerdos orans,& dicẽs:vt deſideriis cœ
leſtib.accenſi fontem vitæ ſitiamus. Qui autem ſex lectiones
9 †legũt,hoc faciũt:quia per Chriſti paſſionem & reſurrectionẽ
mundus ſex diebus perfectus,redemptus, & reparatus eſt: vel
propter ſenarium numerum,qui perfectus eſt,vel quia catechu
meni ad ſex opera miſericordię inuocantur. Nunc tangamus
10 †conſuetudinem eccleſiarum duodecim lectiones legentium:
quod faciunt in honorem duodecim Apoſtolorum à quibus
poſt Chriſtũ omnis doctrina chriſtianitatis proceſſit,à qua ca-
techumeni illuminantur:& hi quãdoq; legũt ſex græcè,& ſex

latinè:quia Christus à Iudæis ad gẽtes trãslatus est.Græca enim & latina lingua sunt principaliores inter alias & per eas apertè totũ genus omniũ gentium reparatũ per Christũ intelligimus. Verũ & si præmissi legãt duodecim lectiones,nõ tamen cãtant, nisi quatuor cantica prædicta. Post quartã nãque lectionẽ cantant primũ canticũ:post octauã secundum:post vndecimã,tertium:post duodecimam,quartum.Prima lectio est:In principio creauit Deus cœlũ & terrã,in qua homo ad imaginẽ Dei factus docetur.Sed hæc imago penè amissa per peccatum, restauratur per baptismũ; Vnde sequitur secũda † lectio : Noe verò cum esset,&c.quæ est Gen.5.in fine.5.6.7.& 8.c. in quã ostẽditur,ꝙ omnes perierunt in diluuio,exceptis illis,q in arca saluati sunt: diluuiũ est baptismus:arca est ecclesia:omnes enim qui extra ecclesiam baptizãtur,pereunt:& illi soli qui sunt in ecclesia, meritò saluantur:& quia post baptismũ debet esse paratus ad tentationẽ:idcircò sequitur tertia lectio:Tẽtauit Deus Abrahã,quæ est Ge.22.c.in qua Isaac legitur à patre oblatus:& aries pro eo immolatus:& ita filius Dei pro nobis oblatus est; sed non eius diuinitas,imò eius corpus,pro nobis est immolatum.Et quia in passione Domini maiorem efficaciã baptismus recipit: idcircò sequitur quarta lectio.s.factũ est in vigilia matutina:in qua ostenditur ꝙ in mari rubro submersi sunt Aegyptij, & liberati Hæbræi.Sacerdos enim est Moses:baptismus mare,cereus columna ignis:catechumeni Aegyptij,baptizati Hebræi.Tres primæ lectiones sumptæ sunt de Gen.4.de Exo. quã sequitur cãcum similiter de Exod.sumptum quod est canticum victoriæ. Quinta lectio est:Hæc est hęreditas,sumpta de Esa. in qua agitur de baptismo:ibi,Sitientes venite ad aquas: vbi inuitatur ad baptismum. Sexta lectio est: Audi Israel ; sumpta est de Baruch.c.3.sed conuenientius dicitur sumi de Hiere. quia quicquid scripsit Baruch:de ore Hiere.sumpsit.In ea agitur de Christi resurrectione,quæ in baptismi immersione significatur,ibi: Post hæc in terra visus est ,& cum hominib. conuersatus est. Septima est,facta est super me manus Dñi. sumpta de Ezech.37.c.in qua agitur de generali resurrectione,cuius causa præcessit resurrectio Christi ibi:Ossa arida reuiuiscunt : Octaua est:Apprehẽdent septẽ mulieres virũ vnũ, sumpta est de Esa.in
Psal.4. qua Christi & ecclesiæ sacramẽtũ exprimitur ; & etiam baptismus ibi:Cũ abluerit dñs sordes,&c.Postquam sequitur cãticũ Esa.in persona ecclesiæ,videlicet,Vinea facta est. Nona est,Dixit Dñs ad Mosem Exod.12.c.in qua sub figura agni immolati Christi passio pro nobis immolati exprimitur:Decima est:Factum est verbum Domini.quæ est Ionæ.3.c.Sub figura.n.Ionę

in

in mare proiecti & à ceto absorpti, & tertia die euomiti, significatur passio, sepultura & resurrectio Christi. Vndecima, scripsit Moses, & est Deu. 31. c. in fine, quã sequitur suũ canticũ, Attẽde cœlum, in quo promittũtur prẽmia renatis, quibus in lectione lex Domini præponitur. Duodecima est, Nabuchodonosor. Dan. 3. c in qua figuratè ostenditur ꝙ sicut Angelus in camino ignis flammam extinxit, ita spiritus sanctus per baptismum flammã peccati extinguit. Vnde catechumeni baptismum desiderãtes, cantant canticum, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, quod sumptum est de Psal. Ad orationem autem quæ post hanc lectionem sequitur, non dicitur flectamus genua, in detestationẽ eius, ꝙ Nabuchodonosor Rex in contemptũ Dei coegit populũ genua flectere ante statuã aureã, quã erexerat.

12 †Romani verò dicũtur legere xxiiij. lectiones xij. grẽcè, & xij. latinè, propter causam scriptã sub sabbato quartæ hebdomadæ aduentus. Primò legunt duodecim græcè, iuxta translationẽ septuaginta Interpretum, quæ est authentica apud Græcos, posteà duodecim latinè, iuxta nostrã, scilicet vt significẽt catechumenos fundari supra fundamentũ Apostolorũ & Prophetarum, posteà descendũt ad baptismum cũ cãtico. Debent enim esse fontes in ecclesia, & non alibi, quia mater est, ex qua noua progenies generatur. Quicunq; ergo numerus fuerit in

13 lectionibus, quatuor tantum sunt cantica. Est autem† canticum sanctorũ, intercessio facta pro catechumenis vt ecclesiæ iungãtur, sicut & cãtus post baptismum est gratiarum actio de coniunctis, & intercessio vt perseuerent. Ideò autem cantica cãtantur, quia catechumeni, quorum est huius diei officiũ futuri sunt in proximo de cœtu centũ quadraginta quatuor millium cãtantiũ canticũ nouum. Cantantur etiam, propter futurã renouationem in verã innocentiã, quasi iam factum sit, quod citò futurum sit. Ex persona enim eorũ cantores cãtica canũt quẽ cæteri cantare nequeunt, quasi immaculati, iterũ post baptismũ. Vocãtur aũt canticã, quia cantantur, vel quia libri vnde excerpta sunt cantica siue carmina vocantur. De primo scriptũ est, Tunc cecinit Moses & filij Israel carmen hoc Domino. De secũdo sic, Cantabo dilecto meo canticũ patruelis mei. De tertio sic, Scripsit Moses cãticũ. De quarto, & de omnibus ita dicit, Aug. in præfatione cantici, Sicut ceruus, Ideò quatuor cãticã dicũtur, quia scripturæ de quibus catechumeni instruũtur quatuor habẽt intellectus. Primũ cãticũ habet intellectum historicũ. Secundũ allegoricum. Tertiũ, moralem. Quartũ, anagogicum, quorũ vnũquodq; subditur lectioni in eodem dogmate cõsistenti. ac ideò vltimis quatuor lectionibus, quæ de bonis

Apoc. 14.
Exo. 14.
Esa. 4.
Deu. 31.
Psal. 41.

moribus,& cœlesti patria disputant,coniunguntur duo cātica, quæ de eadē materia loquūtur, vt præmissum est. Illud quoq; notabile † est,ꝙ quotcunq; fuerint lectiones, semper orationes sequētes ad lectiones & tractus respiciūt præcedētes: & est præposterus ordo:alius.n.primò sacerdos orat:secūdò legit lector:& exinde succinit cantor:hic verò primò legitur,vt neophytis doctrina fidei præponat̄:secūdò,cātatur in persona illorū,vt recognoscatur quāta sit deuotio & hilaritas baptizādorū, qua cognita sacerdos orat cōfidēter,vt eorū deuotio non deficiat,sed incremēta suscipiat,& sicut in lectionibus tituli supprimūtur,sic eadē ratione in orationib. Dominus vobiscum,subtrahit̄.Et no.ꝙ in hoc officio lectiones sunt, quasi species magistrorum,cātica,quasi beneuolētia auditorum.Oratio sacerdotis & respōsio populi.s.amē.sunt quasi confirmationes beneuolentiæ præcedentis.Item hodie in lectionibus & litaniis senes præcedunt,& iuuenes subsequuntur,vt infrà dicetur.

SVMMA.

1 *Baptismus fit sabbato Paschatis. Et cur ita. & nu.2.*
3 *Baptismus in benedictione habet sex ceremonias, & super id,n.8.9.*
4 *In baptismo sabbati paschalis, sacerdos tangit & diuidit aquas. Et quibus id de causis. & nu.5.6.*
10 *Cereus cur mittatur in aquam,in baptismi siue fontiū benedictione.*
11 *In aquam baptismi quare sacerdos insufflet, & quoties id faciat.*

De benedict.baptismi,seu fontiū. Vbi etiā agitur de cæteris cathecumenorum. CAP.LXXXII.

QVarto † loco de benedictione fontium seu baptismi dicturi præmittimus.Ideò.n.fit hac die baptismus:quia in 1
eo cōsepulti sumus Christo: & propter hoc baptizādus
ter immergitur,prout infrà dicetur.Secūdò,ideò quia baptismus partim à passione,& partim à resurrectione vim suā accipit:à passione,ablutionē à peccatis, à resurrectione gratiæ innouationē.Tertiò,quia sicut Dominus tūc liberauit antiquos patres à carcere infernali. vnde Esa. Habitantibus in regione vmbræ mortis,lux orta est eis,ita & hac die liberantur à peccato originali.†In fontiū benedictione & in catechumenorū im- 2
mersione,quidā vtūtur simplicibus & lineis indumētis, ꝓpter rationē scriptā in j.parte,sub titu.de altaris dedicatione.De litania quæ in benedictione baptismi dicitur, infrà dicetur. † In 3
benedictione baptismi sunt sex:quoniā sacerdos orat: aquam manu tāgit,vocē mutat,cereus immergitur, & alij cerei illuminantur,insufflat sacerdos, & chrisma miscet. Primò ergo orat Deum patrem,vt per Iesum Christum imploret spiritū sanctum,

vt in

vt in fontes descendat:ideóque in modum orationis legit, sed
ante omnia ab adstantibus sibi captat beneuolentiam, salutan
do eos,dicens:Dn̄s vobiscum.& illi respondent:Et cum spiritu
tuo,quasi dicant:Dn̄s sit tecū in tanto sacramento perficiendo:
quia sine eo nihil potes:pòst sacerdos alloquitur Dn̄m: quasi
lōgè posito,rogans,vt velit adesse præsens,dicēs:Omnipotens
sempiterne Deus adesto magnæ pietatis tuæ mysteriis : adesto
sacramentis,&c.Sed quia videtur sacerdoti,ꝙ insufficiens sit,&
indignus ad inuocandum tam magnum dn̄m:ideò iterum cir- *Esai. 65.*
cunstantes monet,& vocem mutans dicit:Sursum corda:& ip-
si respondent,Habemus ad Dn̄m.Iterum,quia Dn̄s dicit: Ad-
huc tē loquente ecce adsum:intelligens iam Dn̄m esse præsen
tem,monet alios secum gratias Deo agere,dicens:Gratias aga
mus Dño Deo nostro,& ipsi respondent: Dignum & iustum
est:posteà sacerdos Dño tanquam pręsenti familiariter loquēs
dicit:Verè dignum & iustum est,æquum & salutare,&c.& po-
steà addit:Qui inuisibili potentia tua sacramentorum tuorum
mirabiliter operaris effectum,&c.Postea ponit duo, in quibus
significatus est baptismus.Primum,in exordio mundi nascen-
tis.Secundum,in purgatione mundi innocentis. Primum est,
cùm dicit. Deus,cuius spiritus ferebatur super aquas, vt iam
tunc inter ipsa primordia mundi virtutē sanctificationis aqua-
rum natura cōciperet,id est,ex conceptura magnificaretur.Se-
cundum,cùm subiungitur,Deus,qui nocentis mundi crimina
per aquas abluens regenerationis spem in ipsa diluuij effusio-
ne significasti,vt vnius eiusdémque elementi mysterio, & finis
esset vitiis,& origo virtutibus , respice in faciem ecclesiæ tuæ,
&c.& terminat hanc orationem , vt tuæ maiestatis imperio su-
mat vnigeniti tui gratiam de spiritu sancto. Deinde ter tangit
4 aquam manu.Primò,diuidens † aquā in modum crucis,per quā
vt præmissum est , baptismus maximam efficaciam recipit vt
aqua spiritu sancto fœcundetur,& spiritus immundus expella
tur.De fœcundatione spiritus dicit,qui hanc aquam regenerā-
dis hominibus præparatam arcana sui luminis admistione fœ
cundet,&c.De expulsione dæmonis dicit,Procul ergo iuben-
te te Dn̄e omnis spiritus immundus abscedat , &c. vsque ibi,
5 Non inficiendo corrumpat.Secundò † aquam manu tangit,vt
eam per inuocationē sanctæ trinitatis muniat,ne hostis ab illa
expulsus redeundi habeat potestatem.Vnde tangendo,dicit,sit
hæc innocens,& sancta creatura,libera ab oī impugnationis in
cursu,&c.quod ex adiectiuis ibi positis conuincitur, quia fons
viuus,ad patrē,aqua regenerans,ad filiū,vnda purificās ad spi-
6 ritū sanctum refertur. Tertiò aquam † tangit,cum eam in qua-
tuor

tuor proiicit partes,vt iã dicetur. Trinus igitur aquæ tactus,trinam sanctæ trinitatis operationẽ figurat. Hac oratione finita, benedicit aquã,dicens:vñ benedico te creaturã aquæ, per deũ viuũ,&c.vbi tantũ vtitur verbo primæ personæ,dicẽs: Benedico te:qui primo vtebatur verbo secundæ,dirigens sermonẽ ad Deũ,vel tertiæ,loquẽs de ipso,vel de re benedicẽda : vtit' ergo nunc verbo primæ p̃sonæ,vt ostẽdat se hoc facere ministerio, quod Dñs facit authoritate,& sicut in baptismo Dñi adfuit trinitas:ita & in nostro baptismo tria adesse ostẽdit, patrẽ adesse, cum dicit Benedico te creaturam per Deum,&c.& filium,cum dicit : Benedico te per Iesum Christum,& spiritũ sanctũ circa finẽ,cùm dicit:Descendat in hãc plenitudinẽ fontis virtus spiritus sancti.Sed nota,† q; in benedictione,quæ est p̃ patrẽ ponũtur quinq; miracula in aqua facta ante aduentum Christi,& in benedictione,quæ fit per filiũ alia quinq; miracula in aqua facta post aduẽtum:q̃ licet non omnino eodẽ ordine facta sunt, quo ponuntur:tñ quantũ ad mysterium rationabiliter ordinãtur,& posteriora cõgruè prioribus coaptãtur,priora hoc ordine ponunt̃.primò,qui te separauit verbo ab arida,secũdò cuius spiritus,s.ferebatur super te.tertiò, qui te de Paradiso manare præcepit.quartò,qui te in deserto amarã,suauitate nitida fecit esse potabilẽ.quintò,& sitienti populo de petra producit. Pòsteriora sic ponuntur. Primò qui te † in Cana Galilææ mutauit de aqua in vinum,Secundò,qui pedibus super te ambulauit.Tertiò,qui in te à Ioanne baptizatus est. Quartò, qui te vnà cum sanguine de latere suo produxit. Quintò,qui te omnes gentes à discipulis baptizari præcepit.in omnibus enim his baptismus exprimitur & posteriora prioribus per ἀντίπτωσιν respõdẽt. Ibi namque in primo miraculo aqua.s.baptismi verbo separata ab arida accedente,verbo terrenitatem peccatorum à nobis separat:& hoc in primo.Similiter in baptismo aqua mutatur in vinum,quia tristitia peccatorum expulsa,mens nostra quadam spirituali lætitia inebriatur,qui per vinum intelligitur. vnde vinũ lætificat cor hominis.Aquam in vinum mutari est timorem de peccatis conuerti in exultationem mentis. Item ibi dicitur in secũdo miraculo,cuius spiritus ferebatur super aquas.& hic similiter in secundo dicitur, qui pedibus super te ambulauit, & hæc duo benè cõueniunt:quia in baptismo sicut in aliis,indiuisibilis est operatio patris & filij,& spiritus sancti:& vtrobique dicitur super:quia gratia quæ confertur, de supernis est,& vt notetur q; dñs potentiã suã non alligauit. Itẽ,ibi dicitur in tertio:qui te de Paradiso,&c.hic,qui in te à Ioanne baptizatus est.q̃a gratia de paradiso manãs, aquis in baptismo est infusa.

vnde

vnde de baptiſmi gratia eccleſia profluens in quatuor partes
orbis dilatata eſt,quod quodammodo factū eſt, qn̄ Dominus
baptizatus eſt à Ioanne: quia tunc oēs aquæ vim regenerati-
uam ſuſceperunt.Rurſus,ibi dicitur in quarto,qui te in deſer-
to amarā ſuauitate nitida fecit potabile,hic dicitur:qui te vnà
cum ſanguine de latere ſuo produxit:quia in gentilitate, quæ
prius erat à Domino deſerta:aqua baptiſmi reficiendi mentes
& ſanādi habet effectū.Dulcorata autē fuit aqua: quia per paſ
ſionē crucis,maximè baptiſm⁹ plenā recepit efficaciā:vnde in
cruce de latere Dn̄i aqua pfluxit.Itē etiā,ibi in v.dicitur,& ſi
tienti populo de petra produxit:hic verò dicitur,qui in te om
nes gentes Per diſcipulos baptizare pręcepit : quia baptiſmus
7 à petraChriſto originē habēs,populū eum deſiderantē reficit.
Non enim prodeſt baptiſmus,niſi ſitienti eum.i.deſiderāti, vel
in ſe vel in alio.Vnde diſcipulis præceptū eſt,vt baptizarent o-
mnes gentes in nomine patris,& filij,& ſpiritus ſancti,ſicut in
9 vlt.Mat.dicitur.Hic eſt † notandū,ꝙ vbi dicitur:qui te de Para
diſo manare,& in quatuor fluminib.exire,& totā terram riga-
re pręcepit:ibi ſacerdos aquā manu in quatuor partes effun-
dit:vt oſtendatur,ꝙ gratia baptiſmi in quatuor partes orbis
ſit dilatata.Cęterū ſacerdos ipſe ſæpè vocem mutat. In primis
enim orat Deū,vt dignetur mundare mentē eius ad ſuſcipien
8 dum ſpiritum ſanctum,& deprecatur eius aduentū,& ideo vo
ce humili.ſ.in modū orationis legit,quæ vocis humiliatio,eſt
ſpiritus ſancti aduentus, & eius ad dignam receptionem men
tis præparatio.Poſteà verò indicans ſe illum habere , legitimè
in modum præfationis agēs gratias,quia tam magnus hoſpes
dignatus eſt ad tam humile hoſpitium deſcendere,& recolens
miracula iam per aquam facta.Deinde poſt benedictionē quę
fit per filium,quæ terminatur in nomine patris,& filij,& ſpiri-
tus ſancti,mutat vocem iteratò. Cùm enim vſque tunc in mo
dum præfationis cantauerit,poſtea legit in modum lectionis,
voce.ſ.humiliatiori,quæ vocis humiliatio eſt ſignum humili-
tatis,humilitas enim noſtra baptiſmi regenerationem ad alta
polorum reducitur.Dicit ergo ſacerdos,hæc nobis præcepta
ſeruantibus,&c.quaſi diceret,non auderem tantam & tam al-
tam rem,ſ.ſpiritum ſanctum,vt in creaturam aquę deſcendat
inuocare,niſi quia tu præcepiſti nobis baptiſma exercere: Et
addit ſacerdos.Tu deus omnipotēs clemēs adeſto, tu benign⁹
aſpira,&c.vbi illud orat,vt ſicut in prędictis miraculosè in qua
operat⁹ eſt,ita modò faciat,videlicet,vt præter naturalē emun
dationē,quā poſſunt adhibere corporibus , ſint etiam purifi-
candis mētibus efficaces.Poſt hoc alta voce clamat ſacerdos:
Deſcen

Descendat in hāc plenitudinē fontis virtus spiritus tui.ideò alta voce, vt aliud mētis desideriū designet. Et † tunc deponitur cereus in aquā:quę cerei immersio, est spiritus sancti aduentus, seu missio qui in aqua baptismi in specie colūbę descēdit. 1
Secūdò,ideò cereus in aquā deponitur:quoniā corpus Christi per cerā significatū,in baptismo aquas sanctificauit:& vim regeneratiuā illis contulit.Tertiò baptismus cerei remissionē peccatorū significat,quam p Christi mortē cōsecuti sumus.Habēt quoq; neophyti cereos suos extinctos,q & si plures sint, ꝓ vno reputātur.Et in quibusdā ecclesiis statim cū cathecumeni baptizati sunt,illuminantur.In quibusdā verò differtur eorū illuminatio vsq; ad agnus Dei: quod cātatur in litania: & in quibusdā etiā vsq; ad missam,quando videlicet alij cerei ecclesiæ illuminātur.Sanè cerei,q statim post baptismū accēdūtur, significāt,ꝙ perturbationē peccatorū comitatur illuminatio gratiarū.Qui differūt vsq; ad agnus Dei,significāt,ꝙ per agnū q tollit peccata,& tenebras mūdi,renati & fideles illuminātur. Qui verò differūt vsq; ad missam:ideò faciūt,quia missa illa ad noctē pertinet resurrectionis dominicæ: vt sicut nox illa irradiata fuit splendore dn̄icæ resurrectionis: ita & à lumine nostro irradietur:& vt neophytos nostros Christo consurrexisse significemus.Et propter eandē causam alij cerei ecclesiæ ad missam illuminātur,&secundū hoc cerei catechumenorū sunt sine lumine,vsq; dum alij cerei ecclesiæ illuminantur:ad notādū ꝙ postquā spiritus sanctus purgauerit corda eorū:& eos introduxerit in societatē &vnitatē ecclesiæ:tunc illuminabit corda eorū.De cereis etiā neophytorū dicetur in tit. de septē diebus post Pascha.Post † immersionē cerei,in quibusdā ecclesiis sacerdos in- 1
sufflat in aquā,dicens:Quæ totā huius aquæ substantiā regenerādi fœcundet effectu.Primò,vt sicut in exorcismo catechumeni spiritus immundus insufflatur, vt ab homine recedat, vt infrà dicetur:ita & in exorcismo aquæ vt ab ea expellatur: & ad impleatur ꝙ Dominus inquit: Nunc princeps mundi huius eiicietur foras.Secūdò,vt intelligatSatanas,quantus habeatur,
Ioan. 12. qui tā leuiter videlicet per suauē exsufflationē potest expelli. Tertiò,vt sacerdos ostēdat, quali ignominia diabolus dignus sit ab aquis expelli.Insufflat autē sacerdos ter:quia spiritus sanctus tria in baptismo operatur:à vitiis purgat: virtutib. ornat: & tandem premio æterno coronat eos, in quibus fit hæc insufflatio, vt dicetur, vbi de immūdi spiritus expulsione agetur. Post exsufflationē munitur aqua iterato crucis signaculo p inuocationē sanctæ trinitatis, ne habeat potestatē diabolus ad eā amplius redeūdi.Postremò,fit admistio chrismatis in aqua,

sicut

ſicut dictũ eſt: vnde dicitur in bucardo lib. 3. Benedicimus fontes baptiſmatis oleo vnctionis. & Aug. eiſdẽ verbis vtẽs ſubiicit, ꝙ hoc magis tacitè ſiue ſine ſcriptura ac myſtica ratione introductũ eſt, quàm per aliquam ſcripturã. Per huiuſmodi ergo admiſtionẽ, vnio Chriſti & eccleſiæ ſignificatur. Nam chriſma eſt Chriſtus: aqua populus: & dicitur: Sãctificetur fons iſte, ex quibus verbis ad quid fiat admiſtio, ſatis datur ĩtelligi. Et nota quatuor eſſe genera ſacræ aquæ benedictæ: prout in quarta parte dictum eſt, vbi agitur de aquæ benedictæ aſperſione.

SVMMA.

1. *Baptiſmus quid & vnde dictus.*
2. *Baptiſmus cur fiat poti⁹ in aqua quã in alia re. Et qua aqua id fiat.*
3. *Baptiſmus quotuplici tempore fieri poſſit.*
4. *Baptizandi extra tempus neceſſitas, quadruplex.*
5. *Baptizandi interrogandi, an renuncient Satanæ & eius operib. & vnde ille mos aduectus.*
6. *Verba hæc credo in ſanctã eccleſiã catholicã quomodo ſint accipienda.*
7. *In baptizandi faciem ter exſufflat ſacerdos. Et cur ita.*
8. *Exorciſmus, quid. Item, quid catechiſmus.*
9. *Baptiſmi ſeptem dona. & num. 10. 11. 14. 15. Et quædã variè dantur baptizando. & nu. 21. 22.*
12. *Baptiſmus cur deſideret trinam immerſionem.*
13. *Baptizandis nomen imponitur.* (*Et nu. 17. 18. 19.*
16. *Baptizatis datur veſtis cãdida, & qua id ſignificatione aut exẽplo.*
20. *Baptizato veſtis candida data quando exuatur.*
23. *In Iudæis baptizandis quid obſeruandum.*
24. *Prægnans ſi baptizetur, an partus cenſeatur baptizatus.*
25. *Baptiſterium an neceſſariò debeat eſſe lapideum.*
26. *Baptiſmus an deleat peccatum originale.*
27. *Baptiſmi forma, quæ obſeruanda hodie. nu. 29. 30. 31. 32. Et vetus Apoſtolorum baptizandi mos., nu. 28.*
33. *Baptizari põt infans, qui non poteſt naſci, ſed ſolum caput emittit.*
34. *Pãtrini neceſſarij ſint ne ad baptiſmum, qui tanquam ſponſores ſunt alienæ fidei.*
5. *Patrini obligantur inſtruere ſuos filios ſpirituales. Et quales eſſe debeant num. 37. Et quot requirantur. nu. 36.*
38. *Patrini eſſe qui non poßint.* 39 *Baptiſmum quæ ſequantur.*
30. *Litania, cur fiat circa fontes baptiſmatis.*
41. *Litanias priores, cur legant ſeniores in ſabbato ſancto, iuniores autẽ vltimas.*

De baptiſmo, vbi etià agitur de veſtib. quas neophyti quarto die deponunt: & de Patrinis. CAP. LXXXII.

QVintò hoc loco eſt de baptiſmo dicendũ. De ſcrutinij
verò quæ præcedunt. baptiſmũ ſolennẽ, & de multis a
baptiſmũ pertinentib. dictũ eſt quarta feria tertiæ heb
domadæ quadrageſimæ. Primò, notãdũ † eſt, ꝙ Baptiſmos ſiu
Baptiſma Græcè interpretatur intinctio Latinè, vel lotio. Bapt
ſmus quidẽ per aquã confertur: vt res inuiſibilis per illud viſib
le elementũ conferatur: ſuper quo ſpiritus ſanctus in principi
ferebatur. Sicut. n. aqua corpus viſibiliter purgat exterius, ita b
ptiſmus latenter animam. Vnde Augu. j. q. j. detrahe. Aqua cor
pus tangit, & mentẽ abluit. Et notandũ, ꝙ Pagani ſiue Gentile
circa fontes tẽpla ſua facere ſolebant, vel ſaltẽ ibi ſemp aqu
habebãt: per cuius aſperſionem purificari credebãt: & inde d
lubra vocabantur, quaſi purificantia, & ita quodãmodo figur
liter ad baptiſmum tendebant. Nos verò ab eorum cõſuetud
ne baptiſma non ſumpſimus: imò à trib. quę in veteri teſta. fu
runt. ſ. cataclyſmo, id eſt, diluuio: & à mari rubro, & à Iordane
Ioan. 3. quæ baptiſmi figura fuerunt. Baptiſma Dominus inſtituit, cum
de latere ſuo ſanguinẽ, & aquã produxit, ꝙ poſteà quaſi leg
Luc. 12 edictali ſanciuit, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Sp
ritu ſancto, non intrabit in regnũ cœlorum: & ipſe Dominus
Baptizatus eſt in ſua paſſione. Vnde inquit: Baptiſmo habeo
baptizari, quo coarctor, vſq; dum perficiatur. Fieri † debet ba-
ptiſmus in aqua: quia illa copioſius inuenitur: & hanc ſpiritus
in principio legitur fouiſſe: & quia ſordes abluit: ſitim compri-
mit, imaginem reddit: ſicut cãtatur de Narciſſo: ignẽ extinguit:
ſic in baptiſmo à peccatorum ſorde lauamur: à fonte vitæ po-
tamur, imaginem perditam reſtauramus: vnde ignis pœnarum
extinguitur. Debet autem aqua eſſe viua & pura: poſſet tamen
fieri etiam in reſoluta, ſiue à niue, ſiue à glacie, ſiue à lachrymis
terræ, ſiue etiam ex inſtitutione Victoris Papæ, id eſt, in mari,
ſiue in flumine, ſiue in lacu, ſiue in fontibus. Non autem licet
baptizari in aqua cõdita, vt in ceruiſia vel mædone: nec etiam
in aliquo liquore: vt in vino, vel oleo, ſed ſi aliquis liquor aquæ
admiſceatur, benè fit baptiſmus, dum tamen aqua præualeat.
Quotidie enim mari nouus liquor, vel ſputum, vel vrina addi-
tur: & tamen ibi baptizatur. Aliqui tamen cõtradicunt, hoc no-
tatur de conſe. di. iiij. c. j. & prima q. j. detrahe. Porrò ſecundum
canonicam † traditionem, de conſe. di. iiij. duo. & cap. ſeq.
ſolenne baptiſma in duobus duntaxat ſabbatis celebratur:
videlicet in iſto, & Pentecoſtes. Quare in iſto, præmiſſum
eſt, in ſecundo, quia ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes dona-
tur nobis, per quẽ facta eſt remiſſio pecatorum, vt dicetur ibi.
Alio verò tempore non licet baptizare, niſi neceſſitatis cauſa:

quæ

quæ est quadruplex,de cõsec.di.iiij.hi qui.& cap.seq.Prima est
causa munitionis,vt si rex obsidet aliquã ciuitatẽ, vel oppidũ,
tunc.n.pueri illius loci baptizari debent,ne imbaptizati dece-
dant.Secunda est gẽtiliũ persecutio.Tertia naufragiũ. Quarta
ægritudo.Potest tamen ægritudo hic largè accipi,pro infirmi-
tate naturæ,quæ facilè dissolui potest,ita ꝙ nescimus diem,ne
que horã,& ob hãc causam singulis dieb.& horis fit baptism⁹
non solennis.v.dist.baptizari. Solennitas tamen baptismi saltẽ
in paucis,ad præmissos duos dies ꝓpter similitudinẽ & memo
riã reseruatur.Greci verò baptismum celebrare solent in Epi-
phania,pro eo,ꝙ tunc fuit Dñs baptizat⁹,prout sub ipso festo
dictum est.Celebrari etiam debet baptismus solennis in hora
5 nona,vt dicetur sub sabbato Penteco. † Sciendum autẽ est,ꝙ
baptizãd⁹,cum primò ad Ecclesiã venit prius,quã immergatur,
interrogatur vtrũ abrenuntiet diabolo,&c.quod potius ꝑ vsũ,
quã per aliquã scripturã introductum est,secundum Aug.&Ec
clesia respondet , Abrenuntio.Et iterum, vtrum credat in pa-
trẽ,& filium,& spiritum sanctum?& ipsa respondet, Credo.In
his autẽ duob.de vita & fide instruitur. De vita, cùm docetur
abrenuntiare diabolo,& omnib.põpis siue operib.eius.De fide
cum docetur credere in trinitatẽ , & propter hoc duæ fiunt ei
cõsequẽter vnctiones.s.in scapulis & in pectore. Ideò autẽ fit
huiusmodi interrogatio & responsio, vt vacua domus à prisco
habitatore deserta,fide ornetur, & Dei habitatio preparetur.
Aug.dicit,quòd etiam hæc fiant iuxta Saluatoris imperium, q
ad patrem in cœlum ascensurus discipulis suis, id est,Apostolis
dicit:Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine *Mat.28.*
patris & filij,& spiritus sancti.Interrogatur etiam , si credit in
sanctam ecclesiam,remissionem † peccatorum,&carnis resurre
6 ctionem. Non tamen secundũ ipsum Aug.eodẽ modo interro
gamus,vt quomodo in Deum credimus,sic & in sanctam Ec-
clesiam catholicam credamus,sed propterea sancta & catholi
ca est,quia rectè creditur in Deum. Non ergo diximus, vt in
Ecclesiam quasi in Deum credideritis,sed vt in Ecclesia sancta
& catholic.conuersantes, in Deum credentes, credatis etiam
resurrectionem carnis,quæ futura est.Innuit ergo Aug.ex præ
missis verbis,quòd prepositio in,repetitur,dum dicitur,in san-
ctam Ecclesiam, & sensus mutatur, de quo dictum est sub
quarta parte,sub tit.de symbolo.Planior tamen intellectus est,
vt præpositio ipsa pretermittatur, ne repetatur, vt sit sensus.
Credo Ecclesiam sanctam catholicam, id est, fidem catholi-
cam,tenentem esse sanctam,id est , iustam , & bonam.Vel Ec-
clesiam sanctam, id est, sanctificatam & firmatam,& semper

perſeueraturā: ita ꝙ nunquam deficiet, vel credo ſanctam, & ca
tholicam Eccleſiam eſſe vnam & in vnitate conſiſtere. Patrin⁹
autē pro baptizādo interrogatur, vt iam dicetur; † Poſt interro
gationē & reſpōſionē ſacerdos ter in faciē baptizādi exſufflat:
ad notādū: ꝙ ſæua poteſtas, i. malignus ſpiritus ab eo exſuffla-
tur. i. exufflando expellitur, ſeu in proximo expellenda ſignifi-
catur: vt per pium ſacerdotis myſterium ſpiritui ſancto cedat
fugiens ſpiritus malignus. Hinc autem ait Aug. Ergo paruuli
exſufflantur & exorcizantur, i. increpantur ſeu adiurantur: vt
expellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quę decipit hominē,
vt poſſideat homines. Hæc autem exſufflatio ſiue exorcizatio,
& ſi non proſit aliquid ad vitā, quia adhuc in eis mors manet,
prodeſt tamen, vt inimicus minus eis nocere poſſit. Adeſt. n. ſpi
ritus ſanctus, non ſolùm verbis, quæ dicūtur in nomine ſuo:
verum etiā ſignificationib, quæ fiunt in honore ſuo. Et † eſt no
tādū, quod ἐξορκισμὸς Græcè, Latinè dicitur adiuratio, vt eſt
illud. Exi ab eo immūde ſpiritus. Catechiſmus aūt & exorciſ-
mus neophytorū ſunt, præcedunt. n. baptiſmū, & magis debent
dici ſacramētalia, quā ſacramenta. i. ad ſacramentum baptiſmi
pertinentia, vel præſidia noui baptiſmi: ſine eis tamē poteſt eſſe
baptiſmus. κατηχισμὸς verò Græcè: Latinè dicitur inſtructio:
inde catechizare. i. inſtruere in ſymbolo & fidei rudimentis. In
de etiā dicitur κατηχούμενος Græcè, quod eſt Latinè audiēs,
vel inſtructus, quia adhuc doctrinā fidei audit: nondū tamē ba
ptizatus eſt, licet ſit in fide inſtructus. Qui & cōpetēs vocatur,
ea. di. ſymbolū. xxxiiij. d. audite palea eſt: quia poſt fidei inſtru-
ctionem: & poſt acceptā pœnitentiā cōpetit gratiæ Chriſti reci
piendū. Νεοφυτὸς verò Græcè, Latine nouellus, & rudis, vel nu
per renatus interpretatur. Hoc † quoq; ſciendū eſt, ꝙ ſicut ſunt
ſeptē dona ſpirit⁹ ſancti: ita etiā ſunt ſeptē dona baptiſmi. xxx.
q. j. Primū eſt, ſalis collatio. Datur. n. ſecūdū Raba. & Bedam de
conſec. d. iiij. ex hinc. & c. ſe. ſal benedictū: in os baptizandi: vt
per ſal typicū. i. figuratiuum ſapientiæ ſale conditus iniquitatis
fœtore careat. i. carere ſignificetur: ne à vermib. peccatorum
vltra putreſcat: ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiā
percipiendam. Sal quoque ſignificat prima fidei documenta, ſi-
ne quorum condimento inſulſus eſt omnis homo. De quo &
de ſale dictum eſt in j. part. ſub tit. de conſecrat. altar. & eccle-
ſiæ. Secundum † eſt auriū & nariū, cum ſputo linitio: quod fit: 1
Primò, exemplo Chriſti qui lotum cum ſputo faciens mutū &
ſurdū ſanauit: & oculos cæci nati liniuit: & expuens linguam
eius tetigit; & digitos in eius aurib. imponens dixit: Epheta:
quod

quod est aperire. xxiiij. q. iij. §. is ita. Secundò, secundū Rabanū
eadē dist. ante baptismum. & cap. posteà tangum. & cap. primò,
& cap. propter. hoc sacramentū ideò agitur: vt per saliuam ty-
picam, id est, figuratiuum sapientiæ Dñi: & per sacerdotis ta-
ctum, sapientia & virtus diuina salutem eiusdē catechumeni
operetur, vt aperiantur ei nares, ad capiēdum odorem notitiæ
Dei: vt aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei: vt ape-
riantur ei sensus in intimo corde, ad respondendum sacerdoti
de articulis fidei interroganti. Digiti ergo, qui in aures mittun-
tur sunt verba siue dona spiritus sancti. Tertiò per hoc quòd
aures saliua tanguntur, significatur & petitur, quòd doctrina
quæ de ore altissimi fluxit, per aures eius intret: eique suaue re-
doleat: saliua nempè Christi, id est, dulcedo verborum ex ore
eius defluentium, & ipsa Christi diuinitas nos sanat. Quartò,
etiam nares tanguntur: vt diuinam suscipiāt virtutem: per quā
bonum à malo discernant odorem, & sanam doctrinam separa-
re valeant à fœtore hæreticę prauitatis. Vnde dicit: Nasus tuus
sicut turris Libani quæ respicit contra Damascum. Quintò, ad
notandum, quòd quandiu sputum naribus trahet, in fidei præ-
cepta manere debet, & vt aures verbis Euangelicis pateant, &
vanas & inutiles fabulas à se repellant. Sextò, secundùm Amb.
eadem dist. propter gloriam siue dignitatem muneris, & operis
non tangitur os cum saliua: sed nares, vt bonum odorem acci-
11 piant pietatis æternæ. †Tertium, & quartum est in pectore &
inter scapulas cum oleo facta signatio, de quibus dictū est in
j. parte sub tit. de consecrationibus. Quintū est baptismi ablu-
tio. eadem dist. venit. Circa quod notandum, ꝙ trina immersio
seu lotio in baptismo in nomine trinitatis, s. in nomine patris
& filij & spiritus sancti. eadem dist. postquam. & ca. de trina. &
cap. seq. quia in fide trinitatis fit baptismus, in qua trina immer-
sione triduana Domini sepultura significatur, fuit enim tribus
12 diebus & tribus noctibus in corde terræ. Trina† quoque fit
immersio, quia in baptismo à triplici peccato, scilicet cogitatio-
nis, locutionis, & operationis mundamur, & à triplici transgres-
sione legis, scilicet legis naturæ, legis Mosaicæ, & legis Euan-
gelicæ. Non igitur debet quis tantum semel immergi, pro eo,
quòd Christus semel mortuus est. eadem dist. Presbyter. debet
tamen semel baptizari tantum, quia tantum semel Christus
mortuus est, & sepultus, & resurrexit, quæ tria in baptismo si-
gnificantur. Et licet trina fit immersio, tamen vnum est baptis-
ma, eadem dist. eodem. Item, quia tantum vna est fides, idcirco
vnum debet esse sacramentum eius, iuxta illud, Vna fides vnū
baptisma. Immersio etiam fit in modum crucis, quia qui *Ephes. 4.*

baptizatur,mũdo crucifigitur,& cruci Christi affigitur.Trina quoq; ab aqua eductio,triduani tẽporis exprimit resurrectionem.Si aũt quis ita æger sit,vt nõ possit ter sine læsione immergi, sufficit illum aqua aspergi,vt probatur multipliciter in canone Cypriani ead.di.ne quicquam,licet quidam illud intelligant de aquæ benedictæ aspersione.Sed & si magna corporis pars prçter caput inundatur,vel saltem caput,baptizatus quis reputatur,& non aliter,licet quidam etiã si super pedem aqua ceciderit,reputent baptizatum Pueris† baptizatis nomen imponi 13
tur in baptismo,quod inde est,quia baptismus est vicarius circuncisionis,in qua nomina pueris imponunt Hebræi, eò quòd tẽpore circuncisionis Abrahæ nomen fuerit immutatum,cùm enim prius dicebatur Abram , posteà vocatus fuit Abraham. Sed si baptizato obliuione nomen non imponitur, vel fortè errore masculi nomen fœminæ vel econuerso,imponitur, tenet quidẽ baptismus,nec iterabitur.xxix.q.j.§.j.ff.de cõtrahen.emptio.in venditionibus.C.de testamen.si in nomine.& nomen in cõfirmatione frontis denuò imponetur.extrà de sacramen. nõ itera.c.j.Sextũ est† in vertice,i.in summitate capitis super ce- 14
rebrũ,cum chrismate facta perũctio,de quo in prima parte sub tit.de conse.dictum est.Septimum† est in frõte chrismatio,de 15
qua infra dicetur.Datur autem in quibusdam locis baptizatis candida vestis in signum sacerdotij,& quædam rotunda, mista,in signum coronæ regni vitæ,quia ipse est membrum Christi,qui est rex & sacerdos.Omnes enim veri Christiani Reges & Sacerdotes dicuntur,vnde Petrus Apostolus ait,Vos estis genus electum,regale sacerdotium,Reges,quia seipsos & alios regunt,Sacerdotes,quia seipsos Dño offerunt,iuxta illud Apostoli,Obsecro vos per misericordiam Dei , vt exhibeatis corpora vestra,&c.Secũdò,chrismale seu† vestis candida,quç super ca 16
put baptizati ponitur,significat secũdum Rabanum eadem di. post baptismum.& ca.seq.interioris & exterioris hominis castitatem,& innocentiam & puritatem Christianam,quam post ablatas veteres maculas,studiosè seruare dẽt.Iuxta illud,Omni tempore vestimenta tua sint candida.Tertiò,renati albis induuntur vestibus,ad designandum mysterium Ecclesiæ resurgentis,Designatur enim per hoc corporum & animarum futura resurrectio gloriosa,& etiã resurrectio à peccatis atq; angelicus n tor.Rectè igitur baptizati albis vtunt vestib⁹,vt quorũ primæ natiuitatis faciẽ vetusti erroris pannus fuscauit,habitus secundæ regenerationis prçferat glorię indumentum.Vñ vestis ipsa duplex est, quasi in modũ cappę manicatę,quia Sancti duplicia,scilicet beatitudinem & gloriam possidebunt. Ipsę autẽ vestes,

1.Pet.2. Rom.1. Eccle.9.

vestes,sunt stolæ albæ de quibus dr̄. Et datæ sunt illis singulæ *Apoc. 6.*
stolæ albæ.Stolæ enim baptismum,palmæ verò triumphum in-
7 sinuāt.†Quartò,hæc alba vestis corpus,ipsæ verò albatus ani-
mā significat.In prouincia Narbonen. hæc alba vestis linea,in
summitate,cū filo rubeo supersuitur,aut alia varietate insigni-
tur quodāmodo prætendens coronā. Nēpè alba vestis innocē
tiæ stolā,quæ nobis in baptismo redditur significat,rubea fim-
bria,quæ supersuitur,Christi passionē, per quam baptismi sa-
cramentū impletur designat.Coronā prætendit,in signum co-
18 ronæ regni,vt præmissum est.†Rursus ideò chrismale cādidū
filo rubeo insignitū baptizatis datur,vt sint soliciti seruare cā-
dorē virtutum, quē in baptismo per passionē Dn̄i rubricatum
receperunt,iuxta illud,Quare rubrum est vestimētum tuum, *Esa. 66.*
vn̄ in Apoc.Beatus est,qui custodit vestimēta sua,ne nudus am
bulet.Sanè albati seu neophyti huiusmodi albam vestē per se-
ptem dies portant,quia hoc tēpore, quod septē diebus agitur
innocentiā per bona opera exercere oportet,iuxta illud, quod
ait Salomon,Omni tēpore vestimenta tua candida sint,& oleū
de capite tuo,non deficiat.*In* octaua verò die,illam deponunt,
quia in octaua ætate,quā dies octaua significat,ab omni ope-
re vitæ præsentis cessabimus.Tunc enim adueniente veritate,
omnis figura cessabit,quæ per cādidam vestem innuitur , nam
tunc erimus vtroque homine,id est,anima& corpore gloriosi.
19 Rursus†hæc vestis candida corpus significat,quod omni tem
pore vitæ nostræ,quod per septenarium agitur mundum serua
re conuenit.In fine verò vitæ nostræ , illud deponimus , aliud
gloriosum resumpturi,quod erit in octaua ætate. Meritò ergo
illam septem diebus seruamus,& in octaua deponimus , Vnde
Salomon,Da partem septenam & octauam. *S*eruatur quoque *Eccl. 11.*
hæc alba vestis de sabbato in sabbatum, qn̄ in sancto sabbato,
vel *P*entecostes baptizati sunt,ad notandum, ꝙ si munditiam
corporis seruauerimus,de sabbato temporis,transituri sumus,
o depositis corporibus,ad sabbatum æternitatis.Et exuitur†in
alio sabbato, ad notandum , ꝙ anima illius de corpore exiens,
sabbatum,id est requiem inueniet,si eius vestis fuerit alba.Pari
quoque ratione confirmati siue in fronte chrismati vsq; ad se-
ptimam diem lauari non debent.Cùm enim ecclesia tanto tem
pore celebret aduētū spiritus sancti,sup̱ Apostolos,meritò vnus
quisq; spiritū sanctū accipiēs tāto tēpore celebrare debet illius
aduentū,in se singulos dies pro singulis donis celebrādo. Hæc
autem vestis vni imposita,alteri potest imponi , si necesse fue-
rit,prout iam de panno,quo caput confirmati alligatur, dice-
21 tur,quamuis melius sit nouam habere.†*In* quibusdam, etiam

locis baptizatis dantur calciamẽta,quæ ſunt dominicæ mortis
inſignia,vt exemplo eius,qui pro nobis paſſus & mortuus eſt,
carnem ſuam vitiis & concupiſcentiis mortificet baptizatus.
Datur†quoque candela illuminata in manu baptizati vt cum 22
dominus ad nuptias venerit,ſit ſemper paratus ei in aula cœle-
ſti occurrere cum luminaribus virtutum & bonorum operũ. *De*
cereis etiam neophytorum ſuprà dictum eſt.†Sanè legitur in 23
canone Grego.ead.diſt.neque. Abſit ꝙ Iudæis baptizãdis qua-
draginta dierum abſtinentia indicenda eſt,& ſi poſtquã bapti
zati ſunt apoſtatauerint,cogendi ſunt fidẽ ſeruare,& filij quos
circunciderunt, ab eorũ conſortio ſeparentur:ſerui eorũ cir-
cunciſi ab eis pro iniuria corporis ſui libertati tradantur. ead.
di.pleriſque.& extra de bapt.maiores.Et in concilio Agathen.
ead.diſt.Iudæi,ſtatutum eſt,ꝙ Iudæi baptizãdi,qui de facili ad
vomitum redeunt,nouem menſes,ſint prius inter catechume-
nos.Æger quoq; ſicut ait Cyprianus ead.diſt.nec quicquã ba-
ptizari poteſt:mortuus verò nõ,nec euchariſtia ſibi dari, ſicut
legitur in Bucardo lib.4.cap.cauendum eſt.& in lib.5. cap. idẽ
placuit.ſed ſicut in eod.lib.4.cap.ſubitò.legitur: Subitò obmu
teſcens ſic:ſi tñ voluntatis præteritæ teſtimonium verbis habet
aut præſentis annuit,in ſuo nutu.xxv.qu.vij.is qui. † Prægnãs 24
verò mulier,ſi baptizetur,non intelligitur ſecundũ Iſido. ead.
diſt.qui in maternis.& ca.baptizata. partus baptizatus in ven-
tre:quia qui adhuc natus ſecundum Adam non eſt:ſecundum
Chriſtum regenerari non poteſt;nec dici regeneratio in eo po
teſt,in quo generatio non præceſſit,baptizãdus ergo eſt,qui ex
baptizato naſcitur.Tenendum quoq; eſt,ꝙ diſcipuli & Apoſto
li baptizati fuerint.ead.diſt.qñ.& c.ſeq.& not.in c.aliud, q etiã
alios baptizabant:prout dicitur ſub feſto Pentec.quod de *Ioã-*
ne ſpecialiter Hier.de pœ.di.ij.ſic enim in principio atteſtatur.
& Aug.de Paulo.de conſe.d.iiij.ſi eos.Item ſtatutum eſt in con
cilio Carthagin.ead.diſt.mulier,ꝙ mulier quanuis docta bapti
zare non præſumat,niſi neceſſitate vrgente: Rurſus in cõcilio
Lug.ead.diſt.ſi quis de alio.ſtatutum eſt vt qui præterquam in
mortis neceſſitate cum veteri chriſmate baptizauerit,depona-
tur.In concilio Herdenen.de conſe.d.iiij.omnis preſbyter.ſta-
tutum eſt,vt omnis Preſbyter†qui fontẽ lapideum habere nõ 25
poteſt,vas conueniens ad hoc ſolum officium habeat quod ex
tra eccleſiam non deportetur. Debet ergo fons eſſe lapideus:
nam & de ſilice aqua in baptiſmi præſagium emanauit. Sed &
Chriſtus qui eſt fons viuus, eſt lapis angularis & petra. Hoc
†quoq; notãdũ eſt,ꝙ per circũciſionẽ delebatur olim peccatũ 26
originale:& nũc per baptiſmũ.ead.di.ex quo extra eo.maiores.
prout

prout ſub ti.de circūciſione dictū eſt.Ideo autē originale pec-
catum omnib.nocet,quia quando Adam peccauit, nondū ali-
quis ex eo fuerat materialiter proſeminatus. ead. di.quæris. &
xxxiiij.q.iij.§.j.Ipſum autē originale peccatū in ipſa animæ in-
fuſione cōtrahitur,qa tūc principales vires animę debilitatur:
hoc no.ea.diſt.nō ex quo.in prin.Sed cū originale peccatū con
trahitur,ſolū ex carnis corruptione : quare imputatur animæ?
Rūdeo quia anima cōdelectatur carni,vel melius vt ibidē quę
dā digna retributio notetur.Anima.n.primi hominis prius pec
cādo carnē ipſam corrupit : vnde modò corruptio carnis ani-
27 mas corrūpit:hoc no ea.diſt.ſi nō ſanctificatus.†Circa baptiſ
mi formā notandū eſt,ꝗ ſicut ait Alex Papa iij.extrà de baptiſ
mo c.j.ſi quis puerū ter in aquā immerſerit in nomine patris,&
filij,& ſpiritus ſancti,amen:& nō dixerit.Ego baptizo te in no-
mine patris:& filij,& ſpiritus ſancti:nō eſt puer baptizatus,Sed
ſi & immerſerit ter puerū,nihil dicēs.baptizatus nō eſt.Verùm
28 †tempore Apoſtolorū baptizando nihil aliud dicebatur,niſi
baptizo te in nomine trinitatis:de.cōſe. di. iij. in ſynodo:& ita
explicitè dicebāt,vel etiā implicitè,vtpotè,In nomine Dñi no
ſtri Ieſu Chriſti, & baptizabant in ſtagnis & fluminib. Sed B.
Clemēs ſecundus à B.Petro ex ipſius doctrina vnctionem olei
chriſmatis addidit.Poſteà Leo papa,Damaſus & Ambr.exorciſ
mos & benedictiones & cęteras ſolennitates adiecerūt.Baptiſ
29 mi†autem forma non vitiatur,ſi quid in ea ſuperfluè ponitur:
hoc no.ead.diſt.ſi nō ſanctificatur,vt ſi dicatur: Baptizo te in
nomine patris:& filij,& ſpiritus ſancti,& diaboli,vel,Arma vi-
rúmque cano.vel ſi quid præmittitur formę,vt ſi dicatur:Arma
virumqúe cano,& ego baptizo te,&c. Si verò aliquid interpo-
natur:vt ſi dicatur:ego baptizo te:&Deus eſt:in nomine patris
& filij,&c.Dicunt quidam non eſſe baptizatum: alij verò con-
tradicunt.Si autem verborum ordo formæ mutetur,vt ſi dicit:
Baptizo te in nomine filij & patris,& ſpiritus ſancti, dicunt nō
eſſe baptizatum:quia ordo verborum, de forma eſt. Si verò
mora naturalis & compendioſa interponatur, puta reſpiran-
30 do,tuſſiendo,vel ſcreando,non obeſt . Cæterum forma†ipſa
pronuntiari poteſt literaliter,vulgariter, Gręcè,Latinè & Ar-
menicè,hoc legitur & no.ead.di.mulieri.&cap.ſeq.Iidem enim
ſunt effectus,licet voces non ſint eædem,ſecundum Ariſt.Vn-
de Gręcus huc veniens baptizat in lingua Gręca, & ecōuerſo.
quia Apoſtoli loquebātur variis linguis.Hinc eſt, ꝗ ſi quis di-
cit,Baptizo te in nomine genitoris,& nati ſiue geniti,& ſancti
flaminis,baptizatus eſt.Benè.n.fit baptiſm⁹ ſub nominib.ſyno
nimis. Sed ſi dicatur, Mergo te in nomine patris,&c.non eſt

baptiſmus:quia illud verbum mergo,nõ eſt ſynonimũ,cũ ill
verbo baptizo,Non fit etiã baptiſmus,ſi dicatur,Baptizo te in
nomine trium pſonarum,vel in nomine trinitatis,vel in nomi
ne Chriſti,vel ſi baptizauerit in nomine trib,principiis, aut in
trib.filiis,aut in trib.paracletis, vel ſi omittatur aliqua de trib
perſonis,puta ſpiritus ſancti,vel filij,vel patris,vel etiam ſi di-
ceretur in nomine paternitatis,& filiationis &c.nõ eſſet baptiſ
mus.Item † ſi omitteretur hoc pronomen ego,dicendo bapti-
zo,&c.tenet quidẽ,quia pronomen illud ſubintelligitur , vnde
nõ deeſt.Sed etiam ſecundum Zachariã Papam.eadẽ diſt.retu
lerunt.ſi ſacerdos ſimplicitate duct⁹,nõ intẽdẽs errorẽ introdu
cere,dixerit,Baptizo te in nomine patria,&filia & ſpirit⁹ſancta
baptiſmus nonvitiatur.Si † verò dubitatur de aliquo,vtrum ſit
baptizatus vel non,ſtatuit Alexan.Papa iij.extrà de baptiſmo.c.
j.quòd baptizetur ſub hac forma.Si es baptizatus nõ te bapti-
zo, ſed ſi nondum baptizatus es, ego baptizo te in nomine
patris,& filij,& ſpiritus ſancti,Amen.Adhuc ſi † infans non po 3
teſt naſci,ſed ſolum caput emittat,illud baptizetur prius quã
moriatur.ff.de reli.& ſump.fun.l.cùm in diuerſis. Sed ſi mater
in partu moriatur,incidatur,& infans viuus de ventre extraha
tur,& baptizetur.Circa † patrinos,qui in baptiſmo &confirma 3
tione neceſſarij ſunt,dicendum eſt,quòd vbi infans fari vel cre
dere neſcit, patrinus interrogatur, & reſpondet pro eo,& in
eius fide & profeſſione,baptizandus ſaluatur.Quod etiam ſe-
cundum Iſidor.eadem diſt.paruuli.&cap.ſeq.in ægroto,muto,
ſurdo,baptizandis contingit.Nam etiam legimus Syropheniſ
ſam mulierem veniſſe ad Ieſum , & rogaſſe pro ſua filia ſpiri-
tum immundum habente,& illam ad preces matris ſaluatam
fuiſſe. Aug.quoque eadẽ diſt. nihil.& c.ſeq. iuſſerit,ꝙ reſpõſio
ipſius patrini ad celebritatem.i.ſolennitatem pertinet ſacramẽ
ti,quaſi dicat,nõ ad neceſſitatẽ.Paruulum.n.non fides illa,quæ
in credentiũ voluntate cõſiſtit,ſed fidei ſacramentum fidelẽ fa-
cit,vnde fidelis vocatur,non rem ipſam annuendo,id eſt, pro-
fitendo, ſed ipſius rei ſacramentum recipiendo. Sicut ergo
paruuli alieno errore dãnati fuerant, ſic ex aliena profeſſione
ſaluari poſſe neceſſe eſt.ea.di.illud,& c. ſeq. quare & cùm illi
ad intelligibilẽ ætatẽ puenerint,debẽt patrini inſinuare illis ꝓ
feſſionẽ,ꝗ ꝓ eo eis fecerunt.† Porrò ſacerdos baptizãs & Epiſ 34
copus confirmans ſibi illos obligãt,ꝙ de eis curã ſpecialẽ ge-
rant,qa.n.ipſe non omnib.poteſt curã ſpecialẽ impẽdere,idcir
cò patrino cõmittit,q ſe ꝓ illo fideiuſſorẽ cõſtituit , ꝙ renatũ
docebit orationẽ dñicam,& ſymbolum fidei,ꝗ quilibet Chri-
ſtianus adultus ſcire tenetur,vel in lingua Latina,vel materna,

&ſi

& si patrinus filiolū docere neglexerit,grauissimè peccat.Item
36 † iuxta authoritatē Leonis Pa.di. & plures. vnus tantū debet
esse in baptismo,& vnus in confirmatione patrinus,siue vir si-
uemulier,& hoc propter pericula, quæ consueuerunt contin-
gerein cōiunctionibus matrimonialibus.In quibusdā tamen
ecclesiis contraria consuetudine hoc derogatū esse videtur:&
hoc ideò quoniā si veniat in dubiū de aliquo,vtrū sit baptiza-
tus vel non,quantò plures sunt patrini,& testes baptismi, tātò
fortius dubiū excludetur,& tantò plures ad instruendū filiolū
se cōstituūt debitores.Itē secūdū canonē,ea.di.in catechismo
& in baptismo & incōfirmatione vnius,& idē patrinus suffice-
re pōt,vbi necessitas cogit:aliàs singulos singuli suscipiāt.Verū
baptizatis seu cōfirmatis patrinorū perfidia, qui nō cōsentiūt,
37 nō obest.Cū igitur patrinus † filiolū instruere teneatur,& in
fide ipsius baptizādus saluetur,nullus debet patrinus effici,nisi
sciat dominicā orationē,& symbolū,eadē dist.nō licet.& c.seq.
in quibus ipse teneturfiliolum suū instruere cùm sit fideiussor
fidei illius,& eum debet custodire pro posse, ne à fide & iusti-
tia deuiet,castitatē custodiat,iustitiā diligat,& teneat charita-
tē,vtpotè responsurus in die iudicij de omni excessu illius.Sunt
38 autē † quatuor genera personarum,quas ecclesia non suscipit
in patrinos.Primū genus est Monachus,Abbas Abbatissa,Mo-
niales,& huiusmodi.Secundum genus,sunt infideles.Tertium,
illi qui nondum sunt confirmati, eadē dist.in baptismo.qui a-
lios non possunt tenere in baptismo,vel in confirmatione,nō.
n.veri debent vocari fideles, vnde nec veri testes esse possunt,
ij.q.vij.nō potest,& c.seq.Quartum genus est vir & vxor simul.
xxx.quæ.iiij.quod videtur, nisi prius ambo votum emiserint
castitatis,si ambo eundē puerum de fonte leuarēt, spirituales
patres eiusdē fierent,vnde alterius carnaliter cōmisceri nō de-
bent,nec etiam (vt aiunt quidam) aliquis de sacro fonte leua-
re debet aliquos de sua consanguinitate, præsertim filium pro
prium,vel filiā,vel vxoris,vel ecōuerso.extrà de cogn. spi.c.ij.
& iiij.quia charitatis dilectio per baptismum propagari debet.
39 Baptismi † solennitate cōpleta,itur ad fontes,cum triplici lita
nia & inde,quia ante baptismum & post,litaniæ circa baptiste- Apoc. 4.
riū peraguntur,pro eo ꝙ in Apoc.legitur, Iris erat in circuitu
sedis.Iris,vt ait Beda,quæ fit Sole irradiante nubes,& quæ post
diluuium fuit propitiationis indicium,significat intercessiones Esa. 60.
sanctorū,sedes ecclesiā significat, nubes, sunt viri sancti,iuxta
illud Esa.Qui sunt hi,q vt nubes volātq ante aduētum Christi
40 & post deuotissimè pro ecclesia orauerūt,& orāt. Fit † aūt hic
litania circa fontes vsque ad Sancte Ioānes baptista ora pro no

Luc. 15. bis, eò quòd ipse primus inuenit vel docuit baptisma. Deinde similiter cum trina litania reditur vsque ad, Omnes sancti orate pro nobis, ad ostendendum, quòd ipsi orant pro filio baptizato, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est, vt in vera fide trinitatis participet sacramento baptismi, vel vt Deum quem confessus est diligat toto corde, tota mente, & totis viribus. Sanè agũtur in quibusdam ecclesiis septenæ litaniæ ante baptismum, quia oramus sanctos intercedere pro nobis vt spiritus sanctus, cuius gratia septiformis est, veniat super aquam baptismi. In aliis aguntur, qui nedũ catechumini baptizantur, vt Deus custodire dignetur, quinque sensus corporũ eorum, ne per eos illecebris secularibus incitati purificationẽ in baptismo acceptam amittant. Trinæ etiam quandoque post baptismum aguntur, vt credulitatem trinitatis in qua baptizati sunt, & quam professi sunt, toto corde, tota mente, totisq; viribus diligant. Quidam etiã cantant litaniã in eundo ad fontes propter spem, & inde redeundo propter rem, ad notandum ꝙ sancti orant pro baptizandis, vt sacramentum vera fide percipiant, & pro baptizatis, vt in sacramento veræ fidei percepto confirmentur. In fine litaniæ fiunt iuxta Apostolum petitiones, vt, Propitius esto, parce nobis Domine, & obsecrationes, vt, Per natiuitatem tuam, libera nos Domine, & postulationes, vt Peccatores te rogamus audi nos. Quid † significet cãtus post 1
baptismum, dictum est suprà, vbi de canticis agitur. Cæterùm in quibusdam ecclesiis in lectionibus & litaniis senes præcedunt, & iuuenes subsequuntur, vel quia senex seruus, scilicet Eleazar adduxit Rebeccam, vt Isaac iuuenis apprehenderet eam, vel quia in baptismo iuuenescit ecclesia, & renouatur, vt aquila iuuẽtus nostra. Rursus in quibusdam ecclesiis dum duodecim lectiones legũtur litaniæ dicuntur, & earum duodenarius numerus per tres quaternarios clericorum impletur, quibus oratur, vt in baptizandis doctrina capiat Apostolorum fidem trinitatis, ex quatuor virtutibus prædicatorum.

SVMMA.

1 *Confirmatio non debet dari ante septimum diem post baptisma.*
2 *Spiritus sanctus in confirmatione, est tanquam tutor pupilli.*
3 *Baptizatus bis vngitur chrismate. Et quare.*
4 *Vnctio facta ab Episcopo in fronte, quid differt ab ea quam facit sacerdos in ceruice, cum chrismate.*
5 *Confirmari aut baptizari bis non debet quis.*
6 *Confirmatum cur percutiat in faciem Episcopus.*
7 *In confirmatione quid agat Episcopus. & nu. 8.*
9 *Patrini qui non possunt esse in confirmatione, vel baptismo.*

De confirmatione. CAP. LXXXIIII.

Sexto loco de confirmatione dicamus. Siquidē † post baptis-
mum sequitur spirituale signaculum, ſ. confirmatio, ꝙ pro-
fectò fit qñ ad inuocationē Episcopi spiritus sanctus infun-
ditur. ea. di. accepistis. Baptizatus autē cōfirmari nō potest, nisi
demum post septē dies post baptismum, propter septē dona spi-
ritus sancti, quæ recipiunt in baptismo. Nā pro singulis donis
decet dies singulos celebrare. Alij dicunt ꝙ statim post baptis-
mū, est cōfirmatio inchoanda propter rationē scriptā sub quin-
ta feria cœnæ dñi, vbi agitur de olei cōsecratione. Nā & Clemēs
Papa primò statuit, vt baptizatus, q̄ citius fieri possit, confirme-
tur, quia non est perfectus Christianus, qui hoc non necessita-
te, sed incuria aut voluntate omittit. Hæc frontis chrismatio,
confirmatio dicitur, quia per eam spiritus sanctus datur ad au-
gmētum & robur. extrà de sa. vnct. cap. j. Vnde, cùm cæteras vn-
ctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc nō nisi summus
sacerdos, id est, Episcopus debet conferre: extrà de confir. quā-
tò. quia de solis Apostolis legitur, quorum vicarij sunt Episco-
pi, quòd per manus impositionem spiritum sanctum dabant, *Act. 8.*
quemadmodum Actuum Apost. lectio manifestat. Cum audis-
sent (inquit) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset
Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem, qui
cùm venissent orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum san-
ctum, nondum enim in quenquā illorum venerat, sed baptiza-
ti tantū erant in nomine dñi Iesu: tunc imponebant manus su-
per illos & accipiebant spiritum sanctum. Cuius aduentus per
mysterium vnctionis designatur, quia columba in qua spiritus
sanctus super Christū in baptismū descendit, ad vesperū in ca-
taclysmo reuertēs ramū retulit oliuæ virētis, extrà de sac. vnct. *Psa. 105.*
cap. vno. cuius vtiq; sacramentū Dauid Propheta p̃noscēs, ex-
hilarandam faciē in oleo prædicauit. Arnoldistæ tñ, perfidi hæ-
retici, dicētes manuū impositionē siue cōsolamentū fieri posse
à quolibet homine bono, obiiciunt ad hoc quod præmissum
est de eo, quod legit' in Act. Apost. ꝙ Ananias, Saulo, & Symeō,
& Lucius Siren. & Manaen, Barnabæ & Saulo manus imposue-
runt, qui tñ nec Apostoli, nec Episcopi fuisse leguntur, & ex eo,
ꝙ prædicitur: miserunt ad eos Petrum & Ioannē: ..pp ret quod
Episcopi debent illuc ire, vbi sunt, quibus sit necesse manus im-
poni, cúmq; illuc venerint orāt pro eis, dicentes: Emitte in eos
septiformē spiritum sanctū, &c. Non enim discipuli dabant spi-
ritum sanctum, sed orabant, vt veniret in eos, quib' manus im-
2 ponebant. Hoc ergo agit † episcopalis confirmatio baptizato:
quod tutor pupillo. Quid enim prodest amplā hæreditatē filio

relinquere,nisi ipse,vel lex, aut Præses illi prouideāt de tutore.
paracletus quidē est eius consolator in Christo custos & tutor
baptizati,qui suadente diabolo posset,sicut & pupillus suā per
dere facultatē,i.baptismi vtilitatē si hunc nō haberet tutorem.
In cōfirmatione ergo totius Christianę religionis mysterij ple
nitudo cōpletur.*In* baptismo nāq; per spiritū sanctū datur re-
missio peccatorū,hic autē ipse spiritus inuitatur vt veniat in do
mū ipsam,q̄ sanctificauit descendere, & habitare dignetur,&
ad Episcopi inuocationem infunditur.ead dist.accepistis.vnde
Vrbanus Papa inquit, Per manus Episcopalis impositionē spiri
tus sanctus datur,ex quo cor fidele ad prudentiā & cōstantiam
dilatatur,vt q̄s plenus sit Christianus.Bis † ergo vngitur chris-
mate baptizatus,s.in vertice & in fronte , nā & ipsis Apostolis
bis fuit datus spiritus sanctus.Primò in terra qn̄ Christus exsuf
flauit in eos,dicēs,Accipite spiritum sanctū.Secundò,à cęlo in
die Pentecostes,sed & ipsi Apostoli receperūt spiritū sanctū in
baptismo.Non enim credendum est ipsos nō fuisse baptizatos,
qui alios baptizabant,vt præmissum est.Hæc ergo duplex ba-
ptizatorum vnctio,significat ꝙ spiritus sanctus datus est Apo-
stolis semel in terra,ad dilectionem proximi,& semel de cęlo,
ad dilectionem Dei.Vnde ad notandum pulchritudinē dono-
rum spiritus sancti,quæ in confirmatione conferuntur dicitur,
Emitte in eū spiritū sapientiæ & intellectus,&c.Hę sunt vestes,
quibus induuntur filij Regis,de quibus dictū est, Dedit eis po
testatē filios *Dei* fieri,his qui credūt in nomine eius, & de qui
Gal.3. bus dicit Apost.Quotquot baptizati estis , Christum induistis.
Non enim habet Christum pro indumento, qui donis spiritus
sancti,quibus Christus ab ipsa cōceptione ornatus fuit, nō est
ornatus Differt autē hæc † vnctio quæ fit in fronte per *E*pisco- 4
pum,ab illa quæ fit in cerebro siue in vertice,per sacerdotē.Pri
mò,quia secundūRabanū.de conse.di.v. nouissimè.in illa signa
tur supra baptizatū spiritus sancti descensio ad habitationem
*D*eo cōsecrandā,in hac verò signatur vt eiusdē spiritus sancti
septiformis gratia cū plenitudine sanctitatis sciētiæ & virtutis
venire in homine declaretur.Secundò differūt,q̄a per illā,q̄ fit
in vertice,anima Christo despōsatur,per istam verò , ditatur &
dotatur.*I*tē per illā ostenduntur vulnera esse sanata,per hāc ple
nitudo gratiarū cōfertur,quod ex verbis vtriusq; vnctionis po
test ꝑpendi.In collatione.n.illius vnctionis,dicit sacerdos,Deus
omnipotens pater Dn̄i nostri Iesu Christi , qui te regenerauit
ex aqua & spiritu sancto,quique tibi dedit remissionē omniū
peccatorum,ipse te liniat chrismate salutis in vitam æternam.
His verbis,quæ est salutatio in vitā æternā, per hāc vnctionem
obtineri

obtineri ostēditur:sed hæc verba trāscendit Episcopus in vn-
ctione confirmationis,dicēs:Emitte in eum septiformē spiritū
sanctum,tuum paracletum,de cœlis:spiritū sapientiæ & intel-
lectus,spiritum consilij & fortitudinis, spiritū scientiæ & pieta
tis: & imple eum spiritu timoris Domini,& consigna eū signo
sanctæ crucis:propitiatus in vitā æternā: consigna, inquam vt
spiritū sanctum non amittat.In† concilio Thole.de cōse. di.v.
dictum,& cap.seq dicitur,ꝙ nullus debet bis confirmari, sicut
nec rebaptizari.Post orationem, quam cōmuniter dicit Epis-
copus super omnes confirmandos, si plures sint singulariter,
cuilibet frontē linit in modū crucis,chrismate,cum pollice,di
cēs cuilibet:In nomine patris, & filij, & spiritus sancti: Pax te-
cū,Quę salutatio fit ad nouū hominem,qui dignus est salutari
propter vitæ nouitatem:& qui secundum Deum creatus est in
iustitia & sanctitate,& veritate:interim.n. cùm erat vetus,non
erat salutandus,sed tantùm erat pro eo orandū.Ideò autē fit in
modum crucis,& cū chrismate,sicut & omnia chrismata cum
crucis figura perficiuntur:de cōs.dist.v.nunquid.vt appareat,
ꝙ est illius,per cuius crucē redēptus est,sine quo signaculo nō
oportet nos ante Deū repræsentari.Quod fit cum pollice,quia
ille in consecratione Pontificis est ad hoc specialiter consecra-
tus.Vel quia omne datum optimū, descendit à patre luminū:
ideò in frōte,quia ibi melius & citius videtur:vt sic extermina
tor angelus vidēs eū hoc signo munitū,ad se nō pertinere,per-
trāseat,sicut pertrāsiuit domos Hebrẹorū in Aegypto,vbi vidit *Exod.12.*
vtrūq; postē linitū sanguine agni,& ꝑcussit primogenita Aegy-
ptiorū,in domibus vbi hoc signum nō erat.Quid enim est san-
guis agni,nisi fides passionis Christi:vterq; postis hoc sangui-
ne linitur, cùm fidem passionis Christi in corpore & mēte ge-
stamus:in corpore,per mysteriū, in mēte, per efficaciā. Ideoq;
fit in fronte,quia perfectorum est , non in occulto,sed in mani
festo Christo nomē semper habere.Hinc est quod Ioan.Apost.
ait,Vidi supra montē Sion agnum stantē,& cum eo cētum qua *Apo 14.*
draginta quatuor millia habentes nomen eius,& nomē patris
eius scriptum in frontibus suis.Stare enim & in monte,& cum
agno perfectorum est, & perfectio in confirmatione datur, vt *Rom. 10.*
præmissum est.Melius quoque in fronte infigitur,in quo sum-
mus Pontifex laminam auream figebat, in qua scriptum erat
ineffabile nomen Domini,& vt baptizatus liberè confiteatur,
quod credit:extrà de sac.vnct.quia corde creditur ad iustitiam,
ore autē confessio fit ad salutem:memor eius,quod Dominus
ait: Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. Subse-
6 quenter† Episcopus confirmatum percutit in faciem.Primò,

vt

vt tenacius memoriæ teneat, se hoc sacramentũ recepisse. Se cundò, quia hoc sacramentũ datur baptizato ad robur fide vt præmissum est: vt, videlicet sit ita fortis in fide in baptism suscepta, quòd vlterius corã quocunq; confiteri nomẽ Chri non erubescat. Tertiò, hæc percussio repræsentat manuũ imp sitionem, quoniã Apostoli per manus impositionem confirm bant. Quartò, ad terrendũ malignũ spiritum, vt fugiat: & ne r dire audeat, sicut fecit B. Bened. ĉt. liberãs per alapã monachũ qui à maligno spiritu vexabatur: vt legitur in dialo. Greg. li. 2. c 32. † Duo ergo facit Episcopus: primũ, quia eum vngit in fro te: secundũ, quia ipsum percutit in facie: Vnctio significat vn guentũ gratiæ quantum ad actus audaces aggrediendi ea, qua pertinent ad fidẽ: percussio verò fit, ne vlterius confundatur aut timeat cõfiteri nomẽ Christi, quasi dicat Episcopus cõfir mato: Ita sis fortis, vt quicunq; sic te percusserit, vel quocunq alio modo tibi confusionem fecerit: pro eo, quia Christi fidem cõfiteris: tu in his omnib. non erubescas: percussi enim in faci erubescere solent. Similiter etiã fit alicubi, propter eandẽ causam militibus nouis. Fieri potest cõfirmatio in cãpo, melius tamen fit in ecclesia, aut in atrio ecclesiæ. In Bucardo lib. iiij. cap Episcopus. In concil. Aurel. de cõse. dist. v. vt ieiunij. statutũ est vt sacramentũ confirmationis à ieiunis & iuuenibus perfectæ ætatis puta xij. vel xv. annorum seu adultis, monitis prius peccata confiteri conferatur: hodie tamen, quã citius potest, hoc fiat, vt præmissum est. Chrismato autẽ † aliquo pãno albo frõs sua circuncingitur, ne recens vnctio defluat aut deleatur, & septima die deponitur, sicut suprà, vbi agitur de baptismo; dictũ est. Et in cõcilio Beluacen. de conse. di. iiij. si quis noluerit. dicitur: quòd pannus chrismalis, quo caput pueri in fronte per Episcopũ, vel in vertice per Presbyterũ chrismati circuncigitur: potest iterum super alium baptizatum imponi. Item non † cõfirmatus, non potest alium tenere in baptismo, vel in confirma tione, nec vir & vxor, vel consanguineus, vel etiam plures teneant confirmandum, prout in baptismo dictum est.

SVMMA.

1 *Altaria cur cooperiantur sabbato sancto.*

2 *Sabbato sancto Missa aliter & præter morem celebratur. Et quorsu*

3 *Campanæ cur pulsentur, dum cantatur Gloria in excelsis, sabba sancto.*

4 *Sabbato sancto cur non dicatur graduale, sed alleluia, & tractus. Et cur eodemmet die lumen non portetur ad Euangelium, sed ince sum. num. 5.*

6 *Sabbato Paschatis cur omittatur offertorium. Item postcõmunio. nu.*

8 *Sabbato Paschatis, cur breues vesperæ, & vnà cũ Missa terminẽtur.*
9 *Sabbati Paschatis Priuilegium.*

De Missa.

CAP. LXXXV.

SEptimo loco de Missa huius diei dicendũ est. *In* qua quidẽ
plura sunt notabilia. †Primò quòd ante Missã altaria co-
operiũtur: quod fit, quia iam ecclesia incipit resurrectionis
prę ludia celebrare. Magna enim pars huius officij ad illã perti-
net, & in resurrectione Christꝰ, qui per altare significatur, stola
corporis indutus est. Itẽ ministri altaris, pręciosis & splendidis
sunt vestib. decorari, ad significandum, q̃ neophyti sunt indu-
2 mentis virtutum orãti. †Item Missa ideò non cantatur solito
more, quia in ea non dicitur introitus, qui est caput Missæ, eò
q̃ ille, qui est caput & principium nostrum: subtractus est, & in
sepulchro silet: & nocte resurrectionis licet resurrexisset, tamẽ
à suis nesciebatur: vnde cùm Maria Magdalenæ inuenit monu
mẽtum vacuum, credidit eum esse sublatum. Hac enim die, &
in vigilia Pentecostes seruamus antiquum ecclesię morem, qui
fuit ante Papam Cœlestinum: secundũ quẽ introitus in Missa
non dicebatur, sed à Kyrie eleison incipiebatur. Incipit ergo à
Kyrie eleison officiũ, q̃ est quædã vox lætitiæ: de hoc q̃ neophy
ti sunt renati, rogat ecclesia vt dñs eos in nouitate conseruare
dignetur. Omnia enim quæ dicuntur vsq; ad Euangelium ad
eos referuntur. Sequitur Gloria in excelsis, q̃ ideò cantatur. Pri
mò, q̃a pax data est renatis, quæ ab Angelis nũtiata est in nocte
natiuitatis: cùm ergo ipsi sint renouati gratia Dei possunt can-
tare cum Angelis. Secundò ideò, quoniam Angeli, qui primò
illud nato Domino cantauerũt: pro renatis in baptismo gloria
tur. Tertiò, quia resurrectio Christi proxima est: ideò dicitur
iste angelicus cantus, & cum ipsis Angelis chorus exultat perso
nanti melodia, & campanæ siue †signa etiam concrepant, quæ
3 hactenꝰ fuere muta. Collecta etiã de renatis manifesta est, quæ
est: Deus, qui hanc sacratissimam noctem gloria dominicę re-
surrectionis illustras: conserua in noua familiæ tuæ progenie
spiritũ adoptionis, quẽ dedisti, &c. Cui præmittitur dñs vobis-
cũ, & nõ Pax. vt iã dicetur. Similiter epistola refertur ad eos, vi
delicet: Si consurrexistis cũ Christo quæ sursum sunt, quęrite,
vbi Christus est in dextra Dei sedens: ad Colos. 3. cap. quasi di-
cat, resurrexistis in baptismo à peccatis, sicut Christus resurre-
xit ab omnib. infirmitatib. suis. Sed ad quid debẽt laborare re-
surgẽtes, nisi quæ sursum sunt obtineãt? Ideò dicitur: Quæ sur
sum sunt, sapite, non quæ super terram. i. cœlestia, non terrena,
vobis sapiant: & additur, mortui enim estis, & vita vestra ab-
scondita

ſcondita eſt,cũ Chriſto in gloria.Mortui enim eſtis peccato,& mortui eſtis vobis:vt iam non vobis,ſed Domino viuatis:ſicut dicit Apoſt. Viuo ego,iam non ego,ſed viuit in me Chriſtus. Vi-
Apoc.15. ta autẽ veſtra abſcondita eſt in Deo:ideò quia nondũ apparet, quid futuri eſtis:ſed cùm apparuerit Chriſtus vita veſtra:apparebitis cum ipſo in gloria, Ecce ad quid debeãt tẽdere neophyti.ſ.vt ſint & appareant cùm Chriſto in gloria:ad quam repræſentandam miniſtri altaris ſolẽnes veſtes induunt,vt renatorũ ſtolam innocentiæ demonſtrent:in epiſtola verò baptizati inſtruuntur,poſt epiſtolam verò ſequitur allelu-Ia,quod eſt vox angelica,ſiue canticum Angelorum,ſicut oſtendit Ioan.in A-
Gal.2. pocal.dicens:Audiui quaſi vocem tubarum multarum in cœlo dicentium allelu-Ia:quia Angeli gloriantur propter baptizatos à diaboli ſeruitute ereptos & ad fidem conuerſos. Et † dicitur allelu-Ia ſine graduali,ad ſignificandum,quòd caput noſtrum quieſcit,vbi enim eſt quies,ibi non eſt motus,vbi autem non eſt motus,ibi non eſt aſcenſus de gradu in gradũ,quod ſignificat graduale,ideò autem graduale non dicitur quia baptizati nondum per opera in virtutib. gradum fecerunt. Dicitur autem tractus, qui ſignificat patientiam , per quam expectare debent gloriam ſempiternam , quam ſequens ſabbatum in albis repræſentat,in quo ſabbato non cantatur graduale,quia ibi non neceſſarium bonum opus,vel tractus,quia nec patientia,ſed duplex allelu-Ia , pro duplici gloria, ſcilicet animæ & corporis,de hoc ſub tit.de ſeptem diebus poſt Paſcha dicetur, & præter morem ante tractum ponitur allelu-Ia,quod eſt quędam vox lætitiæ,ad notandum lætitiam neophytorũ,quã habent de ſpirituali nouitate. Sed quia graues ſunt labores vitæ, ſequitur tractus,qui dicitur à trahẽdo.Ad idẽ tamen inuitãtur neophyti in verſu allelu-Ia, & in tractu videlicet ad Dei laudẽ.Nã allelu-Ia,ſonat,Laudate dominum,& in verſu allelu-Ia dicitur.Cõfitemini do.i.laudate do.& additur cauſa,quoniam bonus eſt in ſe,& nobis,cum quib. miſericorditer & benignè egit dimittendo peccata in baptiſmo.& cantatur in tono reſurrectionis.ſ.octauo.Sed quia effectus benignitatis poſſet eſſe ad tempus,ideò ſubditur,quoniam in ſeculũ miſericordia eius. Ad idẽ etiã inuitãtur in tractu,ſcilicet,Laudate dñm omnes gẽtes,&c.quoniã confirmata eſt,&c.re vera firmatur miſericordia,quæ in æternũ durat,ſicut in verſu allelu-Ia dictũ eſt.Hęc autem duo,ſ.miſericordia & veritas in pſalmis iunguntur , vt nec miſericordia iniuſta,nec veritas nimis auſtera credatur.xl. di.diſciplina.xxiiij.q.iiij.nõ eſt ĩiuſta.Quare duplices laudes dicũtur,&quare tractus,&quare ſub humiliori lingua,dicitur,ſub

titu.

dit.de vij.dieb.poſt Paſcha dicetur. Secundò, & allelu-Ia,ideò
prius,quàm tractus dicitur:quia hebræa lingua,mater eſt no-
biliſſima omniũ linguarum propter authoritatẽ diuinæ ſcriptu
ræ:latina verò inferior:quaſi filia,prætereà allelu-Ia ſignificat
Iudæos prius cõuerſos:tractus,gentiles poſteà credentes.Ter-
tiò dicit primò allelu-Ia.In memoriã prioris ſtatus Adæ.Sequi-
tur tractus in memoriã ſequentis.Præcedit etiã allelu-Ia pro-
pter gaudiũ reuertentium de captiuitate Babylonica.In aliis ve
rò dieb.graduale pręcedit allelu-Ia: ꝓpter profectũ ꝓficientiũ.
Deinde ſequitur Euangelium:Veſpere autem ſabbati, quæ lu-
ceſcit ĩ prima ſabbati,Mat.28.c.ĩ quo de ſolicitudine mulierũ,
circa Domini ſepulchrum:& de myſterio Angelorum.& de re
ſurrectionẽ Saluatoris agitur:vſque nũc enim fuit ſacrificium
neophytorum, ſed dehinc reſurrectio ad memoriam reuoca-
tur.Et nota,quòd veſpere ſabbati hic accipitur, pro nocte:&
eſt ſenſus:veſpere ſabbati,i.in nocte ſabbati.Sed quia credi poſ
ſet,quòd veniſſent mulieres,in principio noctis, vel in medio,
idcirco adiunctum eſt,quæ luceſſit in prima ſabbati,i.quæ per
tinet ad lucem primi ſabbati.Luceſcerat enim iam,quando ve-
nerat Maria Magdalena,& altera Maria videre ſepulchrũ,&c.
Ante † Euangeliũ autem non portatur lumen,nec etiam in qui
buſdam eccleſiis candelabra cum luminariis ſtant, ad Miſſam
ſuper altare.Primò,quia ille qui eſt lumen nondum nobis red-
ditus eſt:quoniam eiꝰ reſurrectio nõdũ erat manifeſta:imò cre
debatur adhuc in ſepulchro latere.Secũdò, quia mulieres Chri
ſtum non Deum,ſed ſolummodo eſſe mortalem credẽtes:oc-
cultè ſine lumine ibant ad ſepulchrum,vt vngerent corpus Ie-
ſu.Tertiò,ad notandum cæcitatem cordis ignorantium ipſum
reſurgere poſſe.Incenſum tamẽ fertur in ſignum,quòd mulie-
res tulerunt aromata,vt vngerent Ieſum.Rurſus accenſa lumi-
naria non fecerũt,ſed incenſum ſic.Ad notãdum , quòd tunc
orationis affectio,quæ per incenſum exprimitur , animis infir-
morum non deerat,ſed veritatis lux,quæ per accenſa lumina-
ria deſignatur,eis certitudinaliter non clarebat propter Domi
ni ſepulturam.Poſt Euangelium,non dicitur: Credo; vt ꝑ hoc
infirmorum animorum dubitatio denotetur.Quædam tamen
Eccleſiæ dicunt hac die:Credo:& per totam ſequentem hebdo
madam:quo renati aſſeuerant ſe in Deũ tendere, & ea quę de
Chriſto dicta ſunt in euangelio firmiſſimè credere.† Offerto-
rium quoque non dicitur,in quo ſignificatur.Primò ſilentium
mulierum.quæ territę quaſi cum ſilentio receſſerunt à monu-
mento,ad quod iuerant,vt Chriſto vnguentum offerrent.Secũ
dò, ꝙ ipſæ venientes iuxta legis mandatum vngere corpus,

Iesu latenter venerunt ad sepulchrum, & contra illud in sile
tio steterunt, timẽtes respondere Angelo, vel custodibus sep
chri: ergo earum more cantores silent. Tertiò, quia nõdũ su
rexit, qui det nobis quod offerre possumus. Cantatur aute
Sanctus, sanctus sanctus, quod est Angelorum canticum, qu
Angeli tanquam nihil timentes in sepultura Domini, & eius re
surrectione: quã non tacuerunt, suũ habuerũt mysteriũ. In ca
Luc. 24. none etiã. Infra actionẽ, fit mentio de renatis. Agnus Dei n
cantatur, tum quia nondum surrexit, ꝙ ipsi scirent, qui in die r
surrectionis dixit discipulis, Pax vobis. Tum quia discipuli tũ
desperauerant, neq; credebãt eũ esse Deũ, qui redimeret Israe
Vnde Cleophas dixit, Nos sperabamus, ꝙ ipse esset redẽpturu
Israel. q. d. iam non speramus, imò desperamus. Sed & muliere
quæ venerunt ad monumentum, credẽtes corpus sublatũ es
non credebant, ꝙ ipse peccata mũdi tollere posset. Vnde & M
ria Magdalena, quæ fuit magis solicita, audiuit à Dño, Noli m
tangere, nondum enim ascendi ad patrẽ meũ, subaudi in cord
Ioan. 20. tuo, id est, nondum credis me esse æqualẽ patri, ergo non cre-
dis me tollere posse peccata mundi. In quibusdam tamen eccl
siis dicitur ter. Agnus Dei sine, Dona nobis pac. non datur eti
pax, in detestationem osculi proditoris, & quia Christus qui es
vera pax nostra nondum pacem nuntiauit, quia nondum surr
xit qui in die resurrectionis Apostolis ait Pax vobis. Vnde for-
tè hic modus salutationis, scilicet, Pax vobis. ab Episcopo in
principio huius Missæ non dicitur, licet differtur. vt nouam sa-
lutationem in die resurrectionis suæ populus affectuosius am-
plectatur. In aliquib. tamen ecclesiis pax datur, eò ꝙ gloria in
excelsis cantatur. Postcommunio etiam non cantatur. Primò
ad notandum, quòd non erãt tunc qui in fide Christi commu-
nicarent. Secundò quia baptizati nõdum cõmunicauerunt, sed
in die Paschæ communicare debent. Tertiò, quia nondum sur-
rexit qui nobis dat, quòd communicemus. Quartò, quia vespe
ræ quæ sequuntur, vicem obtinent postcommunionis. Quin-
tò, quia omnes tacuerunt in Christi comprehensione, & cruci
fixione, ideò cantores tacent. Cantorib. igitur tacentib. sacer-
dos suum implet officiũ, quia Apostolis de resurrectione dubi
tantib. & mulierib. timẽtib. & nil dicentibus Christus ipse per
suam gloriosam apparitionẽ, quib. voluit fecit se manifestum.
† Consequenter inter cœnandum. i. dum sacerdos cõmunicat,
adiiciuntur breuissimę vesperæ, s. Laudate Dominum omnes
gentes, quæ quasi nõ sunt vesperæ, quia sabbatũ ęternę quietis
quod p hoc sabbatũ figuratur, nullã habet vesperã, fit etiã offi
ciũ breue propter ipsos neophytos quibus omnia debẽt bre-
uiter

uiter cātari, maximè primò die, ne eis generet fastidiū ex prolixitate, vnde sub vna collecta Missa, & vesperæ clauduntur, ne fortè si finita Missa dicerētur vesperæ, neophyti nō auditis vesperis recederēt credētes habere licētiā abeūdi. Vnde ideò totū officiū sub vna oratione cōpletur, quō sacramētū baptismi in Christi passione cōsummat. Vel ideò dies hæc in Missa, nō in vespera terminatur, vt Christus q nos morte redemit, sine fine laudetur, qui est in secula benedictus. In quibusdā autē ecclesiis cātatur Ps. Laudate Dñm, sine gloria, quia filius, qui est tertia persona in trinitate, nōdū scitur esse nobis redditus. Rursus inuitātur neophyti, ad laudē Dñi per Psalmū illū, Laudate, & ipsi se laudare respōdēt, dicētes: quasi vnus homo, per se vel alios, Magnificat anima mea Dñm. Hoc est † sabbatum priuilegiatum est, quia in eo fiunt ordines, catechumeni post baptizantur: cereus benedicitur, & plures lectiones leguntur.

SVMMA.

1 *Paschale tempus quid significet.* 2 *Pascha quid, & vnde dictum.*
3 *Pascha cur potius Græca, quàm Hebraica lingua nomen sortitum, Aut potius Latina. nu. 4.* 5 *Paschatis tempus, vnde incipit, & quo terminetur.*
6 *Paschatis solennitas celeberrima omnium, & variè pro varietate regio. num. 9.*
7 *Paschatis die nihil comedendū, quod non sit benedictū à sacerdote, ac signo crucis signatum. nu. 8.* 10 *Paschales feriæ quot celebrādæ.*
11 *Pascha semper celebrandum die Dominico. Et quorsum. ibid. & nu. 12. 13. 14. & infrà.*
15 *Pascha triplex fecerunt Iudæi quod erat figura nostri Paschatis.*
16 *Paschatis septē septimanæ.* 17 *Paschale tēp⁹ dicitur, quinquagesima.*
18 *Paschate nos debemus adinuicem salutare, & osculum præbere, idq; Romani Pontificis exemplo.*

De sancto die Paschæ, CAP. LXXXVI.

SEquitur videre de festo Paschali, de quo primò aliqua generalia præmittemus, cōsequēter verò de nocturno hui⁹ diei officio, postmodū de diurno aliqua supponemus. Siquidē
1 † tēpus Paschale, significat tēpus illud, quod erit post diē iudicii, quādo videlicet ad patriā vitæ quā per Adā amisimus, Deo propitiāte regrediemur, qua cōsideratione potest dici hoc tēp⁹ regressionis, quod tamē incipit in octaua. In hac autē die resurrexit Dñs, quæ est mundi prima, & rediēs ad caput, est octaua, vt dicetur in procœ. septimæ partis, de qua dicitur in Paralipomenō, in tit. psalmorum, quā octauā, sicut septē mundi ætates præcedunt, quarum sex sunt viuētium, & septima dormientiū,

ſic & ſeptē dies noſtræ reconciliationis hāc diē præcedunt : ſic
quoque ſeptē dñicæ à Circundederunt, vſq; ad Lætare Hieru-
ſalem, præceſſerunt, quas interpoſita dñicæ paſſionis memoria
hæc dñica octauæ ætatis repræſentatiua ſequitur : in qua etiā
repræſentatur, quod ſicut octaua eſt eadem cum prima, ſic reſti
tuetur homo in idipſum: & ad id quod fuerat conditus: imò ſu
pra primæ originis reparabitur dignitatem, & conſequetur cor
poris & animæ feliciſſimam immortalitatē. Qualiter dominus
tribus diebus, & tribus noctibus fuit in ſepulchro, & qua hora
reſurrexit: & qua hora hoc tempore, debet dici officium matu
tinū, & quare hac die Paſcha celebratur, dictū eſt ſub iiij. feria
cœnæ Dñi, & ſub ſabbato. Sanè † Paſcha Græcū nomē eſt quod
Hebraicè dicitur Phaſe: quod Latinè tranſitus interpretatur, ſe
cundū Bedam. Non ergo dicitur Paſcha, à paſſione ex eo, quia
paſchéin Græcè dicitur, pati Latinè: ſed dicit̃ à tranſitu: & hoc
primò ſecundum hiſtoriā ex eo, quod exterminator Angelus
videns ſanguinem in foribus Iſraelitarum pertranſiit, nec eos
percuſſit: tunc etiam populus ex Aegypto trāſiuit, id eſt, exiuit:
tertiáque die mare rubrum pertranſiuit. Secundò, ſecundum
allegoriam, quia eccleſia in hoc tempore trāſiuit per baptiſmū
ab infidelitate ad fidem. *Tertiò, ſecundum tropologiam, quo
niam hoc tempore tranſimus per contritionem, & confeſſionē
de vitiis ad virtutes, vt infrà dicetur. Quartò, ſecundum anago
gen, quia tunc Chriſtus tranſiit à mortalitate ad immortalita-
tem, & faciet nos etiam tranſire: vñ in Euangelio: Cùm vidiſſet
Ieſus, inquit, quia venit hora, vt tranſiret de hoc mundo ad pa
trē, &c. Nominamus † autē hanc diē Græco & nō Hebraico vo-
Ioan. 13. cabulo, licet lingua Hebraica dignior ſit tāquam mater. Primò,
ne in hoc videamur Iudaizare. Secundò, ne in hoc imitemur
quoſdā hæreticos: dicentes Euangelium ſine cæremonialibus
nō ſufficere ad ſalutē. Itē vtimur Græco & nō Latino † vocabu
lo, propter authoritatē: quoniā Græca lingua antiquitus Romę
& Italia tātæ fuit authoritatis: vt non ſolū dies ſolēnes Græcis
nominibus nūcuparētur, vt Paſcha: Pēte. ὑπαπὴ, & Epiphania:
verū etiā dignitates, vt Apoſtolicus, Patriarcha, Archiepiſcop⁹.
Epiſcopus, & huiuſmodi. Iſidorus tñ dicit, ꝙ Paſchæ vocabu-
lum, non Græcū, ſed Hebraicū eſt: & Innocen. tertius dicit in
quodā ſermone, ꝙ Paſcha Hebraicè dicitur à Phaſe, quod eſt
trāſitus: Græcè verò à * paſchein, quod eſt pati. Aug. dicit ꝙ hoc
nomen, Paſcha, per diuinā diſpoſitionē cōpactū eſt, ex hoc no-
mine Græco paſchein, quod pati interpretatur: & ex hoc noīe
Hebręo Phaſe, quod tranſitus interpretatur: nā hęc duo cōue-
niunt in hoc nomine Paſcha, tā ſecundū ſignificationē, quàm
ſecundum

secundū vocē:secundum significationem, quoniam in passio-
ne Christi fuit eius transitus:vñ meritò hoc nomen habet in-
tellectum vtriusq; nominis,& est Latinum,vt sic ex duabus lin
guis fiat tertia,s.Latina,& est hoc nomē Pascha primæ declina
tionis,& neut.ge.ꝙ solum in tribus Græcis nominibus inueni
tur,s.pascha,manna,& mammona.Vel est tertię declinationis,
vt dicatur pascha paschatis:sicut dicit phātasma, tis. Vocatur
†autē pascha ipsa dies resurrectionis & etiam tempus à domi-
nica in ramis palmarum,vsque ad octa.Paschæ : & in dominica
ipsa inducebatur agnus:qui in v.feria immolari debebat.Verū
tamen secundū vulgi consuetudinem , dominica in ramis pal.
dicitur pascha floridum feria vj.paschæ,hodierna verò dies Pa
scha:olim tñ propriè dicebat,Pascha,dies illa in qua agnus im
molabatur.Solennitas Paschæ autem antonomaticè dicitur so
lennitas solennitatum eò ꝙ cæteras solennitates huius solenni
5 tatis nobilitas †antecedit,& omnes dies dñici sunt octauæ hu
ius festi,vt dicetur in procœ.vij.partis:& in ea omnia lætitiæ in-
signia proponuntur,templum quoque mundatur,& ornatur in
parietibus,quia in eis cortinæ & pallia extēduntur, & in choro
dorsalia,& tapeta extenduntur,& banchalia disponuntur. Vela
men etiā quod erat ante crucē vel in altum dirigitur,vel remo-
uetur,vel retro altare ponit,ad notandum,ꝙ prius occulta mo
dò sunt manifesta,altare quoq; suis ornamentis decoratur:vt
in quibusdā ecclesiis vexillis,quę significant victoriā Iesu Chri
sti,crucibus & aliis.De quo & de velaminibus trium colorum
quæ hac die in tribus lectionibus de altari remouentur , & de
triplici ornatu materialis tēpli,dictū est in j.parte sub tit.de pi-
cturis.Ministri quoq; ad decorē huius solēnitatis,se balneis pla
uant,barbas & coronas tōdent,capillos deponunt,vestes siue
cappas nigras deponunt,& albas induūt,q̄ licet ad decorē fiāt:
ad spiritualē quoq; hominē referunt. Nō. n.lauamur ad volu-
ptatē,sed ad significationē,vt s.per exteriorē lotionē corporis,
interiorem animæ debere fieri ostendamus,barbas & coronas
tōdere est superfluitates,& vitia deponere:capillos super aures
tōdere,est quinq; sensus corporis, ad seruiēdū *Deo* expeditos
habere:nigras vestes siue cappas exuere,est asperitatē pęniten-
tiæ deponere:albas siue superpellicia īduere,est stolā īmortali-
tatis firmiter expectare,vel ꝑ vestē albā significamus innocētię
stolā renatorū:vel ꝑ hoc repræsentamus hodiernā apparitionē
7 Angelorū,qui in vestibus albis apparuerunt.In hac † sancta die
nihil,quod à sacerdote non sit benedictū comedere debemus:
quia inimicus noster nunc nos magis satagit supplātare. Vñ in
quibusdā locis quæcunq; comedi debēt ad Ecclesiā portāt,&

in atrio vel vestibulo Ecclesiæ cũ cruce, & aqua benedicta: & in vestibus sacris à sacerdote benedicuntur. Hinc est, ꝙ hodie agnus à sacerdote benedicitur, ad repræsentandũ, ꝙ Deus per Mosen & populum agnum comedi iussit in figuram Iesu Christi, cuius sanguine oĩa primogenita sibi de mundo redemit, & angelo in nocte illa oĩa primogenita in Aegypto percutiẽte populum suum seruauit agni sanguine prænotatum. Agnus autẽ secundùm Rom. ordinem non ad altare, sed ad mensam benedicitur. In quibusdam etiam locis benedicitur lac & mel in memoriam eius, ꝙ Dñs inquit patribus nostris Abraham, Isaac, & Iacob: Introducam vos in terram fluentem lac & mel. Nullus † debet etiam vnquã aliquid comedere, nisi prius saltem signo crucis facto. Vnde legitur in dialogo Greg. Papæ, lib. 1. cap. 4. ꝙ cùm quædam monialis iret per hortum, lactucam sine benedictione comedit, & simul dæmonẽ, qui super eam erat, suscepit, qui eam multum vexauit. Nos quoq; vidimus in ciuitate Bonon. puellã à duobus spiritus immũdis, & malignis triẽnio vexatam. Cúmq; à quodã perito volente illos cũ exorcismis & abiurationib⁹ ab humano corpore pellere interrogarent, qualiter corpus mulieris intrassent respõderũt, ꝙ sedebant in quodã malogranato, quod ipsa puella comederat, qui tandẽ virtute adiurationũ nobis præsentibus ab humano corpore recesserũt. † In quibusdã quoq; locis hac die in aleis: in natali Prælati cũ suis clericis ludũt: vel in claustris, vel in domib⁹ episcopalibus: ità vt etiã descẽdãt ad ludũ pilæ, vel etiã ad choreas, & cãtus quod vocatur libertas decẽbrica: quia antiquitus cõsuetudo fuit apud gentiles, ꝙ hoc mẽse serui pastores, & ancillę quadam libertate fruerentur: & cum dominis suis dominarentur, & cum eis facerent festa, & conuiuia, post collectas messes laudabilius tñ est à talibus abstinere. In plerisq; etiam regionibus mulieres secunda die post Pascha verberant maritos suos, die verò tertia mariti vxores suas. Sicut & antiquitus licebat seruis dominos saltem in crimine adulterij accusare impunè. xij. q. ij. quæstionem. Hoc autem fit, ad notandum, quod debẽt se inuicẽ corrigere, ne alter ab altero hoc tempore exigat debitũ tori. Statutũ est enim de consec. dist. ij. omnis homo. xxiiij. ca. j. ꝙ cũ hac die cõmunicare debeãt, tribus præcedẽtibus & tribus
3. Reg. 12. vel quinq;, vel septẽ sequẽtibus diebus, ab amplexibus vacent: quod sumptũ est à Dauid, qui cum pueris suis accepturus panes propositionis, ait ad Abimelech sacerdotẽ: Continuimus ab heri, & nudiusterius. de consec. dist. ij. tribus. x. q. j. hanc consuetudinem. His † tribus diebus primis solẽniter est feriandũ: in sequentibus verò, licet viris ruralia opera, q̃ magis necessaria

ria

ria sunt exercere, sed fœminis non licet nere, nī quā autē cho-
reas ducere, quia secundū Greg. melius est fodere & arare quā
choreas ducere. Inde est, q hi singuli dies propria habent res-
pōsoria, cæteris verò ī quibusdā ecclesiis mutuata. in aliis tamē
habēt etiā vsq; in quintā feriā propria. Fiunt quoq; apud quos
dā hoc tempore aquarū dimersiones, ne quia homines vigilaue
1 rūt in quadragesima, in his sanctis dieb. dormire velint. ¶ Hoc
quoq; notandū est, quod Pascha nostrū semper debet fieri in
die dñi co, sicut statuit Pius Pius papa, de cōse. dist. iij. nosce. &c.
seq. & etiā Victor Papa, qui propter hoc cōciliū Palestinum cō
uocauit, licet. n. prius eodē die celebraretur, quia tñ quidā inde
dubitabant, angelus domini ad corroborandos eorū animos
apparuit in habitu pastorali, Hermæ doctori, præcipiens, vt pa-
scha semper die dñico ab omnib. celebraretur, Dñs tamē verè
surrexit in die vj. cal. April. nam passus est viij. cal. april. videli-
cet in die tali: in quali cōceptus est, siue in quali annūtiatio vir
gini facta est, prout dictū est sub tit. de parasceue. Celebrari e-
tiam debet pascha in lunatione Aprilis, quoniam in Exo. præ-
cepit dominus, quod mensis ille primus haberetur, & agnus die
xiiij. immolaretur. vnde Victor papa de conse. di. iij. celebritatē.
dicit, quòd pascha debet celebrari post xiiij. diem lunationis
Aprilis, qui est primus mensis secundū Hebræos vsque in xxj.
diem eiusdem mensis. i. lunationis. Loquitur. n. ibi de mēse lu-
nari, non de solari, quoniam in illa lunatione est semper pascha
vsque in xxj. diem, & vsque ponitur ibi inclusiuè, quoniam in-
cluditur ipsa xxj. dies, vult ergo dicere Victor papa, quòd pas-
cha non debet esse intra xiiij. diem lunationis Aprilis, nec post
xxj. diem illius. Si enim xiiij dies lunationis est in die dominica
vbi est pascha Iudæorum, & dominica sequenti est pascha no-
strum, s. in xxj. die. & hęc lunatio quandoque incipit à Martio,
de quo plenè in in fine vij. partis dicetur Ecclesia tā antiquitus
celebrabat pascha cum Iudæis xiiij. luna primi mensis quocū
que die occurreret, quem ritum sancti patres in Nicæna syno-
do prohibuerunt, constituentes, non solum lunā paschalem &
mēsem inquirere, sed etiā diē dñicæ resurrectionis obseruare,
& ideò extenderūt pascha à xiiij. luna vsque ad xxj. vt dictū est
vt sic & dies dominicus non omitteretur, & in die resurrectio-
12 nis Dñi pascha celebraretur, & hoc plurib. de causis. † Pr. mò,
ne ecclesia videatur Iudaizare, & figuris Iudaicis adhęrere, & ī
temporib. & annis cōfidere. Secundò, quia die dñica datū fuit
manna à domino, per quod significatur eucharistia. i. panis an-
gelorum habens in se omne delectamentū & suauitatem om-
nis saporis: vnde Exod. 17. die sexta. Patent, quod inferāt, vt sit

duplũ quam inferre ſolebant per ſingulos dies: & hæc eſt die
Veneris:& ita die Dominica datũ eſt mãna. †Tertiò,quia præ
ceptũ eſt comedere agnũ cũ lactucis agreſtib.& in azymis ſy
ceritatis & veritatis,i.cũ puro affectu,& pro intellectu, hoc e
in veritate. Chriſtus verò mortẽ deſtruxit,moriendo,& vitã n
ſtrã reſurgẽdo reparauit,& ita patet,ꝙ in die reſurrectionis d
bemꝰ comedere agnum,quia tunc incipit veritas vitæ noſtræ
†Quartò nõ celebramus Paſcha noſtrũ cũ Iudæis,qui illud ce
lebrãt xiiij.luna,quia quãuis tunc immolatus fuerit agnus,ta-
men incipit eius immolatio in ſequenti die:quia tunc eſt tem
pus luctus,nec eſt tempus ſolennizandi,& ideò eccleſia dimit-
tit hoc:vſque ad tempus ſolennitatis,quia debet fieri cum ſo-
lennitate ſicut dictum eſt.Quintò,quia cum Chriſto vult eccle
ſia celebrare Paſcha ſuum. Triplex †enim Paſcha fecerunt Iu-
dęi.Primũ in Ramatha,quod interpretatur commotio tineę.Per
hoc ſignificatur primum Paſcha.i.ſpiritualis tranſitus,de vitiis
ad virtutes.Per tineam.n.peccatũ intelligitur.quia ſicut tinea
conſumit pannum imperceptibiliter,ſic peccatum animã,quã
do autem peccatum commouetur in nobis,ſiue amouetur per
pœnitentiã fit iſte tranſitus.Secundũ Paſcha factũ fuit in Syna,
quod interpretatur mẽſa,per quod ſignificatur ſecũdũ Paſcha
ſpirituale.i.trãſitus de virtute ad virtutem,per quod reſtituitur
homini ſua menſura attingendi cœleſtia.Iſte trãſitus fit,quãdo
trãſimus de virtute ad virtutẽ. Tunc.n. accedit ad menſuram
1.Pet.2. ſuam homo,quoniam factꝰ eſt,vt ſit ſocius angelorum. Primũ
Paſcha Chriſtus non potuit celebrare,quia peccatum nõ fecit,
nec inuẽtꝰ eſt dolꝰ in ore eius,neq; ſecũdũ,q̃a datꝰ fuit ei ſpiri
tus ſanctꝰ,nõ ad mẽſurã à tẽpore ſuę natiuitatis.Tertiũ paſcha
fuit in Galgale,quod interpretatur reuelatio. Iſtud paſcha fit à
nobis,quãdo trãſibimus de mundo ad patrẽ,ſiue de mũdo ad
cœlũ & reuelabuntur nobis omnia,quę modo credimus.Hoc
paſcha celebrauit Chriſtus per reſurrectionẽ ſuã,quod nos ce
lebramꝰ,ſemper poſt xiiij.lunã primi mẽſis, poſt æquinoctium
vernale q̃n dies incipiũt maiores eſſe noctib.ꝓut dictũ eſt ſub
ſabbato ſancto.Sexta cauſa eſt,quia de primo paſcha,vel ſecũ-
2.Reg.17. do nõ eſt gaudiũ multũ,ſed de tertio.vnde,Nõ glorietur accin
ctus æquè,ſicut diſcinctus. Septima, quia ex iuſſione angeli
monemur paſcha in domin.celebrare,vt præmiſſum eſt.Qua-
re hæc & cętera feſta ſaluatoris,ꝑter naturale mutabilia ſunt,
dictũ eſt ſub natali q̃n debeat paſcha annũtiari,dictum eſt ſub
epiphania,porrò cõſiderãdę ſunt quędã huius paſchalis †tem-
poris varietates.Sũt.n.in eo tres ſeptimanæ quaſi ꝓpriis voca- 1
bulis nũcupatę.Prima eſt paſchalis.Secũda,in albis.Tertia,ex-

pecta

pectationis.Prima,dicitur ſanctificata, propter iuſtificationem
animæ:inde eſt,ꝙ homines per baptiſmũ ſanctificati per totã
ſeptimanã illam veſtẽ, quã in baptiſmo ſuſceperũt deportant,
quæ ſignificat primã innocẽtiæ ſtolã.Secunda dicitur,in albis.
Primò,quia baptizati,in ſabbato ſancto,deponũt in ſabbato in
albis albas ſtolas,ſeu veſtes,quas in baptiſmo ſuſceperunt. Per
albas quidẽ innuitur quales in præſenti vita eſſe debeant, ſcili-
cet mundi,& qualia denique ſint corpora recepturi:quia ſancti
beatitudinẽ & gloriam poſſidebunt: prout dictum eſt ſub ſab-
bato ſancto. Secundò,quia hoc tempore illi qui baptizati ſunt
in ſabbato ſancto:ab epiſcopis cõfirmati alias albas ſtolas por
tare,vſque ad aliũ ſabbatũ ſolent.cõmuniter tamẽ prior ſepti-
mana vocatur in albis: propter angelos,qui in reſurrectione
Domini in albis apparuerũt:vt præmiſſum eſt:& quia olim ba-
ptizati,illis diebus candidis veſtibus vtebantur, vſque ad ſab-
batũ in albis.Et propter præmiſſas etiam cauſas dicitur ſabba-
tũ in albis:vel quia mos fuit antiquitus,vt in ipſo ſabbato ve-
ſtes ex toto deponerent:& albas induerent,quod nõ fit in ſab-
bato ſancto. Tertia ſeptimana.ſ.q̃ eſt poſt Aſcenſionem,dicitur
expectationis:quoniã repræſentat illud tẽpus quo Apoſtoli ex-
pectauerũt aduentũ Spiritus ſancti,quibus Dominus dixit,Ma
nete in hac ciuitate,& expectate vſque dum induamini virtu- Luc. 24.
te ex alto.Prima autẽ ſeptimana nõ protenditur,niſi vſque ad
ſabbatũ in albis,excluſiuè:& ſic paſcha ſex dies ſolũ habet pro
octauis,ſeptimana verò in albis incipit ſabbato in albis,& ter-
minatur in alio ſabba.& ſic durat per octo dies. Octaua verò
Aſcenſionis,cũ deberet terminari in v.feria ante Pente.protẽdi
tur vſq; ad Pente.quia licet duo dies,q ſuperſunt octauæ Aſcẽ
ſionis poſſint officiari ad miſſam à dominica antecedenti,tamẽ
ad nocturnos nõ haberẽt inuitatoriũ vel.lectiones vel reſpõſo
ria,niſi ab aſcẽſione dñi acciperẽt.Vnde illi decẽ dies pro vno
reputantur,nec mirũ cùm & totũ tẽpus paſchale pro vna repu
tetur octaua, & ſimiliter à natiuitate vſq; ad octauã Epiphanię,
17 de hoc dicetur ſub dominica poſt aſcenſionẽ. Tẽpus † aũt paſ-
chale vſq; ad Pente.vocatur quinquageſima, qa cõtinet quin-
quaginta dies,per quod tẽpus iubilei ſignificatur, vt dicetur
ſub Pentec.Duas.n.quadrageſimas celebramꝰ, cui nu. additur
decimus numerus,& fit quinquagenarius,prima ante paſcha,in
qua labores,& miſeriæ huius tẽporis ſignificãtur, vnde tũc ie-
iunamus & cãtica lætitiæ ſubticemus. ſecũdã poſt paſcha, quæ
ſignificat ſtatũ æternæ fœlicitatis,& in ea tẽpus gloriæ noſtræ
poſt hãc vitã repręſentamꝰ, tũc.n. ab omni labore qeſcemꝰ, &
i Dei laude erimꝰ,quare tũc cãtica lętitię multiplicamꝰ & ianua

pœnitētibus aperitur, quia nullus peccati improperiū erit, totū enim erit asorptum à gloria, prout in collecta huius diei habetur, vt dictū est in procē. huius partis. Nec ieiunamus, nec genua flectimus, imò stātes oramus, tum quia nō erit pro quo flectātur, sed domus Dei gloria replebitur, tū etiā vt libertatē quā nobis dominus resurgēdo acquisiuit, profiteamur, tū quia mulieres ad monumētū venientes non flexerunt genua, sed erectæ inspexerunt in sepulchro, sicut dicit Amb. in fine Lucæ, tū quia secundū eum in his quinquaginta diebus, quibus dominus nobiscū fuit, gaudēdum est, & iugis festiuitas est in eis, tāquā sit dies dominica lxxv. d. scire. tū etiā quia in hoc tempus paschale significat octauā resurrectionis, in qua nec ieiunabitur, nec genua flectentur, sed perfectum gaudium omnibus erit. In festiuitatibus etiā B. Mariæ, & diebus dominicis & festiuis, & in diebus Penteco. nisi in præsentia corporis & sanguinis Christi genua flectēda nō sunt, de hoc in v. parte sub tit. de prima dictū est, & sub sabbato Pētecostes dicetur. Genua. n. in ecclesia flectere cordis cōtritionē significat. Et est notandum, quod in genu flectionibus, vtēdū est oratione dominica vel oratione, quā scripsit Aug. seu approbauit. s. Deus propitius esto mihi peccatori, vel peccatrici, vel illa quā quidam sanctus Eremita composuit, & docuit Thaidē meretricem, docens illam quotidie genu flectere, & in terram discumbere, oculos sursum nō attollere, & dicere, Qui me Plasmasti, miserere mei Deus. Cæterū, festiuitas Paschalis hebdomadaria est, prout in tit. seq. dicetur. In Paschali † septimana salutare nos adinuicē hoc modo debemus, scilicet, resurrexit dominus, & salutatus debet respōdere, Deo gratias, vel, & apparuit Simeoni, & posteà debem⁹ dare osculū adinuicem, in signum pacis & charitatis, vsus tamen hoc nō habet. Romanus tamē Pōtifex hac die missam celebraturus Cardinales, Prælatos, notarios & familiares suos hoc modo salutat, & osculatur, & etiam omnes præmissi se inuicē hoc modo salutant & osculantur. Salutans enim dicit, Surrexit Dominus verè. Salutatus & osculatus respondet. Et apparuit Simoni.

ADNOTATIO.

*Πάσχειν etiā, vt refert Budæus, est quid facere, quid admittere quid accidere. Cui⁹ vsus in cōpositione varius: ἀγαθὸν πάσχειν, beneficium accipere. ἀντιπάσχειν, beneficium reponere.

SVMMA.

1 *Paschatis diuinum officium vnde ordiatur.*

2 *Pascha cur non admittat hymnos.*

3 *Paschatis septimana tres tantum psalmos & tres antiphonas habet: & amplius. nu. 4. Limita tamen. nu. 5.*

De die sancto Paschæ. CAP. LXXXVII.

SEquitur videre de † diurno officio huius diei, ĩcipit autẽ Ecclesia inuitatoriũ allelu-Ia, Surrexit dñs verè. & est quinti toni ꝓpter quinq; apparitiones Dñi in illa die, q̃ dictæ sunt in quarta parte sub tit. de salutatione ad populum, vel propter quinq; sensuum reparationẽ, quæ fit per resurrectionẽ. in quibusdã tñ ecclesiis dicitur inuitatorium, cum triplici allelu-ia, & septimi toni, propter quietẽ q̃ datur in resurrectione. Amodò iã dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis, & ind gemus inuitatorio, quia viæ Syon lugent, eò ꝙ † nõ sunt qui veniãt ad solennitatem. Hymnus autẽ nõ dr̃ in quibusdã ecclesiis, quia in resurrectione nõ cantabimus hymnos huiusmodi, sed in plateis Hierusalẽ cantabimus allelu-ia, vt habetur cap. pe. Thobię, sed loco hymni cantatur allelu-ia, propter spẽ quam habemus de gloriosa resurrectione. Aliæ verò Ecclesię cantant hymnum, quia semper laudandus est Deus. & cantant illum ad tertiã sub duplici cantu, videlicet vnum versum sub vno cantu, & aliũ versum eiusdem hymni sub alio, & vnum altiori voce, quàm aliũ, ad significandum duplicem stolam glorię quã Christus assumpsit, s. corporis & animę. Quia verò virtute trinitatis in qua est perfectio, facta est resurrectio, ideò dicuntur tres lectiones, tũ quia soror nostra paruula est, & vbera non habet, tum quia baptizati nõ indigent labore, quasi modo geniti infantes, de quo in seq. tractatu dicetur. † Hac etiam die, & hoc tẽpore cantantur tres psal. cum tribus antipho. Obseruatur autẽ ideò iste ternarius numerus. Primò, quia parcitur hominibus propter pręcedens ieiunium attritis. Secundò, ne neophyti multitudine onerentur, vt pręmissum est. Tertiò, propter triduanam Dñi sepulturam, quę pręcessit dñicam resurrectionem. Quartò ad notandum, quòd tria quę Dñs secundùm Lucam promisit in hoc seculo perficere, s. dęmones eiicere, sanitatem perficere, & tertia die consummari in resurrectione consummata sunt. primũ operatus est Dñs, cum fecit, vt relicta creatura rediremus ad creatorem. Secundũ, cùm per fidem nos sibi tãquam membra capiti vniuit, vt de eius spiritu viueremus. Tertium cùm in hoc confirmauit nos ne laberemur, vel consummatio est nostra resurrectio. Hęc etiam in nostra conuersione apparent. Eiiciunt. n. à nobis dęmones per exorcismos, sanamur per catechismũ, & consummamur per baptismũ & cõfirmationẽ. Primum notatur in primo psalmo & in sua antiphona, vbi dicit, & consiliũ meũ nõ est cũ impiis, in quo psal. ostenditur quid vitare debeat quis ad hoc vt sit beatus, s. non ire in consilio impiorum, & quid facere debeat, s. habere voluntatem Dñi in corde, & in

Apo. 14.

Can. 8.

ea d. e

ea die & nocte meditari.Primus ergo Psalmus cum antipho-
Ioan. 10. na sua monstrat impios,i.dæmones eiici à consilio filij Dei, &
hac dæmonum eiectione fit,quod Dñs in euangelio Ioã.dicit,
Nunc iudicium est mundi,nunc princeps huius mũdi, eiicitur
foras:hoc iudiciũ est discretio,qua fideles per fidẽ separãtur a
impiis dæmonibus,quod iudicium factũ est in multis millib.
credentium.Sed hoc iudicio impij, i. in impietate perseueran-
tes,non resurgunt,sed hi,qui per fidẽ Christi vniuntur: & hoc
est secundum quod notatur in ij.Psal.& sua antiphona,vbi di-
citur:Postulaui patrem meum,allelu-ia.Dedit mihi gentes, al-
lelu-ia,in hæreditatem sibi,allelu-ia.Hoc factum est,cum fide-
les per fidem ei tanquam capiti vniti sunt, vt per ipsum ad mo-
dum hæreditatis fructificent. vnde in Psalmo irridendo dicit,
Quare fremuerunt gentes,&c.Dicentes,disrumpamus vincu-
la eorum., & proiiciamus à nobis iugum ipsorũ,stultè dicunt.
Qui habitat in cœlis,irridebit eos,&c. Et Christus dicit, Ego
autem constitutus sum rex ab eo,qui dicit:Postula à me,& da-
bo tibi gẽtes,hæreditatẽ tuam,&c.Et aduerte, quia in antipho-
na dicitur dedi.in Psal.dabo:& in antiphona ostenditur imple-
tum esse,quod in Psal.est promissum. Tertiũ, notatur in tertio
psal.& in sua antiphona,quo tangitur consummatio, quã Dñs
promisit se perfecturum in tertia die:vbi dicitur:Ego dormiui
& somnum cœpi,&c. Hoc enim licet de passione & morte &
resurrectione Saluatoris intelligatur:moraliter tñ cõuenienter
intelligitur de eo,qui diu in peccato dormiuit : & tandem per
Dei adiutorium surrexit.Quintò,etiam potest dici, ꝙ quia per
opera istorum trium dierum fiunt catechumeni membra Chri-
sti,s.per exorcisationem,per abrenuntiationem diaboli, per fi-
dem qua vnitas in eis perficitur,& per impositionẽ manus epi-
scoporum:siue resurrectionem domini,quę est iustificatio no-
stra:ideò propter hanc iustificationẽ canimus tres antiphonas
in nocte resurrectionis.Prima,disiungit nos ab impiis.Secũda,
coniungit nos capiti Christo.Tertia,facit nos resurgere, pro-
pter iustificationẽ.Sextò,etiam potest† dici ꝙ per tres psalmos,
tria tẽpora significantur,tres antiphonæ cãtantur in quibus Pa-
triarchæ Prophetæ & Apostoli significãtur:tres lectiones legũ-
tur,quia lex Psalmi & prophetiæ resurrectionẽ Dñi profiten-
tur.Tria responsoria subsequuntur,quia tres ordines, s. Noe.
Iob,& Daniel,Christi resurrectione saluantur.Singulis respon-
soriis,Gloria patri subiungitur in quibusdam Ecclesiis,quia tri-
nitas ab omnibus ordinibus collaudatur. In quibusdam verò
non:nisi vnũ Gloria,tribus responsoriis,secundũ generalẽ con-
suetudinẽ continuatur,ad notandum, ꝙ in trinitate vnũ Deũ
glor.

glorificamus. Septimò, ternariū in omnibus frequētamus, pro
pter ſacramentū baptiſmi in trium perſonarū nomine celebra-
ti. Octauò, paucitate vtimur lectionum propter paucitatē, quę
tunc aderat prædicatorū. Nam Apoſtoli erant in numero pau-
ci: metu Iudęorum muti: de morte domini mœſti: de audita re-
ſurrectione quaſi deliri, qua paucitate volūt quidā vti, vſq; ad
Pente. qñ facti ſunt prædicatores numero plures, & ſpiritu ſan
cto feruentiores: vt iam dicetur. Alij † verò ſolennitatē potius
attendentes, integrū & ſolennē ſeruant numerum: quia & ſi A-
poſtoli muti fuerunt: tamen alloquium Angelorum & frequēs
viſitatio Domini non defuerunt, quare in [illegible]uenti hebdoma-
da cantatur tantum vna antiphona, cū tribus Pſal. vt in ſeq. tit.
dicetur. Sanè tertio reſpōſorio, cū gloria patri, decantato, cū ce
reis, & ſolēni proceſſione de choro ad aliquē locum tendimus,
vbi ſepulchrum imaginarium coaptatur: & vbi introducūtur
perſonæ ſub formis & habitu mulierū, & duorum diſcipulorū,
ſcilicet Ioannis & Petri, qui ad ſepulchrū Chriſtum quærentes
venerunt, & quædā aliæ perſonæ in perſonis, & forma Angelo
rum qui Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe dixerunt, in perſonis
quorum rectè cantari poteſt illa ſecunda reſponſorij primi par
ticula, Nolite timere, &c. vſque ad finem reſponſorij: tunc re-
deunt ad chorū, quaſi fratribus referentes, quæ viderūt & au-
dierunt: & vnus redit citius alio: ſicut Ioannes cucurrit citius
Petro, in perſonis quorū conuenienter cantatur illud reſponſo
riū, Congratulamini: ſine verſu. Si qui autem habent verſus de
hac repræſentatione compoſitos, licet non authenticos nō im-
probamus. Tunc chorus audita reſurrectione prorumpit in vo
cē, altiſſimè cantans: Te Deū laudamus, quidam verò hāc præ-
ſentationem faciūt antè, quàm matutinū inchoent: ſed hic eſt
proprior locus, eò ꝙ, Te Deū laudamus, exprimit horā qua re-
ſurrexit. Quidā etiā ea faciūt ad miſſam cū dicitur ſequētia il-
la. Victimæ paſchali, cū dicitur verſus: Dic nobis: & ſequentes.
Adhuc in die reſurrectionē noſtrā repræſentamus, qua Chriſto
conſurreximus, & ideò de die dicimus. Hæc dies, &c. Et in no-
cte. ſepulturā ei conſepulti ſumus: & ideò illud nō dicimus de
nocte, vnde dicit Apoſtolus. Conſepulti ſumus, cū illo per ba-
ptiſmum in morte. Trina enim immerſio in aqua baptiſmi, tri-
duanam domini ſepulturā repræſentat. Ille quidē conſepultus
eſt Chriſto, qui peccare quieſcit: ille cōſurrexit cū Chriſto, qui
cœleſtibus intendit. Et aduerte, quia in duabus præcedētibus
noctibus triduanam domini ſepulturā repræſentamus, ſecūdū
quòd Dominus latuit in ſepulchro: vnde tunc Allelu-ia nō di-
cimus: in hac verò nocte ſepulturam Domini repræſentamus,
in eo

in eo quòd Christo cõsepulti sumus: sed propterea Allelu-ia [cantamus], quod Christo cõsepeliri gaudiũ est nobis. Ad primã [ve]rò nõ dicitur hymnus propter rationẽ in vj. parte, sub. tit. de [no]cturnis assignatã. nec Quicunq; vult: quidã tamen dicunt Psalmum, Confitemini, sicut in seq. tit. dicetur. Non fiunt etiã pe[ti]tiones, obsecrationes, & postulationes, quia dicit dominus, [in] die illa non rogabitis me quicquã: & quia cũ glorificati resu[r]rexerimus, non indigebimus istis. Non ergo dicuntur preces, quia vbi erit miseria, non erit petenda misericordia: vbi non e[rit] tentatio, non erit dicẽdum: Libera nos à malo. Non dicitu[r] etiam capitulũ quod est refectio, ne post longam psalmodiam homo tædio afficiatur: cõfortat enim fessos, sicut electuarium mẽbra. tum quia ibi nullum erit tędium: tum quia in hoc officio breuis est psalmodia, & quoniam capitulũ in horis non dicitur: ideò nec responsorium debet dici, quando respondet capitulo siue lectioni. in missa tamen dicitur, quia respondet epistolæ, & in laudibus quia respondet lectionibus: & dicitu[r] tunc capitulum: Christus resurgens: ad Roma. 5. cap. De vesperis. in seq. tit. dicetur.

SVMMA.

1 *Angelus respondit beato Gregorio celebranti. Et cum spiritu tuo*
2 *Paschatis diurnum officium Et processionis forma. nu. 3.*
4 *Missa sequitur processionem die Paschatis. & introitus expositio. num 5 6 10.*
7 *Paschatis Epistola, eiusque interpretatio. Et variè. nu. 8. 9.*
11 *Paschatis Euangelium. Item postcommunio. num. 12.*

De diurno officio Paschæ. Cap. LXXXVIII.

NVnc de diurno officio videamus. † Et quidẽ hac die fit sta[tio] apud sanctã Mariam maiorẽ, quia cũ beatus Greg. hac die ibi celebraret. & pax domini pronũtiaret: angel⁹ dñi alta voce respõdit: & cũ spiritu tuo: & propter hoc cũ Papa ibi hac die celebrãs dicit *Pax domini*, in testimoniũ huius miraculi, nil sibi respondetur. Cæterũ, antè † Missam fit processio, quòd ex euãgelij authoritate extrahitur: eò ꝙ angeli dicũt mulierib. Ite, dicite discipulis, quia præcedet vos in Galileã. Et dominus ad eas. Nũtiate fratribus meis, vt eant in Galileã, ibi me videbitis. Hæc ergo significat, ꝓcessionẽ Apostolorũ, vt viderant dominũ in Galileã eũtẽ. Rursus Galilæa, trãsmigratio interpretatur. In Galilæã ire, fuit de Iudæis ad Gẽtes trãsire, de qua trãsmi-
Matt. 2
gratione posteà dixit: Eũtes docete oẽs gentes baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. In significationem ergo hui⁹ trãsmigrationis hodie solẽnẽ agim⁹ ꝓcessionẽ, siue ĩ signũ ꝙ nos oportet de vitiis trãsmigrare ad virtutes, siue ꝓficisci de

virtute

virtute ad virtutē:ad hoc vt videre dominū mereamur, quod fit specialiter in baptismo,& ideò in significationem baptismi, nos & loca nostra aqua benedicta aspergimus cantantes. Vidi aquam.aliis verò temporibus cantatur:Asperges : Veruntamē nec hodie nec in pentec. aqua benedicitur, quæ latius prosecuti fuimus in quarta parte.sub tit.de aquæ benedictæ aspersione. Ab hac processione omnes processiones dñicales pannum originē traxerunt:vt videamus dominū in Galilæa,id est, transmigratione de vitiis ad virtutes. *Dies* enim dominica est dies resurrectionis,natiuitatis,& spiritus sancti missionis,& in omnibus de nouo duntaxat ex testamento cantandū. De processione dictum est in quarta parte,sub tit.de accessione pontificis ad altare.*Sed* ad quid fuit dictū Apostolis,vt irent in Galilæam ad vidēdum dominum:prout legitur.3. Matt cùm eadē die eum viderint in Hierusalem?Respondeo,hoc dicitur maximè,propter allegoricam,licet ad literam factum sit: allegoricè enim transmigratio illa significat transmigrationem de *Iudæis* ad Gentes,in qua maximè videtur Christus, quia in hoc maximè apparet Christi deitas, quòd totus mundus ad prædicationē famulorū Christi credidit. Dixerūt enim Apostoli Iudæis, *Act. 13.* quia verbum Dei repulistis, & vos indignos fecistis vitæ æternæ,ecce conuertimur ad gentes.In hac† processione procedūt luminaria:vt illud euangelicū impleatur in nobis, Sint lumbi *Luc. 12.* vestri præcincti,& lucernæ ardentes in manibus vestris. Crux enim præcedit,vt carnem nostram crucifigamus,cum vitiis,& concupiscentiis:& post cruces & vexilla quæ sunt victoriæ Iesu Christi insignia sequuntur sacerdotes dealbati exultantes in laudes resurrectionis,quæ præcedunt cum tacita populi sequentis expectatione per distinctas & morosas expectationes: vt corporaliter illud propheticū quod tūc cantatur impleri videatur.Cum iucunditate exibitis,& cum gaudio deducemini, Nam & montes & colles expectātes vos cum gaudio. Itē in ea maior sacerdos præcedit:quia dixit *Dominus*: Præcedā vos in Galilæam,Item in ea nihil resonat quod sit veteris historiæ: sed ea solum cantantur,quæ gloriā personent euangelij,inter quę illud præsertim in quibusdā Ecclesiis admittit. Virtute magna reddebant Apostoli testimoniū resurrectionis Iesu, quia sicut diximus in Galilæam trāsmigratio,est Apostolorū prædicatio: cùm autē ventum est ad mediū tēpli vtriusq; sexus populo circunstāte totis viribus chorus in vocē exultationis erumpit, dicēs antipho.Sedit angelus,quæ exprimit quid Apostoli docuerunt,aut docere debuerunt,s.Christum viuere, & est totis viribus cōcinendum, & inauditum circunstantiū efferendū, quia

quem

quem quæritis,viuit:& vita hominũ cũ eo surrexit. Vel hodie
na processio illud nobis recolit,ꝙ rex gloriæ cũ exercitu red
ptorũ de infernalib.claustris ad cœlestia regna migrauit. Post
†processionẽ sequitur missa: & incipit præcentor loco magni
præcentoris.i.Christi.Resurrexi & adhuc tecum sum. Postquã
cãtat chorus ad significandũ ꝙ ad Christi similitudinẽ alij san-
cti qui erant in patria Deũ laudabunt. Quod verò sequitur &
adhuc tecũ sum.in hoc notatur æternitas in qua semper est cũ
patre. Cantamus ergo hac die in persona: Resurrexi, &c.Sed
tunc illud in persona nostra,quando resurgentes transibimus
Luc.12. de hac mortalitate ad immortalitatẽ,quod significatur in hoc,
quod dicetur ĩ euangelio:&trãsiẽs ministrabat eis.Ministrauit
enim nobis cibum spiritualem seipsum,sicut Iudæis dedit mã
na in deserto.Potest etiã dici,quòd dominus per ora Prophe-
tarum dirigens sermonem ad patrem,ait.†Resurrexi & adhuc
tecum sum,&c.In quo tria notat.s.suam gloriosam resurrectio
nẽ:& patris in passione protectionẽ,& cognitionẽ eius, per sciẽ
tiæ suæ dilatationem per orbem. Resurrectionẽ eius,notat,cũ
dicit.Resurrexi,& adhuc sum tecum,&c. q. d. non est ita sicut
Iudæus cogitauit,quòd à te omnino sim derelictus,& abiect⁹,
tanquam immundus: Vnde deridendo dicebat Iudæus:Si fili⁹
Dei est,liberet eum.q.d.nõ liberabit eum,quia de eo nõ curat.
Protectionem patris in passione notat cũ dicit : Posuisti super
Ioan. 11. me manum tuam.q.d.protexisti me:non à passione, sed ab eo,
quod Iudæi intẽdebant videlicet ab extinctione nominis mei,
Ioan. 12. ad quam intendebant:vnde dicebant: Si dimittimus eum sic,
omnes credent in eum.sed hoc quòd me occiderũt:hoc quod
ipsi timebãt,consecutum est,Nam ego qui sum granum frumẽ
ti cadens in terram multum fructum attuli : & tam de ista, quã
de illo primo laudandus est pater. Vnde post vtrunque canta-
tur allelu-Ia:Scientiæ patris dilatationem notat, cùm dicit:Mi
rabilis facta est,&c.q.d.ex hoc cognitio tua pater non tantum
ad Iudæos:sed etiam ad gentes dilatata est: nam prius tantum
in gente Iudæorum cognoscebaris:iuxta illud,Notus in Iudæa
Deus:& quia ab vtroque populo cognosceris, ab vtroque tibi
Psal. 75. laus offeretur:& idcirco duplex allelu-Ia sequitur:& ad id per
tinet versus:Domine probasti me,&c.Sessionem meam,id est,
humilitatem in passione,& resurrectionem meam, id est,glo-
riam meam in resurrectione.In † quibusdam tamen ecclesiis
tacetur verbum illud sessionem : & solum dicitur resurre-
ctionem meam.potest tamen vtrunque dici , per quod du-
plex Christi natiuitas designatur. Sequitur hymnus trinitatis,
scilicet Gloria patri:qui in precedentibus diebus intermissus
fuit

fuit propter ignominiam illatã trinitati, in tertia persona.s.in filio. Nunc aũt sublata ignominia illa, hymn⁹ ille cantatur Hęc etiã in quibusdã Ecclesiis per cereos repræsentatur, vbi tres cerei ante altare ardere consueuerunt; sed in tribus dieb. ante Pascha non ardẽt nisi duo, in signum, quòd tertia persona sublata est. Hac verò die tertius cereus reaccenditur in signum, quòd ipsa Christi persona gloriosa redditur nobis. Post hoc dicitur collecta, in qua ostenditur, quis sit resurrectionis & mortis effectus, quoniã apertio ianuæ regni cœlestis est effectus. Qualiter autẽ illã ianuã intrare debeamus, dicitur in epistola, quæ est 1. ad Corint. 5. ca. s. Expurgate † vetus fermentũ. i. abiicite vetustatẽ à vobis: & hoc est ire in Galilæã. i. de vitiis ad virtutem, & de virtute in virtutem; sicut estis azymi. i. esse debetis, vel estis per baptismũ. Quare: Etenim Pascha nostrũ immolat⁹ est Christus: quasi diceret: Coctus est agnus & paratus, itaq; epulemur: & determinat quis sit agnus, cùm dicit Christus. Christus autẽ, Pascha nostrũ. i. agnus Paschalis, & festum Paschale. Alia etiam ratione ipse est Pascha: quia per ipsum, & ab ipso, & ad ipsum est nobis transitus prædictus. Nõ in fermẽto veteri, neq; in fermẽto malitiæ. i. malæ volũtatis, & nequitiæ. i. prauæ intelligentiæ. Nequam enim est, qui de Deo malè intelligit: sed in azymis synceritatis & veritatis. i. in accenso affectu, & purificato intellectu, vel in synceritate charitatis, & puritate fidei. Sed etiam plus dicit veritas, quàm fides: comprehendit enim sapientiam & intelligentiam. † Sed videtur litera epistolæ in cõtrarium. Si enim sumus azymi, id est, sine fermento, quomodo expurgabimus vetus fermentum, quomodo etiam dicitur, vt sitis noua conspersio. videtur enim dicere vt sitis azymi, sicut estis azymi: nam noua conspersio nihil aliud est, quam farina aqua conspersa, id est, pasta nondum fermentata. Sed est notandum, quòd duobus modis dicitur quis peccare, scilicet peccato proprio vel peccato alieno cui consentit. Erant enim illi quibus loquebatur Apostolus azymi, id est, sine proprij peccati fermento: sed erant alieno peccato infecti, dum non reprehendebant illum cum possent, qui patri suo propriam nouercam abstulerat qui inter eos erat. Vnde dicitur eis. † Expurgate vetus fermentum, id est, abiicite illum à vobis per excommunicationem, vt sitis noua conspersio, id est, sine fermento alieni peccati. Sequitur graduale quo vtitur Ecclesia sancta propter nos, qui non habemus adhuc nisi resurrectionem animæ & expectamus resurrectionem corporis, scilicet † hęc dies, quam fecit Dominus exultemus & lætemur in ea, quia exultãdo, & lætando itur in paradisum: sed cum labore &

angustia &cum maxima afflictione itur ad infernũ:quia nõ e
pax impiis dicit Dominus:sed bonis est iucunditas,pax &quies
Esa. 58. maximè propter spẽ gloriosæ resurrectionis.Cãtatur aũt gra
duale,licet sit luctus laborantiũ, propter baptizatos,qui arri
puerũt laborẽ militiæ,vt perueniãt ad allelu-Ia æternæ lætitię
grãdis enim labor eis superest,vt partẽ habeant in secunda re
surrectione.Et est sciendum,quod est dies temporis,vnde hodie
vocem eius audieritis,id est,si in tempore quo viuitis:& est die
ęternitatis:vnde: Melior est dies vna in atriis suis super millia
Hanc diem hodierna festiuitas inchoat,&ideò rectè demõstr
tiuè dicitur hæc est dies,&c.& hodie surrexit Dominus,sed hę
dies,dum est in aurora vel in ascensu vocatur dies salutis & gr
tiæ,cum fuerit in meridie:vocabitur dies æternitatis & glorię
Hæc decliuium non sentit,& ideò solennitas ista vesperum n
habet,vt dicetur in tit.seq.Postmodũ sequitur allelu-Ia cantu
quidam angelicus,scilicet Pascha nostrũ immolatus est Chri
stus.1.ad Cor.5.ca.quia ipse est panis angelorum,in quem de
siderant angeli prospicere:etiam inquantũ est homo.q.d.Lau
date Dominum Deum:quia Pascha nostrũ immolatus est Chr
stus.Deinde sequitur † Euangelium Marci 16.cap.qui habet f
guram Leonis:quia & Christus fuit Leo in resurgẽdo: & qui
secundum ordinem leguntur Euangelia,prout in sequenti ti
dicetur.Est autem Euangelium:Maria Magdalenæ,Maria iac
Esa. 60. bi & Salomæ emerunt aromata,&c.Similiter oportet nos eme
Proue. 8. re aromata bonę voluntatis.Esaias:Venite & absque argento
& absque vlla cõmutatione,emite vinum,& lac,id est,aroma
ta virtutum,quibus vngitur Deus,quia delitiæ sunt ei,esse cun
filiis hominum,& sequitur,ibi,quòd Angelus apparuerit mu
lieribus in vestibus albis:sed in Euangelio Matthæi,quod leg
tur in vigilia dicitur,quòd aspectus eius erat sicut fulgur,& v
stimenta eius sicut nix. & per hoc notatur sicut dicit Gregor
quòd Dominus in iudicio terribilis apparebit reprobis:& bl
dus iustis,vna facie,hoc.n.erit ex diuersitate conscientiarum
Quia ergo blandus apparebit iustis ideò ne nimis de resurre
ctione exultemus, sequitur in offertorio, Terra † tremuit &
quieuit.In postcommunionẽ quę sicut & allelu-Ia,sumitur d
epistola,hortatur Ecclesia filios suos vt cũ fide veniant ad cõ
munionẽ,dicẽs:Pascha nostrum,&c. Aiunt quidam quod illu
quod dicitur in introitu:Resurrexi,vox est sponsi ad sponsam
eam de morte sua in præsenti tempore consolantis, cui spõs
respõdet:Posuisti,&c.vel est vox generis humani, quod in Ad
cecidit,& per Christum resurrexit.Cætera sunt concentus An
gelorum & hominum de Christi resurrectione gaudentium,

SVMMA.

1 Officiũ septẽ dierũ à Paschate. & n. 4. 5. Vbi & n. 2 Συκνοπηγία.
3 Lucas Mariæ expressit simulachrum.
6 Officij ratio circa lectiones à Paschate vsque ad Trinitatẽ. & nu. 8.
7 Neophytorũ duæ hebdomadæ 9 Paschatis vesperæ, vnde incipiant.
10 Ad fontes fit processio septem diebus à paschate.
11 Psalmi duo circa fontes cantantur.
12 Serpens cum candela, qui defertur ad fontiũ processionẽ, quid notet.
13 Responsorium, & allelu-Ia dicuntur diebus septem post pascha.
14 Officiũ qualiter fiat septẽ diebus post pascha, latè ibidẽ & per discursum. nu. 15. 16. 19. 20. 17 Christi resurrectio ter nuntiata est.
18 Tempus pascha præcedens, quid notet. Item quid sequens.
21 Allelu-Ia duplex, cur in octaua paschæ & deinceps cantatur.
22 Ecclesiæ quatuor sunt status. Et vnde illi producantur.
23 Missa cur aliquando admittat vnum solum responsorium, aliquãdo solum allelu-Ia aliquando etiam duplex.
24 Paschale tempus habet tantum vnũ allelu-Ia, in diebus profestis.
25 Allelu-Ia duplex in dominicis diebus post octauas paschatis.
26 Euangeliorum, quæ dicuntur hebdomada resurrectionis, ordinatio mystica.
27 Petrus quid signet mysticè. Item quid rete.
28 Euangelistæ quod sibi non conuenire videantur super narratione resurrectionis dominicæ, tum de Angelis, tum de testium numero. Et qualiter concordentur. Et nu. 29. 30.

De septẽ diebus post Pascha. CAP. LXXXIX.

1 HÆc prima septimana Paschalis temporis licet communiter † vocetur septimana in albis, tamen sequẽs magis propriè vocatur in albis propter causas in præcedenti tit. positas. & est communis huic tempori & præcedenti. Est autem tota de septuagesima, quæ terminatur in sabbato in albis. Inde est quod tractus in sabbato Paschali & graduale per totam ipsam hebdomadam dicitur, quod laborem significat: allelu-Ia verò, &c. cantica lætitiæ cantantur, vt dictum est sub dominica septuagesimæ, & hoc propter tempus regressionis quod incipit secundum quosdam in Pascha prout ibi dictum est. Isti ergo septem dies computantur cum septuagesima, quia hæc septimana est septima à quadragesima, per quam idem significatur, quod per septuagesimam, in cuius septima decade filij Israel ac ceperunt licentiam redeundi, & iam quasi liberi erant, ideóque
2 diebus istis cãtica lætitiæ inclamantur. Porrò † omnes isti dies septem sunt quasi vna dies dñica, vnde semper cantatur in eis, Hæc dies, &c. & in præfatione dicitur, Te quidem Dñe omni tẽpore, sed in hoc po. die glo. prædi. &c. & in eis semper agitur de

resurrectione:ad ostendendum, quòd per septē dona spiritu sancti venitur ad veram resurrectionem, vel potius quia in tota vita ista, quæ per septem dies currit debemus anhelare ad gloriam resurrectionis, quantum possumus, sic & Pascha in veteri test. per septem dies celebratur, & Σκηνοπιγία, id est, festi tabernaculorum. Quæcunque enim hac die facimus, ideò facere debemus, vt in cœlo tabernacula nostra figamus, quod erit per gloriam immortalitatis: vt ille qui crucifixus est ostendat nobis suam Deitatem, cum dicit in officio nocturno, Ego sum qui sum, & cū dicit se esse illū qui dixit Mosi, Qui est, misit me ad vos. Exod. 3. siquidē Pascha est hebdomadaria festiuitas, quia qualibet die hebdomadæ mutantur officia. In vet. enim test. tres habuerunt hebdomadarias festiuitates, scilicet Pascha, & Pentecostes, quas etiam nos habemus, licet ad aliud, quàm illi habuerunt, & Σκηνοπιγίαν, quam non habemus, nisi quodammodo, vt dicetur in proœ. septimæ partis. Quidam verò scripserunt, quod festum Pentecostes non fuit in veteri test. festum hebdomadale, & quòd in nouo test. habet septem officia propter septem spiritus sancti dona, non quia sit festum hebdomadæ, quia tres vltimi dies nō habent omnino propria officia. Ad hoc notandū † est, quod cū in vrbe Roma. esset magna aeris pestilentia, B. Greg. in tempore Paschali ordinauit, vt imago B. Virginis, quæ in ecclesia sanctæ Mariæ in ara cœli seruatur, quam B. Lucas pinxisse dicitur: & eidem virgini similis perhibetur processionaliter portaretur, & dum ante processionem reuerenter portaretur, ecce tota aeris infectio & turbulētia cedebat imagini fugiens, ac si eam ferre nō posset, sic quòd post imaginē mira serenitas remanebat. tunc autē iuxta imaginem auditæ dicuntur tres voces Angelorum canentiū: Regina cœli lætare, allelu-Ia, quia quem meruisti portare, allelu-Ia, resurrexit sicut dixit allelu-Ia, statímque beatus Grego. adiunxit, Ora pro nobis Deum allelu-Ia, quæ antiphona ideo hoc tēpore frequentatur, & tunc Greg. vidit supra castrū Crescentij Angelum Dñi qui gladium cruentatum tergens in vaginam reponebat. Intellexit ergo Grego. ꝙ pestis illa cessasset, quod & factum est, vnde castrū illud exinde castrū sancti Angeli vocatū est, præmissa imago in ecclesia B. Mariæ in ara cœli in vrbe sup limē baptisterij seruatur, quam Romani Reginā vocāt. Per hoc antè septē dies tres tantum dicuntur psalmi, sicut in dñica resurrectionis, in hoc tamē interest secundum aliquas ecclesias, quia tunc dicuntur cū tribus antiphonis. in his verò diebus cū vna sola. † Si quidem tamen ideò tres psalmi per hos septē dies baptismales dicuntur, quia qui purè baptizantur, septē spiritus

nɛti dona ſuſcipiunt:quæ per hos ſeptẽ dies ſignificantur.Su
cipiunt etiam tres virtutes,ſ.fidem,ſpem,& charitatẽ:quæ per
res pſalmos intelliguntur:quæ nobiſcũ vſq; in finem manere
lebent.Canimus ergo tres pſalmos,vt recolamus nos hęc tria
iabere,antiphona verò vna eſt:quia vnus eſt à quo hæc omnia
ſunt. †Rurſus verò,quia vt præmiſſum eſt,hæc tota hebdoma
da eſt.quaſi vna dies dominica:inde eſt, quòd per omnes hos
ſeptem dies canimus pſal.de nocturno dominici diei:vel eis ad
iacentes.Quædam tamen Eccleſiæ prætermittunt pſalmos ma
iores & laborioſos,ſcilicet:Confitebor,& Diligã te, quia neo-
phytis omnia breuia debent proponi : & ſoror noſtra paruula Canti.8.
eſt,& vbera non habet.& Apoſt.Lac dedi vobis potũ,non eſcã. 1. Cor.3.
xxxv.q.v.quod ſcripſi extra de pœ.& remiſ.his qui. ſed nume-
rum ſupplemus per illos duos: Cùm inuocarem. Verba mea:
& ita.18.Pſalm.perfecimus vſque in vj.feriam. In ſabbato au-
tem ſumimus tres de adiacentibus , quos in die dominica ad
primam cantare ſolemus,ſcilicet:Dominus regit me, Domini
eſt terra.& Iudica me:ſed & illos duos,Deus,Deus meus re.&
Ad te domine leua.propter cauſam prædictã prætermittimus.
In ſequenti verò tempore multiplicandi ſunt pſalmi:ſicut & bo
ni mores qui per pſal.intelliguntur:per quos ad gloriam per-
uenitur:quam per totum tempus iſtud figuramus.In†quibuſ-
dam tamen eccleſiis non dicunt niſi tres pſalmos vſque ad Pẽ-
te.& hoc ex inſtitutione Alcuini , prout dicetur ſub dominica
de Trinitate. Sed hoc non benè fit hodie. Primum quia cauſa
quare illud inſtitutum fuit hodie ceſſat.Secundò, quia contra
canonẽ Greg.faciunt,prout dictum eſt in v.parte,ſub tit.de no
cturnis.Tertiò,qa inter canonicos regulares, & alios clericos,
qui vſurpato nomine ſeculares dicũtur: nulla debet eſſe quod
ad hoc differentia,nam & ipſi magna ex parte antiquitus regu-
lares fuerunt.xxj.q.j.quia.& ca.ſcimus,& c.ſeq.& c.certè.extra
de vi.& ho.quoniam.& certũ eſt,ꝙ canonici regulares in octa
ua reſurrectionis dicunt in nocturnis nouẽ lectiones cum no
uẽ reſponſoriis.& etiam Eccleſia Rom.Qui.n.dicunt,quod oĩa
facilia debent eſſe eo tẽpore:propter neophytos,illam facilita-
tem nimis extendunt.Nã†duæ tantum ſunt hebdomadæ neo
phytorum,ſ.in Paſcha.& Pente.& propterea concluditur eis in
aſcenſione vbi ſunt nouẽ reſponſoria & nouẽ pſalmi cũ ſuis an
tiphonis.Nulla.n.eſt ſufficiens ratio,quare in ſequenti die poſt
aſcenſione dicamus tantum tres pſalmos cum vna antiphona.
de hoc dictum eſt in tit.præcedenti.Nempè†ſecundum Roma
num ordinem in omnibus dominicis nouem lectiones dicun
tur.de cõſec.d.j.in die.licet Maguntin.cõcilium , à Paſcha vſq;

ad Pente. tres tãtũ instituerit esse legendas: vt seruitiũ matutinum in die cantetur: quia in futuro trinitas cõprehẽdetur, & à sanctis in luce Dño seruietur. Ad primam autẽ dicunt quidam per totã hebdomadã totũ psal. Confitemini, &c. in quo p̃cipuè de Christi resurrectione agit. Alij verò solũ versum. Hæc dies, &c. quẽ in prima & in aliis horis pro ca. dicunt: quia vitam illã figuramus: in qua doctrina nulli necessaria erit: sed oẽs docti gratulabimur & exultabimus, psal. verò. Quicũq; vult saluus esse, &c. toto isto tẽpore nõ dicitur: quoniã ad fidẽ pertinet. hoc enim tẽpus significat octauã ætatẽ, vbi non erit fides, quæ euacuabitur: sed res quæ cõprehẽdetur: nõ erit figura, sed veritas. In quibusdã tñ Ecclesiis aliter obseruatur, quia vbi fides nõ est, superædificari non potest, xxiij. q. j. vbi sana. j. qu. j. cum Paulus. Minus tñ symbolum, s. Credo in Deum: ob eandẽ causam subticetur ad primã. Nam cũ venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. vnde in cõdensi. i. cõdẽsitatibus populi, vsq; ad cornu altaris. i. ad cõmunionẽ non dicitur c. nec preces: vt dictũ est in tit. præcedẽti. Vespertinũ † officium est huius festiuitatis claritate illustratum: nõ. n. per Deus in adiu. qm̃ in illa vita nõ sicut hic adiutorio indigemus: sed per Kyrieeleison inchoatur: quia vespertina hora sabbati Paschalis baptisma fuit per Kyrieeleison inchoatum: & in trinitatis noĩe celebratũ: & propterea eadẽ hora, & in eisdẽ verbis per totã hebdomadam hanc in festiuæ regenerationis iucunditatẽ sancta trinitas adoratur: vel per Kyrieeleison incipitur: vt quasi nõ existens per se officium missæ officio continuetur. Nã vt in ti. præce. diximus: dies hæc vesperam non habet: quia decliuium æternitatis non agnouit tres psal. sub vno allelu-ia, id est, gaudio cãtãtur in quibusdã ecclesiis, quia per fidẽ trinitatis ad vnum ęternitatis gaudium peruenitur: vel hi tres psalmi resurrectioni, quę tertia die facta est conueniunt Iesu Christo. Pro ca. sequitur: Hæc dies, sicut in aliis horis: quia ibi non erit necessaria doctrina, sed exultatio. Vel vt notetur solicitudo baptizatorum adhuc peregrinãtium, & laborantium: quia nondum habent gaudium, nisi spei quo peruenitur ad allelu-ia rei. Pro hymno sequitur allelu-ia, quod est proprius illorum ciuium hymnus. † Sanè descẽdimus processionaliter ad fontes cum cereo per totam hebdomadam cantantes canticum exultationis: & populus sequitur, s. viri per se, & mulieres per se: quod fit in memoria eius quod Hebræi, Pharaone & suis in mari rubro submersis fecerunt, qui in gratiarum actiones de submersione hostium per totã hebdomadã redibãt ad mare, viri per se, & mulieres per se, cantãtes illud cã-
Exo. 14. ticum Mosi: Cantemus Dño. Si quidem hostes nostri sunt dæ-

mones

mones:mare rubrũ est baptismus, in quo submerguntur oẽs hostes i.vitia & peccata & dæmones : & inde etiam est ꝙ neophyti baptizati in sabbato sancto pręcedẽte suo lumine.s. Christo: redeũtes ad fontẽ baptismi his septẽ dieb. gratias agentes, quia inimici eorum submersi sunt.s.vitia & peccata:& tunc circa fontes cantantur psalmi:Laudate pueri, scilicet nouiter baptizati:& in exitu Israel de Aegypto:quia per baptismũ de tenebris peccati eximus. Duo ergo psalmi circa fontes cantãtur, † quia per geminã dilectionẽ ad fontem vitæ pertingitur: qui baptizatis & baptismo conueniũt.baptizatis: vt Laudate pueri Dñm,&c.Est admonitio laudis ad neophytos, qui facti sunt pueri,i.à vitiis puri,pro quib. mater ecclesia iubilat ad fontes, in laudẽ eius gratiæ,per quã meruit esse ꝙ in cãtico amoris audiuit. Fons hortorum:puteus aquarum viuẽtiũ.posteà trãsitur ad aliquod oratoriũ cũ psal.In exitu Israel:qui cõuenit baptismo cùm dicitur: Quid est tibi mare quod fugisti,&fit statio ad crucifixũ,& reddũtur ei grates,quia ipse est qui baptizat:vñ in Euangelio. Super quẽ videritis spiritũ descendentẽ, &,Hic est qui baptizat,& salutatur:quia per crucem,& in cruce nacti sumus animarũ nostrarũ redẽptionẽ. Rursus: per hos dies septẽ baptismales,neophyti quotidie ad ecclesiã ducuntur:sicut.n.filij Israel licet trãsissent mare rubrum,in quo baptizati sunt,nõ tñ peruenerunt ad terrã promissionis,nisi sub ducib. Dño illos pascente ex mãna,& colũna ignis eos præcedẽte: sic & ipsi his septem dieb.sub ducib.i.presbyteris,patrinis & matrinis ducũtur ad ecclesiam,& pascuntur corpore Domini,& cerei præcedunt eos: & sic tandem in sabbato quasi peruenerunt ad terram promissionis.Cereos autem quos in sabbato sancto dum baptizarentur habuerunt,per hanc hebdomadam in quibusdam locis ad missas & vesperas accendunt: & in sabbato in albis & in sequenti dominica illos accensos offerunt sacerdoti. Si quidem luminaria accensa bona opera sunt,quibus toto tempore præsentis vitę quæ per septenarium ducitur lucere debent.Offeruntur sacerdoti, quia post hanc vitam ad summum sacerdotem, id est, ad Christum cum luminaribus bonorum operum veniunt. Iuxta illud : Venientes autem veniunt cum exultatione portantes manipulos suos. potest etiam dici quod processiones vespertinales huius hebdomadæ reuersionem significant de captiuitate Babyloniæ.Hæc est enim hebdomada reuertentium,qui in fine suę captiuitatis reuertuntur ad Deum:& vesperæ trina statione complentur:sicut & baptismus in trinitatis nomine celebratur. Qui verò fontes non habẽt,nõ exeãt:sed quinq; psalmos quotidie dicãt:& post colle-

Cant. 4.

Ioan. 1.

Psal. 125

ctā diei de cruce collectā adiungāt. Eædē vesperæ quotidie re-
petūtur, q̄a pro vna & eadē die, tota hæc hebdomada reputa-
tur. † In quibusdā etiā ecclesiis in his septē dieb⁹, quādo descē-
ditur ad fontes antefertur q̄dā serpēs imaginarius, sup virgā &
cādela nouo lumine accensa, sup caput serpētis retorta affigi-
tur, ex qua cereus paschalis, & omnes aliæ ecclesiæ candelæ ac-
Nu.21. cendūtur. Circa quod sciendū est, sicut legitur, Moses in deser-
to erexit super palū serpentē æneū, vt q̄ percussi erāt à serpētib.
per illius sanarētur aspectum, in quo Christi passio præfigurata
Ioan. 3. fuit. Vnde & Dominus ait in Euang. Ioan. Sicut Moses exalta-
uit serpentē in deserto, ita & exaltari oportet filiū hominis. I-
deò ergò serpēs imaginari⁹ fertur & aspicitur, vt Christi passiò
memoretur: & p̄ hoc à vulnerib. peccatorū sanemus. Nā serpēs
in palo, est Christus in patibulo. Itē, ideò in benedictione bap-
tismi, q̄ cū ad fontes descēditur, q̄a baptismus à Christi passio-
ne virtutē accepit, in quo etiā à peccatis sanamur, & mūdamur.
Fit hoc in vesperis, quoniā ipse Christus fuit sacrificiū vesperti
Psa.140. nū: vn̄ Psal. Eleuatio manuū mearū, sacrificiū vespertinū, ignis
Ioan. 1. nouus ex silice excussus: Christus passus est, qui est lumē de
lumine: ex quo cæteræ candelæ in ecclesia illuminantur, quia ip-
se illuminat omnem hominem venientē in hunc mundū. Cāde
la in capite serpētis retorta, est spinea corona in capite Christi
posita. In cōpletorio verò in q̄busdā locis prætermittitur psal.
Qui habitat: sicut in prima, psal. Quicunq;. In † his autē sex diei
bus, dicitur ad Missam respōsoriū & allelu-ia: vt infrà dicetur.
Et dicitur primò respōsoriū, & post sequitur allelu-ia, & hoc
triplici de causa, Primò, q̄a enim in laborib. vitæ præsentis exul
tādum est iuxta illud: Hilarem datorem diligit Deus. xxij. q. vj.
§. ex his. ideò tunc post graduale, & versum cōuenienter sequi
tur allelu-ia: quod est vox lætitiæ. Secundò, respōsoriū actiuā:
Allelu-ia verò cōtemplatiuam vitam significat. Responsorium
enim significat actionem quam sancti exercebunt in resurre-
ctione corporum, quæ erit in omni lætitia, prout verba respon-
soriorum huius temporis declarant, quæ omnia siue versus eo
rum, excepto eo qui cantatur in tertia feria, prout ibi dicetur,
sunt de psal. 117. Cōfitemini Dn̄o: q̄ psalmus sonat cōfessionē
laudis: & est de æterna lætitia: quia igitur omnis illa laus cōfes-
sionis siue actionis ad gaudiū & Dei glorificationē tēdit, meri-
tò ab allelu-ia cōcludendū est, & quoniā eadē actio nihil aliud
est, quàm laus Dei: ideò ad hoc ostendendū post hos sex dies
cōtinuè cantur sine respōsoriis allelu-ia. Tertiò, ideò in his sex
diebus hoc fit, quia senarius numerus ad opera, sicut septena-
rius ad requiē refertur. Qui enim vult peruenire ad requiem,
opor

oportet eum primò toto tempore præsentis vitæ benè operari.
Circa hoc sciendum est, ꝙ ecclesia his diebus sanctorũ actus
in corpore cum fine lætitiæ recolit, sic incipiens actũ, vt pertin
gat ad quietem: primus dies mandat, septimus requiẽ gestat,
octauus glorificat. Nempè responsoriũ, illam actionem signifi-
cat, quã sancti in resurrectione corporum exercebunt: animæ
quippè sanctorũ ante resurrectionem corporũ in quiete sunt,
sed dum illam recipient, in actione erunt, & tunc sic erit actio
vt non desinat quies: in quiete quidẽ erũt, quia nõ laborabunt,
nec cogitationibus fluctuabunt, nec erit etiã in quiete illa se-
gnities desidiosa: sed sic ab huius vitæ operibus in fine quies-
cẽt, vt in alterius vitæ actione gaudeant. Hæc autem actio ideò
nobis per numerũ senarium in memoriã reducitur, quia sicut
septenarius numerus requiẽ, ita senarius opera respõsoriorũ.
significat. Per responsoria. n. intelligimus sanctorum actiones
14 quæ erunt cum omni lætitia: vt iam dictũ est. † Et nota, ꝙ præ
dicti versus qui canuntur his septẽ diebus, cum respõsoriis di-
cuntur, ex ordine quo positi sunt in Psal. Confitemini. Vnde
sumpti sunt, exceptis duobus, in quibusdã ecclesiis præposterè
ponuntur: nã in v. feria dicunt versum: Benedictus qui venit in
nomine, &c. Qui ibi ponitur vlt. & in feria vj. ver. Lapidem quẽ
reprobauerũt ædifican. &c Et hoc ideò, quia in illo plenius agi
tur de passione Saluatoris, quã in aliis versibus ibi positis: & i-
15 deò meritò illa die cantantur, in qua passus fuit. Nec est † o-
mittẽdum, ꝙ in quibusdam ecclesiis in his septem diebus duo
in albis superpelliciis incipiunt responsoriũ: Hæc dies & in a-
liis quosdã tropos retro altare, quod repræsentat sepulchrũ, ꝓ
eo quòd corpus Iesu in eo sacramentaliter collocatur, & con-
seciatur: gerentes typum duorum Angelorum, qui stantes in
sepulchro Christũ resurrexisse retulerũt. Verba enim illa: Hæc
16 dies, &c. Ad resurrectionis diẽ pertinere noscũtur. Rursus † cã
tando post altare repręsentat Apostolos & mulieres timentes,
& Christum resurrexisse dicere publicè formidantes. Fit aũt
hoc ad laudes, & ad tertiam, & vesperas. Primò, eò ꝙ in his tri-
bus specialiter horis Christi passio est expleta: nã manè, captus
& illusus, in tertia flagellatus, & linguis crucifixus: in vesperis,
17 de cruce depositus. & sepultus est. Secundò, in signum † ꝙ re-
surrectio tribus vicibus nuntiata est. primò, secundũ Marc. &
Mat. per vnum Angelum, qui secundum Aug. stabat in monu-
mẽto nõ directè, sed quasi ad ostium. Secundò, per duos Ange
los, qui secundum Ioan. stabant intus. Tertiò per ipsum Chri-
stum iuxta monumentum. Fit etiam hoc in quibusdam ec-
clesiis ad Missam, eò quòd illa in altari celebratur, super quod

Christi corpus cõsecratur. *I*deò autẽ à Pascha vsque ad octauã
Pente. cantur allelu-ia ferè in omnibus antiphonis & respõso
riis nocturnalibus, & in offerẽdis, & postcõmunionibus: vt ce-
lebratio temporis post resurrectionẽ reducat nobis ad memo
riam vitam contemplatiuam, sicut tempus quod est ante Pas-
cha, reducit ad actiuam. Tempus † enim ante Pascha, quod in 1
ieiuniis & orationibus agimus significat ęrumnas huius vitæ
& tribulationẽ captiuitatis: in qua dum sumus, cantica lætitiæ
subticemus. Tempus verò post pascha significat beatitudinẽ &
perpetuam exultationem: in qua post resurrectionem erimus:
& ideò relaxatis ieiuniis canẽdo allelu-ia, quod interpretatur,
Laudate Dominum: frequentamus. de quo dictũ est in proœ.
huius partis. *I*llud † tamen notandum est, ꝙ in quibusdam ec 1
clesiis in hac hebdomada allelu-ia cãtatur in Missa sine finali
melodia: & versus & antiphonę sine neuma, sed in sequentibus
cantatur cum illa, & hoc ideò, quia in hac cãtamus pro domi-
no nostro, q̃ in anima & corpore per resurrectionẽ iã factus est
gloriosus: ac illa finalis melodia expectationẽ nostrã significat,
vel etiam sanctorũ stolæ expectationem. Taceamus ergo, quia
habemus ꝙ optamus. Paruuli nanq; plorant, cùm panẽ nõ ha-
bent: sed cùm habent, quod desiderant, tacent, ita & nos quasi
ploramus alio tempore, quia nõ habemus quod desideramus,
& sancti quasi in desiderio sunt expectationis. In † quibusdã 20
ecclesiis in magnis solẽnitatibus tacetur illa melodia in signũ,
quod sancti pro quibus celebramus, certi sunt, quod secundã
stolam, quã expectãt, amittere non possunt. Iubilus quidem di-
uersa notat, vt dictum est sub natali. Porrò in istis † octo die- 21
bus cantatur pro memoria neophytorũ, & singulis diebus sin-
gula denotata sunt officia, quod non fit in toto tẽpore, vsque
ad Penteco. & in primo die, scilicet in sabbato sancto, & in o-
ctaua duplices laudes ponũtur. *I*n primo enim dicitur alleluia.
Confitemini, & tractus, Laudate Dominum omnes gentes. In
octaua verò, dicitur duplex allelu-ia, quod ideò fit, quia prima
vita nostra, quæ fuit ante peccatũ, beata fuit, sed nõ sempiterna,
sed vita quę erit in septima quietis, erit beata & sẽpiterna, quia
ergo prima vita fuit beata, idcircò cãtat̃ primò allelu-ia, quod
est vox angelica in lingua Hebraica, quia dignior est, sed q̃a nõ
fuit sempiterna, ideò humiliori lingua Latina cantatur tractus,
Laudate. Quia verò vita, quæ erit in septima ætate, erit beata &
sempiterna, ideò in sabbato in albis, qui est dies septimus, du-
plex allelu-ia cantatur, propter duplicẽ stolã, vt ibi dicetur. Nã
vita illa, quæ in septima quietis dabitur, nõ tolletur in octaua
ætate, quæ per octauum officium intelligitur, licet potius cõsu
mabitur.

22 mabitur. Circa cātica lætitiæ notandū † est, ꝙ quatuor sunt status ecclesiæ. Primus, est culpæ. Secundus, culpæ & pęnę. Terti⁹, pœnæ & gratiæ. Quartus, gratiæ & gloriæ. Primū repræsentat ecclesia in septuagesima: ideò subricet Te Deū laudamus, & allelu-ia, quia nō est speciosa laus in ore peccatoris. Et gloria in excelsis Deo: quia positus est inter Deū & homines paries inimicitiarum: Secundū repręsentat in aduentu: ideóq; & supradicta cantica subticentur, præter allelu-ia, quia lex data Deum intelligere docuit, & laudare. Tertiū, repræsentat in æstiuo tēpore, ideóq; propter gratiā acceptā in festiuis ista cantantur, sed propter pęnā ista in ferialibus subticētur, pręter allelu-ia: quod etiā quotidie frequētatur, quia spes de resurrectione futura nō infirmat. Quartum, repræsentat inter octauas paschæ & pētec. ideóq; supradicta cantica lætitiæ frequentantur, & multiplicantur quia tñ nondum habemus gloriā quā expectamus, ideò Te Deū laudamus, & Gloria in excelsis, in ferialibus subticemus: & in dñicis, in quibus quasi duplicē resurrectionē repræsentamus: & etiā in festis sanctorum, in Missa duo allelu-ia cātamus: sed in ferialibus vnum, vt iam dicetur. Nec te moueat, ꝙ nō rectum, sed præposterum ordinem ecclesia repræsentat, eò quòd erunt nouissimi primi, & primi nouissimi: sic ergo varietas dierum & statuum humanorum, varietatem inducit officiorum.

23 Quærendum † tñ est, quare diuiua officia ita distinguuntur, vt alia celebrentur cum solo responsorio, alia cum solo allelu-ia: & hæc quandoque cum simplici allelu-ia, quandoque cum duplici, alia simul cum responsorio, & allelu-ia, alia cum respōsorio & tractu, & alia cum allelu-ia & tractu. Dici potest, quòd dies ieiuniorum, quibus responsorium sine allelu-ia canitur, recolunt actus eorum, qui presbyteris grauia confitentur, vt ab illis consilium accipiant pœnitendi. Ipsi ergo dies aguntur cum solo respōsorio, per quod vita actiua intelligitur, quę in labore ducitur, sine allelu-ia, quod est canticum lætitiæ, quia ecclesia dolet, pro talibus tanquā pro mēbris vulneratis, & nondum sanatis, ex eo enim, ꝙ allelu-ia dimittitur, robur ecclesiæ mōstratur, quod habet de suis vulneribus nondum sanatis. Præterea, ideò tunc nō dicitur allelu-ia, quia non est pulchra laus in ore peccatoris. In diebus verò ꝓfestis, quæ sunt ab octaua paschę, vsque ad octauam pente. simplex allelu-ia sine respōsorio cani-
24 tur. † Primò, quia dies illi vitam contēplatiuā significant, quæ erit post resurrectionē, in qua responsoriū non erit, quia pœnitētiæ actus ibi superfluus erit, sed tantū allelu-ia canetur de percepta immortalitate. Secūdò, quia tūc pro illis canimus, qui iam sunt in patria, ad quos iā nō pertinet actio laboriosa, quā

respon

responſorium notat, ſed ſunt in Dei contẽplatione, & exultatione, q̄ intelligitur per allelu-ia. Tertiò, quia ante reſurrectionem corporum noſtrorũ anima ſine corporeDeũ laudabit. Quartò, quia ſancti ante diẽ generalis reſurrectionis ſimplicem tãtum recipiunt ſtolam, ſ. animæ. Rurſum in priuatis feriis. Gloria in excelſis, & duplex, állelu-ia, non dicitur, quia nondũ habemus perfectam iuſtitiam, nec gloriam, quam expectamus. Sed quia eccleſia iam primam habet reſurrectionem, ideò alio tempore ſemper allelu-ia canitur, præter q̄ in ſeptuageſima, vt dictũ eſt in proœ. huius partis, & ſub tit. de tempore aduentus. In octauis verò paſchæ & ſabbato in albis, duplex allelu-ia dicitur, quia tunc tempus reſurrectionis repręſentamus & in requie, q̄ erit in reſurrectione, duplicem ſtolam, ſ. animæ & corporis percipiemus, quia erimus in vtroque homine, i. in anima & corpore glorioſi: erimus. n. incorruptionis gloria veſtiti. In dominicis †quoq; quæ ſunt ab octaua paſchæ vſq; ad octauã Pẽteco. du 25
plex allelu-ia, dicitur, tum quia in reſurrectione, quã ipſi dies ſignificabant, corpus ſimul cum anima laudabit Deum: tũ quia duo ſũt, vñ lætari debet anima in die ſempiterna: vnũ de percepta lætitia, aliud de percipienda in reſurrectione, tumquia reſurrectio dñi, quæ facta eſt in die dñica, eſt cauſa noſtræ reſurrectionis futuræ, & ideò in omnibus dñicis, quaſi octauã dñicæ reſurrectionis repræſentamus: in ferialibus, vnum: quoniã ante reſurrectionẽ anima vna dũtaxat fruitur beatitudine. Rurſus ideò vſq; ad octauam Pentec. quia in octaua ætate in qua erit corporũ reſurrectio, erimus vtroq; homine glorioſi. In omnibus quoq; feſtiuitatibus illo tempore occurrentibus duplex allelu-ia dicitur: & hoc primò propter requiẽ & fruitionẽ: ſecũdò, quia illi iam de duobus gaudent, ſ. de ęterna quiete, & diuina viſione: tertiò, quia cum iam habeant gloriam animæ, ſecuræ ſunt de gloria corporis: quartò, quia tunc vnum allelu-ia canitur, quia quieſcunt, aliud quia Deum vident. Sex verò dies paſchales, videlicet inter ſabbatum ſanctum, & ſabbatum in albis, & dominici dies, atque feſtiui, quos celebramus ab octauis Pente. vſque ad ſeptuageſimam in quibus reſpõſorium, & allelu-ia canit, recolunt actus eorum, qui eleemoſynas largiendo, infirmos viſitando, & ſolum, q̄ bona ſunt, operando, pſeuerantiã habendo in ſanctitate, q̄ in baptiſmo receperunt, ſine dubio ad cõtẽplationẽ Dei perueniunt. Inde eſt, ꝙ reſponſorium, quod vitam actiuam ſignificat: ſequitur allelu-ia, quod ſignificat cõtẽplatiuã: ſed tunc vnum tantum, ſiue ſimplex allelu-ia dicitur, propter cauſas ſuprà dictas: prius autẽ dicitur, reſpõſorium & poſteà ſequitur allelu-ia, prout ſuprà dictũ eſt. Dñici

autem

autem dies & æstiui, à septuagesima vsq; ad Pascha, quorum responsoriis nõ allelu-ia, sed tractus subditur, recolũt eos, qui sunt in bonis operibus: sed vidẽtes laborẽ viæ, timent casum: nã tentationibus tunduntur, sine quibus hæc vita non ducitur. Inter responsorium.n.& allelu-ia, tractus est medius, qui neq; in tãta lętitia est, sicut allelu-ia, neq; in tanto opere, vt respõsorium. In sabbato verò sancto gaudẽtes pro neophytis nostris, quia ab omni peccato liberati sunt, canimus allelu-ia, sed quia eos trahendos variis videmus laboribus, tractũ adiicimus, per quem labores intelliguntur, de quo dictum est sub tit. de septuagesima, & in proœ. huius partis. Quomodo officia istorum septem dierum, & officia dominicarũ, quæ sunt inter Pascha & Pente. adaptentur septem donis spiritus sancti, sub vigilia ascẽsionis, & sub sabbato in albis dicetur. Circa Euãgelia, quæ hoc tẽpore leguntur, sciendum est, ꝙ omnia pertinent ad resurrectionẽ, iuxta ordinem scriptorum ponuntur. Matth.n. primò scripsit. ij. Mar. iij. Luc. vj. Ioã. Vnde primò ponitur Euang. Matt. in vigilia Paschæ. In ipso verò die Paschæ Euãgeliũ Marci, in secunda & tertia feria Euangeliũ Lucæ, in iiij. feria, & v. & in sabbato Euangelium Ioan. in sexta feria interponitur Euangeliũ
6 Mat. † Sanè in Euangeliis vigiliæ, & diei tantũ agitur de annuntiatione resurrectionis, facta per Angelum, in aliis de visione. Conueniebat enim vt prius annũtiaretur Domini resurrectio, vt posteà ad maiorem fidem faciendam corporaliter ipse ab hominibus videretur. Tria verò à Ioãne Euãgelista, omnino præposterè posita sunt. Primum nanq; fuit quod legitur in sabbato, posteà quod legitur in quinta feria, & aliquanto tẽpore, post quod in quarta feria legitur. Nam Maria Magdal. cùm venisset ad monumentum, & non inuenisset corpus Domini, sublatum credidit, & cucurrit, & nuntiauit Petro & Ioãni, qui cucurrerunt ad monumẽtum, & Ioan. præcurrit, sed non statim introiuit, sed Petr. tandem veniens intrauit, & posteà Ioã. intrauit, & cùm non inuenissent, redierunt ad propria, hoc legitur in sabbato. Illis redeuntibus Maria remansit ad monumentum, & inclinãs se in monumento, vidit vnũ Angelum sedẽtem ad caput, aliũm ad pedes, q dixerunt, Maria, quid ploras? quæ dixit, Quia tulerũt dominũ meũ, & nescio vbi posuerunt eũ, & tũc cõuersa retrorsum vidit Iesum, qui dixit ei, Mulier qd ploras? quẽ quæris? & illa respiciẽs & hortulanũ eũ credens, dixit, Domine, si sustulisti eũ, dicito mihi, & ego eũ tollã, hoc legit' i v. feria. Aliquãto tẽpore pòst Petrus iuit piscatũ cũ sex aliis ad mare Tyberiadis, vbi Domin⁹ apparuit eis in littore, & hoc legit' in iiij. feria. Sed quare hæc omnia? Solutio, In quarta feria

canta

cantatur hoc,quod cantabitur Sanctis in die iudicij:Venite benedicti patris mei,&c.& in illo Euangelio,quod eadē die legitur dicitur,quòd dominus apparuit discipulis in littore maris. Et hoc bene conuenit.Nam per littus maris,vt dicit B.Gregorius super illum locum,finis intelligitur mundi,in quo dominus apparebit suis gloriosus:& tūc Petrus † trahet ad littus rete plenū magnis piscibus,centū quadraginta tribus,nec tamen scindetur rete.Per Petrū intelligitur ordo sanctorū Prælatorum qui de fluctu huius seculi,ad littus stabilitatis æternæ ducēt,eos qui per ipsos conuersi fuerint:sed hoc attribuitur soli Petro, ꝓpter ecclesiæ vnitatem. Sed quare legitur in sabbato in albis Euāgeliū,quod tūc legitur?Respondeo, ꝙ officiū illius sabbati cū officio præcedentis sabbati sancti in multis conuenit. Nam in præcedenti sabbato duplex laus cantatur:sicut & in hoc lectioni cōuenit:quia in lectione præcedentis sabbati dicitur: Quæ sursum sunt,sapite:non quę super terrā: & in lectione sequētis dicitur:Deponētes omnē dolum,&c.& itaq; tanquā lapides viui ædificamini,quod nihil aliud est,quàm quæ sursum sunt sapere.Conueniebat igitur,vt Euangelium corresponderet Euāgelio,quod fit in eorum principiis.Nam in Euangelio præcedentis sabbati dicitur, Vespere autem sabbati,quæ lucescit in prima sabbati,id est,diluculo, venit Maria Magd.& ī Euāgelio seq.dicitur:Vna sabbat.Maria Magdal.venit ad monumentū, cùm adhuc tenebræ essent:quod idē est ; in hoc tamē videtur differentia,quia dicitur ibi , ꝙ venit Maria Magd.& altera Maria:hic non fit mentio, nisi de Maria Magd. Sed vt ait August. in lib de concordan. Euangelistarū: ideò Ioannes solam Mariam Magd.nominat,quia fuit cæteris feruentior:nec tamen ideò cæteras excludit:Euangeliū verò Matth:legitur in sexta feria, quia dominus per passionem meruit sibi dari potestatem in cœlo & in terra,vel potius datam notificari:& quia dominus in sexta feria passus est:idcircò legitur in EuāgelioMatt.in sexta feria,in qua dominus ait discipulis:Data est mihi omnis potestas in cœlo,& in terra.Vnde Apost.Christus factus est pro nobis obediens patri,vsque ad mortē:mortem autem crucis, propter quod & Deus,&c. Vbi ergo poneretur Euangeliū: in quo agitur à Ioan.de prima visione Domini,quæ facta fuit Mariæ Magd.nisi in quinta feria.In prima enim die non poterat poni prædictis de causis:nec in secunda,nec in tertia,nec in quarta,nec in sexta,nec in sabbato.Vnde restat, ꝙ in quinta feria necessariò poni debuerit. Aiunt quidā, quòd licet in secunda feria legatur Euangelium de apparitione Domini facta discipulis eūtibus in Emaus:non tamen illa facta fuit in ea die,sed in præcedenti

denti. Decem etenim apparitiones post Christi resurrectionẽ in Euangeliis inueniuntur, ad fidem nostrã confirmãdã, quinque in prima die, & quinq; posteà, sed in Apostolo dicitur, quod in die resurrectionis apparuit Iac. & quingentis fratrib. simul. Et sicut quidam dicũt in ipsa etiam die primo apparuit matri, vt dictum est in iiij. part. sub tit. de accessu Pontificis ad altare: & etiã Iac. qui votum vouerat non comedere: sed & Ioseph, qui pro
28 eo tenebatur in carcere. Verum † quia de visione Angelorũ, & de Mar. Mag. Euangelistæ discordare videtur: ideò aliqua super hoc præter propositũ dicamus. Nam Matt. dicit, quòd mulieres viderunt Angelum sedentem super lapidem, qui tamen erat extra monumẽtũ. Marcus dicit, quod introeuntes ipsæ in monumẽtum, viderunt eum sedentem à dextris. Ioan. dicit, quòd Mar. Magd. vidit duos Angelos, vnum ad caput, & alium ad pedes sedentes. Luc. dicit, quòd duo Angeli stantes dixerunt Mariæ Magd. & aliis: Cur quæritis viuentem, &c. Ioan. dicit solam vnam venisse, scilicet Mariam Magd. Matt. duas, scilicet eam & aliam. Marcus tres, scilicet eã, & Mariam matrem Iac. minoris, & Mariam filiã Salomę, quæ fuit mater filiorũ Zebedæi, scilicet Iacobi minoris, & Ioã. Euãgelistæ, secundum Chrisost. tantùm Salomæ filia fuit. Lucas plures: dicit enim: Erat autem Maria Mag & Ioanna, & Maria Iaco. minoris, subaudi mater, & cæteræ quæ cum ipsis erant, & aliæ quas non numerant Euangelistæ: Ecclesia autẽ tres Marias repræsentat. Rursus Mat. dicit quòd mulieres certificatæ per Angelũ, inter quas erat pręcipuè Mar. Magd. denuntiauerunt Apostolis dominum resurrexisse, & Ioan. dicit quòd Mar. Mag. nuntiauit Petro & Ioan. eum sublatum fuisse: Vera quidem sunt omnia, quę dicunt Euangelistę in his, & non sunt aduersa; sed quod vnus minus dicit, alius sup-
29 plet. † Verum enim est sicut narrat Matth. quòd primò viderũt Angelum sedentem super lapidem quẽ reuoluerat ab ostio monumenti, qui & dixit eis eum resurrexisse, & adiecit: Venite, & videte locũ vbi posuerunt eũ, & tunc ipse surgens præcessit eas in monumentũ, & sedit in dextris: sicut narrat Mar. post Maria Magdalena, vidit vnum ad caput, & alium ad pedes sedentes, sicut dicit Ioan. Qui dixerũt ei: Mulier, quid ploras? & nũtiauerũt eũ ~~resurr~~exisse, & tunc surrexerunt, ipsi. vt apparerent ei stãtes, sicut dicit Luc. vt in hoc, quod surrexerunt, dñm surrexisse ostẽderent: & cũ starent, dixerunt ei & aliis: Cur quæritis viuẽtẽ cũ mortuis, i. eum qui resurrexit. Cur quæritis in sepulchro, quod est locus mortuorum Ambr. dicit duas fuisse Marias Magdalenas, vnam quæ secundum Matthęum sciuit dominum resurrexisse: aliam, quæ secundũ Ioannẽ nesciuit: sed corpus sublatũ

credi

credidit Augu.verò de†concordan.Euangelistarum sic soluit: dicit.n.quòd cùm Maria Mag.cũ aliis veniret dicendo: Qui reuoluet nobis lapidem ab ostio monumẽti:cũ adhuc aliquãtulum longè esset,vidit lapidẽ reuolutũ: & statim cucurrit ad Petrum& Ioan.& significauit eis corpus domini fuisse sublatũ qui venientes inuenerunt monumentum vacuum, & credentes quòd fuisset sublatũ,redierunt.Maria autem iterum adiunxit se aliis & propius accedens cum eis, vidit Angelum sedentem super lapidẽ,& dixit eis,Cur queritis in sepulchro quod est locus mortuorum.Mat.&c.sicut superius dicta suntZacha.qui cõposuit vnum Euangelium,ex quatuor aliter soluit. Dicit.n quòd Mar.Magd.& aliæ venerunt ad monumen. & viderũt Angelum sedentem super lapidẽ,sicut dicit Mat. & post in monumẽto sicut dicit Mar.& inde duos stantes: vnũ ad caput,alium ad pedes,sicut Luc.dicit,scilicet illum priorẽ cum alio, vel eo disparente,alios duos,qui dixerunt:Cur quæritis viuentem cũ mortuis?& significauerunt eum resurrexisse. Aliĵ crediderunt verbis eorum:Maria remansit incredula. Vnde aliæ nuntiauerunt discipulis dominum resurrexisse,illa nuntiauit Pet.& Ioã. eum sublatũ fuisse:quæ post aduentum & recessum eorum sola remãsit ad monumentũ, & inclinãs se in monumento vidit duos Angelos sedentes, vnum ad caput:alium ad pedes,sicut dicit Ioan.qui dixerunt ei:Mulier,quid ploras:& illa respõdit, quia tulerunt dominum meum,& nescio vbi posuerunt eum: & conuersa vidit dñm qui dixit ei:Mulier,quid ploras ? quem quæris?&illa putans eum hortulanum esse dixit:Domine,si tu sustulisti eum dicito mihi,& ego eum tollam. Et tunc domin⁹ eam ex nomine nominauit:& ipsa tunc eum cognouit: & post plures locutiones Angelorũ,tunc primò credidit, & voluit procidere ad pedes domini:&Dominus dixit ei:Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum:subintelligitur in corde tuo:quasi dicat:Quem quæris,tanquam mortuum: nõ credis patri esse æqualẽ:&adiecit domin⁹,Vade,&dic fratrib.meis, Ascendo ad patrem meum,& patrem vestrum,&c. d est,in proximo est vt ascendam.Et ipsa cœpit ire iam certificata:& inuẽtis aliis mulierib.iuit pariter cum eis,hoc nũtiare Apostolis:& in illa via apparuit eis dñs,dicens Auete.quę accesserunt & tenuerunt pedes ei⁹:Prędictũ autem modũ loquendi,in quo generaliter dictũ est,quòd mulieres iuerãt nũtiare Dominum resurrexisse:cũ tamẽ Maria, quæ erat vna de illis tunc incredula fuit,sæpè in scripturis inuenimus: sicut & dominus discipulis, &me scitis , & viam meam scitis : cùm tamen quidam esset

Ioan. 13. inter eos,qui hæc nesciret: vnde dominus : Tanto tempore

vobis-

vobiscũ sum,& non cognouistis me,&c.sed illud primò dictũ est scientib.istud ignorantib.Ita etiã dicitur,ꝙ Dominus in ascẽsione apparuit discipulis & exprobrauit incredulitatem , & duritiam cordis eorũ,quia his qui viderant eũ surrexisse,non crediderant,cum tamen aliqui inter eos fuerint qui iã crediderant,sicut Petrus,& alij plures:sed illud primò dictũ est de incredulis,hæc opinio videtur probabilior , quã secũda.Et ꝙ dixit Ambr.non est credendum,ꝙ dixerit asserendo, sed aliorum opi.referendo, licet eam argumentis probare videatur quib. iuxta prædictã opi.leuiter respondetur,& ferè totũ quod ipse inducit per interpretationẽ soluitur.v.g.quod ipse dicit,ꝙ vna Maria fuit secundum Mat.quæ sciuit eũ surrexisse, hoc est falsum:quia aliis credentib.verbis Angeli ipsa remansit incredula, Aug.verò non sic fuisse dicit , vt narrat,sed narrat ita potuisse fuisse,vnde probabiliori sententiæ non præiudicat.

SVMMA.

1 *Feriæ secundæ post Pascha officium. Et nu.2.3.*

De secunda feria post Pascha.

CAP. XC.

QVia† per gloriam resurrectionis impleuit Dominus,quę promisit in veteri test.vt videlicet ĩtroduceret nos in terrã fluẽtẽ lac & mel, ideò dicit ecclesia in introitu huius secundæ ferię,Introduxit Dominus in terrã fluẽtẽ lac & mel. Exo.13.quia Christus iam introductus est,& ecclesia triũphãs in re,Ecclesia verò militans in spe.Epistola sumitur de Actib. Apost.10.ca.Stans Petrus in medio,&c.& intendit probare passionem Christi & resurrectionem,vnde dicit, Huic omnes prophetæ testimonium perhibẽt.†Euangelium , Duo ex discipulis.Luc.24.concor.epistolæ de apparitione Domini discipulis euntib.in Emaus,ibi enim habetur,ꝙ cognouerunt eum in fractione panis.Quid est fractio panis,nisi expositio scripturę,ibi enim cognoscitur Dominus.Respõsorium verò concord. eum introitu , Dicat nunc Israel. Allelu-Ia,nónne cor nostrum erat ardens,&c.Est de scripturarum expositione.In aliis ecclesiis dicitur Allelu-Ia,Angelus Domini Matth.vlt. cap. Offertoriũ, Angelus Domini,&c.est de testimonio Apostolorum,Postcõmunio,Surrexit Dominus, &c.Luc.vlt.cap. est de apparitione quæ facta est Petro.Multiplicat igitur apparitiones, vt dictum est ad confirmandum fidem.Sanè ex† hodierno Euangelio sumitur allelu-Ia.Nónne,& offerenda.Angelus Domini,ex eo ꝙ ibi dicitur mulieres visiones Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Similiter & communio, Surrexit Dominus ex eo quòd ibi dicitur,surrexit Dominus verè,& apparui Simoni,

ad pietatem ergo pertinet hoc officium, in quo cõtinetur rememoratio ſcripturarum, & per pietaté accedit ad manſuetudin[em], manſuetis autem terra promittitur illa, de qua dicitur: Beati m[i]tes, quoniam ipſi poſſidebũt terrá fluentẽ lac & me[l]. vnde in introitu dicitur, Introduxit nos Dominus in terrá fluentẽ lac [&] mel. Et ſunt hæc verba Moſi populum poſt eſum agni de Aeg[y]pto ducentis. Introduxit inquam ſpe: ſed in illa poſteà introd[u]cet re, quã Caleph dedit Axæ filiæ ſuæ irrigatã: irriguo ſuperi[o]ri & inferiori. Irriguum inferius, timor eſt: ſuperius, amor. Caleph etenim qui quaſi cor interpretatur, dat animæ deuotion[em] cũ timore pariter & amore. In hac ij. feria fit in vrbe ſtat.[i]o apud S. Petrũ, propter hoc, quod in Euangelio habetur, & apparuit Simoni, & quia ibidẽ dicitur, nónne cor noſtrũ ardẽs e[]rat in nobis? quia ipſe præ ceteris magis arſit, Dñm diligend[o]. Hac die piſces viuos inſpicimus, recolentes cũ gaudio, ꝙ Dñ[s] ad probationẽ reſurrectionis partẽ piſcis aſſi comedit, & in iij feria ad fontes imus, vt ibi diceti & mulieres verberabãt viros & iã in his trib. dieb. eſt feriandum: prout ſub Paſcha dictũ eſt.

SVMMA.

1 *Feriæ tertiæ poſt Paſcha, officium. Et nu. 2. 3. 4.*

De tertia feria poſt Paſcha.

CAP. XCI.

IN tertia feria † oſtenditur, per quod habeatur hereditas cœleſtis patriæ. Oſtenſo verò in ſecũda feria, ꝙ in terrã fluẽtem lac & mel iã introduxit nos Deus in ſpe: & poſteà introducet in re: modò oſtẽdit per quod habeatur, quia per diuinã ſciẽti[am] ſiue cognitionẽ dñi noſtri: vnde hæc tota feria eſt de cognitio[]ne ſiue ſapientia Dei, & inde introitus eſt: Aqua ſapientiæ, &c. Eccleſ. 15. c. & eſt ſeptimi toni, quia in ſeptẽ donis ſpiritus ſancti, eſt iſta ſapientia. In epiſtola, Surgens Paulus. Act. 13. ca. oſtẽditur paſſio Chriſti & reſurrectio, per quam hic ſapientia habe[]tur. Qui enim verã fidem habet de his, habet ſaporem Dei: hæc autem cognitio, eſt dies, quam fecit Dominus: de graduali ergo patet. † Et nota ꝙ cùm omnes graduales verſus huius hebdomadæ ſumantur de pſalmo 107. ſ. Confitemini, qui eſt non⁹, poſt, Dixit Dominus; hodiernus ſumitur de Pſal. 106. ſcilicet Confitemini: qui eſt decimus in matutinali. Cantate. eò quòd iſte Pſalmus exhortatur fideles ad laud. Dei, qui per ſapientiã ſuam redemit & liberauit eos de quadruplici tentatione, quia liberauit eos de neceſſitatibus eorum. i. ab infidelitate: & quia liberauit eos de neceſſitatib. eorum, ideſt, à praua cõſuetudine, & liberauit eos à tædio bonæ actionis: & eduxit eos à verſutiis hæreticæ impugnationis. Allelu-Ia eſt: Surrexit Dominus &

apparuit

apparuit mulieribus. Vel secundum alias ecclesias. Oportuit. quod sumitur de Euãgelio, in aliis etiam dicitur, Surrexit Dñs verè Luc. vlt. c. In Euangelio verò, Stetit Ies. &c. Luc. 24. c. ostendit Dñs & probat resurrectionẽ suam discipulis suis per quatuor. Primò, per consuetum modum loquendi, cùm dixit, Pax vobis, loquebatur enim eis sæpè de pace & amator pacis erat, vñ ipse Dñs inquit, In me pacem habebitis, in mundo autem pressuram. Pacem relinquo vobis, Pacem meam do vobis. Secundò per hoc, ꝙ ostendit se palpabilem. Tertiò, quia cum eis comedit. Quartò, quia eis sensum aperuit scripturarum, & quia hanc sapientiam Dñs dedit per se, & per Apostolos, ideò dicitur in offertorio, Intonuit de cœlo dñs, i. de Apostolis, vt omnes crederent in illum. Hæc enim, inquit Ioan. scripta sunt, vt credatis, & credentes vitam æternam habeatis. † In postcommunione, quæ est ad Col. 3. c. inuitamur ad hanc sapientiam. Si consurrexistis cum Christo quæ sursum sunt sapite, ecce de sapiẽtia. Et quia de sapientia habetur in hac ij. feria, ideò fit statio ad S. Paulum, qui fuit sapientior omnibus Apostolis, seu cui dñs singulariter aperuit intelligentiam scripturarum, de quibus legitur in Euang. & introitu. Vnde ipse dicit, Non à me, nec ab homine accepi Euang. meum, sed per reuelationem Dñi mei Iesu Christi, vel, quia per eum maximè adimpletum est, quod in Euang. legitur, s. Oportuit prædicare pœnitentiam in omnes gentes, ideò, quòd & eius prædicatio legitur in hodierna lectione Act. Apost. Hac die † viri verberant mulieres, prout sub pascha dictum est, hac etiam die ad fontes imus, pro eo quòd hodie in introitu viri beati aqua sapientiæ potati referuntur, & in offertorio fontes aquarum apparuisse memorantur.

SVMMA.

1 *Feriæ quartæ officium à Paschate. Et nu. 2. 3.*

De quarta feria post Pascha. CAP. XCII.

OStenso † in iij. feria de cœlesti patria, & per quod habeatur, ostenso etiã in secũda feria, quod in terrã fluentẽ lac & mel introducimur, ideò nũc in hac quarta feria inuitamur ad illã. Vnde introitus est: Venite benedicti patris mei, &c. Mat. 25. q̃a verò dicit Dominus, pœnitẽtiã agite, appropinquabit n. regnũ cęlorũ: & quia ibi non intrãt, nisi purificati per pœnitentiã, ideò B. Petrus in epistola: Aperiens. Act. 3. inuitat iudæos ad pœnitentiã: ideò autem ad pœnitentiam inuitatur homo: vt de filio diaboli, fiat filius Dei: & hęc mutatio dextræ excelsi, propter quod in responsorio habetur: Dextera † domini fecit virtutẽ. Sequitur allelu-ia de resurrectione. Surrexit dominus, &c. & in aliis ecclesiis est Christus resurgens, &c. Semper

enim in his dieb.aliqua de resurrectione dicuntur.In aliis en
dicitur, Cũ sederit Mat. 21.c. Quia verò hæc mutatio fit etia
quãdo † hoĩes sunt filij Dei propter prædicationem,ideò in Eu
gelio,Manifestauit se Iesus. Io. 21.c. dicit Dominus, Mittite
dexteram nauigij rete, hoc facit, qui tantum prædicat prop
Deum,& tunc trahuntur magni pisces, posteà dedit eis pisce
assum.Piscis assus,est Christus passus,hæc erit refectio in patr
cùm comedemus panem Angelorum,de quo in offertorio,Po
tas cœli,&c. postcõmunio est,Christus resurgens.Ro.6. Et qu
beatus Laurentius fuit vnus de magnis piscibus, & fuit assat
pro Christo,ideò fit statio ad B.Laurentium.

SVMMA.

1 *Feriæ quintæ à Paschate officium. & num.2.3.*

De quinta feria post Pascha. CAP. XCIII.

QVinta † feria est de cõuentione gentium propter passion
&resurrectionẽ,vnde introitus est,Victricẽ manum tua
laudauerunt pariter Christiani, quia sapientia aperuit o
mutorum,vnde Esa.25.Tunc claudus saliet,sicut ceruus,&ape
rientur linguæ mutorũ,quod factũ est, quãdo Christus dæmo
nes eiiciebat,& faciebat homines mutos loqui, vnde in Euang
lio,Erat Iesus eiiciens dæmonium,& illud erat mutũ.In episto
la verò,Angelus Domini. Act.8.significatur cõuersio ista gentiũ
vnde dicitur ibi de Eunucho, qui conuersus est à Philippo, qu
interpretatur os lampadis, siue os illuminans: quia quandoq
per scripturarum inspectionẽ,vel prędicationẽ, cõuertitur ho
mo,vt gentiles,qui significantur per Eunuchum,quandoque ve
rò per inspirationem conuertitur ad Dominum, vt habetur i
Euangelio,ꝙ apparuit Mar.Magd. Quia verò per conuersionem
gentium factus est Christus lapis angularis,ideò in versu respõ
sorij habetur.Lapidem quem reprob.ędific.&c.Et quia vera † co
uersio fit per pœnitentiam, ideò sequitur allelu-Ia. Mat. 26. I
die resurrectionis meæ,dicit Dominus, præcedam vos in Gali
læam,id est, in transmigratione de vitiis ad virtutes. Euange
lium, Maria † stabat.Ioan.20. est de apparitione domini Ma
riæ Magdalenæ in specie hortulani siue peregrini, quia pere
grinus est Deus homini,quandiu est in peccato. In offertorio
In die solennitatis. Exod. 4. & 13. capit. similiter promittitu
conuertentibus vera beatitudo. In postcommunione verò
Populus, &c. 1.Reg.2. ad laudandum inuitamur, & fit stati
ad sanctos Apostolos, quia in Philippo,qui interpretatur o
lampadis,intelliguntur omnes Apostoli,per quorum prædica
tionem conuersio gentium facta est.Item, quia fratres Domi
ni, de quibus in Euangelio legitur,sunt Apostoli, per quos c
mu

uti apertũ eſt,eſt diſertæ linguæ infantiũ, ideo ſtatio fit ibi.

SVMMA.

Feria ſexta à Paſchate,quod & quale habeat officium.ibid. & nu. 2.3.4.5.

De ſexta feria poſt Paſcha. CAP. XCIIII.

Exta feria † eſt de inſtitutione baptiſmi, vnde introitus eſt, Introduxit, eos Dñs,ſ.de Aegypto,i.de tenebris peccati, & inimicos eorum operuit mare,i.baptiſmus,& ſubiicitur ibi allelu-Ia,propter liberationem ab hoſtibus & donum gra- e. *P*oſtmodum ſequitur † epiſtola,Chriſtus ſemel.1. Pet.8.c. qua B.Pet.agit de baptiſmo,& de arca Noe, ſicut in diluuio r arcam ſaluæ factæ ſunt animæ,licet paucæ,ſ.viij.ſimiliter & baptiſmo,quia ſicut in aquis diluuij aquæ inundauerunt to m mundum,& mundus à peccatis purgatus eſt,& per arcam, imæ ſaluæ factę ſunt,ita in aquis baptiſmi in quo omnia pec ta mundata ſunt per eccleſiam ſaluati ſumus. Sequitur gra- iale,Hęc dies quam † fecit Dominus,verſus. Benedictus qui nit in nomine domini. *E*ſt enim homo qui conſecrat baptiſ a,ſed Deus eſt qui inuiſibiliter baptizat.Vnde ſequitur,*D*eus ominus & illuxit nobis,ſ.per illuminationem baptiſmi, & il- minationem legis Domini.Allelu-Ia,eſt Angelus Domini cũ plici verſu,ſicut in die paſchę,in quibuſdam eccleſiis, quia hac die agitur de inſtitutione baptiſmi,vnus verſus eſt pro- er Chriſti reſurrectionem,in corpore,alius propter ſtolã ani ę,quam in baptiſmo ſuſcipiunt baptizati.† Euangelium ve- ,eſt de inſtitutione baptiſmi,ſecundum Mat.vlt.c. Vndecim ſcipuli adierunt in montem,quem conſtituit illi Ieſus, & ſe- itur ibi,Euntes,docete omnes gẽtes,baptizantes eos in no- ine patris,&c. Et quia in memoria debemus habere iſtum em,propter inſtitutionem baptiſmi,ideò ſequitur in offerto o,*E*rit nobis † memorialis dies iſta,&c.Exo.12.&13.c.memo lis quidẽ eſt dies,in qua de vitiis ad virtutes tranſimus, hęc im dicit Moſes de die paſchę. *P*oſtcõmunio, Data eſt mihi s poteſtas.Mat.vlt.Quia verò B.Virgo creditur interfuiſſe in ſtitutione baptiſmi,quia vt Hieronymus ait,hoc apud Naza thi domo eius actũ eſt,ideò hac die fit ſtatio in Eccleſia ei⁹.

SVMMA.

Sabbatum in albis,quod habet officium.Et nu. 2.4.5.6.

Iudicij dies plenus erit gaudio propter dominicam & noſtram reſurrectionem.

De Sabbato in albis. CAP. XCV.

Equit † de ſabbato in albis in quo eſt introitus, *E*duxit Dominus populũ ſuũ in exultatione,hoc maximè in extremo

ſabbato fieri intelligimus, quando erit verum ſabbatũ: ſed ne Iudæi credãt hoc dictũ eſſe de ſeq. ſequitur in epiſt. 1. Pet. 2. c. Fratres, deponentes omnẽ malitiã & dolum, &c. Sequitur duplex † allelu-ia ſine graduali. Primò, quia nunc terminatur ſeptuageſima poſtquam ſequitur octaua reſurrectionis: quando habebitur duplex ſtola, animæ, ſ. & corporis: & ceſſabit labor operis, de quo dictũ eſt in prooe. huius partis, & ſub tit. de vij. diebus poſt Paſcha, & in iij. parte ſub tit. de allelu-ia. Secũdò, quia in die iudicij † plenum erit gaudium pro dñica & noſtra reſurrectione. Tertiò, geminatur allelu-ia: quia tunc erit lætitia ſempiterna, quia enim erit lætitia vnũ allelu-ia cantatur: quia ſempiterna ſecundũ concinitur allelu-ia. Quartò, quia in octaua reſurrectionis omnis ſolicitudo deponetur, quod ſignificat in hac viij. die, in qua veſtis cãdida ſiue chriſmale deponitur: ideò in albis non cantatur graduale, ſed duplex allelu-ia: quia tunc erimus in albis. Item quantum ad reſurrectionem Domini, nõ debet graduale cantari, neque quantum ad baptizatos: & ideò cantatur vnum allelu-ia, pro baptizatis, ſ. Laudate pueri dominum, & aliud de reſurrectione Dñi, ſ. Hæc dies. Præterea, ideò poſt allelu-ia. Hæc dies ſequitur allelu-ia. Laudate pueri, quia de lætitia animarum tranſiet ad gloriam incorruptibilem corporum. † Euangelium verò, Vna ſabbati. Ioan. 20. c. eſt de duobus diſcipulis, qui currebant ad monumentum. Pet. ſ. & Io. qui ſignificant duos populos, cucurrit tamen citius Ioan. id eſt, Iudaicus populus, quia habebat Prophetas, ſcilicet Hieremiam, Eſaiam, & alios, qui de paſſione Domini loquuntur, ſed Petrus citius intrauit, id eſt, gentilis populus: non tamen intrauerunt Iudæi in multitudine: qui enim credit, intrat, ſicut dicit Aug. Et attende, quia epiſtola & Euangelium huius ſabbati concordãt cum epiſtola & Euangelio ſabbati ſancti: prout dictũ eſt ſub tit. de vij. diebus poſt Paſcha, in offertorio verò de illuminatione poſt baptiſmũ agũtur grates. Benedict⁹ qui venit, &c. † Poſt communio eſt: Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Gal. 3. Die iſta fit ſtatio ad eccleſiam B. Ioannis in Laterano: quia enim ibi in præcedẽti ſabbato baptizati ſunt pueri, & in viij. die in lege circuncidebantur: ideò rectè hac die ibi conueniunt, vt hoc ſpiritualiter agatur in baptizatis: & hoc eſt quod dicitur in Epiſtola: Deponentes omnem malitiam & omnẽ dolum, &c. quaſi modò geniti infantes, ne per feneſtras quinque ſenſuum intret mors. † Dicitur autem ad horas capitulum: Chriſtus reſurgens. Roma. 6. ca. & illud, Expurgate vetus, &c. ad Cor. 5. ca. & illud: Chriſtus paſſus eſt. 1 Pet. 2. Quia verò in tota ſeptuageſima, quæ vſque ad diẽ protenditur, pœnite-

itentiá egimus:ideò ecclesia hodie celebrat in albis,vt magis
c magis albi sim⁹:ficut dominus ait in Euãgelio Matt.3.Agite
œnitentiã:appropinquabit.n.regnũ cœlorũ Quare hoc Sab-
atum dicitur in albis dictũ est sub pascha. Hac die dñs papa
ſtribuit,Agnus Dei.Al cubi etiam distribuitur cereus paſ-
halis,de quo dictum eſt ſub ſabbato ſancto.

S V M M A.

Dierum ſeptem à paſchate,ſecunda expoſitio. Et intellectus nu. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.

Reſurrectionis dominicæ officium,pertinet ad timorem.

Alia expoſitio dictorum ſeptem dierum.

C A P. X C V I.

POteſt etiam aliter dici, ꝙ † ideò in prẹmiſſis ſeptem dieb.
baptiſmalia celebrantur officia:vel quia baptizati ſapiẽtia
ſeptiformi docentur:vel quia ipſorũ tẽporis vniuerſitas die
eptenario voluitur:qa quib. fides,ſpes,& charitas ꝑcipuè ſunt
necessaria:ideò trib.pſalmis vtimur in nocturnis. Singulorum
autem dierum officia ſic poſſumus ſeptem ſpiritib. & beatitu-
nib.coaptare. Officium † quidem dominicæ reſurrectionis,per
tinet ad timorem, quo timemus terribilem ſententiam iudi-
cis. Cùm enim dicet pater,Rex,& iudex omnium reſurrexit,&
adhuc in ſuggillatione inimicorum dicẽtiũ:quãdo morietur&
peribit nomen eius,tunc magnus erit timor & tremor:vnde &
in offertorio:Terra tremuit.&c.ſpiritus timoris, vt fundamẽtũ
ponitur:ſed quare à timore incipientes in ſapiẽtia terminam⁹,
cùm Eſa.cœperit à ſapientia,& deſcenderit ad timorem?reſpon
deo,Eſa. ſaluatorẽ deſcripſit,qui carnẽ aſſumẽdo deſcẽdit. nos
verò de terrenis ad cœleſtia tendere conamur: & ideò gradus
aſcẽdẽdo conumerare debemus,vt à timore ad ſapientiam per
uenire poſſimus.In ij.feria legitur euangelium de duob.diſci-
pulis euntib.in Emaus,quibus dominus apparuit & ſcripturas
Moſi,& omnium Prophetarum aperuit.Et attẽde ꝙ licet † ho-
die legatur euãgeliũ de apparitione domini:non tamen hodie
ſed heri apparitio fuit.Ad pietatẽ ergo pertinet hoc officiũ,in
quo continetur rememoratio ſcripturarũ.& accedit ad man-
ſuetudinẽ:prout ibi dictũ eſt.In tertia feria legitur euãgeliũ:
Stetit Ieſus.vbi multifariè ſuam reſurrectionem probat.ſ.per
viſum & tactũ:per guſtũ etiam,& per auditũ, cùm ſcripturas
etiã exponit:ꝙ pertinet ad ſcientiam,vnde in introitu:Aqua ſa
pientię,&c.beati viri potati referuntur,in offertorio. Intonuit,
fontes aquarũ aperuiſſe memorãtur,in poſtcõmunione:Si cõ-
ſurrexiſtis:† quæ ſurſum ſunt,quærere & ſapere iubentur.&in
euãgelio ſenſus ad intelligẽdum ſcripturas diſcipulis aperitur,

Scripturarũ quippè intelligentia & ſcientia lamẽti, & luctus eſt cauſa effectiua. Qui enim legit in ſcripturis Prophetas, & eorũ dominum occiſos, quoquo magno dolore mordetur, & quãtò magis quis peccata ſua intelligit, tãtò citius in luctũ & pęnitẽtię lamẽtũ prorũpit. Licet igitur his dieb. ſit gaudiis vacãdũ: tamẽ ineptã lętitiã remoueam⁹: ne carnes agni ſine lactucis agreſtib. comedamus: quia beati q lugẽt. In iiij. feria legitur euãgeliũ de diſcipulis piſcantib. quos inuitauit ad prandiũ, & dedit eis panẽ, & piſcẽ aſſum, id eſt, Chriſtũ cognoſcere Deũ & hominẽ paſſũ. quæ eſt illa quidẽ ſaturitas: de qua dicitur, Beati q eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabũtur, ꝙ ergo dicitur ibi Venite prãdere, hoc eſt quod cantatur, in introitu, Venite benedicti patris mei percipite regnũ. hoc enim regnũ eſt prandiũ æternũ, vbi erunt piſces magni, ſed vnus ſuper prunas nõ paſſionis, ſed amoris. rationabiliter autẽ feria iiij. nobis à Chriſto regnũ promittitur, quia in quarta ætate regnauerũt Dauid & Salomon, in quorum manib. Chriſti regnum ſpecialius & plenius ſignificatur, & qa Petrus ſupradictũ retetraxit in terrã, ipſi enim cõmiſſa eſt eccleſia, ipſi ſpecialiter dictum eſt, Paſce oues meas: ideò pro epiſtola ſumitur eius pręedicatio de Act. Apoſt. Ad † ſaturitatem enim quoq; pertinet offerenda. Portas cæli aperuit, Prophetas qui pręedixerunt, angelos qui annuntiauerunt, Mariã quæ genuit, Apoſtoli qui prædicauerunt; doctores qui expoſuerunt, per hos oẽs pluit dominus mãna in ore egẽtium animarũ. i. verbum, vel corporis ſacramentũ; vt non deficerent in via tendentes ad patriã, vbi comedẽt panẽ angelorum. verſus gradualis, dextera domini fecit virtutẽ, cõgruit illi loco euãgelij, Mittite in dexterã nauigij rete, & eſt ſenſus, dextera dñi fecit virtutẽ, quia potẽtia verbi mihi vniti fecit me vincere mortẽ, ideóq; dextera dñi exaltauit me. i. laudabilem me fecit. Et repetit. Dextera dñi fecit virtutem, vt oſtendat reſurrectionis qualitatem. ſ. æternam. vnde ſequitur, Non moriar, ſed viuam, iuxta quẽ ſenſum canimus cũ Apoſtolo in allelu-ia & cõmunione, Chriſtus reſurgens, & pertinet hoc ad fortitudinẽ, & quia B. Laur. fuit piſcis aſſus, fortis in eſurie, & eſuriens in fortitudine, ideò fit ibi ſtatio. Officium † quintę feriæ pertinet ad conſiliũ & miſericordiam. magnum enim fuit conſilium peccatricis pedes lauantis cum lachrymis, vt miſericordiã conſequeretur, prout in euangelio dicitur, Officium † vj. feriæ pertinet ad munditiam cordis & corporis. In baptizato nãq;, de quo ibi agitur, lauantur corp⁹ & anima. Et quia mundis cordib. viſio Dei promittitur, vt ibi dictũ eſt, Beati mũdo corde, qm̃ ipſi Deum videbunt, & per munditiã ad intellectũ peruenit, ideò rectè in euãgelio dicitur, ꝙ trãſmigrantes

grãtes Deũ videbũt. In ſabbato † legitur euãgeliũ in quo dicitur, ꝙ licet Ioã. præcurrerit: tamen Pet. ſequẽs citius in monumentũ intrauit: & poſteà Io. Hi, prout dictũ eſt ibi, ſunt duo populi. Petrus ſignificat gẽtes, q poſterius venerũt ad notitiã paſſionis: ſed tamẽ primitus crediderũt. Ioãnes ſynagogã, q in lege & prophetis prius audiuit Domini paſſionẽ: ſed nõdũ credere in mortuum voluit: credet autẽ cũ Iſrael ſaluus fiet. De † his duobus populis. ſ. credẽtibus & non credentibus loquitur Petrus in epiſtola. Deponẽtes, &c. De credẽtibus dicit in introitu. Eduxit Dominus populũ. ſ. in exi. Eduxit enim Dominus Iſrael de Aegypto, cum auro & argento: ſed illis in deſerto murmurãtibus & ideò pereuntibus: eduxit eos qui non murmurauerunt in deſerto in terrã promiſſionis, & propter eoſdem dimittimus graduale: & duplicatur allelu-ia: quia tunc neophyti laborãt: nunc Deũ voce, & opere laudant: Ad eoſdẽ pertinet Pſ. Laudate pueri domi. totus enim ille pſal. ad electionẽ dirigitur gentiũ: quod ex illo fine probatur. Qui habitare facit ſterilẽ in domo. Eiſdẽ pueris cõuenit, quod canitur in offertorio: Benedictus qui venit in nomine do. Hunc enim verſiculũ cantauerunt pueri occurrentes domino ad paſſionẽ venienti. Quòd ſequitur: Benediximus vobis de domino. di. adiecit mater eccleſia, dicẽs pueris ſuis: Benediximus vobis. i. ſignauimus vos baptiſmo, nos qui ſumus familia domini: quia dominus Deus illuxit nobis. ſequẽs verſus: Hæc † dies ad gaudiũ ſpectat credentium. ille alius, Lapidẽ quẽ reprobauerunt ad ſuggillationẽ pertinet Iudęorũ, ad eoſdẽ credentes pertinet poſt cõmunio. Omnes qui in Chriſto, &c. pertinet igitur officiũ iſtud ad pacificos, qui filij Dei vocabuntur. Dedit enim dominus his, qui credũt in nomine eius filios Dei fieri, quibus datur ſapientia perfrui.

SVMMA.

1 *Dominicæ primæ à Paſchate, officium, & nu. 2. 4.*
3 *Apocalypſis, & Epiſtolæ canonicæ, legũtur à reſurrectione idq; iure.*
5 *Miſſæ dominicæ ſecundæ à Paſchate, expoſitio.*

De prima dominica poſt Paſcha. CAP. XCVII.

IN octaua Paſchę † incipit tempus regreſſionis ſeu recõciliations, prout dictũ eſt in prooe. huius partis. Sanè in hac die dominica, in quibuſdã eccleſiis fiunt octauę Paſchę, & dicũt reſpõſoria de die dominica, & introitus, Reſurrexit, & graduale quod derelictũ erat, reſumunt, habentes reſpectũ ad generalẽ reſurrectionẽ, ad cuius gloriam per gradus aſcenditur, Chriſti enim reſurrectio in octaua ætate facta eſt. Sed cũ Paſchalis ſolennitas ſignificet illã octauã, quæ ſequitur † ſeptenarium huius vitæ, quæritur quare habet octauas, cùm etiam eius ſoléni-

tas protendatur, nõ tantum per octo dies, sed etiã vsque ad diẽ Pentec. Respondeo, quia resurrectio futura significata est ꝑ circuncisionẽ, quæ octaua die mãdata est, cuius verè circuncisionis octo sunt beatitudines, quarũ octaua redit ad primam, & ideò ad repræsentandũ has beatitudines solennibus octo dierum officiis celebramus octauas dominicæ resurrectionis, quę est causa & signum nostræ futuræ resurrectionis. His beatitudines coaptat Aug. in lib. de doctrina Christiana, septẽ ſp ritib⁹ omittens vltimã, quia redit ad primã, gradatim enim à timore peruenitur ad sapiẽtiã. vnde initiũ sapientiæ timor Domini. de hoc dicet in proœ. vij. partis. Quia ergo nouiter baptizati sunt pueri, & quia multos nouellos in quadragesima genuit ecclesia, & quia in illo tempore fuerũt Apostoli pueri, propter quod Dominus fuit cũ eis quadraginta diebus post Pascha instruẽs eos in fide, vt possent omnino fieri spirituales, & vt vterentur igne spirit⁹ sancti, ꝑpter istas tres causas siue nouitates instruit nos Ecclesia in fide in hoc tẽpore. Et ideò in prima quindena leguntur Apoc. & Acta Apost. in quibus libris habetur de septem signaculis, videlicet de incarnatione, natiuitate, &c. quæ Christus sol⁹ aperuit, quæ sunt maxima principia fidei nostræ. postmodũ in alia quindena cãtatur in respõsoriis de psalmis, & in lectionibus leguntur Epistolæ canonicæ vsq; ad ascensionẽ domini, vt supra fidem ædificẽtur bona opera: Psalmi enim & epistolæ bona opera designãt. Et attende, quòd ante † resurrectionem lex & Prophetæ legebantur, post resurrectionem verò Apocal. & epistolæ canonicæ quę sunt Apostolorũ scripta, leguntur, & cantibus iubilantur. Lex enim & Prophetæ Christi passionẽ & resurrectionẽ prædixerũt, sed Apostoli iã facta anũtiauerũt, & testificati sunt, ideoque responsoriũ illud cantatur. Virtute magna reddebãt Apostoli testimonium resurrectionis. Rationabiliter quoque legitur Apoc. & cantatur eò quòd in ea visio Christi, & angelorũ collocutio memoratur. In illa enim vita, quam paschale significat tempus animæ visione trinitatis, & angelorũ consortio cõgratulabuntur. Legitur autẽ Apoca. cũ historia. Dignus es domine. aliàs incipit, Ego sum vitis vera. Quod autẽ in quodam responsorio dicitur, decantabat populus Israel allelu-ia, & vniuersa multitudo Iacob canebat legitimè, & Dauid cũ cantoribus cytharam percutiebat in domo domini, illud respicit, quòd regno Saul destructo, id est, mortis imperio, arca, id est, humanitas saluatoris, in qua sunt mana, id est, verbũ, & tabulæ testamenti. id est, thesauri sapientiæ & sciẽtiæ Dei abscõditi in Hierusalẽ ducitur, & in terbernaculo collocatur, vt æterna pacis visione fruatur, & ad patris ęqualitatem glo

gloriosus exhibeatur. Cùm auté superius de téporib. infantiæ Saluatoris paululum dixerimus esse legendum, nunc verò cri- pta cæterorum Apostolorum, patet quod toto tépore siue an- te passioné, siue posteà, quo domini præsentia memoratur, cõ- gruè præcones noui test. loquuntur, videtur quasi ab vberibus sponsi filij consolationis lacte potentur. Hę nanque scripturæ sunt vbera de quibus dicitur: Meliora sunt vbera tua vino: de quibus nos sic reficiat Deus, cuius misericordia plena est ter- ra, vt omnes de ipsius plenitudine accipiamus Et † no. ꝙ secun dùm Rom. ordinẽ leguntur nouẽ lectiones in dñicis à Pascha, vsq; ad Pentec. prout dictũ est sub tit. de septẽ diebus post pas- cha. propter nouitaté auté triplicẽ, quæ dicta est, incipit introi- tus: Quasi † modo geniti, &c. 1. Pet. 2. ca. In epistola verò in fide instruimur, quæ incipit: Omne quod natum est, ex Deo, vincit mundum, &c. 1. Ioan. 5. ca. Ostendit fidem per testimonium in cœlo & in terra, & in conscientia. In terra, cum dicit: tres sunt qui testimoniũ perhibent in terra, spiritus, aqua, & sanguis: qa enim clamore magno dñs emisit spiritum, & ꝙ ex eo iam mor tuo exiuit sanguis & aqua indiciũ fuit humanitatis: & hi tres, vnum sunt, i. vnum significant. Tres perhibent testimonium in cœlo pater in voce, verbum in carne: spiritus in columba: & hi tres vnum sunt de testimonio conscientiæ, sequitur in Episto- la: Qui credit in filium Dei, iam in se testimonium Dei habet, i. hoc dictat ei conscientia, sequitur duplex allelu-Ia. In dñicis
5 enim & festiuis diebus ab hac die vsq; † ad Pentec. canitur du plex allelu-ia, de quo dictũ est sub tit de septẽ diebus post Pas- cha, & sub sabbato in albis, & sub septuagesima primũ allelu- ia est: Post dies octo. Io. 20. ca. Euãgeliũ. Cũ esset sero. Io. 20. ca. est de duabus apparitionibus prima omnibus Apostolis, in ip- sa die paschæ, excepto Thoma: alia, octa. die præsente Thoma, qui vidit & credidit, & tetigit, & dixit: Dñs meus, & Deus meus: aliud vidit, aliud credidit, vidit humanitaté, & credidit deitaté, & cõgruit factũ interpretationi nominis. Thomas enim inter- pretatur abyssus, nã profundè intellexit, qui ex eis q̃ exterius vidit, deitatis intima penetrauit. postmodum inuitauit nos in euãgelio beatus Io. ad credendũ ab vtili & honesto, vtile est. n. nobis credere, vñ dicitur, Multa signa fecit Iesus quæ nõ sunt scripta ĩ libro hoc. Postcõmunio est, Mitte manũ, &c. Io. 20. ca.

SVMMA.

1 *Dominica secunda à paschate quid moneat. Et eius officium.*

De secunda dominica post pascha. CAP. XCIII.

1 SEquitur † de secunda Dñica post pascha, quia enim per Chri sti resurrectionem illuxit Deus nobis, non tãtum paruulis,

sed

ſed etiam perfectis:ideò hæc dñica de paſtoribus eſt, qui debent plenè imitari Chriſtum:vnde introitus eſt: Miſericordia dñi plena eſt terra.ea enim non tantum paruuli, ſed & magni repleti ſunt:& ideò ſicut antecedens dñica fuit de paruulis, ſic iſta de perfectis:vnde ſequitur:Verbo domini cœli,id eſt, Apoſtoli firmati ſunt:& quia Petrus loquit᷑ ad paſtores in epiſtola: Chriſtus paſſus eſt pro nobis,&c.1.*Petr*.2.cap. ideò nūc fiunt ſynodi,& fit ſtatio apud ſanctum Petrum.In fine enim dicitur. Conuerſi enim eſtis ad paſtorem,& Epiſcopum animarum veſtrarum. Duo allelu-ia dicuntur,primum, ſcilicet:Cognouerunt diſcipuli,&c.eſt de reſurrectione,in aliis tamē eccleſiis dicitur.Surrexit dñs.Matt.vlt.cap.aliud,ſcilicet, Ego ſum paſtor bonus.*I*oan.10.cap.eſt de prælatis.Euangelium verò,Ego ſum paſtor bonus.Ioā.10.cap.eſt de bonis prælatis & mercenariis. Offertorium eſt, *D*eus, Deus meus ad te de luce vigilo,quia prælati debent ſemper vigilare,vnde in canticis canticorum dicitur,Inuenerunt me vigiles,qui cuſtodiunt ciuitatem, poſtcōmunio ſimiliter eſt de prælatis.Ego ſum paſtor bonus.

SVMMA.

1 *Dominica tertia à Paſchate,quid hortetur aut quo vocet. Et n.2.3.*

De dominica tertia poſt Paſcha. CAP. XCIX.

IN præcedentibus duabus † dominicis oſtenſum eſt,quod par 1
ui vel magni,per Chriſti reſurrectionē pleni ſunt miſericordia domini.parui,cum dicitur in introitu præcedentis dominicæ,Miſericordia domini plena eſt terra.magni, cum dicitur ibidem,Verbo domini cęli firmati ſunt.*I*n hac verò tertia & in ſequētibus duabus dominicis ante aſcenſionem,hortatur nos eccleſia ad iubilum & exultationem propter Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem,vnde introitus huius dominicæ incipit,*I*ubilate domino omnis terra,&cæ.& ibi ſequitur allelu-ia, quia iubilus eſt exultatio mentis,habita de æternis.ſoli autem deo iubilandum eſt,ſequitur Pſalm.Dicite nomini eius,id eſt, hilari operatione ipſum laudate,& ſequitur ſimiliter ibi vnum allelu-ia,quia ab vna radice ortum habent alia omnia, id eſt, à charitate ſequitur,Date gloriam laudi eius, & ibidem in fine ſequitur triplex allelu-ia,quia à potentia patris,& ſapientia filij,& à benignitate ſpiritus ſancti proceſſit,quòd nos liberauit per paſſionem,& reſurrectionem ſuam, & ideò laudandus eſt Deus,licet autem ſit exultatio,tamen incutitur timor, ne ſpes ſine timore luxuriet in præſumptionem. Inde ſequitur ver-
ſus,*D*icite Deo,quàm terribilia † ſunt opera tua domine,de- 2
bet enim timere nouus populus, quia Iudæi excæcati ſunt, qui erant populus peculiaris domini, qui licet appoſuiſſent

custodes,tamen dixerunt,venerūt discipuli eius,& furati sunt eum,& hoc est,quod dicit Psal.Mētietur tibi,id est,ad honorē tuum,quia ex hac magis confusi sunt inimici tui,id est, Iudæi, & sequitur ibi,In multitudine virtutis tuæ. q.d.licet vidissent multa miracula,videlicet Solem obscuratū, & petras scissas,in hoc est etiam multitudo virtutis Dei,quod mēdacia inimico-
3 rū vertit in suū honorē. *In* epistola vero monet Petrus† baptizatos,vt ambulent in nouitate vitę, abstinentes à carnalibus desideriis,dicens,Obsecro vos fratres,tanquam aduenas & peregrinos,abstinerevos carnalibus desideriis.1.*Pet*.2.ca.& concordat cū introitu quia gustato spiritu desipit omnis caro,quædam ecclesiædicunt allelu-ia. Christus resurgens. Rom.6.ca. Euangeliū est de resurrectione, Modicū & iā nō videbitis me, modicū id est,à morte vsq; ad resurrectionē, & iterum modicum,& videbitis me post resurrectionem,& modicum,quia vado ad patrem.Ioan.16.

SVMMA.

1 *Dominica quarta à Paschate,inuitat ad iubileum. Et eius officium. num.*2.3.4.

De dominica quarta post Pascha. CAP. C.

IN quarta etiā † dominica inuitamur ad iubileū & specialiter inuitantur ad hoc gētes vnde introitus sumptus est de psalmo inuitāte ad cāticū,q incipit,Cātate dño cāticū nouū,
2 quia mirabilia fecit,Bernardus inquit,Tria fecit † Domin⁹ mirabilia in incarnatione sua.Primū,ꝙ mater esset virgo.Secūdū, quòd Deus fieret homo.Tertiū,ꝙ prædicta potest credere carnalis homo.sequitur ibi ante cōspectū gētiū reuelauit iustitiā suam,id est,filiū suū.Sequitur versus.Saluauit sibi dextera ei⁹, &c.Et qa per fidē vniti sunt duo populi, scilicet gētilis & Iudaicus,ideò in oratione habetur,*D*eus,qui fideliū mētes vnius efficis volūtatis,&c.Rursus,quia ista dominica quarta appropin-
3 quat ascensioni,ideò dicitur euangeliū, Vado † ad eū qui me misit,& nemo ex vobis,&c.Io.16.& post, expedit vobis vt ego vadam,&c.Ostēditur enim causa iubili,scilicet ascēsio.huic cōsonat principium epistolæ beati Iaco.1.ca.Omne datū optimū, & omne donū perfectū,de sursū est,descendēs à parte luminū.
4 Sequitur in euangelio,Cùm † venerit paracletus arguet mūdū de peccato,i.de infidelitate, fides.n. peccatū excludit,vnde arguere de hoc peccato,est arguere de omni peccato,& de iudicio,& de iustitia,dicit ergo de peccato,scilicet quod habēt,De iustitia quam non habent,scilicet sanctorum,quia vado ad patrem,id est,in cordib⁹ sanctorū hominum,perducendo eos ad patrem,per cognitionē Dei bonam,&extollendo eos ad patris

consor

cõformitatem: & tamen volunt homines sanctis assimilari, iudicio, quod non timent: quia princeps mundi huius iam iu catus est: & adhuc sequũtur damnatũ: & sufficeret de duob arguere, s. de fide, quã non habent: & habere possent, si velle & de iustitia, siue de bona vita, in qua non imitãtur sanctos ideò adiecit verbum timoris, scilicet de iudicio, quod debẽt les subire. Sequitur ibi. *Et quecunque audiet, loquetur*: & hu concordat finis epistolæ: Suscipite cũ mansuetudine insitũ v bũ, &c. Si enim spiritus sanctus audit, quæ loquitur, multo fo tius debet homo audire, & expectare, donec Deus ipse loqu tur: quia qui de ipso loquitur, mendacium loquitur.

SVMMA

1 *Rogationum dominica, quid moneat. & num. 2. 3.*

De dominica rogationum.

CAP. CI.

QVinto † loco sequitur, de dominica rogationũ, in qua in structos per quatuor dominicas, quasi ornatos quatuor cardinalibus virtutib9, monet annũtiare aliis, vt qui audit dicat veni: & cortina cortinã trahat. extra de sac. vnct. ca. vnico, dicẽs in introitu qui est Esa. 64. c. secũdũ aliã trãslationẽ: vocẽ iucunditatis, id est, noui test. in quo ꝑmissa reddunt nõ terroris: sicut vetus lex fuit, annũtiate, &c. Hæc autẽ Dominica dicit † rogationũ: propter ꝓpinquã ascensionẽ domini, q̃ qa nos sequi non possumus: ideò in oratione docemur petere duo, q̃ petenda sunt. s. vt cognoscamus & faciamus, Dicite enim. oratio, Largire quæsumus domine supplicibus tuis semper spiritum cogitãdi, quæ recta sunt, propitius & agendi, &c. Vnde in epistola redarguit beatus Iac. eos. qui volunt cognoscere, & nõ facere, dicẽs, Estote factores verbi & non auditores tantum, & Iac. 1. ca. quædam ecclesię dicunt allelu-ia. Nónne cor nostrũ ardẽs, &c. Luc. vlt. cap. & vsq; modo, &c. Ioan. 16. cap. In † euãgelio verò, Amen amẽ dico vobis, &. Ioan. 16. cap. ostẽdit quid debeamus petere, scilicet æterna dicens, vsq; modo nõ petistis, quicquam. qui enim petit temporalia, nil petit, quoniam in eis, quæ non quiescunt, quies esse nõ potest, vnde sequitur, Petite, & accipietis, quia dextera Domini semper aperta est.

SVMMA.

1 *Rogationes quo tempore fiant. & cur cantentur litaniæ.*

2 *Litania maior, à quo, & quorsum instituta. Et à quo minor. nu. 4.*

3 *Litaniæ siue rogationes, habent processionem septiformem. Et qua id significatione. Et vnde dicta minor litania. num. 4.*

5 *Sanctos cur rogemus.*

6 *Litaniæ qualiter, quidque habeant, & nu. 7. 9. 10. 11.*

8 Vexilla

8 *Vexilla cur ferantur in processione.*
12 *Litaniarum Missa, & eius expositio. Et nu. 13.14.15.*

De Rogationibus.
CAP. CII.

IN trib. diebus † ante festum ascensionis Domini fiunt rogationes, quæ dicuntur litaniæ: λιτανεία autē græcè, apud nos supplicatio seu rogatio est. In qua Ecclesia sancta Deū rogat, vt qui destruxit cōsiliū Achitofel, destruat consilium eorū, qui volunt viuere super pacem eius: tūc etiā supplicamus Deo, vt nos à morte subitanea & ab omni infirmitate defendat: rogamus verò sanctos vt pro nobis apud Deū intercedant. Et denominatur græco vocabulo litania propter authoritatē linguę græcæ: prout dictū est sub Pascha. Est † autem duplex litania, scilicet maior & minor. Maior est in festo B. Marci, quæ inuēta fuit à beato Greg. propter pestem inguinariā, siue inflaturam in inguinum: cuius institutionis causas Paul. Montiscassini monachus longobardorum historiographus ita scribit dicens: quod tempore Pelagij Papæ tanta fuit innundatio aquarum p Italiā, φ aquæ ascenderunt vsque ad superiores fenestras templi Neronis, quòd erat Romæ: nec aquæ intrabant templū: tūc per Tyberim effluxit multitudo serpentum, inter quos fuit maximus draco ex quorum flatib. aer est corruptus & inde emersit pestis inguinaria: qua homines passim & subitò moriebātur, & cū penè totus Roman. populus deleretur, Pelagius Papa omnib. ieiunium & processionē indixit. Sed in ipsa processione ipse cum septuaginta aliis expirauit, cui substitutus est Greg. primus, qui & magnus dictus est: & hanc litaniā vbiq; terrarū seruari præcepit. Litania ideoq; hæc dicitur Gregoriana vel Romana. Vocatur etiam cruces nigræ, quoniam in signum mœroris ex tanta hominum strage, & in signū pœnitentiæ homines nigris vestib. induebantur; & cruces & altaria nigris velabantur. Tertiò, etiam modo † dicitur processio septiformis, eò φ beatus Gregor. septeno ordine iri in ea in maiorib. ecclesiis ordinauit. In primo ordine sunt clerici. In secundo, religiosi. In tertio sanctę moniales. In quarto, pueri. In quinto, laici pfectę ætatis. In sexto, viduæ & continentes. In septimo coniugati. In aliis verò Ecclesiis, quod nō possumus in numero personarum, supplemus in numero litaniarum. Nā septies litaniā dicere debemus prius quàm insignia deponamus. Contigisse autē dicitur Romanis præmissa inguinaria pestis, pro eò φ cùm in quadragesima cōtinenter vixissent, & in Pascha corpus Domini recepissent, postmodum ludis, comessationib. & luxuriæ fræna laxabant. Fuit quidem tam sæua hæc pestis: vt vbique homines subitò peri-

merent

meret:ita quòd ſicut dicitur:cum aliquis ſternutabat,ſæpè ſpi
ritum emittebat:vnde cùm aliquis ſternutabat , audiens , ſta
tim accurrens,dicebat:Deus te adiuuet. Et abinde,vt dicunt
hęc adhuc cõſuetudo ſeruatur,vt audiẽs aliquẽ ſternutãtẽ,ſt
tim dicat:Deus te adiuuet. Rurſus,vt fertur,cùm tunc aliqui
oſcitabat:frequenter ſubitò ſpiritum emittebat: vnde cum a
quis ſe velle oſcitare ſentiebat,cõtinuo ſignum crucis ſibi im
primere feſtinabat:quæ conſuetudo ſimiliter vſque hodie ob
ſeruatur. Minor † verò litania,quæ etiam rogationes & proce
ſiones vocantur,fiunt tribus diebus ante aſcenſionem,quæ ſi
cut legitur in Bucardo lib. 13.ca.exigentibus.inuenta eſt apu
Viennnam à B.Mamerto Epiſcopo Vien.qui peſtem luporum,&
aliarum ferarum in Galliis acriter homines perimentium , &
propter periculoſos terræmotus,illic crebrò contingentes ind
xit populis ieiunium triduanum,& litanias inſtituit. Ceſſant
verò illa perſecutione,ieiunium illud in conſuetudinem annu
obſeruationis deuenit:& ſicut quidam referunt,fuit per eccle
ſiam confirmatum,vt vniuerſaliter obſeruetur. dicitur auten
hæc litania minor:quia à minori,ſ.à ſimplici Epiſcopo & in mi
nori loco, ſcilicet in Vienna inuenta eſt. Illa verò dicitur ma
ior,quia in maiori loco,ſcilicet Romæ:& à maiori,ſcilicet à m
gno Greg.& pro magno,& grauiſſimo morbo inuenta eſt:mi
nor tamen antiquior eſt tempore , nam inſtituta fuit tempo
re Zenonis Imperatoris. Maior verò tempore Mauritij Impe
ratoris. Fiunt etiam litaniæ propter plures alias cauſas , vnd
liberi⁹ Papa ſtatuit,vt pro bello,pro fame,pro peſtilentia & h
iuſmodi aduerſitatib.imminentib.ſemper litania fiat,vt ſic iſt
per ſupplicationes,orationes,& ieiunia effugiamus. Quia èrg
hoc tempore maximè bella emergere ſolent & fructus terræ
qui adhuc in teneritate vel flore ſunt plurib.modis facilè cor
rumpi ſolent,ideò hoc tempore fiunt litaniæ,vt rogemus Deũ
quòd talia à nobis auertat,& ab aeris intemperie,& à bellis,&
ab hoſtib. Chriſtianæ religionis nos eripiat & defendat,ſupe
hoc patrocinia ſanctorũ ſpecialiter & generaliter implorãtes
& ideò rogationes vocãtur ,dicuntur etiam proceſſiones,qui
tunc Eccleſia proceſſionem facit generalem. Et eſt † notãdũ,q
rogamus ſanctos propter noſtram inopiam,propter eorum gl
riam,& propter Dei reuerentiam,quãdo autẽ litaniã pro imm
nentib.periculis in pœnitentiali & flebili habitu facimus,ill
vltimam proceſſionẽ mulierũ plangentiũ poſt Dñm , quand
ducebatur ad crucẽ repræſentamus,plangentes iuxta mãdat
domini ſuper nos,& ſuper filios noſtros,fiunt etiã hoc tẽpor
litaniæ,quia Chriſto aſcendente,qui dixit, Petite,& accipietis

con

onfidentius ecclesia petit.Ieiunat enim tunc., & orat,vt parū abeat de carne,propter carnis macerationē,&acquirat sibi a-s per orationem:quæ est ala,qua anima volat in cœlū, vt sic hristum ascendentē liberè sequi valeat:qui ascendit pandens er antè nos,& volauit super pennas ventorum:& hæc est cau a,quare vltimā litaniā siue vltimū ieiuniū ascensioni continua ius,vt videlicet propter orationes,& ieiunia deposita mole arnis Christū ascendentē sequi possimus. In litaniis † ergo fit rocessio,& cantatur in quibusdā ecclesiis in principio proces onis.Exurge Dñe, &c.Frequentandum etiā esse à pueris dicē um illud canticū euāgelicū:Sancte *Deus*, sancte fortis,sancte t immortalis miserere nobis.Nam Io.Damascenus refert in li-ro tertio cùm apud Constantinopolim propter quandā tribu at.onem fierēt litaniæ:quidā puer è medio populi raptus est in œlū:& hoc canticū ibidē edoctus:demum ad populūrediēs, lud in conspectu omnis populi decātauit:&mox omnis tribu atio cessauit.quod cāticū Calcedon.synodus approbauit. Hu us ergo cātici laus & authoritas colligitur.Primò ex eo,ꝙ an elus illud docuit.Secundò,ex eo,ꝙ ex eius prolatione illa tri ulatio cessauit.Tertiò,ex eo,ꝙ tantùm cōcilium approbauit. Quartò ex eo ꝙ dæmones illud valdè timent. † Cæterum in rocessione ipsa præcedunt crux & capsa reliquiarū sanctorū: t vexillo crucis & orationib.sanctorum dæmones repellātur: t dictū est in quarta parte,sub tit.de accessione Pōtificis ad al are Portantur etiam † vexilla,ad repræsentandum victoriam esurrectionis & ascensionis Christi qui cum magna prædacæ os ascendit.Vnde vexillum per aera incedens , est Christus in cœlum ascendens.Et sicut vexillum in processione ipsa multi-udo fidelium sequitur: sic & Christum ascendentem magna anctorum collectio comitatur. Portantur etiam vexilla ad i-nitationem eius,quod dicitur in Esa.2.ca.Et leuabit Dominus ignum in nationes,& congregabit profugos Israel & disper-os iuda colliget à quatuor plagis terræ. Quòd verò cruces & exilla portantur,à Constantino sumpsit ecclesia : qui cum in omnis crucis signū vidisset,eique dictū fuisset. Vinces in hoc signo,iussit crucem in vexillis bellicis insigniri. Quod in lita-niis crux maior à crucis baiulo de altari sumitur recolit , ꝙde Christi humeris tulit eam Simon Cyreneus.In quibusdā † locis fit litania per cāpos vt etiam à segetib.dæmones expellantur, vel potius vt à Domino conseruentur:Cantus aūt in ꝓcessio-ne,quid significet dictū est in præcedenti ti.de accessione pōti-ficis ad altare.Consueuerat quoq; quidā draco cum cauda lon ga erecta,& inflata duob. primis dieb. ante crucem,& vexilla

præcedere. Vltima verò die, quaſi retrò aſpiciens cauda vac
atque depreſſa retrò ſequitur. Nempè draco iſte, ſignificat di
bolum, qui per tria tẽpora. ſ. ante legẽ, & ſub lege, & tempo
gratiæ, quæ per hos tres dies ſignificantur, homines fefellit:
nunc fallere cupit: in duob. primis temporib. regnauit: & qu
Dominus orbis fuit cauda longa. i. potenter, & inflata, ideſt, ſ
perbè incedens. vnde Chriſtus illũ mundi principẽ vocat. & I
ait in Apo. draco de cœlo cadens, traxit ſecũ tertiã partẽ ſte
rum. i. hominum. & Dominus in Euãgelio: Videbam Satana
tãquã fulgur cadentem de cœlo: in cuius rei figurã, duob. die
modo prædicto præcedit. In tempore verò gratiæ per Chriſ
victus eſt: & data eſt Apoſtolis eiiciendi: ſpiritus immund
poteſtas propter quod tertia die draco quaſi poteſtate propt
fidei dilationẽ amiſſa, poſt crucẽ ſequitur, cauda vacua & d
miſſa, & non longa: quia nõ audet ita potenter regnare, vt pr
ſed per ſuggeſtiones: & latẽter homines ſeducit quos videt
gros in bonis operib. & remiſſos, nec viã vitæ ſectantes, qua
ſur retrò aſpiciẽs, ſi qs oberret, & à rectitudine fidei cadat, qu
ad ſe quaſi caudã trahat, & ſibi incorporet: ſicut & in deſerto
lios Iſrael infirmos & debiles, & qui aberrãtes remanebãt vl
mi hoſtes poſt tergum venientes necabant. In litaniis † deben
ſecũdũ Aurelian. cõciliũ ieiunare, vel ſaltẽ cibis quadrageſim
lib. & cappis nigris, in ſignũ pœnitentiæ vti: nec debet quis v
Veſte ſolenni, propter quod vocantur proceſſiones nigræ: no
tamen debent cruces nigræ vocari. de cõſe. d. iij. rogationes. I
litaniis quoque debẽt omnes à ſeruilib. † operibus vacare. ſ. vi
ri & mulieres: ſerui & ancillæ. de conſec. diſt. iij. rogationes,
donec terminẽtur, proceſſioni adeſſe vt ſicut omnes peccau
runt ſic & omnes pro venia ſupplicẽt: omnes ad Deum cord
cum manib. eleuent, i. ſtudium orationis erigant. Poſt proceſſi
nem cantatur miſſa † in aliqua eccleſia, & eſt introitus: Exaudi
uit, &c. Rememorat enim eccleſia præterita Dei beneficia a
maiorem ſpem: & Dei largitas inuocatur, vt per hoc coniicia
futura. Ex eo enim quòd multoties exaudiuit, perpenditur
adhuc exaudiet, exaudiuit inquã de tẽplo ſancto ſuo: ſ. p gratiã
& quia non poteſt huiuſmodi eſſe exauditio ſine dilectione, ſe
quitur verſus, Diligam te, &c. Iterum, quia non exaudiuntur, n
ſi per confeſſionem, ideò dicit Iac. in epiſtola. Confitemini alt
rutrũ peccata veſtra quæ eſt Iaco. vlt. c. Et vt maior ſpes habea
tur adhibet exemplum de Helia, qui petiit, vt non plueret, & n
pluit annis tribus, & menſibus ſex, etiam poſteà peti
quòd plueret, & pluit. Si enim Helias ſolus exauditus eſt: mul
tò fortius tota eccleſia exaudietur. Manus enim domini non

eſt

est abbreuiata.Sequitur vnũ Allelu-Ia. Cõfitemini.Sed † cũ in
diebus antecedẽt. b⁹,duplex Allelu-Ia cantet, quare in his die-
bus vnicũ tantũ dicitur?Itẽ cum aliis ieiuniis, non dicatur Al-
lelu-Ia,quare in hoc dicitur?Ad primũ dicimus,ꝙ sicut sępè di
ctum est duplex Allelu-Ia,cantatur in antecedẽtibus diebus
propter duplicẽ stolã,quæ habebitur in resurrectione cõmuni,
animæ videlicet & corporis.Officiũ autẽ paschale,quod hoc si
gnificat finitũ est,& ideò remota causa, remouetur & effect⁹.j.
q.vij.quod ꝓ medio.extra de app.cũ cessante.& de iureiur.& si
Christus.ad secundũ dicimus,quod ideò in aliis ieiuniis nõ cã
tatur allelu-ia,quod est canticũ lætitiæ , quia fiunt pro pecca-
tis,propter quod dicunt ieiunia mœroris,hoc autẽ ieiuniũ, &
ieiunium Pente.sunt exultationis,qa nõ fiunt pro peccatis,sed
vt potestas diaboli remoueatur,& pestis,& ideò in eis allelu-ia
cantatur,prætereà in hoc ieiunio dicit allelu-ia,propter, gau-
dium Ascensionis,quod imminet.In euangelio verò , Si quis
4 vestrum,&c.Luc.21.c.ostenditur,ꝙ debemus † petere perseue
ranter per amicum , qui dicit amico Amice, cõmoda mihi tres
panes,&c.si perseuerauit pulsans propter improbitatẽ eius sur
get,& dabit ei.per hoc habetur,ꝙ etiã existẽs in peccato mor
tali,si perseuerãter petierit,exaudietur propter improbitatẽ. Al
legoricè amicus noster est Christ⁹ à quo intellectus theoricus
petit tres panes,s.fidẽ,spẽ,& charitatẽ,quia amicus,i.intellect⁹
practicus,s.ratio inferior,venit de via,i.de consideratione tem
poralium.Sequitur.Et nõ habeo,quid ponã ante illum.quia nõ
inuenit in talibus spiritualem refectionem, & sic petit superior
intellectus pro inferiori,vel pro tota anima.nõ enim potest ha
bere anima , vel ratio inferior aliquam refectionem spiritualẽ
nisi ab intellectu superiori,cuius est contemplari cœlestia. Se-
quitur posteà ibidem,Nunquid si petierit panem,i.charitatem
lapidem dabit ei.i.indurationem,quod est contrarium charita
ti,id est nunquid dabit contrarium.q.d.non.Similiter, si petie-
rit piscem, id est fidem,quæ nutritur in aquis baptismi, nũquid
pro pisce dabit ei serpentem,id est infidelitatem, à qua est om-
nis vis peccandi.q.d.non.Aut si petierit ouum,id est spem,quia
in ouo est spes pulli,nunquid porriget ei scorpionẽ,id est,quę
retrò & occultè pungit, sicut scorpio Desperantium enim est
retrò abire q.d.non.vel per panẽ intelliguntur omnia,quæ ho-
minis victui sunt necessaria,vt cibus & potus,per ouum , om-
nia gene. fœtuum animalium,& fructuum per piscem , omnia
5 genera natantium. † Postcõmunio. Petite & accip. sumpta est
de euangelio.ad horas dicitur capitulum ; Cõfitemini & illud,
Helias homo erat,& illud.Si qs errauerit qui sunt Iaco.5.cap.

In festo autem B.Marci dicunt quidam epistolam, Qui tim[ent] Deum, quæ est Eccl. 14.c.alij dicunt Similitudo vultus, quę e[st] Ezech. Euangelium, Ego sum vitis. quod est Ioan. 15.c. alij ve rò dicunt, Designauit. Secũda quoq; die rogationum, est iden officium, quod in prima, nisi quia in quibusdam ecclesiis Eua[n]gelium de Mat. legitur, in quo est eadem sententia, &c.

SVMMA.

1 *Ascensionis vigilia quod habeat officium: & num. 2.3.4.*

De vigilia Ascensionis. CAP. CIII.

Quia verò ieiuniũ de quo † præmissum est, non sufficit si ne operib. misericordiæ, ideò in vigilia Ascensionis, quæ est tertia dies rogationum, ecclesia monet ad opera mis[e]ricordiæ, dicẽs in introitu, qui est in quibusdã ecclesiis, Misericordia Domini, &c. Dicit enim Greg. Si vis orationem tuam ad cœlum volare, fac ei duas alas. s. ieiunium, & eleemosynã. Cum bonis enim desideriis volamus ad cœlum. Vnde de Dño dicitur, eleuatis manibus ferebatur in cœlũ. In aliis tamẽ ecclesiis dicitur, Omnes gentes. Epistola verò, quæ est in quibusdam ecclesiis, Multitudinis. non videtur concordare, imò videtur pręposteratio, quia post ascensionẽ dñi factum est, vt multitudinis credentium esset cor vnum & vna anima. Sed hoc fit duab. de causis. Prima, vt epistola cõsonet euangelio. Subleuatis oculis, &c. Io. 17.c. in quo dicit dñs, Pater clarifica. i. manifesta filium tuum. Et postea rogat, dicens, Rogo, vt vnũ sint, sicut ego & tu vnũ sumus. ext. de sum. tri. c. ij. Hæc autẽ vnitas ostenditur in epistola. Alia causa est, quia qñ ex vero corde dantur eleemosynæ, omnia reputantur communia, sicut dicit Apost. de manna, quòd qui plus collegit, non plus abundauit, & qui minus, non habuit minus, qui enim diues est, propter hoc non debet amplius comedere, sed aliis distribuere, & hoc dicitur in epistola. Et erant illis omnia cõmunia. Ideo † autẽ prędictũ euangelium dicitur hodie, quia qui passurus orauit, hominib. innotuit, cum ascendit, vel quia in fine concluditur. Ego ad te venio, in quo rogat pro his, quos dedit ei pater, vt sint in patre vnum, cũ omnia sint in fide, & charitate vnum. i. concordia vniti vicissim, vnde procedit epistola, Multitudinis credentium. Hilarius verò sic exponit prædicta verba, Rogo, vt sicut ego & tu vnũ sumus, s. non tantum voluntate, sed etiam natura, sic & ipsi vnum sint. s. vnitate spiritus, & gratia spiritus sancti. in aliis tamen ecclesiis dicitur epistola, Vnicuique vestrum. ad Ephes. 4. cap. Offertorium est, Viri Galilęi. Act. 1. cap. † postcõmunio est, Non vos. Ioan. 14. cap. In aliis verò ecclesiis dicitur, petite. Matth. 7. cap. Quia ergo in hoc officio de eleemosyna & operibus misericor

diæ

æ agitur, ideò in qu. buſdã locis, vt præmiſſas ſibi alas acqui-
nt, elemoſynarum largitioni intendunt, quam tamen vſque
feſtum Aſcenſionis differunt, quaſi tunc poſt Chriſtũ in cœ
m aduolent: & vt tunc liberius vacare poſſint. Quidam tamẽ
on incõgruè ſupradicta officia paſchalis hebdomadæ per vij.
ona ſpiritus ſancti ad eos referũt qui ſunt in baptiſmo renati,
renatus afflatus ſpiritu ſapiẽtiæ dicat: Reſurrexit. Per quod
ſurrexit, euãgelium declarat, ſ. per reſurrectionem Dñi: quid
nde acquiſierit, ſpiritus inſtruit intellectus, dicens: Introduxit
os in terram, ſ. Eccleſiam, & adhuc addit ſpiritus conſilij aqua
pientiæ potauit eos. Quid inde quoque acquirere debeat ſpi
tus indicat fortitudinis, dicens: Venite benedicti patris mei:
uòd ex his collatis beneficiis Deum laudare debeat ſpiritus
cientiæ, docet dicens: Victricem, &c. Quid reſurrectio renatis
ttulerit: indicat ſpiritus pietatis, dicens: Eduxit eos Dominus
ſpe, & adhuc ſpiritus timoris adiungit, dicens, Eduxit Dñs
opulum ſuum. Pro his omnibus beneficiis in baptiſmo colla
s hominibus angeli gratulantur: homines Deo cõfitentur, &
d Chriſti præconia ſe inuicem exhortantur, gratias agunt, iu-
ilant beneficia, & beneficiorũm cauſas rememorãt, & ad ma
ra confidenter aſpirant: & circa hoc ceteræ partes officiorum
cripturæ hebdomadæ verſantur: & inde eſt, ꝙ hic mutat ordo
onorum. † Et attẽde, ꝙ per officia huius hebdomadæ ad qua
uor introitus quater: & ad tres, ter ponitur allelu-Ia, quia ſan
ta trinitas, à quatuor mundi partibus collaudatur de Chriſti
eſurrectione, & de hominum redemptione. In prima Domini
a, id eſt, quaſi modo geniti baptizati monentur à matre, tanꝗ
nfantes innocentes viuere, & lac ſanctæ ſcripturæ concupiſce
e, vt paſchale ſacramentum, per Chriſti reſurrectionem acqui
itum moribus, & vita teneant, mundum vincant, vt cũ Chriſto
riũphent & lætitiam in corpore, & in anima ſimul obtineant:
ropter quã lætitiã allelu-Iã duplicatur, quia mortẽ euaſerunt,
& ſpem vitæ habere meruerunt, vel propter actionẽ & contem
plationem, vel propter gaudiũ prædicatorum & cõuerſorum.
In ſecunda verò Dominica, ſ. miſericordiam Domini bapti-
zati iam inſtructi Chriſti miſericordiam intonãt, & trinitatem
prædicãt, nã in miſericordia ſpiritum, in verbo filiũ, in Deo pa
trẽ annuntiant, præponũt verò ſpiritũ, per quẽ ſunt ſanctificati.
Deinde filium per quẽ redempti, deinde patrem, cui reconci-
liantur, & quia trinitatẽ concinunt, ideò ter iubilat allelu-ia. In
tertia Dominica, ſcilicet Iubilate. baptizati ad laudẽ Dei totũ
mundum inuitant, & trinitatem perſonam, cum ibi in Deo pa
trem, in filium, laudem, ſpiritum ſanctum accipiũt. Et quia per

duo præcepta charitatis firmantur in fide trinitatis, ideò priu bis, deinde ter cõcinunt allelu-Ia. In quarta Dñica, ſ. Cantate rurſus baptizati ad dei laudẽ gentes cõuerſas inuitant, & trinitatem commemorant dum ibi in Dño patrem per mirabilia filium, per iuſtitiã intelligunt. ſ. & quia fidem trinitatis gentes à quatuor mundi partibus acceperunt, ideò trinitatẽ ſub quarto allelu-Ia concinunt. In v. dñica, ſ. Vocẽ iucunditatis rurſus baptizati liberatorem ſuum gẽtibus ſuis annuntiauerunt qui trinitatẽ per ter poſitũ cõcinunt allelu-Ia. Et ſicut ibi continet, inſtãtia prædicantiũ ſic in officio. Exaudiuit de tẽplo ſancto ſuo ſolicitudo ſe ab errore cõuertentium. & ideò in officio vigilię omnes gentes, applauſus in cœlo intelliguntur aſcenſurum.

SVMMA.

1 *Aſcenſio Dominica habet proceſſionem. Et cur idipſum.*

2 *Aſcenſionis Dominicæ Miſſa, eiuſq; expoſitio. & nũ. 3. 4. 5.*

De feſto aſcenſionis domini. CAP. CIIII.

IN feſto † aſcenſionis Domini, quod celebratur die quadrageſima poſt *P*aſcha: quia Chriſtus die quadrageſima poſt reſurrectionẽ cœlos aſcendit, fit proceſſio ſolennis, præcepit enim Dominus diſcipulis ſuis, vt præcederent in montem Oliueti, vt viderent ipſum aſcendere, & fecerunt ei proceſſionem, & ipſe eleuatis manibus ferebatur in cœlum. De hoc dictum eſt in quarta parte ſub tit. de acceſ. pon. ad altare. Hæc proceſſio, ſignificat acceſſum de virtute in virtutem, & cantatur reſponſorium de aſcenſione, vt inuitemur ad aſcendendum poſt Dominum. De Bethania autem, quæ interpretatur obediẽtia, de qua eduxit apoſtolos aſcẽdit Dominus per quod ſignificatur quod ſine obedientia nullus poteſt aſcendere in cœlum. Vnde quidam cantant in proceſſione reſponſoria pertinentia ad ipſam eductionem, vt Eduxit *D*ominus, Quòd verò aſcendit de mõte Oliueti, ſignificat quòd per opera miſericordię oportet nos aſcendere: Cùm igitur hac die proceſſionem rationabiliter agamus, nihilominus, & hoc rationabilius eſt, quòd non celebretur antequam tertia dicatur: ſed ea cantata licet in die *P*aſchę & cæteris dominicis aliter fiat: & in paſchali proceſſione & in dominicalibus aqua benedicitur in memoriam & venerationem baptiſmatis: ideò quæ præcedunt tertiam: in qua ſpiritus ſanctus ſuper diſcipulos adſcẽdit, vt ſicut prius baptizamur & poſteà ſpiritũ ſanctũ accipimus, ſic aqua benedicta prius nos & loca noſtra aſpergimus, & poſtmodũ aduentus ſpiritus ſancti memoriale, id eſt, tertiam decantamus. Cur autem in dominicis diebus baptiſmatis memoria renouetur: ſuperius enodatur, in hac verò die tertia cantata proceſſio celebratur

ſimiliter

militer& omnes aliæ quę ſine aquæ benedictione celebrātur:
um vt Miſſæ coniungantur officia, tum quia nullus eā ſequi-
ur, niſi ſanctificatus ſpiritu ſancto. De hoc etiam ſub dñica in
amis palmarū dictū eſt. Facta proceſſione cātatur antiphona:
) Rex gloriæ, propter illud, non vos relinquam orphanos. Se-
quitur introitus. Viri Galilæi quid admiramini aſpiciētes in cœ
um. Immotis enim oculis aſpiciebant & diutius aſpexiſſent, nî
i Angeli eis intimaſſent, quod recederēt, dicētes: Hic Ieſus qui
ſſumptus eſt à vobis in cœlum: ſic veniet quemadmodum vi
iſtis eum aſcendentem in cœlum. i. ſic veniet ad iudicium in
nube. Nubes ſignificat gratiā: quia ſine nube & ſine gratia nul
us poteſt aſcendere, etiā Chriſtus ſecūdū quod homo: & hoc
ſignificat nubes in qua aſcendit quia verò de aſcēſione dñi eſt
neffabile gaudiū, ideò ſequitur verſus: Omnes gentes plaudi-
te manib. Sequiturepiſtola: Primū quidē ſermonem, &c. Act. 1.
c. in qua habetur de aſcenſione, poſteà ſequitur duplex allelu-
ia, quia dñs aſcendit in duplici ſtola: & ita eadem ratione can-
tantur duo allelu-ia in aſcenſione, quę durant vſque ad Pente.
quia & in tēpore paſchali primū allelu- ia eſt: Aſcendit Deus in
iubilatione. i. in gaudio ineffabili antiquorum patrū, qui cum
eo aſcendebāt: & Apoſtolorū & Angelorū dicētiū. Quis eſt iſte
Rex gloriæ? Eſa. Quis eſt iſte qui venit de Edō? Sequitur: Et Do
minus in voce tubæ. i. in voce horribili: quia de voce loquitur
Angelorum: vel Dominus per Angelos, cùm dicebat Apoſtolis
Sic veniet, &c. Vel quia inuitabat ad nuptias æternas, ſicut &
tuba ſolebat antiquitus inuitare ad nuptias temporales. Secū-
dū allelu-ia eſt: Aſcendens Chriſtus in altū: aliqui tamen dicūt
Non vôs. Ioan. 14. c. Sequitur Euangelium Marci rugientis vlt.
c. Recumbentibus vndecim diſcipulis, &c. Vbi ſequitur. Et ex-
probrauit: ecce rugitus: in fine habetur de aſcenſione. Domi-
nus quidē Ieſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœ
lum. Poteſt etiam dici, quòd eorum quæ hac die cātantur, quæ
dā ſunt aſcenſionis peractæ narratio, vt illud quod narrat Ioā.
poſt paſſionem. &c. & illud, Aſcendit Deus, &c. Quædam ſunt
conſolatio ſponſi ad ſponſam: vt illud: Non turbetur cor ve-
ſtrū, neq; formidet, & illud, Tempus eſt vt reuertar, & illud, Si
non abiero, Paracletus non veniet, quædam ſunt congratulatio
ſponſæ ad ſponſum, vt illud reſponſorium. Exaltate domino, &
illud, ponis nubem. In narratione ſpes concipitur, in conſola-
tione erigitur, in gratificatione certificatur, vel declaratur, ſimi
liter in diurno officio narratur, aſcenſio in epiſtola, & in Euan-
gelio, ibi dicitur, quòd Dominus aſſumptus eſt in cœlū, & ſe-
det ad dextrā Dei, in ęqualitate patris, & in allelu-ia. Dominus

in Sina.cõſolatur ſponſus.*I*n alio allelu-ia: Non vos relinqu
congratulatur ſponſa.In offerenda,narratur perfecta eſſe aſc
ſio:& in cõmunione dicens, Pſalite Deo quia aſcendit ſup
cœlum cœli ad orientẽ,hoc eſt,vſq; ad verbũ ſibi perſonali
vnitũ,quod nõ dicitur ortũ vel oriturũ,ſed oriens,quia ſemp
filius à patre procedit,vel ſuper cœlũ cœli ad orientẽ. Hoc
ſuper firmamentũ cœli ad orientalẽ plagã.Quod autẽ † cant
tur in introitu & offertorio,Viri Galilæi,ſumitur de epiſtola,
qua clauſula percutitur ſuperbia eorũ qui trãsfixerũt,& eoru
mũdana ſapientia,qui nõ cognouerũt,& eorũ pigritia q talẽ
ſibi cõmiſſa cum lucro debito non reportauerunt : & ſolicit-
tur eorum deſiderium,qui aduentum domini diutius expec
uerunt.Hoc enim totũ officiũ cõſiſtit in ſolicitudine & gaudi
Hoc enim feſtum habet decẽ dies pro octauis, vt dictũ e
ſub tit.de ſancto Paſcha.Hac die fiunt in quibuſdam partib
eleemoſynæ generales,vt dictũ eſt in præce.tit.& in ti.de rog-
tionibus.Dicitur autem in hac die ad horas can. Primùm qu-
dem,& illud,Cúmq; intuerentur.& illud,Viri Galilæi,quę ſu
Act.1.cap.

SVMMA.

1 *Dominica poſt Aſcenſionem,eiuſq; diei officium,& nu.2.3.4.6.*
5 *Dauid triplex vnctio.7.Ieiunandum an ſit à tempore Paſchali.*
8 *Aſcenſionis octaua,quando terminetur.*

De Dominica poſt Aſcenſionem. CAP. CV.

NVnc conſequenter † dicendũ eſt de dominica poſt aſcen
ſionẽ. Siquidẽ ſublato à ſe ſpõſo,magis deuota eſt eccle
ſia,vnde orat in hac dominica in introitu,Exaudi Dñe v
cem meã qua clamaui ad te.Et ſequitur ibi, Vultũ tuũ Dñe re
quirã.q.d.deſiderio & cogitatione ſequar te,quia ſum filia aq
lę.† Sequitur epiſtola,Eſtote,&c.1.*P*et 4.in qua habetur vnu
quiſq; ſicut accepit gratiã illam in alterutrũ ad miniſtret,de c
miſſione talenti,& q mutua charitate ſectemur nos,& ſim⁹ h
ſpitales inuicẽ ſine murmuratione,&c.Sic enim adaptat nob
pennas virtutũ,quib. volare poſſumus ad cœlũ poſt Chriſtũ
quia bonis operibus.ſ.charitate & miſericordia,quaſi de mõt
Olïueti aſcẽdimus.Sequitur † duplex allelu-ia,vnũ eſt in qbu
dã eccleſiis dominus in Syna in ſancto.Sed quid eſt,q dicit d
minus in *S*yna,cũ nõ aſcẽdit de mõte Syna ſed de mõte Oliu
ti de Bethania,ſicut habetur Luc.vl. Ad quod dicẽdũ eſt,q d
Syna in ſancto aſcẽdit,quãtũ ad interpretationẽ: Sina enim i
terpretatur mãdatũ,aſcẽdit enim de ſancto mãdato, quod eſt
Ite, & prędicate Euãgelium omni creaturę.Vel mãdatũ ſanct
eſt.Negotiamini, dũ venio,ipſe eſt enim homo peregrè profi

çiſcen

ciſcẽs, qui vocauit ſeruos ſuos, &c. Vel de ſancto mãdato aſcẽ-
dit, quia per impletionem mandatorum Dei aſcendit Chriſtus,
in quantum homo, & alij poſt ipſum. † Euangelium verò eſt de
promiſſione ſpiritus ſancti. Cũ venerit paracletus, qui à patre
procedit, ſpiritus veritatis, &c. Io. 10. c. alia patẽt. Richardus E-
piſcopus Cremon. dixit in mitrali, ꝙ Apoſtoli poſt primam vn-
ctionem, quam in Chriſti morte ſuſceperant, inſufflante illo di
cente, Accipite ſpiritum ſanctum, ſecundam expectabant, quã
promiſerat dñs, dicens, Si abiero, mittam paracletum ad vos.
Expectantes ergo decantant in introitu, Exaudi. qui verſus de
pſal. 17. ſ. dñs illuminatio aſſumiť, cuius titulus eſt in fine pſal.
Dauid prius quàm liniretur, agitur enim ibi de † vnctione Da-
uid, quę fuit triplex. Primò. n. vnctus eſt in ſignũ Regis futuri.
Secundò, in Regẽ ſuper tribum Iuda. Tertiò, ſuper totũ Iſrael.
Nos quoq; idẽ cãtamus, qa vnctionẽ tertiã expectamus. Prima
enim vnctio eſt in baptiſmo. Secunda, in confirmatione, aut in
pœnitẽtiæ cõfeſſione. Tertia erit in reſurrectione. Vel prima, e-
rit in Apoſtolis. ſecũda, in Iudęis: tertia in gẽtibus. Et quoniam
Apoſtoli, vt diximus, erãt expectãtes in templo, & orãtes, lau-
dãtes, & benedicẽtes Deũ, idcircò in noſtra expectatione in e-
piſtola: Eſtote prudentes: inuitamur ad orationes: & in offeren
da. Lauda anima mea dominũ: prouocamur ad laudes. † Quis
autẽ fuerit affect⁹ illius Apoſtolicæ vnctionis: Euãgeliũ decla-
rat. Cũ venerit vbi dicitur: Vos teſtimoniũ perhibetis quia ab
initio mecũ eſtis. In quibuſdam tamẽ eccleſiis eſt offer. Aſcẽdit
Deus. Et poſtcõmunio, Pater cùm eſſem. Et attende, ꝙ ob præ-
miſſam cauſam, ſ. quoniam Apoſtoli expectabant indui virtute
ex alto: hęc hebdomada dicitur expectationis, ĩ qua ſolẽt quidã
ieiunare & orationi vacare, vſque ad Pentec. eò ꝙ Apoſtoli ieiu
naſſe legitur per hoc tẽpus. Sed † magiſter Guibertus probat
ieiunandũ nõ eſſe, quia eſt de Paſchali tẽpore, & de quadrageſi
ma Pente. Hier. Amb. Aug. lxxvj. d. ſcire. &c. oportet. aiunt inter
Paſcha & Pent. nõ eſſe neceſſe ieiunia indicenda. Voluntate. n.
omni tẽpore à cibis percipiẽdis poſſumus abſtinere, ſed ex ne
ceſſitate non oportet: vnde Amb. per hos quinquaginta dies ie
iuniũ neſcit eccleſia, ſicut ipſa dominica, qua dominus reſurre
xit. Sunt. n. omnes hi dies velut Paſcha & dominica celebrãdi:
in quibus ſicut ait Beda maioribus epulis, & hymnis cœleſti-
b⁹ eſt vacandũ ob reuerẽtiã dominicę reſurre. & ob memoriã
dominici cõuictus cũ diſcipulis ob ſpẽ gloriæ immortalitatis,
verũtamẽ ab hac authoritate pœnitẽtes excludũť. Sed & Greg.
litanias excipit: & etiã cõcil. Aure. de cõſe. d. iij. rogationes. illud
tñ volũtariũ eſt. Illud † etiã notabile eſt, ꝙ octauã aſcenſ. quæ

deberet in v.feria terminari, vlterius oportet prorogari. Lice enim officiũ dominicę in v.feria reperiatur, tamē in nocturni officiis.vj.feriæ & ſabbati inuitatoriũ & reſponſoria de aſcen ſione cantant: veruntamē nocturnales pſalmos dicim⁹, cũ tri bus lectionibus,& Te Deum lau.omittimus. Prorogatur erg octaua, cum Apoſtoli eſſent laudantes Deum:& de hoc dict eſt ſub Paſcha: nec vacat à myſterio, quoniã Apoſtoli expecta tes per obſeruationem decem præceptorum, paracletum myſt rium denarij accipere meruerũt:& nos etiã expectantes ob e dem obſeruationem denariũ vitæ percipiemus ęternæ . In hi decē diebus legendi ſunt Actus Apoſt. quos qui ſequitur, ſpi tum ſanctum accipiet, & denarium promerebitur.

SVMMA

1 *Pentecoſtes vigilia, cur celebretur baptiſmus, ſicut in ſabbato ſanct*
2 *Baptiſmus qua hora celebrandus.*
3 *Pentecoſtes Miſſa & eius expoſitio. Et nu* 4.5.6.7.8.9.10.

De vigilia Pentecoſtes.

CAPVT CVI.

SEquitur † de vigilia Pētec. in qua ſicut ĩ vigilia Paſchæ ce brat baptiſma: quia iſtę duę feſtiuitates ſunt maiores,& ma gis neceſſariæ inter oēs. In vigilia enim Paſchæ celebrat ba ptiſmus, quia in paſſione Chriſti omnes baptizamur, quia red mimur & iuſtificamur: nihil enim naſci nobis profuit niſi red mi profuiſſet. Item redimi nihil profuiſſet, niſi paracletus mitte retur:& ideò in vigilia *P*ent. celebratur baptiſm⁹, quia tũc pe ſpiritũ ſanctum mundamur,& ſanctificamur, quoniã Dominus in cœlum aſcendens diſcipulis promiſit, dicens, Ioan. quidē ba ptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto nõ poſt multos dies, id eſt, poſt hòs x. dies, quod & factũ eſt: ꝓpter hoc ergo eccleſia in decima die poſt aſcenſionē celebrat baptiſmũ, ad notandum, ꝙ noſtri neophyti baptizantur in ſpiritu ſancto, quemadmodum & illic baptizantur etiam hodie ſolenniter: tũ, ad hoc, vt poſt Paſcha nati, vel vt neceſſitatibus impediti bapti-zentur: tum quia *P*etrus hodie tria milia hominum baptizauit: tum quia Dei filius in Dei digito fortem deuicit: ideoque idē opus per fidei myſteriũ repræſentat digito venienti & filio re-ſurgēti, tũ quia baptiſmi regeneratio propria eſt ſpiritus ſancti operatio, tum quia ſicut hodie deſcendit in Apoſtolos, quē de-ſcenſum Dominus baptiſmum appellauerat, dicens, Vos autē baptizabimini ſpiritu ſancto, ſic in baptiſmate deſcēdit licet in uiſibiliter in baptizatos. Sed † cũ ſpiritus ſanct⁹ die dominica & hora tertia miſſus fuerit ĩ diſcipulos, quare baptiſm⁹ fit ĩ ſab bato & hora nona? videtur. n. ꝙ deberet potius hora tertia ce

lebrari

ebrari.Reſpondeo,quãuis baptiſma fiat in ſabbato,tñ ad illud
baptiſma pertinet,quod Apoſtoli acceperunt in die Pentec. &
quanuis illud eadẽ die vel hora nõ celebretur, propter aliquas
fluctuantes mundi occaſiones:tum propter ſacramentũ,quod
in ſe continet,imitando Chriſti mortem,& eius reſurrectionẽ,
ne membra caput præcedãt,debemus illud baptiſma eidẽ diei,
& dationẽ ſpiritus ſancti eidẽ horæ deputare. *In* baptiſmo.n.
non tantum repræſentatur ſepultura Saluatoris, ſed etiã mors
Chriſti per q̃ baptiſmus plenam recipit efficaciam, & ipſe ho- *Act. 10.*
ra nona emiſit ſpiritum. Centurio quoque,ſicut ex Act. Apoſt.
habetur,eadẽ hora audiuit ab Angelo , Auditæ ſunt orationes
tuæ,& eadem hora à B.Petro baptizatus eſt, & hora nona An-
gelus Dñi venit ad eum,nuntians ei,vt mitteret ad Petrũ , qui
eũ baptizaret.xvj.di.deinde.ij.q.vij.non omnis.Inde ergo mos
inoleuit,vt hora nona fiat baptiſmus ſolennis. Aliæ enim ſunt
huius horæ prærogatiuæ,prout dictum eſt in v.parte,ſub tit.de
nona.Ideò autem ſpiritus ſanctus datus eſt diſcipulis hora ter-
tia,quia fidem S Trinitatis prædicaturi erant,hoc ſabbatum in
titulatur ſabbatum xij. lectionum , quia in primitiua eccleſia
xij.lectiones legebantur,vt dictum eſt ſub iiij.feria dominicæ
aduentus. †Officium autem huius diei,ferè idẽ eſt in pluribus
eccleſiis,cum officio ſabbati paſchalis, & lectiones legũtur an
te baptiſmum,ad inſtructionem baptizandorum,& leguntur ſi
ne tit.prout ibi dictũ eſt.Veruntamen quędam lectiones ibi le
guntur,quæ non hic,& quædam ibi quæ hic præpoſterè tamẽ.
Ibi eſt n prima lectio,In principio,hic verò eſt prima,Tẽtauit,
Item ibi prius legitur,Apprehendent ſeptẽ mulieres,&c.& po-
ſtea ſcripſit Moſes,&c.hic verò econuerſo. Circa quod notan-
dum eſt,ꝙ duo fuerunt patres,vnus ſecundũ carnẽ,ſ.Adã , qui
propter inobedientiam Deo diſplicuit,& in quo omnes pecca
uerunt,& mortui ſunt. Alter ſecundum ſpiritum, ſ. Abraham,
propter obediẽtiã placuit Deo,& eius imitatores liberati ſunt,
& viuunt.De primo agitur in vigilia *Paſchæ*,vnde tunc in pri-
mo legitur,In principio, &c. vbi deſcribitur dignitas hominis
pro quo omnia facta ſunt,vt cauſa eius miſerabilior appareat,
& inde eſt,ꝙ non ſequitur ibi canticum,quia non benè nobis
cãtauit imò per eum naſcimur ad lucem adiicitur tñ lectio, Fa
ctum eſt in vigilia,&cę.in qua per figurã maris rubri agitur de
baptiſmo in quo Ægyptiis ſpiritualibus ſubmerſis,veri filij Iſ-
rael liberati ſunt,vnde ſequitur ibi canticum victoriæ ſeu læti-
tiæ,ſ Cantemus Dño.Sed quia imitatores Adæ ad hoc,vt libe
rentur,primum inſtruendi ſunt in fide,& poſteà in moribus,id
circò primò legitur ibi lectio illa , Apprehendent. in qua de
fide

ſide agitur,& in qua Chriſtus à ſeptiformi gratia ſpiritusſanc apprehēſus oſtēditur,& poſteà illa ſcripſit Moſes,in qua agit de moribus:in hac autem vigilia agitur de patre ſpirituali Abrahā. Vñ legitur tunc prima lectio,ſ. Tentauit Deus Abrah & poſt eam dr̃ canticum lætitiæ,quia nobis benè cantauit, per eius fidē ad gaudiū properamus,vnde dictū eſt ei:In ſemine tuo benedicent̃ oēs gentes. Aiunt † tñ quidā nullū tractum ſequi debere,quia poſt,promiſſionē ſibi factā nullū cecinit canticum Abrahā,quia nullum ſocium cum quo cātaret,habebat ſolus Dei cultor,& peregrinus in terra aliena. Hæc autē lecti benè cōgruit huic diei,quia in effuſione ſpiritus ſancti data e gētibus benedictio,de qua dixit dñs ad Abrahā:In ſemine tu benedicentur,&c. huic etiam rectè congruit oratio. Deus, qu Abrahæ,&c. Secunda lectio eſt:Scripſit Moſes,quæ datur leg declarat q̃ hodie data eſt,& nouā ſignificat,q̃ in cordibus fid liū diffuſa eſt,vñ canticū ſequit̃,in quo ęterna lætitia repromititur. Sed quia veri Abrahæ filij bonos habuerunt mores antè,q ſeptē mulieres apprehenderēt virū vnū,i. antè q̃ Chriſtus ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti repletus,naſceret̃:& poſteà in nouo teſt. per baptiſmum Chriſto coniuncti ſunt, ideò poſteà legitur lectio: Apprehendent ſeptē mulieres virum vnum: qui ſeptē dona ſpiritus ſancti pronuntiant,quæ bonis moribus quēlibet eorum informant:vnde ſequitur canticum, quia bonos mores gaudium comitatur. Quarta lectio,ſ. Audi Iſrael virtutes quæ dona comitantur,inſinuat,vt ſapientiam,prudentiam lumen & pacem,vnde canticum ſequitur,quia pro his,& in his æternaliter gratulabimur:Prima quidem,reſonat hoſtoriam: ſecunda,allegoriam:tertia,tropologiam,quarta verò anagogen. Prima † ergo lectio eſt:Tētauit dominus Abrahā. Sed quid pertinet modò dicere de immolatione Iſaac? Magis enim pertineret ad vigiliam Paſchæ? Reſpondeo,dicitur propter promiſſiones,quæ ſunt ibi,videlicet:Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli:baptizati enim ſunt ſtellæ. Et iterum:In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Hoc enim conuenit baptizatis, qui ſunt verum ſemen,id eſt,veri filij Abrahæ. In lectione verò: Apprehendent ſeptem mulieres,&cę. Per ſeptem mulieres ſignificantur ſeptem dona ſpiritus ſancti,quæ dantur in baptiſmo:alia patent. Poſteà fit † proceſſio ad fontes:ſicut & in vigilia Paſchę:& cantatur Miſſa ſine introitu,quia eccleſia non habet adhuc ſpiritum ſanctum,ſaltem in tanta plenitudine, in quanta expectat eum in craſtino,qui eſt principiū & finis omnis boni. In † vigiliis ergo Paſchæ & Pent. incipit Miſſa à Kyrie eleiſon,ſine introitu,vt dictū eſt ibi:& dicit̃ Gloria in excel. Deo:& hoc

nore Apostolorũ,qui etiã pri⁹,quàm spiritũ sanctũ acciperẽt, rãt iugiter in tẽplo laudãtes & benedicẽtes dominũ. Rursus, quia Angeli gaudẽt de renatis,ideò subiicit,Gloria in excelsis. Posteà sequitur epistola de Act.Apost.† Cũ Apollo,&c.*In quo* habetur,ꝙ Paul⁹ baptizabat baptizatos à Io.i.q.i.dedit.quoniã in spiritũ sanctũ nõ credebãt,dixerũt enim,Sed neq; si spiritus sanctus est,audiuimus. Postmodũ sequitur vnũ allelu-ia,scilicet,Cõfitemini in gratiarũ actione pro baptizatis.quia ab omni peccato liberati sunt.Dicitur ergo hodie allelu-ia,nec dicit flectam⁹genua,qa hoc est ieiuniũ exultationis & lætitiæ ꝑpter resurrectionẽ & ascẽsionem.Sequitur tractus.Sed † quare hoc cũ spiritus sanct⁹ omnia faciat leuia?Ad hoc dicẽdũ est, ꝙ hoc fit ꝑpter baptizatos,qui multos tractus miseriarũ passuri sunt, si vixerint. Postmodũ sequitur Euange.Ioã.13. ca.de promissione spirit⁹ sancti.Si diligitis me,mãdata mea seruate,&c.Credo in vnũ *Deũ*.Non est etiã omittendũ,quia cũ symbolũ hoc deriuatũ sit à symbolo Apostolorũ:fidẽ quam habebant,insinuat offerẽda.Emitte manifestè ad operationẽ spiritus sancti pertinet:qa per eũ renouatur facies terræ ex delicto. Ad maledicta p eũ,domin⁹ benedicitur.Per eũ cœlũ sicut pellis extẽditur,id est,scriptura,vt quasi nihil lateat explanetur:similiter & cõmunio.Vltimo,&c.Ioan.7.ca.ad eandẽ pertinet spiritus sancti operationẽ,qui facit flumina velut aquæ viuæ de vẽtre credẽtis exire,id est,affluentiam salutaris doctrinæ:& est,vt quibusdã placet hęc Missa p benedicamus dño cõcludenda. In † vesperis hi psal.secundũ quarundã ecclesiarũ consuetudinẽ cõcinũtur .Laudate pueri.Laudate dominũ omnes gentes. Lauda anima mea dominum.Laudate dominũ,quoniã bonus est psal.Lauda Hierusalẽ dominũ:eò ꝙ in his psal.laudes Dei magis resonare videntur.*V*bi enim spiritus spirat, organum ad laudes inuitat.

SVMMA.

1 *Pentecoste quid,& vnde dicatur.*
2 *Pentecostes festum an habeat octauas.*
3 *Pentecostes nocturnũ quod habeat lectiones , quótq; psalmos.& n. 4.*
4 *Vita actiua & contemplatiua est in Ecclesia.*
5 *Pentecostes lectiones tres,quid significent.*
7 *Pentecostes Missa,& eius expositio.& nu.11.*
8 *Spiritus sanctus,cur dicatur paracletus.*
9 *Pentecostes festũ cur quinquaginta dieb⁹ à Paschate.celebret.& n.10.*

De die sancto Pentec.

CAP. CVII.

PEntecostes † sicut & Pascha apud Hebr.celebre festũ erat, quod post quinq; decades *Paschæ* celebratur:vnde & voca

bulum

bulũ ſumpſit. Nam Penticoſti,dicitur à Pente,quòd eſt quin &kotos,quod eſt decem.Vocatur enim Pente.quinquageſimu dies à Paſcha,prout iam dicetur. Inter hoc feſtum & aduent domini,cantatur allelu-ia & Gloria in excel. Deo, prout dict eſt in proœ.huius partis,& ſub tit.de vij.diebus poſt Paſcha. circò autem alleiu-ia frequenter cãtatur per totã hebdomad Pent.quia per dies Pentec.eccleſia per baptiſmũ Deo populo congregat,& ideò ſaluti eorũ congaudẽs quouſq; albis vtun tur veſtibus hymnum laudis decantant. Tunc enim ſtantes ramus in ſignũ liberationis eorundẽ,qui per dona ſpiritus ſa ẽti de morte ad vitam reſuſcitari meruerunt.Hac.n. die miſſu eſt in Apoſtolos in linguis igneis. Sanè octaua † Pentec.à qu buſdã celebratur,quia ſicut in ſeptenario hebdomadarũ q pr cedit,intelligitur perfectio bonorũ operũ ſeptiformis ſpiritu ita in octaua intelligatur conſummatio præmiorum,quorũ v trunq; appropriatur ſpiritui ſancto, licet tota trinitas vtrunc operetur,quoniã indiuiſibilia ſunt opera trinitatis, de cõſe.d iiij.cap.ſi Sed quia ſpiritus ſanctus eſt amor patris & filij,& e ſolo amore,hoc dat & dabit nobis domin⁹ idcircò ſpiritui ſan cto aſcribitur.Alij verò non celebrant octauam Pentec. Nan cum ſolùm ſeptem ſint ſpiritus ſancti dona,ſolum ſeptẽ diel fieri debet feſtum Pente.Et ideò Clemens papa dicit in ſua e piſtola decre.extrà de fer.capellanis.quòd hoc feſtũ caret oct uis.Sed pari ratione nec Paſcha deberet octauã habere, niſi ſ lum vnũ diem propter vnitatem.Rurſus hoc feſtum.vij.diebu agitur propter præſentis vitę ſeptenariũ, vel ꝓpter animarur ſabbatiſmũ,vel quia per ſeptẽ ſpiritus ſancti dona corporibu & animabus plena gaudia conferuntur. Vnde ſeptem vltin pſalmi à laudibus intitulãtur,quia per ſeptiformis gratiæ ope rationem gaudia cõferuntur æterna.De hoc dicetur ſub dom nica prima poſt Pentec.Vtrũ Pẽtec.ſit hebdomadaria feſtiuita dictum eſt ſub tit.de vj.dieb⁹ poſt paſcha.In nocte † pentecc leguntur tres lectiones,& dicuntur tres pſalmi cum tribus an tiphonis,ſicut fit in nocte paſchæ ad notãdum vnum eſſe opu totius S.Trinitatis in potentia miraculorum.Quidam tamẽ le gunt nouẽ lectiones,ſicut fit in aliis dominicis, ſed tamẽ can nicum eſt tres duntaxat legere propter ſacramẽtum baptiſmi trium perſonarũ nomine celebrati,vel ob triduanã domini ſe pulturam,cui ſumus in baptiſmo cõſepulti.Rurſus † ideò tre pſalmi cũ tribus antiphonis dicuntur,quia ſpiritus ſanctus tri circa Apoſtolos operatus eſt.Nã veteres inouauit,inouatos c firmauit,& confirmatos ad alios conuertendos miſit:ad prim pertinet,quod dicitur in prima antiphona,Fact⁹ eſt repentè d

coeli

cœlo ſonus ad ſecundũ,q dicitur in ſecũda:Cõfirma hocDe⁹. Ad tertiũ,quod dicitur in tertia:Emitte ſpir.tũ tuũ.Eorũ enim myſterio docti ſunt alij,& ſpiritu ſancto interi⁹ renati,& q in ipſis Apoſtolis duo operatur ſpiritus ſanctus,i.remiſſionẽ peccatorum,& operationem miraculorũ,&c. idcirco illæ antiphonæ terminãtur per duplex allelu-Ia. Verũ ſi diligenter attendere volumus & conferre pſalmos & antiphonas,quæ dicũtur in Paſcha:cum his,quę dicuntur in Pente.alia ratio inuenitur.Nã ibi intra hebdomadã fit variatio pſalmorũ,antiphonarũ & tonorũ.Hic autẽ nec in ipſa die nec in aliis fit variatio:& omnes illæ antiphonæ ſunt vnius toni,ſ.octaui,& eiuſdẽ differentiæ. Ratio autem eſt,quia quaſi duplex baptiſma legimus Apoſtolorum:primum quo perceperunt remiſſionem peccatorũ:nam eos baptizatos eſſe Chriſti baptiſmo:ambigendũ nõ eſt,vt dictũ eſt ſub tit.de vigilia Paſchæ.Secundũ receperunt ad robur virtutũ,& ad operationẽ miraculorũ,&ad repulſionẽ illecebrarũ omniũ ſeculariũ.Primò baptizatus fuerat Petr. cùm ad vocẽ ancillę Chriſtum negauit.Secundò:baptizatus fuit in die Pẽteco.cùm coram Regib.& Principib.non timuit prędicare verbum Dei.In primò ergo multa inſtabilitas & varietas fuit circa diſcipulos.In ſecundo vniformitas & ſtabilitas. In hunc etiã modum in eccleſia Dei duo ſunt ✝ genera bonorũ. ſ. actiuorũ & contemplatiuorũ.Actiua vita conſiſtit in bonis operib.i.in adminiſtratione exteriorum,in qua conſtituti ab amore temporalium non omnino ſeparantur:licet amorem Dei amori tẽporalium prẹferant. Contemplatiua conſiſtit in dilectione & contemplatione.Hæ duæ vitæ per Mariam & Martham ſignificatę ſunt:extra de renu.niſi Mariæ pars dicta eſt optima: iuxta illud,Maria optimam partem elegit, &c. non tamen reprehenditur pars Marthæ : quia & ipſa actiua vita bona eſt, quæ hic inchoatur & terminatur. Contemplatiua verò optima eſt,quæ inchoatur hic,& in futuro conſummatur:in illa tamen eſt multa varietas, & in iſta vniformitas,prout in hac vita eſſe poteſt.Antiphonæ ergo cum pſalm.qui cantantur in Paſcha,pertinent ad vitã actiuam:& idcircò in eis eſt varietas:antiphonæ verò,& pſalmi qui cantantur in Pentecoſt. pertinent ad contemplatiuam vitam : & ideò in eis eſt vniformitas : in prima enim antiphona quæ eſt in Paſcha , cantatur & dicitur: Conſilium meum non eſt cum impijs. Hic dicitur : Factus eſt repentè de cœlo ſonus,&c.Spiritus ſeu ventus veniens , ſolet puluerem à facie terræ deiicere Magna enim eſt differentia inter dona ſpiritus ſancti,quo ſeparantur fideles ab impiis,& donum,quo omnis puluis terrenarum cogitationum , à pectore huma Luc. 10.

huma

humano tollitur, illud ad actiuā vitā pertinet: hoc ad con platiuam. In ſecūda ibi dicitur: Poſtulaui patrem meū, &c. verò dicitur: Confirma hoc Deus, &c. ad omnes quidem fi les pertinet eſſe de hæreditate domini: ſed ad paucos p net eſſe à terrenis cogitationib. ſeparatos, & in hoc cōfirma ne ad terrena redeāt, ſed per conuerſationē eſſe in Hieru cœleſti, & ibi allelu-Ia cantare nō ceſſent, quod hic petitu tertia ibi dicitur: Ego dormiui & ſomnū cepi, &c. Hic dici Emitte ſpiritū tuū, & creabuntur, &c. Omnes fideles & bo vitiis reſurgunt, vel reſurrexerunt, ſicut Chriſt⁹ à mortuis re rexit, quod ibi dicitur: hic verò in paucis renouat facies te i. ratio animę, quod ſit ab omni puluere terrenorū deſideri immunis: ibi ergo, hoc eſt in vita actiua, quę ibi oſtēditur inchoatio: hic aūt, hoc eſt in contēplatiua, quæ hic oſtēdit eſt perfectio & conſummatio: ibi varietas, hic vniformitas: proptereà ibi variantur antiphonæ & pſal. hic non propter h cōſummationē & vniformitatem notandā. Antiphonæ oct toni, & eiuſdem differētiæ: quia octo ſunt beatitudines, qu octaua redit ad caput: nā in prima dicitur Beati pauperes ſp tu, &c. Et in octaua: Beati qui perſecutionem patiuntur prop iuſtitiā, quoniā ipſorū eſt regnū cœlorū. Propter † hāc eād conſummationē notādū eſt, q̄ in quibuſdā eccleſiis celebra octaua Pentec. per hos quoq; ſeptem dies tres quotidie leg tur lectiones: vt vij. fratres tres procurent ſorores, id eſt, ſe dona ſpiritus ſancti, per illos ſignificata tres virtutes, ſcilicet dem, ſpem, & charitatē: prout Greg. proſequitur in moralib Horum enim dierum officia ſeptem donis ſpiritus ſancti ad ptantur, heſternum igitur & hodiernum pertinet ad ſapie tiam, & intellectum, vt ex operib. patet. Per totam etiam ſep manam ſunt ſolennitates ſeruandæ Dicitur enim Gloria in cel. Allelu-Ia. Credo. Ite miſſa eſt, & Te Deum lau. prout in ſ titu. dicetur. Dicitur etiam ad horas capitulum, Dum com rentur. Act. 2. & illud. Spiritus domini. Sapien. 1. capitul. & ill Charitas Dei. Ro. 5. ca. Sequitur videre de officio Miſſæ, & c dem in † die Pentecoſt. celebratur feſtum de aduentu ſpirit ſancti. Viſibiliter enim deſcendit tunc in diſcipulos: & fuit h miraculum & augmentum, quod non potuerunt calumni Iudęi. Reſurrectionem enim & aſcenſionē calumniabantur, ſ hoc non potuerunt facere de aduētu ſpirit⁹ ſancti, quia ex o ni natione, quæ ſub cœlo eſt, conuenerant ad diē feſtū: & tu deſcēdit ſpiritus ſanctus viſibiliter in diſcipulos, ſicut Chriſt promiſerat, & loquebātur omnib. linguis coram omnibus: ideò incipit introitus Sapientię 1. cap. Spiritus domini reple

orbe

em terrarum.i.ecclesiam,quæ dicitur orbis terrarum:sicut
m extra orbem terrarum nihil viuit ad literã:sic extra eccle
n nihil viuit spiritualiter:sequitur,Et hoc quod cõtinet o-
ia.i,spiritus sanctus,cuius bonitati omnia subsistũt, habet
entiam vocis.i.linguarũ:& ita potuit dare & dedit Aposto-
Vnde confusi sunt inimici Christi: & ideò sequitur versus,
urgat Deus,& dissipentur inimici eius:per spiritũ enim san Psal. 67.
m oẽs dæmones cõpelluntur & eiiciuntur. Rursus imple-
orbẽ terrarũ,dũ Apostolos inebriauit,quorũ sonus in om-
n terrã exiuit:de quo sono dicitur in epistola:Factus est re
tè de cœlo sonus:&quoniã orbis terræ per quatuor clima
separatur,ideò quater in introitu allelu-Ia concinitur.Du-
x verò allelu-Ia,quod post epistolã canitur,significat dupli
dam lætitiã,vel sanctũ spiritũ bis Apostolis fuisse datũ.s.de
ra & de cœlo,vel eos spiritu & mẽte psallentes,vel duorum
ulorũ conuersionẽ.Et hoc quod continet oĩa, scientiã ha-
vocis.i.noui,qua mente quisq; loquebatur,vel habet sciẽ-
n hominũ,per quæ,& de quib.potest vox humana variari:
scientiã vocis.i.vocẽ scientiæ, habet. i. facit nos habere, vt
e ipso inspirante Apostoli proferrent cum intelligẽtia pro-
nciarent. Et nota, ꝙ sanctus spiritus † Paraclytos dicitur,
od verbum Græcè,Latinè sonat aduocatus, quod nomen
lio & spiritui sancto ascribitur.Vnde Dominus in Euange.
gabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis. &
nnes in Euãgelio,Aduocatũ habemus apud patrem Iesum
ristum iustum.Dicitur etiã paracletus cõsolator, nam pa-
lisis dicitur Latine cõsolatio.Postmodum sequitur epistola
Act. Apost.2.c.Dum † cõplerentur dies Pentec.dies.s.quin-
gesima à resurrectione: sicut enim quinquagesima die à
cha fiebat Pentec.Iudæorum,ita & nostrum fit,& sicut po-
us Israel quinquagesima die àb immolatione agni pascha-
iue à Pascha quod celebrauerunt in Ramatha, venerunt
montem Dei Oreb,vel Coreb,vel Sinai,quod idem est,tũc
em acceperũt,ita & die quinquagesima à resurrectione Do
i,datus est spiritus sanctus discipulis in superiori cœnacu-
llius aduentum expectantibus: præcipitur enim Leui.23.
n die Pentecostes offerantur noui panes,s.propositionis de
is frugibus,per quod significatur,quod debemus Deo gra
agere ex eo quod eadem die dedit nouam legem, per spi
m sanctum in qua die data est lex vetus. s.quinquagesima
i à Pascha, de quo dicetur in proœ. septimæ partis de do-
cuius debemus laudare Deũ,quod est offerre panem no-
quia etiam lex vetus spiritualiter intellecta, noua est. Et

attende, quoniam agnus immolatus est xiiij. die Aprilis: lex
rò data est xiiij. die mensis tertij. dicitur tamen esse data te
die. Iam enim, vt inquit scriptura, aduenerat tertia dies: & m
nè inclaruerat, & cœperunt audiri tonitrua, die nanque te
descendit Dominus super montem ad dandã legem; & Mo
ascendit ad Deũ, & descendens narrauit omnia plebi: ma
rursus ascendens duas tabulas scriptas accepit. & caue, vt in
cundo mense xxx. duntaxat computes dies secundũ lunã: e
xvj. in mense primo xxx. in secundo, & quatuor in tertio, fac
quinquaginta. Rursus in quinquagesimo anno erat iubileus
nus, qui interpretatur remissionis annus, quia septenis an
rum hebdomadib. i. quadraginta nouẽ an. texitur: in quo cl
gebãt tubæ, omnia debita remittebantur, serui manumitte
tur: & libertas concessa cõfirmabatur, atq; passiones aliena
omnib. restituebãtur: vt dictũ est sub dñica quinquagesima
militer in dieb. Pentec. hunc numerũ post Dñi resurrection
obseruamus suscipientes aduenientem in nos spiritus san
gratiã per quẽ efficimur filij Dei, & virtutũ possessio nobis
stituitur, & remissa culpa, & totius debiti chirographo euacu
to ab omni seruitutis nexu liberi efficimur lxxxv. dist. hũc n
merũ. *P*ræterea iste numerus quinquagesimus resultat ex s
ptenario numero, ducto in seipso superaddita vnitate. Septe
† enim sunt hebdomadæ à Pascha vsq; ad Penteco. & ita cõp
tenter quinquagesima die à Pascha est Pentec. in quo datur s
ritus sanctus, cuius dona sunt septem, quæ dantur ab vno. *I*
dæi enim septenariũ numerum non sine figura in omnib. o
seruant: prout dictum est sub quinquagesima. Ascensio aute
facta fuit quadragesima die, qui est numerus pœnitẽtiæ, & h
competens fuit: quia per pœnitentiam homo fit similis Deo:
hoc est ascendere. Sed videtur, quòd sicut Iudæi ab immolat
ne agni typici quinquaginta dies computando: ibi facieba
suum *P*ẽtecosten, ita & nos quinquaginta dies ab immolatio
ne agni deberemus computare: & sic debemus nostrũ Pent
costen facere in die veneris antè, quã modò facimus quod d
cet computatio. Ad hoc dicimus, quòd non faciebant cõput
tionẽ ab immolatione agni, sed à sequẽti dominica. Vnde leg
tur Leuit. 22. Numerabitis ab vltima die sabbati. i. à domnic
quæ est altera dies post sabbatum Numerabitis dico septe
hebdomadas, vsq; ad alterã diẽ cõpletionis septimę hebdom
dæ: hoc dicit spiritus sanctus per Mosen innuẽs per hoc Pẽte
costẽ Christianorũ, quod semper est in die dñica. Dixit erg
Lucas de die: Dum cõplerentur dies pentecostes, erant om
nes discipuli pariter in eodem loco, i. in consona, & concordi
vnit

ritate, & factus est repentè de cœlo sonus: quia existentib. in enitentia, qui est annus iubileus, & cõpleto pẽtecoste, existẽbus in vnitate datur spiritus sanctus, sed repentè: quia nescit rda habere rerũ molimina spiritus sancti gratia. *In igne* autẽ scendit, quia sicut ignis illuminat & inflãmat, ita spiritus san us illuminat ad cognitionem Dei, & inflammat ad amorem ei. Apparuit ergo in linguis igneis, vt facundi essent in omni nere linguarum. Et quia ipse est lingua, quæ de occulto suæ onitatis verbum protulit, in vterum Virginis, & profert verum in corde hominis, Matt. 10. Vos non estis qui loquimini, d spiritus patris vestri qui loquitur in vobis: ipse enim quos eplet, eloquentes facit. Sequitur: Quasi † aduenientis spiritus hementis: hoc autem dicit quia nullus potuit resistere spiri i sancto, nec Apostolis. Vnde Dominus in Euangelio Mat. Eo dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & ontradicere omnes aduersarij vestri. Et de B. Stephano scriptũ t in Act. quòd non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui quebatur. Quia verò in epistola dicitur: Et factus est repẽtè e cœlo sonus, tanquã aduenientis spiritus vehemẽtis, &c. ideò i hoc repræsentandũ in nõnullis ecclesiis clãguntur tubæ dũ quentia dicitur, venit enim spiritus sanctus in spiritu vehemẽ, quia sicut ventus vehemens proiicit puluerẽ à facie terræ: sic piritus sanctus eiicit à corde hominis omnẽ terrenitatem. Tuis quidẽ vtebãtur antiqui, vt legitur in numeris ad multitudiẽ cõgregandã ad dimicandũ, & ad congratulãdum in diebus stiuis, cum diuersitate tamen sonorum, quarũ vsus fuit tantæ irtutis in iubilo, vt ad crepitũ siue sonum, earũ corruerẽt mu Hierico. hæc siquidem sunt duo testamenta, vel prædicatoes, quibus ad procinctũ fidei populus euocatur ad pœnitenam & lachrymabilẽ cõpunctionem excitatur, ad laudes Dño xhibendas inuitatur. & ad montẽ Sion, & ad ciuitatẽ sanctam Hierusalẽ, & multorũ milium Angelorum frequẽtiã, & ad futuum Dei iudicium prouocatur. Et vide, quia in aduersis & properis tubis clangitur, quia omne tempus conuenit verbo. Vne benedicã Dño in omni tẽpore, semper laus eius in ore meo. De organis dictum est in iiij. parte, sub tit. de sanctis. Tunc etiã x alto ignis proiicitur, quia spiritus sanctus descendit in dicipulos in igneis linguis, & etiam flores varij, ad denotandum audium & diuersitatem linguarum & virtutum. Columbæ tiam per ecclesiam dimittuntur, in quo ipsa spiritus sancti mis o designatur. Post epistolam dicitur graduale in quibusdam cclesiis, quia festum Paschale terminatum est. Tamen in quibusdã aliis, dicitur duplex allelu-Ia, quia spiritus sanctus datus

est geminæ stolæ. Euangelium: Si quis diligit me Ioan. 14. ca manifestè est de spiritu sancto. Postcõmunio est: Factus est Act. 2. c. Quare hoc festum celebratur à Iudæis: quare à Christianis, dicetur in procemio septimæ partis.

SVMMA.

1 *Missa feriæ secundæ post Pentecosten, & eius expositio. & nu. 2.*

De secunda feria. CAP. CVIII.

SEquitur secunda feria, in qua ostenditur quod non tantũmodo est data lex iudæis, sed etiã Gentibus: vnde introitus est: Cibauit eos †ex adipe frumẽti, id est, de intelligẽtia spirituali: & petra melle, id est, melliflua doctrina Christi, saturauit eos: & hoc habetur in epistola: Aperiens Petrus: quæ est Act 10. cap. in qua habetur quod adhuc loquente Petro descendit spiritus sanctus, Vel frumẽtũ Christus est, cuius adeps est spiritus sanctus, quo fideles satiantur, cum spiritu sancto replentur quia etiã satiantur melle: & de petra, est doctrina de Christo procedente, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & sciẽtię Dei. Hic autem propter promissiones, quæ ibi cõtinentur, cõcinitur quater allelu-ia: sicut in feria tertia & sabbato exponetur: de hoc dictum est in tertia Dominica post Pascha Allelu-ia, est, Spiritus Domini. Sap. 1. cap. Aliud. Allelu-ia. Loquebãtur. Act. 2. ca. Euangeliũ verò Ioan. 3. ca. nõ videtur cõuenire spiritui sancto, sed cõcordat epistolæ, ibi enim ostẽditur, quod nõ tãtùm Iudęis, sed etiã Gentibus data est lex, dicens, Sic Deus dilexit mundũ, supple non tantũ Iudæos, vt filiũ suum vnigenitũ daret, & posteà sequitur, Vt omnis qui credit in illum, non pereat. Et nota terribile verbũ, ꝙ qui nõ credit in eũ, iã iudicatus est. Pręterea per hoc quod de dilectione mẽtio fit, spiritus sanctus, qui amor est, satis exprimitur. Postcõmunio est, Spiritus †sanctus. Ioa. 14 c. Et est sciendũ ꝙ per totã hãc septimanã in Missa sunt solennitates seruãdę: vt Gloria in excelsis. Credo. Ite missa est. Te Deum, & allelu-Ia, vt baptizatorũ saluti congaudeamus, & vt futuræ lætitiæ plenitudinem figuremus. Postremò, notãdũ est ꝙ Dominus nõ prędicauit Gentib. per se, sed per Apostolos, Vnde Ite, baptizate oẽs in nomine patris, & filij, & spirit⁹ sancti, sicut Isaac iunior filio suo nihil præcepit de offerendo sibi cibum, vt benedictionẽ acciperet, sed per operationẽ Rebeccę primatũ benedictionis accepit. & qa hæc facta sunt Dei occulto iudicio: ideò officium huius feriæ secundæ pertinet ad consilium, quod est donum spiritus sancti.

SVMMA.

1 *Missa feriæ tertiæ post Pentecosten, & eius expositio. & num 2. 3.*

De

De tertia feria. CAP. CIX.

SEquitur tertia feria:&quia ſpiritus ſanctus † non datur,niſi per miniſtros,ideò in tertia feria dicitur introitus in pſona Prælatorum : Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ:in quo ia per geminã dilectioné ad fidẽ pertingimus Trinitati,ideò inquies cõcinimus allelu-ia: & eſt ſenſus,Accipite iucundi-tem gloriæ id eſt,ſpiritũ ſanctũ:quia vos glorificabit & cla-ficabit,vt quiſq; de ſe dicere poſſit quod dicitur in cõmunio-:Spiritus qui à patre procedit,ille clarificabit.Sequitur † epi-la:Cùm audiſſent Apoſtoli. Act.8.c.vbi ſequitur: Tũc impo-bãt manus ſuper illos,& accipiebãt ſpiritum ſanctum : quia impoſitione manus accipiebãt ſpiritũ ſanctũ. Euangeliũ Io. .cõcordat epiſtolæ,vbi dicitur:Qui non intrat per oſtiũ,&c. enim intrat in eccleſiã qui nõ intrat per eos,qui ſunt oſtiũ, er Chriſtũ & Apoſtolos:nam hæretici nõ dãt ſpiritũ ſanctũ, i inquantũ cõueniunt cum eccleſia:& quoniã Apoſtoli & eo ſucceſſores hæreſiarchas in ſpiritu fortitudinis ſunt aggreſ-& agrediuntur:ideò officium † hodierum pertinet ad fortitũ hẽ,quæ eſt ſpiritus ſanctus ſcilicet donum. Rurſus ſpiritus ctus oſtiarius eſt,qui per oſtiũ introducit ad patrem: quod am in offertorio canitur , portas cœli , id eſt , Apoſtolorum ipturas aperiet. Poſtcommunio eſt : Spiritus qui à patre, an.9.

SVMMA.

Ieiunij formam Apoſtoli nobis tradiderunt.
Feria quarta poſt pentecoſten,habet quatuor tempora.& nu.3.
Miſſa feriæ quartæ poſt pentecoſten.& eius expoſitio.& nu.5.

De quarta feria. CAP. CX.

SEquitur quarta feria,in qua fiunt ieiunia quatuor tempo-rũ.Apoſtoli nãq; † nobis exẽplum ieiunãdi hoc tẽpore re-liquerũt:qui poſt ſuſceptũ ſpiritũ ſanctũ, ſicut mẽtes auer ãt à cæteris mũdi illecebris:ſic&ab epularum appetitu:licet im quandiu cum illis fuit Chriſtus nõ ieiunarẽt , poſt abla-nem tamen eiusſpõtaneis ſe ſubdidere ieiuniis.Spõſo enim lato,eis ieiunãdum erat,ſicut Dominus prædixerat. Quãdo onſus auferetur ab eis,tunc ieiunabunt:Vnde repleti ſpiritu ncto,ſpõte ieiunare cœperunt:quocirca in præcedenti ſecun feria quidam æſtiualem inchoant quadrageſimam.Alij † ve ſanius hodiernum ieiunium autumant eſſe huius temporis adrageſimæ initium,cui quidã terminũ ſtatuunt in feſtiuita ſancti Ioãnis Baptiſtæ,ſiue ſex habeat hebdomadas, ſiue nõ. rtij feſtiuitatẽ ſancti Ioannis includunt:& eò vſq; ieiunan-s ſine termino præfixo procedunt,donec ſenarium cõpleant

numerũ. Hanc quadragesimã probat Hier. nõ esse necessitat
sed voluntatis dicẽs: Nos vnã facimus quadragesimã, illi tr
quasi tres passi fuerint Saluatores: nõ ꝙ per totum annum ie
nare non liceat excepto Pentec. sed quia aliud est necessitat
aliud voluntate munus offerre. Sed hoc dicit Hiero. cõtra M
tanum, hæreticum, qui apud suos tribus quadragesimis statu
ieiunãdum: & dicitur hoc † ieiunium ęstatis quod est ieiuniu
exultationis, in quo genua non flectimus: imò cantica lætit
dicimus, vt dictum est sub iiij. feria tertiæ hebdomadæ aduẽ
tus. Hoc autem ieiunium statutum est ab ecclesia in tali tẽ
pore, quia qui in se sentit gratiã S. Spiritus, leuiter & cum ga
dio ieiunat, & etiã quia super ieiunãtes descẽdit spiritus sanc
visibiliter, & ideò incipit introitus, Deus cũ egredieris in co
spectu populi tui, &c. Egreditur autẽ Dñs quãdo aliquo sig
visibili, venit ad auxilium hominum. Egressus verò est, cùm
dit nobis filium suũ, qui venit pandẽs iter ante nos: vt dicit
Micheæ 2. Tunc egressus est etiã per spiritus sancti missione
quãdo visibiliter descẽdit super Apostolos, & quia per hoc d
sipati sunt inimici, ideò sequitur versiculus: Exurgat Deus,
dissipentur inimici eius, &c. Sequitur in quibusdã ecclesiis l
ctio de principio sapientiæ, s. Diligite iustitiã, qui iudicatis te
ram: vbi ostenditur qualiter poterit haberi spiritus sanctus, i
spiritus sanctus disciplinę effugiet fictum. j. q. j. saluator. & in f
ne dicitur: Spiritus Dñi repleuit † orbem terrarum, &c. Postm
dum sequitur epistola: Stans Petrus, &c. Act. 2. in qua ostend
tur, quod super ieiunãtes descendit spiritus sanctus: & ibi seq
tur: Non enim isti sunt ebrij, sicut vos dicitis, cùm sit hora di
tertia: sed hoc est quod dixit Dominus per Prophetam Ioe
Effundam de spiritu meo; super omnem carnem, & prophet
bunt filij vestri, & filiæ vestræ, &c. In aliis verò ecclesiis dic
tur prima lectio, Stans Petrus. & postmodum epistola, Per m
nus autẽ. Act. 5. c. Duæ itaque lectiones leguntur, quia duo p
puli ad fidem conuertuntur, vel quia ordinandi in vtriusq; t
stamenti pagina imbuuntur. Sequitur allelu-ia, quia est ieiun
exultationis, vt dictum est, & dicunt quidam, Pater, cùm esse
Io. 18. Sequitur Euãgelium Io. 6. c. Nemo venit ad me, nisi p
ter, qui misit me traxerit eum, scilicet per spiritum sanctum.
post sequitur, Patres vestri manducauerunt manna, & mort
sunt, qui manducat ex hoc pane viuet in æternum, quia egre
sum est coram Christianis manna spirituale sicut antè cora
Iudæis, sed temporale manducantes & corporale, mortui sun
Qui verò mãducauerit spirituale, non morietur morte, scilic
incredulitatis siue gehennali, vnde patet ꝙ elegantius egress

Dominus coram nouo populo,quam coram veteri. Cómu-
o est:†Pacem,&c.Et est *Ioan.* 14.cap.Et attende,ꝙ officium
ius quartæ feriæ prædicat scientiam,quæ est donum spiritus
ncti,qui vsque adeò sanctos illuminat,quòd de quinq; libris
osi paucisq; Prophetarum scripturis librorum , copia creuit:
od mysticè innuit nobis euangelium , de quinq; panibus &
obus piscibus.quod hodie in quibusdam Ecclesiis legitur.

SVMMA.

Feria v.post Pentecostẽ,non habet officiũ propriũ Et vnde mutuetur.

De quinta feria. CAP. CXI.

SEqu itur v.feria,quæ secundum aliquas Ecclesias † non habet introitum propriũ:sed quia dñs descendit in die domi-
nica per missionem spiritus sancti.& v.feria ascendit in cœ
m:ideò diei dominicæ & v.feriæ communis est introitus. A-
ominica ergo mutuatur,nec habet proprium , vt à sabbato in
bbarum septẽ sunt duntaxat officia , septẽ donis spiritus san-
i deputata.quidam tamen,& huic officio mutuato nõ incon-
uè donũ adscribunt:huiusmodi adscriptiones nõ à sabbato,
d à dominica facere incipiẽtes. In dominica etenim ponunt
iritum sapientiæ:in ij.feria intellectus,in tertia cõsilij,in quar
fortitudinis,& in hac quinta spiritum scientiæ qui dat scruta
profunda:sicut cãtatur in allelu-ia:Spiritus omnia,&c.*In*† q
usdam verò Ecclesiis cãtatur introitus,qui ĩ seq.dicitur,feria,
Repleatur os meum laude tua. Aliquæ verò ecclesiæ habẽt ꝓ
iũ officium,scilicet Deus patrum nostrorum, da nobis spiri
m gratiæ,&c. In quo Ecclesia orat filiis suis dari spiritũ san-
um ad remissionem peccatorũ:& ad facienda miracula:& qa
r spiritũ sanctũ fiunt miracula,ideò habetur in epistola:Phi-
ppus,&c. Quæ est Act.8.c.ꝙ Philippus multos claudos sana-
t & spiritus immundos eiecit:& factũ est gaudium magnũ ĩ
a ciuitate,scilicet Samariæ. Et quia per spiritũ sanctũ omnia
ta fiunt,ideò sequitur Euangelium. Luc.9. c. Cõuocatis Iesus
uodecim discipulis suis,dedit eis potestatẽ super omnia dæ-
onia.& post:Non feretis virgam neque peram, &c. Quæ fieri
on possunt,nisi spiritus sancti abundantia habeatur.

SVMMA

Feria sextæ post Pentecosten, Missa:eiusq; expositio.& nu.2.

De sexta feria. CAPVT CXII.

SExta † feria est introitus:Repleat os meũ laude,vt possim cantare allelu-ia:qa qui gaudet ore:& corde,potest ieiuna-
re ieiunio exultationis.Et qa est dies veneris ĩ qua pass⁹ est
omin⁹,& spiritus sancti:ideò dicit Pet.in episto. Aperiens.Act.

2.Quę in quibusdã ecclesiis legitur, ꝙ Christus suscitatu à spiritu sancto. Vnde ibi habetur, Suscitauit Iesum solutis lorib. inferni, sicut sctiptum est, Non dabis sanctum tuũ vi re corruptionem, in quo significata est illa spiritus sancti o tio, quia synagoga nunc mortua pietate resurget, postquam nitudo gentiũ eadem introierit pietate. Prædicat ergo hoc cium pietatẽ. Posset etiam pertinere ad spiritum timoris, pr quòd dicitur in Euangelio Et repleti sunt timore, & extasi, †In quibusdã ecclesiis legitur lectio, Exultate filię Syõ, qua Ioelis 2.c. Et quia per spiritum sanctũ fiunt miracula, sequ euãgeliũ, Factum est. Luc 5.c. de paralitico sanato. Et quia pter hoc debet laudari Dñs. Sequitur offertorium Lauda a ma mea Dominum. Communio, Spiritus vbi vult spirat.

SVMMA.

1 *Sabbatum post pentecostẽ, vnde missam auspicetur, & eius expos nu. 2. 4. etiam mystice nu. 5. 6. 7.*

1 *Ordines celebrantur & conferuntur sabbato post Pentecosten.*

8 *Quadragesima terminatur sabbato post Pentecosten.*

De Sabbato.

CAP. CXIII.

IN† sabbato est introitus, vt charitas Dei diffusa est in co bus nostris, ad Rom. 5.c. Et cõpetit spiritui sancto, qui est c ritas, & etiã diei sabbati, quia in sabbato futuræ quietis m ximè, diffundetur, vt qui igniculus est in Syon, camin⁹ sit in H rusalẽ. Et sequitur versus. Dñe Deus salutis meæ in die clam bo, & nocte coram te. Ille enim in quo diffusa est spiritus sa cti gratia, laudat Deum in prosperis, & in aduersis. Sequitur pistola, Iustificati. &c. ad Rom. 5.c. in qua habetur de huiusm di diffusione. Quia. n. Charitas Dei diffusa est, nõ permittit ea Paulus intra fines terræ promissionis tantum coarctari, im ostẽdit quod non tantum Iudæis, verùm etiã Gentib. datus e spiritus sanctus, dicens ipsis Iudæis. Vobis oportebat primù prædicari, sed qa repulistis verbũ Dei, & vos indignos fecist vitę æternæ, ecce conuertimur ad Gentes. extra de renũ. ni §. propter. in aliis verò ecclesiis dicitur epistola, Cõuenit† vni uersa ciuitas, &c. Act. 13. Quia ergo in gẽtib. datus est spiritu sanctus, ideò sequitur allelu-ia. Laudate dñm omnes gentes. i hoc enim ieiunio non tacentur cãtica lætitiæ propter reuere tiã festi. Nec secundum Nicen. concilium lxxvj. di. de ieiuni de consec. dist. iij. quoniam genua flectimus, sed stantes oram propter neophytos gaudentes, ꝙ à peccatis surrexerunt. in ã liis ecclesiis dicitur: Repleti sunt omnes, Act. 2.c. Et spiritus d mini ornauit cęlos. Iob 37.c. Posteà sequitur euangelium, Su

gen

ens Iesus.Luc.4.c.De socru Petri sanatã quæ significat syna-
ogã,quæ sanata est à Petro ab infidelitate:& perfectius per fi
ẽ ipsius sanabitur in futuro:& sic conuenit cũ epistola.Fiunt
utẽ † hac die ordines:quia super ordinandos descendit spiri-
us sanct⁹:& etiã super ieiunantes & ideò dicũtur quatuor le-
tiones ante lectionem Danielis:prout dictum est sub quarta
eria tertiæ hebdomadæ aduentus.Prima est de principio libri
apientiæ:in qua ostenditur quib.datur spiritus sanctus,& qui
⁹nõ.s.illis,qui sentiunt de domino in bonitate,&in simplicita
e cordis quærunt illum.† In aliis verò ecclesiis prima est de
oele 3.c.Effundã de spiritu meo super omnẽ carnẽ quia sicut
pirit⁹ sanctus super Apostolos descendit visibiliter:ita super
rdinãdos descẽdit inuisibiliter,secunda est:Locutus est:quæ
st Leuit.23.c.tertia est:Dixit Moses:quę est ĩ Deut.26.c.quar
 est:Dixit Dñs ad Mosen quæ est Leuit.26.cap. Offertorium
st Intonuit dominus.Postcommunio verò Non vos relinquã,
c.de effusione spiritus sancti loquitur.Potest etiam dici quòd
roc † officium figurat duorũ concordiam populorũ: Iudæi vi
elicet & Gentilis.Hi sunt duo cæci,de quib. dicitur in euan-
elio,;quòd sunt illuminati à Christo,de qua cõcordia loqui-
ur Paulus in epistola ad Iudæos & Gentiles, dicens iustificati
 fide pacem habeamus ad Deum per dominum nostrum Ie-
um Christum.Sed quia pax & concordia vera non fit nisi per
haritatem ideò præcinitur in introitu : Charitas Dei diffusa
t,in qua ter ponitur allelu-Ia:quoniam ad fidem Trinitatis
ruenitur per obsequia charitatis Lectiones etiam ad ieiu-
um pertinentes.attestantur operationem & gratiam spiritus
ncti,vt prima:Effundam de spiritu meo.& secunda:Locutus
t.vbi dicitur:Numerabitis septem hebdomadas vsque ad al-
ram diem expletionis. Hebdomadæ septem præsentem in-
unt festiuitatẽ,quę olim dicebatur festiuitas hebdomadarũ:
quia postquam gentes intrauerint reliquiæ saluabũtur:ideò
unc flentibus & sponsum expectantibus dicit Dominus † in
stcommunione : Non vos relinquam orphanos:quia igitur
ec concordia fiet imminente die iudicij qui etiam electis e-
 causa timoris : ideò hoc officium pertinet:ad timorem: vel
ia timor introducit charitatem:licet charitas foras mittat ti-
orẽ.de pœn.dist.ij.sicut cæca. Et attende,quia secundum Au-
st.in ordine officium istorum descendendo computamus:
ordine verò paschalium ascendendo:quia per hæc discensus
ritus sancti ad nos, per illa noster ad ipsum significatur a-
nsus. Et † caue,quia præter præmissa officia ad ieiunium
tinẽtia,quæ in quarta,& in sexta feria,&in hoc sabbato ex-

posuimus, aliæ quidem lectiones & euangelia in eisdem die inueniũtur, quę fortè solennitati magis appropinquare vidẽtu sed tamen hæc & illa gratiam spiritussancti personant & ope rationem. vnde quidam hodie non incongruè duas missas ce lebrant vnam in tertia, de festo, cum Gloria in excelsis, & Cr do. aliam in nona de ieiunio sine Gloria in excelsis: in qua sun clerici ordinãdi, qui meritò in hac hebdomada ordinantur, Sancti spiritus dona percipere mereantur. †Et memento, quo hac die terminatur quadragesima: & ideò hodie frequẽtatur & cantatur pro graduali allelu-ia: nec flectuntur genua: pertine enim ad octauã. Generale quidẽ est, quod quoties de tẽpore i die gratię materia laudis assumitur, aut dies ad octauã refertu genua nõ flectim⁹: sed in orationib. stãtes collatã nobis grati & conferẽdã gloriã profitemur, vt cum olim essemus serui cur ui, nũc fracto iugo incedamus erecti, vt in dominicis dieb. & sanctorũ natalitiis & paschalib. inclinare tamẽ capita possimus & mulieres deuotas ad monumentum imitemur.

SVMMA.

4 *Trinitatis festiuitas, cur sequatur paschatis & Pentecostes ferias.*
2 *Antiphonis, addantur versus quarundam festiuitatum*
3 *Tropus, quid.*
4 *Trinitatis missa eiusque officium, & illius expositio. Et n. 5.*
6 *Alchuinus, Caroli præceptor officiũ Ecclesiasticũ ab Attila rege cõfo*
7 *Trinitatis festiuitas, variè & diuersimodè celebratur (sum restitui*

De die dominica sanctę Trinitatis.

CAP. CXIIII.

IN †plerisq; locis, in octaua Pente. fit festũ S. Trinitatis. Pos quam, enim celebrata est festiuitas patris, in natiuitate: qui natiuitas dicitur festiuitas patris, & postquã celebratũ est fe stũ filij in Pascha, & festum spiritus sancti in missione ipsi⁹, me ritò in octaua Pente. fit festum eorũ. s. Trinitatis, vt ostẽdatur, q tres personæ sunt vnus Deus, & hęc est prima causa, quare cele bratur festũ trium personarũ diuinarũ simul. Secunda causa est, quia ad inuocationẽ S. Trinitatis datur in baptismo spiritus sanctus, Vt præmissum est. Tertia causa est, vt ostendat Eccle sia filiis suis illum, à quo sunt omnia bona, cuius habet imagi nẽ, & cuius debet habere similitudinẽ videlicet Dei & S. Trin tatis, quam semper laudare debemus, & qa tota intẽtio est lau dare ipsum: ideò in quibusdã ecclesiis in singulis antiphonis laudũ pręponit᷑ versicul⁹, qui laborẽ significat ad ostendẽdũ, q toto labore totoq; nixu debem⁹ nos vertere ad laudãdũ Deũ & sanctã Trinitatẽ, & eodẽ modo fit ĩ quibusdã ecclesiis ĩ festo B. Mariæ in antiphonis laudũ, pro eo, quia ipsa se totã vertit in

laudem

udem Dei. Vnde tunc in euãgelio dicitur, Maria autẽ cõserua
at omnia verba hæc cõferens in corde ſuo, & quia ipſa priui-
giata fuit in virginitate, ipſa enim eſt virgo virginũ, in anti-
honis quoq; de B. Laurentio & de B. Paulo, & de B. Stephano
æponuntur quidam verſus antiphonis, ad maiorẽ laborem
ſtãdum, quẽ in ſuis martyriis ſuſtinuerunt. Beatus enim Lau
ntius grauius cæteris paſſus eſt. Vnde B. Sixtus dixit ei, Maio-
tibi debentur pro Chriſti fide certamina. Beatus verò Pau-
s plus cæteris laborauit prædicãdo, & B. Stephanus pro Chri
fide prim⁹ martyr extitit, ſed in hoc eſt differẽtia, quia in no
urnalib. antiphonis tantum de B. Laurẽtio pręmittuntur, quia
ſſio ſua de nocte cõſummata eſt, vnde dixit, Mea nox obſcu
m non habet, & iterum, Non eſt inuenta in me iniquitas, &
a apparet, quòd totus fuit ſacrificium laudis. Vnde ſemper
cebat Gratias tibi ago Domine. Manè verò corpus eius
nditum fuit, & ideò tantum nocturnalib. & non laudum an-
phonis verſiculi pręponuntur. †Rurſus, quia verſus laborem
boni operis fructum ſignificant, prout tactum eſt in proœ. v.
rtis, meritò in dictorũ ſanctorũ natalitiis ſpecialiter pręmit-
ntur antiphonæ, ad notandum ꝙ ipſi excellentius labores &
onorum operũ fructus ſuis natalitiis & martyriis pręmiſerũt.
em in quibuſdam eccleſiis antipho. de martyrio B. Petri præ-
ſterè pręponuntur ver. ideò, quia ipſe petiit, vt in cruce ca-
it ſuum ad terram verteretur. Hi autem verſus tropi vo-
ntur quaſi laudes antiphonas cõuertibiles. tropos enim † Grę
, cõuerſio dicitur Latinè, quia ergo ſemper ſanctam Trinita
m laudare debemus, ideò ad miſſam dicitur introitus. Bene-
cta † ſit S. Trinitas, quem Alchuinus ſumpſit de Thob. 12. Poſt
odũ ſequitur epiſtola de Apoc. Vidi oſtiũ apertũ in cœlo, &
circuitu ſedis. i. Eccleſię, quę eſt ſedes Dñi, mare vitreum. i. ba
iſmum, in quo ſubmergũtur omnes Aegyptij. i. omnia pecca-
. Et no. quia dicit mare vitreum propter corporis fragilitatem
perſpicuitatem, quam recipit in baptiſmo, & eſt in circuitu,
uia ad Eccleſiam venire non poſſumus, niſi per baptiſmum. ſe
uitur, Simile cryſtallo quia qui prius erãt aquę fluxibiles, ſunt
er gratiam in baptiſmo acceptam firmi, ſicut cryſtallus, quæ
t ex aqua congelata, & diuturno gelu in naturã lapidis conſo-
data. Et hęc eſt vna cauſa, quare in hac die legitur hęc epiſto-
, † quia in eo dicitur de baptiſmo, in quo per inuocationem
rinitatis dantur ſeptem dona ſpiritus ſancti. Secunda ratio eſt,
uia in ea inuitamur ad laudes Trinitatis, cũ ibi ſequatur, quòd
nimalia plena oculis & antè & retrò. i. prælati dabant gloriã, &
onorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, Viuenti in
ſecula

ſecula ſeculorum.Sedens autē ſuper thronum, eſt Deus tri
tatis. Vnde ſequitur. Et procidebāt vigintiquatuor ſeniores
facies ſuas mittentes coronas ante eū,hoc ſignificat quod o
nia bona noſtra debemus attribuere ei. itaque omne illud
quo meremur coronam,ſequitur & non habebant requiem
centia,Sanctus ſanctus ſanctus,& ideò in introitu,& in aliis
ficiis toties repetitur. Benedicta ſit S. Trinitas,& propter h
Eſa.6. reſponſorium ſiue etiā graduale,quod reſpondet epiſtolæ e
Benedictus es Domine,qui intueris abyſſos.Dan.3.cap.Verſ
eſt,Benedicite Deū cœli.Thob.12.ca. & allelu-ia. Benedict
es Domine,&c.offer.Benedictus es Domine. Et poſtcommu
nio,Benedicimus Deū cœli,&c.Thob.12.ca.Euange. eſt. Er
homo ex Phariſæis Nicodemus, in quo habetur de baptiſm
qui in inuocatione S.Trinitatis ſanctificat baptizatos. In ali
verò eccleſiis dicitur epiſtola,Gaudete perfecti, quæ eſt ad C
rin.vlt.cap.Et in aliis dicitur. Vidi oſtium, quæ eſt Apoc.4. E
euangelium,Cum venerit paracletus.Ioan.14.cap. Sciendum
†eſt quòd hiſtorias de ſancta Trinitate,& de inuentione S.St
phani cōpoſuit ſanctus Stephanus Laudicen.Rurſum cum At
tila rex,qui Chriſtianos perſecutus eſt, verè omnia volumin
Chriſtianæ religionis deſtruxiſſet, Alchuinus magiſter Caro
& Ludouici filij eius,rogatu Bonifacij archiepiſcopi Magunti
ni,multa de eccleſiaſticis officiis conſcripſit.Vnde & Magunt
concilio approbante,vt habetur de conſecr. di.v. inſtituit,ꝙ
feſto Paſchæ,vſque ad dominicam iſtam, tres tantū dicerentu
lectiones,& hac die de Trinitate cantari vſque ad dominicam
ſequentem,& tunc incipere,Domine in tua miſericordia, &c
Et compoſuit officium de Trinitate,videlicet reſpōſorium, an
tiphonas,miſſam & ſequentiam,quæ omnia obtulit Alexand
Papæ.Ille verò reſpondit,non eſſe celebrandum feſtum,de Tr
nitate,ſicut nec de vnitate.Nam ſingulis diebus fit feſtum Tri-
nitatis,& vnitatis:quia ſemper dicitur,Gloria patri & filio & ſpi
ritui ſancto,& præmiſſas hiſtorias,& officium non admiſit.ex-
trà de fer.capitul.ij.Verùm ſuperueniente hæreſi Arriana ferè
fuit fides Trinitatis extincta,ſed Hilarius,Euſebius,& Ambro
ſius reſtituerunt.Conſenſit igitur eadē de cauſa Greg.magnus,
vt de trinitate ſpecialia cantaremus, & Eccleſias in ipſius ho-
norē ædificaremus.†Exinde ergo eſt,ꝙ de hiſtoria trinitatis in
uenitur varia conſuetudo.Alij nanque non vtuntur ea,ſequen
tes reprobationē Alex.Papæ.Sed in qualibet dominica ab octa
ua Pentec.vſque ad aduentum cantant in nocturnis nouum re
ſponſorium de trinitate:niſi feſtū aliquod impediat vt eā con-
fiteātur,per q̃ ſaluantur:& in miſſa allelu-ia eam hilariter pro-

fitentes.

ntes: vt dictũ est sub quarta parte, sub tit. de allelu-ia. Alij ò vtuntur ea, cantantes eã in hac prima dominica, sequentes mam institutionẽ Alchuini. Alij ponunt eam in fine tẽporis linationis, scilicet in vltima dominica: videlicet antè domiã de aduẽtu, sequentes vltimam probationẽ Greg. Romani: o nunquã de trinitate celebrãt festum: nec etiã has octauas unt, sed in prima dominica post Pentec. incipiunt historiã: parate, seu De⁹ omniũ. Alij verò celebrãt hodie de octaua, cet de spiritu sancto, & ponũt eandẽ epistolam, & idẽ quod diximus euangeliũ, propter baptismatis sacramẽtũ, cęteris eruatis, sicut in die Pentec. Celebrant autẽ octauã ad innuẽ n perfectionem, vel consummationẽ operum sancti spirit⁹. eptẽ enim dies operatio gratiæ septiformis: in octauo verò mmatio declarat. Et quoniã in octaua redit ad caput, ideò nia sicut in die festo à vespera in vespetã: in ipsis vesperis & nocturnalibus psalmis obseruãt. De his octaui Aug. dicit: ebrationẽ octauarũ feriarũ noui hominis celebram⁹. Baptis neophytorũ licet ĩ sabbato peragatur: ad illũ tamẽ baptis n ptinet, quẽ Apostoli susceperũt in die Pẽtec. cui⁹ octaua dominica sequens. Qui verò ponũt historiã: Præparate, seu s omniũ: melius faciunt, quia Romanã sequuntur Ecclesiã tæ peregrinationis recolẽtes, & percurrẽtes historiã. Nã per agesimã significam⁹, expulsionẽ generis humani de patria disi: per quadragesimã seruitutẽ populi sub Pharaone: per ha immolationẽ agni: per quadragínta dies Paschales, qua inta annos in deserto: p Rogationes, terræ promissionis in ionem: per septẽ dies Pentec. in quibus septẽ dona diuidũtᵉ datæ diuisionẽ, per tẽpus, quod ab hodie sequitᵉ, significa opuli afflictionẽ, & gubernationẽ factã p iudices & reges ꝗ; sequũtur quatuor libri Regũ, prout in sequẽti tit. dicetᵉ.

SVMMA.

bri Regũ legũtur post Pẽtecostes octauas. Et cur ita. ibid. & nu. 2.
uid nobis in hac militia proponitur in exẽplum & typũ virtutis,
ul nobis est exemplo.
uid funda, quid significet.
ãgelium dominicæ primæ, post Pentecosten. Et eius interpretatio.

De prima dominica post Pentecost.

CAP. CXV.

Ic † dicẽdum restat de prima dominica post Pentec. ꝗ est vna de principalib. dominicis: & incipit hic quartum tem pus peregrinationis, quia sumus in via veniendi ad patriã, a hostes habemus prius, quã illuc perueniam⁹, scilicet car mundũ, & diabolũ: ideò legitur de libris Regum, in qbus

agitur

agitur de bellis & de victoriis, vt inuitemur ad pugnandū for
ter contra hostes, vt victoriam habeamus, sicut Iudæi de Phi
Ephes. 6. stęis, & tandē gloriemur in cœlis, quia nō est nobis tantū luct
aduersus carnem, sed etiā aduersus aereas potestates, vnde pri
mò dicimus in vesperis Benedictus dn̄s Deus meus, &c. Hist
ria est, Deus omniū. Seu secundū Rom. præparate. Sed quia be
lum sine discretione nō benè geritur, ideò sequenti tēpore su
iunguntur libri Salomonis, Item, qnia insurgunt, vitia, contr
quæ necessaria est patiētia, ideò subsequenter subiungitur hi
storia de Iob. rectè ergo inuitamur ad pugnā quia postquā di
gni sumus in numero iustorum haberi, per librū numeri iar
perlectū, & in statu perfectionis per nouā legē, scilicet Deute
in quo habetur, Diliges dn̄m Deū tuū, ex toto corde tuo, & e
toto anima tua. & sumus sub Iesu per librum Iosue: & sub Iu
dicibus, id est, prælatis per librum Iudicū, & sumus sine acce
ptatione personarum, per librū Ruth, quę fuit Moabitis, resta
tamen pugnare, quia tunc magis tētat diabolus, & sic ordinan
tur † libri Regum, in quibus tractatur de bellis ipsorū ad alio
libros. Adaptatur etiā & aliter primæ quatuor dominicæ qua
tuor libris Regū, prout dicetur sub iiij. & sub vij. & sub xv. do
minicis. Leguntur autem in tali tempore & post missionē spiri
tus sancti, & post festum trinitatis, quia quando accipimus gra
tiam spiritus sancti, ex tunc sumus similes Deo, & filij sumu
summi Regis, & per consequēs sumus Reges. Vnde in Apoc. F
cit nos Reges & Sacerdotes Deo, & patri suo, &c. Pe. in canoni
ca. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, &c. Extra d
sac. vnct. ergo cùm simus reges, & habeamus aduersarios, no
restat nisi vt regnum nostrum defendamus, quia ex hoc nobi
inuidet diabolus, quia ad illud regnum sumus assumpti, vnd
fuit deiectus, & ideò nobis grauis imminet pugna. Nempè o
stenditur nobis † Dauid in exemplum, qui vicit per humilita-
tē, & per iucunditatē mentis, & vnctus fuit ter. Primò à Sam
el, in Bethleem in signū regni. Secundò, super domum Iuda, i
regem super tribū Iuda, à viris Iuda, in Ebron. Tertiò, iteru
in Ebron, & in cōfirmatione regni super totum Israel. Simili-
ter nos si benè pugnabimus ter inūgemur. Primò in baptism
in signum regni. Secundo, in cōfirmatione. Tertiò in paradiso
quando regnum nostrū confirmabitur. Saul † nobis proponi-
1. Reg. 6. tur in exemplum qui per inobedientiam amisit regnū. vnde n
simus inobedientes sicut ipse fuit, ne perdamus regnū æternū
Dauid autem fuit humilis in omnibus operibus suis, ꝙ patet,
quia cū luderet corā arca Domini indutus Ephod lineo, dep
sitis regalibus vestibus despexit eum Michol filia Saul, dicēs ei
quod

nudatus fuerat ſicut vnus de ſcurris, & ille reſpōdit : Iudam vilior fiam ante dominum, qui elegit me, &c. Item quando venit ad eū Natham propheta & redarguit eū de peccato ſuo publicè pœnituit. Item iucunditatem mentis habuit: & omnia bona à ſe facta ad Deū retulit, vnde de eo cantat ecclesia, præualuit Dauid in Philiſtæum in funda & lapide in nomine domini. Ecce exultatio in Deo. Non enim in ſe confidebat. Funda † Dauid, eſt prædicatio, per quam fundam prædicationis eiicitur diabolus de cordibus hominum, cum per duram reprehenſionem incutitur timor, & concipitur pœnitentia: lapis verò dura reprehenſio eſt, quia ergo huiuſmodi victoria habetur per humilitatem, ideò ad miſſam incipit introitus. Domine in tua miſericordia ſperaui. Ecce humilitas Dauid, exultauit cor meum, ecce mentis iucunditas, per hæc duo vincitur pugna, & quia ille ſolus vincit, qui nihil ſibi, ſed oīa bona a Deo attribuit, & ſperat in eo, ideò benè ſequit᷑ oratio, Deus te ſperantiū, &c. poſteà ſequitur epiſtola de charitate. Deus charitas eſt, &c. 1. Ioā. 4. cap. quia per charitatem reges ſumus & per eam facimus bona opera meritoria regni, per quæ regnū noſtrū defendimus, & conſeruamus, vnde ſequitur. In hoc apparuit charitas Dei, &c. poſt. Deus, charitas eſt, &c. ibi etiā oſtenditur, quòd diligere debemus Deū & proximū. in euāgelio autem. Homo quidā erat diues. Luc. 16. ca. oſtenditur, quod non debem⁹ diligere † diuitias per diuitē, qui induebat᷑ purpura & byſſo, & per pœnā eius, vt enim dicitur, Eccle. 5. ca. qui amat diuitias, fructū nō capiet ex eis, q amat. ſ. amore libidinoſo, naturali verò vel charitatiuo poteſt, quia diuites cū iuſtitia & bonis operibus nō abiicimus. xxx. di. hoc ſcripſimus. habetur enim in euangelio de mēdico Lazaro in cui⁹ perſona incipit graduale. Ego dixi domine, miſerere mei & ſequitur verſus de operib. miſericordiæ. Beatus qui intelligit ſuper egenū & pauperē, id eſt, intelligit & præcogitat illud, quod eſt in egeno ex paupere, ſcilicet egeſtas & paupertas, vt ei ſubueniat. dicit enim Grego. ꝙ debem⁹ eos vocare patronos & amicos noſtros, ꝙ etiā fratres noſtri ſunt, & ſic facere nobis amicos de mãmona iniqtatis & de malè acquiſitis, vt cū defecerimus per mortem. recipiāt nos in æterna tabernacula. hoc nō fecit diues ille epulo, & qa in alio noluit pauperi ſubuenire, ideò cum eo diſtinctiſſimè fecit dominus vt non poſſet habere guttā aquæ ad refrigeriū linguę, ideò ſequitur allelu-ia. Deus iu. for. &c. poſteà ſeqᴜit᷑ offert. in perſona mendici, ſcilicet, Intende voci orationis meæ, quia non obliuiſcitur deus orationes pauperū, ſequit᷑ poſtcōmun. Narrabo omnia mirabilia tua Pſal. di, &c. in quibuſdā tamē Ec-

clesiis

clesiis legitur hodie euāge. Estote misericordes. quod est Luc. cap. & est sciendū q Vrbanus Papa, quartus, statuit fieri festum de corpore Christi. v. feria post hāc dominicā, cōcedens magnā indulgentiam tam clericis officiantibus quā populis cōuenientibus ad diuina: prout in officio super hoc ordinato habetur.

SVMMA

1 *Dominicæ secundæ post Pentec. Missa, officiúmque, & eius expositio. & num 2. 4.*

3 *Lingua dolosa palliatorum amicorum.*

De secunda dominica post Pentec.

CAP. CXVI.

DIctum est, † quòd prima causa qua defendim⁹ regnū nostrum est charitas, quæ dilatatur per considerationē æternarū nuptiarū, de quib. in Apoc. Beatus, q vocatus est ad cœnā nuptiarū agni: vnde in hac secunda dominica habet de huiusmodi cœna in euāgelio Luc. 19. c. Homo qdā fecit cœnā magnam, & vocauit multos: & misit seruos suos hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirēt, &c. hora cœnę est ex quo porta paradisi aperta est per Christū, sequit, & cœperūt se omnes simul excusare. Nā primus dixit: Villā emi, & necesse habeo videre illā. Secūdus dixit: iuga boū emi quinq; & eo ꝓbare illa. Tertius verò dixit vxorē duxi: & ideò nō possum venire. Dominus verò dixit ad seruū: Vade, & cōpelle intrare, vt domus mea impleatur. Multos enim compellit intrare ꝑ tribulationes: illi verò, q vocati fuerant nō venerūt: quia auari, qui primū se excusant, superbi, vel gulosi, qui per secundū: & luxuriosi, qui per tertiū intelligunt: hac cœna se reddūt idignos: vnde versus: Villa, boues, vxor, cœnam clausere vocatis. Mūdus, cura, caro, cœlū, clausere renatis. Et quia in hoc isti se reddūt indignos: ideò dominus alios vocat. Quia verò ꝑ cōsideratione huius cœnæ dilatatur charitas: & quia dńs protegit habētes charitatē: ideò incipit introitus Factus est † dńs protector meus: & eduxit me in latitudinē charitatis. Sequitur versus de charitate: Diligā te domine fortitudo mea, &c. In oratione verò petit charitatē sancti nominis tui, &c in epistola: Nolite mirari. 1. Ioā. 3. ca. habetur de vita æterna, ꝑ cui⁹ intuitū amor cōcipit, & sequit in fine de charitate: Filioli, nō diligam⁹ verbo, neq; lingua: sed opere & veritate. Hæc est lingua dolosa: q̄ † dicunt amatores mūdi: Rogo te habe me excusatū. Dicūt etiā bonis & sanctis viris: Rogate ꝓ nobis, & tū venire nō curāt. Et attēde, quod duo primi excusant se, Per primū. n. superbi intelligūt. Per secundū, omnes, q delectāt i quinq; sensib. corporis. Per tertiū verò, luxuriosi, q se non excusant: quia nō habēt cor: sicut habetur in Oseæ 4. ca. Forni-

catio

catio,&vinum,& ebrietas,auferunt cor.Magis enim abſorbet hominem fornicatio,quã ſuperbia, vel auaritia. Quia ergo vt dictum eſt, lingua talium excuſantium ſe dicitur lingua doloſa: ideò eccleſia à lingua doloſa petit ſe liberari, in reſponſorio.Ad Dominum cùm tribularer clamaui:& exaudiuit me.In ver.Domine libera me,&c.Et quia perfectus eſt,qui non peccat in lingua;ideò in ſecundo tono cantatur, Poſtmodum ſequitur † alleluia ſimiliter de charitate. Diligã te Domine fortitudo mea, &c.Quia verò conſideratione vitæ æterne concipitur charitas, viſa cœna petit conuerti in offertorio, Conuertere domine, & eripe.Et quia ibi cantabimus vocaliter,vt ait Caſſiodorus ſuper pſalmiſtam,Omnis ſpiritus laudet Dominum,non erit ibi tantum cœna ſed maxima ſolennitas. vnde in Thren.1.c.Viæ Syon lugent,eò quòd non ſint, qui veniant ad ſolennitatem.Ideò in poſtcommunione promittit ſe cantaturũ ibi Domino, dicens, Cantabò Domino,qui bona tribuit mihi,& pſallam,&c.

SVMMA.

1 *Euangelium Dominicæ tertiæ poſt pentecoſt. & expoſitio,etiam myſticæ.Tum Miſſa.nu.2.3.4.*

De dominica tertia poſt Pentecoſt. CAP. CXVII.

Tertia cauſa, quare inflammamur ad defendendum regnum † noſtrum:eſt conſideratio beneuolentiæ Dei, qua nos cuſtodit & diligenter quærit, ideò in euangelio huius dominicæ, Erant appropinquantes. Luc. 15.cap.habetur. Quis ex vobis homo habens centum oues, id eſt, angelos & homines,& ſi perdiderit vnam,ſcilicet hominem, nonne relinquit nonaginta nouem in deſerto,id eſt,in cœlo, & vadit quærere perditam; &c.aut quæ mulier habens drachmas x. ſcilicet angelos & homines, & perdit vnam,ſcilicet hominem, in quo imaginem ſuam depinxerat, nonne accendit lucernam, id eſt, naturam humanam,in qua lumen deitatis poſuit vniendo ſe ei, & quærit diligenter donec inueniat,& cum inuenerit conuocat amicas,& vicinas,dicens eis,Congratulamini mihi,quia inueni drachmam, quam perdideram. Ita dico vobis gaudiũ erit coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Ecce quanta eſt beneuolentia Dei erga nos. Iſta enim beneuolentia accendit in nobis charitatẽ. Quia † verò ad nuptias æternas non intrant ſuperbi,neque luxurioſi,neque auari,vt præmiſſum eſt, ideò introitus huius dominicæ, Reſpice in me, &c.& dicit vide humilitatem meam, contra ſuperbiam & laborem meum contra luxuriam, quia inops & pauper ſum ego,contra auaritiam,& propter prædicta monet nos Pet. ad humilitatem dicens in epiſto. 1.Pet.vlt.cap. Humiliamini ſub potenti manu

Dei,vt vos exaltet.&c.Et post sequitur ibi:Sobrij estote,&
late in orationibus,quoniam ad.ve di.tan.le.ru.cir.q. quen
†Et quia tantā curā habet Dominus de nobis:ideò in grad
inuitat eos ecclesia dicens,Iacta cogitatū tuum in dn̄o, &
te enutriet.versus,Dum clamarē ad Dominū,ex.vocem me
&c.Allelu-ia est Domine refugium.Offert.est,Sperāt in te
nes,qui te nouerūt, &c.quia de sperātib.in se habet curā.
verò Dominus nō inuenitur,nisi quis pœniteat,cum verò
pœnitet, ad Dominū clamat, ideò sequitur postcōmunio,
mabo.†Rursus hoc officiū est de pœnitēte,sicut apparet ex
cōmunione,& ex euāg.vbi per Dauid intelligitur quilibet
tēs,vbi dicitur,Gaudium est in cœlo super vno peccatore
tentiā agēte,&c.& ex introitu,& aliis,& ideò cātatur circa
beati Ioan.Bap.qui legitur populū ad pœnitentiam prouoc

SVMMA.

1 *Dominica quarta post pen.quid moneat,& quod habeat officiū.*
3 *Dominicæ quatuor sequētes Pente.quatuor libris Regū adapta*

De dominica quarta post Pentec. CAP. CXVIII

QVarta † causa, qua defendimus regnum nostrum,
opera misericordiæ.Vnde in euāg.*Luc.*6.cap.quod
tur in hac quarta dominica in quibusdam ecclesiis
tur, Estote misericordes,sicut & pater vester misericors e
post sequitur, Mensuram bonam & cōfertam, & coagitata
supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Quia verò no
Cantic. 6. test homo opera misericordiæ facere, nisi prius illumine
Deo,ideò incipit introitus, Dominus illuminatio mea. Et
Psal. 26. opera misericordiæ,est Ecclesia terribilis,vt castrorum aci
dinata,sicut dicitur in canticis canticorum, sequitur versi
exurgant aduersum me castra,non timebit cor meum;& si
gat ad.me prælium,&c.Postea petit in collecta misericor
& gratiam dandi eleemosynas, cùm dicit,Protector in te
rantium Deus, &c.†In epistola verò,Existimo.quæ ad Ro
c.ostenditur præmiū,vbi dicit Apost. Non sunt condignæ
siones huius temporis,ad futuram gloriam,quæ reuelabi
nobis.Et post sequitur,Et omnis creatura ingemiscit,expe
reuelationem filiorum *Dei.* *Et* vt hanc gloriam *Ecclesi*
sit adipisci, petit in responsorio veniam de peccatis, Pro
Psal. 90. esto peccatis nostris Domine,&c.Sequitur Allelu-ia,In t
mine speraui,quia in te sperantibus propitius es. Vnde
quoniam in te sperauit liberabo eum. Adaptantur etian
quatuor præcedentes,dominicæ quatuor libris regum
primo enim libro habetur quomodo *Dauid* inunctu
Vnde in prima dominica incipit introitus, Domine in

ord

cordia tua ſperaui. Et in reſponſorio habetur. Et vnxit me vnctione miſericordiæ ſuæ, & oleo exultationis. Vnde ſequitur in introitu, Exultauit cor meum in ſalutari tuo. & ita oſtẽdit ſe vnctũ oleo lætitiæ per miſericordiam Dei. In ſecundo libro habet quomodo liberatus fuit ab inimicis, & vnctus bis, vt haberet latitudinem regni. Vnde in ſecũda dominica incipit introitus, Factus eſt Dominus protector meus, & eduxit me in latitudinẽ, vt latè regnaret. In tertio habetur quomodo mortuus fuit. Vnde in tertia dominica vtitur eccleſia voce decedentiũ, dicẽs, Reſpice in me, & miſerere mei. & ĩ verſu. In te Domine ſperaui. In quarto libro habet de Prophetis, qui illuminati ſunt à Deo, vt viderent vẽtura, & ideò in quarta dominica dicitur in introitu, Dominus illuminatio mea, &c.

SVMMA.

Dominica quinta poſt Pẽt. adfert rete Petri. Et quid illud ſignificet.
Prædicatores pro terrenis prædicantes, nihil capiunt.

De quinta dominica poſt Pentec. CAP. CXIX.

QVinta cauſa, qua defendimus & obtinemus regnum noſtrum, eſt pax cum inimicis eccleſiæ, & patientia in aduerſis, ad quam inuitat nos beatus Petrus in epiſtola huius quintæ dominicæ, Omnes vnanimes. 1. Petr. 3. cap. dicens, non reddentes malum pro malo, &c. Vnde in euangelio habetur de rete beati Petri. Sed † multi ſunt, qui rumpunt rete beati Petri, id eſt, concordiã & vnitatem fraternam, & ideò in perſona tolerantium incipit introitus, Exaudi Domine vocem meam qua clamaui ad te, &c. verſus eſt, Dominus illuminatio mea, &c. Illuminatus enim à Deo ſaluatur ab hoſtibus, quia ſperat in eo. Pro prædicta autem pace cum inimicis eccleſiæ impetranda, orat eccleſia, in collecta, dicens, Da nobis quæſumus Domine, vt & mundi curſus, &c. In aliquibus tamen eccleſiis dicitur, Deus, qui diligentibus te, &c. Sequitur euangelium. Luc. 5. cap. Dum plurimæ turbæ irruerent in Ieſum, &c. vbi ſequitur. † Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cœpimus, Tales qui laborant in nocte, & nihil capiũt, ſunt qui pro terrenis prædicant. ſequitur, In verbo tuo autem laxabo rete. Hoc facit, qui habet ſcientiam & vitam, talis enim concludit multitudinem piſcium copioſam. vnde in principio tot capti ſunt boni & mali, quòd rete rumpitur, per quod ſignificatur, quòd eccleſiæ vnitas in hac vita rumpitur à quibuſdam, ſed poſt reſurrectionem capti ſunt multi, & tamẽ non eſt ſciſſum rete, per quod ſignificãtur boni, qui nõ ſcindũt vnitatẽ eccleſiæ. Et ideò in offertorio dicit eccleſia, ſe laudare Deum, qui quantum ad bonos filios, dedit eis intellectum, vt non rumpant rete, id eſt,

vnitatem ecclesiæ. Benedicam Dominũ, qui mihi tribuit intel-
lectũ. in postcõmunione verò dicit ecclesia se operari vnitatẽ,
& hãc petere à Domino. inquit, Vnam petij à Domino, licet e-
nim plura petat quot die, tamẽ dicitur vnũ petere, quia ad vni
finem, id est, ad habendũ à Deo omnia petenda petit, & hoc est
quod ibi sequitur: Hanc requirã, vt inhabitem in domo Domi-
ni, omnibus diebus vitæ meæ. hoc ideò dicit, quia tunc legitu
Paralipomenon, id est, verba dierum, qui habet eandem mate-
riam cũ libro Regum, & significat, quòd qui in dieb⁹ suis en
rexerit se, habebit dies æternitatis. Et attende, quòd hoc offici
cantatur circa festum beati Iacobi, sicut dicitur in euangelio, r
lictis retibus secutus est Dominum, & factus est piscator hom
num, id est, supplantator re & nomine vitiorum.

SVMMA.

1 *Dominicæ sextæ post Pentecosten Missa, & eius expositio.* & n.

De sexta dominica post Pentec. CAP. CXX.

Quia verò non † valent omnia prædicta, nisi etiam sen
iustitia fidei, & in nouitate vitæ: ideò in hac sexta domi-
nica legitur secundus liber Paralipomenon, vbi habetu
quòd cõfortauit Dominus Salomonem, per quod significatu
quòd Dominus spiritualiter suos confortat, dando eis fortitu-
dinem, ideò dicitur in officio huius dominicæ, Dominus for-
tudo plebis suæ protector, &c. versus est: Ad te Domine leua
animam meam: quia ab ipso est omnis fortitudo, & tunc ben
regimus regnum nostrum, quod maximè fit, si tendat homo a
promissiones Dei, vnde dicitur in oratione, Deus, qui dilige n
bus te, bona inuisibilia præparasti, &c. in epistola autem, q
cunque baptizati sumus, &c. ad Rom. 6. cap. hortatur nos a
lus, vt in nouitate vitæ ambulemus. aliter enim nihil valet t
lia, & vt hoc possimus, orat ecclesia in responsorio, Conuerte
Domine aliquantulum, &c. ille verò, qui ambulat in nouita
vitæ, præparat se ad laudandum Deum in præsenti, & in futu
ro. vnde sequitur allelu-Ia, Te decet hymnus Deus in Syon. A
hanc orationem vel perfectionẽ hortamur in euangelio Ma
5. c. Nisi abundauerit iustitia vestra, &c. Et sequitur ibi, Si offe
munus tuum ante altare. Et quia non potest homo hoc facere
sine auxilio Dei, ideò orat in offertorio. Perfice gressus meos
semitis tuis, &c. Et quia talis potest offerre, ideò sequitur
postcommunione, Tollite hostias, &c.

SVMMA.

1 *Libri sapientiæ, cur potissimum in Augusto legantur. Et qui se-*
ma Dominica præterea adhibeat. 3. 2 Sextilis antè, iam Aug
4 *Missæ Dominicæ septimæ post pentec. expositio.*

De ſeptima dominica poſt Pentec. CAP.CXXI.

SEquitur † ſeptima dominica in qua leguntur libri Salomonis, vt Parabolæ, &c. Cantica, libri Sapientiæ, quē Philo composuit, & Eccleſiaſticus, quem Ieſus filius Sirach edidit, & tamen Salomoni attribuitur. Hi libri qui ſunt de operibus ſapientiæ Salomonis, leguntur à Calendis Aug. vſque ad Calendas Septembris, quia menſis iſte calidus eſt, & æſtum ſignificat vitiorum, in quo nos oportet ſapienter regere, ſicut in medio nationis praue & peruerſę, vel quia menſis iſte, ſcilicet Auguſtus ſextus eſt † vnde Sextilis ante Auguſtum Cęſarem vocabatur, & verus noſter Salomon in ſexta ætate venit qui fecit vtraque vnum, qui fuit Dei virtus & Dei ſapientia, qui docuit nos ſapienter viuere & docere, Hic eſt Chriſtus rex regum, qui ſeptem panibus, & paucis piſcibus, vt legitur in euangelio hodierno, ſatiauit eos, qui de longè venerant, & eum triduo ſuſtinuerant. Rurſus † in hac dominica incipit Eccleſia Parabolas Salo. poſt feſtum enim trinitatis legitur liber Regum quoniam homo quando trinitatis ſimilitudinem habet, fit rex & ſacerdos. vnde præponuntur ei exempla de regibus, & ſacerdotibus, ſicut ſub prima dominica dictum eſt. Poſteà verò ſequuntur libri doctrinales, præponuntur enim exempla doctrinis, quia plus mouent facta, quàm dicta. Act. 1. Cœpit Ieſus facere & docere, & ſic ordinantur libri ad ſe inuicem, vt pręcedant libri exemplares Regum & paralipomenon, & ſequantur libri doctrinales Salomonis, quæ doctrina, eſt refectio ſpiritualis, de quo habetur in euangelio huius vij. dominicæ. de hoc dicetur ſub dominica xj. & xij. Et quia huic doctrinę bonis operibus reſpōdere debemus, incipit introitus, Omnes † gentes plaudite manibus. Et B. Paulus inuitat nos in epiſtola ad Rom. 6. cap. vt reſpondeamus illi doctrinæ ſeruiendo Deo, dicens, Humanum dico, propter infirmitatē carnis veſtræ. vnde in quibuſdā Eccleſiis ſequitur reſpōſoriū, Beata gens, cuius Dominus Deus eorū, id eſt, quæ Deū habet pro Domino, ſoli ſeruiendo, & ſequitur verſus, Verbo Domini, id eſt, doctrina domini cęli firmati ſunt, id eſt, maiores, ſicut Apoſtoli, & alij ſancti. Sequitur in quibuſdā Eccleſiis allelu-ia. Attēdite popule meus, legē meā, lex eſt illa refectio. Illa autē refectio oſtenditur in euangelio Mar. 8. Cùm turba plurima, &c. Et eſt notandum, quòd ibi dicitur, quòd quidam de longè venerunt, ſcilicet illi, q de peccatis enormibus redierunt, & pœnituerunt, qui enim in peccato mortali eſt, non habet quod manducet. Erant autem quatuor millia, ſcilicet habentes quatuor cardinales virtutes, & comederunt, & ſaturati ſunt, quia lex Domini ſatiat, & remanſerunt ſeptem ſportæ,

scilicet prædicatores habentes septē dona spiritus sancti,&facientes alios.In aliis verò ecclesiis legitur euangeliū, Attēdite à falsis Prophetis:quia verò habens doctrinā videt,in quāto periculo sit cōstitutus. Videt enim se esse in fornace Babylonis.In offertorio,Sicut holocaustū.&c.Dan.3.c.petit se liberari,& vtitur voce trium puerorum.In postcommunione verò,Inclina aurem tuam,&c.petit liberationem accelerari.

SVMMA.

1 *Dominica octaua post Pentecosten quid moneat.& nu.2.3.*

De octaua dominica post Pentec. CAP. CXXII.

Sequitur octaua dominica,in qua docet nos Ecclesia vitare †omnē vanitatem.Hic enim debet esse effectus doctrinæ in nobis,quia in doctrina docet nos fieri spirituales,& remoueri à corporalibus desideriis ad similitudinem beatæ virginis, cuius festum instat.Vnde introitus incipit, Suscepimus Deus misericordiam tuam,idest,filium tuum Iesum Christum nobis ex misericordia datum in medio templi tui,id est,in cōmunione Ecclesia tua:secundùm nomen tuum Deus.Deus enim vbique nominatur.sic & laus tua in fines terræ, id est, vbique. Templum etiam est beata virgo, in qua verè suscepimus Dei misericordiā.*Vnde* circa eius † festum rationabiliter præsens cantamus officium,cum sit templum Domini,& sacrarium spiritus sancti. *Sequitur* epistola ad Rom.8.debitores carni non simus,vt secundum carnē viuamus,&c.in qua docemur cōculcare omnem carnalitatem,& ad ostendendum,ꝙ hoc possumus,sequitur, Non enim accepistis spiritū seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, quo gustato desipit omnis caro.Sed quia non possunt hæc fieri,nisi dominus protegat, ideo erat in graduali,*Esto* mihi in Deum protectorem.Rursus, quia non potest habere hæc omnia,nisi qui gaudet in Domino,ideo sequitur allelu-ia.Exultate adiutori nostro, gaudiū enim spirituale,excludit omnem carnalitatē,Quia †verò quidam sunt vita casti & humiles,sed fictè, ab his docet caueri in Euangelio Mat.7.c.Attendite à falsis *Prophetis*,qui prætendunt castitatem, & sunt luxuriosi.Vel propter humanam laudem sunt casti,sicut fatuæ virgines,quibus dicitur:Amē dico vobis,nescio vos.Sed Dominus verè humiles saluat.Vnde sequitur offer.populum humilem saluum facies domine, & oculos superborum humiliabis.Quia verò per delitias spirituales omnia conculcamus,ideo dicitur in postcommunione.Gustate,& videte,quoniam suauis est dominus.

SVMMA.

1 *Dominicæ nona post Pentec, Missa eiusque expositio.& nu.2.3.*

De dominica nona post pentecost. CAP. CXXIII.

POstmodum † sequitur nona dominica, in qua legitur liber Sapien. Sapientia autem est cogitare de cœlestibus, & leuare cor ad illa. Vnde monet nos ad hoc maximè propter festum assumptionis B. Virginis, quòd instat, quādo scilicet assumpta est in cœlum, & quia homo se super se leuare non potest nisi Dominus eum trahat, ideò dicitur in introitu, Ecce Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meæ, id est, sursum captor. Sicut enim itur ad cœlestia non passibus corporis, sed assimulatione mentis ad Deum, in quo vitantur omnia mala, & sequitur in episto. 1. Cor. 10. capitul. Non simus concupiscentes malorum, &c. posteà sequitur ibi, Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis substinere, prius tamen timorem incutit dicendo, Stare qui se putat, videat ne cadat. In graduali verò quæ sursum rapitur, reddat gratias Deo, dicens, Domine Dn̄s noster quā admi. est no. tu. in vniuersa terra. Quoniā eleuata est magnificētia tua super cœlos, nō tantū in Christo & B. Virgine, id est, super cœlos materiales, & spirituales, verum etiam in sanctis super cœlos materiales. In † Euang. Luc. 16. monet, vt si non possumus per nos volare ad cœlum, faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de diuitiis inæqualiter possessis, dicens, Homo quidam habebat villicum, &c. Homo iste, sciuit sic per prudētiam carnis disponere, quòd motus à villicatione fuit receptus in domibus domini, & hoc per iniquitatem fraudis. Si ergo ille laudatur, qui per iniquitatē fraudis sciuit sibi in futurū prouidere, multò magis laudabit dominus eos qui dant eleemosynas, quod est prudētia spiritus, de quo dicit Apost. Est vita & pax, qua homo sibi prouidet in futuro. Postea sequitur, quia filij † huius seculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua, id est, in his quæ pertinent ad generationē suā, id est, circa tēporalia. Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mām̄ona iniquitatis: vt cùm defeceritis, scilicet moriēdo, recipiāt vos in ęterna tabernacula, quę sunt sua. Vnde beati pauperes spiritu, quoniā ipsorum est regnum cœlorum: & quia nō tantū per eleemosynas, sed etiā per orationes volamus ad cœlestia, ideò est allelu-ia. Domine Deus salutis meę, in die clamaui & nocte corā te. Quia verò hęc tabernacula per opera iustitiæ habentur, sequitur offertorium: Iustitiæ Domini rectè lætificātes corda, &c. Quo autem ordine hæc fiant, ostenditur in postcommunionem. Primùm, quærite regnum Dei. Matt. 6. cap.

SVMMA.

Dominica decima post Pentecosten, quid moneat. & nu. 2.

De decima Dominica post Pentec. CAP. CXXIIII.

IN dominica †decima legitur Ecclesiasticus qui incipit: Om-
nis sapientia à Domino Deo est: vbi ostẽditur, quia non solũ
sapientia, sed etiã omnia bona sunt à Deo: & ideò ab eo solũ
modo sunt petenda, & ad eum debemus clamare, & ideò incipit
introitus, Dum clamarem ad Dominum exaudiuit vocẽ meã.
Et quia debemus ipsum solum orare, sequitur versus, Exaudi
Deus orationẽ meam. Et oratio in quibusdã ecclesiis. Pateant
aures misericordiæ tuæ Domine, precibus supplicantiũ. In qua
collecta patet quis rogans dignus sit exaudiri. Vnde sequitur,
Et vt petentibus desiderata concedas, fac eos, quæ tibi sunt gra-
ta & placita postulare, & ostẽditur in epistola, Scitis quoniã, &c.
1. ad Cor. 12. c. ꝙ omnia bona sunt à Deo, & ideò ei sunt exhi-
bendæ gratiarum actiones. Vnde †enumeratis omnibus donis,
dicit, Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus di-
uidens singulis, prout vult. Sed quia bonũ citò amittitur, quod
non à largiente custoditur, sicut dicit Greg. ideò sequitur re-
sponsorium, Custodi me Domine, vt pupillã oculi. Item quia
ad illum confugere debemus, à quo omnia bona habemus se-
quitur allelu-ia. Domine, refugium factus es nobis. In aliis ec-
clesiis dicitur allelu-ia. Te decet. Euangeliũ verò, quod est in
quibusdam ecclesiis Cum †appropinquaret Dominus Hieroso-
lymã. Lu. 19. c. est de simoniacis, qui iniuriantur spiritui sancto,
scilicet in hoc ꝙ vendunt ea, quæ ipse dat gratis, vel ad volun-
tatẽ suam tribuunt, ac si ab illis essent illa bona, & non à spiritu
sancto. Et nota, ꝙ hoc Euangeliũ in quo Hierusalẽ destructio
prædicatur, in Augusto legitur, quia prius à Nabuchodonosor,
postmodum à Romanis, in eo mense destructa fuisse inueni-
tur. In aliis ecclesiis legitur, Dixit Iesus ad quosdam, sequitur
& offertorium. Ad te Domine leuaui animã meam, quasi dice-
ret, non ad simoniacos, non ad prælatos prauos, vel ad quosdã
fatuos, & simulatos religiosos, qui faciunt se à simplicibus ado-
rari, sed à te, à quo omnia bona sunt. Et quia tũc acceptat Deus
omnia opera nostra, quãdo speram⁹ in ipso Deo, ideò sequitur
postcommunio. Acceptabit, &c.

SVMMA.

1 *Iob legitur Dominica vndecima post Pentec. & quid moneat. Et huius diei officium. num. 2. 3.*

De vndecima dominica post Pente. CAP. CXXV.

VNdecima dominica, in qua incipit ecclesia legere †Iob q
similiter est liber exẽplaris, sed est exẽplũ perfectionis d
est, perfectæ sapientiæ quæ nõ habetur nisi per prædict re-
fectionẽ doctrinæ spiritualis. Nã refectio facit spiritualiter p

tes, tr

tes,& ideò post libros Salomonis legit liber *Iob*. *In* ordine autem Bibliæ,omnes exemplares,scilicet Ruth,Iob,Thobias,*Iu*dith,Hester, præcedunt libros doctrinales Salomonis, propter prædictam rationem,de quo etiam dicetur sub dominica decimaquinta.Et quia vnanimitas facit fortes & sapientes,sicut fuit Iob,& concordes,sicut fuerunt filij Iob,qui faciebant conuiuia per domos,vnusquisque in die suo,ideò incipit †introitus,Deus in loco sancto suo,id est,in humilibus.Esaias,super quē requiescet spiritus meus,nisi super humilem & quietum & trementē sermones meos?& si deus est cum eis,nullus potest eis preualere.*D*eus enim habitare facit vnius moris in domo,id est,cōcordes & vnanimes,quales fuerunt filij Iob,qui dabant sibi inuicē comedere.vnde versus est,Exurgat Deus,& dissipentur inimici eius,quia fortitudo nostra nihil valet, nisi Dominus nobiscum cooperetur,imò principaliter operetur.In epistola, Notum vobis facio euangelium,quæ est.1.Cor.15.ostendit B.paulus humilitatē,vnde sequitur ibi,Quia nō sum dignus vocari Apostolus, & propter hanc humilitatem raptus fuit vsque ad tertium cœlum.In responsorio quoq; sequitur vox humilium,In Deo sperauit cor meum,& adiutus sum,& in vers.Ad te Domine leuaui animam meā,& quia ex tali spe sequitur exultatio , ideò in quibusdā ecclesiis est allelu-ia.Venite exultemus Domino.† Euāgelium verò est de humilitate & eius affectu.Duo homines ascendebant,&c.Luc 18.vnde sequitur,pharisæus dicebat,Domine non sum sicut cæteri hominum,&c. Ecce superbia.sequitur, publicanus dicebat,Deus propitius esto mihi peccatori, ecce humilitas,& ideò abiit iustificatus in domum suam ab illo,quia verò humilitatem sequitur exaltatio(qui enim se humiliat,exaltabitur) & ideò sequitur offert. Exaltabo te *D*omine quoniam suscepisti me, id est,sursum cœpisti, q. d. exaltabo te Domine, quoniā exaltasti me.postcommunio,Honora dominum de tua substātia,&c.prouer.3.c.hoc ad literam facit humilis, da enim libenter pauperibus , & hoc est honorare dominum , qui ipse præcepit,vt detur pauperibus,vel honora dominum,&c. id est, omnia bona tua Deo attribue , & hoc est proprium humilium. Hæc cōmunio cōgruè hoc tempore canitur,quando frugibus horrea,& vino cellaria plena redundant , quibus deuotè dominus oratur.

SVMMA.

Missa dominicæ duodecimæ post pentec.& eius officium.& nu.3.
Sanctorum orationes nobis conferunt.
Septembris historia,bipartitur.
Catholicorum quidam perfecti,quidam imperfecti.

De duodecima Dominica post Pentecosten.

CAPVT CXXVI.

DVodecima dominica est de oratione & quasi exprimitur
† Iob orãs & sedens in sterquilinio, conquerendo de filiis
amicis: legitur enim Iob in duabus dñicis. Iob quid in
sterquilinio, moraliter est anima, in mortali peccato & fœdo
in quo dum residet, non restat nisi orare Deum, vt ipsam a eo
eripiat: incipit introitus: Deus in adiutoriũ meum intende, Do-
mine ad adiu. me festina: confun. & re. qui quæ. animam meam.
In offertorio autẽ ostenditur efficacia orationis: & totũ offertoriũ
est oratio Mosi sumpta de Exo. quãdo rogauit pro filiis † Israel,
qui fecerunt sibi vitulũ conflatilẽ. & incipit, Præcatus est Mo-
ses in conspectu Domini Dei sui, &c. qui Moses seipsum exo-
fuit pro salute populi, dicẽs Domino: Aut dimitte eis hanc no-
xam, aut dele me, &c. xlv. d. disciplina. & reducit ad memoriam
merita patrum: Meméto, inquit, Abraham, Isaac, & Iacob, &c.
& placatus factus est Dominus de malignitate quam dixit fa-
cere populo suo: & ex hoc probatur, ꝙ sanctorum merita nobis
prosunt. Et not. † ꝙ in hoc offertorio fit verborum geminatio
de quo dictum est sub ij. dñica post epiphaniã in epistola: Fidu-
ciam talem habemus per Christum ad Deum. 2. Corint. 3. o-
stendit Apost. ꝙ oratio sua, & aliorum bonorum Prælatorum
noui test. maiorem habet efficaciam, quàm habuit in veteri test.
quod etiam Moses orauit cum fiducia, cõfisus de meritis patrũ:
sed ne videatur hoc ex arrogantia facere subdit: Non ꝙ suffici-
tes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia
nostra ex Deo est, cuius ministri sumus. In Euangelio verò osté-
ditur, ꝙ multum valet oratio Prælatorum, quod legitur in qui-
busdam ecclesiis: Dum transiret Iesus per medios fines Decapo-
leos, adducunt ei surdum & mutũ, & sanauit eum Dominus.
Multi sunt surdi qui nolunt audire verbum Dei: & multi muti
qui nolunt loqui, & possunt: similiter hos debent Prælati per
prædicationem adducere ad Dominum: & in confessione & o-
ratione saluabit eos, vnde in persona surdi & muti cantatur
in graduali: Benedicam Dominum in omni tempore, versus
est: In Domino laudabitur anima mea: in allelu-ia verò, po-
net ad hanc laudem, Venite exultemus Domino, &c. de offer-
torio suprà dictum est, postcommunio verò est, De fructu ope-
rum tuorum satiabitur terra, id est, prædicatores, quos Domi-
nus replet, prius bonis, & ipsi repleti alios replent: in aliis verò
ecclesiis dicitur Euãgelium, Exiens Iesus de finibus Tyri, quod
est Mat. 7. Potest autem dici secundum Richardũ Episcopum
Cremon. in mitrali, quòd Salomone mortuo regnum diuiditur,
&

& ideò mensis Septembris historia † bipartitur. Prima pars in vna historia consolidatur: alia variatur, quia regnū Iuda in Dauid familia stabilitur, sed regnū Israel à pluribus occupatur. Vndè & historia de his iustis, qui gentibus intermisti fuerāt, cōpilatur. vnde Iob, Thobia, Iudith, & Hester: cùm in prima Septembris hebdomada legatur Iob, quem ipse scripsit cum responsorio. Si bona: in secunda lib. Thobię, quē ipse composuit, in tertia Iudith: quē Achior edidit: in quarta Hester, quem Mardochæus vel potius Esdra composuit: sed in lib. Esdræ, post hęc opera recitatur: & cum his cantatur responsorium, Peto, & adonay domine, &c. His temporibus prophetizauit Helias, qui gessit typum Christi. Sic mortuo Constantino ecclesia separatur: vna pars est catholica, alia per multa schismata separatur, à quibus ecclesia catholica multa aduersa, pro domino tolerauit: sicut illi, quorū opera hoc tēpore leguntur † inter catholica, quidam sunt perfecti, quidā imperfecti: perfecti sunt prædicatores idonei, ministri & cooperatores Dei, quod dicitur in epistola. Fiduciam. Hi adducūt imperfectos, & alienos, surdos, mutos ad gloriā Iesu Christi, sicut legitur in Euang. Vox itaq; perfectorum est in introitu, Deus in adiutoriū meum intende, quia adiutoriū Dei implorāt, vt hæreticis valeant resistere, & eos ad Dei gratiam adducere, aut est vox imperfectorum proficiētium, qui vt proficiant, Dei implorant auxilium in graduali, Benedicā, & in allelu-ia. Dominus refugium, vox siquidem est perfectorum gratias agentiū de illis à perfectione aliquoties temperantibus, & istis proficientibus. Et quia Moses fuit vnus eorum, qui se obtulerunt pro peccatis subditorū: ideò in offertorio cātatur, Precatus est Moses. Hi perfecti sunt illa terra, quæ satiata fructu operū domini, donis videlicet spiritus sancti, producit fœnū iumentis, id est, doctrinā hominibus. Vnde communio est de fructu, &c. Et attende, quòd rectè de Iob & Mose simul rectè cātatur, quoniam contemporanei reperiuntur, per quorum exemplum ad patientiam & mansuetudinem inuitamur.

SVMMA.

1 *Thobias legitur decimatertia dominica post Pentecosten, & eiusdiei Missa. eiusque expositio nu. 2. 3. 4.*

De decimatertia dominica post Pen. CAP. CXXVII.

DOminica decimatertia legitur liber † Thobiæ, per quem figuratum genus humanū cæcum factū per peccatū primi parentis, quod nō potuit sanari, nisi amaritudine passionis quæ per fel significata est. Christus verò, per piscē, quia piscis assus, est Christus passus. Cæcū quidem erat genus humanū, quia habi

habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Petit ergo vt veniat dominus ſicut promiſit. Dominica enim iſta eſt de promiſſionib. † vnde dicit in introitu: Reſpice domine in teſtamentũ tuum, & in promiſſione tua, vt ſicut promiſiſti veniat filius tuus: & hoc eſt, quòd ſequitur: & animas pauperũ tuorũ ne obliuiſcaris in finẽ: & hoc eſt, quòd dixit Thobias filio ſuo, Ne-mẽto fili, quoniã pauperem vitã gerimus, habebis multa bona, ſi timueris Deũ. Vnde ſequitur oratio, Omnipotens ſempiterne Deus, de cuius munere venit, &c. & rogat vt poſſit currere eccleſia ad veras promiſſiones. Epiſtola: † Abrahæ factæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius, &c. ad Gal. 3. c. vbi agitur de promiſſionibus, & ſequitur ibi. Quid igitur lex, dixit Apoſt. ſi nõ poteſt ſanare genus humanum cæcum, ſicut Thobiã? & ſequitur reſponſio, Lex quidem propter trãſgreſſores poſita eſt: ſicut dicit pędagogus. Sequitur reſponſoriũ, Reſpice domine in teſtamentũ tuum, vbi oſtẽditur vehemens affectus orationis. In allelu-ia, Quoniam Deus magnus, &c. oſtenditur, quis eſt qui poteſt illuminare. In Euang. † oſtenditur, ꝙ lex nõ poteſt ſanare, & incipit in quibuſdam eccleſiis, Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, multi prophetæ, & multi Reges, &c. Luc. 10. cap. vbi habetur, ꝙ ſacerdos & leuita pertrãſierũt hominem, qui incidit in latrones, ſacerdos in quã leuita veteris teſt. ſed ſolus Samaritanus, ſcilicet Chriſtus qui eſt cuſtos noſter, ipſum ſanauit. Et quia lex nõ ſanat, quia neminem ad perfectionẽ ducit, ſed ſolus Deus in quo ſperandũ eſt, ideò ſequitur offertoriũ, In te domine ſperaui. Quomodo autem ſanauit illum cæcum, patet, quia per panem angelorum, qui factus eſt panis hominũ, id eſt, per filium Dei incarnatũ, & ideo ſequitur in poſtcõmunione, Panẽ Angelorum manducauit homo. Aliæ eccleſiæ dicunt, Panem de cœlo, &c. Sapien. 16. cap.

SVMMA.

1 *Iudith hiſtoria cur legatur dominica decimaquarta poſt pentecoſten.*
Et eius diei officium quale. num. 2.

De decimaquarta dominica poſt Pentecoſten.

CAP. CXXVIII.

Dominica † decimaquarta legitur liber Iudith, & cantatur quomodo victoria data eſt in manu fœminæ, & monet nos eccleſia ad ſanctimoniã ſiue ad cõtinẽtiã exẽplo Iudith, ſicut enim interfecit Holofernem, qui interpręta҄ enerуã vitulũ ſaginatum, ſic monet eccleſia vt interficiam⁹ Holofernẽ, id eſt, diabolũ, qui eneruat & interficit laſciuos mũdi, ꝙ fit per ſanctimoniam abſcindendo ei caput, nã caput diaboli eſt luxuria, quia quaſi primò de ea incipit homines tentare, & ideò dominica dicit

dicit in Luc. Sint lumbi vestri præcincti, hoc est, præcingatis vos contra primũ vitiũ. Exod. 12. in comestione agni renes vestros accingetis. Alio tamen modo superbia est initium omnis peccati. Quia verò fragiles sumus & effeminati, vnde interficere non possumus Holofernem, nisi adiutorio Dei, ideò dicit in introitu, Protector noster aspice Deus. & respice in faciem Christi tui. Sequitur in quibusdam ecclesiis epistola ad Gal. 5. cap. Spiritu † ambulate & desideria carnis non perficietis, caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ. & sequitur, Manifesta autem sunt opera carnis, & nominat ea. Item alibi dicit, Si contenditis, nonne carnales estis? hoc dicit, quia contendimus de carnalibus. Et pòst, Fructus aũt spiritus sancti, sunt longanimitas, pax patientia, &c. Deuincere igitur Holofernem in nobis, est facere ista duo. Per hoc quoque vitia interficimus in nobis, ꝙ gustamus spiritum sanctũ, quo gustato desipit omnis caro. Sed quia nõ potest sanari in nobis carnalitas, nisi à domino, quia est sicut lepra, ideò in quibusdã ecclesiis sequitur Euãge. Dũ iret Iesus. Luc. 17. cap. de leprosis, qui venerũt ad dominũ, & dixit eis, Ite, & ostẽdite vos sacerdotib. ipsis tamen prius sanatis, per quod significatur ꝙ prius peccator à domino sanatur, & posteà iniũgitur ei pœnitẽtia à sacerdote, & absoluitur, quod significatũ est per hoc, ꝙ discipuli domini institа Lazari soluerunt, & tamen prius ipse erat resuscitatus à domino. Rediit autẽ vnus ad eũ flexis genibus gratias agens, per quod significatur, quòd vnitas ecclesiæ reddit gratias Deo, vnde vnus sanabatur in piscina. Ioã. 4. & ideò in responsorio in gratiarum actione dicit eccclesia, Bonũ est cõfiteri domino, & etiã in allelu-ia, quod est in quibusdã ecclesiis. Confitemini domino, & inuocate nomen eius, & quia hoc non sufficit, nisi & dominus nos custodiat, ideò sequitur in offertorio, Immittit Angelus domini in circuitu timẽtium eũ, quia custodit nos dominus per Angelos, sequitur, Gustate & videte, quid aũt gustare debemus ostenditur in postcõmunione, scilicet panẽ, qui saginat animã, non corpus, vnde est offertoriũ in quibusdã ecclesiis, panis, quem ego dedero, caro mea est pro mundi vita.

SVMMA.

Dominica decima quinta post Pentecosten in quo conueniat cum antecedenti. Missa item eiusdem diei. num. 2

De decima quinta Dominica post Pentecosten
CAPVT CXXIX.

DOminica decima quinta habet eadẽ intentionẽ cum præcedẽti, † & ideò in quibusdam ecclesiis in his duabus dominicis legit' liber Iudith, & introit' est, Inclina aurẽ tuã

Do

Domine:versus est, Lętifica animã serui tui,quoniã ad te domi-
ne leuaui animã meam,quasi dicat:nõ ad carnalia desideria. In
epistola quæ est ad Gal.6. cap.monet nos,vt non simus vitijs
saginatus,sed simus spirituales:vnde dicit ibi Paul. Si spiritu vi-
uimus,spiritu & ambulemus, quia qui seminat in spiritu,de spi-
ritu metet vitã æternã:qui verò in carne, de carne metet corru-
ptionem.sequitur responsorium: Bonũ est confidere in domi-
no,quàm confidere in homi.qui dat victoriam in manu fœmi-
næ,quãdo facit hominẽ vincere in carne,& quia hoc facit,qui
præparat cor suũ ad seruiendũ Deo,sequitur allelu-ia. Paratũ
cor meũ Deus,&c.In euãg Nemo † potest duobus dominis ser-
uire:q̃ est Mat. 6.ca. docemur ne seruiamus vẽtri:& post: No-
lite soliciti esse, dicentes: quid manducabimus aut quid bibe-
mus,&c.sed primũ quærite regnũ Dei,&c. Nolite soliciti de-
s.solicitudine suffocationis, solicitudine autẽ prouidẽtiæ solici-
ti esse debemus.In offertorio verò monemur,vt seruiamus Do-
mino nõ ventri:expectãs expectaui dominum,vt reficeret me.
Quis autem sit iste cibus,quo anima debet refici,ostenditur in
postcõmunione,quæ est in quibusdam ecclesiis: Qui mandu-
cat meã carnẽ,scilicet per fidẽ:nam vt dicit Aug.Crede,& man-
ducasti,&c. Quæritur autẽ, quare ecclesia post libros Sal. legat
librũ Iob,& posteà librũ Thobiæ & Iudith, cũ alio modo ordi-
nẽtur in Biblia?sicut enim dictũ est sub vij. dominica præcedẽti
libri exemplares,& posteà doctrinales, quia magis mouent fa-
cta,quã dicta,& ad vltimũ ponuntur libri Machabæorum,qui
sunt exẽplares. Ad quod dicitur, quòd per doctrinam perueni-
tur ad perfectionẽ patientiæ, quæ magis fuit in Iob,vnde po-
steà sequitur Thob. quia magnũ etiam patientiæ signum fuit
in Thobia,quia amisit multa,& filiũ ad tempus, & oculos,qui
maximè ab homine diliguntur,ex eo, quòd oculi sunt princi-
pium cognitionis,ad quam natus est homo, & quia etiam plus
valet exemplum fœminæ, & magis erubescentiam incutit, i-
deò liber Iudith,in quo habetur de victoria in manu fœminæ,
post prædictos ab ecclesia ordinatur, vltimò verò liber Macha-
bæorum legitur,quia ibi habetur exemplum de confirmatio-
ne iustitiæ.Machabæi enim passi sunt martyrium pro lege de-
fendenda,& custodienda ab Antiocho fidei inimico.

SVMMA.

1 *Dominicæ xvj. post Pentec. officiũ, ex Machab. sumptũ. & nu. 2. 4.*

De Dominica decimasexta post Pentecosten.

CAPVT CXXX.

Decimasexta dominica † legit & cãtat ecclesia de Macha-
bæis, vt dicetur in sequẽti titulo,qui multa passi sunt ab Antio-
cho.

cho,& ſeptem populis,& ibi habetur,quòd templū,quod pollutum fuerat ab illis populis,ab iſtis Machabæis purificatū fuit, & per hoc ſignificatur quòd anima quæ templū Dei eſt,polluta à ſeptē capitalibus vitiis,nō poteſt mūdari,niſi purificetur à peccato,quod eſt cauſa reſuſcitari de morte peccati,vnde habetur in Euangelio de reſurrectione filij viduæ,& ideò incipit introitus,Miſerere †mei domine,ſcilicet vt reſuſcites me. verſus eſt, Inclina domine aurem,&c. *In* epiſtola verò , Apoſtolus inuitat nos ad patientiā,dicens,Obſecro vos ne deficiatis in tribulationibus,&c.quæ eſt ad Ephe ſ.3.cap.ſic enim vincuntur inimici à Machabæis,id eſt,à ſanctis.ſequitur graduale, Timebunt gētes quia ſicut poſtquam illi vicerunt inimicos ſuos,& mundauerūt templum,& reædificauerunt,timuerunt gentes in circuitu, ſic & poſtquam homo vicerit diabolum &mundauerit ſe per confeſſionem,& reædificauerit templum Dei in ſe,timent dæmones,vnde ſequitur verſus,Quoniam ædificauit dominus Syon, ſed quia non poteſt fieri,niſi à domino,quòd homo liberetur à vitiis:ideò ſequitur allelu-ia.Redemptionē miſit,&c. Euangelium eſt in quibuſdam eccleſiis, Ibat *I*eſus in ciuitatem , &c. Luc.7.ca.& pòſt,Acceſſit Ieſus & tetigit loculum,& dixit,Adoleſcens,tibi dico ſurge.& ſurrexit,&dedit illum matri ſuæ.Nēpè tangit dominus loculum,vbi eratmortuus.quando infirmitate vel aliquo flagello tangit corpus hominis,in qua iacet mortuus ſpiritus hominis id eſt,anima. & ſic excitatur à ſomno mortis,vnde Eccle.21.*I*nfirmitas grauis ſobriam reddit animā. ſequitur offertorium,†quaſi in voce Machabæorum, Domine in auxilium meum reſpice.ſequitur poſtcommunio , Domine memorabor iuſtitiæ tuę ſolius,iuſtitię,inquam,quia omnis qui venit ad te,non eiicietur foras.Poteſt & aliter dici , quòd Ioſia defuncto,Hieruſalem deſtruitur,populus captiuatur & premitur,ideò in hoc menſe Octobri Machabæorum † hiſtoria legitur & cātatur.Adaperiat,&c. quia à ſuis aduerſariis admodum premebātur:quorū primam partem Simon pontifex edidit,aliā filius eius Ioā.poſteriorem quidā Iudæus agreſtis,ſed eruditus, ii captiui militantē deſignāt eccleſiā,in qua ſunt duces & ſatelli tes:doctores,& diſcipuli,perfecti & imperfecti.Doctores,viduā ſignificant eccleſiam,quæ vidua eſt , quia militans cum ſponſo triumphanti nō eſt,cuius filius moritur,cum diſcipuli pro quolibet crimine ab eccleſiæ corpore ſeparantur,reſuſcitantur, cum illis gratia infunditur:Hæc igitur orat in Euangelio, pro filij reſurrectione,id eſt gratiæ infuſione , & hortatur in epiſtola ne deficiat in tribulationibus , & huius rei gratia flectit genua ſua,hæc eadem orat in introitu,Miſerere,& in offertorio , Domine,

mine, graduale. Respice id, quod dicitur in Euangelio, Accipi
autem omnes timor, Postcommunio. Domine memorabor gra
tiarum est actio. Vel hic mensis Octobris, vt quidam aiunt, desi
gnat octauam, sicut ergo Iudæi finitis prælijs & templo restau
rato, in hymnis & confessionibus domino benedicebant, si in
octaua magnæ festiuitatis sancti festiuius exultabunt.

SVMMA.

1 *Dominica xvij. post pente. quid moneat. & nu. 2. 3.*

Dominica decimaseptima post Pentecosten.

CAP. CXXXI.

IN dominica †xvij. agitur de nuptiis æternis, quia considera
tione nuptiarum illarum libēter patimur tribulationes, cu
& Machabæi fecerūt. Sunt autem quatuor dominicæ in qib
ait ecclesia de Machabæis, consideratio enim illa tribulatione
leues facit, & propter illas nuptias pœna quælibet leuiter sti
netur. De his nuptiis dicitur in Euāg. quòd in hac die in qbu
dam ecclesiis legitur, Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recub
in nouissimo loco, &c. Omnes inuitati sumus ad nuptias æter
nas, & si in nouissimo loco nos ponimus hic, vt simus hume
exaltabimur in Paradiso, & ecōtra, vnde statim subiūgitur, g
†autē dico vobis, quia omnis, qui se exaltat, humilitabitur &c
Vnde incipit introitus. Iustus es domine, scilicet in hoc iudici
& rectum iudicium tuū. Huic enim iudicio concordat ecclesi
seu consentit, quo Deus exaltat humiles, & superbos deprimi
dicens, Iustus es domine, &c. In epistola, Obsecro vos, qu e
ad Ephe. 4. capit. inuitat nos ad humilitatem, vt dicatur nobi
Amice, ascende superius. vbi dicitur, vt dignè, id est, in humili
te ambuletis in vocatione, qua vocati estis, scilicet ad nuptia
hoc enim est nouissimum locum tenere Ad hoc idem mon
in graduali, Beata gens cuius est dominus Deus eorum, &
superbi faciunt se dominos, humilium verò Deus est domiu
vnde versus est, Verbo domini cœli, id est, humiles firmat
est, sanctificati sunt. Debemus ergo esse humiles, quia h
habemus, nisi à Deo, & ideò sequitur in quibusdam eccl
sijs, Allelu-ia Qui timent Deum sperant in eum quasi da
non in se. Posteà sequitur Euangelium de nuptiis, sicut dictu
est. In aliis verò ecclesiis legitur, Cùm intraret Iesus in domu
Luc. 14. c. Notandū autem, qantequā in ipso Euangelio dict
de nuptiis, habetur quomodo sanauit hydropicum, per que
intelligitur omnis amator mundi. prius enim oportet quod st
mundi satietur, quia qui biberit ex hac aqua, sitiet iterū. Id.
quandiu enim homo erit hydropicus in illis nuptiis, nō pot
satiari. In offertorio † similiter inuitamur ad humilitatem. d

bi habetur oratio Danielis: Oraui ad Deũ meũ, &c. Danie. 6. c. Et propter hanc humilitatẽ meruit audire archangelũ, qui certificauit eum de incarnatione Christi. Satis autẽ cõgruè fit ibi mentio de Angelo: quoniam hoc officium circa dedicationem Michaelis cãtatur: in postcõmunione habetur de humilibus & superbis. Vouete & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius offertis munera, id est, humiles, qui attribuitis omnia bona Deo terribili, & ei qui aufert spiritum Principum, id est, superbiam eorum: ecce, quia superbos humiliat.

SVMMA.

Feria quarta dominicæ decimæseptimæ post pẽtec. quale habeat officiũ.

De quarta feria quatuor tẽporum Septẽbris. CAP. CXXXII.

IN quarta feria † legitur Euangelium: Respõdens vnus de turba. Matth. 9. cap. de surdo & muto quem Apostoli curare non poterant, eò quòd illud genus dæmonij nõ eiicitur, nisi in oratione & ieiunio: quòd benè huic diei conuenit. Hodie nanque ieiunium est quatuor temporum, Ideò nanque duæ lectiones leguntur; vt ordinandi in duobus præceptis charitatis vel duabus legibus instruantur. Prima de calcatore vuæ, scilicet: Ecce dies. Amos in fine, tempore conuenit. Secunda, videlicet, Congregatus. Neemiæ 8. c. congruit ordinandis, quibus dicitur in introitu: Exultate Deo, qui præmeditari promittunt. in offertorio, Meditabor. Communio est, Comedite pinguia, & sumitur de lectione secunda.

SVMMA.

Pœnitentiam exprimit ordinandorum, feria sexta quatuor temporum Septembris.

De sexta feria quatuor temporum Septembris.
CAP. CXXXIII.

FEriæ † sextæ officiũ pœnitentiam exprimit ordinandorum. Vnde in Euangelio, Factum est, peccata paralytico dimittũtur, & in lectione, Conuertere, Oseæ vlt. c. ad conuersionem instruuntur, & in introitu, Lætetur, ad quærendum Dominum incitantur. Graduale & postcommunio, sunt orationes electorum. Offerenda consolatio eorũdem, in aliis tamen ecclesiis dicitur Euangelium, Rogabat Iesum. Luc. 7. c.

SVMMA.

Sabbatum quatuor temporum Septembris, quid moneat & nume. 2. Ieiuniorum instituendorum vetus mos, & numer. 3. Diuersus hodie. nu. 4. Et eius ratio. nu. 5.

De Sabbato quatuor temporum Septembris.
CAP. CXXXIIII.

SAbbati† quoque officium ad doctrinam ipsorum ordina-dorum fit, ne sint steriles, vt fici arbor infructuosa, de qua le-gitur Euangelium: Arborem fici, &c. Luc. 4. ca. ne vita il-rum sit terrenis implicita, sicut mulier incuruata. In epistola ve-rò tabernaculum factum est, &c. quæ est ad Heb. 9. cap. vbi primo & secundo agitur tabernaculo: monentur vt sic seruiat in tabernaculo ecclesiæ militantis, vt Domino præsententur in tabernaculo triumphantis. In lectionibus verò quare hoc† Se-ptembris ieiunium indicitur, causa instructionis & eius vtilitas intimatur, quarum prima est decima die Leuit. 23. cap. secunda est, Quintadecima die, quæ est ibidem. tertia est, Domine Do-minus noster. Micheæ vlt. c. quarta est. Factum est verbum, Za-cha. c. 7. quinta est, Angelus Domini. Danie. 3. cap. Cætera sunt ordinandorum exhortationes, orationes, & consolationes; sci-licet, Communio, scilicet mense septimo, de Leuitici lectione sumitur. Meritò autem in hoc mense fit clericorum ordinatio, quoniam, & in hoc mēse fiebat tabernaculorum celebratio. Or-dinati verò sunt ecclesiæ ministri, in die tabernaculorum per se-ptiformem gratiam, in septem gradibus constituti. Vnde & bea-tus Petrus legitur ordinationem fecisse in Septembri sex Epi-scoporum, decem presbyterorum, & septem diaconorum. Et ce-lebratur ordinatio in tertia hebdomada, quia in tempore ter-tio, scilicet gratiæ fuit ab Apostolis instituta. Olim tamen alia [ordina-]tio fuit à sapientibus assignata, Nam† olim instituta fuere ieiu-nia in prima hebdomada Martij, in secunda Iunij, in tertia Se-ptembris, in quarta Decembris, vt comitarentur initia tessera-decadis Iesu Christi. Cùm enim quis ordinatur quodammo-do, vt Christo attineat, generatur, ergo persona primæ tessera-decadis est Abraham, à quo sumitur ordinatio primæ hebdo-madæ Martij, prima persona secūdæ tesseræ decadis est Dauid, à quo sumitur ordinatio secundæ septimanæ Iunij, initium ter-tiæ est Ieconiæ, à quo sumitur ordinatio tertiæ septimanæ Se-ptembris, demum est Christus in quarto loco, à quo sumitur ordinatio quartæ septimanæ Decembris. Sumuntur autem po-tius ab his personis, quàm ab aliis ordinationes, vel quia fu-runt in genealogia maiores, vel propter nominum interpreta-tiones, dicitur enim Abraham, pater multarum gentium. Dauid fortis. Ieconia, præparatio Domini, sic & illi qui ordinantur de-bent esse fortes, præparati ad Euangelium Christi, vel sicut à persona in personam sunt quatuordecim generationes, sic ab ordinatione in ordinationem septimanæ quatuordecim inue-niuntur, vt ordinandi periti sint in decalogi & in euangelij di-sciplina. Nunc† autem ieiunia ex causis præmissis aliter ordi-

ti

t, vt dictũ est sub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduẽtus. Et
emẽto, ꝙ apostolici vsq; ad Simpliciũ Papam in Decẽbri sem
r ordines celebrabãt, vt ordinandos coaptarent generationi
Christi. Simplicius verò addidit ordines in Februario tri-
ẽdos, vt ordinãdos vicinius incorporaret corpori Iesu Christi,
le de hoc ĩ procœ. secũdæ partis. Sed si, vt præmissum est, ieiu
cõstituta sunt in prædictis septimanis pro his, qui ad ordina
nẽ accedunt, nunquid cõmutari possunt, quando nullus tũc
linatur? certè non, nisi necessitate vrgente: de qua in procœ. ij.
tis dictum est. Cùm enim sit vna ecclesia omnino, debet in a-
bnibus eius esse concordia. quæ non esset si in tam generali
inio alij pranderent, alij ieiunarent. Præterea, licet alicubi nõ
ordinatio: fit tamen alibi, pro quibus ieiunare & orare debe
s: vt digni ad ordinationem perueniant: omnes enim fratres
ius, & vnanimes in domo Domini sumus.

SVMMA.

Dominica decima octaua post Pent. quid agat, moneátque. & nu. 23.

De Dominica decima octaua post Pentecosten.

CAP. XXXV.

DIctum est in præcedenti † dominica, quod debet homo
se ponere in nouissimo loco: vt ponatur in primo, sicut sũt
Prælati: vnde in hac decima septima dominica agitur de
latis, qui sunt in primo loco: vnde Euãgeliũ est in quibusdã
lesiis: Super cathedrã Mosi, &c. Introitus verò, qui sumitur
l. 33. c. incipit: Da pacẽ Dñe sustinẽtibus te, vt Prophetę tui,
st, Prælati fideles inueniantur supplendum est, non infide-
sicut Scribæ & Pharisæi. versus est, Lætatus sum in his, quæ
a sunt mihi, in domum Domini ibimus. id est, ibimus ad
ptias, & de hoc lætatus sum, quia inuitati sumus ad nuptias,
uibus erit æterna pax. In aliis verò ecclesiis versus est, Bo-
ũ est. † Præterea, scripserũt quidam, quod ideò dicitur in-
tus ipse, quia tali die Zacharias Papa fecit pacẽ cum Longo
dis. In epistola Apostolus agit gratias de Ephesiis, quia ha-
fidem verã de istis nuptiis, dicens, Gratias ago semper Deo
), pro vobis, &c. 1. ad Cor. ca. 1. in responsorio verò, Lætatus
, &c. ostendit gaudium de prædictis nuptijs, & ideò propter
dictas nuptias in alleluia, Laudate Dominum omnes gen-
hortatur ad laudem. Euangelium in quibusdam ecclesiis,
esserunt † ad Iesum, quod est Mat. 22. de scribis & pharisæis
infideles fuerunt, vnde tentauerunt Dominum, dicentes,
od est mandatum magnum, &c. Dixit Dominus, Diliges do
ũ Deũ tuũ, &c. posteà reprehendit eos de infidelitate, quia
credebant ipsum esse Deum, dicens, Quid vobis videtur de

Christo,cuius filius sit?dicunt ei Dauid:& dixit eis. Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum dicēs: Dixit Dominus Domino meo,sede à dextris meis,&c. Prælati verò non debent esse tales,id est,infideles:sed sicut Moses,de quo habetur in offertorio.Sanctificauit Moses altare Domino,&c. debent Prælati se totos offerre incensum:& posteà multas hostias: vnde sequitur postcommu. Tollite hostias.loquitur enim de Prælatis.

SVMMA.

1 *Dominica decimanona post Pētec.quid referat,aut moneat, & n.2.*

De decimanona Dominica post Pentecosten.

CAP CXXXVI,

HAEc decimanona dominica respondet præcedenti in qua dictum est:Da pacē Domine sustinentibus te:vt Prophetæ tui, id est,Prælati tui fideles inueniantur. Respondet,inquam,si faciant,quod habetur in Euangelio, quod legitur † in hac dominica,in quibusdā ecclesiis,scilicet,Ascendens Iesus,&c.quod est Matth.9.c.in quo habetur ꝙ adduxerunt ad Dominum paralyticū.Iesus autem videns fidem illorum, qui offerebant,&c.Paralytici sunt,qui in delitiis carnis ita dissoluti sunt,quod non possunt opera bona facere:& meritò fide Prælatorum sanantur:& ideò bonum est habere bonos Prælatos. Quidam autem de Scribis dixit intra se,Hic blasphemat, qui peccata dimittit.Iesus autem videns cogitationes eorum, dixit:Vt sciatis,quoniam filius hominis habet potestatem in terra,dimittendi peccata,dixit paralytico: Tolle grabatum tuum, &ambula.Et quia solus Deus est,qui sanat paralysin,ideò incipit introitus: Salus † populi ego sum,&c versus est, Attendite popule meus,legem meam,subaudi per quam sanantur paralytici.In epistola monet Apostolus paralyticos, vt erigātur corporaliter à paralysi ad bona opera,dicens , Renouamini in spiritu mentis vestræ,& induite nouum hominem,&c.Ephes.4.cap. Sequitur etiam graduale in voce paralytici,Dirigatur oratio mea, sicut incensum,&c.versus est,Eleuatio manuum mearum, &c. iam iste leuatur ad bona opera. Allelu-Ia verò dicitur in voce paralytici sanati, scilicet dextera Domini fecit virtutem,subaudi quia sanauit me.Sed quia non sufficit sanare , nisi Dominus custodiat,sequitur offertorium,Si ambulauero in medio tribulationis,vb cunque enim ambulant sanati à Domino, custodit eos quantum in se est.

SVMMA.

1 *Dominica vigesima post Pentec.quid legat.*

2 *Dominicæ vigesimæ post pentec. Missa.& num.4.*

3 *Nuptiæ tres leguntur in Euangelio.*

De Dominica.xx.post pentec. CAP.CXXXVII.

IN dominica † vigesima incipit ecclesia legere duodecim prophetas & Daniele & cantant de Esa.& Daniele.& Hieremia, non tamen legit Esa.& Hier.quia in aliis tẽporibus plenius leguntur. De Esa.enim legitur in aduentu.de Hiere.in passione. Quæritur autem quare legit ecclesia prophetas,post librum Machabæorum,cùm in Biblia præponatur,ad quod dicimus.quòd Biblia præponit omnes libros exemplares,eo quòd magis mouent exempla quàm doctrina: præter librum Machabęorum, quem vltimò ponit:& propter perfectam iustitiam, & propter tempus:quia vltimo tempore fuerunt. Ecclesia etiam legit vltimum librum Ezechiel. quia in eo agitur de templo cœlesti, in quo est confirmatio,& finis omnium. Duodecim verò Prophetas legit,propter fundamentum fidei,quod semper necessarium est,quantuncunque homo sit perfectus, & vide quod dictum est sub dominica xv. Incipit autẽ ecclesia legere Ezechielem in principio Nouẽbris. In matutinali huius dominicæ officio primum respõsoriũ est in quibusdã ecclesiis de Esa.scilicet, Vidi Dominũ sedentẽ super soliũ excelsũ. Vidit enim Esa.quomodo thronũ Dei Angeli sunt,& sancti in ecclesia triumphãte, & militante:in quibus per gratiam sedet ille, qui est primus & nouissimus.Quia ergo Ezechiel vidit templum cœleste in quo fiunt nuptiæ ęternæ,ideò in Euang.Missæ,quod in quibusdam ecclesiis in hac dominica dicitur,& est Matth.22.ca.habetur in illis nuptiis,Simile est regnũ cœlorum, homini Regi,qui fecit nuptias,& misit seruos suos hora cœnę dicere inuitatis:Omnia parata sunt,venite ad nuptias. Illi verò contẽpserunt venire ad nuptias.Hi sunt Iudæi, qui contempserunt venire.Et misit tunc seruos suos,dicens,Ite ad exitus viarum, & conuocate omnes, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Et videns Rex quendã non habẽtem vestem nuptialem, dixit ei,Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? & tradidit eum ministris suis,vt proiicerent eum in tenebras exteriores Huic autem iudicio,quo Dominus eos, qui cõtempserũt venire ad nuptias, amouit à nuptiis, & omnes alios vocauit,congaudet ecclesia in introitu,dicens,Omnia quæ fecisti nobis domine in vero iudicio fecisti.In Epist.verò,monet nos Apost.vt cautè ambulemus ad has nuptias, quia sine veste nuptiali proiicimur in tenebras exteriores,dicẽs,Videte aũt quomodo cautè ambuletis,&c.quę est Ephes.5.c.& dissuadet à contrario, dicẽs,Nolite inebriari vino,in quo est luxuria,ne sitis in nuptiis diaboli,sed impleamini Spiritu sancto,sed quia cibũ illarũ nuptiarũ dare nõ potest, nisi solus Deus,ideò sequitur in responsorio, Oculi omnium in te

ſperant domine,& tu das eſcam illorum,id eſt,cibum nuptiar
æternarū in tempore opportuno.Et quia de nuptiis illis nō po
teſt comedere,qui eſt in peccato mortali:ſequitur in quibuſd
eccleſiis allelu-Ia.De profundis,id eſt,de peccato, clamaui
te domine,vt me eruas à peccato:&ita peto nuptiis intereſſe.In
offertorio verò oſtenditur,quid ſit intereſſe nuptiis,ſcilicet ha
bere memoriam de æternis,dicens: Super flumina Babylonis
ſcilicet delitias ſeculi illic ſedimus & fleuimus,dum recordar
mur tui Syon,id eſt,tui ô eccleſia triumphans.In poſtcōmuni
ne verò petit,vt detur ei intereſſe nuptiis illis,dicens:Memēto
verbi tui ſeruo tuo,in quo mihi ſpem dediſti,&c.quaſi dica
memor eſto,quia promiſiſti:qui enim promittit,& non da,vi
detur eſſe oblitus.Et †nota,ꝙ tres nuptiæ leguntur in Euange
lio.De primis dicitur quòd ſimile eſt regnum cœlorum homi
ni Regi qui fecit nuptias filio ſuo. Hic filius eſt Chriſtus q
humanā naturam ſibi copulauit,vbi fuit thalamus Virginis v
terus,vnde tanquā ſpōſus procedens de thalamo ſuo, ad h
nuptias homines ſub lege per Prophetas inuitauit.De ſecund
dicitur:Vos ſimiles hominib⁹ expectātibus dominū ſuū,qua
do reuertatur à nuptiis,hic dominus Chriſtus eſt verus homo
qui aſcēdens,angelicam naturam ſibi copulauit,ad has nupti
gentes per Apoſtolos conuocauit.De tertijs verò dicitur,Vir
gines,quæ paratæ erāt,intrauerunt cū eo ad nuptias, hic ſpon
ſus eſt Chriſtus,qui eccleſiam poſt iudicium ſibi copulabit,
in thalamo glorificabit.Ad has per Prælatos eccleſiæ quotid
inuitamur.De primis ſolēnizat eccleſia in Chriſti natiuitate.D
ſecundis, in aſcenſione.De tertiis in reſurrectione,quoniam
noſtra reſurrectione Chriſtus ſponſam aſſumet,& de Babyl
nia mundi introducet in cellarium Paradiſi, de quibus nupt
hic poteſt intelligi,cum intraſſet homo non habens veſtē nu
tialē eiectus eſt in tenebras exteriores,cæteri nuptialiter no
ti,ſunt cū domino epulati.Hi ſunt lapides viui,ex quibus d
cantur muri Hieruſalem.Poteſt etiam aliter dici, ꝙ poſt red
ſionē à captiuitate,Hieruſalē reædificabitur,& templū rea
rabitur per Zachariam,& Aggæum,& Eſdram , & Malachiam
per quos aduentus Domini prænuntiatur,ideoque in hoc
ſe Nouembris vſq; ad aduentum Domini,cantatur hiſtori
Prophetis. †Vidi Dominum,& leguntur libri Ezechielis,Dani
lis,& duodecim Prophetarum.Captiuitas illa corporalis,n
ſpiritualem ſignificat.A captiuitate reuerſio,eſt peccatoru
miſſio.Rex itaq; Prophetarū volens ſupernam Hieruſalē re
rare,filio nuptias celebrauit,& ſicut legitur in Euangelio,mu
tos ad cœleſte prandiū inuitauit,hi qui intrauerunt,ſunt lapide

viui

viui,de quibus præmiſſum eſt.Ne igitur ad captiuitatem ſimilẽ reuertamur,& à nuptiis excludamur,monet nos Paulus,in epiſtola præcedenti,Videte quomodo cautè ambuletis, nõ quaſi inſipientes,ſed vt ſapiẽtes. Introitus,Omnia quę feciſti.vox eſt Danielis captiuitatem præteritam recolentis, & eã ſuis meritis Dei iudicio adſcribẽtis.Similiter in offertorio,Super flumina Babylonis.captiuitatẽ illam ploramus, ſed in graduali, Oculi omnium,gratias agimus. In poſtcommunione, Meméto verbi,poſtulamus vt nuptias promiſſas in ſpe,percipiamus in re.

SVMMA.

2 *Dominica xxij.poſt Pentec.quid moneat,eiuſq; diei officiũ. & nu.2.3.*

De dominica xxij. poſt pentec. CAP.cxxxviii.

IN † pręcedenti dominica inſtructi ſumus & admoniti,vt cautè eamus ad nuptias quæ celebrantur in templo, quod ſcripſit *Ezechiel*, Sed quia de his nuptiis maximè inuidet nobis diabolus,pro eo,quòd de illis eiectus fuit,ideò in hac vigeſima prima dominica agit eccleſia de bello contra diabolum,& de armatura noſtra contra eũ,ſi enim pugnauerimus, intererimus æternis nuptiis,ſi tamen habuerimus veſtem nuptialem,quę eſt Charitas,aliter non.Vnde quia cinis & cilicium ſunt arma pœnitentię,In introitu vtitur eccleſia voce Mardochæi in cilicio,& cinere ex.ſtentis dicens Deo, In voluntate tua domine vniuerſa ſunt poſita,& non eſt qui reſiſtat voluntati tuæ.Heſt.3.c.Sequitur, Quoniam dominus vniuerſorum tu es, & ideò beati qui tibi ſeruiunt, quia tu liberas eos de manu diaboli, & adiuuas eos in bello contra diabolum, ſicut in hac oratione liberaſti Mardochæum de manu Naamam & ſuſpenſus eſt in patibulo,quòd præparauerat Mardochęo.In epiſtola 4 monet Apoſtolus armari contra diabolum armatura Dei,dicens, Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius, &c. quæ eſt ad Ephe.6.capitu.& poſt, Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, &c. Sed quia etiam benè armati non poſſunt per ſe reſiſtere,niſi *Deus* adiuuet,ſequitur reſponſorium. Domine refugium, factus es nobis,&c.Quia ſi laſſamur vel ſanciamur in hoc bello non eſt refugium, niſi ad ipſum, vnde ſequitur in quibuſdam eccleſiis alleluia, Lauda anima mea dominum, quia verò ſauciati in hoc bello,non ſanantur niſi à domino,& multi ab eo ſanantur, ideò in quibuſdam Eccleſiis † ſequitur euangelium de ſanatione filij Reguli.Erat quidam Regulus,cuius filius infirmabatur,&c. Quod eſt Ioan. 2. cap. per iſtum Regulum intelliguntur reges,ſ. prælati,qui reges ſunt,& debent eſſe humiles, & ita

ſunt Reguli.vnde exaudiuntur licet habeant paruã fidẽ po
natione filiorũ.credebat enim iſte Regulus ꝙ domin⁹ po
ſanare filiũ ſuũ:ſed nõ credebat ꝙ eſſet Deus,quia crede
nõ poſſet ſanare,niſi præſẽs.Humilitas ergo valdè neceſſa
prælatis.Quia vero per patiẽtiã maximè vincitur diabolu
ponitur in offertorio Iob in exẽplũ.vnde in Sapiẽtia Meli
patiẽtia viro forti,&qui dominatur animo ſuo,expugnato
biũ.& incipit,Vir erat in terra Hus,nomine Iob,&c.In ver
autẽ hui⁹ offertorij fit ſæpè repetitio,de qua dictũ eſt ſub
nica ſecunda poſt octauam Epiphaniæ:ſed qa nihil valet p
tia,niſi homo ſperet in domino,ſequitur poſtcõmunio,In
re tuum anima mea ſperauit,&c.quia ſpes patientiam oper

SVMMA.

1 *Dominica vigeſima ſecunda poſt pente.hortatur ad charitatem eius diei officium.nu.2.3.4.5.*

De dominica xxij.poſt Pente. CAP. cxxxix

DIctũ eſt ꝙ nullus† poteſt intereſſe æternis nuptiis ni
beat veſtẽ nuptialẽ,quæ eſt charitas,ideò in hac vige
ſecunda dominica monemur &inuitamur ad haben
charitatem,vt nõ tantum benefaciamus proximo,ſed dim
mus iniurias nobis ab eo factas. Vnde in quibuſdam ecc
euangelium eſt de ſeruo,qui debebat decem millia talen
†quo dominus poſuit rationem,& ille dixit:patientiam
in me,& omnia reddam tibi , & miſertus dominus eius di
eum,& debitum dimiſit ei,& incipit, Simile eſt regnum c
homini regi,qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis,
eſt Mat.18.c.Siquidẽ in die iudicij ponet dominus ration
biſcum,& nullus poterit cõputare cum eo,quia de tẽpore
modo reddet hanc rationẽ,quod tam bonum eſt,ꝙ in q
bet momento eius poteſt homo fieri filius Dei : & ideò in
introitus.Si iniquitates† obſer.domine,domine quis ſuſt
ſi diceret nullus,& hoc eſt,patientiam habe in me,&c.& ſe
tur verſus,De profundis clamaui ad te domine,&c.In epi
Cõfidimus,&c.ad philip.ca. 1.inuitat nos Apoſt.ad perfe
charitatem,vt dimittamus fratri,vt Deus dimittat nobis,
habetur in fine euangelij,Sic & pater meus cœleſtis facie
bis,ſi non remiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ve
Dicit igitur Apoſtolus in epiſtola Fratres,cõfidimus,id eſt
dẽtiam talem habemus,vt poſteà ſequitur,† Obſecro autẽ
vt charitas veſtra magis ac magis abundet,vt ſitis ſynceri
tis ſine offenſa,&tunc eſt vnitas in eccleſia,quando nõ of
mus propter iniurias,ſed dimittimus.vnde ſequitur reſp
rium,Ecce quàm bonum.& quàm iucundũ,habitare fra

vnum,sed quoniam illos,qui irascuntur sanat Dñs per charitatem,dum pęnitent,ideò sequitur allelu-ia.Qui sanat contritos corde,& al.contri.eorum. In præmisso verò euangelio monemur, ad perfectã † charitatem,vt cautè ambulemus ad nuptias cũ veste nuptiali.& quia perfecta charitas, non tantum impedit beneficia,& dimittit iniurias,sed etiã orat pro inimicis,ideò sequitur in offerto.Oratio.Hester ad Assuerũ regẽ,quod interpretatur beatitudo,id est ad Christũ.& incipit,Recordare dñe,&c. Hest.14.c. in quo offerto.rogat pro recõciliatione peccatorum. & qa de hac reconciliatione gaudent angeli,sequitur in quibusdam ecclesiis postcommunio.dico vobis,&c.Luc.15.c.

SVMMA.

1 *Dominicæ vigesimæ tertiæ officium.*

De xxiij.dominica post Pentec. CAP. CXL.

IN tribus dominicis vltimis,s.xxiij.& xxiiij.& xxv.est † idem officium,& in eis ostendit ecclesia se habere vestem nuptialẽ, id est,charitatẽ,quia orat pro Iudęis,vt conuertantur, quod fiet in fine mundi, quando venient ad fidem nostram,quod significatũ est in Ioseph,qui noluit longo tempore se manifestare fratribus suis,posteà verò ad vltimum se manifestauit eis & petierunt veniam ab eo,&dixit eis nolite timere,ego pascã vos, & inebriatus est cum eis quæ inebriatio,significat lætitiam omniũ in illa cõuersione Iudæorũ,hoc autẽ erit in fine peregrinationis nostrę,& ideò de huiusmodi cõuersione agitur in fine tẽporis peregrinationis,in quatuor enim partes diuisum est tempus anni,prout dictũ est in proœ. huius partis: & per has tres dominicas agitur de hac conuersione, quia ad fidem trinitatis conuertuntur.in hac ergo xxiij.dominica introitus est de conuersione Iudęorum,& de promissione domini:ipse nanq; dicit per Hiere.29.c.Ego cogito cogitationes pacis , & nõ afflictionis,quia ad hoctẽdunt mala,quæ vobis infero,vt reconciliẽ vos mihi, & nota quòd tempore Henrici tertij Imperatoris Bruno Tullienfis episcopus,qui de multis sanctis cantus composuit factus Papa per Hẽricum tertium Imperatorẽ, & vocatus *Leo x.* cum Romam pro papatu veniret,audiuit voces angelorum canentium & dicentium,dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis,&c. ipse verò cogitans q̃ nõ haberet canonicũ ingressum, renuntiauit,& iterum à Romanis Papa eligitur & vitã cum multis miraculis finiuit. In graduali verò agit Dauid gratias de sua liberatione,à captiuitate spirituali,& corporali,dicens, *Liberasti* nos ex affligentibus nos, &c. In versu verò promittit laudẽ bonorum operũ,dicens, In Deo laudabimur tota die,&c. & qa solus Dominus est,qui sanat,ideò in quibusdam ecclesiis sequi

tūr allelu-ia. Qui sanat contritos corde. in offertorio verò
veniam, sicut fratres Ioseph. dicens: De profundis clamaui
domine, &c. & quia Ioseph, id est Christus respondit, Noli
mere ego pascam vos: ideò quia liberalis est dñs, & citò di
tit: sequitur postcõmunio: Amen dico vobis, quidquid ora
petitis: credite, quia accipietis, & fiet vobis. Mat. 18. c. Qui
rò non intrabunt ad nuptias, nisi habeant similitudinem
ideò in euang. Abeũtes, &c. Mat. 22. c. quod legitur in quib
ecclesiis, dicitur, reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &
sunt Dei Deo, scilicet imaginem suam, similitudine sua insi
tã, quia omnia ad sibi similia conuertuntur. In epistola qu
Fratres imitatores. &c. ad *Philip.* 3. c. monet nos Apost. vt
damus Deo imaginem suam, & post sequitur, conuersatio
stra in cælis est. q. d. in hoc debetis me imitari non illos, q
venter Deus, qui sunt inimici crucis Christi. Imitemur au
Deum & Apostolum in humilitate, mansuetudine, chari
& sanctimonia, & post, Saluatorem expectamus *Dominum*
sum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ,
guratum corpori claritatis suæ. Si enim habuerimus simili
nem Dei in animabus nostris, in futuro non habebimus
similitudinem in animabus tantum, sed etiam in corpor
quia vt dicit Apostolus, Similes erimus Christo.

SVMMA.

1 *Dominicæ vigesimæquartæ Missa, eiusq; expositio. & nu. 2.*

De dominica vigesimaquarta post Pencosten.

CAPVT CXLI.

IN † vigesimaquarta dominica similiter agitur de vocatio
cõuersione *Iudæorũ*. Vnde incipit in quibusdã ecclesiis
Mat. 9. c. loquente Iesu ad turbas, Ecce princeps archisin
gus venit ad eum, & dixit ei, Filia mea defuncta est, sed ve
impone manũ tuã super eam, & viuet. Dum autẽ iret post
ecce mulier hæmorroissa, dicebat, si tetigero fimbriã vest
eius salua ero, & sanata est à domino, posteà suscitauit dñ
archisynagogi. allegoricè archisynagogus iste significat M
vel aliquem de Prophetis, vel etiã Apostolis, qui rogauit d
num pro synagoga, & dominus vadit, vt sanet eam, quia n
sat corrigere, vt sanet ipsos Iudæos, per varias tribulatio
seruitutes, sed eorũ sanitas fiet in fine mũdi. Mulier verò p
fluxum sanguinis est gentilitas, quæ dixit, Si tetigero fimb
stimenti eius, id est, si minima præcepta seruauero, salua er
fluxum sanguinis, peccatum intelligitur. Posteà verò † sal
tur synagoga, quod significatur per filiam Iairi postmodu
scitatam. Item, per Iairim, qui interpretatur illuminãs siue

minatus intelliguntur prælati,prælatus enim illuminatus à Do mino,alios illuminat,& talis debet orare pro subditis suis,sicut iste pro filia sua,sicut etiam orat Apostolus in epistola huius do minicæ,quæ est ad Coloss.1.c.Non cessamus,inquit,fratres,orã tes pro vobis. In quibusdã tamen ecclesiis dicitur hac die euan gelium:Cùm videritis abominationem.Matth.24.c.Et attende quòd hæc dominica proprium cantuale non habet officiũ,quia enim vexabitur ecclesia persecutionib.antichristi,ideò sua cõ tinet organa.vel ideò,quia præcedens officium huic euangelio rectissimè coaptatur,vel quia hæc dominica sæpius superabun- dat,idcirco proprio vacat officio.

SVMMA.

1 *Dominicæ vigesimæquintæ post Pentecosten expositio & nu.2.*

De xxv.domnica post Pente. CAP. CXLII.

IN vigesima † quinta dominica agitur de illuminatione Iudęo rum,vnde dicitur in quibusdam ecclesiis epistola,quæ est de Hier.23.c.Ecce dies veniunt dicit Dñs,& suscitabo Dauid ger men iustum,&c.& post sequitur. In diebus illis saluabitur Iu- da.& post non dicemus amplius,Viuit Dominus, qui eduxit fi- lios Israel de terra Aquilonis,&de cunctis terris,in quibus pro- iecerã eos,in quibus verbis præcedens cantuale officium concor dat.Nam in introitu dicit Dominus,ego cogito,&c.dicitur & re ducam captiuitatẽ vestram de cunctis locis.Soluti ergo illi,qui nunc tenentur in captiuitate,in graduali, Liberasti nos,gratia- rum referunt actionem.in offerenda,De profundis adhuc por- rigunt orationem qui suæ petitionis,in postcommunio.Amen dico, recipiunt sanctificationem.Euangelium † verò est de re- fectione quã fecit Ioseph fratribus suis, quando recepit eos ad conuiuium.Videns Iesus ,quia multitudo maxima venit ad eũ, &c.quinque panes sunt spiritualis intelligẽtia quinque librorũ Mosi,quos modò habent,nec eis possunt satiari,quia eos frãgẽ do per spiritualem intelligentiam non manducant,sed tunc eos Dominus saturabit.Duo verò pisces,sunt Psalmi & Euãgelium. Tunc enim reficiet eos Dominus intelligẽtia legis & psalmorũ & euangelij. In quibusdam tamen ecclesiis dicitur Euangelium, Cùm subleuasset Iesus oculos,Ioã.6.Rursus in hac vltima do- minica cæteras cõcludente,rectè ponitur officiũ,quod ad vtrũ- que domini pertinere possit aduentum,vt dictum Hieremię Pro pheticum , Ecce dies veniunt,& suscitabo, &c.Ecce primus ad uentus.In diebus illis saluabitur Iuda,ecce secũdus.Sed in euã gelio rectè legitur de quinque panibus,quia post quinq; millia annorum datus est nobis in primo aduentu panis angelorum.

Ab

Ab hinc et.ã quinq; dominicæ computãtur,vſq; ad illum dem
in quo panis ortus in præſepio prædicabitur.Quidã tamen
epiſtolã,& hoc euangeliũ ponunt cũ officio trinitatis:infra he
domadã verò,fit ſicut in cæteris feriatis,& congruè circa f
beati Andreæ hoc euãgeliũ legitur:quoniã de eo in ipſo tẽt
continetur.Quædam Eccleſiæ faciunt in hac dominica feſtũ d
Trinitate:aliç verò,in octaua Pẽtecoſtes,vbi de hoc dictum e

SVMMA.

1 *Dominica vigeſimaſexta poſt Pentec. quid legendum in officio E-*
cleſiaſtico.& nu.2.4.

3 *Menſes ſinguli ſingulis adaptantur temporibus.*

De vigeſimaſexta dominica poſt Pentecoſten.

CAP. CXLIII.

ILlud †poſtremò notandum eſt,quòd nocturnales lectio
prima dominica poſt Pentec.vſque ad aduentum domini,
dam non inſubtiliter referunt ad illam temporis ſeriem,
fuit à Dauid vſq; ad aduentum domini. Sed & ad illam
gruè referri poſſunt,à primitiua cœpit eccleſia.ſicut enim
ſucceſſit Dauid: vnde primo legitur de primis libris Regũ,
dæmonũ cultui cultus vnius Dei:& ſicut regnũ Dauid per
boam,& Ieroboam in ſciſſuras diuiditur,legitur in libris ſ
tibus:ſic eccleſiam ſcindit hęreticorum inſania.Deinde ſeq
tur † libri Salomonis , quia poſt pugnas hæreticorum cla
runt in eccleſia ſanctorum doctorum ingenia.Poſtmodum
quitur liber Iob,vbi agitur de perſecutionibus & conſolatio
bus eius:quia quantumuis in pace floreat eccleſia ,tentatio
tamen non deſunt ſpiritualium aduerſariorum: quorum q
tò eſt occultior pugna tantò difficilior eſt:ſed glorioſior e
quiſita victoria. Rurſus illud † quoque adiiciendum eſt, q
ſingulos menſes,præteritis poſſumus adaptare temporibu
per Ianuarium in quo nouus annus inchoatur,tẽpus à di
intelligit̃, vbi mũdus renouatur.Per Februariũ,in quo alle
deponitur,illud tẽpus innuitur,in quo vniuerſitas linguari
funditur.Per Martiũ , in quo quadrageſima ſæpius celebr
illud tẽpus accipitur,in quo Dei populus in AEgypto affli
Per Aprilẽ verò,vbi Paſcha celebratur,vel obſeruatur:illud
pus oſtẽditur in quo populus à Pharaone liberatur.Per Ma
in quo de Pentec.ſolẽnizatur,illud tẽpus recolitur,in quo
lus in terra promiſſionis gratulabatur.Iunius & Iulius in
hiſtoria Regum legitur,regnũ Saulis & Dauid cõmemorãt
guſtus, in quo liber Sapiẽtiæ recitatur,regnũ Sapientis Sa
nis inſinuat.Reliqui quatuor mẽſes regna principalia notã
bylonicum, quod eſt in oriẽte.Perſarũ quod eſt in meridi

c

orum,quod in aquilone.Romanorũ,quod eſt in occidẽte.Igi-
ır hiſtoria Iob,quæ legitur in Septembri,per duas hebdoma-
as,regnum exprimit orientis. Vnde ibi dicitur, Erat vir ille ma
nus inter omnes oriẽtales, & legitur per duas hebdomadas,
... regnum illud durauit per duas annuales hebdomadas,id
t,per bis ſeptingentos annos. Tot enim anni inueniuntur à
mpore Nini,à quo regnum Babyloniæ incœpit, vſque ad Cy
m regem Perſarum,in quo defecit. In reliqua parte Septem-
is,regnum Perſarum innuitur. Quocirca † duæ hiſtoriæ le-
ntur eò quòd nunc de Perſis nunc de Medis reges aſſumebã
:.Hiſtoria Machabæorum,quæ legitur in Octobri, Græcorũ
nificat regnum, ſub quibus Machabæi fuerunt afflicti. Per
ouembrẽ & Decẽbrem,in quibus Prophetæ leguntur, regnũ
omanorũ,in quo Chriſti religio viget, accipitur. Prophetiæ
ximè de Chriſto loquuntur, cuius natiuitas eſt in fine anni,
ut regnum Romanorum in fine mundi.

Finis Libri Sexti.

LIBER SEPTIMVS.

SVMMA.

anctorum feſta quibus de cauſis Eccleſia celebrat.ibid. & num. 2.
ancti,& eorũ reliquiæ an debeant honorari, & venerari. & n. 36.
anctorum noui teſtamenti quadruplex differentia.
anctorum nulli latriam, vel ſacrificium debemus.
eptimanæ dies qualiter nominentur ab Hebræis. Qualiter à Chri-ſtianis nu. 8. 10. Item,qualiter à Gentilibus.nu. 9.
eriæ,quid,& vnde dictæ. & vnde hoc verbum natum inter Chri-ſtianos.num. 12.
ies tripliciter denominantur. Et diei Dominicæ excellentia.nu. 14.
ies quidam priuilegiati,in quadrageſima.
ies variè incipit,iuxta variam regionis & loci conſuetudinem.
lennitas,quid,& vnde dicatur.
eſtiuitatum diuerſa nomina. Et num. 19.
atio,quid,& vnde orta.nu. 21. 22. Stationum duæ ſpecies.
tationũ forma,& à quo in vrbe inſtitutæ. Et quorſum fiât.nu. 24.
aſchatis feſtum,eſt aliis ſuperius.
raeliticus populus,treis potiſsimum ſolennitates colebat.
ncænia ab Hebræis ortum habuerunt. Et quid.
eſta occurrunt plus quinque millia Sanctorum,quolibet die exceptis Calendarum diebus,vt reſpondit Euſebius Conſtãtino Imperatori.
nctorum catologo nullus adſcribendus,niſi per Romanũ Pontificẽ.
eſta quæ celebrantur per totum annum.
ſta omnia,ſunt aut in totũ duplicia, aut ſimpliciter duplicia. aut

ſemi

De sanctorum festiuitatibus. CAP. I.

Ostquam de diuinis officiis in genere atq; do-
nicis, & de festiuitatibus ad dominũ pertinẽti
in specie præmisimus, vtile est, vt de officiis fes
tatũ sanctorum aliqua in hac vij. parte subiicia
† Sanè ecclesia sanctorum festa multis de cau
celebrat. Primò, vt eis vicẽ rependamus, quia ipsi iã celebr
Luc. 15. festũ de nobis, quoniã gaudiũ est in cœlo angelis Dei, & ani
bus sanctis super vno peccatore pœnitentiam agẽte. j. dist. q
tua. Secũdò, quia eos honorãdo rem nostram agimus. Nam
1. Cor. 3. rum festiuitas nostra est. Vnde Apost. Omnia nostra sunt,
autẽ Christi. Charitas enim omnia communia facit. Terti
habeamus eos intercessores pro nobis, vnde legitur in 3. R
1. cap. q Bersabee, quæ interpretatur puteus facietatis, id est
clesia triumphans, impetrauit filio suo regnum. Quartò, vt
imitemur. Per eorũ enim exẽpla ad eorũ imitationem prou
Esa. 59. mur. Quintò, propter augmentũ nostræ securitatis, & spei s
leuationẽ. Si enim homines mortales nobis similes potuer
ita per sua merita sublimari, & nos similiter poterimus, q
niam manus domini nõ est abbreuiata. Sextò, propter hon
diuinæ maiestatis, quam illos honorando in eis honoramu
mirabilem prædicamus eũ, qui ipsos sanctificauit. Septimò
visa eorũ pulchritudine & mũditia cõfundatur homo de pe
tis suis, & terrena cõtemnat, sicut & ipsi fecerũt. Octaua & p
cipalis † causa est, quia sanctorũ dies & anniuersaria in eorũ
nore nobis ad memoriã reducitur propter nostrã vtilitatẽ,
niam in eis honoramus Deũ. Ipsi nanq; cùm sint perfectè be
orationibus nostris nõ indigẽt, quia oĩa eis ad votũ succed
imò iniuriã facit martyri, qui p martyre orat. extra de cele.

ım Marthæ. §.pen. ioan.etiam Damaſ.in lib.4.ca.7.ponit alias
ıtiones quare Sancti † & pariter eorum corpora,ſiue reliquiæ
ebeant honorari,quarum quædam ſumuntur quantum ad eo
m dignitatẽ,&quædã quãtũ ad corporũ ipſorum prætioſitatẽ.
ignitas quadruplex eſt, quoniam ſunt amici Dei,& filij Dei,
eredes Dei, & duces noſtri.De 1.Ioan. 13. Iam non dicam
s ſeruos,&c.De ſecundo Ioan.1.Dedit eis poteſtatem filios
ei fieri.De tertio Rom.8.Si autem filij & hæredes.De quarto
. dicit:Si quis multum laborat ducem inuenire,qui eum ali-
i regi mortali adducat,& pro eo ad ipſum verbum faciat,quã
magis duces generis humani , qui pro nobis ad Deum in-
pellationes faciunt , honorandi ſunt templa illis erigendo,
orum memoriam venerando? Quantum verò ad corporum
ũ prætioſitatẽ manifeſtãdã,ponit etiã idem quatuor rationes.
m ipſa ſanctorũ corpora fuerũt prõptuaria Dei,tẽplum Chri
alabaſtrum ſpiritualis vnguẽti,fontes viui.Auguſtinus addit
ntũ,ſcilicet organũ ſpirit⁹ ſancti.Circa primũ dicit.Hi enim
t prõptuaria Dei:cœnacula ſpiritus ſancti.De ſecũdo dicit:
oniã per intellectũ in corporibus eorũ habitauit Deus.Vnde 1.Cor.6.
oſt.Neſcitis quoniã corpora veſtra, &c.De⁹ autẽ ſpiritus eſt.
norãda ergo ſunt animata Dei tẽpla.Homo q̃dẽ delectatur
dificatione murorũ,Deus verò in cõuerſione ſanctorũ.Vn-
ſal.Domine dilexi decorẽ domus tuę,decorem,ſcilicet,quã Pſal. 25.
ſtat diuerſitas non marmorũ,ſed gratiarũ.Circa tertiũ dicit,
nim ex rupe aqua manauit in eremo,& ex maxilla aſini Sam
ſitiẽti:nequaquã incredibile eſt,ex martyrũ reliquiis vnguẽ
benè olens,emanare ſitiẽtibus Dei,& ſanctorũ virtutẽ.Cir-
uartũ dicit:Iſti enim viuẽtes in veritate,cũ libera pręſentia
adſiſtũt:& fõtes nobis ſalutares dominator Chriſtus ſan-
ũ ſuorũ præbuit:reliquias multiformia beneficia irrigãtes.
a quintũ dicit Au.in li.de ciui.Dei:Nõ ſunt cõtẽnenda,ſed
imũ veneranda ſanctorũ corpora, quibus dũ adhuc viue-
piritus ſanctus quaſi q̃buſdã organis ad omne bonũ vſus
nde Apoſtolus,An experimẽtũ quæritis eius,qui in me lo- 2.Cor.13.
ur Chriſtus?Itẽ Amb.in hexameron,Hoc eſt pretioſiſſimũ,
d homo diuinæ vocis fit organũ,& corporalibus labiis cęle
xprimit oraculũ. Eſt † autẽ quadruplex differẽtia ſanctorũ
teſtamẽti,quos per anni circulum colimus,Sunt enim Apo
martyres,confeſſores,& virgines,& hi ſecudũ Rabanũ per
uor mũdi partes ſignificãtur,per orientẽ Apoſtoli,per meri
martyres,per aquilonẽ cõfeſſores, per occidẽtẽ virgines.
autẽ feſtiuitates ſãctorũ † celebrãdę ſint,&in eorũ memo
taria cõſtruenda,nulli tamẽ eorũ vel etiã angelis, ſed ſoli
Deo

Deo ſacrificare debemus.Nemo enim antiſtitũ in locis ſancto
rũ corporum adſiſtẽs altari aliquando dixit.Offerimus tibi Pe-
tre,& Paule:aut Cypriane:ſed quod offertur Deo qui ſanctos
coronauit,offertur apud eorum memorias quos coronauit
ex ipſorũ locorum amore maior effectus aſſurgat ad augendũ
charitatẽ in illis,quos imitari poſſumus:&in illum,quo adiua
ri poſſumus.Nec enim ipſi ſancti,vel angeli exhiberi ſibi volũt
Act.14. ꝙ vni Deo per latriã deberi norũt.Vnde paulus &Barnabascũ
quidã miraculis per eos factis cõmoti,ipſis tanquã diis immo-
lare voluiſſent:Cõſciſcis veſtibus cõfitẽtes ſe homines morta-
les,&nõ deos eſſe hoc fieri vetuerũt.Et ſicut in Apo.legitur an
gelus Ioannẽ ipſum in viſione adorare volẽtẽ prohibuit,dicens
Vide ne feceris:frater enim tuus,&cõſeruus fratrũ tuorũ ſum
Deũ adora.Iam enim Chriſtus erat ſuper angelos exaltatus.An
Apoc.9. teà verò legũtur angeli adorati,vt dictum eſt in quarta parte
ſub particula canonis,ſuper verbo,ſeruitutis. Et Mardochæus
Naamam noluit adorare:quoniam ille diuinã ſibi voluit ado
rationem impẽdi.Honorãdi † ſunt ergo ſancti propter imitatio
Heſt.3. nẽ:non adorandi,propter religionem:honorandi ſunt charita
te,nõ ſeruitute:vt dictum eſt ſuper dicto verbo,ſeruitutis. Ti
bus ergo de cauſis ſanctos rogamus prout dictum eſt in præce
dẽti parte ſub tit.de rogationibus.Et not.quòd ſtando ſanctos
rogare debemus,vt dictum eſt in proœ.v.partis,vbi de reſpõſo
rio agitur.porrò dierum alij ſunt profeſti,alij feſtiui,ſiue ſceri
nes,profeſti ſunt,qui nulla ſpeciali celebritate inſigniti ſunt
quaſi procul à feſto. Et not. ꝙ † Hebræi aliter denominant
dies ſeptimanæ:& aliter gentiles,& eorum presbyteri: & aliter
Chriſtiani.Hebræi denominãt omnes alios dies,à ſabbato,qu
apud omnes præcipuus habetur:vnde diẽ ſequentẽ poſt ſabb
tum vocãt prima ſabbati.Aliã.ij.ſabbati &ſic de reliquis.Septi
mam verò diẽ vocãt ſimpliciter ſabbatũ,&quandoq; ſabbatum
ſabbatorũ.Sextã feriã,vocãt † paraſceue,à para,quod eſt pr&
ſqueni,quod eſt ſtructio,quaſi præſtructio,ſeu præparatio: qui
tũc Iudæi præparãt cibaria ad opus ſabbati,iuxta quod eis p
ceptũ fuerat de manna,ſcilicet ſexta die colligatis ex eo duplũ
Quoniã in ſabbato non licebat eis cibos præparare,ſicut mãn
colligere.Nos verò hoc nomẽ quod eſt cõmune cuilibet ſexta
feriæ appropriamus illi vj.feriæ,quæ eſt proxima ante paſcha
pro eo,ꝙ tũc præparatus eſt cibus ſiue mãna:quo & militãs ec
cleſia modo,&triumphans in futura requie perfruetur.Et nota
quod paraſkeni eſt nomẽ grecũ,ſed iudei propter varias capti
uitates inter græcos diſperſi,quædã vocabula à Græcis ſumpſe
runt,vt paraſkeni & ſynagogi,&alia quędã. † Gentiles autẽ im

vulgus

vulgus,quã philosophi denominãt dies à planetis.Vnde secundum eos, prima dies,dicitur dies Solis:secunda,dies Lunæ,&c. Quæ nomina sacra scriptura nõ recipit: licet hodie vulgari vsu teneãtur.De hoc dicitur in parte viij. vbi agetur de septimana. Nempè vulgus ideò sic eos denominabat, quia Solem, Lunam, Martem, &alios planetas à quibus dies denominabant,Deos esse credebant.Philosophi verò ideò, quia hæc sunt nomina planetarũ:ex quorũ motibus,& naturis omnia sui vegetationẽ secundum illos trahunt. Christiani † verò duos dies tanquã propriis designant nominibus.Nã sabbatũ,simpliciter sabbatũ vocãt,propter authoritatẽ Hebraici sermonis,& frequentẽ diẽ dominicã vocant propter sui primatũ:de quo iã dicetur. Vel quia sic ĩ legẽda sancti Io.vocatur,vbi dicitur, Io.dominica die post missarũ solẽnia,descendit in fossum sepulturæ suæ locũ.Posset etiã dies dominica,prima feria appellari.Diẽ verò post dominicã sequentẽ appellabant secundã feriã, aliã tertiã feriã,& sic de aliis diebus vsque in sabbatum.Interpretatur † enim feria quasi dies solennis : à*feriando dicta,vnde prima dies septimanæ solennis est.Vocantur ergo feriæ,à feriando,quia toto tẽpore à vitiis feriare,id est,vacare debemus,nõ quod sit à necessariis vitæ operibus feriandũ.Vel dicitur à fando,id est,loquẽdo,quoniã sicut legitur in Gen. Dominus dixit & facta sunt. Si quidem B.Syluester nolẽs imitari Iudæos, qui dicunt primã sabbati,secunda sabbati,nec gẽtiles qui dicunt dies Solis, dies Lunæ,&c. adinuenit hoc nomẽ feria. In † fine tamen septimanæ seruauit sabbatũ propter præmissam rationẽ,vel propter figurã,quia sabbatum interpretatur requies,quia tunc Dominus requieuit ab omni opere, quod patrauerat,vnde & nos per totam hebdomadam,id est,per totum tempus vitæ nostræ, quod percurritur per spatiũ viij. dierũ debemus laborare, & niti summo conamine, vt ad requiem & beatitudinẽ perueniamus.Dies † ergo tripliciter denominatur, primo secundũ se,vt dies Lunæ,dies Martis, &c.Secũdò,iuxta vsum ecclesiæ,vt prima feria,secũda feria,&c. Tertiò,secundum menses & hoc tripliciter. Primò modo Cal. pridie Cal.iij.Cal.Secũdò modo, Idus,pridie Idus.iij.Idus.Tertio modo, Nonas,pridie Nonas,iij.Nonas.Dominica verò dies primatũ obtinet &maior † est inter alios dies;quia Christus annuntiatus fuit & resurrexit, & in Apostolos spiritũ sanctũ misit, & Deus mundũ,id est,celũ &terrã in illa fecit,& in eodẽ quoq; die,vt dicitur mundus dissoluetur.Dicitur autẽ dominica propter gaudium dominicę resurrectionis quod in eo celebramus. Licet autẽ quædã dominicæ omnibus aliis sint superiores, videlicet Paschæ & Pente.& hoc propter resurrectionem,& spiritus

ſancti miſſionem:tamen & quinq; aliæ principales dicuntur,
ſolennes,in quibus officia mutantur,ſ. dominica prima de ad
uentu,dominica in octauis Paſchæ,dñica in octauis Pente
minica qua cantatur Lætare Hieruſalem:& dñica in ramis pal
marũ. Addunt etiam quidam ſextam,ſ.qua cantatur:Inuocau
me.quædam etiã aliæ dñicæ dicuntur priuilegiatæ,quibus
licet hiſtoriæ ſunt appropriatæ.Et nota,ꝙ ſunt quidã dies pri
legiati†in tempore quadrageſimę,videlicet quatuor quart fe
riæ,ſ.quarta feria in capite ieiuniorũ,quarta feria ſequẽtis eb
domadæ,& quarta feria poſt Lætare Hieruſalem,& quarta er
ante cœnã Dñi.Item,quatuor ſabbata,videlicet ſabbatum pr
ris hebdomadę,quãdo ordines celebrantur,& ſabbatum qua
tæ,& ſabbatum quintæ, & ſabbatum in vigilia Paſchę. Itẽ
dies dominicæ,ſ.Inuocauit me,& Lętare Hieruſalẽ,& Dñi
ramis palmarum. Itẽ vna v.feria, ſ. cœnæ Domini.Itẽ vna vi.f
ria,ſ.paraſceue.Itẽ, tota vna ſeptimana, ſ.vltima,quæ maior d
citur,prout ſub dominica in ramis palmarum dictũ eſt.de
bus priuilegiis in ſuis locis dictum eſt.Et nota,ꝙ Paſcha&
ſunt hebdomadariæ feſtiuitates, vt dictum eſt in vj. parte
tit.de ſeptẽ diebus poſt Paſcha,& ſub Pẽt.Incipit†autẽ dies
turalis ſecundum Aegyptios ab occaſu Solis , ſiue in princip
noctis,& durat vſque ad veſperam ſequentis diei,iuxta illud,
factum eſt veſpere,& mane,dies vnus,ſecundum Perſas & G
cos,& ſecundum communem vulgi vſum incipit mane ab or
Solis,ſecundum Romanos à media nocte,ſecundum Athei
ſes & ſecũdum Arabas & Aſtronomicos à ſexta diei hora,q
omnes variè imitamur,quoniã ad celebrationẽ diuinorum o
ciorum incipit dies in veſperis,iuxta illud,à veſpere in veſpe
celebretis ſabbata veſtra.extrà de feriis.c.j.quod ad treugæ
ſeruationem in ortu Solis. extra de treuga & pace.c.j.ff.de i
ciis.l. more. quo ad contractus incipit dies,& finitur in me
nocte.quo ad eſum carnium,poſt cœnam vſque ad dilucu
de conſe.d.iij.de eſu.quo ad iudicium incipit mane,& term
tur ſerò in fine diei ante noctis tenebras.de offic.deleg. co
luit.& in authẽtica,de iudiciis.§.ſedebunt. Cõputatio autẽ
gyptiorum vera videtur, cum contineat ortum & occaſum
gnorum.Poteſt tamẽ dici,ꝙ ſecũdum eccleſiã incipit medi
cte, quia tunc verus Sol,ſ.Chriſtus,ortus eſt,iuxta illud , D
medium ſilentium,&c.vel verius in veſperis, vt præmiſſum e
quia nox præceſſit,dies autem appropinquauit.Licet autem
turaliter dies præcedant noctes , tamen in nocte paſchali
cõuerſo,vt dictum eſt in vj.parte,ſub tit.de ſabbato ſancto
lennes†verò ſeu feſtiui dies in quibus à quolibet opere ſe

in honorem Dei & ſanctorũ abſtinendũ eſt, & diuinis laudibus inſiſtendũ. Et notandũ eſt, quod ſolennitas eſt cõmuniter inſtituta: celebritas pro aliqua prærogatiua, & dicitur à ſolon quod eſt commune vel abſoluto, id eſt, firmo atq; ſolido, quia ob religionem mutari non debet, vel dicitur ſolennitas ex eo, ꝙ fieri ſolet in anno. Celebritas verò vocatur, quia ibi non terrena, ſed ſolum cœleſtia aguntur. Solennitas autẽ alia eſt feſtiuitatum, alia ſtationum, alia litaniarũ, alia ieiuniorum, de quarum ſingulis videamus. Solennitas feſtiuitatum, quæ eſt mors ſanctorum, pluribus nominibus deſignatur. Vocatur enim feſtiuitas, feſtũ celebritas, natiuitas natalis vel natale, ſiue natalitium, tranſitus ſeu exitus, obitus, paſſio, aſſumptio, depoſitio, & obdormitio. Feſtiuitas † dicta eſt à feſtis diebus, quaſi feſtiuitas, eò ꝙ in eis ſola diuina res agitur, quibus contrarij ſunt feſti, in quibus ius datur. Dicitur quoque feſtiuitas, quaſi ſancti natiuitas. Natiuitas propriè dicitur feſtum illius natiuitatis, quæ eſt in carne, & in mundo, & ſecundum hoc dicitur tantum Chriſti natiuitas, & B. Mariæ, & beati Ioãnis Baptiſtæ, quorũ tantum natiuitates in Eccleſia celebrãtur. Quare ſancti dicantur in morte naſci, iã ſequitur, & dicetur vbi de octaua agetur. De celebritate iam dictũ eſt. natalis verò vel natale vel natalitiũ dicitur migratio ſanctorum ab hoc ſeculo, quia tunc naſcuntur Deo, & ſeculo ad gloriam ea natiuitate, quæ tendit ad vitã æternã. Indifferenter tamen iſta accipiuntur. Tranſitus, dicitur feſtum de morte ſanctorum, quoniam animæ illorum à corporibus exeuntes, per ignota ſibi, & diuerſa loca tranſeunt. xiij. q. ij. tempus, vt per cœlum aereum, & æthereum, & cryſtallinũ, vt tandem perueniant ad empyreum. Et † nota quod maius eſt feſtum tranſitus alicuius ſancti, quàm aliquod aliud. de illo dicetur ſub feſto aſſumptionis. Obitus dicitur, quia tunc angeli veniũt obuiam animæ, vt legitur de B. Martino. Paſſio dicitur, quia tunc maximè corpus patitur, & etiam in anima quando per violentiam abinuicẽ ſeparantur, & obitus vniuſcuiuſq; poteſt paſſio nominari, quia ſine amaritudine, & ſine violentia quadam nulla anima de corpore tollitur. Aſſumptio propriè, dicitur tranſitus B. Mariæ. Depoſitio propriè, dicitur depoſitio B. Ioannis euangeliſtæ, qui vt præmiſſum eſt, locum ſepulturæ viuus intrauit, & ita ſeipſum depoſuit. Obdormitio verò, dicitur mors ſanctorũ, quaſi quies, nam ſicut quis poſt ſomnum integer, & validior fit, ſic ſancti ſine difficultate reſurgunt in corporibus glorificatis, quaſi à ſomno euigilantes. Vnde Dominus de Lazaro mortuo dixit, Lazarus amicus noſter dormit. xiij. q. ij. tempus. vnde Apoſto. *1. Theſ. 4.* Nolumus vos ignorare de dormientibus, &c. Sequitur de

ſtationibus videre:ſtatio autem, ſecũdũ † Iſidorum,eſt obſer
uatio ſtatorũ dierũ vel temporum.Dierum, vt quartæ & ſextæ
Mat.9. feriæ ieiunium ex veteri lege præceptũ:de qua ſtatione in euan
gelio:Ieiuno bis in ſabbato, id eſt in quarta & ſexta ſabbati.
Temporũ,ſ. quæ legalibus,& Propheticis inſtitutionib. deter-
minatis tẽporibus,ſtatuta ſunt,vt ieiunium mẽſis quarti,quin-
ti,ſeptimi,& decimi:vel ſicut in euangelio dicitur, *Dies* illi in
quibus oblatus eſt ſponſus.Statio, quoque vocatur,proceſſio
ad aliquam eccleſiam ad exoluendum ibi gratias deo facta &
dicitur ſtatio,quia tunc ſtãtes orare:& Deo gratias perſoluere
Deut.16. non flexis genibus debemus tunc:nec ieiunamus tunc: nec in
eis ſupplicationis voces fiunt: quæ omnia cũ veſtibus humili
tatis in litaniis fiunt.Videntur autẽ† ſtationes à veteri lege ini
tium habuiſſe,quoniam tunc populus Iudæorum,& etiam mul
ti gentiles conueniebant, in magnis ſolennitatibus, ſcilicet i
*P*aſcha & *P*ente.vt ibi orarẽt in tẽplo, & Deo gratias perſolue
rẽt,& offerrẽt,quod adhuc obſeruat eccleſia, præſertim in Ita
lia,vbi in hebdomadibus Paſchæ, & Pente.populus de oppid
& villis adiacentibus ciuitatibus cõuenit ad eccleſiã Epiſcopa
lem. Aliæ ſtationes à Roma.habuerunt initiũ, qui eas maxi
frequentant qui cùm interceſſionibus Sanctorũ, quorum ſu
fragia implorabãt, pericula euaſiſſent, cum proceſſione veni
bant ad Eccleſiã illius Sancti,cuius patrocinio fuerant libera
laudes Deo,cum gratiarũ actionibus perſoluentes. Iſidorus
cit in vj.etymolo.ꝙ ſtatio ex militari exẽplo nomẽ accepit ex
eo,quod nulla lætitia caſtris obueniente, ſtationẽ contriſtat
militum reſcindit.*S*unt autem duæ ſpecies † ſtationũ, aliar
q; ſunt generales,aliæ particulares.Generales ſunt,quæ in præ
dictis duabus ſeptimanis ad matricẽ Eccleſiam fiunt.Particul
res ſunt,quæ in diuerſis eccleſiis fiunt,pro prædicta cauſa ſi
etiam quandoque obſeruationis cauſa,nulla alia cauſa inter
dente,vt cùm in feſto alicuius Sancti ad eius *E*ccleſiã vadit p
ceſſio à maiori eccleſia.Fiunt etiam cũ in diuerſis feſtis dicu
ad diuerſa altaria,cũ proceſſione ob Sanctorũ veneratione
nimus.Inſtitutio ergo ſtationũ ex prædictis liqu. hoc tame
dito,quoniã ſicut Romani pro vitãdis ſuis periculis ſtatue
ſuas ſtationes in vrbe,ſic & alij in ſuis ciuitatibus ob cauſ
miles ſtationes inſtituerunt In diebus autẽ ſtationũ, voce
cantica lætitiæ cantantur,videlicet reſponſoria vel antiph
vel quid huiuſmodi.Quãdoq; etiã tunc miſſa celebratur i
cleſia,ad quã vadunt,& quãdoq; nõ, ſed poſt ſtationẽ orat
finita redeunt.† Et no.ꝙ populus primò cõuenit in aliqua E
cleſia vicina illi,in qua debet eſſe ſtatio,vt dictum eſt in q

parte sub tit.de oratione. Nempè beatus Greg.qui stationes in vrbe ordinauit.xx.homil.euangelij diuerso tēpore in illis dicendas declarauit.alias verò stomacho lacessente aliis pronūtiādas cōmisit.De solennitate litaniarū in vj.parte;sub titu:de rogationibus dictum est.† Nota tamen ꝙ stationes fiunt propter prętetita pericula. Litaniæ verò, quæ rogationes vel supplicationes interpretantur;fiunt pro periculis euitandis, vt præmissum est. De solennitate ieiuniorū, & de vigiliis Sanctorum, dictum in vj.parte; sub iiij.feria quartæ dominicæ de aduentu.Hoc etiam nota,ꝙ natale Domini festū est patris quia per eum filius innotuit mundo. In hoc enim apparuit charitas Dei,quod nobis dedit filium suum,sicut dicit B.Ioannes.Festum tamen patris,festum est filij,& spiritus sancti.In hoc enim,quòd dicitur verbū, intelligitur pater verbi.& etiam alia ratione, quia scilicet filius patrem manifestauit mundo. *Pascha* verò est festum filij; quia tunc Christus à mortuis resurrexit, & verus Deus apparuit.Et nō.† quòd solennitas Paschæ antonomaticè,dicitur solennitas solennitatum,sicut dicitur sancta sanctorum,& cantica canticorum,eò quòd alia sancta,& alia cantica excedūt.*Inde* est,quòd omnes dies dominicos reciprocamus,id est,omnes dies dominicæ sunt octauæ huius festi.Dicitur etiam festiuitas festiuitatum,tum quia prima est omnium festiuitatum,tum quia omnes hac dominicâ communicare debent.In quibusdam tamen locis quodlibet magnum festum pascha vocatur, quasi transitus, quia de vitiis ad virtutes transire debemus. Pente. est festum spiritus sancti. & quælibet istarum solēnitatum est solennitas totius trinitatis,quoniam indiuisa sunt opera trinitatis. de cōsec. d.iij.c.fin.Licet,vt præmissum est, quælibet istarum magis vni, quàm alteri approprietur. Non est etiam † ignorandum quòd populus Israeliticus tres principaliter celebrabat solennitates. Primū erat dies Paschæ siue dies azymorum, quod est pascha, quia tunc Deus eos liberauit à potestate Pharaonis de seruitute Egypti,& à percussione angeli linitis postib⁹ de sanguine agni immolati.Non enim fuit domus alicuius AEgyptij ;vbi mortui non iacerent,nisi domus Iudæorum,vbi nullus mortuus est.Secundū erat pent.quia tunc susceperunt legem, vt dictum est in j.parte sub ipso festo.Tertiū scenopegia, in Septembri, quod ex grçco interpretatur,dedicatio siue fixio tabernaculorum.Populus enim *Israeliticus* quadraginta annis in tabernaculis habitauit, in cuius rei memoriam adhuc Iudæi hoc festum celebrant, quasi in tabernaculis degentes.Squinos enim græcè,tabernaculum dicitur latinè. Hæc festa quæ septem diebus procelabantur, præcipuè dicebantur, & sabbatum quod interue-

1.*Ioan*.4.

nicbat dicebatur ſabbatũ ſabbatorũ,id eſt,ſabbatum ſanctũ.
Verũ † & ſuperaddiderunt & alia feſta ob euẽtus varios:vt enœ
nia,quod celebrabant Hebræi in hyeme,ſcilicet in Octob. &
vocabãt encœnia,nouã dedicationẽ templi. Neon enim Græc
dicitur nouũ Latinè,vnde quãdocũq; aliquid nouũ fuerit ed
catũ,encœnia vocatur. Nam & ſi quis noua tunica induitur,n
cœniare dicitur. Nos autẽ duo illorũ ſeruamus, ſcilicet Pa ch
& Pentec.ſed alia ratione quàm illi,ipſi enim celebrant Paſcha
quia tũc ab Aegyptia ſeruitute liberati ſunt;nos verò,quia tũ
per Chriſtũ redẽpti ſumus.illi celebrabãt Pentecoſtẽ,quia tũ
ſuſceperãt legẽ,nos verò quia tunc ſpiritum ſanctũ accipimu
tẽ illi ſuſceperunt legem in tabulis lapideis,ad duritiã cord
notandã extrinſecus ſcriptã,quoniã vſq; ad ſpiritualẽ liter i
tellectũ non pertingebant. Sed ſpiritus ſanct⁹ datus eſt lxx. d
ſcipulis in corde digito Dei,ſpiritualẽ intelligentiã eis dictat
Scenopegiã etiam quodammodo celebramus in Aſcenſione d
Pſal. 18. mini:quia per tabernaculũ intelligimus corpus domini:in qu
ſub humanitate diuinitas latuit,iuxta illud pſa. In ſole poſu
bernaculum ſuũ. Hoc itaque tabernaculũ Chriſtus in mo
carne nõ figebat:quoniã exultauit,vt gigas ad currẽdam vi
diſcurrẽs de loco in locũ:vt ſuſceptum myſteriũ adimpleret
tunc fixit & ſtabiliuit tabernaculũ,id eſt,corpus ſuũ, quand
ſumpt⁹ eſt in cęlũ,ſedẽs ibi ad dexterã Dei patris,& requie
Mar. vl. in patrimonialibus patris bonis,donec ponet inimicos ſuo
Pſal. 109. bellũ pedum ſuorũ. Hæc itaque tria feſta rectè in euãgelio
Pſal. 67. tualiter celebramus. Nã iuxta pſal. Chriſtus captiuã duxit ca
Zach. 9. uitatẽ:quando in Paſcha reſurgẽs,vinctos ſuos reduxit de l
in quo nõ erat aqua. Aſcẽdit in altũ,cùm in aſcẽſione exalt
eſt ſuper cęlos cęlorũ ad Orientẽ. Dedit dona hominibus,
in Pente.effudit de ſpiritu ſancto,ſuper omnẽ carnẽ. Quar
rò feria poſt dominicã de paſſione eſt de encęniis, prout i
ctũ eſt in vj.parte. Erant quoque & aliæ quatuor ſolẽnitate
tamen ita ſolẽnes,ſicut præcedẽtes:videlicet ſabbatũ,feſtũ
goris,feſtũ propitiationis,& Νεομηνία. Siquidem apud Heb
neomenia dicta eſt:quia ſecundũ lunarẽ curſum menſes ſu
tabantur. Μῆνις Græcè luna vocatur.inde νεομηνία,id eſt n
luna. Apud nos verò neomeniæ,ſunt Calẽdæ. Erãt apud H
os ipſi de Calẽdarũ,ex legali inſtitutione ſolẽne. Sanè Cõſt
nus † Imperator partes tranſmarinas petẽs:inuenit Euſebiũ C
ſarien. Epiſcopũ virũ ſanctiſſimũ,cui dixit:Pete à me vnde ec
ſia tua ditet. Ille verò reſpõdit:Eccleſia mea ſatis abũdat in d
uitiis:ſed rogo te,vt mittas per partes mundi,& nomina ſan

am,& tempora & sub passionum quib.& qualiter,& in quibus ocis passi sunt rescribas,quod factũ est.Et refert Euseb. ꝙ quo ibet anni die plus q̃ quinq;millium sanctorum festa concurrũt, xcepta die calendarum Ianuarij,quo intẽdebãt gentiles epulis, t solẽnitatib. non ad martyrizãdum sanctos.& Hier. dicit idẽ n epistola,quæ suo Calẽdario præponitur.vnde Greg.dicit,To us mundus plenus est sanctis.& similiter Haymo dixit de An- elis,ꝙ si quis creaturas spirituales,videre posset, videret eas e- pulire in aere sicut minimos atomos in Solis splẽdore.† Et no t,ꝙ nullus adscribẽdus,seu annumerãdus est catalogo siue nu ero sanctorum nisi per Ro.*Pontificem*,& nisi facta prius cla- fide de illius vita & miraculis,extrà de reliq. & vene. sanct.c. extrà de testament.venerabili.Dicitur autem catalogus sermo catà ꝙ est circa,& lógos,quod est sermo.* Et litania siue ca- ndarium.quibus enumerantur *Sancti* per Rom.ecclesiam ap- obati,dicitur vniuersalis sermo , cæterum secundum *Decre-* m cõcilij Africani.de cõse.d.j.placet.nulla memoria marty- m probabiliter,siue solenniter accipiatur,nisi aut vbi corpus artyris, aut certè reliquiæ sunt,aut vbi fuit origo habitatio- s,vel possessionis illius.Nam altaria,quę per somnia & inanes uasi reuelationes quorumlibet hominum vbicunq; statuũtur, nnino reprobantur.*Item* statutum est in concilio Aurelia. de nsec.di.iij. *Episcopus*.ꝙ Episcopus si infirmitate non fuerit npeditus,ecclesię cui fuerit proximus puta Episcopali,die dñi n deesse nõn debet.Quæ autem festiuitates †celebrandę sint, tet ex concilio Lugdunen.de conse.di.iij.c.j.extrà de fer.ca. a.in quo sic statutum est. Dies domini feriandi sunt à vespe- in vesperam.*Item* festum natalis dñi,S .Stephani, *S.* Ioannis angelistæ,Innocentium.S.Siluestri,Circuncisionis,Theopha e,siue Epiphaniæ,Pascha,cum tota præcedenti,& sequentib. bdomadibus,Rogationes cum tribus diebus , Ascensio do- ni,Pentecoste , cum duobus diebus sequentibus , S. Ioannis ptistæ,duodecim Apostolorum, S. Laurentij , Festiuitates B. riæ,omnes dies dominici,dedicatio S.Michaelis, dedicatio iuslibet oratorij,festum omnium Sanctorum,S. Martini. *Ille* tiuitates , scilicet sanctorum canonizatorum , quas singu- piscopi in suis ecclesiis cum clero , & populo decreuerint ebrãdas. Reliquis verò festiuitatibus , quę per annum sunt, n sunt populi cogendi ad celebrandum siue feriandum,nec hibendi. Quot psalmos,quot responsoria , quot lectiones, quare in festis dicãtur,dictũ est in v.parte,sub tit.de noctur- is.Quædam † autẽ festa dicuntur in totum duplicia , quædã plicitor duplicia, quædam semiduplicia.Dicuntur quædam

duplicia in quibuſdam eccleſiis, ꝓ eo, quod reſpõſoria tam
iora quàm breuia: & verſus à duobus cantantur, & quia om
incipiẽda à duobus incipiũtur, & quia antiphonæ in matu
& veſperis duplicãtur. dicuntur enim completæ & ante pſa
& poſt, ſicut eſt feſtum natalis Domini. S. Stephani protom
ris, S. Ioaunis Euangeliſtæ, Circuncifio Domini, Epiphaniæ
rificationis, Annuntiationis, Reſurrectionis, Aſcẽſionis, Pe
coſtes, S. Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorũ petri & pauli, S. Laur
Aſſumptionis B. Mariæ virginis, natiuitatis eiuſdem, & ded
tio Baſilicę. præmiſſa † quidem ſunt maiora duplicia feſta. M
ra autem duplicia feſta ſunt, ſecunda & tertia feria infra o
uas reſurrectionis. Item, ſecunda & tertia feria infra octaua
tecoſtes. Commemoratio S. pauli Apoſtoli. Octaua Apoſto
petri & pauli, & aſſumptionis, & quodlibet feſtum, quod
quæque eccleſia duplex ordinauerit celebrari. Semidup
† autem feſta ſunt, in quibus præmiſſa omnino non obſeru
tur, ſed tantum tertium, ſextum & vltimum. Reſponſoria c
tantur à duobus, nec incipitur à duobus, nec duplantur a
phonæ, licet verſus & breuia reſponſoria à duobus dicantu
ſunt hæc ſemiduplicia feſta ſanctorum, Andreæ, Nicolai, Lu
Thomæ Apoſtoli, *I*nnocentium, octauæ Epiphan. Agnetis,
uerſio S. pauli, Agathæ, Mathiæ, Cathedra S. petri, Gregorij.
guſtini, Hieronymi, Ambroſij, philippi & Iacobi, *M*arci Eu
gel. Inuentionis S. Crucis, Reuelationis S. Michaelis, octaua
cenſionis, Ioannis ante portam Latinam, Barnabæ Apoſtol
ctaua S. Ioannis Baptiſtæ, Mariæ Magdalenæ, Iacobi Apoſt
ad vincula S. petri, octaua S. Laurentij, Bartholomæi Apoſt
& decollatio S. *I*oannis Baptiſtæ, octaua natiuitatis B. Ma
Exaltatio S. Crucis. Matthæi Apoſtoli, *L*ucæ *E*nangeliſtæ Si
nis & Iudæ Apoſtolorum, Martini, Ceciliæ, Catharinæ, & ali
cundum conſuetudinem cuiuſcunque eccleſiæ. ſanè igitur
varietas circa feſta ſeruatur, quoniam ſicut per Apoſtolum
la differt in claritate à ſtella, nec etiam erit reſurrectio mor
rum. Cum autem ſecundnm B. Dionyſiũ Eccleſiaſtica hie
chia, repræſentet aliqualiter in ſuis actionibus, ſeu ordinati
bus cœleſtẽ hierarchiam, in qua ſancti ſecundum diuerſita
meritorum ſuorum diſponũntur, ideò ad hoc repręſentand
varietas diuerſorũ officiorum in noſtra eccleſia reperitur. C
igitur † feſta in toto duplicia, & quæ ſemiduplicia dici debe
liquidò patet ſecundum myſticum intellectum. Nam ſecun
ſanctos viſio Dei erit præmiũ omnium beatorum, quæ quid
viſio erit maior vel minor in omnibus, ſecundũ quod hic p
magis vel minus in charitate, quæ eſt radix omnium merit

pr

profecerint. Veruntamen ſunt quædam ſpecialia merita: quæ ſe
cūdum aliqua ſpecialia præmia habentibus alia merita in futu-
a gloria cōferentur. Vnde ſpeciale præmiũ ſupereſſentiale red
letur Martyribus, Doctoribus & Virginibus, quod præmiũ au
eola dicitur: ita ꝙ quantũ ad hoc aliqui ſancti duplex habebũt
præmium, ſcilicet eſſentiale, quod dicitur Dei viſio, & acciděta-
e, aureola, & ſecũdum hæc feſta ſanctorum poſſunt dici maio-
a, vel minora, ſcilicet in quibus pręmiorum rationes magis vel
nin⁹ reperiri poſſunt. Quia igitur B. Virgo inter omnes ſanctos
ublimiori præmio potitur, quãtum ad præmium eſſentiale, &
ationes etiam accidentalium pręmiorum ſibi competunt, ideò
us feſtum totum duplex dicitur eſſe, ſic eſt etiam in feſtiuitati
us ad honorem Chriſti ſtatutis. Quia verò poſt eos Angeli ſe
undum obtinent locum, & poſt illos Apoſtoli & Martyres, &
oſt ipſos alij, ideò ſecundum eorum plura vel pauciora eſſen-
alia, & accidentalia pręmia ipſorum feſtum, vel totum duplex
el ſemiduplex vel ſimplex debet ab eccleſia militãte, quę veſti
ia triumphantis imitatur, conformiter celebrari. Quandoque
rò alia conſideratione dicuntur feſta duplicia, quando, ſcili-
t, eadem die duo feſta concurrunt, & tunc minus cedit maio
Nam die illa de feſto excellentiori officium celebratur, & de
nori fit ſolummodo commemoratio, & illius officium ad diẽ
quentem reſeruatur, ſicut fit de beatis Petro & Paulo. Si ergo
dem die plura feſta concurrant, & omnes ſunt martyres, il-
s qui inter eos maioris erit nominis, officium celebretur. Si
rò alter cõfeſſor & alius martyr, vel martyres, ſi confeſſor ma
is nominis, quàm martyr, vel priuilegiatus, vt B. Martinus, &
ius generaliter officium inſtituit eccleſia, dicendum eſt offi-
m de confeſſore & commemoratio facienda eſt de martyre,
autem celebrandum eſt de martyre. item ſi feſtum Andreæ
iret in prima dominica de aduentu, fiet in ſecunda feria. I-
m dicimus † de quolibet feſto Apoſtolorum & Martyrum,
ccurrerent in primis priuilegiatis, item ſi feſtum habens
iliam contingit n feria ſecunda, celebratur officium de vigi-
& ieiunatur in ſabbato præcedenti. extrà de obſer. ieiu. ca-
il. j. Si autem in quacunque alia dominica à priuilegiatis, id
quibus hiſtoriæ appropriatæ inueniuntur euenerit feſtum
ſtoli vel alicuius præcipui martyris, vel alterius ſancti qui
priũ habeat officiũ, attendendũ eſt, vtrũ ſequẽs hebdomada
ſinguli dies ipſius proprium habeãt officiũ, ꝙ ſi habẽt, fiet
cium de dominica, & feſtũ ſancti fiet in ſecunda feria, ſi ve-
on habent, fiat officiũ de feſto in dominica, & officiũ domi
e fiet in ſecunda feria, & ſic dominica quãdoque cedit feſto,

quandoque cõuerſo. Circa vigilias †ſanctorum, quare ſic vi-
cantur, & vnde ortũ habuerunt dictũ eſt in vj. parte, ſub quarta
feria tertiæ hebdomadę aduẽtus. Porrò circa feſta, quę in ſeptua-
geſima ſeu in tẽpore paſſionis ſiue ante illud occurrũt, ſicut eſt
feſtum S. Agathæ, cathedra S. Petri, S. Matthiæ, Annuntiationis
Dñi, feſtum S. Gregorij, feſtum etiam patroni cuiuſlibet eccle-
ſiæ, ſi acciderit, vel anniuerſariũ illius, vel Paſcha alicuius, anno-
tatiuum generaliter dicimus, ꝙ cantica laudis, ſ. Te Deum lau-
damus, Gloria in excelſis Deo, & Ite miſſa eſt, in illis debent
cantari, & omnia quæ cantarẽtur in illis, ſi in aliis tẽporibus con-
tingerent præter allelu-ia, qm̃ feſta huiuſmodi ad tempus Pa-
ſchæ pertinere noſcũtur. Sed quare nõ dicitur tũ allelu-ia ſicut
alia cantica lætitiæ? Reſpondeo, qa illud eſt magis canticum læ-
titiæ, quàm alia, quæ ſunt magis obſeruationes, ſeu gratiarũ a-
ctiones quàm cantica lætitiæ. Licet & in illis ſit aliqua lætitia
præſertim in cãtu. Si verò opponatur: ꝙ Gloria in excelſis, quod
eſt propriũ natalis dñi, & Ite miſſa eſt, quod eſt canticũ ſeu lau-
reſurrectionis, & Te Deum laudamus, quod ſignificat lætitiam
pro drachma inuenta, non debeant in feſto annuntiationis Do-
cantari, pro eo ꝙ præmiſſa in aduentu dñi nondum ſua tem-
pora habebãt, qa dñs nondum ea in rebus humanis fuerat
ſecutus. Reſpondent, qui ſolennizare contendunt, ꝙ hoc feſtum
eſt omnium feſtorum Chriſti quaſi fons & origo ſeu initiũ, quo-
niam & ſi natale Domini vel paſſio vel inuentio drachmæ non-
dum erant in re, vel in tempore, habebatur tamen in ſpe, quo-
niam in ſpe eorum prodigia præcedebant. Annotatiuum † Pa-
ſcha vocatur, quando aliquis diem, quo baptizatus eſt celebrat
annuatim, quod fortè ſumitur à gentibus qui diem, in quo ad
miſeriam naſcebantur, natalitium obſeruabant, in qua celebra-
tione officium paſchæ debet cantari præter allelu-ia, ſi in tem-
pore quadrageſimæ contingat. Et nota, quòd hæc tria, ſcilicet
Te Deum laudamus, Gloria in excelſis Deo, & Ite miſſa eſt, ſe
concomitantur, & eſt ratio, Nam gloria in excelſis, ſignificat il-
lud ineffabile gaudium, quod Angelus paſtoribus nuntiauit
dicens, Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus eſt vo-
bis hodie Saluator. Ite miſſa eſt, quod eſt dictum, ite ad propria,
miſſa eſt conſummata, deſignat acceſſum paſtorum ad locum na-
tiuitatis Chriſti dicentium adinuicem poſt angelicam annun-
tiationem, Tranſeamus vſq; ad Bethleem, & videamus hoc ver-
bum, quod factum eſt. Quia ergo poſt annuntiationem angeli
ſecutus eſt paſtorũ acceſſus, ideò meritò quãdo ſacerdos dicit
Gloria in excelſis Deo, in quo ad prædictũ angelũ repræſentat,
debet etiã dici, Ite miſſa eſt. Similiter quãdo hæc duo dicũtur

el omittuntur: Te Deum laudamus, ad nocturnos dicitur vel
mittitur, quoniam ibi gaudiũ & laudes cœli & terrę, creatoris
: creaturæ, capitis & membrorum significatur; sicut in Gloria
ı excelsis Deo, cœlũ & terra, creator & creatura, caput & mē-
ra, cum laude & gaudio nominantur, imò ferè omnia, quæ ibi
nplicitè continentur, hîc explicitè ponuntur, meritò igitur
uando illud dicitur hoc non debet omitti. Veruntamen non
mper præmissa se concomitantur. Nã in festo cathedrę B. Pe-
i, etiam si occurrat in quadragesima quædam ecclesię dicunt,
e Deum laudamus, cæteris laudibus tacitis, quia hoc cantico
i solemus ad intronizandos Episcopos in sedes suas, & B. Pe-
us eadem die fuit in cathedra Antiochena intronizatus. Item
cœna Domini dicitur Gloria in excelsis, & Ite Missa est, si
piscopus adsit, & chrismatis celebret officium. Et sabbato san-
o dicitur Gloria in excelsis, sed non Ite missa est. In ipsis ta-
en diebus non dicitur, Te Deũ laudamus, Itẽ in die natiuita-
; dicitur, Gloria in excelsis, in prima Missa, sed Ite missa est,
on dicetur, ne populus licenciatum se credens, non audito ma
tino discedat, & propter hoc etiam quidam tunc reseruant
alem collectam primæ Missæ, donec matutinæ expleantur,
ncludẽtes posteà Missam sub, Benedicamus domino, sed alia
tio ponitur in quarta parte, sub ti. de oratione nouissima. Secũ
m etiã Missam eodẽ modo finiunt. In quibusdã tamen eccle-
s dicitur tunc, Ecce completa sunt omnia, nec datur populo
ẽtia recedẽdi, vt sciat se debere tertiam Missam audire, in qua
mum dicitur, Ite missa est. In aliis autem, in quibus fit offi-
um Ambrosianum in tempore quadragesimę nullius sancti fe
uitas celebratur, sed tantum commemoratio fit, & idipsum
tiqua decreta in aliis ecclesiis seruari iubebant, & antiquitus
mmuniter sic fiebat. In aliis quoque ecclesiis prius sanctifica
r, quàm Euangeliũ legatur vel cãtetur. xxxiiij. q. iiij. non opor-
t. & c. seq. De officio festorũ, quæ tempore aduẽtus occurrũt,
ctum est in vj. parte, in tit. de tempore aduentus. De festis † ve
resurrectionis, vsque ad octauã Pente. hæc regu. generaliter
quibusdam ecclesiis seruatur, quòd in omnibus sanctorũ fe
s cantatur historia, Beatus vir. hoc in Apostolis, Martyribus,
onfessoribus, & Virginib. hoc in vno & in pluribus frequen-
ur. Vir enim iste beatus Christus est secũdũ regulam ciconij
put & mẽbra. Hic est enim martyr, de quo dicitur in antipho
: Filiæ Hierusalem quem secundum caput coronauit Domi-
s stola immortalitatis, in hoc tempore solennitatis & lætitię,
ecũdum membra posteà coronabit in illo tempore, quod per
id significatur, quod erit eternitatis & glorię, hic enim est qui
loqui

loquitur in officio, quod hoc tempore frequentatur, scilicet, P
texisti me Deus. Hic est vitis vera, & sancti sunt palmites, sic
dicitur in Euang. Ego sum vitis vera. Ioan. 15. cap. quod mi
ter hoc tempore frequentatur, & secundum præmissa atq
quòd etiam in festis duorum vel plurium sanctorum, debet d
ci in prædicta antiphona, Filiæ Hierusalem, venite & videte m
tyrem, scilicet Christum, & non martyres, & alia in pluralis sic
faciunt quidam. Frequentamus autem hoc tempore in festiu
tibus Sanctorum identitatem officiorum, eò quòd in signific
to, idem erit denarius omnium, & quia tunc glorificati erunt
vnum cum Christo, hoc tempore glorificato. Sed quæritu
† quare in tempore paschali non celebramus de sanctorum
qui cum Christo surrexerunt, vel cum eo cœlos ascenderu
debemus enim de illorum glorificatione gaudere & solemniz
re, sicut & de aliis sanctis, cum certi sumus eos cœlos ascend
se? Respondeo, quòd ideò non solennizamus, quoniam ad in
ros descenderunt. Solennizamus enim Sanctorum natiuit
quando videlicet cœlo nati sunt, vt præmissum est, non quan
inferno, de quo dictum est in vj. parte sub parasceue. Potest
dici, quòd de glorificatione illorum in anima in Pascha, v
tem in Ascensione festare deberemus, sed nõ possumus, pro
authoritatem officiorum illorum dierum. Obumbraretur n
solennitas illorum authoritate maioris solennitatis, quoniam v
niente Principe cessat Magistratus, & ideò statutũ fuit vt p a
tempora anni diebus, quibus eis dedicatæ fuerint ecclesiæ fe
illorum celebrentur. Vel secũdum Bedam, in dedicatione ec
siæ in quo nouẽ lectiones dicuntur, fit festũ de illis, sicut & de
S. Ioannis Baptistę fit ad finem Augusti, qui tamen circa h
mortuus fuit, & festũ B. Iacobi Compostellę in Iulio, qui ta
fuit tempore Paschali occisus. Beatus quoque Petrus Apo
fuit incarceratus hoc tempore. Facta est enim prædictoru
storum mutatio, quia tãta erat festiuitas Principis omniũ, q
non poterant tunc celebrari solennitates satellitum, iuxta il
Cede Maiori. Veruntamen † festa sanctorũ veteris test. vt Ab
ham, Isaac, Dauid, Daniel & aliorum per Græciam & apud V
netias coli dicuntur, & ibi habere ecclesias, de Machabæis di
prout sub isto festo dicetur. Circa octauas notãdum est, quo
uam diem Leuiticus liber insinuat, dicens, Dies octauus e
leberrimus atq; sanctissimus. Sanè † octauæ sanctorum ideò
lebrantur, quia sicut primus dies significat natiuitatem eoru
scilicet qualiter nascuntur cœlo, & in societatem Angelor
sanctorum Patrũ. quando animæ eorũ à corporibus separ
ita in octauis recolẽtes resurrectionẽ corporũ congratula

ſurrectioni eorum. *Et* attēde, quod quorundā † ſanctorū ce
rantur octauę, ne hoc myſterium lateat, non autem omniū,
vileſcat. Si enim nō valemus omnia feſta celebrare ſanctorū,
antò minus octauas eorum? Si igitur aliorū ſanctorum octa
ſolennes ſunt, quantò magis ſancti ſanctorū, ſcilicet Domi-
natiuitatis octaua ſolennis erit? Videtur autem, quòd natiui
Domini non habeat octauā, quia illa tendebat ad mortem.
bitus enim Sanctorum ideò habent octauas, quia tunc ipſi
ſcuntur ea natiuitate, quæ eſt ad vitam æternam. Poſt illam e-
n natiuitatem, quæ eſt in morte, ſperanda eſt gloria reſurre-
onis, quæ datur in octaua, non poſt natiuitatem, quæ eſt ad
ortem. Secūdum hoc etiam videtur, quòd natiuitas *B.* Marię,
tiuitas beati *Ioannis* Baptiſtæ, non habent octauā, nec etiam
urrectio domini, in qua dominus recepit ſtolā corporis, quæ
neraliter omnibus fidelibus dabitur in octaua. *Iam* enim ip
reſurrectio domini facta erat in re. Quia † igitur diuerſæ ec
ſiæ in diuerſis feſtiuitatibus octauas celebrant, ideò ne illas
rehendere videamur, dicimus, quòd duplex eſt octaua, ſcili-
reuerētiæ ſiue venerationis, ſeu deuotionis & inſtitutionis.
taua reuerentiæ eſt feſtiuitatum Paſchæ, Pentecoſtes, Nati-
atis B. Virginis Mariæ, & beati Ioannis Baptiſtæ, celebran-
enim octauæ eorum pro ſola deuotione, nō pro alio myſte
. Octaua etiam deuotionis eſt in ſanctis patronis eccleſia-
m, & de *S.* Nicolao, & de beata Maria Magd. & ſimilibus, qui
tauas non habent, ſed quædam eccleſiæ ob deuotionem eas
iunt. Octaua verò inſtitutionis, quadripartita eſt, quia eſt o-
ua ſignificationis, ſuppletionis, alterius negotij, ſignificatio-
s & futuræ glorificationis. Octaua † ſignificationis eſt, vt o-
uæ Sanctorum vigilias habentium, & feſtum dedicationis
leſiæ, quod fit in ſignū, quòd dedicabitur eccleſia, id eſt, ex-
ma & pleniſſima dedicatione, dedicabitur tūc, id eſt, copula-
ur Chriſto, dedicari enim, eſt copulari, & octauæ martyrum,
ia ipſi per ea quæ paſſi ſunt, & ex eo, quòd hanc vitam pro ni
o habuerunt oſtenderunt, quòd erat vita immortalis. Vn-
octauæ *Innocentium* poſſunt dici octauæ ſignificationis,
a per eas reſurrectio noſtra ſignificatur, prout ſub feſto illo
etur, & etiā octauas beatorum *Petri* & Pauli, & quorundam
ctorum, quæ ſignificant ſtolam ſecundam, ſcilicet glorifica-
nem, quam octaua ætate habituri ſunt. Sed quare ob ſimi-
etiam cauſam non obſeruatur octaua paſſionis domini?
ut enim Chriſtus qui eſt Sol iuſtitiæ natus eſt, non pro-
r ſe, ſed vt lux noſtris mentibus qui eramus in tenebris ap-
eret, ſicut etiam baptizatus eſt, non propter ſe, ſed vt noſtra
pecca

peccata lauaret:ſic mortuus eſt,nō propter ſe, ſed vt nos no
remur peccato,per quod nos liberaret à morte.Reſpōdeo
quia ſuperueniens feſtū lætitiæ obumbrat,& abolet cōmen
rationem triſtitiæ.Prætereà,licet reddatur ratio,quare præ
ſæ octauæ fiant: non tamē vſquequaque in ſimilibus exig
quod octauæ fiant : Nam Chriſtus fuit circuncîſus carna
vt circuncidamur ſpiritualiter.ieiunauit,vt ieiunemus, ped
uit,vt lauemus.Nec tātum octauam iſtorū aut ſimilium ce
mus,ſed & octauæ ſanctorū ob cauſam diſſimilem celebr
vt præmiſſum eſt. Rurſus diſſimilem habet cauſam octau
chalis ſolennitas,cui non fit octauæ myſterium vel miniſt
Octaua tamen additur propter octo beatitudines quæ i
ſolēni octaua percipiuntur,prout dictū eſt ibi, & etiam o
Pent.quæ & ideò celebratur,vt operū ſancti ſpiritus conſu
tio declaretur.Eſt etiam omnium † octauarum ratio gen
lis,quia,ſcilicet octaua reddit ad caput,quod eſt de beatitu
bus.In libro de doctrina Chriſtiana aſſerit Aug.Idémq; di
mus eſt,& octauus,ſcilicet dominicus, & ideò reſurrecti
mini dicitur facta in octaua, id eſt, in die dominica. Idci
gitur obſeruatur celebritas octauarum , vt reuertamur a
mum innocentiæ ſtatum,in cuius innocentiæ recordatio
octauo die circuncîſio agebatur, vt mens circuncîſa fier
omni carnali contagione.Octaua † ſuppletionis,eſt octau
tiuitatis domini,quia in ea ſupplemus quod minus factū
feſto natiuitatis.Quia enim in natiuitate multum actum
partu,& parū de parturiente,ideò in octaua plenius agit
parturiente,quod apparet in reſpōſoriis,& antiphonis lau
& in diurno officio ipſius octauæ,& ob ſimilem etiā cauſa
lebratur octaua Epiphaniæ. Octaua alterius rei ſignificat
eſt, ſimiliter octaua natiuitatis,prout ibi dictū eſt,& o octau
gnetis.Illa enim repræſentat,quod beata Agnes octaua di
eſt,glorioſa,à quibuſdā fidelibus , prout ſub illo feſto dic
Octaua futuræ glorificationis eſt , vt octaua obitus cuiu
ſancti.Item nota, ꝙ tantū beatus † Stephanus & Laurētiu
bent inter martyres octauas inſtitutionis,ſolus verò B. M
nus inter confeſſores.De octauis Paſchæ & aſcēſionis,& n
domini,dictū eſt in vj.parte,ſub tit.de Paſcha. Licet aūt r
riter in octauis feſtiuitatū fiat in miſſa officiū ſicut in ipſis
uitatibus, ꝓ eo,ꝙ in octaua eadē die cū ipſo feſto cēſetu
tamē fallit in octauis Apoſtolorū Petri & Pauli, in quibus
officium de martyribus. Licet enim vna & eadē die ambo
fuerint,nō tamē eadē die de vtroq; in eccleſia ſolēnizatur,
ſub eorū feſto dicetur. Ideóq; vtriuſq; officiū nequit in o

eri,cùm vnũ diẽ duntaxat ambo habeant pro octaua. Opor-
uit ergo,quod in eorum octaua aliquod cõmune officium in-
eniretur,& ideò quia eorum martyriũ maximi fuit meriti,offi
um dicitur de martyribus,quamuis de vtriusque præcipuis
tibus mentio in ipso officio habeatur. Fallit etiam hoc in o-
auis B.Laurẽtij,in quo tria præcipuè valdè cõmendabilia fue
nt,videlicet pietas,in eleemosynis,firma stabilitas,in fidei cõ
ssione,& martyrium speciale. De primo agitur in vigilia, de
cundo in festo,&ideò de tertio agi oportuit in octaua. Verum
et †ecclesiastica officia ab aduentu domini, quod est tẽpus
nouationis,inchoari in procœ.vj.partis dixerimus,in hac tamẽ
rte simplicius incedẽtes Calendarium prosequemur à mẽse
nuarij inchoando de aliquibus anni festiuitatibus, seriatim
qua specialia opponẽtes,videlicet de sanctis Fabiano & Seba
ano. De S.Agnete,de cõuersione S.Pauli,de S.Iuliano,de S.A
tha,de purificatione beatæ Mariæ,de cathedra sancti Petri,
Annuntiatione beatæ Mariæ, de sanctis philippo &Iacobo,
inuentione sanctæ Crucis,de reuelatione sancti Michaelis,
sanctis Geruasio &prothasio,de S.Ioãne Baptista, de sanctis
ro & paulo,de festo septẽ fratrum,de sancto Iacobo Aposto
le septẽ dormiẽtibus,de ad vincula S.petri, de Machabæis,
nuentione S.Stephani,de transfiguratione domini,de S.Lau
io,de assumptione beatæ Mariæ,de S. Battholomæo, dede-
latione S. Ioannis,de sanctis Felice & Audacto,de natiuitate
tæ Mariæ,de exaltatione sanctæ Crucis,de sancto Mattheo
ostolo,de sanctis Mauricio& sociis suis,de beato Luca,de Si
ne &iuda,de festo omniũ sanctorũ,de officio mortuorum,
anctis quatuor coronatis,de sancto Martino,de sancto An-
n,de S.Nicolao,de venerabili Beda presbytero,de S.Thoma
ostolo,de festis sanctorũ Stephani & Ioannis Euangelistę,de
ocẽtibus,de Apostolis,de Euangelistis,de Martyribꝰ,de Cõ-
oribus,de Virginibus,de officiõ festi dedicationis ecclesiæ.

ADNOTATIO.

Feriando) Etymologia verbi num aliundè duci possit, ipse
ris. Feriæ enim eorthi telethi, Græco verbo, videntur potius
æ à feriendis victimis: vel ab epulis ferendis, qui dies erant
tionum ab opere: quibus epulæ fiebant expecorũ, frugũm
prouentibus. N.D.

ADNOTATIO.

sermo.) Katalogos, natũ à verbo, katalego deligo, cõscri-
& cẽturio. Itẽ censeo, & existimo, & numero & loco habeo,
atinè dr. numero, siue mauis à verbo, catalegomai, recẽseo
umero. Erit igitur, catalogos, legio, cohors, enumeratio, re-

çensio, numerus. In qua postrema significatione accipitur p
coverbū illud, ὑπέρ]ον κα]ὰ λογὸν, ζῆν vltra catalogum viu
eo, qui iustū & præscriptum annorū numerum præteriret. D
nem autem κα]ὰ, author ineptè vertit, pace tanti viri. N.D.

SVMMA.

1 *Fabiani & Sebastiani, quale officium.*

De sanctis Fabiano & Sebastiano. CAP. CI

IN festo beatorū Fabiani & Sebastiani duplex † collecta in q
busdam ecclesiis dicitur, & insolito more vtraq; sub vno p
dominū nostrū terminatur, tū quia ab ipso vnico Dei fili
su Christo mediāte: ambo ad palmam martyrij peruenerun,
etiam quia licet diuersis passi fuerunt tēporibus, Ecclesia t
propter ingentia vtriusque merita, vtriq; pariter & principa
solennizat, & vtranque collectam vno, eodémque fine cōcl

SVMMA.

1 *Agnetis festum, caret octauis institutionis. Et eius diei officium.*

De sancta Agnete. CAP. III.

FEstum † B. Agnetis, caret octauis scilicet institutionis: h
tamen octauā alterius negotij significationis: vt iam d
est in proœmio. Quod ergo dicitur in Calēdario Agnet
nō dicitur propter hoc, quòd illud sit festum octauarū ei
in ecclesia pnuntiatur, nec in Calendario scribitur octaua
est alia solennitas de eadem repetita propter miraculū quo
quod in octaua die post eius obitum contigit ad tumulū il
parentibus suis plorantibus. Intelligitur ergo Agnetis seci
scilicet festo, vnde melius diceretur secūdo Agnetis. de hoc
dictum est sub quartæ sub symbolo. Quia † verò Præfecti f
eam adamauit, ideò rectè in eius festo cantatur introitus
expectauerunt peccatores.

SVMMA.

1 *Paulus conuersus est eodemmet anno, quo Christus passus.*
2 *Pauli conuersio cur potissimum celebretur, & eius diei officiur nume. 3.*

De conuersione sancti Pauli. CAP. IIII.

COnuersio † S. Pauli Apostoli facta est eodē anno, quo C
stus passus est, & Stephanus lapidatus, anno quidē nor
turali, sed emergēti. Nā Christus passus est octauo Cal
Aprilis. Stephanus eodem anno tertio die Augusti lapidatu
Paulus verò octauo Calendas Februarij conuersus est. Ei
tem conuersio potius, quàm aliorum sanctorum celebratu
plici ratione. Primò, † propter exemplum, ne quisquam q
tumcunque peccator desperet de venia, quando tantum in

conſpicit poſtmodum talem fuiſſe in gratia. Secũdò: propter dium. Sicut enim Eccleſia magnam habuit triſtitiam in eius ſecutione: ita maximam habuit lętitiam de eius cõuerſione. tiò, propter miraculum quod Dominus in eo oſtẽdit: dum æuiſſimo perſecutore fecit fideliſſimum prædicatorem. In oc feſto dicitur epiſtola, Saulus adhuc, quæ eſt Act. 9. cap Et ngelium, Dixit Simon Petrus ad Ieſum. quod eſt Matth. 19. Dicitur etiam ad horas capitulum. Erat quidam diſcipulus. 9. cap.

SVMMA.

lianus, Cenomanenſis Epiſcopus. Et quot prætereà Iuliani.

De ſancto Iuliano. CAP. V.

lianus † iſte cuius feſtum fit quinto Calendas Februarij, fuit iſcopus Cenoman. Qui Simon fuiſſe dicitur, quem Domis à lepra mundauit, & qui Deum ad conuiuium inuitauit. etiam dicitur eſſe ille Iulianus, qui ab itinerantibus pro in endo bono hoſpitio inuocatur, eò quòd in domo eius fuit inus hoſpitatus. Alij dicunt, quòd eſt ille, qui patrem & ma occidit, de quo ſequitur, Fuit quoque & alius Iulianus de nia, qui deſiderio martyrij ſe vltrò perſequentibus offere- Vnde Criſpanus conſularis enim iuſſit occidi, quod ipſe nus audiens ſtatim foras proſiliit, & quærenti ſponte intre s ſe opponens protinus ictum ferientis excepit. Fuit inſulius Iulianus frater beati Iuliani, qui templa Idolorum iuſſu Theodoſij Imperatoris vna cum fratre deſtruebat, ius verbum homo viuus ſuper plauſtrum mortuum ſe fin mortuus eſt. Fuit etiam quartus Iulianus, qui vtrunque pa m neſcius occidit, ſed poſt multam pœnitentiam ſub ſpe endici leproſi recepit in domo ſua Angelum, à quo audierũit, quod Dominus ſuam pœnitentiam acceptaſſet. Fuit quintus Iulianus nõ ſanctus, ſed apoſtata ſceleratiſſimus. ò enim fuit monachus, deinde Imperator Romanus, vt di ſub feſto inuentionis ſanctæ Crucis.

SVMMA.

gathæ feſtum, & officium.

De beata Agatha. CAP. VI.

ata Agatha † poſt multa tormenta in carcere mortua eſt, d cuius caput in tumulo poſita eſt viſibiliter tabula per ngeli miniſterium, in qua ſcriptum erat Mentem ſanctam aneam, honorem Deo & patriæ liberationem. Ideóque etudo inoleuit, cum tabula eius imaginem continente fie ceſſionem.

SVMMA.

1 *Maria primatum obtinet inter ſanctos.*
2 *Mariæ quatuor principalia ſunt feſta.*
3 *Maria fuit in vtero ſanctificata.*
4 Mariæ *conceptio num approbanda,& ſolenniter celebranda.*
5 *Mariæ purificatio,eſt duplex feſtum.& nu.6.*
7 *Maſculi corpus in xl.diebus,fæminæ autem in lxx.diebus animt*
8 *Dominus cur præceperit puerum quadrageſima die offerri in te*
9 Purificationis *feſtum,ſequitur feſta natalia,merito.Et quod Do-*
nus fuerit in templo præſentatus duplici myſterio. & nu.1c
11 *Purificationis Mariæ ſolennitas, vbi, & quo tempore,& cur*
primum inſtituta.
12 Purificationis *proceſsio,quid ſignificet,& à quo inſtituta.nu.1*
cur in ea ferantur cerei ardentes.nu.14.16.
13 Candela *accēſa,quid ſignificet.*17 Purificatio *Mariæ caret oc*

De purificatione ſanctæ Mariæ. CAP. VII.

INter cūctos ſanctos glorioſa Dei genitrix † virgo ſemp
ria primatum obtinet, vtpotè quæ eſt ſanctis dignior,
cellentior vniuerſis:extrà de pœnitent.& remiſſ. noua.
ius honore in eccleſia in iiij.anni temporibus,quatuor † ſ
nes celebrat feſtiuitates , videlicet Annuntiationem , A
ptionem,Natiuitatem,& Purificationem. Omni enim tem
ipſam in memoria habere debemus,quæ omni tempore
lium ſuum pro nobis peccatoribus intercedit:quarum du
ſibi & Domino noſtro communes , ſcilicet Purificatio &
nuntiatio.Hæ autem quatuor feſtiuitates,fiunt ſecundum q
tuor benedictiones, quæ in ipſius Virginis ſalutatione c
nentur.Prima eſt, Aue Maria gratia plena,quæ primæ feſti
competit,ſcilicet Annuntiationi, quando videlicet eam A
lus ſalutauit,de ſpiritu ſancto concepit,facta gratia plen.
cunda eſt,Dominus tecum,quę competit aſſumptioni,qu
videlicet aſſumpta eſt in cœlum,quia tunc fuit cū Domin
id eſt,filio,vt eſt Dominus.Antè enim non viderat eum D
num ita manifeſtè in ſe. Tertia benedictio eſt : Bene
tu in mulieribus:quæ competit natiuitati, quia tunc † eſ
mulier in vtero ſanctificata.Nulla enim mulier fuit in vte
ctificata:& ideò dicta eſt caſtrū propter ſingularitatē,quia
quam dæmones caſtrū illud fregerunt. Quarta benedict
Benedictus fructus vētris tui:quæ congruit quartæ feſti
ſcilicet Purificationi, quia tunc obtulit illū benedictū fru
templo.Quidā etiā faciunt quintū feſtū,ſcilicet de † conc
ne B. Mariæ,dicentes,ꝙ ſicut celebratur de morte ſanct
non propter mortem , ſed quia tunc recepti ſunt nuptiis
nis,ſimiliter poteſt celebrari feſtum de conceptione:nō c

ɔcepta, quia in peccato est cōcepta, sed quia mater Domini est
ɔcepta, asserentes hoc fuisse reuelatū cuidā Abbati in naufra-
o constituto, quod tamen nō est authenticum, vnde nō est ap
obandū, cùm cōcepta fuerit in peccato, scilicet per cōcubitū
aris & fœminæ. de conse. dist. iiij. firmissimè. Veruntamē licet
erit cōcepta in peccato, dimissum est ei illud originale pecca
m, cùm sanctificata fuerit in vtero, sicut & Hieremias & san-
ıs Io. baptista, quare meritò natiuitas eius & beati Ioā. bapti
: celebrantur. Natiuitas dico ex vtero, quando videlicet in lu
n seu in mundū prodierunt. Sed natiuitas eorū in vtero scili
: , quando infusæ sunt animæ in corporibus eorū nō celebra
:, vt præmissum est. Sextum etiā festum est festiuitas parentis,
icet festum natalis, sed quoniā tunc est etiam simul festum
j, quod plenū exigit officiū, ideò non solenizatur de illa, nisi
ue in octauas, tūc verò sic, vt iam dictū est in prooemio. Sep
ıum quoque festum est beatæ Mariæ ad martyres, de quo
ɔ festo omniū sanctorum dicetur. Quia verò festum purifica
nis secundum huius vij. partis diuisionem in ordine tempo
alia festa Virginis præcedit, idcirco hic de illo dicamus. Est
tem hodie duplex festum. Primò, quo † ad partum, quod di
ır festum Ypantis, id est, obuiatio, quia in illa solennitate
na prophetissa & Symeon obuiauerunt beatæ Mariæ venien
lium suum Christum in templum offerre. Ypanti enim Græ
licitur, obuiatio Latinè, ab ipso quod est ire & anti, quod est
ıtrà. Aduentus Domini in templum, significat aduentum e-
in ecclesiam, & in mentem cuiuslibet fidelis animæ, quæ est
ıplum. Hunc aduentum prædixit Dominus per Malachiā
phetam. 3. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciē tuā,
præparabit viam ante faciem meā, & statim veniet ad tem-
m sanctū suum, &c. Vel dicitur ypanti, id est, præsentatio, eò
ɔd Christus in templum est repræsentatus. † Secundum,
ad parientem, & dicitur festum purificationis, quia beata
go licet purificatione non indigeret, nec legi purificationis
ıoxia teneretur, quia nullo modo immunda fuit, nec pepe-
oncepto semine, tamen voluit facere præceptum legis. Di
r enim Leui. 12. cap. Mulier, si suscepto semine peperit mas
ım, immunda erit vij. diebus, munda quidem erat à consor
hominum, & ab ingressu templi, expletis vero vij. diebus
ıda efficiebatur, quo ad consortium hominum, adhuc ta-
n vsque ad diem xxxiij. quo ad templi ingressum immun-
rat, donec purgaretur, iuxta ritum menstrui fluxus, sed
npletis xl. diebus, in die quadragesimo templum intrabat,
uerum cum muneribus offerebat. Si autem fœminam de

periſſet,tẽpus duplicabatur,& quo ad conſortium:& quoad
greſſum,ſicut & duplicatur quo ad corporis formationẽ †
in xl.diebus corpus maſculi organizatur,& perficitur,& in
drageſimo infunditur anima,vt ſæpius:corpus verò fœmine
ctoginta diebus perficitur, & in octogeſimo anima inſpirat
vt ſępius fit,ergo ſi maſculũ pepererat xl. ſi fœminam octo
ta diebus,à die natiuitatis partus à templi arcebatur intre
hodie tamen ſtatim ingredi non prohibetur, ne ſibi pœn
culpam vertatur.vt d.§ hæc ſi.& cap.ſe.extrà purifi. poſt ar
vno.Veruntamen mulier dum ſentit ſibi imminere dolores
tus,non intret eccleſiam,vel ſaltẽ caueat,nę polluat illam.Sa
dos autem mulierem vicinã partui ſæpè moneat,vt cõfi a
ita cum dolor partus vrgebit eam, ſit parata accipere euch
ſtiam.Nam inhoneſtum eſt,quòd tempore partus preſbyter
cum ea moretur.*E*ſt autem triplex † ratio quare præcep
minus die xl.puerum in templũ offerri.Primò,ad notandũ
ſicut die xl.in materiale templũ ducitur,ſic in xl.à cõcepti
vt ſæpius anima infunditur in corpus,tanquam in ſuũ tem
prout in hiſtoria ſcolaſtica dicitur, quamuis *P*hyſici dica
xlvj.corpus perficitur.Secũdò,vt anima,quæ in die xl. c
infuſa ab ipſo corpore maculatur,in die xl.templũ ingredi
per hoſtias expietur.Tertiò,ad inſinuandum, ꝙ illi merẽt
leſte templũ ingredi,qui decem præcepta decalogi cũ fide q
tuor Euangeliorum obſeruauerũt.Tranſactis ergo purifica
nis diebus pariẽs ingrediebatur tẽplum, offerens filiũ vel fi
& munera pro ſe,ſcilicet pro peccato,pullum columbæ ſiue
turem,pro filio verò vel filia offerebat agnũ anniculum in
locauſtũ.Quę agnũ habere nequibat offerebat duas tur
duos pullos colũbarum,& alterum in holocauſtũ pro p t
terũ verò pro ſe,ſcilicet pro peccato ſuo.Vnde in Euangeli
citur,vt offerrent par turturum,&c. ſecundum legis con
dinẽ,ſcilicet ſicut lex exigere videbatur.Mulieres igitur
beatam Virginem imitantur, cùm in quibuſdam locis p
tum tranſactis xl.diebus eccleſiam ingrediuntur,ſignifica
quòd ſi Virginem ipſam fuerint imitatæ,poſt vitam præſ
ingredientur cum ea æternam. Celebratur ergo hoc
die xl.à natiuitate domini,quia beata Virgo die xl.à nati
Chriſti ad templum veniens ipſum ſecundum legem præ
uit. Rurſus † hoc feſtum ſequitur poſt feſtiuitates
Domini circunciſionis & epiphaniæ ratione myſterij,
ratione myſterij voluit Dominus in templum præſenta
hoc dupliciter. Primum myſterium eſt. Naſcitur enim
Deus per fidem in homine,& ſequitur circunciſio,quia

es in homine est, purificatur homo, vnde in actibus, Fide pu Act. 25.
cans corda eorum. Qui verò habent bonam fidē, relinquunt
nia mala opera, & tunc apparet Deus, sed tunc facienda est
nitentia, vt in nobis maneat, sicut in templo suo, & tunc fit
oblatio, & offertur ei par turturum, id est, mūditia mentis, &
pōris, quòd non potest fieri, nisi in iugi luctu, sicut turtur ge
pro cantu, & duos pullos columbarum, id est, geminam sim
citatem. † secundum mysterium, quia in templum venit in
die, vt notetur aduentus eius in mentem cuiuslibet fidelis
mæ, siue in ecclesiam, in quam semper paratus est intrare. Vn
in introitu dicitur, Suscepimus Deus misericordiam tuam in
dio templi tui, quia Chistus est lignum vitæ in medio Para-
, paratus æqualiter omnibus subuenire, & bona sua largiri,
indum nomen tuum Deus, ita & laus tua Deus, & c.q.d. si-
creasti omnes & recreasti, ita & laudādus es per totum mun
h. Hoc etiam expositum est in vj. parte sub octaua domini-
ost Pentec. Vt autem veniat in mentem nostram, hortatur
esia filios suos, vt occurrant. Vnde dicit in principio matu-
lis officij, scilicet in inuitatorio, Ecce venit ad templum su-
dominator dominus, gaude & lætare Sion, occurrens Deo
, scilicet per fidem & per bona opera, & propter hoc festum
l, dicitur ipanti, id est, obuiatio, quia si volumus, quod ille
iat in mentem nostram, accipiamus in mentem nostram
similitudinem, vnde dicit in responsorio primò, Adorna
amum tuum Sion, scilicet virtutibus purificare, & suscipe,
cet virtutes, & sic veniet in te. Epistola verò est, Ecce ego mit
ngelum, quæ est Malach. vlt. c. Et Euangelium, Postquam
leti sunt dies. Luc. 2. cap. Et postcommunio, Responsum ac-
t Symeon. Lucæ 2. cap. Et not. quod tempore † Iustiniani
eratoris fuit magna mortalitas apud Constantinopolim,
leò tunc constituta est solennitas purificationis Mariæ in
rentiam eius, ob causas præmissas. Solet autem quæri, cùm
ıc pullulent infinitæ hæreses, quomodo sit verum, quod in
uo responsorio dicitur, scilicet quòd B. Virgo omnes hære
nteremit. Ad hoc dicimus quòd hoc fecit, quantum in se
quia ipsa ostendit eum visibilem, qui inuisibilis erat. Pri-
nim non poterat inueniri, quia quidam ipsum quærebant
liciis carnis, quidā in diuitiis, quidam in libris Philosopho Cant. 4.
& non erat ibi. vnde in Cantic. Quæsiui, & nō inueni eum. Esa. 30.
ò verò non potest aliquis errare in via, nisi velit, vnde mani Esa. 46.
habetur in Esa. Hæc erit recta via, vt etiā stultus non erret
iā, & quæ erit illa via? Ecce dabo in Sion salutem, & in Hie
ē gloriam meam. Dicitur hodie capitulum, Ecce ego mitto.

Malach.3.c.& illud Eradicaui. *Eccle*.24.c.& illud: Quaſi cedr
quod eſt ibidem: Fiat autem hac die † proceſſio generalis q
ſignificat proceſſionẽ illam, ſcilicet quam beata Virgo & Ioſe
ad templum fecerunt. Qui in proceſſione ante cãcellos can
Reſpõſum accepit, &c. Significant Prophetas natiuitatẽ *Io*
ni, & miſericordiã annunciantes: melodia reſpondentiũ, e
dium hanc Dei miſericordiam ſuſcipientium. Tenentes c
las in manibus, dicamus igitur, Suſcepimus Deus miſeric
tuam, &c. quod verò cantatur in proceſſione, & in euãgel
cepit eum Symeon in vlnas ſuas, oſtendit quod debemus
non tantum corde, ſed etiam in brachiis portare: vnde in
ticis: *Pone me vt ſignaculum ſuper brachium tuum, & vt*
Cant.8. lum ſuper cor tuum. ad Corint. Empti enim eſtis pretio ma
1.*Cor*.6. glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Debemu
dem portare, non tantum deitatẽ, vel humanitatẽ: ſed vtru
ſicut fecit Symeõ: quod ſignificatur per candelã, quam fe
in proceſſione. Per ceram enim per apes opere virginali,
melle productam: nulla enim libidine reſoluuntur: huma
ſiue caro Chriſti ex Virgine ſumpta: per lumẽ, deitas: quia
noſter ignis cõſumens eſt. Deut.4.c. per lichinum in cera
ma candidiſſima, vel deitas in carne latens: vel ſecundum
mortalitas intelligitur. † Rurſus candela in manu accenſa,
des cum bona operatione: nam ſicut candela ſine lumine
tua dicitur: & lumen per ſe abſque candela non lucet, ſed
tuum eſſe videtur: ſic & operatio ſine fide: & fides ſine op
ne mortua eſſe dicitur. Lichinus ſub cera occultatus, rec
tetio eſt: vnde Greg. Sic fiat opus in publico, vt tamẽ intẽti
neat in occulto. Candelæ autem benedicuntur vt eas dig
rant omnes. Sunt enim multi habentes intus tenebras, lic
tra lucere videantur. Dignè ferentes ſunt qui ſicut extrà l
per lumen, quod ipſi ferunt in manibus: ita lucent interiu
veram fidem: & in hoc feſtiuitas; & gaudium magnũ. Por
itaque in proceſſione cerei ardẽtes, propter ſex cauſas, † P
vt vnuſquiſque ſe illuminet: & opera ſua lumine patefact
inſinuet. Secundò, vt ritum gentilium in melius cõmutet
gio Chriſtiana. Romani nanq; de quinto in quintum ann
Calen. Februarij, ad honorẽ Februæ matris Martis, qui, vt
bant, erat Deus belli, illuſtrabant vrbẽ tota nocte cum cer
faſcibus accẽſis: vt filius eius eis victoriã de hoſtib⁹ cõced
cuius matrem tam ſolenniter honorabãt, quod feſtum à F
le dicebatur. *Ipſi* autẽ in menſe Februarij ſacrificabãt Fe
id eſt, Plutoni cũ cæteris Diis infernalibus, pro animabus
ceſſorũ ſuorũ, vt propitiarẽtur ipſorũ eis ſolennes hoſtias

entes,& tota nocte eorũ laudibus cum cereis & faſcibus accẽ
is vigilãtes,mulieres quoq; Romanorũ his diebus feſtũ lumi-
ũ exercebãt.Gẽtiles nanq; pro eo,quod dicitur pluto,deus in-
ernalis concupiſcens proſerpinã ſpecioſiſſimam eam in princi-
io huius menſis rapuit,deámq; fecit,quam Ceres eius mater
c parentes faſcibus accenſis per ſyluas de nocte in Aethna mõ
e Siciliæ,multo tẽpore quæſierunt,prout poetarum fabulę fin
unt.idcirco & ipſe in principio mẽſis Februarij in memoriam
uius rei de noſte vrbẽ luſtrabãt, ambiendo ipſum cum faſcib. Sap. 17.
rdentib. Idololatrę enim ſicut legitur in lib.Sapientię,obſcura
faciebãt.Hos igitur luſtrãdi mores Sergius † papa mutans in
nelius ſtatuit feſtum purificationis in honorẽ matris dñi in eo
em menſe,& tunc proceſſiones fieri vt plebs vniuerſa portans
ereos ardentes in manibus per eccleſias procederet in memo-
am cœleſtis regni,quando omnes electi lucentibus bonorũ
ctuum lampadibus obuiã ſpõſo venientes mox cum eo ad nu-
tias ſupernæ ciuitatis intrabunt.+ Tertiò,vt per hoc pruden-
es virgines imitemur,quarũ B.Virgo eſt caput,vt accẽſa in no-
is lãpade caſtitatis, & bonorũ operũ,cum eis in templũ glo-
æ,ad verum ſponſum ingredi mereamur. Quartò, quia lumen
uod eſt ad reuelationẽ gentiũ,ſicut dixit Simeõ,hac die pro no Mat.19.
is eſt præſentatum.Hæc ergo proceſſio ſignificat illam Simeo-
is.Quintò,ad notandũ diuinitatẽ & humanitatẽ Chriſti,vt prę
iſſum eſt.Sextò ad oſtendẽdũ virginis puritatẽ,ne quis audiẽs
ius purificationem, credere poſſet eã purificatione indiguiſ-
:.portamus ergo cãdelas accenſas quaſi ipſo facto dicat eccle-
a,Virgo beata purificatione nõ indiget,ſed tota rutilans,ſplẽ-
ens.& propter cauſas prædictas candelaria nuncupantur.Hoc
feſtũ caret octauis,quoniam licet Chriſtus legaliter fuerit prę
ntatus in templo,nullus tamẽ doctor nos coarctat ꝙ infantes
ie quadrageſima natiuitatis eorum præſentemus in tẽplo.Vn-
e ſicut præſentatio puerorũ ad templum ſecundum veterẽ ri-
im defecit,quia hodie fit in baptiſmo,ita & octaua ipantis. In
ctauis enim ſicut per primum diem recolimus,quod factũ eſt,
a per octauam rem pro qua factum eſt. De feſtis annuntia-
onis,aſſumptionis,& natiuitatis in ſuis locis dicetur,

SVMMA.

Petrus Antiochiæ fuit incathedratus.
Petrus Apoſtolus fuit tripliciter exaltatus.
Petri feſtum triplex,propter prærogatiuas treis.
Petri incathedratio,antiquitus feſtum epularum Petri dicebatur. Et eius diei officium nu. 5.

De cathedra S.petri. CAP. VIII.

De cathedra † sancti Petri Ecclesia solennizat, quand
licet apud Antiochiam cathedrali honore sublimat
phibetur, quã sublimationẽ dicũt quidã factã esse à T
philo principe Antiochen. cuius filiũ defunctũ post annos
tuordecim Petrus suscitauit, & ipsum populum ciuitatis
uertit, propter quod ibi Ecclesiam construxerunt, in cuius
dio excelsam cathedrã collocauerunt, & Petrũ, vt ab omn
audiri & videri posset, exaltauerũt, in qua sedit septem a
De hoc igitur honore solennizat ecclesia, quia tunc prælat
clesiæ cœperunt loco præstare & honore sublimari. Tunc
completum est illud Psalmistæ, exaltent eum in Ecclesia pl
&c. & notá, quòd exaltatus est tripliciter, & ideò triplex fe
celebratur. Primò † exaltatus est in Ecclesia militantium,
præsidendo, & eam in fide & moribus laudabiliter regend
Psal. 106. quod pertinet hodierna festiuitas, vt præmissum est. Secu
in Ecclesia malignantium ipsam scilicet dissipando & ad fi
conuertendo, ad quod pertinet secundum festum, quod dic
ad vincula, tunc enim ecclesiam malignantium dissipauit, &
res ad fidem conuertit. Tertio, in ecclesia triumphantium, i
scilicet introeundo feliciter, ad quod pertinet tertium fest
scilicet passionis eius. Rursus † fit ei festum triplex propter a
quinq; rationes. Primò propter priuilegium, fuit enim præ
priuilegiatus, & ideò magis honoratus in authoritate. Nam
princeps Apostolorum, & claues regni cœlorum accepit.
etiam feruentior in Christi amore, & efficacior in virtute. N
ad eius vmbram sanabantur infirmi. Secundò propter offici
ipse enim officium prælationis super vniuersam ecclesiam
buit. Quæ in tres partes mundi, scilicet, Asiam, Africam, E
pam diffusa est, ideò Ecclesia ter in anno pro eo solennizat.
tium, propter beneficium, quia ipse qui potestatem ligandi
que soluendi habuit, liberat nos à tribus generibus pecca
rum, scilicet cogitationis, locutionis, & operationis.
quia in Deum, in proximum, & in nos peccamus. Vel
beneficium potest esse triplex bonum, quod virtute clau
peccator in Ecclesia consequitur. Primum est, absolutio
reatu ostensio. Secundum est, pœnæ purgatorij in tempora
commutatio. Tertium, pœnæ temporalis secundum partem
laxatio. Quartò, propter debitum, quia scilicet tripliciter p
& pascit nos, scilicet verbo, exemplo, & temporali subsid
Quintò, propter exemplum, vt quia, scilicet nullus desperet
tiam si tertio Christum negauerit, sicut ille, si tamen velit c
eo Deum corde, ore & opere confiteri. Nec † est prætermittẽ
quòd hoc festum de incathedratione sancti Petri olim fest
be

eati Petri epularum dicebatur. Fuit enim mos gentilium secũ um magistrũ *Ioannem Beleth*, annis singulis in mẽse *Februa* ij, hac die vinũ & epulas offerre Deo supra sepulchra parẽtum: oti forte propter illud *Thobię* tertio, panẽ tuum & vinũ tuum per sepulturam iusti constitue, quas de nocte dæmones conmebant. *Ipsi* tamen ab animabus circa sepulchra oberrantiis quas vmbras vocabant, vastari putabant, quod sancti paẽs extirpare volentes, festum de incathedratione S. petri tam illa quæ Romæ, quàm etiam de illa; quæ Antiochiæ fuit fa-ı, statuerunt fieri, illo die, quo talia à gentibus fiebant. Vnde illis epulis festum consueuit appellari, festum B. petri epulan. Hac tamen die non dicitur in quibusdam ecclesiis, nisi v-collecta, & de illa incathedratione quæ fuit Antiochiæ facta. Dicitur autem epistola, petrus Apostolus seruus, quæ est 1. . 1. Et euangelium, Venit Iesus in partes. Mat. 16. tractatus Tu es petrus. Mat. 16. c. Ad horas dicitur c. petrus Apostol. 1. pet. 1. c. In festo B. Mathiæ Apostoli dicitur epistola, Egens petrus in medio Act. 1. c. Et euangelium Cõfitebor tipater.

SVMMA.

Annuntiatio Mariæ & eius diei officium. ibid.
Annuntiatio Mariæ, iure accidit tempore Veris.
Deus multa operatus die xxv. Martij.

De annuntiatione virginis mariæ. CAP. IX.

Estum annuntiationis beatæ Marię est, quoniam angelus ei bonos rumores nuntiauit, & ipsa saluatorem concepit. Tũc autẽ implerę sunt prophetię. Vnde ecclesia legit & cãtat de phetis, quare introitus est, Rorate cœli desuper, & nubes, id ędicatores pluant, id est, annuntient iustum, id est Christũ, antonomaticè dicitur iustus Christus. aperiatur terra, id eata virgo. Aperiatur inquam per consensum, & germinet, t, concipiat saluatorem, id est Christum. De hoc dictum est prima dominica de aduentu. Epistola est, Egredietur virga. ı 1. cap. Aliæ tamen ecclesiæ dicunt, *Locutus* est dominus chaz, quę est Esa. 7. c. Euangeliũ est, Missus est Gabriel. Luc. k quod ibi dicitur. Et hic mensis, &c. sic exponitur hic mẽilicet *Martius*, in quo B. Virgo cõcepit, est sextus illi, id est aceptione illius, scilicet Elisabeth, quæ vocatur sterilis, qa oncepit Ioannem Baptistã octauo Calend. Octobris. Dici iam per horas ca. In diebus illis notum faciet Deus. Hier. Competit † autem hoc festum, tempore Veris. Nam tem-Veris De⁹ factus est homo & omnia facta sunt noua. Hoc n festum est de Domino & beata Maria, quare eadem

præfatio dicitur in natali & in annunciatione Domini,de an tiatione Domini consueuit apponi quòd Gloria in excelsis & te missa est,& Te Deum laudamus,in ea cantari non debeat. quo dictum est in proœ. huius partis.Si hoc festum fuerit i minica passionis,vel oliuarum,ad secundam feriam transfe bitur: Hoc enim generale est priuilegiatis dominicis. Si a te in triduo ante Pascha occurrerit:in sabbato ante palmas, dum quosdam anticipatur.Quidam verò illud transferun ad octauas.Similiter si fuerit in die Paschæ non congruè p rit intra hebdomadam celebrari : in quo historia de adu compilata cantatur,vnde melius est q; ad secũdam feriam octauas transferatur.In hac die† dicitur per diuersa temp curricula,Deus multa operatus est,quæ quidam sic egregi sibus perstrinxit.

Salue festa dies,quæ vulnera nostra coerces.
Angelus est missus,est passus,& in cruce Christus.
Est Adam factus,& eodem tempore lapsus.
Ob meritum decimæ cadit Abel fratris ab ense.
Offert Melchisedech, Isaac supponitur aris.
Est decollatus Christi Baptista beatus.
Est Petrus erectus,Iacobus sub Herode peremptus,
Corpora Sanctorum Christo multa resurgunt.
Latro per Christum tam dulce suscipit amen.

SVMMA.

1 *Paschale tempus octauam ætatem,hoc est vitam æternam design*
2 *Philippi & Iacobi minoris festum cur dicatum calendis Mai, eius diei officium.nu.7.*
3 *Iacobus minor,cur dictus frater Domini.* 4.*Mariæ virg.genea*
5 *Iacobi minoris vita,dignitas,& sanctitas.Eius deinde interitus.*

De sanctis Apostolis Philip.& Iacobo. CAP. X

PAschale tempus,sicut sæpè dictum est, octauã † signi ętatẽ,vbi bonũ,quod erit singulorũ in dispari charita eorum omnium,quia vnusquisque de bonis alterius bit,vt de suis,& bonum omnium erit singulorum.Vt erg pus paschale cõcordaret solẽnitatibus,quę intra illud eu præsertim cum Apostoli in ecclesia primitiua non hab particulares solennitates,statutum fuit, vt in calendis Ma lebrarentur †solennitates ad honorem omnium apostolo vt dies varij non viderentur diuidere,quos vna dignitas stolatus in cœlesti gloria fecit esse sublimes,quod festum celebrari dicuntur in festo Apostolorum petri & pauli.H die festum est Apostolorum Philippi & Iacobi , quia fo ista passi sunt. Sanè Iacobus iste dictus est minor,ad diffe

acobi Conpoſtellæ ſiue Zebedæi,qui dictus eſt maior,non æ-
ate,ſed vocatione, ſicut contingit in Epiſcopis, qui loco Apo-
olorum ſunt.quoniam qui primo conſecratus eſt,alios quan-
ımlibet maiores antecedit.xvij.d.§.fin.Primò enim à domino
ocatus eſt,& primò ei adhæſit,& ſibi magis fuit familiaris.In
cretis enim illum vocabat,ſcilicet quando transfiguratus eſt,
quando ſuſcitauit mortuum in domo , dictus etiam eſt iſte
*I*acobus Alphæi,quia fuit filius Alphæi dictus eſt etiam frater
omini ſecũdum carnem, de conſe.d.j.*I*acobi.quia dicitur fuiſ-
conſimilis ei facie,vel quia erat filius Alphæi frater Ioſeph vi
B. Mariæ,& Mariæ ſororis,qui enim ex vtraque parte ſangui-
s coniungebantur apud Iudæos fratres vocabantur. Ieſus e-
m putatur filius Ioſeph,vel dicitur frater domini, id eſt con-
brinus,quia filius ſororis B.Mariæ,quem morem Tuſci ſer-
nt,ſed & Ioſeph dicitur cognatus domini , quia pater puta-
ıus,vel quia cognatus domini ex parte matris, ſcilicet B.Ma-
.Ad clariorem autem † præmiſſorum euidentiam,notandum
quòd Ioachim pater B.Mariæ accepit vxorem nomine An-
m,quæ habuit ſororem nomine Imeriam,hæc autem Ime-
genuit Elizabeth,& Eliud.Elizabeth genuit Ioannem Bapti-
, de Eliud natus eſt Emineud, de Emineud natus eſt ſanctus
uarius. cuius corpus in oppido Traiecti ſuper flumen Moſæ
epiſcopatu Leodienſi requieſcit.Anna autem tres viros dici-
habuiſſe, Ioachim,Cleopham fratrẽ Ioſeph, & Salomane.
primo habuit filiam,ſcilicet. Mariam matrem domini. quã
lit Ioſeph nuptui , quæ genuit Chriſtum , generatio ipſius
ſeph & Mariæ poſita eſt vj. parte ſub feſto natalis domini.
mo autem viro defuncto,de ſecundo ſimiliter genuit aliam
am nomine Mariam. quam Alphæo poſtmodum in coniu-
n dedit. Hæc autem Maria genuit Alphæo quatuor filios,ſci
t Iacobum minorem,Ioſeph iuſtum,qui & Barſabas dictus
& Simonẽ,& Iudã.Ex tertio viro,ſcilicet Salomane ſecũdo
rtuo,genuit aliã ſimiliter filiã nomine Mariam, & Zebedæo
oniugem tradidit:ex quo duos filios habuit,ſcilicet Iacobũ
orem,& Ioannẽ euangeliſtam.Porrò † Iacobus iſte meritò
profeſſionis cognominatus eſt iuſtus. Ex vtero enim dicitur
tus fuiſſe,ipſe enim à *P*etro & Iacobo & Ioanne Apoſtolis
inatus eſt primus Hieroſolymitanorum epiſcopus.lxvj.diſt.
o.Ipſe vna etiam cum Baſilio Epiſcopo Cęſarien.addidit no
in ſcriptis miſſę celebrationẽ,de cõſec.d.j.Iacobus ipſe quo
aditur primã celebraſſe miſſam poſt Paſcha domini, in Hie
lẽ.& Petrus primus in Antiochia.Iſte vinum vel ſiceram nõ
t,nullã carnem comedit,nunquàm tonſus,nunquã vnctus,

nun

nunquàm balneo vſus eſt,& intantũ genibus terræ defixis ra
bat,vt eius genua camelorũ excedere duritiẽ crederẽtur. † I
præcipitatus eſt à Iudæis de pinnaculo tẽpli.cùm nomẽ Cri
prædicaret,& cum perticis fullonum interfectus.Fullo eni
qui lineos pannos candificat.Quidã autem dixerũt propte
carum interfectionis eius, Iudęos deſtuctos fuiſſe per Titu
Veſpaſianũ,& ita non attribuunt deſtructionẽ illam morti
ſti.In hoc feſto † dicunt quædam Eccleſiæ introitum,Excl
uerunt.Nęęmię 9.ca.epiſtolã,Stabunt iuſti.quæ eſt Sapien.
euangelium,Non turbetur cor veſtrum,quod eſt Ioan. 14
poſtcommunionem,Tanto tempore. Ioan. 14.cap.dicitur
ad horas capitulum,Stabunt iuſti. Sap. 5.ca.& illud.Nos i
ſati.quod eſt ibidem,& illud,Non eſurient.Apoc.7.cap.

SVMMA.

1 *Crucis priuilegium,& eius inuẽtionis officium* Eccleſiaſticũ
3 *Crucis duplex feſtum.* 4.*Crucem inuenit* Iudas.
5 *Iulianus monachus,diabolo amicus,apoſtata & Chriſtianorum*
ſecutor.Cui⁹ tumulus ad hũc diẽ fœtorẽ intolerabilẽ emittit

De inuentione ſanctæ Crucis. CAP. XI.

IN ſancta † Cruce Domini ſecunda ſpes habetur, Sicut
beata virgo portauit dominũ, ita & ſancta crux ſuo mo
ſicut dominus dat aquis baptiſmalibus ſanctificare & al
cramentis,ita per tactũ dominicæ carnis ſanctificatũ fuit l
vt nos ſuo modo ſanctificare poſſit,& quia ita crux ſaluat
lem effectum,quem habet,ideò de ea cantatur.O † crux ſp
dior aſtris,&c.quæ ſola fuiſti digna,ſcilicet dignitate tibi
portare talentũ mundi,&c.Et quia finis crucis,eſt gloria,id
fine pluriũ antiphonarũ de cruce dicitur allelu-ia. Dicitu
per horas cãnoni. Mihi autẽ abſit gloriari.Gala.vlt.Fit aut
plex feſtũ † de cruce videlicet exaltatiõis,de quo ſuo loc
tur,& inuẽtionis,quia inuẽta fuit crux tẽpore Euſebij Pap
Helena matre Conſtantini,mediante Iuda,qui tũc Iudęus
Vade in canone ipſius Euſebij de conſe.di.iij.crucis. ita leg
Crux domini noſtri Ieſu Chriſti,quæ nuper nobis guber
la ſanctę Romanę Eccleſię tenẽribus quinto nonas Maij i
eſt in prædicto Calenda.die inuẽtionis feſtum vobis ſolen
celebrare mandamus,eſt autem maius hoc feſtũ,quàm fe
exaltationis,prout ibi dicetur.Legitur autẽ † de prædicto I
quòd cõuerſus ad fidẽ factus eſt poſtmodũ epiſcopus hier
mitanus.& mutato nomine vocatus eſt Quiriacus.De qu
tur Diabolus ſic prophetaſſe, Iudas Chriſtũ morti tradidi
iſte Iudas illũ mortuũ exaltauit,& artes magicas detexit,ſe
lia

lianus familiaris † & amicus meus, citò rex erit, qui me de isto vindicabit, quod factũ est xj.q.iij.Iulianus.j.&ij.Nam Iulianus nonachus ab ordine apostatãs acquisiuit per nefas consulatũ Rom.& inde factus Imperator & Christianorũ persecutor, illũ iuersis pœnis afflixit & interfici iussit. Legitur quoq; ꝙ quidã niles nomine Quiriacus hũc Iulianũ posteà interfecit. De isto uliano legitur ꝙ adhuc apud Constantinopolim de tumba sua œtor intolerabilis progreditur. Si quæratur, quare fit festum de cruce, in qua Christus fuit dehonestatus, & flagellatus, nõ e asina, in qua fuit valdè honoratus, nec etiã de alijs quæ ipse tigit? Respõderi potest, quod laus & honor super asinam impẽ is transitorius, & mundanus fuit, nec inde salus nostra proit, de quo curandum non est. Præterea per alia quæ ipse tetit non leguntur miracula, & sanitates fieri; nec per illã redẽptimus, dehonestatio verò in cruce facta nostra redẽptio fuit. icitur hodie introitus. Nos autem Gal.vlt.ca. & legitur episto Confido de vobis in domino. Gal.5.cap. pro eo ꝙ ibi dicitur, ihi autẽ absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Chri-. Aliæ ecclesiæ dicũt, Hoc sentite, ad Philip.2. euangeliũ est. nile est regnũ cœlorũ thesauro abscõdito in agro, &c. quia ux domini ad literã inuẽta est in agro, vel moraliter, in agro clesiæ inuenitur crux domini, quæ dicitur thesaurus, quia emũ est per eam nobis regnum cœlorum, qui videt hunc thesaun in ecclesia, vadit & vendit omnia, quæ habet, id est, oms transitorias delectationes, & emit agrum istum, vt sit de ecsia, Alij dicunt. Erat homo ex Pharisæis. Ioan.ca.3. Et est nodũ, quod festũ crucis fit semper cũ festo martyrũ, quæ crux nificat martyriũ. Et ideò ĩ festiuitatib⁹ sanctæ crucis legũtur quibusdã ecclesiis sex lectiones de matyrib⁹, & officia comscentur. De signo crucis dictũ est in procemio quintæ partis.

SVMMA.

Angelorum festum agit Ecclesia, *duplici de causa.*

Michael, princeps est angelorum, qui mittuntur.

Michaelis festum cur institutum, & cur potius ei dicatum, quàm cæteris angelis. num. 4.

Michaelis festum, quod habeat officium.

Angeli semper nobis adsunt, & parati sunt orationes nostras sursum adferre. num. 7.

De reuelatione sancti Michaelis. CAP. XII.

Ecclesia facit † festum de angelis duplici ratione. Prima est, quia nobis ministrãt. Omnes .n. sunt administratorij spiritus sancti in ministeriũ missi ꝓpter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis, sicut habet ĩ epist. ad Heb.1. Secũda ratio est, quia pu

gnant

gnant pro nobis contra angelos malos, nec permitit nos
ri supra id, quod possumus de hac pugna dicitur in Apoc.
est prælium in cœlo. Hoc bellũ erit maximè tẽpore Anti
Apoc.12. sti,& in morte martyrum fuit,& etiam semper est:& eiect
draco,id est,diabolus de cœlo,id est,de cœlestibus homi
deiectus in corda malorũ hominũ.Huius autem belli pri
est beatissimus Michael,& ideò fit ei festũ,licet sit de vltim
rarchia:de inferiore scilicet ordine.Sunt enim nouem or
angelorum prout dictũ est in quarta parte,sub tit. de præf
ne.qui quãuis omnes mittantur, quoniã vt præmissum est
administratorij spiritus.& in Esa. 6. habetur quòd missus
eum vnus de Seraphin: rarò tamen mittũtur, vnde Daniel:
Dan.7. lia milliũ ministrabant † ei,&c.Eorũ verò,qui mittuntur
ceps est Michael qui fuit princeps ecclesiæ Iudæorũ:vt ha
in Daniele: modo est princeps ecclesiæ Christianorum. I
dæis enim fuit aliquando ecclesia: quæ nunc est in Christi
Hoc † autem festum,quod est commemoratio victoriæ s
Michaelis,inde originẽ sumpsit:quia cùm barbari depopu
tur Apuliam, Christiani triduano ieiunio indicto S. Mich
auxiliũ implorauerunt,per cuius visibile patrociniũ fuga
barbari dederũt:& Christiani victoriam habuerũt. Voca
tiã festum reuelationis: quia in monte Gargano reuelatu
vt sequitur.Sanè Michael,Gabriel,& Raphael,nomina pe
lia sunt angelorũ,alia verò sunt ordinum: vt dictũ est in q
ta,sub tit.de præfatione.Sed cùm † hoc festum sit cõmun
niũ angelorũ,quare specialiter denominatur festum sanct
chaelis,& non Gabrielis vel Raphaelis.Respondeo,Micha
qui est missus in AEgyptũ, fecit illas famosas plagas, qui d
mare rubrũ,qui eduxit populũ per desertũ:& eduxit in te
promissionis.Ipse est præpositus Paradisi,& custos:& est
ptor animarũ,& princeps ecclesiæ: & ideò eum magis ve
debemus.Secũda ratio est, quia ipsemet fundauit ecclesi
consecrauit altare,vnde dicitur,Stetit angelus iuxta aram
&c.hoc fuit in monte Gargano,posteà verò reuelauit ho
minibus per episcopum illius regionis.Tertia ratio est,vt
nes venerantes angelos,perueniant ad consortium angelo
& ea de causa in diebus dominicis & festiuis solennitat
nouem psalmi,nouem lectiones, & nouem responsoria ca
tur,vt per cantum istorũ ad consortiũ perueniamus nou
nũ angelorũ,quorum proprium est Deo cantare. Conga
do autem angelis dicit ecclesia in introitu, Benedicite do
omnes angeli eius, & quia angeli laudant, & nos similite
laudare debemus Vnde sequitur versus,Benedic anima m
mi

ıinum. Epiſtola verò Apoc. 1. c. ſumitur: Significauit Deus, quę portet fieri cito, &c. Sequitur ibi: Ioãnes ſeptẽ Eccleſiis, per ſeẽ Eccleſias: vel per ſeptem ſpiritus quantũ ad intelligentiam, ıæ ad hanc diẽ pertinet: vniuerſitas angelorũ intelligitur, per ptem enim dies currit vita pręſens. Sequitur reſponſorium, nedicite. & verſus, Benedic. Ratione qua ſuprà Allelu-ia eſt. conſpectu angelorum pſallã tibi. hoc autẽ ideò dicit Eccleſia ıia parati † ſunt angeli deferre Deo orationes noſtras. Semper ım nobis adſtãt & aſpiciũt nos & auſcultãt. Vnde in cãticis, ui habitas in hortis amici, id eſt, angeli auſcultãt te. Per iſtos licet bonos, cõpaſſio, illos, ſcilicet malos, paſſio: ſcilicet inuie cogit, vt in nos aſpiciãt. Sequitur euãg. Acceſſerũt, &c. Mat. ca. in quo præcipitur vitari ſcandalũ paruulorũ, quia ibi fit tio de angelis. Amen dico vobis, quia angeli eorũ in cœlis nper vident faciẽ patris mei, qui in cęlis eſt. Quia verò paraſunt deferre † orationes noſtras, in offertorio oſtẽditur. Steangelus iuxta arã tẽpli, Apo. 8. & data ſunt ei incenſa multa, eſt, orationes accenſæ igne charitatis, & aſcendit fumus aroıtũ, id eſt, oratio in cõſpectu Dei de manu angeli, in poſtcõınione verò placuit eccleſiæ, ſicut prius benedicere, vnde diur in quibuſdã eccleſiis, Benedicite angeli dominum, &c. Saꝙ Michael legitur cũ dracone pugnaſſe, intelligitur allegori Michael. i. Chriſtus: hiſtoricè verò quia Michaelis & aliorum gelorũ eius miniſterio diabolus deſcribitur in eccleſia pro r laicos eſſe depulſus. In hoc feſto dicitur capitulũ, Significa . Et illud, Beatus, qui legit, & illud *Io.* 7. quæ ſunt Apo. 1. ca. Cantic. 1.

SVMMA.

Geruaſij & Prothaſij feſtum, ex inſtitutione Gregorij.

De ſanctis Geruaſio & Prothaſio. CAP. XIIII.

N feſto ſanctorum † Geruaſij & Prothaſij cantatur ex inſtituıone Gregorij introitus, loquetur dominus pacẽ in populo uo, ex eo quòd tali die pax inter Romanorum Imperatorem Agiſulphum Regem Longobardorum extitit reformata, quẽ em Theodeſida eius vxor chriſtianiſſima, cui Gregor. librũ log. ſcripſit, ad fidem conuertit. Officia nanque ſanctorũ par conueniunt ipſis ſanctis, partim his euntibus, qui in ipſorũ nere diebus.

SVMMA.

Ioannis Baptiſtæ feſtum duplex agit Eccleſia, & cur ita. Et eius Miſſa. nu. 2. & 8.

Ioannes Baptiſta, cur dictus Lucifer.

Ioannis vigilia, habet ieiuniũ. 5 Ioannes Euangeliſta quo die obierit.

Ioannes Baptiſta. & beata etiam Maria, fuerunt in peccato originali

nali concepti.
7 *Ioanni Euangelistæ hymnum diaconus canit voce recuperata, q*
prius amiserat.
9 *Ioannis Baptistæ quadragesima.*
10 *Vigilia Ioannis Baptistæ cur ignes accendãtur, & qua significat*
& nu.11. Et cur ossa cõburãtur. nu.12. Et cur rota voluatur. n

De sancto Ioanne Baptista. CAP. XIIII.

Mat. 11. Via inter † natos mulierum non surrexit maior Ioãne B
Q ptista, meritò ecclesia celebrat festũ de illo: & facit ei
plex festũ, scilicet natiuitatis & decollationis. Natiui
propter quatuor. Primò, propter historiam, quoniam dicit
minus de eo, per angelum: sicut in euangelio habetur: Et m
in natiuitate eius gaudebunt, quod etiam propter Sarrace
dictum est, qui hoc festum celebrare dicuntur. Secũdò, pro
allegoriã & ministerium, quia per Ioannem figuratus est o
gratiæ, quam nobis attulit Christus. ipsum enim Ioannes
cessit, in annuntiatione, in natiuitate, & prædicatione, in p
ne, & ad inferos descensione. Tertiò, quia sicut beata virgo
ctificata fuit in vtero matris, ita & ipse. Quartò, quia ipse p
annuntiauit gaudia æterna, & ideò dicitur Lucifer & turtu
de in canticis: Vox turturis audita est in terra nostra. & Iob
cap. nunquid duces Luciferum in tempore suo: & eius nati
Conti. 1. fuit per Gabrielem nuntiata. ideò autem Ioannes † dictu
Lucifer, quia obtulit nouum tempus. Et inde est, quòd in qu
dam ecclesiis habet, missam in mane, quia natiuitas fuit q
aurora, natiuitas verò Christi fuit quasi ortus Solis, vel ide
citur missa in ortu diei, quia legitur in euangelio Lucæ, q
ipse fuit sanctificatus & spiritu sancto repletus in vtero ma
Luc. 1. quare meritò laudandus est eius creator, in exordio diei, q
lum dignatus est honorare in vtero matris. Habet etiam a
propriã missam, sicut † & alij sancti, quæ dicitur circa terti
Vel prima missa est de vigilia euãgelistæ, vel alia dicitur, qu
se fuit martyr & præcursor. vnde illa missa est vnius martyr
est introitus, iustus vt palma florebit in domo domini. De
nanque Prophetauerunt Esa. & Hieremias. Hiere. ipso
actu, quia fuit ei similis. Esaias vt in epistola habetur ho
na. Audite insulæ, & attendite populi de longe. Esa. 49. ibi
sequitur. vnde sumitur introitus, de ventre, &c. Sequitur, e
ibi, Posuit os meum, vt gladiũ acutum. Gladius acutus, est
gua prædicatoris, quoniã abscindit superflua. Sequitur, P
me quasi sagittã electam. Sagitta electa, est prædicator, qui
quod docet. Sagitta acuta, fuit Ioannes, cum dixit: Genimi
perarum, quis docebit vos fugere ab ira vẽtura? responsori

ius, quàm te formarem, &c. Hier. 1. c. & est de natiuitate eius,
elu-ia est: Tu puer. Luc. 1. c. & illud inter natos, &c. Matth. 9.
Euangelium est: Elizabeth impletum. Luc. 1. c. dicitur autem
ic die capitulum Audite insulæ. Esa. 49. c. & illud: Prius, quàm
reformarem. Hier. 1. ca. & illud, Reges videbunt. Esa. 49. cap.
orrò in vigilia beati † Ioannis Baptistæ ieiunamus, quasi cõpa
ntes ei, qui in deserto ieiunauit, & asperã vitã duxit. & vigilia
à plenum habet officium: quia post *I*oannis decollationem
ristus crucifixus fuit & agnum comedit. Fuit enim Ioann.
asi lapis angularis, id est, vetus & nouum testamentum con-
gens. Vnde tunc magis solennizamus propter mysterium,
ùm propter personam ipsam: & quoniam ipse fuit medius in
vtrunque testamentum, quia fuit finis veteris, & initium no
estamenti: nam & lex & Prophetæ vsque ad Ioannem videli-
inclusiuè: hinc est quòd huius diei officium partim de vete- *Mat.* 11.
 partim de nouo est testamento. In † hac autem die *I*oãnes
ngelista obiit: sed eius festum translatum est, prout sub eius
o dicetur. Festum autem decollationis non ita solennizat ec
a sicut istud, prout ibi dicetur. Fuit ergo, vt præmissum est,
tero sanctificatus, sicut & Hiere. Vnde & de Hiere. legitur
ac die, quod probatur per illud, quod dicitur in euangelio,
epleta est spiritu sancto Elizabeth, & exultauit in gaudio in- *Luc.* 2.
in vtero meo, sed quo genere sanctificationis, nõ legimus.
unt † tamen quidam quòd ab omni peccato mundatus est;
n glossa super illo loco, Tu vis à me baptizari, ego à te de-
baptizari, id est, ab originali peccato mundari, dicitur ꝙ in
ona generalis hominis loquebatur, fuit tamen in peccato
inali conceptus similiter, & B. Virgo, de quo & quare eius
itas celebretur sub Purificatione dictum est. Paulus histo-
aphus Romanæ ecclesiæ diaconus Cassinensis monachus
am die cũ vellet paschalem cereũ consecrare, raucæ factæ
† fauces eius, cũ prius vocales essent. Vt ergo vox sibi resti-
tur, cõposuit in honorem B. Ioannis hymnum, Vt queant
resonare, in cuius principio pet it vocis restitutionem quã
uit, sicut & merito *S.* Ioãnis restaurata est Zachariæ. † *In*
esto non cantatur frequenter allelu-ia, sicut fit in festiui-
is Petri & Pauli & aliorum in quorum vltimis nocturnis
natur. Ratio est, quia ipse figurat legem, & quia natale hu-
it ante Christi resurrectionẽ & ante gaudium. Quidã tamẽ
nt officium sine allelu-ia in initio noctis propter figuram
& posteà iterãt officiũ cũ allelu-ia in medio noctis, termi
s illud in principio lucis in memoriã antiquę obseruatio-
le qua & quare in hoc festo nocturni cantantur in initio

noctis: dictũ est in v. parte sub ti. de nocturnis. †Nota, quod a-
tiquitus solebat vna quadragesima celebrari ante hoc festu
& alia ante natale Domini: sed posteà propter fragilitatem h
minum, redactum fuit ad tres septimanas: ante natale, & t
ante hoc festum. Vnde prohibitum in decretis xxxiij. q. iiij. n
oportet: & cap. seq. in illis tribus septimanis nuptiæ fiant: sed
hoc abolitum est, prout dictum est in prima parte, sub ti. d
cramentis. Fiunt †autem tria specialia in hoc festo. In vigilia
que in quibusdam partibus ex antiqua obseruatione colligunt
homines & pueri ossa, & quædam alia immunda & in simul
mant: vt ex inde fumus in aerem producatur. Ferunt etiam
das siue faces, & cum illis circuunt arua. Tertium est, qu
tam voluunt. Qui immunda cremant, & fumum in altum p
duci faciunt, habent hoc à gentibus. Antiquitus enim drac
hoc tempore ad libidinem propter calorem excitati, vol
per aerem frequenter in puteos & fontes spermatizabant
quo inficiebantur aquæ, & tunc erat annus letalis ex aeris
quarum corruptione, quia quicunque inde bibebant, mo
tur, aut grauem morbum patiebantur, quod attendentes p
sophi ignem iusserunt frequenter & passim circa puteos
tes fieri, & immunda quæcunque immundum redderent f
ibi cremari. Nanque per †talem fumum sciebant posse f
dracones, & quia tali hoc tẽpore maximè fiebant, ideò h
huc ab aliquibus obseruatur. Sunt enim dracones animalia
de in psalmo, Laudate Dominum de terra dracones no
cones, id est, meatus terræ, prout quidam dixerũt, quæ o
animalia in aere volant, in aquis natant, per terrã ambul
immundum sustinent, & fugiunt propter fumum olfactu
elephantes propter grunitum suum. Est †etiam alia ratio
ossa animalium comburuntur, videlicet in memoriã q́ o
nis Baptistæ à gentibus in ciuitate Sebastæ combusta f
vel potest hoc referri ad nouum testamentum. Abiiciun
pueri vetera & comburunt, ad significandum, quod adu
te noua lege vetus testamentum debet cessare. Dictũ e
vetustissima veterum non comedetis: & nouis superuen
vetera proiicietis. Feruntur quoque brãdæ seu faces ar
fiunt ignes, qui significant sanctum Ioannem, qui fuit lu
lucerna ardens, & præcedens & præcursor veræ lucis, q
minat omnẽ hominẽ venientem in hunc mundum. Vn
tur *Ioan.* 6. Est lucerna ardens, lucens ante Dominum, q
Domino præparauit in eremo. Rota †in quibusdam lo
uitur, ad significandum, quòd sicut Sol ad altiora su
peruenit, nec altius potest progredi, sed tunc Sol descẽdi

ilo.Sic & fama Ioannis,qui putabatur Christus,descendit,se-
ndum quod ipse testimoniũ perhibet dicens, Me oportet mi-
i,illũ autẽ crescere,quod dicũt quidã dictum esse, eò ꝙ tũc
es incipiunt minui,& in natiuitate Christi crescere. Sed quia
te festum sancti Ioannis decrescunt, & ante natale Domini
scunt,intelligendũ est de natiuitate in matre, quãdo,scilicet
nceptus est vterq;,quoniam Ioannes conceptus fuit decrescẽ
us diebus,vt in Septembri,& Christus in crescentibus, vt in
rili,vel dic de morte vtriusque, nam corpus Christi exaltatũ
in cruce,corpus Ioannis capite minoratum.

SVMMA.

etrus & Paulus eadem die,& anno passi sunt.
Petri & Pauli officia distinxit Gregorius.
etri & Pauli octauæ,quod habeant officium.

De sanctis *Petro* & Paulo. CAP. XV.

DE *Petro* † & Paulo quæstio est, vtrum eadẽ die passi sint.
Nam Henricus Solitarius velle videtur, ꝙ eadẽ die anno
reuoluto Paulus passus sit. Sed Pelagius & Nicolaus Pa-
& Ambrosius,& alij sancti Patres volunt, quòd eadem die,
adem etiam hora, sub Nerone Imperatore, videlicet anno
.Imperij eius, alioquin falsæ essent historiæ de illis scriptæ.
tamen in diuersis locis,licet in vrbe,& diuersas pœnas passi
,quia Petrus in vrbe crucifixus est, Paulus verò, quia sicut
ur in Actibus Apostolorum, ciuis Romanus erat,quamuis
one Tharsensis esset,extrà muros vrbis decollatus.quæ pœ
onestior videbatur,& de ipso lac pro sanguine legitur pro-
sse. Verum procedente tempore cùm Constantinus Impe-
in honorem vtriusque Ecclesias construxisset, & Roma.
ifex vellet eorum corpora separare, & dubitaretur, quæ
ossa forent, diuinitus responsum est, Maiora ossa sunt
icatoris,minora piscatoris, & sic adinuicem separata sunt
propriis Ecclesiis collocata. Postmodum verò Siluester
,volens ecclesias ipsas consecrare, tam parua, quàm ma-
ossa ex æqua lance, cum summa reuerentia ponderauit, &
medietatem in vna Ecclesia,& aliam in alia Ecclesia col-
it. Vnde quidam faciunt festum de hac diuisione, officiũ
nis vel octauo Idus Iulij, quia tali die facta fuit, alij illud
nt.xv. vel xvj. die eiusdem mensis. Alij verò dicunt, quòd
n diuisionis Petri & Pauli, quòd celebratur die illa,fit pro
llam diuisionem,quæ facta est in Hierusalem, post duode
nnos,quando separati sunt ad prædicandum gentibus,in
esto cantant illã magnam sequentiam, Cœli enarrant glo
euangelium ascensionis,Recũbentibus,&c. incipiẽtes ibi

in fine:Dominus quidem Iesus postquam,&c.Licet † autẽ o
rum festa eadem die celebranda concurrant. beatus tamen
Gregorius instituit vt tantum officium beati Petri ipso die ce-
lebraretur;tum quia tali die ecclesia B.Petri fuit dedicata:tum
quia ipse prior fuit conuersione:tum quia maior fuit digni-
te,quoniam Romanæ Ecclesiæ tenuerat primatum . Et dicitur
in missa introitus,Nunc scio.Act.12.Collecta communis vtri-
q;:Deus,qui hodiernã diem.quare non fit commemoratio de
sancto Paulo.Epistola Misit Herodes , quæ est ibidem.Allelu-
Ia:Tu es Petrus.Mat.16.Euangelium: Venit Iesus in parte,q
est ibidem.vbi dicitur: Quem dicunt homines esse filium ho
minis,sed secundum Hieremiã in hebræo dicitur,filium Ada
per horas verò dicitur cap.Misit Herodes Rex magnus.Act.12
cap.& illud,Angelus Domini,& illud, Et Petrus ad se reuersu
quæ sunt ibidẽ.Sequẽti verò die fit festum de B. Paulo,& dc
tur in missa introitus,Scio cui.2. ad Tim. 2. cap. & Collecta
Deus,qui multitudinem.Graduale.Qui operatus est Petro G
la.1.cap.versus est.Gratia Dei.ad Cor.15.cap.Epistola,Notu
vobis facio.ad Gala.1.cap.Allelu-Ia.Tu es vas electionis.Ac.
ca.Euãgeliũ.Dixit Simõ Petrus.Matth.19.cap.in aliis eccl
dicitur,Hoc est præceptum.Ioan.15.cap. Communio , And
dico vobis.Mat.19.c. Item in nocturnali officio beati Pau
quidã versiculi præmittuntur antiphonis laudum , vt dictu e
in vj parte sub trinitate,& dicitur capitulum,Bonum certam
2.ad Timot.4.cap. In octauis verò Apostolorum dic tur i
lud,Confitebor tibi Domine Rex.Ecclesiast.vlt. verum in i
lia introitus,Dicit Dominus.Ioan.vlt.& epistola Petrus & Io
Act.3.Euangelium,Dixit Iesus Simoni Petro. Ioan.vlt.c.H
bet autẽ hoc festum tria,scilicet ieiunium solennitatem,& o
uam.Ieiunium;quia si volumus cõregnare, oportet nos & c
pati.In die festi,de eorum glorificatione gaudemus.In octau
de eorum futura beatitudine in corpore, & anima iam cert
tamur,& æternæ glorificationis meritum expectamus.De h
octaua dictũ est in procœ.huius partis.Et nota, quòd Leo Pa
secũdus orãs pro Neapolitanis ciuibus in mari cũ Sarracen
pugnantibus,fecit illã collectã. Deus cuius dextera beatũ P
trũ,&c. Perfectis verò per eũ muris ciuitatis Leoninæ impo
nens feras portis,orans fecit illã collectam,Deus,qui beato P
tro collatis clauibus, &c. In festo Magdalenæ dicitur episto
Mulierem fortem quis inueniet?quæ est in parabolis.vlt.E
ge.Rogabat Iesum.Luc.7.c.

SVMMA.

I *Fratres septem.*

De septem Fratribus. CAP. XVI.

&c.Licet † autē ant. beatus tam ti Petri ipso die fuit dedicata maior fuit digni matum. Et dici cta communis v commemoratio e est ibidem. Alle it Iesus in partes ines esse filium dicitur, filium A Rex magnus. A etrus ad se reuer de B. Paulo, & c 2. cap. & Coll eratus est Petr cap. Epistola, No vas electionis. A cap. in aliis eccl Communio, A officio beati P laudum, vt dict m, Bonum cert olorum dic tur ft. vlt. verum in istola Petrus & etro. Ioan. vlt. c. solennitatem, & e, oportet nos & audemus. In oc & anima iam c expectamus. D nota, quòd Leo in mari cū Sarra ius dextera bea tatis Leoninæ i m, Deus, qui bea alenæ dicitur ep in parabolis. vlt. MMA.

AP. XVI.

Circa festum septem † fratrum notandum est, tres fuisse matres quarum quælibet habuit septem filios, & post passioneseorū passæ sunt, videlicet mater Machabæorū, cuius nomen ignoratur, & Felicitas, mater istorum septem fratrum, & [S]ymphoriana sapiens mulier, quæ sancta fuit.

SVMMA.

Iacobus maior, filius Zebedæi, euāgelium docuit in Hispaniis. Et eius diei officium. nu. 2. Et quando fiat. nu. 3.

De sancto Iacobo. CAP. XVII.

[I]Acobus † maior filius Zebedæi, frater Ioannis euangelistæ, missus est ad prædicandū Hispanis. Sed cum non posset nisi vnū Principem ibi conuertere, rediit Hierosolimam, sed tandem ab Herode decollatus, & in Hispaniam reportatus, quos viuus conuertere nequit, mortuus diuino miraculo conuertit. Fit autem eius festum octauo Calend. Augusti, pro eo, quòd in tali die fuit apud Compostellam translatus, non quod tunc obierit, quia occisus est ab Herode in diebus azymorum, videlicet octauo Calen. Aprilis in anuntiatione domini, scilicet circa Pascha, vt legitur in epistola huius diei, Misit † Herodes, &c. & ita tunc propter dies ipsos festum nō habuit, in Calen. verò Ianuarij fuit sepultus, quia ab Augusto vsque nunc sepulchri eius fabrica fuit protelata † vel ideò fit octaua Calen. Augusti hoc festum quoniam hac die dicata est sibi ecclesia in Compostela, quare dict[us] maior, dictum est sub festo Apostolorum Philippi & Iacobi. Hoc autem festum non habet vigiliam vel ieiunium, prout dictum est in vj. parte, sub quarta feria tertiæ hebdomadæ Aduētus. Hac die, dicunt quædam ecclesiæ epistolam, Iam non estis. Ephe. 2. c. Aliæ, Benedictus Deus pater. Ephe. 1. & euangelium, Accessit ad Iesum. Mat. 20. c.

SVMMA.

Fratrū septē dormiētiū ferè trecētis annis festum, ibidemque historia.

De septem dormientibus. CAP. XVIII.

NVnc de festo † septē dormientiū dicendū est, sex eorū potentes fuerunt in Ephesο tēpore quo Decius Cæsar persecutus est ecclesiā Dei, qui quā citò audierūt persecutionē, fugerūt in montē & latuerūt in spelunca quadā, & secū magnā pecuniam portauerunt, sed parū cibi, quorum nomina sunt, Maximianus. Marcus, Martinianus, Dionysius, Ioānes, Serapion, & Constantinus. Hi cum essent in speluca, prima die comederunt quicquid habuerunt comestioni aptum, & dixerunt seruiēri suo cras emes nobis cibos, quia parum hodie comedimus & posteà dormierunt. Tandem Decius quęsiuit eos, nam audiuit eos esse

Christianos,sed dictũ est ei eos aufugisse in alias regiones, el
in mõte latuisse,quod audiens fecit ostia spelũcæ lapidibus o-
strui.Post multũ verò tẽporis,videlicet circiter trecẽtos annis,
quidã voluit stabulũ cõtra speluncã facere,&fecit magnũ ignẽ
in quo soluti sunt lapides, qui erant in ostio spelũcæ, & stam
in spelunca refulsit splẽdor ignis,euigilati sunt septẽ dormien-
tes &sex qui potẽtes erant dixerunt septimo qui erat seruus eo
rũ,dies est,vade nobis emere cibos.Putabant enim se per nã
noctem tantũ dormiuisse.Iuit ergo ille ad ciuitatem &venit ad
macellum miratus vltra modum,quia cruces videbat per vios
& in triuiis,& in quadruiis.Cumq; carnes emẽs obtulisset mo
netã quã habebat,nõ cognouerũt eã carnifices,& dixerunt V
de habes istos nummos? Qui ait ex meo proprio labore. & Illi
Vnde es tu? Qui ait,De patria ista,tunc illi, qui sunt parentes
tui? Ille ait,isti & isti.& non cognouerunt carnifices aliquo e
rum,quos ipse nominabat,à lõgo enim tempore eorũ nomi
cũ illis erant sepulta.iterũ illi dixerũt,Sub quo imperatore
illa moneta,ait ille,Sub Decio.Tunc illi admirati sunt,tum p
pter monetã,tũ propter ea quæ referebat,æstimãtes eũ insa
esse.Qui ligauerũt eũ & duxerunt ante põtificem ciuitatis
diligenter inquirẽti quis ille esset,& vnde & vbi hanc mon
inuenisset &de aliis,quæ ipse retulerat carnificibus, omnia
ut contigerat reuelauit.Tunc Episcopus veniẽs cũ vniuerso p
pulo ciuitatis ad speluncã,inuenit eos sex,qui ibi remanser
iterũ dormiẽres,& euigilatos secũ in ciuitatẽ adduxit,& sin
la sciscitatus ab eis,inuentũ est eos in spelũca fuisse per anno
rè trecentos.Præterea,inuentæ sunt plũbeę tabulæ,in ipsa sp
ca,quas illi imposuerãt ibi, qui mãdato Decij obturaueran
spelũcæ.imperatores erãt tunc Honorius & Archadius, qu
prius dubitarẽt de resurrectione,hoc viso firmius credider
Fuerunt autẽ cũ Episcopo prædicti septẽ iuuenes, per aliq
dies,& posteà mortui sunt,libera morte.Vnde dicti sunt m
res,quia tam diu in spelunca manserunt.

SVMMA.

1 *Petri vincula festum,quomodo institutum. Et quare,ibid. & nu*
3.4.*Eiusque diei officium.nu.5.*

De festo sancti Petri ad vincula. CAP. XIX.

FEstũ † beati Petri ad vincula taliter secundũ Bedam in
tum fuit.Theodosia,vxor Theodosij secundi Imperat
Hierosolymã proficiscens vidit in Alexãdria festũ celeb
in Calen.Augusti ad honorem Cęsaris Augusti de triumph
bito,de Cleopatra regina Aegypti,&de Marco Antonio vir
Vnde vehementer doluit,quòd damnato & gentili tantus

or exhiberetur. Veniens autem Hierosolimã, catenas quibus
Petrus sub Herode fuit alligatus acquisiuit, & Romã rediens,
is Apostolico præsentauit, qui alias catenas, quib. sub Nerone
ierat alligatus, apportari præcepit, quæ se tangẽtes vsq; adeò
int miraculosè coniunctæ ac si semper fuissent eædẽ. Theodo
us igitur ad honorẽ beati Petri ecclesiam ædificauit, & ibi ca
enas imposuit quæ dedicata est in Calend. August. vt solenni-
as piscatoris obfuscaret solẽnitatẽ Imperatoris, & catena Petri
extingueret torquem Augusti. Secunda causa † institutionis hu
us festi est, propter memoriam liberationis beati Petri per An-
elum factæ à carcere, siue à vinculis, quibus per Herodem A-
rippam tenebatur, prout in epistola legitur hodierna, & secũ-
um hoc videtur, quòd deberet vocari hoc festum à vinculis.
Tertia † causa est, quia cùm Quirinus Tribunus filiam haberet
utturosam, illa ad mandatum S. Alexandri Papæ, qui sextus
uit à B. Petro, quæsiuit bogas siue vincula, quibus B. Petrus fuit
inculatus Romæ sub Nerone, quibus osculatis, liberata est, &
Quirinus cum tota sua familia baptizatus est, tunc dictus Ale-
ander papa hoc festum in Calend. Augusti celebrandum in
honorem B. Petri ecclesiam in vrbe fabricauit, vbi vincula ipse
posuit, & ad vincula nominauit, & Calend. Augusti dedicauit:
qua festiuitate populus illic ipsa vincula hodie osculatur.
Quarta causa potest esse, quia Dominus Petrum à vinculis
miraculosè absoluit, & eidem ligandi atque soluẽdi potestatem
edit. Nos autem vinculis peccatorum ligati tenemur, & absol-
i indigemus. Ideò igitur in solennitate ipsa, quæ dicitur ad
incula, ipsum honoramus, vt sicut ipse à vinculis absolui
promeruit, & absoluendi potestatem accepit à Domino, sic q
se nos à peccatorum nexibus absolui obtineat. Hac † die di-
tur epistola, Misit Herodes. Act. 12. c. Euangelium, Venit Ie-
s in partes. Mat. 16. cap.

SVMMA.

Machabæorum festum cur agat ecclesia, & nu. 2. & infrà.

De Machabæis. CAP. XX.

Machabæi isti, illi de † quibus fuit Iudas Machabæus, de quibus habetur in 2. Machab. Et cùm ecclesia occidentalis nullius alterius sancti veteris testam. festum cele-
bret, prout dictũ est in proœ. huius partis, istorũ tñ & Innocẽ-
tum festũ recolit, istorum quidẽ propter quatuor. primò quia
passi sunt propter legis obseruationem, quia, videlicet carnes
porcinas contra legem comedere noluerunt. Secundò, propter
martyrij prærogatiuã, prout legitur in historia scholastica, quia
enim inaudita supplicia, super sanctos veteris testamẽti pertule-

runt, ideò in hoc priuilegiati sunt, vt eorum passio celebretur. Tertiò, quia ipsi fuerunt septem fratres: & numerus septenarius est numerus vniuersitatis. Vnde in eis significantur omnes martyres veteris testaměti, celebritate digni, & omnibus illis in illis reuerentia exhibetur. Quartò, quia ipsi ostenduntur in exemplum martyribus noui testamenti, vt sicut illi pro legis Mosaicæ obseruatione passi sunt, ita & nos maximè, si necesse fuerit, parati simus pro Euangelica, & secundũ hoc magis celebratur hoc festum, propter significatum, quàm propter significans. Qui verò dixerunt, quòd illi Machabæi, sunt illi septem fratres, qui fuerunt filij Felicitatis.

SVMMA.

1 *Stephani protomartyris festum quo die agatur, & cur statim à natali Dominico.*

De inuentione S. Stephani, CAP. XXI.

SAncti† Stephani protomartyris ĩuẽtio facta fuit die illa, qua celebratur eius passio, & passus est die illa qua eius inuentio celebratur, scilicet in Augusto, sed festa per ecclesiã quatuor de causis translata sunt. Primò, quia cum B. Stephanus fuerit protomartyr, & martyrium sanctorum sit eorum natale in cœlis, meritò statim post natale Domini, natale protomartyris Stephani celebratur. Secundò propter dignitatem, dignius namque est festum, quod est de morte, quàm aliud, & ideò competenter tanquam dignius statim post natiuitatem collocatum est. Tertiò, quia officium passionis eius concordat officio natalis Domini. Vnde illud, Heri natus est Christus in terris, hodie Stephanus nascetur in cœlis. Quartò, quia in eius inuentione maxima multitudo hominum venit, qui videntes miracula plurima, quę fecit Deus in illius inuentione, maiori cultu diem illum celebrauerũt annuatim, quàm etiam diem mortis illius. Statuerunt ergo sancti Patres, vt festum passionis eius transferretur ad hanc diem inuentionis, & ad festum inuentionis, festum passionis, quia festum passionis maiori cultu dignum est, vt populus hunc diem, qui natale Domini sequitur, feruentiori cultu celebret, quàm diem eiusdem festi in Augusto. Alia etiam ratio reddetur sub isto festo.

SVMMA.

1 *Domini transfiguratio, cur die sancti Sixti celebretur.*

2 *Dominicæ transfigurationis die cõsecratur vinum nouum. Et pruæ fruges, atque fabæ. nu. 3.*

De transfiguratione Domini. CAP. XXII.

SEquitur† de festo trãsfigurationis Domini, quod est in die beati Sixti, nõ quia tali die transfiguratio facta sit, sed quia

unc ab Apostolis, qui secum fuerunt in mõte, fuit manifestata
& publicata, & prædicata, Præceperat enim Dominus, ne alicui
icerent, donec à mortuis resurrexisset. Illi autem vsque ad hãc
iem super hoc tacuerunt. Trãsfiguratione enim constat factã
uisse circa principium Veris, eo scilicet die, quo dicitur Euãge-
um de transfiguratione, scilicet secunda hebdomada quadra-
esimæ. Et † nota quòd in quibusdam locis hac die conficitur
anguis Christi de nouo vino, si inueniri possit, aut saltẽ aliquã
ulum de matura vua in calice eliquatur. Benedicuntur etiã ra-
emi ex quibus populus communicat, & est ratio hæc, In die e-
im cœnæ dicit *Iesus* discipulis, Amen dico vobis: Amodò non
ibã de hoc genimine vitis, donec bibã illud nouum in regno
atris mei. Quia ergo hoc quod dixit nouum, & etiam transfi-
uratio pertinet ad illam gloriosam innouationem, quam Chri
us habuit post resurrectionem, & quam fideles post resurre-
ionem sunt habituri, ideò in hoc festo sanguis Christi ex no-
o vino cõficitur, & propter hoc etiam hac die nouæ vuæ bene
icuntur. Euticianus Papa statuit, vt primę † fruges & fabę su-
er altare benedicantur.

SVMMA.

Laurentius post B. Stephanum, primatum obtinet inter martyres. Et cur honorificentius præ cæteris colatur. & eius diei vigiliæ officium. nu. 2. Et diei. nu. 4.

Leuita, quis.

Laurentius tria singularia habet priuilegia.

De sancto Laurentio. CAP. XXIII.

B Eatus † Laurẽtius, quia post beatũ Stephanum inter alios
martyres primatum obtinet, vigiliam habet, nõ quia maio-
rẽ pœnam sustinuerit, q̃ alij, nam multi tantam pœnam su
inuerunt, sicut beatus Vincentius, & B. Georgius, & alij quidã,
d propter officium prædicationis & propter martyrij locum,
uia Romæ, & propter bonam administrationem thesaurorum
cclesiæ. Vnde incipit introitus † in vigilia ipsius, Dispersit, de- *Psal.1*
it pauperib. In die verò habet propriũ officium, videlicet, cõ-
essio & pulchritudo, &c. & hoc ideò dicitur: quia propter cõfes
onem fidei fuit assatus, & exaltatus, & apparuit eius sanctitas,
ũm non timuerit sic tormentari pro Christo, quia verò ipse in
ormẽtis positus iubilabat, ac domino laudes cantabat, ideò se
uitur versus, Cantate Domino canticũ nouum. In collecta ve
ò illa, Da nobis quæsumus Domine, &c. orat ecclesia se sic libe
ari p Dominũ ab igne vitiorũ, & ipsa vitia in se extingui sicut
eatus Laurentius fuit liberatus ab igne tormẽtorũ. Vnde ipse
icebat tyranno, Disce miser quãta est virtus Domini, nam car

bones isti non dolorem,sed refrigeriũ mihi præstant.In epist-
la verò:Qui parcè.2.Cor.6.c.agitur de largitate eleemosyna
facienda pauperibus,quod præceptum strenuè impleuit B. Lau
rentius,qui thesauros ecclesię dedit pauperibus,vt eum in h
imitemur,dicitur.Iustitia eius manet in seculum seculi.Resp
sorium de passione eius est, eò ꝙ igne probatus fuit sicut au
Psal. 16. in fornace probatur: & hoc est quod dicit: Probasti cor m
& vi.no.quia ad literam de nocte fuit assatus & à Domino vi-
biliter visitatus:&ideò dicebat:Mea nox obscurum non hab
sed omnia in luce clarescunt.Versus est:Igne me exa.& nõ
inuenta in me iniquitas, id est,inæqualitas,quia semper & pe
fectè in fide constans fuit.Vel non fuit inuenta in eo iniquit
s.peccati. Allelu-ia est de nobili ministerio eius. Et quia e
præcipuus minister, ideo in virtute Domini præcipuè orab-
tur:Leuita(inquit)Lauren.bonũ opus operatus est, q per sig
crucis cæcos illuminauit.Leuita † idẽ est, quod assumptus
offerens:quia ad literam assumptus fuit ad ministerium diui
Vnde legitur ipsum dixisse B.Sixto. Quò progrederis sine fi
pater?nunquid degenerem me probasti?experire certè: vtr
idoneum ministrũ elegeris, cui promisisti dominici sangui
consecrationem.Item fuit Leuita,id est seipsum offerens.Vn
ipse in tormẽtis positus dicebat: Ego me obtuli hostiam D
in odorẽ suauitatis, & ideò de eo nocturnali officio cãtat e
clesia:Meruit esse hostia B.Laurentius,qui dum assaretur, D
minum non negauit:& ideò inuentus est sacrificium laudis
qa Deus laudandus est de tanta patientia cõcessa martyri. id
prædicta sub allelu-ia cantatur.In Euangelio † verò: Nisi g
num frumenti cadens in terram bonã: quod est Ioan. 12. a
Dominus de ministris suis:& de præmio ipsorum,dicens.P
mò de opere ipsorũ.Qui mihi ministrat, me sequatur, & p
de primo adiũgit,dicens:Et vbi sum ego,illic & minister m
erit:si quis mihi ministrauerit,honorificabit eũ pater meus,&
Cùm igitur inter ministros præcipuus fuerit B. Laurentius
deò istud Euangelium in eius festiuitate cantatur. Sed quia
uilegiatum ministerium est prædicatio & confessio nomi
Domini coram Regibus & Principibus,ideò sequitur offer
rium,Confessio & pulchritudo in conspectu,&c. in postcõm
nione quoque agitur de ministris & merito ipsorum.Qui m
ministrat,me sequatur,&c.ad horas dicitur capitulũ , Qui
cè.2.Cor.9.c.Et nota † ꝙ iste sanctus propter tres prerogati
suprà in principio positas,in tribus priuilegiatus est.Primò,q
niam ipse solus inter martyres habet ieiunium institutio
Secundò, in octauis.quoniam iste tantum & B. Stephanus

ias habent inter martyres: ſicut beatus Martinus inter confeſſo res. De hac octaua dictum eſt in fine procemij huius partis. Ter iò, in regreſſibus antiphonarum, in hoc enim feſto quidam ver iculi præmittuntur antiphonis, vt dictum eſt in ſexta parte, ſub lominica de trinitate. Beatus Laurētius fuit archidiaconus Ro- næ, poſt quem nullus dicitur ibi archidiaconus fuiſſe.

SVMMA.

Maria virgo an fuerit adſumpta, vnà cum corpore. Et quoto ætatis anno. num. 2.

Adſumptionis Mariæ officium, & nu. 5.

Adſumptio Mariæ celebratur æſtiuo tempore, idq; congruè.

Adſumptionis die cur Euangelium legatur de Maria & Martha. Et quid illæ duæ ſorores deſignent. nu. 7.

Euangelia, ſunt quatuor de beata Maria.

Adſumptio Mariæ, habet ieiunium, & octauas.

Adſumptionis die cur colligantur herbæ, & benedicantur.

De adſumptione virginis glorioſæ Mariæ.

CAPVT XXIIII.

Hieronymus dicit quomodo beata Maria † adſumpta fue- rit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio. Deus ſcit. Auguſtinus verò dicit, quòd in corpore, veritas tamē eſt, quòd timò adſumpta eſt in anima, vtrum verò corpus in terra re- anſit, incertum habetur, & melius eſt piè dubitare quàm ali- uid circa hoc temerè diffinire; piè tamen credendum eſt, eam otaliter fuiſſe adſumptam. Verùm quædam religioſiſſima mu- er Elizabeth nomine de partibus Saxoniæ aſſeruit ſibi reuela- um, fuiſſe, quòd poſt quadraginta dies poſt adſumptionem ani æ, adſumptum fuit corpus, & inde compoſuit quendam tracta um, qui tamen nō eſt authenticus. Refert Ephirius, quòd beata irgo quando Chriſtum concepit erat annorum quatuor de- m, & in decimoquinto anno ipſum peperit, & cum eo manſit nnis trigintatribus, & poſt mortem Chriſti ſuperuixit annis vi intiquatuor, & ſecundum hoc tempore obitus ſui erat anno- um ſeptuagintaduo. Probabilius, vt videtur dicūt alij, † quia uodecim annis filio ſuperuixit, & ſic ſexagenaria eſt adſumpta, ùm Apoſtoli totidem annis prædicauerunt in Iudæa, & circa artes illas. In hoc feſto quædam dicuntur, quæ in eccleſiarum dedicationibus dicuntur, quia ad eam pertinent. Cantatur e- am de libro Canticorum, ſcilicet, Oſculetur me oſculo, &c. Re ponſoria enim antiphonæ & lectiones eædem ſumuntur, qui li er eſt de amoribus, quia in carne manens maiorem habuit di ctionē, quā aliqua creatura in carne viuēs, excepto Chriſto, &

ideò propter excellẽtem charitatẽ,quã habuit in terris, meru
ascendere super Angelos,& in carne enim præter carnẽ viuer
non terrena,sed cœlestis vita.est Et † competit hoc festum ęst
uo tempori, quia per calorem ignis charitas ascendit. Rursus
gitur & cantatur de cantico amoris, eò quòd B.Virgo figura
tenet ecclesiæ.Sicut ipsa mater est,virgo & sponsa , sic & eccl
sia,mater sanctorum,nomen tenet virginitatis,& sponsæ, virg
nitatis,& inquam mentis,& fidei,quæ præualet virginitati ca
nis & sponsæ,quia ipsa est sponsa Christi. Vnde Apost. Despo
di vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Est auter
vt dicunt quidam, cantici legenda medietas vsque ad octaus
alia verò medietas vsque ad natiuitatem eiusdem Virginis re
uetur.Huic ergo congruè accedit,quod circa festum istud lib
Salomonis legatur,& præmittuntur antiphonis quidam ver
culi,vt dictum est in vj.parte,sub dominica de trinitate.in C
cedonen.concilio,quod beatus Leo celebrauit ; statutum fu
quòd virgo Maria mater Dei appellaretur, Alij tamen dicu
quòd in Ephesino iussu Cœlestini Papæ primi celebrato. Ite
nota,quod ille sermo Hier.Cogitis me,ô † Paula & Eustoch
qui à quibusdã in ecclesia,in hoc festo legitur:sed nõ debet
gi,nisi in refertorio vel capitulo:quia ad hoc factus fuit. Di
autẽ ad horas capitulũ: In omnib⁹ requiẽ quæsiui.Ecclesiast.
cap.in vigilia assumptionis,dicitur epistola:Ab initio,& ante
cula.Ecclesiast.24.ca.Aliæ ecclesiæ dicũt:Ego quasi,quæ est
dem.Euangelium est:Exurgens Maria.Luc.1.cap.Aliæ eccle
dicunt:Loquente Iesu ad turbas.11.ca.Offertoriũ:Oratio m
munda.Iob.16.c.Cæterùm in Missa diei legitur epistola,In o
nibus requiẽ quæsiui, &c. In omnibus enim quæsiuit vitã ęt
nam,& ideò habuit illam.Sequitur:Et qui creauit me,requie
in tabernaculo ; id est,in vtero meo. Et quia dominus in vte
B.Mariæ virginis requieuit,ideò ipse dedit illi suũ tabernacu
id est,cœlum.Et sicut ipsa,duo fecit thronũ grãdem,Vnde i
dicit:Magnificat anima mea dominum,& 3.Reg.10.Thron
fecit Rex Salomon de ebore grãdẽ:& ita ei fecit dominus th
num grandem in cœlo , quando exaltauit eam super Angel
Euangelium legitur † de Martha & de Maria , scilicet, Intra
Iesus.Luc.10.quod prima facie pertinere non videtur:tamẽ
nè pertinens est secundũ allegoriã:Intrauit enim Iesus in qu
dam castellum, id est,in beatã Virginem,quæ dicitur castellu
quæ est terribilis dæmonibus,& benè se muniuit cõtra diabo
& vitia.Diminutiuè autem dicitur castellũ, propter humilita
Et dicitur quoddã,propter singularitatẽ: quia nec primã sim
visa est,nec habere sequẽtẽ:ex Martha,id est,actiua vita reci

eu

eum. Diligentissimè enim nutriuit puerũ suum, & tulit in AEgyptum, & prius se probauit in actiua vita, eũdo ad Elizabeth, & seruiendo ei, & sicut ipsa fuit Martha in actiua vita, ita & fuit Maria Magdalena in cõtemplatiua. Vnde in alio Euangelio habetur, Maria conseruabat verba omnia, hæc cõferens in corde suo. † Hæ autem duæ sorores significant vitam actiuam & vitam contemplatiuam, quæ plenè fuerunt in beata virgine Maria. per quas ipsa sublimiter, honorabiliter atque delectabiliter in seipsa recepit Christũ. Illud autẽ notandum est, quòd quatuor sunt Euangelia de B. Maria virgine. † Vnum est: Missus est Angelus, quod non debet dici, nisi in aduentu Domini, & in Annuntiatione eius. Alia tria possunt cantari, quoties de ipsa peculiaris Missa cantatur, tanquam communia, quæ sunt ipsa, Extollẽs vocem mulier, &c. Aliud: Abiit Maria in mõtana, &c. aliud: Stabat iuxta crucem, &c. † Item nota quòd hoc festum habet ieiunium & octauas, quod nõ habet aliud festum de illa. Hoc enim festum maius est omnibus aliis, quæ fiunt de illa. Similiter & de quolibet sancto maius festum est transitus illius, quàm aliud de illo, qui de miseria transit ad vitam: excepto de Ioãne Baptista. † Quare autem herbæ colligantur, & benedicantur in hoc festo, ipsa legenda indicet, quia beata Maria cõparatur rosæ & lilio. Vnde sicut spina rosam genuit Iudæa Mariam. officium beatæ Mariæ virginis debet quotidie, sed in sabbato solenniter dici, prout dictum est in sexta parte, sub titulo de tempore aduentus. In quibusdã tamẽ ecclesiis non dicitur à quinta feria cœnæ Domini, vsque ad octauas Pentecostes, dicentes, quòd tũc in ecclesia omnia breuia debent esse. Legitur tamen, cùm quidam Sacerdos aliam fortè Missam nesciẽs, omni die Missam de beata Virgine celebraret, Episcopus eum ab officio suspendit, sed Virgo beata ipsi Episcopo ex hoc grauissimè comminata est, & ideò ipse suspensionem huiusmodi relaxauit.

SVMMA.

1 *Bartholomæi festum variè celebratur.* 2 *Bartholomæi statura.*

De sancto Bartholomæo Apostolo.

CAP. XXV.

Beatus † Bartholomæus, primò prædicauit, vt dixit beatus Theodorus Abbas in Lugdonia, posteà in India, deinde in Albania in ciuitate Armeniæ, vbi primò excoriatus, & posteà decollatus est, deinde translatus dicitur Beneuentũ, q̃uis hodie Romæ esse dicatur. Quidã aũt celebrãt festũ excoriationis, & quidam decollationis, sicut dictũ est in sexta parte sub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduẽtus. Et † nota quòd inquirẽtibus

bus beatum Bartholomæum, Dæmon ipſum ita deſcripſit, di-
cẽs, Capilli eius nigri,& criſei:caro cãdida,oculi grãdes, nares
coæquales,& directæ,barba prolixa habẽs paucos canos,ſtatu-
ra æqualis,collobio albo eleuato, & purpura veſtitur, induitur
albo pallio,quod ꝑ ſingulos angulos habet gẽmas purpureas.

SVMMA.

1 *Ioannis decollatio.*
2 *Herodes tres fuere.*
3 *Ioannis Baptiſtæ caput, vbi humatum. Et vbi, quando, & à quo in-*
uentum, num.4.
5 *Ioannis Baptiſtæ officium eccleſiaſticum in decollatione.*

De decollatione ſancti Ioannis Baptiſtæ.

CAP. XXVI.

FEſtum † decollationis beati Ioan. celebrat eccleſia, quia pro
veritate mortuus eſt: ſed non ſic ſolenniter ſicut feſtum na-
tiuitatis eius, eò quòd deſcẽdit ad inferos, ſicut dicit Gre.
ſuper illud: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Fuit
autem decollatus in tẽpore paſchali per Herodem Regem an-
no xxxij. à natiuitate domini, ſcilicet anno præcedente paſſio-
nem domini:& ipſe in anno xxx. cœpit prædicare:& ita hoc fe-
ſtum eſt de decollatione. Et no. quòd tres fuerunt † Herodes,
quos eorum infamis crudelitas fecit famoſos. Primus dictus eſt
Herodes Aſchalonita, ſub quo natus eſt dominus, à quo inno-
centes occiſi ſunt. Secundus, Antippas, qui Ioan. decollauit.
Tertius, Agrippa, qui Iacobum occidit, & Petrum incarcerauit.
Vnde verſus: Aſchalonita necat pueros, Antipas Ioãnem, Agrip-
pa Iacobum: claudens in carcere Petrum. Sanè decollato Ioan-
ne diſcipuli eius corpus ſepelierunt in Sebaſta, vrbe Paleſtinæ,
& caput in Hieruſalem humatum eſt iuxta † Herodis habita-
culum, & vbi corpus ſepultum iacebat: multa Deus miracula
operabatur. Vnde multitudo Chriſtianorum illuc cõfluebat.
Quòd videns Iulianus apoſtata iuſſu eius gentiles ad dedecus
S. Ioannis confregerunt mauſeolum & oſſa eius per agros ſpar-
ſerunt. Sed cùm Chriſtiani illuc venirent, & miracula non ceſ-
ſarent, iterum gentiles oſſa collegerunt, & combuſſerũt: ſed digi-
tus ille, quo dominum ad Iordanem veniẽtẽ monſtrauit, dicens,
Ecce Agnus Dei, &c. non potuit cõburi. Multi tamen Chriſtiani
monachi à Hieroſolymis, qui intererant cũ gẽtilibus oſſa colli-
gentes, quot occultare poterãt reſeruauerunt, tuleruntq; oſſa
ad Philippũ Hieroſolimitanũ Epiſcopũ, qui miſit ea ꝑ Iulianũ
diaconũ Anaſtaſio Alexãdriæ Epiſcopo, quæ poſt Theophylus
vrbis eiuſdẽ Epiſcopus, in tẽplo Serapis repoſuit, & Baſilicã in
honorẽ eius cõſecrauit. Vnde hoc feſtũ de decollatione & com-

buſtio-

bustione ossium est, secundum Magistrum Guilibertum, quòd celebrat ecclesia, quasi pro iam mortuo, secundum martyrium: quia in suis ossibus quodammodo passus est. Alij dicunt, ꝙ beata Tecla digitum B. Ioannis, qui comburi non potuit, de vltra marinis partibus afferens in Morianã ibi ad honorem B. Ioannis fundauit ecclesiã, & hac die dedicata est ei ecclesia. Ideóque statutum fuit à domino Papa, vt hæc dies ad honorẽ B. Ioannis per totum mundum semper celebris haberetur: & secundum hoc videtur, quòd debet dici festum dedicationis. Rursus † B. Ioannes, caput suũ quod in Hierusalem fuerat humatum, reuelauit duobus Monachis orientalibus, qui Hierusalem adorare venerant, qui iuxta Herodis habitaculum illud vij. Martij inuenerunt, sed post ab aliis perlatum est in Edissam ciuitatem, & in quodam specu ignobiliter reconditum, donec denuò Marcello presbytero fuit reuelatum, & per eiusdem vrbis Episcopum. iij. Cal. Septembris reuelatum: ex quo tempore cœpit in eadẽ vrbe decollatio celebrari: ea die, vt arbitror, quo caput est reuelatum, & ita hoc festum potest dici reuelationis. Hoc ergo festum potest esse de decollatione, vel de collectione ossium, vel de dedicatione ecclesiæ ad honorem illius, vel de reuelatione. Hac † die dicunt quidam epistolam, expectatio. Prouer. 10. cap. & Euangelium, Misit Herodes. Mat. cap. 6. & allelu-ia. Erat lucerna. *Ioan.* 5. cap.

SVMMA.

Felix & Audactus socij in passione. Et vnde nomẽ sortitus Audact⁹.

De sanctis Felice & Audacto. CAP. XXVII.

SCiendum est, ꝙ cum beatus † Felix traheretur ad mortẽ pro nomine Christi, quidam repentè se in medio proruit, dicẽs, Ego sum Christianus. Dixerũt carnifices, ergo venies & tu. Cũ autẽ nomen illius ignoraretur, vocatus est Audactus, quasi Felici audacter associatus, sicut & B. Ioãnes Alexandrinus Episcopus ob eximiam in pauperes Christi pietatẽ Ioãnes eleemosynarius dictus est. Cuius festũ nono Cal. Februarij. celebratur.

SVMMA.

Mariæ natiuitas cur celebretur ab ecclesia.
Natiuitas Mariæ, antiquitus non celebrabatur.
Natiuitas Mariæ non habet ieiunium institutionis.
Ecclesia treis natiuitates celebrat, quæ designant treis natiuitates spirituales.

De natiuitate beatæ Mariæ. CAP. XXVIII.

FEstum † natiuitatis B. Mariæ virginis, quando videlicet in mundo nata est, ideò celebratur, qa fuit in vtero sanctificata, iuxta illud Psa. Sãctificauit tabernaculũ suum altissimus.

In

In hoc festo legitur genealogia Saluatoris:imò ipsius B. Ma-
virginis:quia de eadem fuerat genealogia,vnde legitur euag-
lium Matt.1.ca.Liber generationis Iesu Christi:de qua dict-
est in vj. parte, sub natali,& sub festo Apostolorum Philip-
Iacobi.Et epistola:Ego quasi.Eccles.24.ca.Aliæ ecclesiæ di-
Dominus possedit me.Prouer.8.cap. Cantatur etiam histo-
de laudibus ipsius virginis Mariæ.In quibusdam tamen eccl-
siis leguntur cantica canticorũ,quæ magis pertinẽt ad fest-
assumptionis virginis Mariæ,prout ibi dictum est: dicitur-
ad horas capitulum:Ego quasi vitis.Eccl.34.ca.Sanè hoc fe-
olim †non celebrabatur:sed quidam vir religiosus pluribu-
nis audiuit Angelos in hac nocte solẽnizantes in cœlis,cui a-
sam quærenti reuelatum est Angelos gaudere, quoniam b-
virgo nata fuit in illa nocte:quod Apostolicus authenticau-
festum celebrari præcepit:vt in solennizando cœlesti curi-
formemur.†Non autem habet festum hoc ieiunium institu-
nis:potest tamen habere deuotionis. Olim etiam non ha-
octauam,sed Innocen.Papa quartus eam instituit. Vacan-
nim Romana ecclesia per obitum Greg.Papæ,nouis Card-
libus concordare nequeuntibus, Romani post plures die-
clusis,multiplices molestias inferebant,propter quod Car-
les Reginæ cœli vouerunt,quòd si eius meritis concordar-
& abire liberè possent,octauam suæ natiuitatis diu neglect-
celebrandam de cætero statuerent. Sicq; ad Cœlestinum -
conuenerunt,& liberati sunt.Sed quia idem Cælestinus vix-
lũ.xviij.diebus,non potuit votũ implere,quod postmodum
ctus Innocentius eius successor impleuit.Et †nota quòd e-
sia tres natiuitates solennizat,scilicet Ioannis Bapt. & B.M-
& Christi:siquidem Ioannes fuit lucifer,quia sicut lucifer
cedit Solẽ,sic ipse Christũ.Primus enim apertè prædicauit,
ria fuit aurora,natiuitas Christi ortus Solis,quia in eo splen-
patris apparuit.Prædictæ autem tres natiuitates designant
spirituales natiuitates.Nam renascimur cum Ioã.in aqua,
Maria,in pœnitentia,&cum Christo in gloria.Cum igitur q-
teat;quòd cõtritio præcedat natiuitatem baptismi in adult-
natiuitatem gloriæ similiter,ideò meritò illæ duæ vigilias
bent.Sed cùm pęnitentia tota sit pro vigilia nõ oportuit, q-
ipsa vigiliam haberet,& ideò hoc festum vigiliam siue ieiu-
non habet. Et est sciendum quòd beatus Fulbertus episco-
Cardinalis fecit illa tria responsoria,Stirps Iesse,Solem iust-
& Chorus nouæ Hierusalem.

SVMMA.

1 *Crucis exaltatio, vnde ortum duxerit.* 2

Crucis inuentio, superior est exaltatione.
Crucis exaltatio, quod habeat officium.

De exaltatione sanctæ Crucis. CAP. XXIX.

Xaltatio †S. Crucis dicitur: quia Cosdroes Rex Persarum Hierosolymam venit: & lignum domini cùm inde secum tulit, & facta domo cœlo simili, & in eadem sedem sibi fe :& lignum à dextris posuit loco filij: gallum verò à sinistris, co spiritus sancti, & ipse stans in medio, se Deum vocari iuss- .Quod audiens Eraclius Imperator Rom. aciem mouit iuxta anubium, qui fluuius est Persarum: nō hunc, qui in Sueuia na tur, sed alium eiusdem nominis, inde victo filio Cosdroe sin- lari certamine crucem Domini tulit: & cùm appropinquaret magna pompa Hierusalem, portæ ciuitatis per Angelū clau sunt, ne intraret: qui cùm vehementer admiraretur, audita vox de cœlo, dicens, Regem Regum nō sic intrasse Hierusa- n phaleratum, quando pro omnibus pati venit, sed humilem super asinam sedentem. *E*t statim recognoscens elationem um, de equo descendit, & humiliatus est valdè, & portæ ei spō apertæ sunt, & nudis pedibus ciuitatem intrauit, & in eius in itu multi diuersorum morborum generibus detenti, curati it per crucem, & *I*mperator ipse in has deuotissimas crucis rupit laudes, dicens, O crux splendidior cunctis astris, mun- celebrior hominibus, &c. *I*lle ergo crucem exaltauit, & exal ionis diem in futurum episcopis sibi consentientibus in suo perio esse solennem. Sergius verò Papa, longis post tempori- s in sacrario beati Petri inuenit capsam argenteam, & in ea ucem, ex salutiferi ligni magna portione compositam, lapidi- s pretiosis adornatam, quæ posita in basilica Saluatoris, ado- ur à populo in die exaltationis. †Est autem maius festum in- ntionis, quàm exaltationis, propter authoritatem instituen- Nam illud à Papa, scilicet Eusebio, istud ab Imperatore sta- um est. In † hoc festo dicitur epistola, quæ dicitur in ramis marum, quia in ea agitur de exaltatione sanctæ Crucis. Alij unt illam, Christus factus est. Ad *P*hilip. 2. cap. Legitur etiam quibusdam ecclesiis euangelium in quo fit mentio de aduē- Christi & fulgore. Sicut fulgur exit, &c. quod dici consueuit npore aduentus. In aliis verò dicitur euangelium de Nico- mo, quod quidam dicunt in festo inuentionis sanctæ Crucis, enim dicitur, Sicut Moses exaltauit serpentem in eremo, ita altari oportet filium hominis. Communiter tamen dicitur, òd melius est euangelium, Nunc iudicium est mundi. Ioan. . cap. in quo dicitur, Cùm exaltatus fuero à terra, omnia aham ad meipsum. Præfatio verò illa dicitur, quę ante *P*ascha

per quindecim dies, seu in quibusdam ecclesiis per quinq
citur, vel vt alij volunt, illa, quæ dicitur in tempore paschal
tur etiam ad horas capitulum: Christus factus est pro nob
Philip. secundo capitulo.

SVMMA.

1 *Matthæus, Leuita fuit & Hebræus.*
2 *Matthæus, itē alij Euāgelistæ, quibus temporibus scripserint*

De festo S. Matthæi Apostoli & Euangelistæ.

CAP. XXX.

BEatus † Matthæus Leuita fuit. Erat autem Hebræus, &
Hebraicè scripsit Hebræis in Iudæa: sed posteà libe
fuit translatus in Græcum, deinde in Latinū. Et nota,
gelium quod ipse propriis manibus anno Domini xl. sc
cum ossibus B. Barnabæ receptum est. Quod quidem euan
B. Barnabas secum ferebat: & super ægros illud ponens ta
de Barnabæ, quàm merito B. Matthæi continuo liberabat
th. verò edidit Aquileiæ Euangelium anno Domini xliiij.
tur hodie epistola, Vnicuique vestrum. Eph. 4. c. Alij verò
Similitudo vultus. Ezech. 1. c. Euāgelium est, Dum transir
sus. Mat. 9. c. In vigilia verò est Euangelium, Vidit Iesus Pu
num. Luc 5. c. Prædicauit † autem sub Caio Caligula Impe
re, qui sic dictus est, quoniā natus est in expeditione, & co
tus est caligis. Io. autē scripsit sub Nerua, Marcus sub Ne
de Luca incertum est, quidam tamen dicunt quòd sub Ne

SVMMA.

1 *Mauricij & sociorum vita, & finis.* 2 *Thebæ plures.*

De S. Mauricio & sociis. CAP. XXXI.

CVm Galli † exercuissent exercitum in Romanos, Du
gypti collegit exercitum in quo fuit B. Mauricius, q
se habebat legionem, in qua erant. vj. M. cccccclxvj.
ergo essent in exercitu, tyrannus voluit eos cogere adora
la, qui noluerunt, & propterea decimam partem accepit t
nus, & interfecit, quod vidēs beatus Mauricius cōuertit se
nem ad socios, orans vt viriliter starent, & sic ab eo conf
passi sunt martyrium. Fuerant autem baptizati antè, quàm
mā venirent. Et nota, quòd dicitur † de Mauricio & Theb
gione, q̃ inueniuntur plures Thebæ, vna in Aegypto, vb
Mauri, altera in Græcia, vbi sunt Thebani, alia in India, vb
Thesbytæ. Isti socij Mauricij erant de Aegypto.

SVMMA.

1 *Lucas, cuias fuerit, & quando ad fidem nostram accesserit.*
2 *Lucas, à quo acceperit potissimum quæ scripsit.*

De festo S. Lucæ Euangelistæ. CAP. XXXII.

Vcas Syrus † fuit natione, & Antiochenus Patriarcha, & prædicauit in Bithynia, vbi sua morte, non martyrio vitam finiuit. Fuit etiam pictor & Medicus, & secundum Hiero. it discipulus Apostolorum, & non Domini, venit enim ad fi-m post Domini resurrectionem, vt legitur in glossa super cod. licet quidam dicant, quòd fuerat de lxxij. discipulis do-ini, & scripsit euangelium in Achaia. Vixit autem octoginta atuor annis, ipse euangelium & Actus Apostolorum compo it. Fuit discipulus beati Pauli: à quo † didicit, quod docuit, ut & beatus Marcus à beato Petro. In Prologo tamen Euan-lij sui, inuenitur, quod ipse didicit multa à quibusdam, qui principio cum Domino fuerunt. Sed beatus Paulus non fuit rincipio cum Domino, ergo non didicit ab eo, quod docuit. lutio, quædam didicit ab eo, & quædam ab aliis, sed maximè eato Paulo. Creditur tamen quòd ipse ad beatam Virginem iquam ad arcam testamenti recurrens, ab ea de multis cer-catus fuit, præcipuè de his, quæ sibi soli constabāt, sicut de gelica annuntiatione, & Christi natiuitate, & huiusmodi, de ibus solus Lucas agit.

SVMMA.

Iacobus minor, & Simon, fratres Domini.
Iudas variè appellatus est. 3. Simon, vbi prædicarit.

De festo Apostolorum Simonis & Iudæ.
CAP. XXXIII.

Acobus † minor frater Domini, & Simon & Iudas, & Ioseph, ui & Barsabas & etiam Iustus cognominatus est, ne propter niustitiam ab Apostolatu fuisse reprobatus credatur, fratres runt filij Mariæ Cleophæ, quæ Alphæo nupta fuit. Simō autē dictus est zelotes, dict⁹ est & Simō Cananæus, à Cana vico lileæ, ꝙ idē est, cana enim zelus interpretatur. Habuit enim gnum zelum animarum. Iudas † enim multipliciter cogno natus est. Dictus est enim Iudas Iacobi, supple frater, vt præ sum est. Dictus est etiam Thadæus, à tracha quod est regia tis, & Deus, vel Chadæus interpretatur, apprehendēs Princi n. Ipse enim fuit vestis regia per ornamenta virtutum, per ts apprehēdit Principem Christū. Dictus est etiam Lebęus, od sonat, cor, vel corculus, id est, cordis cultor. Inter præmis n Ioseph & Mathiam sortes iactatæ sunt, & de Simone dici-, quod crucifixus mortuus est. Alij tamen dicunt, quod non iste, sed Simon, qui fuit filius Cleophæ, crucifixus est. Iste imō prædicauit in AEgypto, posteà verò venit ī Hierusalē, bi fuit episcopus post beatum Iacobum minorem, qui dict⁹

est frater Domini,& ibi crucifixus est. Vixit autem cxx.anni
suscitauit antequam moreretur xxx. mortuos. Vnde in eiu
genda inuenitur,quòd terdenos mortuos mersos fluctib. h
næ vitæ reddidit vsibus. Filium enim hospitis sui mersum flu
bus suscitauit.Mortuus autem est in Bothoro.non in Postop
rio.Postophorium,vt quidam volunt est porticus templi,in
iacebant custodes templi. Iudas autem prædicauit apud Pe
& Medos,& mortuus est apud Armenos.

SVMMA

1 *Pantheon à quo, quo tempore,& cur Romæ ædificatum.*
2 *Sanctorum omnium festum,vnde primum. & nu.3.Et quibus d*
sis institutum.num.4. *(num.*
5 *Sanctorũ omniũ festum ieiuniũ habet institutionis.Et eius diei off*
7 *Sanctorum omnium diei,quo ordine legantur lectiones.*

De festo omnium sanctorum. CAP.XXXII

CVm singula Idola Romanorum Romæ templum † ha
non possent,Romani vnum templum in honorem Cyb
matris Deorum & omnium Deorũ ipsorũ fecerũt,quod
ctum est pãthcon,à pan,quod est totum,& theos,Deus.Succ
verò temporum Bonifacius Papa petiit à Phoca Cæsare Im
ratore Constantinopolitano,qui præerat Romanis, templu
lud sibi dari.Quo † obtento,abiectis inde Idolis,dedicauit i
quarto Idus Maij,ad honorem B. Mariæ virginis , & omniũ
tyrum:& dictum est festũ illud B.Mariæ ad martyres. Non
enim fiebant festa de Confessoribus , sed solum de Martyri
Vnde tunc institutum fuit festum beati Ioannis ante portan
tinam,occasione martyrij,quod quantum in se fuit, sustinui
tuit ergo idem Papa , vt singulis annis illa die celebraretu
stum de Martyribus,sicut in calendis eiusdem mensis cele
batur festum Apostolorum,& in honorem beatæ Mariæ, &
nium martyrum cantauit ibi , terribilis est locus iste , in qu
salus,&c.Quod tantum in dedicatione ecclesiæ solet dici.
rùm Grego.quartus,hoc festum martyrum transtulit ad Ca
das † Nouembris,vt tunc collectis terræ frugibus conueni
ad hoc festũ possent copiosius victualia inueniri,instituens
fieri festum , non solum Apostolorum & martyrum : sed e
Trinitatis,& Angelorum,& Confessorum , generaliter omn
Sanctorum & Sanctarum, & etiam electorum: vt patet in
no,& illius officiũ ordinauit.Institutum † autem fuit hoc fes
quatuor de causis.Primò propter præmissam templi dedica
nem.Secundò,propter omissorum festorum suppletionem.
enim propter ipsorũ multitudinẽ de omnibus festare specia

emus. Tertiò, propter negligentiarum in festis, quæ celebra-
is, commissarum expiationem. Et hæc ratio tangitur in ser-
one, qui hac die in ecclesia recitatur, vbi ita dicitur, Decretũ
, vt die ista omnium Sanctorum memoria habeatur, vt quic-
id humana fragilitas per ignorantiam, aut negligentiam, vel
occupationem rei secularis in solennitatibus Sanctorum mi
peregisset, in hac sancta obseruatione persoluatur. Quartò,
pter faciliorem orationum nostrarum inpetrationem Faci-
enim quod petimus, obtinebimus si simul omnes interce-
it pro nobis, quia impossibile est multitudinem non exaudi-
nde in oratione hodierna dicitur, multiplicatis intercessio-
us largiaris. Quare autem festa Sanctorum celebrentur, di-
m est in proœ. huius partis. Hoc † festum habet ieiunium
itutionis, nec debet quis comedere illa die vsque ad vespe-
nec ieiunium debet mutari; vt quidam faciunt propter S.
intinum. Quia verò hoc festum omnium Sanctorum est ge-
ale, ideò variatur illius † officium, prout habetur varietas
nium sanctorum. Prima enim antiphona & prima lectio, &
num responsorium de Trinitate cantatur, quia festum est
nitatis; secundo loco cãtatur de beata Maria, tertio de Ange
quarto de Prophetis, quinto de Apostolis, sexto de Martyri-
, septimo de Confessotibus, octauo de Virginibus, nono de
nibus simul. † authoritas autem illius officij obseruatur in
ionibus, nam in quibusdam ecclesiis in hoc festo maior in
lesia, etiam Episcopus si præsens fuerit, lectionem legit de
nitate, scilicet primã, vel Decanus, vel saltem sacerdos, & sic
lescensus per personas in legẽdo, vsq; ad pueros. Octauã nã-
ectionẽ de virginibus, legit vnus ex pueris, nã semper nonã
ionẽ maioris est legere. Octauum etiã respõsoriũ dicunt de
ginibus, scilicet Audiui vocem, ꝙ cantatur à quinq; pueris co
altare B. Mariæ virginis, si fuerint ibi, candelas in manibus
entes ad repræsentationẽ quinq; prudentiũ virginum lampa
ornatas accensas habentium. † Dicitur etiã capitulum. Vidi
bã. Apoc. 8. Ad missam verò dicitur epistola. Ecce ego Ioan.
est Apoc. 5. c. Allelu-Ia. O quàm gloriosum. Apoc. 7. c. Euãg.
ẽs Iesus turbas. Mat. 5. cap. In vigilia verò dicitur Epist. Ecce
Ioan. Apoc. 5. c. Euang. Descendens Iesus Luc. 6. cap.

SVMMA.

Mortuorum officium dicitur, agenda vel exequiæ, & quare,
Mortuis cur officium institutum, & à quibus primum. nu. 3. 4.
Mortuorum memoria, à variis variè fit quæ percurrit generatim per n. 6. 7 8. 9. 10. 11. 12. & 13.
Mortuorum anniuersariũ obseruatur triplici de causa. & nu. 15. 16.

17 Anniuersarium an celebrari debeat, aut possit die festiuo.
18 Mortuorum officium quotidie vsurpare an indecens. & nu. 19
20 Mortuorum nomine suffragia facta, quid prosint. (commu
21 Eleemosyna facta nomine vnius specialis defuncti, an plus pros
22 Mortuis an ꝓsint suffragia hominis in peccato iacẽtis, vide & n.
24 Mortui an sciant suffragia, quæ eorum nomine fiunt. & num.
26 Mortui an curent viuos.
27 Mortuorum officium, imitatur Christi sepulturam. & nu. 28. 2
30 Pax dari non debet in Missa defunctorum. & nu. 31. (ti dicitur
32 Mortui corpus non debet esse in ecclesia, quandiu de tẽpore cõcur
33 Mortuorum officium vnde incipit, & eius forma. & nu. 34.
35 Sacerdos Missam defunctorum celebrans vt quis mortem incur
36 Mortui cadauer lauare, quid referat. (deponat
37 Mortuus à quibus sit portandus ad sepulturam.
38 Mortui corpus qua forma & solemnitate condatur in spelunca, qualiter sepeliatur. num. 39. aut quo habitu. 40. 41.
42 Christus, an post resurrectionem fuerit aliquibus vestibus vsus.
43 Homines an erunt nudi post diem iudicij, an verò amicti.
44 Defuncti an loqui possint. 45 Missa defunctorum.

De officio mortuorum. CAP. XXXV.

HOc loco de officio mortuorũ dicendũ est. Et † quãdoq
vocatur Agenda, ab ago agis: quia inter cæteras sui sig
cationes agere idem est, q̃ celebrare. Inde ergo officiũ
dinatum ad celebrẽ defunctorũ memoriam, agenda vocat
quandoque etiam vocantur exequiæ, ab exequor exeque
quia inter alias sui significationes, exequi idem est q̃ extra a
sequi. Officium ergo seu obsequium in sepulturis mortuor
exequiæ vocantur: quia celebratur dum mortui extra viuos
peliendi feruntur, vel quia extra horas canonicas speciales,
singulares habent obseruantias. Sanè hoc officium cõtinua
festo omnium sanctorum, & sunt tres dies continui tribus m
steriis deputati. Nã vigilia omniũ sanctorũ, dies est afflictio
solẽnitas, dies exultationis: hodie verò dies orationis. In prir
nos ieiunãdo affligimus, præsentis vitæ miseriã recolentes.
secundo beatitudini sanctorũ congaudemus, gratiarum acti
nes Domino referentes. In tertio pro his, qui in purgatorio
tinentur oramus, eis modò pœnam minorẽ, modò plenam ab
lutionem orationibus impetrantes. Siquidem † cõmemorat
omniũ fidelium defunctorũ instituta est fieri ab ecclesia t
die, vt generalibus beneficijs adiuuentur, q̃a spiritualia habe
non valent. de conse. di. j. visum. sicut & de festo omniũ sancto
præmissum est. Sicut enim Petrus Damianus ait S. Odilio co
periens, quòd apud Vulcanum Siciliæ crebræ voces & vlulat

dæmo

monum audiebantur plāgentium,pro eo ꝙ animę defuncto
n per eleemosynas & orationes de eorū manibus eripieban
,ordinauit in suis monasteriis, vt post festū omniū sanctorū
ret cōmemoratio defunctorū,quod fuit postmodū à tota Ec
:sia approbatū. *Primò* ergo videamus,à quibus institutū fuit
icium mortuorū.Secundò vbi habuit initiū.Tertiò,de modo
ebrādi illud.Quartò,de modo sepeliendi.† *Fuit* ergo primò
titutum ab Apostolis: sed ab Origene,vt testatur *Isid.* in lib.
Ecclesiast. officiis,fuit adauctum,& ex maxima parte ordina
n.Vnde ipsum cōmēdat beatus Aug. in enchiridion,dicēs eū
sse secundū in Ecclesiasticis officiis post Apostolos. Hoc
officium initium habuit im veteri lege.Nā sicut ait Ambr.xij.
j.qa mortuo Iacobo, *Ioseph*, & alij fratres sui cū Aegyptiis
ulerūt eum in Ebron,sed prius fleuerūt.xl.diebus in Aegyp-
& posteà fleuerūt eum.vij.diebus in area Achad.Gen. 50.c.
:m legitur in Deut.vlti.c. ꝙ mortuo Mose fleuit populus Is-
:l.xxx.diebus,& similiter fecerunt de Aaron & de Maria.Itē
:it Salomō,Luctus filij sapiētis mortui, septē dieb. Luctꝰ stul
ilij sempiternus,ideò,quia in æternum morietur. Nota aūt,
† quidam faciunt memoriam, pro defunctis die tertia, seu
: tres dies repræsentantes triduanā Domini sepulturā,seu res
ctū habentes ad resurrectionem Christi,qui tertia die resur-
:it,resurrectionē cum Christo mortuis peroptātes,seu ad tri-
atē: vel vt quia viuentes tripliciter peccauerunt,videlicet,co-
atione,verbo,& opere,remittantur eisdē.Alij verò faciūt mis
n celebrari septē diebus seu per septem dies,vtrunq; osten-
ur in lib. Num. 19.c.vbi dicitur,ꝙ q tetigerit cadauer mor-
hominis,immundus erit septem diebus,vnde aspergatur a-
a trib.dieb.& septē,& sic mūdabitur.de cōse.di.j. aqua.Sanè
mundus propter cadauer mortui hominis, significat pollu-
n animam propter mortua opera. Celebratur ergo per sep-
n dies.primò,vt † defunctus ad *Sabbatum* æternæ quietis ci
s valeat peruenire.Secundò,vt ei remittantur omnia pecca-
quæ commisit in vita, quæ per septem dies ducitur. Tertiò,
opter septenarium animę & corporis.Anima enim tres habet
:es,scilicet rationabilitatem,concupiscibilitatem, & irascibi-
atem.Corpus verò constat ex quatuor elementis,vt ergo pec
ta,quæ homo per hoc septenarium siue in hac vita, quæ per
ptem dies ducitur,commisit,deleantur,septenarium mortuis
lebratur. Quartò sicut filij Iacob defuncti fleuerunt per sep-
m dies,vt præmissum est,ita & Ecclesia pro suis defunctis ce-
brat officium septem diebus.Quidam † autem faciunt nouē-
nale, id est,officium nouem dierum, vt per hoc officium

mortuorum animæ à pœnis liberatę, nouē Angelorum ordin
bus associentur. Hoc aūt à quibusdam non approbatur, ne ge
les imitari videamur: à quibus hoc sumptū esse videtur, quo
nē diebus lugebāt mortuos suos, & in ix. die cineres eorū y
midibus, vel in bustis recondebant. Alij verò celebrari facu
†pro defunctis. xxx. dies vel xxx. die. Primò, quia filij Israel t
diebus fleuerunt Mosen & Aaron, vt præmissum est. Secu d
ideò, quia ter decem faciunt xxx. per ter enim trinitatem p
decē decalogum intelligimus. Ter denariū ergo à mortuis fa
mus: vt quod in obseruatione decalogi seu præceptorū Chri
& cōtra trinitatem peccauerunt, eis Dei misericordia cōdo
tur. Tertiò, qa numerus lunæ. xxx. diebus perficitur, ideò x
die, vel xxx. diebus fit mortuis officium: vt opera eorū coa
Deo plena esse intelligātur. †Quidā quoque quaterdecies e
brāt siue quadragenarium faciunt, vt quod illi in doctrina q
tuor euangeliorum & in x. præceptis legis peccauerunt sib
donetur. †Rursus, qui diē quadragesimum seruāt, repręsen
dominicā sepulturā, optantes mortuos gloriā habere cū Chri
sto q quadraginta horis iacuit in sepulchro computata hor
qua emisit spiritū, & vl. hora noctis dominicæ, in qua resurr
secundum Augu. repræsentant etiam, ꝙ vt præmissum est
tuo Iacob filij eius luxerūt quadraginta diebus. †Alij quin
genarium faciunt: quoniam sicut Beda & Greg. dicunt in gl
per locum illum, vbi habetur, quòd Abrahā quæsiuit à Do
no volente subuertere Sodomā, si quinquaginta fuerint ib
quid destrues eos? & respondit Dominus: non. Quinquag
rius numerus perfectus est: & significat annum iubileū. i.
uam ætatem, in qua erit remissio, & plena libertas. Vt ergo
mæ defunctorum plenariam libertatē, & peccatorum suo
remissionem adipiscantur: quinquaginta diebus pro illis c
brant officium. Præterea dicitur in Marco: Vnum granum
rebat triginta, & vnum quinquaginta: & vnum cētum. Alij †
xagenarium, pro eo quia sexagesima significat mœrorem e
siæ propter absentiam sponsi: & ei in consolationem duę
dantur: vt dictum est in vj. parte sub dominica quadragesi
sic & hic repræsentant mœrorem: propter absentiam defu
sui, in quorū consolationem & animæ defuncti expiation
sacrificiū Domino offertur: & pauperibus eleemosynæ larg
tur. Nonnulli etiam † celebrant centesimum diem, vt m
tui transeant à læua in dexteram, à militia in triumphum, à t
ra in cœlum: à miseria, in gloriam: à morte, in vitam. Opt
enim illis æternam beatitudinem, quæ per centenarium,
tra quem nō est numerus, designatur. † Quidā verò anniu
sariu

arium obseruant triplici de causa. Primò vt defuncti de annis
calamitatis perueniant ad annos æternitatis,siue ad vitam æter
nam,quæ sine fine est,& quasi annus in se reuoluitur,vel qa ibi
est identitas & nulla reperitur varietas.†Secūdò,quia sicut san
ctorum anniuersarium ad ipsorum honorem & nostrā vtilita-
tem celebramus,prout dictū est in proœ.huius partis, sic & an-
niuersarium defunctorū,ad ipsorum vtilitatē & nostram deuo-
tionē.Tertiò,dies anniuersarij pro defunctis † ideò repetitur
uoniam secūdùm Aug.qualiter fit eis in alia vita,nescimus, &
melius est,vt eis supersit beneficium nostrum, quā desit.xiij.q.
.non æstimamus.Anniuersarium autem si cōtigerit in die do
minica,vel in aliqua celebrari solēnitate.non debet mutari ad
sequentem diem prout fit in festis sanctorum, sed fiat in die
præcedenti, vt citius occurratur pœnis defunctorum, quas in
purgatorio sustinēt,defuncti enim nostro indigēt auxilio & be
neficio,sed nō sancti.Die quidē festiuo †anniuersarium celebra
ri non debet,nec missa pro defunctis dici, nisi corpus præsens
fuerit,tum sic, quia omni tempore potest missa pro defunctis
celebrari cadauere præsente,nisi in parasceue, tunc non debet
corpus intumulari,nec missa pro eo cantari, quia tunc corpus
Christi immolari non debet,sed vsque in crastinum reseruetur,
tunc,s.in sabbato potest missa pro illo cantari, & corpus se-
peliri.Similiter si quis in die Pasche moriatur,corpus eius vsque
crastinum reseruetur super terram, & tunc cum celebratio-
ne missæ sepeliatur.Non enim debet corpus sepeliri absque mis
sa,quamuis cōtrarium fiat in plerisque locis.† Licet autem se-
cundum Cabilonen.concilium de consecrat.distin.j. visum quo
die fit pro defunctis orandum,& sacrificandum, in præmis-
sis tamen diebus hoc specialiter agitur ab amicis. Siquidem a-
liqui omni tempore, festiuis diebus duntaxat exceptis, gene-
raliter orant pro defunctis in officio vespertinali, & matutina-
li, alij missam pro eis quotidie celebrant, alij in mensis ini-
tio nouem psalmos,nouem lectiones, & nouem responsoria cā
tant,& quidem sancta & salubris, est cogitatio pro defunctis
orare, vt à peccatis soluantur. In quibusdam locis non di-
citur in Ecclesia officium mortuorum, à quinta feria cœnæ
Domini vsque ad octauas Penteco.dicentes,quòd omnia offi-
cia illius temporis debent esse breuia. nec in dominic.diebus.
Legitur autem,quòd quidam Abbas prohibuit monachos suos
celebrare dominicis diebus pro defunctis, sed mortui prop-
ter hoc durissimis verberibus eum afflixerunt,& ideò prohibi-
tionem huiusmodi reuocauit.Et nota † quòd suffragia quæ
sunt Ecclesiis pro defunctis valdè bonis actiones sunt gratia-

gratiarum. Illæ enim animæ quę sunt perfectè bonæ statim c
ęgrediuntur è corporibus euolãt ad cęlos:nec subsidiis nostris
egẽt: extrà, de cele.miſ.cũ Matthæ.ad fi.xiij.q.ij.tempus.Pro a
dè malis fiunt qualeſcunq; cõſolationes viuorũ. Eis enim ſub
ſidia noſtra nõ proſunt,qm̃ animæ illorũ ſtatim deſcẽdũt ad in
fernum. Pro mediocriter bonis,qui.ſ.ſunt in purgatorio fiũt ex
piationes,pro mediocriter malis,qui.ſ.ſunt in inferno, fiũt pro
pitiationes,ſiue pœnarum mitigationes. Nã ſecundũ Aug.qui
bus proſunt,aut proſunt,vt ſit plena remiſſio:aut certè vt tole
rabilior ſit dãnatio.xiiij.q.ij tempus.in fin. quidam tamen r
eodem ſumunt mediocriter bonos,& mediocriter malos,quo
vocant nõ valdè bonos,qui videlicet intrant purgatorium,
uẽtes iniunctã pœnitentiam non perfecerũt, quib.proſunt le
moſynæ,orationes,ieiunia, & ſacrificia,quæ pro eis fiũt: nam
dicunt,eis qui ſunt in inferno nihil proſunt.illud † etiam nota
quod ſecundum Hiero.de conſec.diſt.v. mediocriter. cum r
cunctis animabus pſalmus vel miſſa dicetur nõ minus,quàm
pro quolibet diceretur accipitur.Circa hoc tamẽ dici poteſt
ſi ſuffragia fiũt in ſpeciali,magis proſunt illis pro quibus ſpeci
liter fiunt,quàm aliis.Si fiũt in genere,ſeu in cõmuni,magis
ſunt illis,qui pl⁹ meruerũt in hac vita,vt ſibi prodeſſent, vt i
c.non æſtimemus,& cap.tempus,ſi in æquali vel maiori ne
tate exiſtũt. Licet enim ſecundum Aug.xiij.q.ij.nõ æſtimen
non proſunt omnibus pro quibus fiunt,quia tamen neſciu
quibus proſint,vel non,pro omnibus facienda ſunt, ne aliq
prætermittatur,melius nanque ſupererunt eis,quibus nec p
ſunt,quàm deſint eis, quibus proſunt:& ideò dies anniuer
fit vt præmiſſum eſt.Sed † nunquid ſuffragia eius, qui prop
mortale peccatum in charitate non eſt,proſint ei qui in chari
te deceſſit? Reſpondeo opera ſacramentalia, & miſſa, offici
mortuorum , collectæ & ſimilia,per talem facta benè val
ſed & defuncto proſunt. extrà , de cleri excom.mini.capit
tum:quia illa à Deo non ab operante efficaciam habent,
quia ille non proprio nomine,ſed quaſi ſindicus omnium,
licet totius eccleſiæ nomine hoc agit, ſecundum ea , quæ d
ſunt in proœ.quartæ partis.Si verò tanquam priuata perſona
lia ſuffragia facit, aut hoc agit alio nomine aut ſuo propo
ſi alieno, vt quia defuncti,ſeu alterius in charitate exiſtentis
ſu,de illius bonis eleemoſynam tanquam miniſter pro e fa
cit, tũc quidem illi prodeſt,quoniam is intelligitur facere c
mandato facit.extrà,de ſen. excommu.mulieres, & qui ma
ſolui, ipſe ſoluere videtur.ff. de ſolu. qui mandato. Hinc e
quòd peregrinationis votum ab vno emiſſum, alter eius

tequi potest, extrà de voto. licet. Idem quoque est si duo, quo-
m alter in charitate est, alter non, pro defuncto psalterium le
int. Et si eleemosyna datur iusto, vt oret pro defuncto. His ete
m casibus prodest defuncto, ratione charitatis hominis iusti
iūcti. ff quòd cum fal. tut. vel act. §. extrà de elect. illa contra.
trà de offic. dele. cum nup. Si autem suo priuato nomine, &
proprio quis pro illo eleemosynam dat, orat, vel ieiunat, vel
ter se affligit, quasi communiter dicunt theologi, quòd talia
nullo prosunt ei. Nam legitur Ioan. 9. Scimus, quia peccato-
; Deus non exaudit, sed illud cæci & non Euangelistæ fuit ver
m. & Esa. 1. cum multiplicaueritis orationes, non exaudiam.
anus enim vestræ sanguine, id est peccatis plenæ sunt, imò se-
ndum Aug. iij. q. grauibus. Dum is, qui displicet ad intercedē-
m mittitur, irati iudicis animus ad deteriora prouocatur. De
m iniquorum dona non respicit, & iustorum solum oratio-
; exaudit. Item Dominus per Amos Prophetam, vota pingui-
terræ, id est peccatorum nō recipiam. xxiiij. q. j. odi. Verùm
n pauci sine crimine viuant. de pœni. dist. ij. si enim. in princ.
dist. quia tua. talis sententia, quæ misericordiam, & tot suffra
defunctis adimit, & viuorum charitatem ad illos refrigesce-
acit, nimis dura, & ideò non sequenda videtur. 50. dist. pon-
et. extrà de renun. nisi. §. j. Si enim hominum quos conscien-
culpæ arguit, suffragia condemnamus, illi paucorum suffra
is iuuabuntur. † Dicendum ergo videtur, quod quāquam suf
gia eius, qui & si nō in charitate, in fide tamen illi, qui in cha
te decessit, nō prosunt ex merito vitæ agentis, quia tamē illa
secundū doctrinā ecclesiæ, & per eum, qui in fide est, & pro
qui talia recipere meruit beneficia, vbi deficit charitas agen
supplet meritū fidei, & charitas ecclesiæ tali dictātis, ac defū
capacis suscipientis, nec non & liberalitas Dei miserētis, qui
undum Amb. de pœ. dist. j. quantumlibet. beneficia nō reuo-
, imò cumulos liberalitatis amplificat, & sua liberalitate opus
alio factum proinde reputat, ac si per illum pro quo fit, factū
t. Nam secūdum iura, aliquo alienum debitū exoluente, ipse
itor liberatur. ff. de pig. act. solutū. §. solutū. & si seruo legata
ibertas, si Titio decem præstiterit, quomodocunq; illa decē
stiterit, libertas est. ff. de sta. ho. Arethusa. Sed & per eum, qui
ax non est, alteri legatum & hæreditas acquiri potest. ff. ad
b. l. cogi. §. hi, qui. ff. si quis aliquem testari proh. l. j. §. sed si le
um. Et is qui ob crimen pro aliis postulare prohibetur, pro se
ro his, quorū curā gerit, admittitur. iij. q. vij. §. tria. Et secūdū
. j. q. j. si fuerit. quanquam in lapideo canali nil generetur, ta
aqua inde transiens, terrā fœcundat. Et Hiero. de pœ. dist. j.

potest.

Poteſt fieri,& di.iij.pium.Si quando videritis inter multa o
peccatorum quenquã aliqua facere,quæ iuſta ſunt,non eſt t
iniuſt⁹ Deus,vt propter multa mala paucorũ bonorũ obliu
tur.Sanè defũcti †ſciunt ſuffragia,quæ pro eis fiunt tribus
dis,ſecundum Aug.xiij.q.ij.fatendum. Primò,per diuinam
uelationem , quando.ſ.Deus eis reuelat , Secundò , per bo
rum Angelorum manifeſtationem.Angeli enim qui hic ſem
nobiſcum adſunt,& omnes actus noſtros conſiderant,qua
inſtanti poſſunt ad eos deſcendere,& eis protinus nuntiare.
tiò,per animarum hinc exeuntium intimationem. Quartò,
experientiam,cum videlicet,ſe à pœnis ſentiunt releuari.Sc
dũ autem ,quòd defuncti † valde mali neſciunt,quid à viui
agitur ,niſi quatenus eis ſcire permittitur.Similiter nec me
criter boni adhuc in igne purgatorij conſtituti , qui nond
Dei viſione fruuntur , niſi quatenus per aliquem de præm
modis permittitur eis,ſcire,Sed valdè boni , qui iam ea fruũ
benè ſciunt quid hic agitur.Iuxta illud Grego. Quid eſt, q
neſciunt qui videntem omnia vident ? Alij tamen dicunt,
ſcire omnia quæ eis neceſſaria ſunt,& non alia.Vnde Eſa.ex
ſona populi afflicti , ait,Abrahã pater noſter neſciuit de h
xiij.q.ij.de mortuis.Et † vtrum mortuis cura ſit de viuis,A
latè proſequitur lib. de cura.pro mortuis habenda. Adhuc
Aug.ait.xiij.q.ij.fatendum.Multi aliquos ex mortuis vel in
nis,vel alio quocunque modo viuis apparere credunt.Et vb
rum inhumata iacerent corpora,atque vt eis ſepulchra fier
& alia huiuſmodi innumera ſæpè admonuiſſe,& illa vera re
tum eſſe in dialog.Grego.& in aliis pleriſque ſcriptis authe
eis reperitur. Veruntamen , vt item Aug.in præmiſſo libro
quamuis mortui talia in ſomnis indicare vel petere videan
non ideò putãdum eſt eos iſta ſentire,nã & viuentes plerun
apparẽt in ſomnis dormiẽtibus,dum ipſi ſe neſciũt apparer
ab eis,qui hoc ſomniauerũt audiſſe dicentibus.ꝙ eos in ſom
agentes aliquid vel loquentes viderunt,vnde vt dicit,credẽ
eſt,quod hæc ſunt Angelicæ operationes,propter diſpenſati
prouidentiæ Dei ad qualecunq; ſolatium viuorum. Concil
enim Anquiritan.xxvj.q.v.Epiſcopi.in princ.ait,ꝙ plerique
monum illuſionibus & phantaſmatibus ſæpè ſeducuntur.
ciũ mortuorũ† imitatur omnino triduanã Chriſti ſepultur
ſicut enim in illo triduo,ita & in hoc officio omnia laudis c
ca ſubticemus, & ſolẽnitates quaſlibet ſubtrahimus,nã in
ſa benedictiones ab Epiſcopo nõ petimus, nec in agẽda di
Domine labia mea , &c. nec Deus in adiutorium meũ inte
nec Bene dicam⁹,nec inuitatoriũ,niſi corpus præſens ſit,&

n vigiliis,nec Gloria patri ad responsoria,vel in fine Psal.nec ad
ectiones benedictionē petimus,vel damus,nec dicimus:Tu au-
em,vel deo gratias,nec in missa allelu-Ia:nec Gloria in excelsis:
ec Ite missa est.Nam in veteri lege prohibitū fuit oleū lætitiæ
tus suauitatis pro peccato offerri.mors etenim est vindicta pec
ati,vnde vbi peccatū, ibi tenebræ , nec debet esse lætitia, nec
anticorū lætitiæ decantatio, vbi est luctus & contristatio men-
s:ac exequiæ pro mortuis celebrātur cum luctu.Rursus laudes
t supprimimus,quia quò mortui trāseunt,ignorantes,nescimus
nde laudare Dominū debemus de iustitia, vel misericordia gau
um reprimimus,quia tristes in hunc mundum intramus, & tri
ores eximus,nō ergo sequentia debet dici , quæ est canticum
xultationis. Adhuc licet in missa pro viuis debeāt omnes † tu-
ificari ad significandum,quòd illorum orationes ad cœlestia di-
guntur,in missa tamen pro defunctis non debet tus per chorū
ortari,nec offerri,id est,altare turificari,sed circa corpus tantū:
uia hac in lege probibitum fuit,vt iam præmissum est. Nullus
go in hoc officio turificatur,ad notandum,quod mortui nil a-
odò valent orationibus suis promereri,vnde Psal. Non mortui
udabunt te domine.Ipsa autem defunctorum corpora turificā
r,& aqua benedicta asperguntur,non vt eorum peccata tollan
r,quæ tunc per talia tolli nequeunt, sed vt omnis immundorū
iritum præsentia arceatur,& fiunt etiam in signum societatis,&
mmunionis sacramentorum , quam nobiscum dum vixerunt
buerunt.vnde & Dyonisius,tradit,quòd antiquitus viui mor-
os osculabantur,in signum vnitatis, quam cum ipsis habuerūt,
osunt etiam hæc & similia,inquantum per talia ipsi deo reue-
ntia exhibetur. Quare autem duplex versus ponitur in introi-
pro defunctis,scilicet,Te decet,& exaudi orationē meam, &c.
ctum est in vj.parte sub sabbato tertiæ hebdomadæ quadrage
næ.Item in missa pro defunctis non debet intermisceri oratio
o viuis prout dictum est in quarta parte , sub tit. de oratione.
ax † etiam triplici ratione,nō datur.Primò , quia hoc officium
iam dictum est triduanam Christi sepulturam vestigio sequi-
r,vbi pax non datur propter Iudæ osculum detestandum. *Se*-
ndò,quia non communicamus mortuis. quia non nobis re-
ondent.Nos enim sumus in sexta ætate,illi in septima.Inde est
† corpus nunquā debet esse in Ecclesia, quandiu missa de die
lebratur,imò prius si esset ibi,debet asportari extra Ecclesiam
vestibulo Ecclesiæ,quantuncunq; authoritate viuens fulgeret
postea ad missam de mortuis reportari.† Tertiò, quoniam si-
t ex multis granis simul collectis vnus panis conficitur, & ex
ultis racemis vinum eliquatur,sic ex multis fidelibus, quorum
quidam

quidã boni,quidam mali sunt, vna ecclesia construitur & c
dunatur. Quia ergo de mortuo homine nescimus adhuc
sit ipse de conformitate ecclesiæ & pacẽ habeat cum suo c
tore,& reconciliationem,ideò pacẽ ad missam nõ damus,
aliquas laudes pro mortuis referimus, quia non est vnde a
dum sit. Non enim adhuc apparet eorum requies . Quarta
tio,posita est in quarta parte,vbi agitur de osculo pacis . I
† quoque notãdum est, ꝙ officium mortuorum incipit à
peris,posteà sequũtur vigiliæ quarum tria sunt genera. In
Iob.7. busdã enim ecclesiis leguntur nouem lectiones de Iob,& n
piunt. Parce mihi domine,&c. In aliis leguntur de lib. Sap. i
piunt, Melius est ire ad, &c. In aliis verò de quodam serm
Aug. sed vndecunq; sumantur absolutè, sine, Iube domine
nedicere,& sine, Tu autem Domine,vel alibi incipiuntur,&
Eccle. 7. niuntur,prout in exequiis,quas in dicto triduo pro Christ
lebramus seruatur. Veruntamen in quibusdam ecclesiis
co, Tu autẽ Domine,terminatur, Beati mortui, qui in dom
moriuntur,quæ verba sunt Apoc. 14. cap. Frequẽtatur auten
loco officio psal. Te decet † hymnus Deus quoniam ibi a
tur de reditu filiorum Israel à captiuitate in terram promi
nis,sic & defuncti de captiuitatis miseria ad vitã proficisc
tur æternam,dicitur etiam Psal. Domine ,ne in furore tu
guas me. qui cùm sit sextus in ordine psalterij, tamen pro c
ua intitulatur,quasi in sex ętatibus per hunc Psalmũ Deũ r
tes, vt septimæ ætatis possimus ornamenta euadere, & ad c
uam gloriæ peruenire. Officium mortuorũ nõ habet secun
vesperas,vt dictum est in vj. parte sub tit. de vesperis. In † c
cilio Tholetan. xxvj. q. v. quicunq;. statutum est ꝙ sacerdos
sam defunctorum celebrans,vt eius inimicus mortẽ incur
deponatur,& tam ipse quàm eum ad hoc incitans exilio pe
tuo puniatur. Nunc videndum est qualiter corpus sepelie
sit,& quidẽ quando homo videtur agere in extremis,debe
ni ad terram super cineres,vel ad minus supra paleas: per q
innuitur ꝙ cinis est & in cinerem reuertetur , & fit hoc ex
B. Martini,qui vt in se aliis daret exemplum, in cinere iacen
tam finiuit. Et si moriens literatus sit,legi debet passio dom
vel saltem pars illius ante eum , vt sic ad maiorem punctior
moueatur,& debet esse crux erecta ad pedes, vt moriẽs eã
nens magis conteratur,& cõuertatur,debet etiam supinus
re,vt semper erecta facię aspiciat cœlum, exẽplo B. Martin
prius,quàm expiret,eius anima Domino commẽdetur. † P
quam verò expirauerit,campanę debẽt pulsari,prout dictũ
in prima parte,vbi agitur de campanis,deinde corpus nisi v

nou

ouiter inunctus fuerit, debet lauari, ad significandum, q; si ani
na per confessionem & contritionẽ à culpa mundata sit, vtrũq;
ilicet anima & corpus æternam glorificationem & claritatẽ
die iudicij consequetur, quodq; illi secundum Iob, verè in do
ino moriuntur, & beati sunt, qui nullam secum portãt macu
m, sed in hoc mundo per pœnitentiam derelinquunt. Sed cũ
hac lotione, neq; in veteri testam. scilicet, Leuit. 10. cap. neq;
nouo, scilicet Act. 5. c. nil agatur, si omitteretur, non multum,
aiunt quidam, curandum esset. Et Aug. dicit in libro de cura
o mortuis agenda, Corpori humano, quod post mortem im-
nditur, non est salutis præsidium, sed humanitatis officium.
eruntamen cùm Maria Magdalena vnxerit Dominum ante
ssionẽ. Mat. 26. cap. fecit enim morituro quod non potuisset
cere mortuo. Mar. 13. c. *Præuenit*, inquit, vngere corpus meũ
sepulturam. ex hoc probari potest corpora defunctorum la-
nda esse. Nam sicut Hiero. ait in originali super illud Mat. 6.
nge caput tuum, in illis partibus vnguentis pro balneis vte-
ntur. Canon Toletan. concil. xiij. q. ij. qui diuina statuit q; qui
uina vocatione ab hac vita recedunt, cum psalmis tantum-
odo & psallentibus vocibus ad sepulchrum deferantur: debet
autem defunctus portari à consimilibus suæ professionis, vt
fuerit diaconus à diaconibus, si sacerdos à sacerdotib9, si sint
i, aliter non est vis, quia necessitas legi non subiacet, de con-
di. j. sicut. extrà de obseruatione ieiun. cap. ij. clericus à cleri-
s, catholicus à catholicis. Si verò fuerit de aliqua fraternita-
, deportetur ab illis, qui sunt eiusdem fraternitatis. mulieri-
is verò non licet corpora ferre, ne cogantur corpora sua las-
ua incitantia denudare, quòd facilè contigere posset. dum au
m de domo ad Ecclesiam seu sepulturam portantur, secundũ
iorundam locorum morem ter in via pausatur. Primò, ad si-
nificandum, q; ipse in hac vita existens, vt posset dignè domi-
o præsentari, & cum aliis sanctis perpetua quiete perfrui, in
bus specialiter seipsum exercitauit, videlicet, in Dei dilectio
, in charitate proximi, & in custodia sui, siue quòd in fide san
æ trinitatis vixit, atque vitam finiuit. Secundò, ad repræ-
ntandum, quòd Dominus triduo in ventre terræ pausauit.
ertiò, tres pausæ fiunt in via, vt per tres dietas psalmodiæ,
uæ tunc dicitur trina fiat ei absolutio à delictis tribus modis,
ilicet cogitatione, verbo, & opere commissis. Exod. 3.
iam trium dierum ibimus in solitudine. Deinde ponitur
spelunca in qua in quibusdam locis ponitur aqua benedi-
ta † & prunæ cum ture. Aqua benedicta ne dæmones, qui mul
um eã timent, ad corpus accedant. Solent nanque desæuire in

corpora

corpora mortuorum: vt quod nequiuerunt in vita, saltem
mortem agāt. Thus verò ibi ponitur propter fætorē corpor
mouendū, seu vt defunctus creatori suo acceptabilem bon
operum odorē intelligatur obtulisse, seu ad ostendendum
functis prosit auxiliū orationis, carbones, in testimoniū. q̃
illa ad cōmunes vsus amplius redigi non potest. plus enim
rat carbo sub terra, quàm aliud. Hædera quoq; vel laurus &
iusmodi, quæ semper seruant virorem in sarcophago cor
substernuntur: ad significandum, q̃ qui moriuntur in Chr
viuere non desinent. Nam licet mundo moriantur secun
corpus, tamen secundū animam viuunt, & reuiuiscūt Deo
tamen consideratione habebant in funeribus antiqui cyp
sos, quia videlicet sicut cypressus cæsa non iterum surcule
sed tota moritur, ita homo mortuus non reuiuiscit. Fiunt
hæc, non quia cadaueribus insit sensus, sed in figurā videl
vel ad resurrectionem sperandam, vel ad Dei misericordiā
beneuolentiam prouocandam, qui talia pietatis officia plac
debet autem † quis sic sepeliri vt capite ad occidentem po
pedes dirigat ad orientem , in quo quasi ipsa positione ora
innuit q̃ promptus est, vt de occasu festinet ad ortum, de
do ad seculum. Et in quocunq; loco extra cœmiterium C
stianus sepeliatur, semper crux capiti illius apponi debet, a
tandum illum Christianum fuisse, quia hoc signum diab
valdè veretur, & timet accedere ad locum crucis signaculo
gnitū. Debent † quoq; fideles Christiani sepeliri induti sud
prout Prouinciales obseruāt, quod sumunt ex euāgelio, in
legitur de sudario & sindone Christi. Quidā verò cilicio in
tur, vt hac veste insignia pœnitentiæ repræsentent, nam ci
cilicium, arma sunt pęnitentium. Nec debent indui vestibu
munibus, prout in Italia fit, & vt quidam dicunt, debent ha
re caligas circa tibias, & sotulares in pedibus, vt per hoc i
esse paratos ad iudiciū repræsentetur. Clerici † verò, si sun
dinati, illis instrumentis induti sint, quę requirūt ordines, q
habent. Si verò non habent ordines sacros more laicorum
liantur. Veruntamen licet in aliis ordinibus propter paupe
tem hoc sæpius omittatur, in sacerdote tamen & Episcopo
lo modo prætermittendum est. Vestes enim sacerdotales, v
tes significāt, cum quibus præ cæteris sunt Deo pręsentād
ticianus Papa statuit vt nullus martyres sepeliat sine dalma
aut collobio purpurato. † Circa hoc autem consideran
est, vtrum Christus vestitus fuerit post resurrectionem, &
cœlum vestitus ascenderit , & vtrum duobus discipulis
tibus in Emaus , & cæteris mulieribus, & discipulis ves

paruit. Siquidē angeli leguntur vestiti apparuisse, iuxta illud,
an. Vidit angelos sedentes in albis. Et alibi, Ecce duo viri ad-
erunt iuxta illud in vestibus albis qui & dixerunt, Hic *Iesus*
i assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum
distis eum euntem in cœlum. Nempè Christus vestitus ascē-
in cœlum: iuxta illud: Quis est iste qui venit de Edon, tin-
s vestibus de bosra. *Item* angeli dixerunt. Quare rubrum est
dumentum tuum? Quæritur †etiam, vtrum homines erunt
di post diem iudicij, an vestiti? & videtur ꝙ vestiti. Nam sem
t angeli apparere solēt vestiti, & Christus etiā post resurrectio
m cum veste apparuit, & in transfiguratione vestitus fuit: vn
& apparebant vestimenta eius alba, sicut nix. Econtrà vide-
t, ꝙ nudi erunt, quia habet authoritas ꝙ in eadem forma eri-
us, in qua fuit Adam prius, quam peccaret, & etiam in melio-
sed tunc fuit nudus, ergo similiter nudi erimus. Solutio, nil
finimus de veste, sed hoc solum dicimus, quod ibi non erit
formitas, nec vlla aduersitas, vel infirmitas, & erimus vestiti
ornati vestimentis virtutum. Qui autem ꝙ in quo loco sepe-
debet, & vtrū locus sepulturæ aliquid cōferat, dictum est in
ma parte, vbi de cœmeterio agitur. *Illud* autem nota, ꝙ quia
iptum est Leuit. 21. c. Pontifex ad omnem mortuum etiam
trem vel matrem non ingredietur, neque egredietur de san-
s, hinc est, ꝙ Romanus *Pontifex* ad nullius defuncti domū
cedit. itē quia ibidē dicitur, Sacerdotes nō radent caput, non
rbam, nec in crinibus suis facient inscissuram, ideò qui cha-
rum morte tristantur, barbam nutriunt, nec crines præscin-
nt, & etiam nigris vestibus ornātur, vt per nigredinem & do
rem consepulti mortuo videantur. Hic etiam † quæri potest,
ū voces mortuorū loquātur? & videtur quòd sic iuxta illud
ophetę, *Exultationes* Dei in gutture eorum. Hormisda Papa.
i. si quis diaconus dicit, quòd illi, quibus cum falsa misericor
a indulserimus, ante tribunal Christi contra nos facient quę-
onem, & Aug. xiij. q. ij. fatendū. dicit ꝙ defuncti, qui nesciūt,
æ hic fiunt, dum hic aguntur, posteà audiunt ab his, qui mo-
endo hinc recedunt. Sed Apostolus contradicere videtur, di-
ns, ꝙ tunc linguæ cessabunt, & *Psal.* Non mortui laudabunt
Et nota secundū Aug. ꝙ tempus, ꝙ inter hominis mortem
vltimam resurrectionē interpositū est, animas abditis, id est,
bis occultis receptaculis continet. Postremò nota, secundum
agistrum Ioan. Beleth, quòd antiqui solebant dicere, ꝙ quādo
imæ in humanis sunt corporibus, vocātur animæ, in infernis
anes, quando verò cœlos ascendunt, spiritus, quando autē re-
s erat sepultura, siue quādo spiritus circa sepulturas errabat,

vmbram vocabãt:vnde Psal.Nam si ambulauero in medio m
bræ mortis,non timebo mala: quoniã tu mecum es:& ideò ũ
panem & vinum ponebant supra sepulchra mortuorũ: vt d
est sub tit.de cathedra Petri.In†missa pro mortuis dicitur qa
doque epistola:Vir fortissimus Iudas.2.Macha.12.c.quand
Nolumus vos ignorare de dormientibus,sicut & cæteri,qu
non habent.1.Thessal.4.cap.quandoque,Audiui vocẽ de c
Apoc.14.c.quandoque,Ecce mysterium vobis dico. 1.Cor
c.Dicitur etiam quandoque euangelium: Amẽ dico vobis,
venit.Io.5.c.quandoque, Dicit Martha ad Iesum,Ioan. 11.a
quandoque, Sicut enim pater suscitat mortuos,& viuificat
Io.5.c.quandoque,Omne,ꝙ dat mihi pater.Ioan.6.c.quan
que,Ego sum panis viuus,qui de cœlo descẽdi. Quod est ib

SVMMA.

1 *Sancti coronati,& eorum nomina.nu.2.*

De quatuor coronatis martyribus. CAP. XXX

DE†quatuor coronatis hoc notabile reperitur ꝙ quin
fuerunt,qui venerant ad cõstruendũ tẽplũ.& Dioclet
cognito, ꝙ essent Christiani martyrio sunt coronati,
rũ nomina quia nota fuerunt, idcircò in collecta ponũtur.
duos verò annos alij quatuor martyriũ susceperũt,quorũ
pora sepulta sunt iuxta corpora prædictorum quinq;,quor
mina quia fuerunt ignota,ideò statuit Melchiades Papa,vt
eorum sub nominibus prædictorum quinque celebris ha
tur,& sic vocatum est festum quatuor coronatorum,posteà
rò fuerunt cuidam religioso eorum nomina reuelata, sci
†Seueri,Seuerini,Carpuphori, & Victorini:nomen tamen
propterea mutatum non est,nec etiam dies in calendario.

SVMMA.

1 *Martinus,dicitur par Apostolis. Et qua id ratione.*
2 *Martinus,solus inter Confessores habet octauas institutionis.*

De beato Martino Episcopo & Confessore.
CAP. XXXVII.

DE beato†Martino sciendũ,ꝙ dicitur par Apostolis,nõ
pter suscitationem mortuorum quorundã,vt quidam
tant,cùm idem multi alij fecerint martyres,& cõfess
vel propter multitudinem miraculorum, sed specialiter
pter vnũ miraculum.Cùm enim esset Thuron.Archiepisco
venit ad eum quidam pauper & inops tunicam ab eo petẽ
ipse cõcessit.Iussit ergo procuratori suo vt emeret.Ille verò
ad forum,& tardus rediit,tunicam vilem portãs,quæ ferè
a,quasi penè nulla poterat dici, quam vir sanctus sibi mõst

fti

it. Erat autem breuis fortè, vsque ad genua, manicæ vsq; ad cu
um, extrahēs ergo suā pauperi dedit. & ipse pauperis tunicam
luit. Nec multò post præparauit se ad celebrandum missam, &
ns ante altare, sicut mos est in præfatione, leuauit manus ad
ominū manis laxis retrò labentibus, licet nec grossa eius bra
ia nec multū carnosa essent, & cū præfata penula, nō nisi vsq;
cubitum protēderetur, remanserunt eadē brachia nuda. Tūc
nerunt miraculose aurei torques, ipsaq; decenter operuerunt,
globus igneus apparuit super caput eius, per quod demonstra
m est, Spiritum sanctum super descendisse ad robur, sicut sup
postolos in Pentecoste. Vnde propter hoc non immeritò dict⁹
t par Apostolis, est etiam eis par in officio. † Considerandū au
m est ꝙ ipse solus inter Confessores institutionis habet octa-
s, sicut B. Laurentius inter martyres. ille enim dixit, igne me
aminasti, & non est inuenta in me iniquitas, & Martinus in a-
one mortis dixit dæmoni adstanti, Nil inuenies in me cruenta
stia, ecce quomodo concordant, ille præpollens martyr, quare
æ omnibus aliis octauas, & vigiliam habet iste confessor excel
ns. quare præ omnibus aliis octauam habet. Cappā eius reges
ancorum consueuerunt portare in præliis, vt dictum est in se
nda parte, vbi agitur de sacerdote. Fortunatus Poeta vir vita e-
egius, & ingenio præclarus, de Italia Thuronis veniens, gesta
ati Martini conscripsit tempore Ioannis Papæ tertij.

SVMMA.

ndreæ Apostoli statura. Et vbi ille prædicauit. nu. 2. eiúsque diei officium, (num. 3.

Beato Andrea Apostolo. CAP. XXXVIII.

Anct⁹ Andreas † niger fuit colore, barba prolixa, staturæ me
diocris hoc, ideò dicitur vt sciatur qualis in Ecclesia debet de
pingi, quod de vno quoque Apostolorū & aliorū multorum
anctorum sciendum esset. Prædicauit autē in † Achaia & Athe-
is, & circa partes illas. Excellētis fuit valdè meriti, nec sine cau-
a B. Gregorius fuit sibi adeò deuotus, ꝙ sibi fecit propriū offi-
ium, & monasterium condidit, & ibi monachus extitit, vigiliā
x institutione non habet, qui est in tempore ieiuniorum, quare
on fuit necesse institui ei vigiliam, & idem est de beato Thoma
postolo. Sanè ossa eius ac beati Lucæ euangelistæ tempore Cō
tantini secundi Imperatoris translata sunt apud Constantinopo
im. Hac die dicitur epistola, Corde † creditur ad iustitiā. Ro. 10.
cap. & euangeliū, Ambulans Iesus iuxta mare. Mat. 4. c. Postcom
munio, Venite ad me. quæ est ibidē. In vigilia verò est introitus,
Dominus secus mare, Mat. 4. c. Et euangelium, Stabat. Ioan & ex
discipulis. Ioan, 1. c. Postcommunio, Dixit Andreas Io. 1. cap.

SVMMA.

1 *D. Nicolai historia vnde introductum, vt legatur in Ecclesia.*

De beato Nicolao. CAP. XXXIX.

LEgitur, quòd cũ in quadam ecclesia, quæ dicitur Cruxsu iecta monasterio beatæ Mariæ de charitate, † nondum h storia beati Nicolai cantaretur: fratres eiusdem loci Prio suum, vt eam sibi cantare liceret, instanter rogauerunt, ille e hoc præcise negauit, dicẽs incongruum fore pristinum mo nouitatibus immutare. Illis verò instantibus indignatus re dit: recedite à me quia noua cantica, imò ioculatoria quæ in mea Ecclesia non cantabuntur. Aduueniente autem eius Sancti festiuitate, fratres cum quadã animi tristitia matutin vigilias peregerunt. Cúmque omnes se in lectis recepissent, beatus Nicolaus Priori visibiliter terribilis apparuit, quem d cto extrahens per capillos, dormitorij pauimẽto allisit, & i piens antiphonam: O pastor æterne, per singulas vocum di tias virgis, quas in manu tenebat grauissimos ictus super d sum illius ingeminans: per ordinem morosè cantando antip nam ipsam ad finem vsque perduxit: omnibus ergo illis clam bus excitatis, semiuiuus ad lectum deportatur, qui tandem se rediens, dixit: ite & historiam nouam sancti Nicolai decan te. Tẽpore Henrici quarti Imperatoris ossa sancti Nicolai a vrbem Beneuentum translata sunt.

SVMMA.

1 *Beda cur dictus venerabilis. & num 2. Et vbi sepultus. ibid. in fin.*

De venerabili Beda Presbytero. CAP. X

BEda venerabilis Presbyter, & monachus, egregius exposit claruit in Anglia, circa annum Domini cccccccixvj. qui li in Sanctorum catalogo computetur, non tamen ab eccle † Sanctus, sed venerabilis appellatur, duplici ratione. Primò, q cum præ nimia senectute eius oculi caligarent, faciebat se d p villas, & castra, vbiq; verbum Domini prædicando, cúmq; q dam vice per quãdã vallẽ magnis lapidibus plenã transiret, q dã ex ductoribus derisoriè dixit ei, ꝙ ibi erat magnus popul gregatus, expectans eius prędicationẽ auidè & silenter, & tũc cepit ille prędicare feruẽter, & cũ in fine cõclusisset, per omni cula seculorũ, mox omnes lapides alta voce clamasse dicunt Amen † venerabilis pater, & ideò venerabilis pater appellat Alij verò asserunt, ꝙ angeli responderunt, bene dixisti venerab lis pater. Secunda causa est, quia post mortẽ eius clericus quic sibi deuotus quẽdã versum edere cupiebat, quem in illius tum lo sculpi facere intẽdebat, incipiendo sic, Hac sunt in fossa, vol

versu

tlum terminare, Bedæ sancti ossa. sed quia talē finē versus cō-
ıitas nō patiebatur, & sedula mente reuolueret, nec congruū
ıē videret, dū quadā nocte multū super hoc cogitasset, mane
tumulū properans manibus angelicis taliter versum scriptū
erit finitum. Hac sunt in fossa Bedæ venerabilis ossa. Eius au-
ı corpus apud Ianuam deuotione congrua dicitur coli.

SVMMA.

omæ Apostoli officium ecclesiasticum.

De sancto Thoma Apostolo. CAP. XLI.

Istoria† seu legēda de sancto Thoma Apostolo, & si quid
ex ea in responsoriis vel antiphonis sumptum reperitur in
ter apocripha deputat, in ipso autē festo legitur ad missam
angelium, Thomas vnus ex duodecim. Ioan. 20. ca.

SVMMA.

ephani, & Ioannis Euangelistæ, & Innocentiū festū cur comitentur natiuitatem Domini. 2. Martyrium est triplex.
ephani officium. & nu. 4. 15.
lchuinus composuit sancti Stephani hystoriam.
annes Euangelista passus est martyriū, quod est volūtate, nō opere.
annis Euangelistæ officium.
annes Euangelista oblit in festo Ioannis Baptistæ. & nu. 9.
nocentes tertiū martyriū sustinuerunt, quod est opere nō voluntate.
Et cur illud festum celebret ecclesia. nu. 14.
nocētiū festū cur nō admittat cātica lætitiæ. Et eorū officiū. n. 12. 13.

De sanctis Stephano, & Ioanne Euangelista, &
Innocentium. CAP. XLII.

POst domini natiuitatem sequēti die fit festū de obitu bea-
ti Stephani protomartyris, & tamen ipse fuit passus in Au-
gusto. Quare autem hoc festum fiat sub festo inuentio-
s eius, dictum est. Quæritur, quare † hæc tria festa, vi-
icet Sanctorum Stephani, Ioannis, & Innocentium immedia
ost festum Domini ordinantur? Respondeo. Primò, vt Chri
capiti & sponso omnes sui comites adiungantur. Natus e-
ı Christus sponsus ecclesiæ in hunc mundum tres sibi co-
es adiūxit, de quibus dicitur in cāticis. Dilectus meus candi
; & rubicūdus electus ex milibus, cādibus quantū ad Ioānē
angelistā prætiosum virginē, & cōfessorē, rubicūdus quātum
Stephanū protomartyrē, electus ex milibus, quantū ad ma
m turbam Innocentium. Secundò vt sic Ecclesia omnium
rtyrum genera, quorum quidem martyrij Christi natiuitas
sa fuit insimul adunaret. Triplex † est enim martyrium.
num voluntate, & opere, & tale fuit martyrium beati Ste-
ini, & hoc est dignissimum in genere. Hoc autem dicimus,

quia aliqua circunſtantia facere poſſet,quod aliquis cõfeſſ
quo martyre dignior eſſet:& ideò feſtũ eius præcedit alia&
tinuatur feſto dominicæ natiuitatis. Vnde in ipſo feſto le
Mortem quã Saluator dignatus eſt pro omnibus pati: h
primus præ omnibus reddidit Saluatori. Et iterũ, Chriſtu
natus eſt in terris vt hodie naſceretur Stephanus in cęli
†feſto B Stephani introitus eſt: Etenim ſederunt Princip
aduerſum me loquebantur.in quo oſtenduntur inſidiæ p
pum Iudęorum B.Stephano inſidiantiũ. Epiſtola eſt. Act. 6
Stephanus plenus gratia & fortitudine,quæ ſicut dicit Au
ſermone huius diei cum plurimũ habeat admirationis i
ſpecie,non minus cõtinet in myſterio dignitatis, in qua n
tur tam paſſio ipſius,quã paſſionis cauſa,& meritũ ſeu re
ratio:& hæc etiam inſinuãtur& repræſentantur in reſponſ
ꝙ eſt, Sederũt principes,&aduerſum me loquebãtur.&in i
eſt, Video cœlos apertos,& Ieſum ſtantem à dextris dei. A
ca. Et in offertorio,& in poſt communione. Video cœlos a
tos. Act. 7. ca. Et in nocturnali etiã officio idem repetitur,
oſtendatur,ꝙ ſæpè & ſępius conſiliati ſunt principes Sace
tũ in mortem eius. Euãgelium eſt. Ecce†ego mitto ad vos
thæ. 23. cap. Et ſequitur, Hieruſalem, Hieruſalem, quę oc
Prophetas, & lapidas eos, &c. Stephanus enim fuit lapid
dicitur etiã ibi à ſanguine Abel iuſti,ſicut enim ille fuit P
martyr in veteri teſta.ſic iſte in nouo. †Hiſtoriã ſancti Step
cõpoſuit Alchuinus Caroli magiſter,& Capellanus : noctu
les antiphonas de pſalmis,quibus attitulantur,accepit, ca
de actibus Apoſtolorum : antiphonis etiam laudum qu
verſus præmittuntur,prout dictũ eſt in ſexta parte,ſub d
nica de trinitate. Frequẽtatur autem in verſiculis allelu-I
propter ſolennitatem dominicę natiuitatis: vel propter ga
de cõſortio Stephani angelicæ concionis. Dicitur enim ill
pitulum: Stephanus plenus gratia &fortitudine, & illud, ſ
xerunt quidam.quę ſunt Act 6.c.& illud, Cum eſſet Steph
plenus. Act. 7.cap.ſecundum †martyrium eſt voluntate,&
opere,quale fuit martyriũ Ioannis Euangeliſtę,qui martyr
ſicut patet in illa antiphona: In feruentis olei dolium miſſ
annes Apoſto. diuina ſe protegẽte gratia illæſus exiuit,vt
non ſenſerat carnis æſtum,quia virgo fuit mente & corpo
nec æſtum feruentis olei ſenſit. In natali autem eius canit
quibuſdam eccleſiis vna miſſa in exordio lucis, ad notan
quòd ipſo accepto lumine huius mundi ſacrificium vir
tatis ſemper obtulit Deo: quia enim non poterat habere
liam propter feſtum beati Ste phani, ſtatutum fuit , vt

in

iſſas haberet. In Miſſa de B. Ioanne epiſtola, Qui timet † Deũ,
ciet bona. Eccl. quintodecimo c. Euangelium eſt, Dixit Ieſus
tro. *Ioan.* vlt. c. & cantatur allelu-ia. *V*aldè honorãdus eſt, &c.
uod ibi dicitur, Qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit,
mitur Io. vlt. c. introitus eſt, in medio eccleſiæ aperuit. Eccle.
. c. & reſpõſorium, Exiit ſermo inter fratres, &c. Io. 6. c. Item
elu-ia. Hic eſt diſcipulus Io. vlt. c. cõmunio, Exiit ſermo, quæ
t ibidẽ. Dicitur etiam ad horas capitulum, Cibauit, *E*ccl. 15. c.
illud, Benedictus Deus & pater. Ephe. 1. c. & illud, Qui timet
ominum. *E*ccl. 15. c. † Et nota, ꝙ B. Ioannes Euangeliſta in fe-
beati Ioannis Baptiſtæ obiit, ſed quia nõ poterat tunc eius
ſtum fieri, translatum eſt ad tertium diem natalis Domini, vt
nnes comites ſuos haberet ſponſus, vt præmiſſum eſt. Et fe-
um beati Ioannis Baptiſtæ in ſuo die remanſit, nec mirum,
uia dies illa ab angelo gaudio natiuitatis præcurſoris authen
ta fuit. Nec eſt dogmatizandum, quòd Euangeliſta Baptiſtæ
nquã maiori ceſſerit, & pro eo quod legitur, Inter natos mu-
erum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, nam quod non eſ-
t de ipſorum maioritate diſputandum, diuinitus eſt oſtẽſum.
um enim duo Magiſtri, quorum vnus Baptiſtam, alter præfere
t Euangeliſtam, ſolennem ad hoc indixiſſent diſputationem,
quilibet ſolicitè inueſtigaſſet authoritates, & rationes effica-
s, quibus ſuum Ioannem præferre poſſet, tandem die diſpu-
tionis adueniente, quilibet ſanctorum æmulatori ſuo appa-
uit, dicens, Bene concordes ſumus in cœlis, de nobis non diſ-
tetis in terris. Tunc illi ſibi adinuicem, & omni populo viſio-
em publicauerunt, & Dominum benedixerunt, vel ideò fuit
tertium diem poſt Domini natiuitatem translatum, quia for
illa die dedicata eſt ei Baſilica, vel quia fortè ea die rediit de
athmos inſula, vel inſulatus eſt, fuit enim *P*atriarcha Epheſi-
us. Aiunt † quidam quòd beatus Ioannes, cùm poſt celebra-
m miſſam deſcendiſſet in tumulum, euanuit ab oculis circũ-
antium, & cùm terra ibi ſcaturiat de profundo addunt eum
iuere, & terram eius anhelitu ſcaturire, alij in cœlum
anſlatum, igitur partim ex Euangelio, partim ex eius tri-
ulatione hodierna copulatur hiſtoria, cuius vltimo reſpon-
orio, ſcilicet, in medio eccleſiæ, quod ſumitur de lib. Sap.
quo agitur de ſpiritu intellectus neuma iubiletur, quia per
piritum intellectus fuit de ineffabili verbo, ſcilicet de Deo ve-
ro locutus. † Tertium martyrium eſt opere & non volun-
ate, quale fuit martyrium Innocentum, quod ſicut tertium
locum obtinet in dignitate, ita & inter feſta martyrum. Sed
quare feſtum Innocentum celebratur ante feſtum ſtellę, id eſt,

epiphaniæ,cùm mortui fuerint post apparitionē stellæ quā scilicet,Herodes vidit quod illusus esset à magis?Respondetur Herodes auditis rumoribus de Christo nato,turbatus est v dè, timens amittere regnum, vnde cogitauit facere inter omnes pueros,& sic Christus non euaderet,sed fuit impedi tunc,quoniam Aug.Cæsar mandauit ei,quod ad eum venire c Aristobolo & Alexandro,filiis ipsius Herodis, responsuus ram eo:& quia nòn fuit ausus nō ire,iuit, postmodū vero uersus reuoluto anno post natale Domini,fecit omnes pue interfici à bimatu.i.biennio& infra,διετία enim Græcè,d Latinè biennium. Quæritur †quare in festiuitate innocen in missa Gloria in excels.& Allelu-ia, & alia cātica lætitia cantantur? Dicūt magistri ideò,quia mortui sunt ante D passionē,& sic ad inferos descēderunt.sed pari ratione,& sto beati Io.Bap.subticeri deberent. Dicēdum est igitur, ideò cōtingit,quia author officij,voluit nos cōiungi in ha uitate animabus deuotarum mulierum de morte innoc plangētium & dolentiū. Vnde causa tristitiæ earum illa d timus,&ideò legitur prophetia Hier.31.c.de innocētibus in rama audita est,quæ ad literā de Beniamitis exponitur interfecti sunt,propter vxorem Leui,quā oppresserāt.& R fuit mater Beniamin. Vel per Rachel quæ interpretatur ou videns:intelligitur ecclesia,quæ plorat filios.s.triplices. sunt martyres,considerans eos esse sibi subtractos,& non consolari in præsenti,&c.sed omnem consolationem tra in futurum,quia nō sunt.s.præsentes.secundos filios luge clesia,quia ferè ad partum veniunt,in quibus patitur abo Tertij verò,sunt qui iam renati in baptismo erant,sed pe cata retrocedunt,hos & illos luget ecclesia,quia nō sunt.i nati sunt,& ideò quia luget ecclesia,cantica lætitiæ subti tur. Potest esse & alia ratio,nam cantica lætitiæ propriè po ctoriam cantari debent,vnde Ezechiæ dictum est, Dispon mui tuæ,quia morieris, quia post victoriā habitam nō ce cantica lætitiæ,sed innocentes non habuerunt victoriam, enim est victoria,vbi pugna non est.media ratio melior est dam tamen pro allelu-ia cantant in missa Laus tibi Ch Alij,Cantemus eia. Et dicitur epistola, vidi †supra montem agnum stantem. Apoc.14.c.& Euangelium, Angelus Do apparuit in somnis. Matth.2.cap.si autem festum illud in d nica contingit, nullum canticum lætitiæ subticetur, pro gaudium resurrectionis.in octauis quoque eorum cantica tiæ cantantur,pro significatione gaudij, quod accepturi in octaua,id est,in resurrectione,qu a licet ad inferos d sc

nt,resurgent tamen nobiscum in gloria. Octauæ enim festiui-
tum celebrantur in memoriam generalis resurrectionis, quã
gnificãt.Rursus,quia hac die tristitiam mulierum repræsenta-
ius,in multis ecclesiis diaconi non vtuntur dalmaticis,nec sub
aconi subtilibus.i.tunicellis,ad notandũ,ꝙ Innocentes statim
morte primã stolam nõ receperũt, sed ad infernum descende
runt:de hoc in tertia parte dictũ est,sub tit.de colorib.In†hoc
esto dicitur ca.illud:Vidi supra montem.Apoc.14.c.illud, Hi
unt,qui cũ mulieribus nõ sunt coinquinati. & illud,Hi empti
unt:ibidem.Et aduerte, ꝙ antiphonæ nocturnales de psalmis
ımũtur,cætera de epistola & euangelio.Quod autem dicũtur
cxliiij.milia,finitum ponitur pro infinito,quia Deus omnes sub
erto numero comprehendit.Quod etiã dicitur,Vidi sub alta-
: Dei animas interfectorum, sic est accipiendum , quia Ioan-
es vidit animas interfectorum sub altare. i. humiliatos capiti
o,vel quia in abscõso,quia nemo percipit hic , quomodo ibi
it.† Sed quare solennizat ecclesia pro morte Innocẽtium, qui
on habuerunt voluntatẽ patiendi? Videtur enim ꝙ eadem ra-
one si aliquis tyrãnus interficeret tot pueros, deberet ecclesia
militer solennizare pro illis, quod verum nõ est. Responderi
oteſt,ꝙ hoc festum propter tria celebrãdum est,licet volunta
m nõ habuerunt patiendi.Primò quia Christus in eis quære-
atur & occidebatur. Secũdò,qa Christus in eis celebratur dia
olo & Herodi.Tertiò quia nomẽ Domini nõ loquẽdo,sed mo
endo confessi sunt,quia pro Christo & vice Christi sunt occi
.Erant Innocentes autem , quia circuncisi , nã circuncisio erat
unc remedium cõtra originale peccatum,licet nõ ita sufficiẽs,
cut nũc baptismus est. Illud autem sciendũ est ꝙ in quibusdã
ecclesijs † in die natalis Dñi diaconi vesperis finitis in honorẽ
eati Stephani, qui eximius diaconus fuit in tripudio conueniẽ
es cantant antiphonam de S.Stephano, & sacerdos collectam.
octurnos autem & officium in crastinum celebrãt & benedi-
tiones super lectiones dant,quod tamen facere nõ debent. Et
odem modo faciũt sacerdotes in festo B.Stephani in vesperis
n honorem sancti Ioannis, quia ipse sacerdos fuit, & pueri in
esto sancti Io. ad honorem Innocentium. Subdiaconi verò fa-
unt festum in quibusdam ecclesiis in festo circuncisionis , vt
bi dictum est,in alijs epiphania, & etiam in aliis in octaua epi-
haniæ,quod vocant festum stultorum. Quia enim ordo ille an
quitus incertus erat.nã in canonibus antiquis,extrà de ætа. &
uali.à multis quandoque vocatur sacer, & quandoque non. i-
eò subdiaconi certum ad festandum non habent diem,& co-
um festum officio celebratur confuso.

SVMMA.

1 *Apostolus, quis dicatur. Et qualiter officium Apostolorum exequat ecclesia.*

2 *Apostolorum officium & num.* 3. 4. 5.

6 *Apostoli treis tantum* Romæ, *& treis* Euangelistæ.

De Apostolis. CAP. XLIII.

APostolòs Græcè interpretatur missus, *L*atinè: inde A-
stoli dicti sunt, qa à Christo missi fuerũt euãgelizar
vniuersum orbẽ. Sanè ecclesia in cõmuni de Apostoli
lennizat & canit in matutinis: Ecce ego mitto vos, &c. qa
nes electi sunt simul à Dño, post sermonem ad eos factu
mõte sicut habetur in Mat. & Marco: qui, videlicet, electi
xij. De quibusdam tamẽ facit ecclesia officiũ propriũ,
de B. Petro, propter priuilegiũ dignitatis. *D*e beato Paulo
uis non sit de xij. propter priuilegiũ prædicationis. De B. *I*
propter priuilegium amoris, siue virginitatis. Et de B. Andre
pter priuilegiũ crucis, quã ita ardẽter prædicauit, cõcupiu
habuit. Per horas capitulũ illud Iam nõ estis † hospites & ad
nę. Ephe. 2. & illud: Nõ vos me elegistis: quod est ibidẽ, & il
Beatus vir, q suffert tentationẽ. Iac. 1. c. & illud, Magnificau
in timore inimicorũ. Eccl. 45. & illud, Statuit illi Dñs testan
sempiternum, ibidẽ. & illud, In fide & lenitate illius sanctũ
illum, ibidẽ. & illud, Ibant Apostoli gaudentes. Act. 5. & illud
quos præsciuit, hos & prædestinauit cõformes. Ro. 8. c. & il
Corpora sanctorum in pace sepulta sunt. Eccl. 44. c. & illud
esurient, neq; sitient amplius. Apoc. 7. c. & illud Nos insensa
tã illorum. Sap. 5. & illud, Ipso summo angulari lapide Chi
Iesu. Ephe. 2. c. habẽt † autem vigilias & octauas, qa si comp
mur & conregnabimus. de hoc dictum est in iiij. parte sub c
ra feria tertię hebdomadę aduentus. Instantia tamen est de
to *I*oãne Euangelista, quo ad ieiunium quod contingit, tum
vt dicunt quidam nõ fuit martyr, nisi animo, tum propter
stum S. Stephani, quod est in vigilia festi eius. *I*n vigiliis † A
stolorum dicitur epistola, Benedictio Domini super caput
Prouer. 15. c. & Eccle. 45. c. Item illa. Per manus autem Apo
lorum fiebãt signa & prodigia, Act. 5. c. *E*t Euãg. Ego sum
vera Io. 15. c. † In festis verò Apostolorum dicitur epistola, I
nõ estis hospites & aduenæ. Ephe. 5. c. Item illa, Hi sunt viri
sericordiæ. Eccl. 44. Item illa, Scimus, quia diligentibus Deu
Ro. 8. c. item illa, Benedictus Deus, & pater Domini nostri
su Christi. Eph. 1. ca. item illa, Spectaculum facti sumus. ad C
4. c. itẽ illa Vnicuique vestrum data est. Ephe. 4. c. itẽ Allelu
Ego vos elegi. *I*oan. 15. item illud, Venite ad me omnes, qu

ratis.Mat. 11.c.Euan.verò.Hoc est præceptum meum, vt di-
atis inuicem,& c.Io. 15.c. & illud,Hoc mando vobis.quod
t ibidem.item illud, Ecce ego mitto vos.Mat. 10. item illud,
cta est contentio inter discipulos Iesu. Luc. 22.c item illu...
esignauit Dominus & alios. Luc. 5.c. & illud,Ego sum vi.ve.
.15.c.item illud,Dixit Simon Petrus.Mat. 19.c.Postcommu-
io,Amen dico vobis,quòd vos qui re.Mat. 19.c.item illa,Vos
ui secuti estis me,quæ est ibidem. † Et nota, quod tres Apo-
oli leguntur tantum viui fuisse Romæ.s. Petrus & Paulus &
oannes,& tres Euangelistę.s.Ioannes,Marcus & Lucas.Notan
um est etiam Apostolos siue Christi discipulos,non ideò tan-
m fuisse passos, quia prædicabant de Christo , sed quia ipsum
ificatum aiebant,sine Romanorum authoritate,quod ipsi pro
buerant.Ecclesia olim statuit fieri communiter festū de omni
s Apostolis in Cal.Maij,vt dictū est in vj.parte sub festo Apo
olorum Philippi & Iacobi.

SVMMA.

Euangelistæ quatuor,designāt fluuiū Paradisi in quatuor capita deri tum. Et recta est ea comparatio.nu. 5.2.

Euāgelistas quatuor, & quatuor Doctores tātū cur admiserit ecclesia.

Euangelistæ quatuor,per quatuor animalia figurantur. Itē per qua- or anulos aureos rotundos arcæ.nu.6.

Euangelistarum officium ecclesiasticum commune eis, variè.& nu.9. cepto Ioanne habente proprium.nu.8.

De Euangelistis.CAP. XLIIII.

POst Apostolos ecclesia veneratur etiā Euāgelistas,qui non tantum prædicauerunt,sed etiam Euangelia scripserūt.Le-
gitur etiam in Gen.4.cap. quod † fluuius egrediebatur de
co voluptatis,ad irrigādū Paradisum,qui diuiditur in quatuor
pita,s.Physon, Gyon, Tygrim,& Eufratem.Sanè allegoricè flu
ille,Euāgelica prædicatio est,quæ à Christo procedit,à quo
eneraliter omnis voluptas emanat.Venite,inquit , ad me om-
es,qui laboratis & onerati estis,& ego reficiam vos,& inuenie
s requiem animabus vestris.Iugum enim meum suaue est , &
nus meum leue.Gustate & videte, quoniam suauis est Domi-
us,beatus vir qui sperat in eo.Rectè autem hæc prædicatio flu
io † comparatur,tum quia reficit,abluit & fœcundat,tū quia
uuius,dicitur aqua fluens, & vt Salomon ait: Aqua profunda
erba ex ore viri,& torrens inundās, est fons sapientiæ,qui tam
ongè,latéque defluxit,vt mundum repleuerit vniuersum.iuxta
lud,Euntes in vniuersum mundum , prædicate Euangelium,
c.quapropter in omnem terram exiuit sonus eorum,& in fi-
es orbis terræ verba eorum. Hoc irrigat Paradisum , id est,
fœcun

fœcundat ecclesiam,iuxta illud quod dicit Apost.Ego plantaui Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Hic est enim fons hortorum,puteus aquarum viuentium,quæ fluunt impetu de Libano. Fluuius autem iste, in quatuor capita diuiditur, quia prædicatio Iesu Christi in quatuor euangelia deriuatur, nam licet scripserint multi euangelia,quia Luca testante, Multi conati sunt ordinare narrationem rerum,quę in nobis completa sunt,tamen non nisi quatuor recepta sunt ab ecclesia,videlicet,Mathæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, quod vtique factum est † quadruplici ratione.Primò,ad ostendendũ duorum testamentorum concordiam, sicut enim in veteri testamento vnus fuit legislator,scilicet,Moses,& quatuor maiores Prophetæ, scilicet Esaias, Hieremias, Ezechiel & Daniel, & duodecim minores Prophetæ.& multi sapientes,scilicet,Iob,Dauid, Salomon,& Iesus Syrach,ita & in nouo testamento vnus fuit legislator,scilicet Christus,& quatuor Euangelistæ, duodecim Apostoli, & multi alij Doctores, vt Hieronymus, Augustinus,Ambrosius,& Gregorius,vt per hoc ostendatur,quia rota continetur in medio rotæ, & duo Cherubin sese respiciunt versis vultibus in propitiatorium. Secundò, pro ministerio quadrigæ Aminadab, de qua sponsa in canticis dicit:Anima mea turbata est propter quadrigas Aminadab.Aminadab enim interpretatur spontaneus Domini: hic est Christus,qui factus homo, oblatus est, quia ipse voluit, huius quadriga est euangelica doctrina, per quam eius fama per mundum vehitur vniuersum, cuius quatuor rotæ sunt dicti quatuor Euangelistæ, propter hanc quadrigam sponsa, id est, ecclesia salubri dolore turbatur ad pœnitentiam.Tertiò, ad designandum liberationem generis humani à morte quadruplica, id est, à transgressione quadruplici. prima transgressio, fuit mandati in Paradiso,secunda, legis naturalis. tertia, legis scriptæ,quarta euangelij, vel potius peccatum fragilitatis per impotentiam,simplicitatis,per ignorantiam, securitatis,per negligentiam,malignitatis, per inuidiam. His enim quatuor modis peccandi anima moritur,& separatur à Deo.Quartò,pro ministerio formæ quadrigæ: sicut enim in cæteris formas quadrata, sic inter cæteras doctrinas euangeliũ solidius & stabilius perseuerat,nam illud vndique stat,& ideò legitur Apoc.2.cap.quod ciuitas in quadro posita est, & illud propter stabilitatem appellatur æternum,per cuius gratiam homo quadratur in moribus, & in virtutibus solidatur, Cæterum istorum potius, quàm aliorum euangelia recepta sunt,tum quia ipsi diligẽtius,& apertius historiam euangelicam descripserunt,tum quia licet aliquando varia seu diuersa,nunquã tamen cõtraria seu aduersa scripserunt,

qu

ia isti quatuor † animaliũ figuris in visione Io.& Eze. prefigu
ri sunt.Ezechi.1.Matthæus per hominé,eò ꝙ eius intentio pre
ɔuè circa scribendam Christi humanitatem versatur. Vnde
is liber ab humana Christi natiuitate sumit exordium. Liber
quit,generationis *I*esu Christi, &c. Marcus per leonem in de-
to rugientem,eò quòd eius intentio præcipuè circa describé
n eius resurrectionem consistit. Vnde eius euangelium anto
maticè in die resurrectionis legitur. Dicitur autem quòd leo
gitu maximo tertia die suos excitat catulos, ita & Deus pater
nensa potentia sua,filium suum tertia die suscitauit, vnde &
rcus ab exclamatione incipit , scilicet à prædicatione Ioan.
leserto clamantis & dicentis, Vox clamantis in deserto. Et
is quòd Marcus fuit longo naso , subdocto supercilio , pul-
r oculis,caluus,barba prolixa,habitudinis optimæ,ætatis me
,canos aspersus.Lucas per vitulum,eò ꝙ præcipuè circa des-
bendã Christi passioné,eius intentio versatur,in qua Christus
obtulit hostiam Deo patri,idé sacerdos & hostia. Vitulus.n.
t hostia sacerdotalis,vndè à sacerdotio incipit,dicens,Fuit in
bus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam,&c. Ioannes per
ilã,quia cæteris cum Domino gradientibus ipse in cœlum
lescribendam Christi diuinitaté volauit,dicens,*I*n principio
.& de hoc dictum est in prima parte sub tit.de picturis. Hæ
uidem quatuor principales intentiones designatæ sunt per fi-
as illorum quatuor animalium,& quorum quolibet secundũ
oné Ezechieli.4.habet facies, quoniam omnes de singulis a-
licet quidem principalius de quibusdam,præsertim cùm om
agant de Christo cui quatuor illæ figuræ conueniunt,fuit nã
homo nascendo,vitulus moriendo, leo resurgendo, aquilà
ndédo.Quæ vt melius intelligas,imagina aliquod animal ha
s caput quadratum, & in qualibet superficie imagina vnam
em,videlicet à parte interiori, faciem hominis à dextris, fa-
n leonis à sinistris,faciem vituli à parte posteriori, faciem a-
æ,à superiori.Quia verò facies aquilæ super alias eminebat
pter colli longi productionem,ideò dicitur quòd erat de su-
Quodlibet etiam horum habebat quatuor alas. de pœ.di.ij.
nata.Finge enim quodlibet animal quasi quadratum, in qua
o sunt quatuor anguli, & in quolibet angulo erat vna ala.
rò hi quatuor significati sunt per prædicta † quatuor flumi-
per physon,Ioannes,per gyon,Matthæus, per tygrim , Mar-
per eufratem , Lucas. Sic enim clarè probat Innoc. iij.de
ngelistis in sermone.Sunt † etiã significati per quatuor annu
rcæ qui aurei & rotundi erant.In auro claritas,in rotundita
luæ initio caret & fine designatur æternitas, ipsi enim æter-
nam

nam Christi claritatem & claram æternitatem describun
duos anulos à sinistris duo Euãgelistæ,scilicet,Matth.& Ioã
qui ab ipso Christo fuerunt edocti, significantur. Quidã ta
per duos anulos à sinistris Matth & Ioannem:quia adhuc p
li & mortali adhæserant, accipiunt: per duos à dextris Ma
& Lucam,qui post ascensionẽ ei iam facto immortali & im
bili adhæserũt,accipiunt:per sinistram enim mortalitas,pe
tram immortalitas designatur,secundũ illud. Læua eius sub
te meo,& dextera illius amplexabitur me. Et propter hanc
sam in picturis ecclesiarum Paulus ad dextram,& Petrus ad
stram statuuntur Saluatoris: & in bulla papali caput Pauli
tris crucis,& caput Petri à sinistris. Sanè in † quibusdam e
siis antiphona ad Magnificat,in eorum officio est:Ecce ego
nes vidi ostium apertum in cœlo, &c. Apoc. 4. Per horas a
dicitur capitulum:In medio ecclesiæ aperuit os eius.Eccle
c.& illud:Cibauit illum dominus pane vitæ,& intellectus, i
& illud.Iucunditatem & exaltationem thesaurizauit, quòd
bidem.Omnia responsoria sumpta sunt de Ezec. Primum
sione Dei,scilicet,Vidi coniunctos, &c. In laudibus verò
tur de ministerio prædicationis eorum, Dilecti Deo & ho
bus,&c.Eccl.4 5.c.Introitus Missæ propriè est,Os iusti me
tur sapientiã.Tamen † Io.Euangelista habet introitum pr
propter priuilegium amoris & dignitatis,videlicet,In medi
clesiæ aperuit os eius,&c.quia ipse non tantum fuit Euang
sed etiam Propheta,quòd patet in principio libri Apoc.vbi
tur,Beatus,qui legit,& qui audit verba prophetiæ huius,
uat ea,quæ in ea scripta sunt.Notandum tamen est, quòd
troitus propter priuilegium prædicationis, secundario co
Augu.Græg o.& aliis expositoribus.† Epistola in quibusd
clesiis est de figura quatuor animalium , Ecce ego Ioan. v
stium apertum.Apoc.4.c.Aliæ ecclesiæ dicunt illam, Ezec
Similitudo vultus,&c.Responsorium est , Beatus vir qui
Dominum,&c. versus est,Potens in terra erit semen eius
quod intelligatur de semine verbi Dei, & bonorum operi
quitur,Generatio rectorum benedicetur,quia euangelist
rant filios Dei,qui benedicuntur. Allelu-Ia. in quibusda
clesiis est.Primus ad Sion dicet ecce ass. & Hierusalem. E
Dabo.Esa.41.cap.In aliis verò ecclesiis dicitur allelu-Ia, B
vir. Euangelium est, Designauit Dominus & alios septua
duos discipulos.Luc.10.cap.& sequitur, Et dicebat illis ,
quidem multa,operarij verò pauci.xx. dist.in nouo. Offe
est,Posuisti Domine super caput,&c.Postcommunio est,M
est gloria eius in salutari,&c.

SVMMA.

Martyr, id est, testis. Et an habeat octauam & vigiliam.
Martyrum officium variè per discursum .nu. 3. 4. 9.
Martyrum præmium, & eius expositio, & nu. 6.
Arundinetum quid. 8 *Melota quid.*

De Martyribus. CAP. XLV.

MArtyr Grece, dicitur testis † *Latinè*, martyres enim testes
sunt ꝙ Christus passus est pro omnibus, & ipsi pro Chri
sto. Sanè solus B. Laurentius inter martyres vigiliam ha
& octauam, prout sub eius festo dictum est, omnes enim
tyres singulares habent communia officia, exceptis Stepha-
Laurentio, *I*oanne Baptista, & aliis quibusdam. *E*t est † in-
tus ad Missam, Gloria & honore coronasti eum Domine. vel,
entia sanctorum. Eccle. 44. c. vel, Iudicabunt sancti. Sapie. 3.
. vel, sacerdotes Dei. Dan. 3. vel, Lætabitur iustus. Hi tamen
aschali tẽpore habent aliud officium, eò ꝙ in illo tempore
rtet quòd frequenter repetatur allelu-*I*a. propter gaudium
urrectionis, & tunc est introitus: Protexisti me à conuentu
ignantium, &c. & quia corona debetur eis tanquam victori
, ideò sæpè fit mentio de corona, vnde Stephanus, interpre-
r coronatus. Epistola verò quandoq; dicitur pro vno marty
ustus cor suum. *E*ccl. 39. c. quandoq; illa: Beatus homo, qui
enit sapientiam. Prouer. 3. c. quandoque iustorũ animę. Sap.
. quãdoq; illa, iustus in morte præoccu. quæ est ibidem. 4. c.
ndoq; illa, Beatus vir, qui in sapientia. Eccle. 14. c. & 15. quã
ue illa, Benedictus Deus, & pater. ad Corinth. 1. c. quandoq;
Memor esto. 2. ad Timot. 2. c. quandoque illa, Nemo mili-
, quæ est ibidem. quandoque illa, Beatus vir, qui inuẽtus est.
le. 31. c. quandoque illa, Benedictio Domini super caput.
uer. 25. c. quandoq; illa, stabunt iusti, sap. 5. c. Euangeliũ ve-
icitur quandoq;, si quis vult post me venire, Mat. 16. quan-
ue illud: si quis venit ad me. *L*uc. 14. quandoque illud, Nisi
num. Ioan. 12. c. quandoque illud, Nolite arbitrari. Matt. 10.
ndoque illud Nihil opertum. quod est ibidem. quandoque
d: si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14. c. Pro pluribus ve
nartyribus † dicitur quandoque epistola; Lingua sapientiũ.
uerb. 15. c. quandoque illa, Benedictus Deus, & pater Domi
ostri Iesu Christi. 1. Pet. 1. cap. quandoque, iustorum animæ
nanu Dei sunt. Sapien. 3. quandoque, Rememoramini pristi-
dies. Hebr. 10. quandoque, sancti per fidem. Hebr. 11. capi.
ndo, expectatio iustorum lætitia. *P*rouer. 11. ca. quãdoque,
sunt viri. eccle. 43. cap. quandoque, Absterget Deus. Apoc. 7.
. quandoque: Reddet Deus. Sap. 10. quandoque, iusti autem

in perpetuum viuent. Sapien. 5. cap. quandoq; : Quis separ
nos à charitate Christi. ad Rom. 8. c. Allelu-Ia est: Hi sunt
oliuæ. Apoc. 11. cap. Euangelium verò quãdoque dicitur, C
audieritis prælia. Luc. 21. quandoque, Descendens Iesus de
te. Luc. 6. cap. quandoque, Videns iesus turbas. Mat 5. cap. q
doque: Egrediente iesu de templo. Mar. 13. cap. quandoq;, At
dite à fermento Pharisæorum. Luc. 12 cap quandoq; illud, S
dente Iesu super montem olineti. Mat 24. cap quandoq; i
Væ vobis, qui ædificatis. Luc, 12. quandoq; illud, Qui vos a
Luc. 10. cap. quãdoque illud, Confitebor tibi pater. Mat. 26
citur postcommunio, Amen dico vobis, quod vni. Mat. 5.
quandoque, Et si coram hominibus. Sapien. 3. cap. quando
Quicunque fecerit. Mat. 12. quandoque, Dico autẽ vobis.
10 cap. quandoque, Signa autem. Mar. vlti. capi. & quando
Multitudo. Luc. 6. cap. In nocturnali † verò officio primum
ponsorium est, iste sanctus pro lege Dei sui certauit vsqu
mortem, &c. & est quinti toni, quia petulãtia quinque sens
fuit mactata in eis. in tempore verò paschali primum respo
rium est, Beatus vir qui metuit Dominũ, & est octaui toni
pter octauam, quæ significat gloriam resurrectionis, quia
sancti martyres in tolerandis tormentis se habuerunt cons
ter, & constantia à solo Deo est, ideò illud responsorium, C
neranda martyrum, &c. cantatur pro eis, & est quinti toni,
martyres quinque sensus Deo immolauerunt, de martyr
etiam cantatur illud responsorium, Fulgebunt iusti, & tanq
scintillæ in arundineto discurrent. Iudicabunt nationes, &
minabuntur populis, & reg. dom. in æternum, &c. sap. 3. c.
sensus: iusti † fulgebunt in futuro diuersis beatitudinibus
tamen in hoc seculo discurrent, id est, per diuersas mundi
tes cursitando diuina verba aliis annuntiabunt, & hoc fac
more scintillarum discurrentium per arundinetum, sicut e
scintillæ vel fauillæ ignis arundinetum, id est, materiam fi
lem arundinum atterunt, & annihilant, sic & sancti sua pr
catione ignita, id est, diuino igne accensa, vitia quæ resp
fortium virtutum fragilia sunt, destruent. Iudicabunt, i
dominabuntur nationes, id est, illos, qui in peccatis suis
manserunt & regnabunt in æternum, id est, in æternitate
Deo recipient immortalitatem, & impassibilitatem, cæt
que virtutes. Rursus in his † verbis exprimitur stola ca
quam sancti recipient, quæ consistit in quatuor, scilicet in
ritate, subtilitate, agilitate, & impassibilitate. Nam fu
bunt clari & tanquam scintillæ subtiles in arundineto, di
rent agiles, & regnabit Dominus eorum in perpetuu

si cum Domino impassibiles. Nam absterget Deus omnem la-
rymam ab oculis sanctorum, &c. imò exultabunt in gloria, &
cubilibus suis: quod ad stolam spiritus refertur, quam etiam
cipiunt sancti. & nota q́ †arundinetum est locus, in quo sunt
ultæ arundines siue cannæ: sicut in paludibus: flante autē au-
o ex assidua confricatione arundinum ignis accenditur: scin
æ vndique aduolant & accenditur arundinetum, q́ allegori-
contingit in sanctis, de martyribus etiā cantatur. Circumie-
nt in melotis. Heb. 11. q. d. in petra. Melota est † vestis facta de
is vel pelle cuiusdam animalis, quod melota vocatur siue ta-
s. Est enim habitus necessarius ad exercitia operis. Per horas
am dicitur capitulum illud: Beatus vir † qui suffert. Iac. 1. ca.
llud: Beatus vir qui inuentus est sine macula. Eccl. 31. c. & il-
l: Beatus vir, qui in sapientia morabitur. Eccle. 14. ca. & illud,
torum animæ. Sap. 5. c. & illud, Iusti autem in perpetuum vi-
nt, ibidem. & illud, Sancti per fidem. Heb. 11. & illud, Potuit
m transgredi, & non est transgressus. Eccle. 31. c. & illud, Co-
na aurea super caput eius. Eccle. 45. & illud, Stolam iucundi-
is induit. ibidem. ibi tamen dicitur, Stola gloriæ. & illud, San-
ludibria & verbera. Heb. 11. & illud, Tanquam aurū in for-
ce. Sap. 3. c. & illud, Hi sunt, qui venerūt de tribulatione. Sap.
. & illud, Non esurient neque sitient. ibid. & illud, Iusti tule-
spolia impiorū. Sap. 10. & illud, In bonis iustorū exaltabitur
itas. Prou. 11. c. Illud etiam sciendum est, quòd ecclesia cele-
t festum quorundam martyrum veteris testamenti, prout di
m est in festo Machabæorum.

SVMMA.

Confessores dicuntur laudatores, quod verbum commune etiam est & martiribus, & virginibus, & veris sanctis.

Confessores distinguūtur in Episcopos & Presbyteros. Et vtrocunque aliquando idem officium, sæpè diuersum. vide & 3. 4. 5.

De Confessoribus. CAP. XLVI.

Confessores dicuntur † laudatores, licet autem tam marty-
res, quàm virgines, quàm etiā omnes sancti veri sunt Chri
sti cōfessores, Martyres tamē, quia in irascibili vincūt, trās-
dunt & superlucrātur speciale vocabulum martyrum, & vir
es quia vincunt in cōcupiscibili nomen virginum, & docto-
quia alios superant in rationabili doctorum, hinc est, quòd
tyres, & virgines, & doctores, aureola decorabuntur. Sanè
ōfessores distinguūtur in Episcopos & Presbyteros. De Epi
pis dicitur introitus, Statuit. Ecclesi. quadragesimoquinto c.
pistola, Ecce sacerdos magnus. Eccle. 44. Ipsi enim sunt ma
sacerdotes. & illud de episcopis dicitur, Inueni Dauid seruū

meum oleo ſancto meo vnxi eum: quia non tantum vncti fe-
runt in baptiſmo,& in confirmatione,& in ordinatione in pe
byteros:ſed etiam in conſecratione in epiſcopis,vt habeant m
ſericordiam ſuperfluentẽ,& officia illa,quæ incipiunt ſacer o
tes,propriè competunt epiſcopis:cætera ſunt communia:& l
ra ſunt reſpõſoria octaui toni,quia afflixerũt& crucifixerũt c
nem ſuam cum vitiis,& concupiſcentiis, propter octauas r
rectionis.Rurſus†de confeſſoribus dicitur quandoque epi
la:Dilectus Deo.Eccl.45.c. quandoque:Teſtificor coram D
2.ad Tim.4.quãdoque: Plures facti ſunt ſacerdotes.ad He.
c.quandoque,Dedit Dominus confeſſionem.Eccl.47. c.qu
doque,Iuſtus cor ſuum,quę eſt Eccl.39.c.quandoque,Sapi
laudabit animam.Eccl.24.quandoque, Iuſtum deduxit Do
nus,Sapient.10.c.quandoque,Doctrinis variis. ad Hebr. 1
quandoque,Ego enim iam delibor. 2.Tim.4. Allelu-ia,Iu
germinabit.Eſa.35.c.Euangelium verò dicitur quandoq;,
lumbi veſtri præcincti.Luc.12.quandoque,Vigilate.Matth
quandoque,Homo quidam peregrè. Mat.12.c.quandoqu
dete & vigilate.Mat.13.c.quandoque,Homo quidam nob
Luc.19.cap.quandoque: Nemo accendit lucernam. Luc.1
quandoque, Vos eſtis ſal terræ.Mat.5.c. quandoque.Nolit
mere puſillus grex.Luc.12.c.Poſtcommunio eſt, Quinqu
lenta.Mat.2.& quandoque,Fidelis ſeruus.Mat.24.c.& Luc
cap.Per†horas verò dicitur capitulum illud,Ecce ſacerdos
cle.44 cap.& illud,Benedictionem omnium gentium,&c.q
eſt ibidem.& illud,Cognouit eum.ibidem. & illud,Iuſtum
duxit.Sap.10.c.& illud, Iuſtus cor ſuum.Eccle.39.c.& illud
gnificauit eũm in conſpectu Regum. Eccle. 25. c.ſed ꝙ hi
citur, Magnificauit,dicitur ibi glorificauit. & illud,Labia ſ
dotis cuſtodiunt.Malach.2.c.& illud,Non eſt inuentus ſi
illi.Eccle.24.c & illud, Fungi ſacerdotio & habere laudem
cle.45.& illud,Talis decebat, vt eſſet nobis Pontifex,ibidem
illud,Collaudabunt multi ſapientiam eius,& vſque in ſecu
non recedet memoria eius.Eccleſi.39.cap. & illud, Honeſt
illum in laboribus. Sapient.10.c.& illud , Cuſtodiuit illu
inimicis,quod eſt ibidem.† Illud autem notandum eſt, qu
plura feſta in eadem die concurrant, illius qui inter eos m
ris erit nominis officium celebratur.De hoc dictum eſt in
œmio huius partis.

SVMMA.

1 *Virginum officium.& nu.2.3.5.*
4 *Virgines quænam habeant proprium officium.*

De virginibus. CAP. XLVII.

Officium matutinale † virginum maximè ex parte sumitur de psalmo epithalamico, scilicet, Eructauit cor meũ, in quo agitur de laudibus sponsi & spõsæ. Virgines enim sunt onsæ Christi, quæ sequuntur agnum quocunque ierit, in corpo & in anima, propter integritatem corporis & animæ. Notanim autem est, quòd illud responsorium quod est de sponso, sci :et, Audiui vocem de cœlo, &c. quod in quibusdam ecclesiis citur, est primi toni, quia vnicus est sponsus animarum Chri-,& sumitur de Mat. 25.c. illud verò, quod est de contemptu undi, scilicet, Regnum mundi & omnem ornatum seculi conmpsi, &c. est quinti toni, quia ibi ostenditur conculcatio quin ue sensuum. De virginibus enim cãtatur illud, Fulcite me flori is. Cant. 2. & quod expositum est in quinta parte sub tit. de sex .In quibusdam ecclesiis dicunt versiculum de virginibus, illũ, legit eam Deus, & præelegit eam, sed alij rectius consideran-s, quod sola beata virgo Maria præelecta est, in honorem eius ntùm dicunt illum, pro aliis verò virginibus dicunt, Elegit m Deus, & dilexit eam. Per horas etiam dicitur capitulũ, Qui oriatur. 1. Cor. 2. c. & 2. Cor. 10. cap. & illud, Aemulor enim. 2. orinth. 11. c. & illud, Sapientia vincit. Sapien. 8. & illud, Memoti sunt Domine misericordiæ tuæ. Eccles. 51. cap. & illud, Li-:rasti me à perditione. ibidem. & illud, Accinxit fortitudine lũos suos. Prouerb. 31. cap. In † officio missæ, si sit virgo & mar-r, proprium officium est, Loquebar de testimoniis tuis in con ectu Regũ, &c. Alia communia sunt, excepto, quòd de B. Agaa dicitur introitus, Gaudeamus † omnes in Domino pro eo, uòd ipsa excellenter lætissima venit ad passionem, sicut de ea :iptum est, Agatha lætissimè & glorianter ibat ad carcerẽ, ideò us lętitiæ nostram lætitiam sociamus, & cum ea in Domino ngaudemus. De beata etiam Agnete, officium Missæ est, Me pectauerunt, ratio quare, potest ex eius legenda haberi. Et no quod de virginibus dicitur quandoque epistola, Confitebor tibi Domine. Eccle. 51. c. quandoque, Qui gloriatur. 2. Cor. .c. quandoque, Domine Deus meus exaltasti. Eccle. 2. c. quan que, Sapientia laudabit animam, scilicet Sapientia. 24. quanque, Sapientia vincit malitiam, Sapien. 8. quandoque, De viribus. 1. ad Cor. 7. quandoque. Dominus possedit me. Prorb. 8. cap. Alleluia. Et postcommunio, Quinque prudentes. at. 25. cap. Euangelium quandoque dicitur, Simile est regnũ elorum thesauro abscondito in agro. Mat. 14. cap. quãdoque. mile est regnum cœlorum decem virginibus. Mat. 25. capitu,

SVMMA.

1 *Dedicationis Eccleſiæ feſtum, reſpondet feſto encæniorum.*
2 *Dedicatio Eccleſiæ, vnde duxit initium.*
3 *Dedicatio Eccleſiæ, cur octo diebus celebretur.*
4 *Dedicationis Eccleſiæ officium: & eius expoſitio. & nu. 5. & 6.*
6 *Dedicationis Eccleſiæ feſtum, differri reijci.*

De feſto & officio dedicationis Eccleſiæ.

CAP. XLVIII.

QVoniam in parte prima dictũ eſt qualiter eccleſia ded
da ſit: reſtat, vt hic aliqua de officio, quòd in feſto de
tionis eccleſiarum dicitur, ſubiiciamus. Feſtum erg
lud † ſolenniter ab eccleſia celebratur, de quo in Ioan. habe
Facta ſunt encęnia, id eſt, feſta dedicationis in Hieroſolym
Ieſus ambulabat in templo in porticu Salomonis, ad confir
tionem illius feſtiuitatis. de conſe. diſt. j. ſolennitates. Et dic
porticus Salomonis, quia Salomon ſolebat ibi orare: & ibi
uit in die dedicationis. Hoc † etiam feſtum in veteri teſt. fie
vnde legitur in primo libro Machab. 4. c. Elegit Iudas Ma
bęus ſacerdotes ſine macula: & mundauerunt ſancta. Eccleſi
nim militans poteſt mundari, ſed non triumphans, & Augu
cit in homilia ſuper prædicto verbo, Facta ſunt encænia. I
diem quo templum dedicatum eſt, Iudæi ſolenniter celebr
Celebrauerunt autem Iudæi encænia † octo diebus, quare
detur quod nos ſimiliter feſtum dedicationis debemus oct
bus ſolennizare: vt in prædicto ca. ſolennitates. §. j. Sed mi
eſt quare octo diebus celebrauerint encænia, cùm Paſcha &
nopegiam non celebrauerũt, niſi per ſeptem dies tantum, v
conſe. diſt. j. §. Ad hoc eſt reſponſio, quia hæc feſtiuitas ſpec
ter ſignificat æternam dedicationem, in qua eccleſia illa, ſci
anima ſancta ita Deo dedicabitur, id eſt, copulabitur, vt no
ſit ad alios vſus transferri, quod erit in octaua reſurrection
ideò in nouo teſt. habet hoc feſtum octauas. Hæc eccleſia
ſtruitur in baptiſmate & in doctrina & in pœnitentia. Hic
auditur ſecuris & omnis generis ferramentum, id eſt, omni
nera flagellorum, & diſciplinarum, ſcilicet in eccleſia milit
quæ per tabernaculum Moſi ſignificatur. Tabernacul
nim militantium ſunt. Templum verò illud Salomonis, ſi
ficat eccleſiam triumphantem, in qua hæc non audiuntur
† matutinali officio dicuntur illi pſalmi in quibus fit menti
portis, quæ ſpecialiter ſunt, timor & amor, ſicut habetur in
mo illo, Domini eſt terra ibi, Attollite portas principes ve
&c. Item illi, in quibus fit mentio de altari, ſicut in pſalm
lo, Iudica me Deus, & diſcerne, &c. Item illi, in quibus fit

) de ciuitate,vt ſunt illi,Deus noſter refugium,&c.& Magnus
ominus noſter. Item illi, in quibus fit mentio de atriis & de
ortis,vt ſunt illi, Quàm dilecta tabernacula, & Fundamenta
is in montibus ſanctis.Sed quæritur quare tunc dicitur pſal-
us ille,Domine Deus ſalutis meæ?ad quòd quidam dixerunt
iòd ideò, quia ibi fit mentio de ſepulchris, ſed hæc ratio
n valet, quia ibi non fit mentio de talibus ſepulchris in qui-
s habitant,ſiue ſepeliūtur corpora fidelium iuxta eccleſiam,
l de ſepulchris malorum,vndè dicimus,quod dicitur ille pſal
is, eò quòd eſt pſalmus pœnitentialis, & ſpecialiter ibi de
ıtione habetur, quæ in eccleſia facienda eſt. Vnde ibi dici-
',Intret oratio mea in conſpectu tuo.Dicit autem Dominus
eccleſia, Domus mea,domus orationis vocabitur.Octauus
:ò pſalmus eſt,Qui habitat in adiutorio altiſſimi,id eſt, in ec
:ſia,quia ibi dicitur, Altiſſimum poſuiſti refugium tuum,quia
per omnes montes in vertice montium fundata eſt eccleſia.
'ltima verò antiphona ſcilicet ad † Magnificat in veſperis eſt
: æterna, quia ad hoc celebratur dedicatio, vt dedicemus &
eamus illam pacem æternam.Per horas autem dicitur capi-
ım illud,Vidi ciuitatem.Apoc.21.c.& illud, Ecce tabernacu
ı.quòd eſt ibidē, & illud,Vnuſquiſq; propriam mercedē.1.
r.3.& illud,Fundamētum aliud nemo poteſt ponere ad Cor.
anè huic feſto cōpetit,quòd Iacob vidit ſcalam & angelos
endentes,& deſcendentes,id eſt, totam eccleſiam vidit vna
one,& erexit lapidem,id eſt, Chriſtum,qui eſt lapis in ſum- *Gen. 28.*
,& eſt lapis angularis,& fundamentum,qui omnia ſuſtinet.
xit inquam in titulum præconialem, memorialem,& trium
lem,fundens oleum deſuper.Siquidem Iacob, id eſt,præla-
fundit oleum ſuper lapidē,id eſt, Chriſtum ad oſtendendū
s chriſmata, & idem prophetauit Iacob,dicens,Terribilis eſt
us iſte,non eſt hic aliud,niſi domus Dei,& porta cœli, verè
minus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Terribilis eſt enim
leſia dæmonibus,propter Dei ſimilitudinem,quam habet, &
opter hoc ad Miſſam eſt introitus,Terribilis † eſt locus iſte.
ne.28.Sequitur, & vocabitur aula Dei,hoc appoſuit beatus
ægorius de ſuo,pro eo,quòd ibi paratus eſt Deus exaudire,ſi
dixit Dominus Salomoni.3.Reg.13.Exaudiui orationē tuā,
. Quare autem terribilis ſit, oſtenditur in verſiculo,Domi-
s regnauit,decorē induit,ſcilicet in mēbris ſuis, & ideò ter-
ilis eſt eccleſia dæmonibus.In conſecratione verò altaris eſt
roit⁹,Dicit Dn̄s ſermones mei. Eſa.19.& 16.Epiſtola ſumit̄
Apoc.21.Vidi ciuitatē ſanctā Hieruſalē &c.reſponſoriū eſt,
c⁹ iſte,ſcilicet eccleſia materialis,ſanctus eſt,qa ſanctificata

est ad hoc, vt ibi Dominus exaudiat preces, & ideò præstato
tibus sanctitatẽ. Salomõ enim orauit, vt Dominus orante i
exaudiret, & Dñs dixit ei, Exaudita est oratio tua, hoc eni
gnificatum est 3. Reg. 8. c. vbi Salomon dedicato tẽplo, ait, Q
cunque orauerit in loco isto, exaudies in loco tabernacu
in cœlo, & cum exaudieris, propitius eris. Allelu-Ia est in
busdam ecclesiis, O quàm metuendus est, Gen. 28. c. Eua
liũ verò est, Egressus Iesus. Luc. 19. c. eò quod ibi habetur, Hod
lus huic domui facta est. in quibusdã tamẽ ecclesiis legitur E
gelium de Matthæo, in quo habetur, & nõ potuerũt subue
re domum illã. Fundata enim erat supra firmã petrã, sequ
offertoriũ de verbis Dauid in Paralipo. 1. vlt. ca. vel secun
alios, sunt verba Salomonis, Domine Deus in simplicitate c
dis mei lætus obtuli vniuersa hæc: Obtulerat enim sacrifica
æstimabilia, quæ significãt bonas operationes, siue cogita
nes, & bona desideria, quæ inæstimabilia sunt & numero & p
tio. Sequitur postcõmunio, Domus mea, &c. Esa. 56. & Ma
c. Nota, quod † si festum dedicationis ecclesiæ occurrerit in p
ne Domini, fit in sequenti hebdomada, si verò in festo asce
nis, de ascẽsione fiet: officium dedicationis differtur. Salo
enim dedicauit templum duodecima die mensis, & decim
mensis occurrebat scenopegia, celebrauit autem dedicat
templi per septem dies, & prorogauit scenopegiam vsque
dedicationem.

Finis libri Septimi.

LIBER OCTAVVS.

SVMMA.

1 Computi rationem tenere debent sacerdotes.
2 Computus quid, & vnde dicatur nu. 3.
4 Tempus quid, & eius partes. 5 Annus est triplex.

De computo & Calendario, & pertinẽtibus ad
Pulcherrimus enim est liber iste, & clericis &
cis necessarius valdè. CAP. I.

QVoniã sicut † ait beatus Aug. xxxviij. d. quæ ipsis sac
tes cõputũ scire tenẽtur, alioqn vix eis nomẽ sacerd
cõstabit, sub quo verbo notitiã cursus tẽporis, Lun
Calendarij intelligimus, quoniã cõputus, est scientia ce
candi † tempus secundum solis & Lunæ progressum. Id
ad simplicium sacerdotum instructionem, in hac octaua & f
li parte de hoc aliqua claro cõpendio perstringemus: prou
vsum ecclesiæ dignoscitur pertinere. Dicitur † autẽ cõputu
cõputo cõputas, quia in ipso cõputando procedimus, non

ipſo cōputare doceamur;& eſt duplex computus.ſ. aſtrono-
icus,ſeu philoſophicus , & vulgaris. ſeu eccleſiaſticus, ſed de
tronomico nil ad præſens.Vulgaris cōputus eſt, ſciētia diſtin-
ēdi tēpus certa ratione,ſiue ſcientia temporis diſcretiua, ſe-
ındum eccleſiæ vſum.Tempus † verò,prout hic ſumitur , eſt
cundum Tullium,quædam quantitas anni,menſis,diei, ſeu al
rius ſpacij.Vel tēpus,eſt mora motus rerū venerabiliū,cuius
rtes decē eſſe dicuntur.ſ.annus,menſis,ſeptimana,dies, qua-
ās,hora,pūctum,momētū , vncia,& atomus. Annus cōtinet
iodecim menſes,&quinquaginta duas ſeptimanas,& diē vnā,
trecētos ſexagintaquinq; dies& ſex horas.Mēſis cōtinet qua
or ſeptimanas vel paulò plus. Septimana ſeptem dies. Dies,
attuor quadrantes.Quadrans,ſex horas.Hora,quatuor pun-
ı.Punctum, decē momēta , Momentum, duodecim vncias.
icia, quadraginta ſeptem atomos. Atomus inuiſibilis eſt.Nā
omos,grecè, indiuiſio dicitur,vnde atomos græcè , indiuiſio
inè.anni ergo ſolaris ferè duodecima pars menſis eſt.Septima
verò eſt ferè iiij.pars menſis.Dies naturalis.vij.pars ſeptima-
.Quadrans quarta pars diei naturalis.Hora.vj. pars quadran
.Punctum,quarta pars horę.Momentum x.pars pūcti.Vncia,
odecima par momēti.Atomus , quadrageſima ſeptima pars
ciæ.Et eſt alia temporis diuiſio.ſ.per æuum,per ætatem,per ſe
um,per luſtrum,per olympiadem,& per indictionē, de qui-
ıs infra dicetur.Cæterùm † tria ſunt tempora annorum, ſiue
plex eſt annus.ſ.Solaris,lunaris , & magnus. de quibus præ-
limus in hac octaua parte tractare,quæ duas principaliter ha
t partes,in quorum prima agitur de anno ſolari,& de magno,
ſecunda verò de lunari.

SVMMA.

Huius octauæ partis quadruplex diuiſio. Et quid qualibet tractet. & nu.2.3.

rima pars de anno ſolari incipit. CAP. II.

N hac † prima huius operis parte de anno Solari tractatur,
quæ in quatuor ſubdiuitur particulas.In quarū prima agitur
quid ſit annus.De initio anni,de multiplici anno.De duode-
n ſignis.De biſſexto.De quatuor anni tēporibus.De ieiuniis
rū. De ſolſtitiis. De æquinoctiis. De magno anno. De æra.
e olympiade.De luſtro.De ætate.De ſeculo.De æuo.†In ſe-
nda parte agitur de menſe.De Calendis. De Nonis. De Idi-
s.Vnde & qualiter dies denominētur. De dieb. Aegyptiacis
canicularibus.† In tertia agitur de ſeptimana.& quæ ſit li-
a Calendarum cuiuslibet menſis.In qua die ſeptimanæ qui-
et menſis incipiat.Et de literis dominicalibus. De regulari-

bus solaribus. De concurrentibus. Et de indictione. † *In qu* agitur de die, de momento, & de hora. Occasione horæ an tur de quantitate lucentium horarum noctis.

SVMMA.

1 *Annus solaris, quid. Et nu. 4. & vnde dicatur.*
2 *Anni initium, à variis variè cœptum.*
3 *Annorum varia nomina.* 5 *Zodiaci signa & quid zodiac*
6 *Zodiaci signorum explanatio. Primũ de ariete proximè de cæte dine per nu. 7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.*
18 *Bissextus, quid, & vnde, & quando contingat nu. 19.*
20 *Bissextus quõ dignoscatur.* 21 *Anni quatuor tẽpora. Et eorũ ex*
22 *Ieiunia quatuor temporum, cur sit dicta. Et cur fiant. nu. 23.*
24 *Solstitia duo sunt in anno solari. & quid solstitium. & vnde dic*
25 *Aequinoctium, quid.* 26. *Annus magnus. Item mundanus. ibid.*
27 *Aera, quid.* 28 *Olympias, quid.* 29 *Lustrum, quid.*
30 *Annus indictionalis, Romanis, Iubileus, Hebræis, Christianis gnitatis, & gratiæ est. ibid. & nu. 31.32.*
33 *Aetas, quid & quomodo accipiatur.*

ADNOTATIO.

*Ann⁹, est.) Imò ann⁹ (q̃ est triplex) Greco verbo aniantòs, à tẽporis circuitu, dicitur ab am, ꝙ veteres, circũdixerũt, re, fluere. Fiũt enim anni, sicut dies mẽses, ꝙ annus cõficiat sibus in se cõfluẽtib. Aut, mauis, si ab ananioo renouo, qa per renouatur. Varij tamẽ varie sup hoc verbo. Cęterũ, de a rũ differẽtia apud varios, vide *Pliniũ*, natura. hist. li. 7. c. 48 ẽt fuse de anni obseruatione rationéq;. Itẽ quot diebus cõ quinam intercalaris, li. 18. ca. 25. 26. Eius partes & initia, Annus porrò Atheniẽsiũ, erat dierũ quatuor & quinquag supra trecẽtos, quoniam menses ipsi suos lunari cursu m bantur. Et quod deerat dierum ad annum iustum solarém ratione, id intercalatione supplebatur. N.D.

Quid sit annus Solaris. CAP. III.

ANnus, est* solis † anfractus, cũ peractis trecẽtis, xv. d ad eadẽ loca syderũ redit. Dicitur ergo annus, qa m in se recurrẽtib. voluit, ab am, quod est circũ: & eo is c circulariter rediens. *Vnde* & annus dicitur, quasi annulus, i circulus: eo ꝙ in se redit. vnde Virgilius.

Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

& ob hoc ante inuẽtas literas sic apud Aegyptios annus in barur. pingebãt enim draconẽ, caudã suã mordẽtem: quia recurrit: & sic adhuc à quibusdã figuratur. Alij annũ, ab in tione dicũt, semper enim renouatur. Annus secundũ † diue diuersa habet initia: qm̃ Arabes & Aegyptij illũ inchoant

titium ęstiuale.s.à Septembri:pro eo,quòd legitur arbores in
ıcipio mũdi fructum habuisse,& quia hoc in Septẽbri con-
ȝit, putant tunc mundũ factum fuisse,ideoq; ibi incipiũt an
n.Numa verò Pompilius & Romani annũ à Ianuario incepe
t,pro eo quod tũc vel paulò ante Sol nobis incipit appro-
quare.Iudæi à Martio inceperunt,quia in eo cõditus est mũ
,& ideò dicitur ꝙ decim⁹ octauus dies eius,est primus dies
uli,quos omnes quo ad aliqua computistæ imitantur , ipsi
uè à Septembri incipiũt regulares lunares , & embolismos
pactas,& omnes annos lunares.A Ianuario verò incipiũt au
m numerum,& quasdã literas dominicales,à Martio regula
solares cõcurrentes,& quasdam literas dominicales, prout
j.parte apparebit.Sanè,quidam moderni ob reuerẽtiam Sal-
oris computant annos à natiuitate eius.Alij verò ab eius in
natione.i. à conceptione beatæ Mariæ , & quando illa dixit.
e ancilla *Domini*, &c. statim enim fuit Christus homo , &
nus spiritusancto.annorum †alius est naturalis,alius vsualis,
s legitimus,alius emergens,alius solaris,alius magnus,alius
npias,alius lustralis,alius indictionalis , alius iubileus alius
ignitatis,alius ęternitatis & gloriæ.Annus naturalis est,cum
ıa Soli opponitur, vnde Sol eclipsim patitur. Vsualis siue tẽ-
alis est,qui secundum vsum hominum sumit initium,videli-
à Ianuario vsque ad sequentem Ianuarium. Legitimus siue
emonialis est qui cõputatur,secundum lunationes ab Apri
que in Aprilẽ.Aprilis enim est primus mensis apud Hebręos
ergens est , in quo aliquod magnum Iudæis vel aliis conti-
quo facto in illius memoriam annum incipiunt computa-
à quouis die.†Annus solaris est spacium in quo circuit Sol
decim signa zodiaci,quem circulum facit vt præmissum est
ccclxv.diebus & ferè sex horis, ferè dixi , propter quædam
menta, quæ adiiciuntur , sicut infrà dicetur. Hæ autem sex
æ de quarto in quartum annum,faciunt vnum diem natura
. bissextilem,& annus iste communis est omnibus gentibus,
ıcipit qualibet die,& qualibet die finitur transactis prædi-
diebus,& iste potest etiam dici naturalis,† Signa verò præ-
ta sunt ista:Aries, Taurus,Gemini, Cancer , *Leo* , Virgo,
ra,Scorpio,Sagitarius,Capricornus,Aquarius,& Pisces,vn-
ersus.

Hæc sunt signa poli,quæ semper sunt via soli.

st Aries,Taurus Gemini,Cancer,Leo,virgo,Libráque Scor-
,Chiron,Capriconrnus,Vrnula,Pisces.Et nota,quòd cęli ha
atio stat circulorum distincta zonis, Zonæ autem ipsæ sunt
nq; quæ ideò zonæ vel circuli appellantur,quia in circũdu-

ctione sphæræ existunt. Zodiacus aūt circulus est, qui ex lineis
rū quinq; angulis, & ex vna linea cōstat. Rursus ζωδιακὸς, græ-
cè dicitur animalis, ab effigie animalium, Siue signū latinè. unde
Zodiacus dicitur animal, seu signifer circulus, ex eo q in medio
firmamēti sunt duodecim signa per trāsuersum posita æqualiter
p circulum distincta, quę formis & nominibus animaliū desi-
gnātur: quia Sol intrās in illas, proprietates animalium quodā
modo sortitur: vel quia stellæ in signis dispositæ sunt animaliū
figuris. Signū autē dicitur duodecima pars zodiaci: Sol quidem
intrat in aliquod de prædictis signis quolibet mēse in xv. Calē.
secundū ecclesiam. vnde in Martio intrat in Arietem. xv. Calen.
Aprilis. in Aprili intrat in taurū. xv. Cal. Maij, & sic per ordinem
mēsium & signorum. Primum igitur signum est † Aries, in quo
Sol dicitur esse factus, in quo signo est Sol circa principia Veris,
sic dictum quia sicut Aries est animal retrò debile habens ali-
quid ante roboris, sic postrema Solis illo tempore debilia sunt
frigore eius fortitudinem minuente. anteriora verò quę æsta-
tem respiciunt, aliquid fortitudinis idest, caloris habent, vel si-
cut Aries in hyeme, cubat in latere sinistro: in Vere aūt incipit
cubare in dextro: sic Sol ante illud tempus moratur in sinistro
latere firmamenti. s. in meridie, tūnc verò intrat latus dextrum.
s. versus Aquilonem. Antiqui hoc signum propter amorem o-
uem vocauerunt, in cuius capite, qui simulachra faciunt, Arietis
cornua fingunt. † Secundum signum est Taurus, sic dictum, quia
sicut Taurus fortior est ariete, sic fortioris est efficacię Sol in il-
lo tempore, quo ad nos, quā in præcedenti, veruntamen ante est
efficatior, quàm post, sicut Taurus antè fortior est, quàm retrò.
Antiqui ideò Taurum inter sydera in honorem Iouis collo-
cauerunt, quia ille fabulosè fingitur in bouem conuersus,
quando Europam transuexit. Tertium † Gemini, sic dictum,
quia illo tempore vis Solis geminatur. incipit enim esse ca-
lidus & siccus effectiuè, vel quia tunc præcipuè res gemina-
tur, idest multiplicātur, aues enim & animalia fœtus producit,
vel propter geminos siue duos gradus, quib⁹ sub illo signo ma-
gis, quàm sub alio Sol eleuatur à terra. Antiqui autem hoc si-
gnum Gemini vocauerūt propter Castorem & Pollucem, quos
post mortem inter notissima sydera constituerunt. † Quartum
Cancer, sic dictum, quia Cancer est animal retrogradum & Sol
tunc retrograditur, discedens à nobis, cum prius appropinqua-
uerit nobis. Quintum Leo, sic † dictum, quia Leo est animal
crudele, & semper febricitans, sic tēpus illud crudele & gene-
rans febres. Rursus, quia Hercules Leonem fortissimum in græ-
cia occidit, ideò propter suam virtutem hunc inter duodecim

figna

signa statuerunt. Sextum virgo, † quia sicut virgo nil generat, sic tempus illud sterile nil noui generat, generata tamen maturescere facit, est enim tempus canicularium dierum. Septimum † libra sic dictum est ab æqualitate mensis ipsius, Sole ibi existente dies & nox æquiponderata est, quia tunc est æquinoctiũ autumnale. Octauum est Scorpius, sicut † enim Scorpius venenosus est & pungit, sic & tempus illud morbosum est, propter inæqualitatem aeris, est enim mane frigus pungens, in meridie calor vrens. Nonum, Sagittarius, sic dictum, quia † venatio quę per sagittarios fit, plerunque tunc exercetur, vel propter fulgũra, quæ tunc sæpè cadunt, quæ Italici sagittas vocant. Decimum Capricornus, † sicut enim Capricornus in abruptis montib. siue in excelsis præcipitiis pascitur, sic Sol tunc est in altissimo gradu versus meridiẽ, vel sicut Capricornus montes solet ascendere, sic Sol tunc ad nos ascendere incipit. Rursus antiqui Capricorni figuram inter sydera finxerunt, propter capram Iouis nutricem, cuius posteriorem partem corporis in piscis effigiem formauerunt, vt pluuias designarent, quas plerunque idem mensis in extremis solet habere. Vndecimum, est Aquarius, sic † dictum, quia tempus illud aquis & ventis abundat. Duodecimum est pisces, quia † sicut piscis est animal aquaticum, sic & tempus illud propter multas pluuias aquaticũ est, vel quia tunc aquis resolutis est tempus piscationis. Verum licet sicut paret ex præmissis signa æqualia sint secundũ astronomicos, Ecclesia tamen illa nõ ponit æqualia, nam quãdoq; plures dies sunt in vno signo, quã in alio, cùm vnus mẽsis plures dies habeat, quàm alius, vnde plures erunt gradus vnius, quàm alterius signi. Gradus autẽ, dicitur spaciũ, quo Sol motu suo trãsit in zodiaco die naturali. Ex iã dictis facilè sciri potest in quoto gradu alicuius signi sit Sol quocunq; die. Porrò † dies bissextilis de qua dictũ est, dicitur bissextilis secũdũ Philosophos, quasi ex bisse momẽtorum collecta quod sic potest cõprehendi. Sol enim in quolibet signo moratur triginta diebus & xxx. trientibus horarũ, & xxx. bisse momentorum, & triens est tertia pars alicuius rei constãtis ex tribus partibus. Bisse verò sunt duæ partes. sed multiplicatis duodecim. xxx. diebus habemus ccclx. dies. xxx. triẽtes horarum constituunt decẽ horas, quæ multiplicatis duodecies faciunt quinq; dies. xxx. bisse momẽtorũ continet viginti momenta, & ita duo puncta, sed multiplicatis duodecies duobus pũctis, habemus sex horas ex bisse momentorũ collectas, quæ de quarto in quartum annum constituunt vnum diem quæ dicitur bissextilis. Rursus secundum Isidorum, per singulos annos crescit pars quarta assis, ac vbi quarto anno assis completa † fuerit

bisse

bissextum vnum facit, & ideò per quatuor annos vnus bisextilis adiectus est. Dictus autem est secūdum eum bissextus: quia bis sexies ductus assem facit, quod est vnus dies. In quo loco Calendarij poni debeat illa dies, his versibus continetur:

Bissextum sextæ Martis, tenuere Calendæ.
Posteriori die, celebrantur festa Mathiæ.

Hoc est dicere, q in illa litera vbi dicitur in Calēdario. vj. Calen. Martij, debet poni dies bissextilis: & tunc stamus siue sedemus duobus diebus sup illa littera, & festū S. Mathiæ quod deberet illa die celebrari, celebratur tantum in sequenti: ita tamen q inter ipsum festū & vigiliā nullum sit mediū, extrà de verborum signi. quæsiuit. non interest tamen vtrum ipsum festū in prima vel in secunda die prædictarū duarū celebretur: sed regionis hoc cōsuetudo seruetur. Isidorus dicit, quod à sexto no. Martij vsq; in diem Calend. Ianuarij Lunę cursu bisextus apponitur, atque inde detrahitur. Si autē † volum⁹ scire, quādo fit annus bissextilis: debemus diuidere annos Domini per quatuor, quoties possumus, & si nullus superauerit, tunc erimus in anno bissextili, si autem aliquis remanserit, tunc nō erit bissextus. Vnde versus,

Anni diuisi Domini, per quatuor æquè
Monstrant Bissextum, qua ratione scias.

Hoc autē verū est, secundū illos, q diuidūt annos Domini incipiendo à natiuitate, vel à Ianuario, non secundum illos, qui incipiunt ab incarnatione. Alia etiam doctrina ad inueniendum bissextum ponitur infrà, vbi de concurrentibus agetur. Tempora † siue partes anni solaris sunt quatuor, scilicet, Ver, Æstas, Autumnus, hyems, vt dictum est in vj. parte, sub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduentus. Dicta autem sunt tempora, à communionis temperamento, eò quòd inuicem seu humore, siccitate, calore, & frigore comtemperent: hæc & curricula dicuntur, quia non stant, sed currunt. Ver dictum est, qa viret. Aestas dicitur ab æstu, id est calore: inde ęstas, quasi vsta & arida. Autumnus, à tempestate vocatur, quando & folia cadunt & omnia maturescūt. Hyems dicitur ratione hemispherij, quia tunc Sol circulo voluitur breuiori. vnde & hoc tēpus Bruma dicitur, quasi brichis id est breuis, vel à cibo, quia tūc maior est vescendi appetitus, edacitas. n. Gręcè, bruma appellatur.* Principia autē partium anni, secundum Ecclesiam his versibus continentur.

Festum Clementis, Hyems caput est Orientis.
Cedit hyems retro, cathedrato Simone Petro.
Ver fugat Vrbanus: Aestatem Symphorianus.
Id tibi, quod restat Autumni tempora præstat.

Hoc est dicere festū Clementis, quod est octauo cal. Decembris,

ris,est principiū hyemis,& durat vsq; ad festum cathedræ S.Pe
ri,tunc incipit Ver, & istud festum est viij. Cal.Martij,& Ver du
at vsq; ad festum S.Vrbani,quod est octauo cal. Iunij,tunc inci
it AEstas,& durat vsque ad festum Symphoriani, q̄ est octauo
al Septembris,tunc incipit Autumnus,& durat vsque ad festū
Clementis in quo incipit Hyemis. In † his quatuor partibus an
triduana ieiunia celebramus, & ideò ieiunia quatuor tempo
um appellantur. Ieiunium Veris,est in prima septimana quadra
esimæ,scilicet in quarta feria post cineres. Ieiunium AEstatis,
t in prima die Mercurij post Pentec. Ieiunium Autumni,est
tertia die Mercurij. Septembris, scilicet in quarta feria post
stum sanctæ Crucis. Ieiunium hyemis est in quarta feria post
stum beatæ Luciæ, prout ibi dictum est, vnde versus,

Vult Crux Lucia,cineres charismata dia,
Vt det vota pia,quarta sequens feria.

Fiunt † autem hæc ieiunia in quarta feria, quia in quarta fe-
a Christus à Iuda traditus est, & in vj.feria, q in ea crucifixus
t,& in sabbato, quia tunc Apostolorum tristitiam de nece Sal
atoris repræsentamus,nam si cōpatimur , & cōregnabimus,de
onsecra.dist.iij.ieiunia.& c.sabbato. Aduentu autem Domini
uando celebretur,dictum est in vj.parte,sub tit.de aduentu.

Adhuc in † anno Solari contingunt duo Solstitia,& duo AE-
uinoctia. Solstitia in AEstate,& in Hyeme, AEquinoctia in Ve
,& in Autumno. Est autem Solstitium,maxima æqualitas diei,
noctis,siue ingressus Solis in Capricornum,vel Cācrum, & di
itur Solstitium,quasi Solis statio, eò quòd tunc Sole stante cres
unt dies,vel noctes. AEquinoctium,est † maxima diei & noctis
qualitas,quia tunc æquali spacio horarum consistunt, siue in-
ressus Solis in Ariete,vel Libram. Vbi autem sit locus Solstitio
um,& AEquinoctiorum his versibus continetur,

Solstitium decimo Christum præit,atque Ioannem.
Aequa Crucis festum dat tempora Martis & Idus.

Hoc est dicere,quòd Solstitium Hyemale, est ante natiuitatem
Christi decē diebus,videlicet.xviij.cal.Ianuarij,quo tēpore Sol
ncipit altiores circulos petere,& Solstitium AEstiuale, est ante
natiuitatem Ioan.Bapt.totidem diebus, videlicet xviij.cal.Iulij:
quo tempore incipit Sol ad inferiores circulos remeare. Vnde
estiualis Solstitij dies maximus,sicut & hyemalis dies minimus
nuenitur. Sed secundū Aegyptios Hyemale est.xij.cal.Ianuarij,
secundū Græcos.ix.cal. AEstiuale verò secūdum AEgyptios.xij.
cal.Iunij.secundū Græcos.ix.calend.Item in festo Crucis,vel se-
cūdum alios.xij.cal.Octobris est AEquinoctium Autumnale, &

vbi dicitur in calē.Idus Martij.vel secundū alios.xij.cal.Aprili
AEquinoctium Vernale. Olim enim annus in duas partes tan
diuidebatur,scilicet AEstiuale,& Hyemale Solstitium, & in co
hemisphæria.Magnus autem annus † cōpletur reuersis Plane-
tis omnibus ad loca suę creationis , quod fit annis non pauco-
ribus cccccxxx. Mundanus verò annus, erit omnibus stellis ad
prima loca reuersis,quod fit demū post quindecim millia anno-
rum. Magister sententiar.dicit in historia Gene.vbi agit de eta-
tate Noe ꝙ magnus annus impletur per circulationem sexcento-
rum annorum. AEra, qua vtuntur † Hispani; singulorum anno-
rum est constituta à Cæsare Augusto, quando ad primum cen-
sum orbem descripsit. Dicta est autem æra,ab ære,ex eo,quòd
omnis orbis æs reddere professus est Reipublicæ Romanorum,
Prius autem fuerunt indictiones,posteà æræ. Olympias † con-
stituta est apud Græcos,in Elide ciuitate, aliis agentibus ag
& quinquennale certamen,quatuor mediis annis vacantibus &
hoc tēpus Elidij certaminis olympiadē vocauerūt: quadrienn
in vna olympiade supputato. Lustrū † est pentetiris, id est,quin
quennium,quod quinto anno dicitur condi, propter olympia
des à Romanis institutas:nōdum enim erant consules,neq; qui
quennale quidem tempus ideò sic vocatum est: quia censu pe
quinquennium in republica peracto, vrbs Romana lustrabatur
Apud † Romanos est annus indictionalis, qui ter quinos con-
tinet annos,vt infrà dicetur,& præmissum est. Apud † Hebræos
est annus iubileus,id est,remissionis,qui septenis cōpletis anno-
rum hebdomadibus celebratur: de quo dictum est in vj. par
sub tit.quinquagesimæ. Apud † Christianos est annus benigni-
tatis & gratiæ:in quo Christus venit,& nos sola benignitate re
demit. Apud sanctos comprehēsores, est annus æternitatis & glo
riæ: in quo exultabunt sancti in gloria sine fine. Rursus secula g
nerationibus constant,sic dicta: quia sequuntur. abeuntibus e
nim aliis alij succedunt. Hoc tempus quidam quinquagesimum
annum dicunt, quem Hebræi iubileum vocant , vt iam dictum
est. Et ob hanc causam Hebræus propter vxorem & libero a
mans dominum suum,aure pertusa seruitio subiugatus, seruire
iubetur in seculum,id est,vsq; ad annum quinquagesimum. AE
tas † autem plerunque dicitur pro vno anno,& pro septem &
pro centum,& pro quouis tempore. Vnde & ætas est, quò de
multis seculis instruitur:& ideò dicta est ætas quasi æuitas: uia
similitudo æui. Nam æuum est ætas perpetua, cuius neq; initium
neq; finis noscitur. Deriuatum est autem æuum, ab aion, quod
apud Græcos aliquādo pro seculo,& aliquādo ponitur pro æter
no. Propriè verò ætas duobus modis dicitur, videlicet hominis,

cut infantia, iuuentus, senectus: aut mundi. Cuius prima ætas
t ab Adam, vsque ad Noe. Secūda à Noe, vsque ad Abraham.
ertia ab Abraham vsque ad Dauid: & Quarta à Dauid vsq; ad
ansmigrationem *I*udæ in Babyloniam. Quinta de Iuda vsque
l aduentum saluatoris in carne. Sexta quæ nunc agitur, vsque
lo mūdus iste finiatur. Quot autem sunt anni ab origine mū
, dictum est in sexta parte sub tit. de septuagesima.

ADNOTATIO.

Appellatur.) Dicta certè Bruma, quasi βραχύμερον, id est, eruis dies.

SVMMA.

Mensis quid, & vnde dicatur. 2 *Menses habet duodecim annus.*
Mensiū enumeratio, & etymologia primū de Ianuario, vnde dicatur, inde de sequentibus, per discursum.nu. 4.5.6.7.8.9.10.11.12.
Mensis quilibet, quot diebus constet.
Mensis quilibet habet tres dies celebreis, Calendas, Nonas, & Idus.
Calendæ vnde dictæ. & cur institutæ. 16 *Nonæ, & cur institutæ.*
Idus, & cur sic dicatur.nu. 18.
Aegyptiaci dies. 21 *Dies felices & infelices.*

Incipit secūda pars, & primò de mēse. CAP. IIII.

Dicto de anno, sequitur videre de mense. Est † autem mēsis spaciū temporis quo à Phœbo *P*hebe recedēs, eidē cōpleto suo circulo sociatur. *E*t dicitur mēsis à mēsurādo, eò ꝙ an⁹ ꝑ mēses mēsurat̄, vel à μῆνις, qđ est defect⁹, eò ꝙ *L*una sin lis mēsib. visu deficit ab humano. *V*el secūdū Isidorū à μήνη, æcè, qđ est *L*una latinè. *Apud græcos enim mēses legitimi ex Solis circulo, sed ex Lunæ cursu cōnumerantur, quod est nona ad nonā. Diuiditur † autē annus ꝑ duodecim mēses: qa l peragrādo zodiacū duodecim circuit regiones signorū. Et his duodecim mēsibus cōmoratur. Romulus tamē voluit t m decē esse menses in anno, incipiēs à Martio, quē Marti Deo lli, quē patrem suum esse putabat, dedicauit. Vnde Ouidi⁹ in imo fastorū: Tempora digereret cùm cōditor vrbis in annū, stituit mēses quinq; bis esse suos. Sed Numa Pompilius vidēs annus non benè decem mensibus cōplebatur: superaddidit uos principio, scilicet † Ianuariū & Februariū. Ianuarius dici ur à ianua. lxxxj. di. ieiuniū, quia sicut per ianuā intram⁹ domū, a per ianuarium intramus annum, est enim limes anni: vel dicitur à iano Deo, qui ab antiquis dicebatur principium & finis mnium rerum. Etenim fuit à gentilibus mensis iste consecratus, vnde & idem ianus bifrons pingitur, vt anni introitus t exitus demonstretur, de quo dictum est in vj. parte, sub tit. de

circun

circuncisione. Februaribus, dicitur à febribus † quæ tunc dei
cili contingunt? vel à februis, id est, purgationibus. Sunt autem
februæ, oblationes factæ pro mortuis. Romani autem illo mn
se memoriam animarum habebant: & eas purgabant celebran
do exequias mortuorum, vnde secundum Isid. dicitur à febru,
id est, Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Martius dicitur à
Marte † patre Romuli: Vel quia eo tempore cuncta animalia
aguntur ad marem & ad concubendi voluptatem, appellatur
etiam quandoq; mensis nouorũ: quia est anni initium. & quan
doque nouum Ver: quia in eo viridantibus fructibus nobis rã
factorum probatur occasus. Aprilis dicitur † quasi aperilis: quia
tunc terra aperitur ad germinandum, etiam flores aperiuntur,
& arbores incipiunt pullulare: vel Aprilis pro Venere dicitur,
quasi Aphrilis, αφροδίτη, græcè, dicitur latinè Venus. Maius à
maioribus † natu dicitur, qui erant principes reipublicæ, vel à
Maia matre Mercurij. Iunius à iunioribus dicitur: erant † enim
olim maiores, scilicet seniores, qui appellabantur patres, & hi
in ciuitate semper remanebant vrbis regimini cõsulentes: rãt
& minores, qui ibant ad pugnãdum pro republica, & ideò Ma-
ius à maioribus, Iunius à iunioribus nomen acceperunt: & in
illorum honorem instituti sunt: vel dicitur à Iunone. Iulius di
citur à Iulio Cæsare, quia tunc natus fuit, vel quia tunc de ho-
stibus triumphauit. vicit enim Cleopatrã reginam Aegypti cũ
Antonio viro suo bello naualli: Iulius tamen prius quintilis di-
cebatur, eò ꝙ est quintus à Martio: qui secundum Romulum
principium erat anni. Augustus † est dictus ab Octauiano Au
gusto, qui tunc natus fuit: vel quia tunc hostes superauit. prius
tamen dicebatur Sextilis, eò ꝙ sextus est à Martiò. September
† nomen habet à numero & imbre: quia septimus est à Martio,
& imbres habet: sic & October, Nouẽber, atq; Decẽber ex nu-
mero † & imbribus vocabula acceperũt: quẽ numerũ decu-
tem December finit, pro eò quòd denarius numerus præceden
tes numero clausit. Quot autem dies quilibet mensis habeat,
his versibus continetur.

Iunius, Aprilis, September, Nouembérque tricenos.
Plus vnum reliqui, sed habet Februs octo vicenos.
Cui si Bissextus fuerit, superadditur vnus.

Hoc est dicere, ꝙ Iunius, Aprilis, Septẽber, & Nouember, ha-
bent. xxx. dies. reliqui autẽ menses habent. xxxj sed Februarius
tantum habet. xxviij. & quãdo bisextus. xxix. Sciendũ autẽ est,
ꝙ † cuilibet mensi primo dati fuerunt triginta dies, qui multipli
cati duodecies constituunt tricenos lx. dies. de quinque vero re
siduis, datus est vnus Ianuario: eò, ꝙ est principium anni, & tiã

rat

ratione ipsius numeri: quia impar numerus mundus est: & numero Deus impari gaudet. xxxij. q. j. nuptiæ, secũdus datus est Martio propter eãdẽ imparitatẽ, tertius Maio, quartus Iulio, quintus Octobri. Cæsar autẽ Augustus volens suum mensem esse æqualẽ mẽsi Iulij, abstulit Februario vnã diem: quia erat mensis tristitiæ atque luctus: & attribuit eã Augusto, & ita remanserunt Februario tantum xxix. & Augu. xxxj. Demũ Astrologi Romani abstulerunt aliã diem Februario: & addiderunt Decẽbri: ad hoc, vt finis principio respõderet: & sic Februario remanserunt tantũ xxviij. & Decembri. xxxj. Veruntamen ad quãdam compensationem vna dies, videlicet bissextilis est de quarto in quartum annũ Februario restituta. Qua verò die, vel qua feria quilibet mensis intrat, iam sub tit. de septimana dicetur. Sanè in quolibet † mense sunt tres dies celebres: qui soli propriis nominibus nominantur: & ab eis cæteri denominantur, scilicet Cal. Nonæ, Idus, quos Romani propter dies festos vel propter officia magistratuũ instituerunt. His enim diebus in vrbibus conueniebant. de conse. dist. j. si quis. Calendæ sunt † primi dies mensis, dicũtur quasi colendæ, quia tunc semper erat festum Iunonis. Vnde Ouid.

Vendicat Ausonias, Saturnia Iuno Calendas.

Vel quia tũc à Romano populo principia mẽsiũ celebrabãtur, sicut fit ab Hebræis. 25. q. vlt. nõ licet, & ca. seq. vnde Ouidius,

Salue festa dies, meliorque reuertere semper;
A populo rerum, digna potente coli.

Vel dicũtur à Καλῶ quod est voco, Primo nãq; die mensis præco de more populũ ad nũdinas vocabat: clamãs toties, Καλῶ quot dies erãt vsq; ad Nonas: & ideò pluraliter Calendæ à pluribus vocationibus vocabãtur: vel à Κάλον, quod est bonũ omen per totum mensem habendũ. xxvj. q. vlt. non obseruetis: tunc enim sibi mutuo encænia transmittebant. † Nonæ verò sunt quatuor, vel sex dies in quolibet mẽse, qui sequũtur post Calendas, & dicũtur à nundinis, quasi nundinæ: quia tunc Romani nundinas colebant. Ideò autẽ in aliquo mẽse erãt Nonæ quæ inchoatio nundinarum in die v. & in aliquo in die vij: ne prædones certum tempus ad insidiãdum mercatoribus haberent: vel dicuntur Nonæ, à Nonis: quia ille dies nonus erat ante Idus, vel à non, quia tunc nullum fiebat festum, vnde Ouid.

Nonarum tutela Deus erat.

Idus verò sunt octo dies qui sequũtur post Nonas. Est † autẽ Idus semper in xiij. vel xv. die secũdum quod Nonæ præcedunt. Si enim mensis habet quatuor Nonas, Idus est in xv. die. Si autẽ sex nonas Idus est in 13. Quod autẽ cõciliũ Antiochen. 17. di.

propter dicit, quòd Idus eſt in die x. hæc alia cõſideratione di-
cit, & dicuntur Idus, quaſi diuiſio, quia tunc fiebat diuiſio nũ-
dinarum: vel quia in Idibus fit diuiſio menſis. Dicitur autem
Idus ab Iduo, as, id eſt, ſeparo, ras. vnde vidua, dicitur quaſi
idua, id eſt, diuiſa. Plerique Latinorũ putant Idus dici ab edẽ-
do, eò quòd hi dies apud veteres epularum eſſent. Dies autẽ qui
ſequuntur ſtatim poſt Calend. ita denominantur. Si enim eſt
menſis qui habet quatuor Nonas debemus dicere, in Calẽda-
rio ſtatim poſt Calendas. 4. Nonas, In tertio. 3. Nonas, in quar-
to pridie Nonas, in quinto verò Nonas dicimus, vt patet in
Ianuario & ſimilibus. Si verò eſt menſis, qui habet ſex Nonas,
debemus dicere ſtatim poſt Calendas. vj. Nonas, in tertio die
quinto Nonas, in quarto 4. Nonas, in quinto. 3. Nonas, in ſex-
to pridie Nonas, in ſeptimo Nonas, vt patet in Martio & ſimi-
libus. † Dies autem qui ſequuntur poſt Nonas ita denominã- 8
tur, in quolibet menſe. 8. Idus. 7. Idus. v. Idus. 4. Idus. 3. Idus, pri-
die Idus, & Idus, ſicut hæc apparẽt in Calend. manifeſtè. Dies
verò qui ſequuntur poſt Idus denominantur, à Calen. menſis
ſequentis hoc modo. Ianuarius habẽt. 31. dies, de iſtis accipe
vnum pro Calend. & 8. pro Idibus. & 4. pro Nonis, & ſic rema-
nent tantum. xviij. adde ergo iſtis. 18. diebus Calen. ſiue diem
Calendarum ſequentis menſis, & ſic erunt. xix. Vnde in mẽſe
Ianuario debemus dicere ſtatim poſt Idus. xix. Calen. Februa-
rij, in ſequenti die. xviij. Calẽ. & ſic per ordinẽ vſque ad finem
mẽſis ſemper minuẽdo. Nota tamẽ quòd dicitur pridie Idus, & pri-
die Nonas, & pridie Calen. & non ſecundo, quia ſecundus di-
citur à ſequor, ſed illis dies non ſequitur, ſed præcedit. Et ex-
ponitur hæc præpoſitio præ, id eſt, ante vel prius, vnde pridie
quaſi priori die, ſiue præ, id eſt, ante diem, & cũ dicitur. 4. No-
nas, intelligitur. 4. dies ante Nonas, & ſic de alijs.

Quot † autẽ dies denominẽtur à Nonis, quot ab Idibus, & 9
quot à Calendis omnium menſium, his verſibus continetur.

Sex nonas Maius, October, Iulius, & Mars;
Quatuor at reliqui: tenet Idus quilibet octo.
Ianus & Auguſtus denas nonaſque December.
Iulius, October, Mars, Maius hepta decemque:
Iulius, Aprilis, September, & ipſe Nouember,
Ter ſenis retinent. Februſque bis octo Calendas.

Hoc eſt dicere quòd Maius, October, Iulius, & Martius hab-
dies ſex pro Nonis, ſed reliqui mẽſes habent tantũ quatuor,
quilibet menſis hẽt octo dies pro Idibus. Itẽ, quòd Ianuarius, Au-
guſtus, & Decẽber habent xix. dies pro Calẽ. Iulius verò, Mar-
tius, October & Maius habẽt. 17. Iunius autẽ, Aprilis, Septẽb-

& Nouember habent.xviij.Februarius habet. xvj. & si fuerit
bissextus super additur ei vnus.Illud autē†notādū,ꝙin quolibet mēse sunt dies Ægyptiaci,i.ab Ægyptiis deprehensi: in Aegypto.n.erant quidam astrologi, qui quasdam constellationes nociuas humanis actibus in his diebus inuenerunt,ideóque illas notas esse hominibus voluerunt,tamē illarum cōstellationū puncta scire propter errorem nostri computi nō valemus,vel fortè inuenerunt illos dies benè constellatos, & ideò eos in Calendario notauerunt,vt in illis dieb.potius,quàm in aliis actibus insistatur,quorum errorem ne ecclesia sequi videatur,à talibus cauetur.Vel dicuntur Aegyptiaci secundum quosdā:quia Dominus in illis diebus percussit Aegyptios nouem plagis.Quotus autem sit dies Aegyptiacus à principio, vel à fine mensis,his versibus continetur:

Augurior decies,audito lumine clangor.
Liquit olens abies,coluit colus,excute gallum.

In his versibus sunt.xij.dictiones.xij.mensibus seruientes: prima,primo,secunda,secundo:& sic per ordinem sumpto initio à Ianuario: ita ꝙ quota die erit prima litera primæ syllabæ alicuius istarum dictionum in aphabeto,totus erit dies Aegyptiacus in illo mense cui seruit illa dictio cōputando à mensis principio versus finem.Item, quota erit prima litera secundæ syllabæ in alphabeto totus erit dies Aegyptiacus in illo mense,cui seruit illa dictio,computando à fine versus principiū, verbi gratia:Augurior,est prima dictio,&seruit primo mensi, scilicet Ianuario,au,est prima syllaba,& a,est prima litera ipsius syllabæ,& est prima in alphabeto:ergo dies prima Ianuarij est Aegyptiaca.Item gu,est secunda syllaba, & g. est prima litera ipsius syllabæ,& g,est septima in alphabeto,ergo septimus dies Ianuarij numerando à fine versus principium est Aegyptiac⁹, & sic in aliis.hoc obseruato,quòd h.in hoc loco pro litera nō ponatur. Quilibet autem præmissorum dierum propter vnicam horā sui denominatur Aegyptiacus.de hoc dictū est in fine operis.De diebus† verò felicibus vel infelicibus, quos quidā Astrologi nouerunt in præsenti opusculo non agitur,quia ecclesia prohibet fidē talib⁹ adhiberi. xxxvj. q. vlt, non obseruetis.& cap. qui æstimaret.& c.seq. In quibusdam quoq; mēsib.sunt quidā dies,qui caniculares dicūtur,à cane, vel canicula stella , sita in fronte Leonis,& ante genua Tauri, quæ æstiuis mensibus in medio centro cœli,& dū Sol ad eam ascenderit,cōiuncta cū Sole, vel ei proxima duplicatur calor ipsius,ex quo dissoluuntur corpora,& vaporantur,vnde vocatur canis,quia corpora morbis afficit,& sunt septuaginta duo dies

in quibus propter temporis crudelitatem,& calorem Solis i-
tem paratum,malum est minui sanguinem,& potionari.Qu
do autem illi dies incipiant,& finiantur,his versibus cōtinet

Incipiunt Iulij pridie Idus Caniculares:
Et pridie Nonas Septembris fine resultant.

Secundum aliquos verò,incipiunt,xiiij.Calendas Augusti.

ADNOTATIO.

*Latinè Doctorum est opinio,vt mēsis Latinè Græcè μὴν, d
ducatur à Metior, metiris.quasi res numero dierum mens
Quod cōfirmat Tullius.li.2.de natura Deorū, his verbis:Q
quia mensa spacia conficiunt,Menses nominantur. N. D

SVMMA

1 *Septimana quid,& vnde dicat.* 2 *Dies singuli à quo denominentur*
3 *Dies cur ita non ordinentur in septimana, sicut planetæ in cælo.*
4 *Mensis quilibet,qua die septimanæ intret.*
5 *Solis regulares,& vnde dicantur.*
6 *Cōcurrēs,qui. Et qualiter demōstretur.n.7.& 8.9. Indictio qu*

De Septimana CAP. V.

SEquitur de Septimana.†Nempè continet Septimana sep 1
tem dies naturales,quorum receptione, & menses,& an-
ni secula peragunt,& hæc apud Græcos hebdomada , se
apud Hebræos Sabbatum appellatur, & dicitur septimana
septē,& manè,quasi septē & manè:pars pro toto, scilicet ma-
nè pro tota die,vel à septē,&manet,quia manet per septē die
vel dicitur Septimana,quasi septē luces, nam manè lux est
cūdū Isidorū, idē etiā spaciū vocatur hebdomada ob ἑπτὰ
Græcè q est septē,& πρόπος,quod est dies,vel mod⁹ q est mē
sura,& secūdū hoc hebdomada est cōmunis nomē,quā sep-
mana,vñ Daniel:Post septuaginta hebdomadas,&c.& sum
tur ibi hebdomadæ annorū.i.septuagies septē anni.Septim
næ autem nequeunt habere certa nomina,quia neq; habe
certa initia.Singulis nanq; annis variantur, propter vnū, v
propter duos dies,qui quādoq; sunt super integras septim
nas Omnes.† autē dies septimanarū inscribuntur septem p 2
mis literis alphabeti.itē dies secūdū Gentiles denominātu
planetis.Primus à Sole,qui Princeps est oīum syderū.& sic
idē dies caput est cęterū dierū.Secūdus à Luna quæ & sple
dore & magnitudine Soli proxima est,& ex eo mutuat lun
Tertius à stella Martis, quæ vesper vocatur. Quartus, à ste
Mercurij,quā quidā candidum circulū dicunt.Quintus,à st
la Iouis,quā Phaethontem aiūt.Sextus,&stella Veneris,qu
Luciferū asserūt: quia inter cūcta sydera plus lucis affert.S
timus, à stella Saturni, quæ sexto cœlo locata triginta anis

fert

fertur explere cursum suum, de hoc dictum est in procemio octauæ partis. Sed quæritur, quare † dies non ita ordinantur in septimana sicut planetæ in cœlo, quoniam in cœlo ordinātur secundum hunc versum:

Sol, Ve. Mer. & Luna Saturnus: Iupiter, & Mars: vel sic
Saturnus, Ioue, Mars, Sol, cum Vene. Mer. Luna.

Solutio. Dicimus, quòd dies in septimana non ordinantur secundū ordinē Planetarum, sed secundum regimen eorū in singulis diebus. vnde quia viderunt Philosophi, quod Sol regnabat, prima hora diei Dominicæ, ideò illā diē denominauerūt à Sole. Item quia viderunt, ꝙ Luna regnabat prima hora secūdæ feriæ: ideò idē illum denominauerunt à Luna: & sic de cæteris: sicut patet ex distinctione horarum diei facta inter planetas per ordinē successiuè. Rursus à dictis planetis Philosophi nomina sumpserunt, eò ꝙ à singulis aliquid in homine esse voluerunt: vt à Saturno, candiditatem: à Ioue, tēperantiam: à Marte, feruorē: à Sole, spiritum: à Venere, voluptatē: à Mercurio, eloquentiam: à Luna, cor. Et quia ordo planetarum vltra numerū septenariū nō procedit, sed ad primū reuertitur: ideò tantùm septem dies in septimana sunt à sapientibus cōstituti. Nūc † videndum est, qua die septimanæ quilibet mēsis intret, de hoc duplex ratio habetur. Prima per hos versus:

Alta domat Dominus, gratis beat æqua gerentes.
Contemnit fictos, augebit dona fideli.

Istis versibus sunt duodecim dictiones duodecim mēsib⁹ seruientes. prima à primo, secūda à secūdo, & sic per ordinē sumpto initio à Ianuario: ita quòd quæcunque fuerit initialis litera alicuius istarum dictionum, eadem erit litera Calendarum mensis, cui seruit illa dictio, verbi gratia: alta est prima dictio, & seruit primo mensis, id est, Ianuario, & a est prima litera illius dictionis alta: ergo a, est prima litera Ianuarij. itē domat, est secunda dictio, quæ seruit secundo mensis, scilicet Februario, & d, est prima litera istius dictionis: ergo d, est prima litera Februarij: & sic de aliis. Item dicit sequens versus per syllabas, quod præcedentes per dictiones.

Adam degebat, ergo Κινὸς ἀδφινὸς.

Habita aūt litera Calendarū facilè possumus scire, qua feria quilibet mēsis intret. Per literā enim dominicalem illius anni procede cōputādo dies per literas subsequentes vsq; ad literā quę est in Calen. mēsis, cuius diei introitū scire optas: & in qua feria occurret, in tali feria intrabit ille mensis. Secūda ratio, per quā scire potes, qua feria quilibet mēsis intret, est per regulares & cōcurrētes. Nota ergo, quòd in anno solari sunt.

ſunt quinquagintaduæ ſeptimanæ & vnus dies, vel duo, ſi ſit biſſextilis propter quã diem variantur ſingulis annis principia menſium. Si enim hoc anno incipiat Ianuarius à die Dñico: in toto illo anno, a, quæ eſt prima litera Ianuarij erit Dominicalis. Cũ ergo ventum fuerit ad finem anni, illud à finale Calendarij, quod inſcribitur illi diei, quę eſt vltra integras ſeptimanas repræſentabit diẽ Dominicam: ergo ſequens a, quod iterum eſt initiale Ianuarij, repræſentabit ſecundam feriam: & ſic in toto illo anno erit illa variatio. eodem modo ſingulis annis variantur initia menſiũ per diuerſas ferias. Et ſi ſit biſſextus duplex erit variatio: prima in Calẽ. Ianuarij: ſecunda in feſto ſancti Matthiæ. Vt ergo computiſtæ ſcire poſſent, qua feria quilibet anno, quilibet menſis inciperet, inuenerunt duos numeros, vnum inuariabilẽ, qui vocatur regularis, ſolaris, ferialis: alium variabilem, qui vocatur concurrens, de quibus breuiter eſt dicendũ. † Videndũ eſt autẽ primò, quid ſit regularis ſolaris, vnde dicatur, & vñ habeat ortũ, & quot regulares quilibet menſis habeat. Regularis Solis, eſt numerus inuariabilis datus menſi: qui adiũctus cõcurrẽti declarat, qua feria ſeptimanæ quilibet mẽſis intret, cuius fuerit regularis. Dr̃ autem regularis à regula: q̃a inuariabilis eſt, ſicut regula. i. j. d. can. Solaris dicitur, ad differentiam lunaris: de quo ĩ. dicetur. Habent enim ortũ regulares à Martio: nã in menſe Martij ſunt v. regulares ſeu v. pro regulari. Martius enim nõ habuit initiũ in primo anno mũdi, ſeu ſeculi: imò dicit̃ mũdus fact9 fuiſſe in illo mẽſe, in die, in quo dicit̃ xv. Cal. Aprilis, vel vt alij dicunt viij. Cal. Si enim cõputes ordine retrogrado, dies ſeptimanæ vſq; ad Cal. Martij, inuenies ꝙ v. feria mundus incœpit: ſi initium ante Martiũ fuit: & hæc eſt cauſa, quare Martius quinariũ numerũ habuit pro regulari. Regulares verò aliorũ menſiũ ſic formãtur. Iungas regulares mẽſes cũ diebus eiuſdẽ: & ab illa ſumma ſubtrahe. vij. quoties poteris & regularẽ ſequẽtis menſis, quod remãſit iudicabit: verbi gratia, Martius hẽt quinque regulares, & dies ei9 ſunt. xxxj redige in ſummã, & ſunt. xxxvj. ſubtrahe. vij. quoties poteris, & remanet vna dies, qui dat̃ menſi ſequenti pro regulari. Itẽ Aprilis hẽt xxx. dies & vnũ regularẽ, qui cõſtituunt. xxxj. ſubtrahe. vij. quoties poteris & remanebũt tres, q̃ dãtur Maio pro regularibus: & ita de aliis vſque ad Martiũ. Poſſum9 etiã ſcire mẽſiũ regulares per hos verſus,

Eſt aſtris clara fulgentibus ara Deorum.

Grata bonis extat gratiſſima cuique fideli.

In iſtis verſibus ſunt. xij. diſtinctiones. xij. mẽſibus ſeruiẽtes: prima primo, ſecũda ſecũdo: & ſic per ordinẽ ſumpto initio à

Marti

Martio:ita ꝙ quota fuerit litera prima alicuius istarum dictio
num in alphabeto, tot regulares habet ille mēsis, cui seruit illa
dictio. verbi gratia, Est, est prima dictio, & seruit primo mēsi.s.
Martio: & e, est prima litera istius dictionis est, & est quinta in
alphabeto: ergo Martius habet v. regulares: item astris est secū
da dictio, & seruit secundo mensi.s. Aprili: & a, est prima litera
istius dictionis, quæ est etiam prima in alphabeto: ergo Aprilis
habet vnum regularē, & sic de alijs. Nunc dicamus de cōcur-
6 rentib. Dicuntur aūt † cōcurrētes, quia sibi inuicē cōcurrunt,
sicut videtur in formatione, vel ideò quia cōcurrūt cū regula
ribus ad demonstrādum initialē ferā mēsium singulis annis.
Est autem cōcurrens, superexcrescētia vnius diei, vel plurium
super quinquaginta duas septimanas anni solaris: ideò dix. vel
pluriū, quia in anno bissextili superexcrescūt duos dies: ī alijs
verò vnus tantū: & ab illa superexcrescētia habēt originē con
currētes. Alij verò cōcurrētes, qui sequūtur post primū, formā
tur vno addito singulis terminis siue annis; sic tñ, ꝙ septenariū
numerū nō excedūt, quia nō sunt nisi septē feriæ: & quando-
cunque est septimus cōcurrens, illo anno mēses habēt eadem
principia, quæ in primo anno mundi seu seculi habuerūt: quę
7 libet enim feria distat per septenariū à semetipsa. † Concurrē-
tes etiam in hac linea demonstrantur. j. ij. iij. vj. vij. j. ij. iiij. v. vj.
vij. ij. iij. iiij. v. vij. j. ij. iij. v. vj. vij. ij. iij iiij. v. vj. Nam primus an-
nus cycli solaris, habet vnum cōcurrētē: secūd⁹, duos: tertius,
tres: quartus, quatuor: quintus, sex, propter bissextū: sextus, se
ptem: septimus, vnū: quia vltra septenariū non proceditur: sed
reuertitur ad vnū: & ita debem⁹ ꝓcedere vsq; ad xxviij. annos:
tunc reuertimur ad primū annū cycli, & procedim⁹ sicut pri⁹.
Vnde transcursus. xxviij. annorū, vocatur cyclus solaris, vel cō
currentium: & dicitur cyclus quasi circulus per similitudinē.
Si aūt volumus scire, quotus sit annus cycli solaris, debem⁹ di-
uidere annos Domini per xxviij. quoties possumus: & addere
illis. ix. antè quàm diuidamus: quia quando Christus nat⁹ fuit,
tantum iam processerat ille cyclus: & quotus annus remanse-
rit suprà diuisionem annorum totus erit cyclus & si nullus
remanserit, tunc sumus in vltimo anno cycli solaris: vnde
versus:

Annis adde nouem Domini partire per octo.
Viginti cyclus sic tibi notus erit

8 Possumus etiā scire cōcurrētes † cuiuslibet anni, per literā do-
minicalē illius anni, sicut declarāt versiculi subseq̄uētes: A sex.
b, quinq; c, quatuor, duo: tres d. Primus concurrēs. sit litera se-
ptimus est, g, & sic de similib. Hoc est dicere, ꝙ quando a, est

litera dominicalis,in illo anno sunt sex,pro cōcurrente:quā
do b.quinq;:quādo c.quatuor:quando e.duo : quādo.d.tres
quādo.f.vn⁹:quādo.g.septē.Inuēto aūt cōcurrēte,debem⁹ iū
gere cū regularib.mensis,cuius feriā Calendarū. i. introitum
scire volumus,& quota fuerit illa summa,si nō trāscendet se
ptē tota siue tali feria septimanæ ille mensis intrabit. Si ver
transcendat septem,quorum fuerit residuum tota feria septi
manæ ille mensis intrabit.Sicut autem concurrentes:ita & d
minicales literæ variātur. Nam in primo anno cycli solaris est
f. litera dominicalis:in secundo.e.in tertio.d. in quarto c.i
quinto.a.tunc enim propter bissextum pertransitur.b.quòd i
his versib.declaratur.

Fertea,dux,cor amet gens,fautor,eum coluit bis,
Ars genus est de corde bono,gignit serus ensis.
Dicta beant aqua gens,frons dat cunctis bonus author.

In his versib.suntviginti octo dictiones, vigintiocto annis c
cli solaris seruiētes,prima,primo:secūda,secūdo:& sic per or
dinē sumpto initio à primo anno cycli,ita q̄ quæcunq; fueri
initialis litera alicui istarū dictionū,eadē erit litera dominic
lis in illo anno,cui seruit illa dictio.Verbi gratia:fert,est prim
dictio,& seruit primo anno cycli solaris: & f, est prima litera
ergo f,est litera dominicalis in primo anno cycli solaris:& si
de aliis.Et no.q̄ ille annus est bissextilis,cui deseruit aliqua d
ctio desinēs in t,& ita primus annus cycli semper est bissext
lis,cū ei deseruiat dictio desinens in t,s.fert,& propter hoc pr
ma litera dictionis desinens in t,nō erit litera dominicalis ill
anno cui seruit illa dictio,nisi à loco bissextili vltrà:quia liter
dominicalis cū bissexto simul mutatur.A Calendis verò Ianu
rij præcedētis ipsum bissextū, vsq; ad locū bissexti erit liter
dominicalis illa , quæ immediatè sequitur in Calēdario pos
illā quæ deberet esse litera dn̄icalis:vnde in primo anno cycli
f,est litera dn̄icalis à loco bissextili vsq; ad Calēd. Ianuarij se
quētis.A Calēdis verò Ianuarij p̄cedētis vsq; ad locū bissexti
g, est litera dn̄icalis,& ita de aliis.Annus aūt cui seruit illa di
ctio sciri pōt per rationē superius dictā de cyclo solari: nā ra
tio literæ dominicalis tūc currētis rōne simili incipit & finitur
Nunc†aliqua de indictione dicamus.Est autem indictio,spa
tium temporis quo Romanus Princeps tributum gentib.ind
cebat.Si autem volumus scire quota sit indictio,debemus ad
dere tres annos annis Domini,& postmodū diuidere anno
Domini per quindecim,quoties possum⁹,& quotus annus re
māserit,facta diuisione tota erit indictio:& si null⁹ supauerit
in vltimo anno indictionis sumus:& tunc ad primā īdictionē

reuer-

reuertimur:quia indictio nõ trãſcẽdit quindecim, vnde verſ⁹:

Si tribus adiunctis Domini diuiſeris annos,
Per te quinque datur indictio certificata.

De indictione plenius diximus in ſpeculo iudiciali,in tr ctatu de inſtrumẽtorum editione. §. j. verſi.poſt annos: & infrà,vbi de cyclis agetur.De æra ſuprà dictum eſt.

SVMMA.

1 *Dies eſt duplex.* 2 *Diei parteis.*
3 *Dierum alia differentia.* 4 *Momentum quid.*

De die. CAP. VI.

Licet † iam ſuperius in pleriſque locis de die tactum eſt,& nihilominus hic ſpecialiter dicendum eſt.Sciendum eſt igitur quòd duplex eſt dies. ſ. naturalis & artificialis ſiue vſualis?naturalis,eſt ſpatium,quo Sol ducitur circa totam terram ab oriente vſque in occidentem.ſ.ſpatium diei, & noctis: quod ſemper continet xxiiij.horas.Dicitur dies iſta à diis,quorum nomina Romani quibuſdam ſyderib⁹ ſacrauerunt: vnde quælibet dies ab aliquo Deo antiquitus vocata eſt: vt à Ioue, & aliis,prout ſub ſeptimana dictum eſt : vel à δύα,quod eſt, duo:quia continet duo tempora, noctem ſ. & diem vſualem. Quando autem incipiat, dictum eſt in prooœ.ſeptimæ partis. Artificialis eſt ſpatium quo Sol moratur ſuper noſtrum hemiſphærium,ab ortũ Solis vſque ad occaſum : & hic,ſecundum Solis aſcenſum & deſcenſum creſcit pariter & decreſcit.Dicitur autem dies etiam claritas.Et dicitur vſualis,ſiue artificialis quia ſolum hoc tempus aptũ eſt viſib.& artificiis exercendis. Reliqua pars diei,dicitur nox à noceo:quia nocet viſui & vſui: & ideò vocata eſt dies à meliori parte ſine commemoratione noct s iuxta illud: factum eſt veſpere & mane dies vnus.Rurſus partes † diei ſunt tres,ſecundũ Iſid.ſ.mane , meridies & ſuprema.Mane eſt lux matura,& plena,nec iam crepuſculũ.Meridies dicitur quaſi medi dies.i.medi⁹ dies:vel quia tũc purior dies eſt.Suprema eſt poſtrema pars diei.Sero dicitur à clauſis feris.Noctis verò partes ſunt ſeptem.ſ:veſperæ,crepuſculũ,cõticinium,intempeſtum,gallicinium,matutinũ,& diluculũ.Veſperum dicitur à veſpere,occidẽtali ſtella,quæ tenebras ſequẽtes præcedit:& dicũtur tenebræ quaſi tenentes vmbram.Crepuſculum,dicitur dubia lux.ſ.inter lucem & tenebras.Conticinium,eſt quãdo iam omnes ſilent.Intempeſtum , eſt mediũ noctis tẽpus,quando nil agi poteſt.& omnes ſilẽt quaſi importunum.Gallicinium,dicitur propter gallos lucis prænuntios. Matutinum,eſt inter abſceſſum tenebrarũ & auroræ aduẽtũ. Diluculũ,dicitur quaſi incipiens parua diei lux &aurora,quę

Solem pręcedat. Est enim aurora diei clarescẽtis exordium
nota, ꝙ dies alij †sunt syderales, in quibus sydera mouẽtu
homines à nauigationib. excluduntur: alij præliales, de q
in lib. Regũ: quib. Reges solẽt ad bella procedere: alij interca
res quos scimus duodecim mensib. superesse: alij canicula
alij solstitiales, alij ęquinoctiales, de quib. iã pręmissum est
fasti, in quib aura fantur, alij nefasti eis cõtrarij, alij festi. i.
ui, vt dies azymorũ, alij profesti, quasi procul à festis: vt fe
les, alij mali sunt, quoniã in eis plus solito homines affligũ
tur: vnde Apost. Redimẽtes tẽpus, quoniã dies mali sun
ecõtrariò sunt boni: alij Aegyptiaci, de quib. pręmissum e
dies salutis, in quo dñs venit ad saluandum, est etiam dies
dicij in quo dominus veniet ad iudicandũ, qui erit bonis
lætitiæ: malis aũt calamitatis & miseriæ. Momentum vero
†minimum atque angustum tempus à motu syderum dict
est enim extremitas horæ in breuib. interuallis, cum alio
sibi cedit atque succedit, secundum Isidorum ὥρα, Græc
nomen est, & tamen Latinum sonat, est enim finis tempo
quot autem horas continet dies naturalis dictum est in p
cipio huius partis.

Rubricæ secũdæ partis tractãtis de anno lunari

SEquitur secunda pars de anno lunari. In qua agitur pri
quid sit annus lunaris: & quot dies cõtineat. Secũdò, d
gularib. lunarib. Tertiò de epacta. Quartò, de embolis
Quintò de aureo numero. Sextò de termino paschali & al
mobilium festiuitatum. Septimò de cyclis.

SVMMA.

1 *Annus lunaris quid.*

Quid sit annus lunaris, & quot dies contin

CAP. VII.

ANnus lunaris dicitur trib. modis. Primo modo, an
†lunaris est spatiũ, quo luna circuit totum zodiac
facit in xxvij. dieb. & xij. horis. Secũdo modo, dicitu
nus lunaris, spatiũ, quo luna circuit Solẽ ab vna ascẽsione
ad aliã, & hoc facit in xxix. dieb. & xij. horis. Nam cũ luna
ratur à Sole ad peragẽdũ zodiacũ, & posteà reuertitur ad
pũctũ, in quo dimiserat Solem, nõ inuenit illũ ibi: quia S
tum processit suo motu: quia luna laborat recurrere ad
siue attingere ipsum duobus diebus, & tribus horis. Terti
citur annus lunaris, spatium. xij. lunationum in anno cõm
& tredecim in embolismali: de quib. infrà dicetur. Cũ erg
natio quælibet cõstet ex xxix. dieb. & xij. horis: quia non
rat ecclesiã de minutis: & ex. xij. horis pcedẽtis lunation

ex.xij.sequẽtis cõstituitur vna dies naturalis, quæ semper lunationi præcedenti attribuitur, ita quod lunatio præcedentis mensis semper habeat.xxx.dies, & sequentis xxix. nisi aliud fit, propter bissextum, vel embolismum, vel saltũ lunæ, vnde versus:

Luna paris mensis, nunquam trigesima fiet.
Impar trigeno nunquam nisi fine carebit.
Tempore Bissexti Febri, tricesima Luna est.
Nam Iulij Luna, tunc est vicesima nona.

*P*ar mensis dicitur, quia numerando à Ianuario per ordinem cadit in numerum parem, vt Februarius, Aprilis, Iunius, Augustus, October, December: quorum lunatio semper est. xxix. dierum excepto Februario, cuius lunatio est.xxx. quando est bissextus. *I*mpar verò est quando cadit in numerũ imparem: vt Ianuarius, Martius, Maius, Iulius, September, & Nouember, quorum lunatio semper est.xxx. dierum, excepto Iulio, qui in vltimo anno cycli lunaris propter saltum lunæ habet tantum.xxix. Ex his autem.xij.lunationibus constituuntur trecenti quinquaginta quatuor dies in anno lunari: & sic annus lunaris in xj.diebus exceditur à solari: ex quo excessu omnis varietas ætatis lunæ consurgit, ita quod vbicunq; fuerit luna prima in primo anno, fit in secundo. xj. propter quã varietatem duorum numerorum genera sunt inuenta: regulares videlicet & epactæ: de quibus breuiter videamus.

SVMMA.

1 *Regularis lunaris quid & nu. 2.*

De regularibus Lunaribus. CAP. VIII.

NVnc videamus † de regularibus. Et quidẽ regularis lunaris, est numerus inuariabilis, datus mensi ad inueniẽdum lunam in Calend. mensium singulorum. Habent autem ortũ regulares ab illis quinque diebus, qui supersunt in anno solari supra.ccclx.dies: vnde quinque regulares dati sunt Septẽbri, à quo annus lunaris sumit initium. Regulares verò aliorũ mensiũ sic formantur: *I*unge regulares mensis cũ diebus eius, & ab illa summa subtrahe lunationẽ eius, & residuum quod remanserit, erit regularis illius mensis: verbi gratia. September habet quinque regulares, & dies eius sunt triginta, qui coniuncti regularibus cõstituunt. xxxv. & lunatio Septẽbris est trigesima: quã subtracta remanẽt quinque, quæ sunt regulares sequentis mensis, scilicet Octobris: & sic de alijs vsque ad Septembrem. Nam Ægyptij suum annum incipiunt à Septembri: ideò nos annum lunarem incipimus à Septembri. De regularibus † traditur iste versus:

Dic e, g, bis i, k, bis: & post manum ordo.

Quinsi

Quaſi dicat:Dic,e,bis, quæ eſt quinta in alphabeto.i. prin
duobus menſibus anni lunaris dantur quinque pro regu-
laribus.Item dic bis,g,quæ eſt ſeptima in alphabeto.i.tertius
quartus mẽſis habẽt ſeptẽ pro regularibus.Itẽ dic bis,i. q
eſt nona in alphabeto.i.quintus & ſeptimus mẽſis habent
uẽ pro regularibus.Itẽ dic bis,k,quę eſtdecima in alphabe
i.ſextus & octauus mẽſis habẽt decẽ pro regularibus.Et n-
ta,q̃ hic trãſitus de quinto ad ſeptimũ,& de ſexto ad octau,
vt patet formando in ipſos regulares:quia Ianuarius,& M-
tius.ix.& Februarius & Aprilis.x.habẽt:ſed poſt manet ord,
id eſt,Maius xj.Iunius.xij.Iulius.xiij. Auguſtus.xiiij.habe.

SVMMA.

1 *Epacta,quid Et qualiter deſignatur & inueniatur.nu.2.& 3*

De Epacta. CAP. IX.

SEquitur de epacta.†Eſtautem epacta numerus variabi
datus anno ad inueniendum Lunam in Calend. cuiu-
bet menſis,& dicitur epacta ab ἐπὶ quod eſt ſupra, & a-
cta:quia eſt ſuperexcreſcentia anni lunaris à ſolari. Ideoq
annus primus cycli lunaris nullam habet epactã: quia nul
annus præceſſit à quo vndecim accepiſſet.Secundus verò
bet vndecim pro epacta, quia epacta oritur ab illis vndec
diebus quibus annus lunaris exceditur à ſolari. Tertius v
annus hẽt.xxij.q̃a ſemper addũt.xj.ſinõ trãſcẽdat.xxx.ſiv
trãſcẽdat.xxx.abiectis. xx..reſiduũ erit epacta illius anni
ideò ĩ quarto anno,q̃a sũma aſcẽdit ad xxxiij. abiectis tri
ta tres,ſunt epacta illius anni. Epactæ verò Græcè dicunt
Latinè adiectiones annuæ lunares,quæ per numerum. xj.
que ad tricenariũ in ſe reuoluuntur,quas Aegyptij ideò ad-
ciunt,vt lunaris emerſio ratione Solis coæquetur.Luna en
iuxta curſum ſuũ.xxix.ſemis dies lucere dignoſcitur,& fi
in annum lunarem dies trecenti.liiij.remanent ad curſum
ni ſolaris dies.xj.quos Aegyptij adiiciunt.Abſque his non
uenies lunam quota ſit in quolibet anno,menſe, & die.E
ctæ omniũ annorum cycli lunaris, per hanc tabulam den
tur:ita quod hoc verbum nulla reſpondet primo anno, &
guli ſequentes numeri reſpondent ſingulis annis cycli vſq
ad xxix.vt nulla.xj.xxij.iij.xiiij. xxv.vj. xvij. ix.xxj.xij. v.
xxviij.xix.xxx. Sed hoc idem etiã oſtenditur per hos ver

Annus † adde monos Domini partire per vnde
Viginti Lunæ cyclis & inde patet.

Hoc vult dicere,q̃ ſi volumus ſcire quotus ſit annus epac-
lis,ſiue cycli:debemus diuidere annos Dñi per decẽ nou
quoties poſſumus,& addere vnũ:quia q̃n Chriſtus natus

ātū processerat ille cyclus,& quota fuerit summa, quæ remā-
erit,totus erit annus cycli epactalis, verbi gratia. Hoc anno
computamus annos Domini mille.cclxxxvj.quorum mille du
centi septuaginta tres,sunt rectè per decē & nouem diuisi:su-
persunt tredecim de prædicto numero:addito ergo vno fiunt
quatuordecim, vnde hoc anno est decimus quartus annus cy
cli lunaris:in anno sequenti erit xv.& sic vsque ad decenno-
uem:postea reditur ad primum,& hoc verum est,secundū il-
los,qui incipiūt computare annos Domini à natiuitate Chri
sti,vel in Calendis Ianuarij:non autem secundum eos, qui il-
los immutant in Calendis Septembris, & faciunt ibi diuisio-
nem:nam tunc addendi sunt duo anni.Potest etiam & † aliter
inueniri epacta,vt si summā, quæ remanet de præmissa diui-
sione annorū Domini,per tres iuncturas pollicis numeres. Si
enim numerus finitur in prima iūctura, debemus demere v-
num de ipso numero:si in secunda,debemus addere nouem,
si in tertia,debemus addere x.& ix.& summa inde proueniēs
est epacta ,& hoc si triginta non transeat.Si verò transiret, ab
iectis triginta residuum est epacta. Vnde versus.

Deme vnum, post adde nouem post dena nouémque.

Inuēta agitur epacta debemus eam iungere cum regulari
ꝰ mēsis cuius lunā volumꝰ inuenire,& quota fuerit summa,
inde proueniēs tota erit luna in Calēdis illius mēsis:dūmodo
triginta non trāseat:si verò triginta trāsiret,abiectis xxx.resi-
duū erit ætas lunæ:& si summa illa fuerit xxx.in Calen. men-
sis,tunc luna erit triginta:si autem epacta nulla fuerit,puta in
primo anno cycli lunaris,tunc ad inueniendū lunā sufficit re-
gularis.Sed quoniā epactarū ratio quandoque fallit propter
embolismū siue saltū lunæ : ideò de ipso breuiter videamus.

SVMMA.

1 Embolismus quid. 2 Embolismalis annus.
3 Annus communis. 4 Epacta,vbi fallat. 5 Lunæ saltus & nu 6.

De Embolismo. CAP. X.

Circa embolismum siue Lunæ saltum notandum est † qꝰ
ἐμβολισμὸς Græcè, interpretatur Latinè superaugmen
tum,seu superexcrescētia anni solaris super lunarē.Quia
ergo annꝰ solaris excedit lunarē ī xj.dieb.ex illo excessu cōsti-
tuūt septē lunatiōes in xix.annis cyli lunaris,multiplicatis il-
lis vndecim dieb. Et dicūtur lunatiōes embolismales, quarū
qlibet est xxx.dierū, & attribuūt.vij.annis embolismalib.ita,
qꝰ in quolibet cyclo lunari sunt septē anni embolismales, &
xij.communes,appellatur † autem annus embolismalis:quia
quartadecima luna præcedentis Pascha, vsq; ad quartādecimā

sequentis habet. xiij. lunationes siue. xiiij. mẽses lunares, id est trecẽtos. lxxxiiij. dies: & iste est ann⁹ sancto Mosi diuinitus reuelatus. Communis verò habet tantùm. xij. lunationes, i. trecentos quinquagintaquatuor dies: quorum dispositiones continet iste versus.

Cur fles has lacrymas, odiosum quare tyrannum.

In isto versu sunt septem dictiones septẽ annis embolismalib. seruiẽtes: prima, primo: secunda, secundo: & sic per ordinẽ: ita ꝙ quota est prima litera alicui⁹ istarũ dictionũ in alphabeto, totius ann⁹ cycli epactalis erit annus embolismalis, verbi gratia: Cur est prima dictio, & seruit j. anno emboli mali. & c. est prima litera ipsius dictionis, quæ est tertia in alphabeto: ergo tertius annus cycli lunaris est embolismalis, & ita de alijs hoc obseruato, ꝙ hæc dictio has, debet scribi cũ h. Et dicit ann⁹ † cõmunis, quia sepe duo ita cõiũctim incidũt, vt inuicẽ se in paschali solennitate sequãtur: embolismalis. n. semper solus est. Ordo autẽ istorũ annorũ cõmuniũ, & embolismaliũ patet in linea subsequenti. Cõmunis cõmunis embolismalis cõmunis cõmunis embolismalis, cõmunis embolismalis, cõmunis communis embolismalis, communis communis embolismalis: cõmunis embolismalis, cõmunis cõmunis embolismalis. Habito autem embolismali, possumus scire, in quo mense lunatio embolismalis contingat per hunc versum.

Mobilis & Christum modo liber habeto cœnum.

In isto versu sunt septem dictiones septem mensibus seruiẽtes in quib. contingunt lunationes embolismales in præfatis septẽ annis, prima: primo: secunda, secundo: & sic per ordinẽ: ita, ꝙ quota erit prima litera alicuius istarũ dictionum in alphabeto, toto mẽse illius anni, cui seruit, illa dictio, contingit lunatio embolismalis, Item, quota erit prima litera secundæ syllabæ in alphabeto, tota die mensis incipit lunatio embolismalis: verbi gratia: Mobilis est prima dictio, & seruit primæ lunationi, quæ contingit in tertio anno cycli lunaris, & m, est prima litera huius dictiõis, & est. xij. in alphabeto, ergo in xij mense contingit lunatio embolismalis. Itẽ b, est prima litera secundæ sylabæ, & est secunda in alphabeto: ergo in secunda die illius mensis incipit illa lunatio, & sic de alijs. Si autem velis plenius huius rei veritatem inquirere, recurre ad epactam, & regulares illius anni, de quo vis scire, & ita inuenies. Nunc † videamus vbi fallit epacta iuncta regularib. propter embolismum seu saltũ lunæ. Circa quod nota, ꝙ licet in cyclo lunari sint septẽ anni embolismales, vt superius dictum est: nõ tamẽ fallit epacta nisi in tribus, scilicet in viij. xj. & xix. vnde versus.

Octa-

Octauo vndecimo, postremo fallit epacta.
In quo autem loco vel mense, vel quot locis fallit epacta, iũ-
a regularibus, his versibus denotatur:

Iulius vndenis, ter Maius, octo vicenis.
Bissextus nisi sit, Mars peccat, in vnde tricenis.
In totidem Maius, Augustus verò duobus.

Hoc est dicere, ꝙ in 8. anno cycli lunaris fallit epacta cum
gularibus in Maio & Iulio, quia in Calen. Maij cũ luna de-
ret esse. 28. secundum epactam, non reperitur nisi. 27. pro-
er embolismum. Item fallit in Cal. Iulij eodẽ anno, quia tũc
na deberet esse. xxx. secundum epactã, tamẽ non reperitur,
si. xxix. propter embolismum, vbi credendũ est embolismo,
nõ epactæ. Item in xj. anno fallit epacta, quia in Calen. Mar
, secũdum epactã deberet esse luna. 29. sed propter embolis
um reperitur tãtum. 28. Veruntamen si in illo anno fuerit,
ssextus, tunc corrigitur ille error, quoniam propter bissex-
m additur vna dies. Item. 19. anno fallit epacta in duobus
cis, nam secundum epactã luna debet esse. 29. in Calẽ. Maij,
d propter embolismum non reperitur nisi 28. & in eodem
llit in Calen. Augusti, quia secundum epactam luna deberet
i esse. 29. sed propter saltũ lunæ ibi tertia inuenitur, quia lu
tio Iulij quæ deberet esse. 30. in illo anno est tantum. 29. &
c contingit propter errorem nostri computi, & tunc an-
s in 2. diebus exceditur à solari. De saltu † Lunæ traditur
e versus.

Luna facit saltum, quintilis luce suprema.

Retrocedit enim Luna vna die, sicut diximus ꝓpter errorẽ
stri computi vt in sequẽti anno in Cal. Septembris, Luna re
at, sicut debet, nisi enim salt⁹ Lunę colligeretur, cõtingeret
ror, in 14. cyclis diceretur Luna prima, quando esset p̃ en lu
um. Colligitur autem sic iste dies, quælibet enim lunatio a l
c vt lunationes sint æquales, haberet 29. dies, & dimidium
inus. 4. momentis, & vna vncia, & vna atomo, sunt autem in
clo ducenti trigintaquinq; lunationes, erũt ergo quater tot
omẽta, quæ sunt in vniuerso noningenta quadraginta, quæ
uisa per. xl. constituunt. 24. horas & dimidiam. Postea. 235.
cis cõstituuntur. xix. momenta & remanent. 7. vnciæ, & ex
35. atomis constituuntur. v. vnciæ, quæ vnciæ cum. 7. prior-
us faciunt vnũ momentũ, quod iunctũ ad 19. momẽta prę̃ha
ita, facit dimidiã horã, quæ iuncta cũ aliis. 23. & dimidiã fa-
t vnã diẽ, quæ subtrahitur vltimo anno, à lunatione Iulij, &
icitur saltus Lunæ, potest etiã facilius hoc modo colligi, An-
s lunaris cõstat ex. 354. diebus, minus vna hora & iiij parte

vnius horæ.& lxxvj.parte quarta vnius horæ:ergo in xix. an
nis habentur.xix.horæ,& xix.quartæ horarum.& xix.lxxxv
partes quartæ vnius horæ,quæ faciunt in xix. annis quartar
partem vnius horæ,& ita erunt.xx.quartæ horarũ quæ faciũ
v.horas,quæ iunctæ.23.horis præhabitis,faciunt vnum dien
Est† igitur saltus lunæ quidam dies collectus in xix. annis e
eo superfluo quod datur lunationibus,& dicitur saltus luna
non ꝙ luna magis saliat illa die,quàm alia , sed quia nos lun
computantes diẽ illam super quam in aliis annis lunatio Iul
dicitur.xxx.salimus siue prętermittimus,non computantes l
nam in vltimo anno cycli decem nouennalis,nisi.xix.ideò au
tẽsubtrahitur dies illa à lunatione Iulij in vltimo anno cycli d
cemnouennalis,quia Iulius est vltimus in anno epactali,inte
menses habentes xxx.dies in lunatione, vnde vltimo anno l
natio Iulij non cõputatur trigesima,sed vigesimanona,&ide
aureus numerus illius anni,scilicet decemnouennalis,quam
uis crescat,sequitur sine interuallo minorem,&per consequẽ
in aliis mensibus sequentibus vsque ad Ianuarium,sicut infr
dicetur, saltus ergo lunæ facit duas lunationes pariter esse
xxix.dierum,ad præfatos ergo errores,facilius corrigẽdos i
uentus est aureus numerus,de quo breuiter est dicendum.

SVMMA.

1 *Numerus aureus quid. Et cur sit dictus, & à quo inuentus.*
2 *Numerus aureus, vnde formetur. & nu. 3.*

De aureo numero. CAP. XI.

AVreus numerus† est ille,qui ponitur in Calendario,qu
in quolibet mense indicat lunam primam ad priuato
errores facilius corrigendos, inuentus. Et dicitur au
reus numerus , per similitudinem , quia sicut aurum supera
omnia metalla , ita iste numerus omnes alias rationes luna
res excellit,quem Iulius Cæsar tanta tam diligentia dicitu
inuenisse,qui incipiens à quocunque anno cycli lunaris,vbi
cunque inuenit lunam primam in primo anno cycli posuit, i
est,in Calendario in latere extrinseco , iuxta literas feriales
scilicet in quolibet mense,& in secundo anno vbicunque in
uenit primam posuit secundam in quolibet mense , & in ter
tio.iij.& sic de aliis,& ideò in Calend. Ianuarij ternarius e
numerus,quia ibi luna inuenitur tertio anno primo , nec ib
debet poni alius numerus,quàm ternarius , quia in nullo an
no Calend. Ianuarij luna est prima , nisi in tertio anno cyc
decẽnouẽnalis. In quibusdam † tamen Calendariis numer
ipsi designantur per literas alphabeti,nam pro vno interponi
turibi,a,pro duobus,b, pro tribus,c,&sic de aliis numeris &
lite

teris,& seriatim vsque ad literã,t,quæ est decimanona in or-
ine alphabeti. Formatur autẽ aureus numerus ab illo terna-
io,qui ponitur in Kalend. Ianuarij,nam istis tribus adduntur
cto,& cõstituuntur vndecim,qui numerus debet poni in ter
a litera Ianuarij,item illis vndecim addũtur octo,quę cõsti-
uunt decemnouem,qui numerus debet poni cum interuallo
ı quinta litera Ianuarij,item illis 19. addũtur octo,& sic sunt
7. Sed quia aureus numerus nõ transit.xix.ideò abiectis.xix.
esiduũ,scilicet octo,debet poni immediatè post. 19.& sic per
otum Calen. Patet ergo,quod quando maior numerus sequi
ır minorem,tunc debet inter vtrunque numerũ dimitti vna
tera,& quando minor sequitur maiorem , tunc nulla debet
tera intermitti,vnde versus,

De tribus octo canens superet de dona nouemque.
Maior sit ternus, Minor aureus esto secundus.

Veruntamen formatio illa fallit in omni mense,cuius luna-
o est 19. dierũ,scilicet in Februario,Aprili, Iunio,Augusto,
ctobri,& Decembri,in quibus post minorem numerũ ma-
r immediatè locatur sequitur † circa principium mensis,
uod patet hoc versu,

Mense breuis Lunæ Februs est ars dat citò ganger.

In isto versu sunt sex dictiones sex mensibus deseruientes,
orũ lunatio est. 29. incipiendo in medio versu,vbi dicit Fe-
us,ita quod quæcunque fuerit initialis litera alicuius istarũ
ctionum super eadem litera in Calendario maior numerus
quitur minorem sine spatio,id est,nulla litera dimissa in illo
ense,cui seruit illa dictio,verbi gratia, Februs est prima di-
io,& seruit primo mensi,cuius lunatio est xxix. scilicet Febr.
f,est prima litera , ergo super primum, f,mensis Februarij
aior numerus sequitur minorem immediatè,similiter super
imum,e, April.& sic de alijs,sed super primum,g, Decẽbris,
aior scilicet. 23. sequitur immediatè minorem,scilicet 2. &
per eadem litera,quia ibi est duplex aureus numerus,quod
signat geminatio huius literæ,g,in hac dictione , ganger,
m fallit in Iulio,& reliquis mensibus vsque ad Ianuarium,
quibus circa finem numerus xix. sequitur immediatè ad
numerum,vnde versus,

Iulius & reliqui,qui restant denam nouemque,
Iungunt vndeno,sic est ratus aureus ordo.

Item sciendum est,ꝙ quãdo 19. immediatè sequitur.xj.tũc
tauus,qui sequitur,debet tertio loco poni,vnde versus,

Quando continuas vndenis dena nouemque,
Maiori ternus,tunc octonarius esto.

SVMMA.

1 *Paſchatis terminus.& n.4.5. 6.7.&11.Et paſchatis claues.Et* 1.
3 *Clauium ſedes vbi inueniantur.*
9 *Septuageſima inueniendæ terminus.Item Pentecoſtes.nu.10.*

De termino paſchali. CAP. XII.

DE termino paſchali † triplex datur ratio.Prima per a-
ues Moſaicas.Secunda per ætatem Lunæ.Tertia,per ta
bulas,manuales,de quarũ qualibet vidẽdum eſt.Sed pri
mo de clauibus:& ideò dicendum eſt,quid ſit clauis, & vnde
dicatur,& vnde habeat ortum,& ad quid inuenta fuerit:Ca-
uis eſt numerus † variabilis datus anno ad inueniendum prin
cipia quinq; mobilium feſtiuitatum.ſ.ſeptuageſimæ,quadra-
geſimæ,paſchalis,rogationũ,& pentecoſtes,& ideò ſunt quin
q; claues,& quælibet prædictorũ feſtorum habet 35. dies,in
quibus ſemper celebratur.A ſede autẽ cuiuſlibet clauis num
rantur dies xj.vſque ad initium ipſorum 35.dierum,prout in
infrà patebunt.Et dicitur clauis per ſimilitudinem, quia ſicut
per claues oſtia reſerãtur,ita per talem numerum principi
ctarum feſtiuitatũ nobis denotantur.Habẽt enim ortum ſ
claues terminorum à xix.annis cycli lunaris,& 7. diebus ſp
manæ,vnde prima clauis eſt 26.Claues autẽ aliorum annoru
ſic formantur,addamus enim ſemper claui præcedentis an
xix.& ſumma inde prouenieus erit clauis ſequentis anni,ſi n
ſuperat quadraginta,ſi verò ſumma ſuperat quadraginta,a
ctis 30.reſiduum erit clauis ſequẽtis anni,verbi gratia,Clau
primi anni eſt 26.cui ſi iungãtur xix.erunt xlv.vnde abiectis
30.remanent xv.qui numerus eſt clauis ſequentis anni, & ita
formãtur vſque ad xix.annos,per ordinem,quia nõ ꝓced ul
vltra xix.numerum,ſed reuertitur ad priorẽ,vnde cyclus cla-
uium aurei numeri,& epactarum nõ differunt quantitate,diffe
ferunt tamen principio,quia cyclus epactarũ,incipit à Septem
bri,cyclus autem aurei numeri & clauium à Ianuario, vnde ſi
velimus ſcire,quotus ſit annus cycli aurei numeri &clauium,
poſſumus ſcire per diuiſionẽ annorum domini factã ſuper
in tit.de epacta.Inuento quotus ſit annus clauium,poſſumus
ſcire,q̃ ſit clauis illius anni per aliam hanc rationẽ, numerus
enim ille,q remanet de diuiſione annorũ domini numerandus
bet ꝑ ſummitates quinq; digitorũ,inchoando à police,& ſi nu
merus terminatur in police debemus addere xxv. & ſumma
inde ꝓueniẽs,erit clauis illius anni,ſiverò numerꝰ finitur in in
dice,debemus addere 14.ſi in medio 13.ſi in annulari 19.in
auriculari 7.& ſi ſumma inde proueniẽs acceſſerit xl.adiectis
30.ꝙ remanſerit,erit clauis,q̃ additio his verſibus cõtinetur,

Vig-

Vigintiquinque tredecim plus esse tricenos:
Vnde vicena epa, digitis pro clauibus apta.

Sedes quidem clauium nunquã inueniuntur in Calendario
isi super hãc literã g, prima ergo Ianuarij g, est clauis septua-
esimæ, vltima g, eiusdẽ mẽsis est clauis quadragesimæ, & secũ
a g, Martij, est clauis paschalis, tertia g, Aprilis, est clauis roga
onum, vltima g, Aprilis, est clauis Pentecostes, vnde versus:

Vltima g, prima Iani, Martiq; secunda,
Aprilis terna tibi signat, & vltima clauem

Habita ergo claue anni, incipe cõputare à sede clauis, & cõ
le illã, & dieb. Calendarij per ordinem procedẽdo, & vbi ter-
ninabitur, ibi erit terminus solẽnitatis, ita ꝙ in proximo die
nico ibi sequẽti erit initiũ solennitatis, cuius est clauis: sed
ogationes incipiunt in sequenti die lunæ: & si fuerit bissex-
is cuilibet claui est vna dies addenda. † Possumus etiam sci-
e Paschales terminos per ætatem Lunæ, cuius rationem sequi
nur iuxta consuetudinem Iudæorum: de quo talis detur regu
: Accipe lunam quæcunque est in festo Epiphan. & perfice il-
m procedendo per dies Calendarij ordinatè vsque ad qua-
raginta dies, & si fuerit bissextus, vsque ad quadraginta v-
um in proxima die dominica sequenti, erit initium septua-
esimæ: vnde versus:

A festo stellis numerando perfice lunam,
Quadraginta dies post Septuagesima fiet.
Bissextus quando fuerit, super additur vnus.
Si cadit in lucem Domini, tunc sume sequentem,
Si cadit in feriam septenam, sitq; Bissextus.
Linque diem Domini primum sumasq; secundum.

Habita ergo septuagesima, terminos alienarũ mobiliũ festi
itatũ facile scire potes. Nã à septuagesima vsq; ad quadrage
mã, sunt tres integræ septimanæ, à quadragesima vsq; ad Pas
ha sunt sex integræ septimanæ, ad Pascha verò vsq; ad diẽ lu
æ rogationũ sunt quinq; septimanæ, & vnus dies: à Paschate
erò vsque ad Pentecosten, cõputantur quinquies decẽ dies.
Terminum quoque paschalem his versibus scire potes.

Post Nonas Martis, vbi sit luna noua require,
Tertia lux Domini proxima Pascha tenet.

Rursus vbicũq; post xij. Cal. Aprilis luna xiiij. reperitur in
ominica proxima pascha celebratur. Item qualiscunque luna
it in Ca. Ianua. talẽ fac cum festo S. Benedicti, siue duodeci-
o Cal. April. & illã cõputes vsq; ad vigesimãquartã: & ibi e-
t Pascha Hebræorum. † Rursus ab viij. Idus Martij, vsque ad
lonas April. sunt dies xxix. quocunq; ergo illorũ luna fuerit

prima cóputetur vſq; ad xiiij.& ibi erit Paſcha Hebræorũ. E
etiã & alia ratio inueniendi Paſcha per ætatẽ lunæ: quoniã
luna currit per vnum, erit paſcha dominica prima poſt Nonas
Aprilis: qñ currit per duo, erit dominica prima poſt viij. Cal.
Aprilis: quãdo currit per tres, erit dominica prima poſt Idus
Aprilis: qñ per quatuor, erit dominica prima poſt Nonas Apri-
lis: quãdo currit per quinq;, erit dominica prima poſt xj. Cal.
Apri. qñ currit per ſex, erit dominica prima poſt iiij. Idus A-
pri. quãdo currit per ſeptẽ, erit dominica poſt iij. Cal. Apri. qñ
currit per octo, erit dominica prima poſt xiiij. Cal. Maij. quã-
do currit per nouẽ, erit dominica prima poſt ſeptimum Idus
Aprilis: quando per decem, erit dominica prima poſt. vj. Cal.
April. quãdo per vndecim, erit dominica prima poſt. xvij. Cal.
Maij: quando per duodecim, erit dominica prima poſt prid.
Nonas Apri. quãdo per tredecim, erit dominica prima poſt
ix. Ca. Aprilis: quãdo per quatuordecim, erit dominica prima
poſt ij. Idus April. quãdo per quindecim, erit dñica prima poſt
Cal. Apri. qñ per ſexdecim, erit dominica prima poſt duode-
cim Cal. Apri. quãdo per decemſeptẽ, erit dominica prima poſt
v. Idus April. quãdo per xviij. erit dominica prima poſt iij. Id.
Apri. quando per xix. erit dominica poſt xv. Cal. Maij. Tabu-
las ſupermanuales nonnulli ad inueniendos Paſchales termi-
nos cõfecere, ſicut Dionyſius, Iſidorus, & quidã alij, quas ad
præſens duximus dimittendas, ne difficultas ſit nimium one-
roſa. Ad præſens igitur ſufficient carmina noſtra infrà ſcripta.

Eſſe grauem nobis bello carmen caueamus.
Bellum ſæpè gerens, etiam púto deijcit hoſtem,
Mox animæ lucrum inuenies cum religioſis.

In his verſibus ſunt xix. dictiones xix. anni cycli lunaris ſer-
uientes, prima, primo: ſecunda, ſecundo, & ſic per ordinem,
ſumpto initio à primo anno cycli: & quota fuerit prima lite-
ra dictionis in ordine alphabeti, quæ non deſinat in m. tota
die Aprilis computando à menſis principio, verſus finem, erit
terminus Paſchæ Hebræorum, id eſt, Luna xiiij. & proxima
dominica ſubſequenti erit Paſcha noſtrum, ſicut in vj. parte
ſub tractatu de Paſcha plenè dictum eſt. Ibi etiam patet qua-
re ſuper v. Calendas Aprilis ſcribitur in Calendario reſurre-
ctio Domini. Si verò dictio deſinit in m. quota eius erit prima
litera in alphabeto tota die Martij computando à menſis
fine verſus principium, erit terminus paſchalis Iudæorum, &
in primo die dominico, qui poſteà occurrerit deſcendendo,
verſus finem erit Paſcha noſtrum: hoc cautius obſeruando,
quia carmen, & caueam⁹, in pręfatis verſib. debẽt ſcribi per e,

&

hostē debet ſcribi per h,q̄ in hoc loco pro litera reputatur.
t & aliter Paſcha facilè inueniri:pone enim in Calendario
o in margine aureū numerū ſequētem,videlicet iuxta. xij.
l.April,pone.xvj.iuxta.xj.Cal.pone.v.iuxta.ix. Cal.xiij.iux
viij.Cal.ij.iuxta. vj.Cal.x.iuxta.iiij.Cal.xviij.iuxta. iij.item
xta Cal.April.xv.iuxta.iiij.No.Apr. iiij.iuxta.ij.Non.xij.iux
No.j.iuxta.vj.Idus.xix.iuxta.v.Idus.xvij.iuxta.iiij. Idus.vj.
ta ij.Idus.xiiij.iuxta.Idus.iij.iuxta.xvij.Cal.Maij.xj. iuxta.
Cal.xix.iuxta.xiiij.Calen.viij. Volens ergo terminumPaſ-
æ inuenire,adde†vnum annis Domini tunc currentibus:
ſteà diuide ipſos quoties poteris per.xix.& diuiſio perficia
in xix.ita quòd nihil ſuperſit:recurre,ad Calendariū tuū,
n die illa,iuxta quam inuenies ſcriptū.xix.erit Paſcha He-
eorum,quod ſemper celebrant in xiiij.luna: & in ſequenti
ninica erit Paſcha noſtrum:Si verò aliquid ſuperſit ſuper
ma.xix.puta quinq; vel x.vel xv.dies,tunc Paſcha Hebręo
n erit in die illa,iuxta quam ſcriptum inuenies. v. vel x.vel
& ſic de aliis pręmiſſis numeris & diebus,& inſequenti do
nica erit Paſcha noſtrum,quod non poteſt eſſe ante.xj.Ca
April.nec poſt.vij.Calend. Maij:verbi gratia : Hoc anno
utātur anni Domini mille.cclxxxvj.quorū mille.cclxxiij.
t rectè diuiſi per xix.ſuperſunt ergo.xiij. de præmiſſo nu-
ro quibus additur vnus,& fiunt.xiiij.vbi ergo inueneris in
Calendario hunc numerum,ibi erit hoc annò Paſcha Iu-
orum,in ſequenti verò anno erit,vbi inuenies ſcriptū. xv.
ic vſque ad.xix.poſteà verò reditur ad primum: & ſic per-
uò fiet. Per eundē†quoq; modum poteris terminum ſe-
ageſimæ inuenire.Pone enim in Calendario tuo in margi
uxta xvj.Cal.Februarij,hunc numerum decimū octauū:
n eadē linea pone.xix.iuxta.xv.Calen.Febr.pone.v.iuxta.
Calen.xiij.iuxta.xij. Calen.ij.iuxta.x.Calen.x. iuxta. viij.
en.viij.iuxta.vij. Cal.vij.iuxta.v.Cal.xv.iuxta.iiij. Cal.iiij.
a.ij.Cal.xij.item iuxta Cal.Febr.xix.item iuxta.iij. Non.
ruarij.vj.iuxta.vj.Idus. iij.iuxta.v. Idus.iij. iuxta.iij.Idus.
uxta Idus.xix.Diuiſis ergo annis Domini per.xix.vt præ-
um eſt,vide qui numerus ſupereſt,ſuper xix. & vbi illum
pſo Calēdario inueneris,ibi erit terminus ſeptuageſimæ,
ſemper eſt in luna.xj.& in ſequenti dominica, ſeptuageſi
celebramus,q̄ non poteſt eſſe ante.xv.Cal.Febr. nec poſt.
Cal.Martij.Sic nec quadrageſima pōt eſſe ante.vj.Idus Fe-
.nec poſt.ij.Idus Martij.Eodē etiā modo†terminus Pente
es inueniri pōt.Pone.n. in tuo Calendario in margine,iux
ij.IdusMaij.xvj.iuxta vj.Id⁹.v.iuxta.iiij.Idus.xiij.iuxta.iij.

Idus.ij.iuxta Idus.x.item iuxta.xvij.Cal.Iunij.xviij.iuxta.iij. Cal.vij.iuxta.xiij.Cal.xv.iuxta.xij.Cal.iiij.iuxta.x.Cal.xij.iux ta ix.Cal.j.iuxta.vij.Cal.xix.iuxta.v.Cal.xij.iuxta.iiij. Cal.j. iuxta.ij.Cal.xiiij.itē iuxta Cal.Iunij.iij.iuxta.iij.Nō.xj.iuxta. Nō.xix.iuxta.viij.Idus.viij.Diuisis ergo annis Dñi per xix nu merū illū,qui supererit,super decē & nouē,quære in præmis sis locis Calendarij:& vbi illū inueneris,ibi erit Pentecoste Hebræorū,quod semper est in Luna quarta: & in sequēti die dominica erit Pentecoste nostrū,quod nō potest esse ante iij. Idus Maij,nec post Idus Iunij:sicut nec rogationes esse pos sunt ante.vij.Cal.Maij,nec post.iij.Cal.Iunij. Potest etiā Pas cha aliter inueniri per hanc tabulā †quinq; quindecim tredecim duo viginti duo decē triginta decē,& octo septem.xxij. quindecim,quatuor.xxiiij.xij.vnū,xxj.nouē.xxix. decē & se ptē. Isti numeri repræsentāt quosdā dies Aprilis & Martij in quibus contingit Pascha Hebræorum,computādo dies i[n]o à principio ipsorū mensiū,ita q ipsi numeri à viginti infrà re spondeant Aprili,à viginti suprà Martio:hoc vult hæc dicta tabula, q in primo anno cycli lunaris est Pascha Hebræorū in quinto die intrantis Apr.in secundo anno eiusdē cycli in quintadecima die intrātis Martij:& sic de aliis,donec nume ri ipsius tabulæ cōpleantur:posteà reditur ad primū anni cy cli. Qualiter aūt inueniātur anni cycli,dictū est suprà, vbi agi tur de epacta. Quare festa Saluatoris,excepto festo natali siu ue natiuitatis,sint mobilia, dictū est in sexta parte sub festo natalis. Vltimò secundū Isidorū,sciendū est,quod inter Lati nos & Græcos,est varietas super termino festiuitatis: quod prouenit,quia Latini à iij.Nō.Martij,vsq; ad tertiū Non. Apri lis primi mensis,Lunā requirunt,& si quindecima Luna die dominica peruenerit:in aliam dominicā Pascha protrahunt, vt præmissum est. Greci verò obseruant primam Lunā ab iij. Idus Martij,vsque in diem nonam April.

SVMMA.

1 *Cyclus,quid.*

2 *Cycli sex numero,solaris,decemnoualis,lunaris,epactalis,magnus & indictionalis,quos percurrit ibidem.& numer.3.4.5.6.*

De cyclo. CAP. XIII.

QVia in plerisq; huius partis locis de Cyclo mētio facta est:ideò de Cyclo aliqua dicamus. Notandū est ergo, †quod cyclus est spaciū aliquorū annorū in se recēs, secūdū aliquos numeros:& dr̄ quasi circulus, per duplicem syncopā. Est enim Cyclus vocatus, eò q in orbē digestus sit, & quasi in circulum dispositum ordinē cōplectatur anno rum

ne varietate,& sine arte.Sũt autẽ sex† Cycli.Primus solaris in
piens in vj.Cal.Martij in festo Mathiæ,cõstans ex xxviij. an-
is,cõtinẽs cõcurrentes & regulares solares,& dominicales,
annos bissextiles & cõmunes.†Secundus Cyclus est decem
oualis:constãs ex xix.annis:& incipit à Ianuario cõtinens in
e aureũ numerũ,& claues terminorum. † Tertius est Cyclus
unaris incipiens similiter à Ianuario:habẽs xix.annos: incipit
utem quarto anno cycli decẽnouẽnalis,hunc inuenerũt Ro-
nani,vt scirẽt qua hora Luna à Sole accederetur:sed quia pro
essu tẽporis hæc inuẽtio falsificata est,nihil operamur secũdũ
ũc Cyclũ.Quartus est epactalis†incipiẽs v.Cal. Septembris,
abens similiter annos,xix.continens in se regulares, & luna-
es & epactas,& annos cõmunes,& embolismales. Quint⁹†est
clus magnus,cõstãs ex quingẽtis xxxij.an.vel secũdũ alios
uingentis triginta annis: secundum quem formatur tabula
Dyonisij.Sextus est Cyclus†indictionalis constans ex xv.ann.
cõtinens indictiones.Romani enim,quia difficile erat de re
otis mundi partib.venire singulis annis Romam ad soluen-
a tributa,per eos prouinciis indicta:statuerunt ꝙ saltem sin-
ulis quinquẽniis soluerentur:ita quod primo quinquẽnio ap
ortarent pro tributo ferrum pro fabricandis armis.In secun-
o quinquennio argentum, pro stipendiis militib.erogandis.
tertio aurum pro simulachris fabricandis:& sic semper post
urum,quod in ann.xv.ferebatur, incipiebat quinquennium:
uo ferrum iterum soluebatur:& sic erat quasi quidam circuit⁹
mporis:quia ergo Romani sic fieri indixerunt: ideò illi anni
ndictio nuncupati sunt:de quo dictũ est suprà.Præmissum au
em spatium quinque annorum,vocatum est lustrum:quia ve
ientib.nuntiis prouinciarum cum tributo, cũ cæreis, & aliis
ætiosis sumptib.vrbem lustrabant.

Conclusio Operis. CAP. XIIII.

NEmo in hoc opere diuina officia sufficiẽter existimet ex-
posita,ne forte opus extollendo humanum, diuinum im
prouidè extenuet sacramentum:in diuinis nanq; officiis
Missæ,tot & tanta sunt inuoluta mysteria:vt nemo nisi per vn
tionem edoctus,ea sufficiat explicare:quis.n.nouit ordinẽ cę
:& ponit rationes eius in terra?Scrutator quippè maiestatis,
pprimetur à gloria.Ego verò non prævalens lippientib. ocu-
s Solem in rota conspicere, tanti mysterij maiestatem quasi
er speculum in ænigmate mihi visus sum intueri : nec pene-
rãs ad interiora cœnaculi,sed præ forib. assidens in vestibulo
gi diligẽter,vt potui, nõ sufficiẽter,vt volui.lxix.di.si officia.in

prin. cum in humanis inuentionib. nil ſit ex omni parte perfe-
ctum. vij. q. j. nihil. Nempè propter innumeras atque incumbi-
les negotiorũ Apoſtolicæ ſędis iniũctas neceſſitudines, quoti-
die more fluctuũ emergentes, quæ ſtudẽtis & ad ſuperiora ten-
dẽtis obtundunt animũ: quaſi perplexus, atq; variis & inextrica-
bilib. irretitus nexib. vacare ad plenũ nequiui, vt vellẽ, quini-
mò vix valui meditata dictare nedum cõcipere meditãda: nam
cuiuſq; anim⁹ ad plura diuiſus, fit profectò ad ſingula minor.
Quocirca non ſolũ benignũ ſedulo imploro Lectorẽ: verum
etiã liberum deſidero correctorẽ. Enimuerò negare neq; eo
quin plura inſerta ſint in hoc Opuſculo: quæ poſſunt iuſto iu-
dicio, nulla temeritate culpari. ix. di. negare. Verũ ſi quid fru-
laude dignũ reperietur in eo, diuinæ gratiæ penitus adſcriba-
tur: nã omne datũ optimũ, & omne donũ perfectũ, de ſurſum
eſt, deſcendens à patre luminũ. j. qu. ij. quam pio. Si quid erit
indignum inſufficientiæ deputetur humanæ: nã corpus quod
corrũpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio
ſenſum multa cogitantem: aut ſiquidẽ propriè: aut eorum fo-
taſſis, quorũ dicta plerunq; potius recitãdo, quã approbando
hic introducta noſcuntur. Hoc enim tã ex diuerſis aliorum li-
bellis & commentariis more mellificantis apis, quã ex his quæ
mihi diuina gratia propinauit fructuosè collegi: & hãc dein
nam interno fluentem nectare, velut fauũ mellis in diui-
nis officiis ſpeculari volentib. diuino ſuffultus præ-
ſidio propinaui. hanc ſolum apud homines ex
ingenti perpeſſo labore mercedem expe-
ctans, vt apud miſericordiſſimum Iu-
dicem pro peccati meis de-
uotas orationes ef-
fundant.

FINIS.

RAT

RATIONALE DIVINORVM OFFICIORVM IOANNE SELETHO

Theologo Parisiensi Authore, Opus ab annis ab hinc ferè quadringentis conscriptum, nunc demum opera Cornelij Laurimami in lucem editum

COR. LAVRIMANI VLTRAIECTINI PRAEFATIO AD LECTOREM.

On eram nescius, Pie Lector, quum hunc de Ecclesiasticis officiis librum typis primò excudẽdũ proposuissem, quin infinitos propè in me carbones excitarem. Nam tum velut apertis oculis fore satis pręuidebã, vt noster hic qualiscũq; labor varias incurreret reprehensiones. Atq; id quidem haud in-ia. Vt enim omittamus hoc, qui quantumuis piè satis de re-s istiusmodi ad ecclesiam nimirum pertinẽtib. sentiunt, nõ -ssunt tamen sese cohibere, quin & aliorum laboribus cen-iam virgulam quodammodò subducãt, certè ab eorũ mor-us, qui innumera in dies nouorum dogmatum commenta cogitant, nullam mihi securitatem ausim polliceri. Hi sunt, -os se euangelicos & Paulinos appellari non pudet, cùm in nihil minus sit, quàm quę in Euangelio præcepta sunt exe-i, quæqúe à Paulo, qui non sine causa dictus est vas electio-s, sunt tradita, recta ratione expendere. Quod adeò verũ es-iam inde à multis annis per varios scriptores, eosqúe nõ mi-s pios quã eruditos, abundè ostensum est. Eò enim humana -diit audacia, ne dicã stultitia: eò, inquam, ĩcõsiderata illa ac -ceps quorundam hominũ libido lapsa est, vt nõ vereantur -adã peruicacia in se recipere, ꝙ ab iis, quã lõgissimè abest. -horum itaq; virulentis impetitionib. sat scio, tutus esse nõ -tero, qui quod hac in parte fecimus, nunquã sint probaturi. -i qua ratione ea probent, quæ cum suis insulsis & pernicio-videãt pugnare ĩstitutionibus? Quæ nos huc sanis atq; eui-ntib. probata rationib. adducimus, hæc illi planè reiiciunt. -quid verò reiiciant, si nouam sibi Ecclesiã inuenerint, & in -nouas, si Diis placet, instituerint cęremonias. Sed per Deũ -mortalẽ, quod insaniæ genus esse poterit apertius, quã velle

magis ſapere Apoſtolis,qui noſtrã hãc præſentem Eccleſiam
Chriſto acceperũt,acceptámque nobis quaſi per manus trad-
derũt.Hi ergo multa mihi dicturi ſunt,multa in eo,quem p
ferimus cauillabuntur,ne eſſet qui illorum ineptias manife
conuincat.Eius enim rei potiſſimum gratia Authorem huc
in lucem emittimus,vt ſemel quam ridiculè rideãt, quæ in
ſtra fiunt Eccleſia,conſtare poſſit. Clamabunt imprimis vet-
ſtum eſſe,& qui iam à tineis blatis propemodum confoſſus ſ
itaque in tenebris obcœcatus,vt lucẽ intueri nequeat.Verũ
nos omnem adhibuimus operã,vt ab huiuſmodi tineis ipſum
vendicaremus:& omninò id fecimus,vt iam lucẽ facilè agn-
ſcat.In ea,niſi quid mea me fallat opinio , tam feliciter & p-
ſperè verſaturus eſt,vt non leue vulnus inde hæretici ſint acc
pturi,quod nullum quantumuis efficax medicamentum fic-
liter ſatis curare poterit. Non quaſi plures non ſint,qui idem
aut maius etiam præſtare queãt,ſed omnino hos nobis perſ
demus,ꝙ cũ hic aliis etiã Eccleſiæ noſtræ propugnatorib.acũ
ctus ſit,& fortiorẽ & faciliorẽ multò in hæreticorũ aciẽ,ſi q
inſtruxerint,faciamus impreſſionẽ,vſq; adeò:vt vel haſtã ab-
cere,vel arenã nobis cedere cogẽtur. Enimuerò ſanè optarem
& complures alios huiuſmodi hæreticorum antagoniſtas q
tidie exoriri,qui conſimilib.lacertis cum iis dimicare nõ ſu-
terfugerent,ſed validiſſimis rationib.tanquam haſtis in ma
collocatis,inanes eorũ argutias perſtringere adorirẽtur.N
quid in me iudicij eſt,quod ſentio quã ſit exiguũ,nõ arbitr
alia ratione fieri poſſe,vt commodè horum nouatorum obſi-
nata peruicacia cõprimatur,niſi ſemel cõmuni Marte eos
ſacrarũ literarũ teſtimoniis velut enſib.cõfodiamꝰ, vt poſtq
terga dederint,deinceps nihil noui redintegrare audeãt.Q
in reDeũOpt.Max.facilè adiutorẽ habebimus, ſi modò pr
aggrediamur,ac cũ pernicioſiſſimis Chriſtianæ Reipub.ciu
ceu publico certamine manꝰ cõſerere nõ defugiamus.Nũq
enim patietur Deus,vt quicquã detrimẽti ferat Eccleſia,cu
ille caput eſt.Quãquã verò nõ ignorẽ:quin ſemper ab Eccle
condita varij ac multi extiterint Hæretici , ſed hoc ideò fa
eſſe certò credimus,vt ita Chriſtus noſtrã excitaret ſocord
Nũc verò quid dicemus?An nõ inerti luxu perditi adeò dor
tamus omnes,vt permittamꝰ ſacroſanctã noſtrã Eccleſiã q
vnicè defenſare deberemus,à nautis,fabris,fullonib.cerdo
bus,palatronib.tonſorib.aucupibus, piſcatorib. cetariis, c
quis,fartorib.eſſedariis,baiulis in foro , in cõpitis & luſtris
compotationib.in officinis,in tonſtrinis, publicè & priuati
ita lacerari,ita capi,ita proſcindi & cõculcari,vt iam mille,ſi

te fas est, in ea nascantur hæreses. Nã nemo ferè est qui nõ
uã aliquã de ea excogitauerit opinionẽ. Sed quò feror? Cer
hoc verè dicere possum, pie lector, nullũ satis acerbũ posse
ueniri epiphonema, quod isti rei cõueniat. Quare, vt ad nos re
amus, haud dubiè, quicquid in huius operis editione præ-
terimus, certi sumus, istiusmodi hæreticis ac nouatoribus
n probatum iri. Sed quid adeò ad nos, si iis nõ placeamus,
ib' nostra exosa ecclesia est, cui tanquã matri omne, vt par
, honorẽ deferimus? Nihil equidem hos moror, si quod res
ingenuè proferre liceat. Nihil, inquã, curo, si ab illis explo
mur, modò à nostris hoc est, ab iis, qui verè ac piè de eccle
vnica spõsa Christi & matre nostra sentiũt, recipiamur. Nõ
im hic nobis cornea vsq; adeò fibra est, quin ab horũ vno,
ieri posset, magis laudari optem', quã ab illiusmodi impro
s hæreticis, & ecclæ corruptoribus decẽ. Fremant ergo illi,
r me licet, quibus, vt diximus, nostra sordet ecclesia, qua tã
aliquid charius, purius & sanctius esse debeat, non ausim
cere. Quiduis enim potius fatẽdũ est, quã si hic cõtẽnamus,
nobis totius nostræ salutis fons Christus, dũ hinc ad patrẽ
igraret, tanquã optimũ quod habuit, pignus reliquit. Quid in
io cõtẽnamus? Imò verò ne tam quidẽ simus incõsiderati,
quicquam ea de re sinistri suspicemur, quàm Christus iam cru
s ligno suffixus in spõsam & charissimam vxorẽ accipit. Hãc
uidẽ esse arbitror, de qua delicatulus ille puer Salomõ my-
cè hoc modo cecinit: Tota pulchra es amica mea, & macu-
nõ est in te vlla. Formosa admodũ sit oportet in qua nevn'
uidẽ inueniat næuus, quæq; ita omnib' formæ dotib' præ-
ta est, vt nihil, quod ad eã rẽ faciat, deesse vnquã deprehendas.
alis est ecclã, atq; ita spõsi sui virtutib' exornata, vt si qui eã
taminẽt, ac suis spurcitiis fœdè polluant, morte potius sint
andi, quàm vt vllã hic admittamus excusationẽ. Quã libet profe
ò ignarus nõ sim, serpẽtẽ illũ Leuiathã ita studiose operam
re per suos administratores, tãtósque vndiq; nimbos & pro
llas cõcitare, vt hanc velut vnicã salutis nostræ nauiculam
semel tẽpestatib' queat inuoluere, quo tandẽ penitus im-
ergeret ac periret. Verũ hęc oĩa ille frustra laborat, & qñ pu
are in hac parte cũ deo nõ desinit, certè aduersus stimulũ,
aiunt, calcitrat. Ex his ergo quæ diximus, vel me deinceps tacẽ
, quàropere fuerit necessariũ, vt hoc opus de officiis Eccle-
asticis in apertũ produceretur facilè colligis. Si enim tã cha
nobis ecclesia esse debeat, quàm istud ipsum à nobis Christus
rigit: si ea innumera omnibus proculdubio Christianis præ
et beneficia, si nos de via lassos, & grauib' peccatorũ sarcinis

onustos,

onuſtos,aduenientes vltrò excipiat:ſi in ea,poſt æſtuantis a-
mi pernicioſos ardores & deſperata vitæ ſqualentis , ſola
blanda recipiamus refrigeria , ac delectabiles auræ ſuſurr
ſentiamus:ſi deniq; ad eam tãquam amœniſſimum ſeceſſu
lympidis fontibus ac ripis ſmaragdinis conſpicuum nos c
feramus, vbi onere peccatorũ depoſito tam dulci ac ſalu
cibo & potu refocillamur, vt quicquid moleſtũ ſit facilè i-
hic excutiatur,profectò eius ſiue leges ſiue ritus, & cerem-
nias omnino negligere non poſſumus. Atqui hæc quidẽ in
omnes facilè paſtores ac ſacerdotes habebo imprimis m
beneuolos,quorum munus præcipuum eſt,in eiuſmodi ce
moniis ita populum & gregem ſibi commiſſum edocere ,
quid amplius in hiſce addubitent.Nã ſi nõ illud ignorare v-
lumus,quod lippis & tonſoribus etiã notũ eſt,certè hinc o
nis proficiſcitur perturbationum in Republic.Chriſtiana c
luuies.Et proh dolor,quam multi hoc tẽpore , cùm Paſtores,
tumSacerdotes reperiuntur,qui horũ non ſolum ignari ſu
verum etiam quos iſtiuſmodi addiſcere & piget & pudet. S
hos quæſo,meminerint,quid illis loquatur Ezechiel: Et vi
bant,inquit,me ad populum meum,propter pugillũ hord
& fragmentum panis,vt interficerent animas quę non mor
tur,& viuificarent animas,quæ non viuunt,mentienti pop-
lo credenti mendaciis:propter hoc dicit Dominus Deus: V
paſtoribus Iſrael,qui quod infirmatum fuit non conſolid-
ſtis,& quod ægrotũ non ſanaſtis Quid iſtud obſecro te? Di
compendio?Quum magis curant quibus ciborũ cupediis
trem ſaginent,quã qua ratione populi erroribus queãt me
ri.Nã tum demũ hoc facere intelliguntur, ſi verbum Dei ,
quæ ad animarũ pertinent ſalutẽ,populo non interpretantu
poſteaquã eos Deus animarum conſtituerit medicos,& paſ
res eiuſmodi,qui dominicũ gregem ex Dei ſentẽtia , hoc e
vt voluit Hieronymus,ſcientia & intelligentia paſcant.Atq
profectò haud quaquã fieri poſſe exiſtimo,vt ea quis alteru
doceat,quorũ ipſe rudis ſit & ignarus.Benignè itaq; hi noſt
qualemqualẽ accepturi ſunt induſtriã,ſi eã è re ſua eſſe ape
te intellexerint.Violabãt,inquit Propheta,me ad populũ me
cũ nimirũ potius,quid fortunati Coi aut Veneris iactꝰ por
dat,ſcire laborent,atq; vtrum vinum meratius ſit diiudicar
quã eas addiſcere diſciplinas , quas cum maxima animaru
ſalute ad populũ Dei fideliter transfundant.Sed væ iſtiuſm
di.Quemadmodũ enim Ioſephus dixit ſuis fratribus ſe ad c
ſpectum ſuum illos neutiquã admiſſurum, niſi & minimũ f
trẽ ſecum adduxerint;Ita quoq; Chriſtus verus ille Ioſephu

cuius hic vmbram tantum expressit cũ suis fratribus, videli-
et sacerdorib. & sacro sanctæ ecclesiæ pastoribus expostula-
it sanguinẽ, hoc est, animã eorum fratris minimi, eumq; ex
anu ipsorum requiret. Quem quidem si adducere nõ pote-
int, bone Deus, quàm male cum iis agetur. Non equidẽ quẽ
iã iudico, nec speciatim aliquem perstringo, sed si quid ne-
uit, vt ait Comicus. Nam vt omittam cætera, oppido quàm
rpè est ea ignorare, in quibus indies versamur. Nõ potest i-
tur opus hoc non ad eos maximopere pertinere, quorum fi
i Ecclesiæ gubernacula commissa sint. Hic. n. præter ratio-
m legitime legẽdi cantãdique officium diuinum, ritúsq;, &
clesiæ ceremonias, luculẽtam sanè ad obscuriora quædam
crarũ literarum loca explicationem non vulgaribus vete-
m Orthodoxorum testimonijs confirmatã habebunt. Por-
autem plerosq; fore facile crediderim, qui nos cuiusdã ne-
gentiæ atq; incõstãtiæ insimulabunt, quasi parũ cõsideratè
æ nos deceat, perpẽdamus, vt qui iã pridẽ Iurisprudẽtię nõ
en dedimus, & in eius castris, hactenus militauimus, mo-
iis nos intermisceamꝰ quæ sunt Theologorũ. Fateor equi
m me præter professionẽ facere, quod si peccare est, fateor
quoq;. Verùm, mea quidẽ sententia omnis professio in iis
t, quæ communem spectant vtilitatẽ. Et certè vniuscuiusq;
ofessio est, vt prosit quàm plurimis, & obsit nemini. Nec ve-
is sum qui tantum meo tribuam iudicio, vt solus omne o-
ris huius in lucem proferendi consilium ceperim. Cum e-
n primò illud ad manus meas peruenisset, extẽplo quibus-
m amicis communicaui, quorum iudicium & doctrina nõ
lgaris vsq, adeò mihi perspecta fuit, vt nõ dubitarim, quic
id tandem mihi persuasissent, vel perpetuo nominis pericu
aggredi. Hi me non solum ad editionem adhortati sunt, ve
m etiã honestis monitis, ita me interdum oscitãtẽ, & sum-
culosum excitarunt, vt hinc quoq; factum sit, quo opus hoc
agis excultum prodire nõ potuerit. Dedimus itaque operã:
author hic, qui iam prope quadringentis annis horridus, in
ltus, ieiunus & squalidus inter fœdissimas chartas à murib.
nè totus corrosus delituit, iam tãdẽ in manus eruditorum
quãto tertior, ornatior ac politior veniret, iis, sublatis men-
s, quæ lectori nauseam parere potuissent. Quod sanè, quan-
mihi cõstiterit laborib. tum verius, lector, dixeris, quũ sin-
la attẽta lectiõe diligẽter discusseris. Vetus. n. ille codex ma
scriptus, ita arctis ac pressis caracteribus fuit exaratus, vt
gere admodũ mihi fuerit difficile, vsq; adeò, vt sępenumerò
quã sentẽtiã elicere voluissem, debuerim profectò diuinare,
tamen

tamen ſiquidem me non lateat, quia in huiuſmodi rebus
natio ſit odioſa, ne dicam periculoſa. Dabis interim venia
quæ interdum vocabula occurrant minus latina, quæ eiu
di ſunt, vt mutari non debuerunt. Hic nanque illud cogi
lim, quòd alibi libens feceris, nempe omnes artes pecul
ſuos habere dicendi modos. Nemo eſt, vel mediocriter
tus, qui non facilè ſciat eccleſiam quoque non ſolum ſua
bere vocabula, ſed & quam plurimas dicendi phraſes lin
latinæ authoribus prorſus inauditas. Verùm hæ ſunt i
modi, vt eas hic mutare ſi voluiſſem, non potuiſſem, & ſ
tuiſſem, non voluiſſem, ne hic mihi accidat, quod plurib
venire ſolet, qui dum rem illuſtrare conantur, eā penitu
uertunt. Nec profectò quenquam offendere debet ſi hic
dum dilutas, ac vt videbitur, futiles inuenerit rationes,
nonnullis author hic non tam veras, quàm pias ac vulgo
liares habere ſtuduerit, cuiuſmodi ſunt de diſſolutione
à Magis viſæ, & cur miſſa de defunctis celebretur feria ſ
da, atq; his ſimiles aliæ: qua in re te etiam admonitum v
Quare ad poſtremum vnum hoc rogo, piè Lector, vt noſ
operam & induſtriam, ſi quam hic iudicaueris, æquo an
accipias, & eam ſolum promptitudinem benignè amplect
qua non paſſi ſumus hoc opere diutius aliquē defraudari.
tò enim ſperamus, ſi non vtile, ſaltem minui moleſtum
iis, qui ſacris literis, & pietati maximè operam dare conf
rūt, vt hinc ita deinceps eccleſiā ſtudioſius amare, cole
que obſeruare diſcant, quo ad æternā illam eccleſiā, cuiu
ſtra hæc duntaxat adumbratio quædam eſt, queāt ſuo tē
peruenire. Quod vt faciat Chriſtus, etiam atque etiam ora
quem in hac editione maxime honoratum optamus.

VITA IOANNIS BELETH.

ex Ioanne Trithemio.

IOannes Beleth, Gymnaſij Parienſis olim inſignis The
gus, in diuinis ſcripturis eruditus & in ſeculari Philoſo
ſufficiēter doctus, ingenio prōptus, ſermone Scholaſti
inter doctores ſui temporis non ignobilis. Scribendo &
putando nomē ſuum ad poſteritatis notitiam cum gloria
duxit. Scripſit enim non inutile opus de diuinis officiis, &
mones quoque varios. Verum & alia non pauca ſcripſiſſe
tur, ſed ad notitiam meam non venerunt.

DIVINORVM OFFICIORVM, AC EORVNDEM RATIONVM,

breuis explicatio D. Ioannis Beleth, à Cornelio Laurimano Vltraiectino castigata, & in lucem edita.

Prooemium ac breuis totius operis partitio.

IN primitiua Ecclesia prohibitum erat, ne quis loqueretur nisi esset qui interpretaret. Quid enim obsecro prodesset loqui, si nõ intelligeretur? Certè nihil. Hinc illa laudabilis inoleuit cõsuetudo in quibusdam ecclesiæ partibus vt pronunciato :undum literam Euangelio, statim vulgari illud populo ex-neretur. Quid verò de nostris tẽporibus dicemus, si vix, ac vix quidem inueniatur quis quæ legerit vel audierit intelli t, quisque satis animaduertat, quæ viderit, aut egerit, Vnde ɔfectò illud verè dicere possumus, quod olim propheta cõ-estus est, perit sacerdos quasi è populo vnus. Videtur ergo endum potius esse, quàm psallendum, silendum omnino, àm tripudiandum, si in hanc tẽporũ infelicitatẽ incidimus. rum enim verò ne aliquando ora canentiũ ad te Domine us turpiter claudantur, ad hoc damnum euitandũ, triplex aibebimus remedium, si primò de ecclesiasticis institutio-ɔus, deinde de expositionibus diuinorum sermonum, ac dem etiam de dierum ratiocinationibus quàm fieri potest :uissimè, dixerimus, Ac primum quidem ad eos pertinere erit, qui modò incipiunt, secundum verò ad eos, qui iam ɔfectum aliquem sentiunt, tertium denique ad illos qui ad fectionem quandam peruenerunt. De his igitur breuiter ompendiose deinceps dicamus vt per nos aliqua ex parte :um consulatur ignorantiæ, qui quemadmodum de his re-s sentiendum sit, verè nesciunt.

De rebus specialiter Deo consecratis. CAP. I.

Ametsi quidem rerum hanc vniuersitatẽ Deus, ad nostra maximè cõmoda, ex nihilo creauerit, vt hinc meritò, & sic vocetur omniũ dominus, iuxta illud, Domini est terra lenitudo eius, ab illa tñ vniuersitate quędã sibi specialiter inuit. Quẽadmodum enim illa in quatuor partes secari po , ita hic à qualibet parte aliquid sibi ꝓpriè vendicauit. A lo loca veneranda, à tẽporibus, dies festos, à rebus decimas, mitias, oblationes, & si quæ sunt alia, quæ donari solent. À sonis deniq;, quas velut sibi dicatas habet, vt sunt ministri ris, monachi, & moniales. De quib. sanè omnib. videlicet,

de

de locis,tẽporibus,rebus,personis ac earundem multif[...]
officiis,deinceps ordine dicemus.Et primò quidem de l[...]

De loco. CAP. II.

LOcorum itaq; venerabiliũ alia sunt orationi dicata, al[...] verò necessitati humanæ deputata. Loca humanæ ne[...]sitati deputata sũt hæc,Xenodochiũ,nosocomiũ,ge[...]comium,orphanotrophiũ,prototrophiũ,brephotrophiũ[...] cum patres & religiosi Imper.loca quædã instituerũt, q[...] reciperent peregrini,orphani,senes,emeriti,infirmi, imb[...]les & saucij.Loca autem quæ orationi dicata sunt,quæda[...]cra sunt,quædam sancta,quædam religiosa. Sacra loca [...] quæ per Pontificem Deo ritè sunt cõsecrata,& quasi san[...]cata,quæ diuersis appellãtur nominibus, præcipuè tamẽ[...] ecclesia,sacrariũ,sanctuariũ,sacellũ,templũ,oratoriũ,De[...]bernaculũ,monasteriũ,cœnobium,κυριακὸ dominicali[...]mus orationis,basilica,capella.Sed ignorandum non est,[...] oratoriũ pro ipsa ecclesia interdum accipiatur,atque etiã[...] uis locus alius ad orãdum cõstitutus,vocetur oratoriũ, q[...]modi in suis cœnobiis sibi statuerũt monachi.Sãcta verò[...] loca immunitatis circa monasteria,sub certæ pęnæ interm[...]tione cõfirmata,quẽadmodũ apud nostrã Lutetiã cernitu[...]lut claustrũ quoddã,in quo sunt ędes canonicorũ.Nã cui[...]q; sceleris reus sit,si illuc tãquã ad asylũ pręfugerit,maxim[...] præstatur securitas.Sic muri etiã & portę ciuitatis,ac theat[...] sancta essent,sancitũ est legib*.Postremò locus religiosu[...] dicitur,in quo integrũ hominis cadauer sepultũ est,vel t[...] etiã caput.Corpus enim obtruncatũ nisi & caput adsit,loc[...]ligiosum facere nõ põt. Quare,cũ hactenus de locis dict[...] illud vnũ adiici oportet, vt,quẽadmodũ ecclesia sit ædifi[...] paucis declaremus.Facto enim loco fundamẽti necesse es[...] Episcopus eũ primò aqua lustrali,quã benedictã vocãt,as[...]gat,ac tũ deniq; primũ fundamẽti lapidẽ,qui crucẽ sibi im[...]sã habere debet ipse iaciat,vel iussu eius sacerdos alius,si[...] adesse nequeat.Et omnino quoque necessariũ est,vt ędific[...] versus Orientẽ,hoc est,versus Solis ortum æquinoctialẽ, [...] verò contra æstiuale solstitium,vt nonnulli & volunt & fac[...]

De temporibus. CAP. III.

HIs igitur de locis ita breuit̃ expositis dicẽdũ est de tẽ[...]rib*.Recipimus aũt hic tẽpora, ꝑ diebus,quorũ alij [...] festi,alij solẽnes,alij verò profesti. Ac profesti q̃dẽ sũ[...] nulla spirituali celebritate fulciũtur. At verò aliter Iudęi [...] vocãt dies,aliter Ethnici,eorũq; Philosophi,aliter demũ C[...]stiani.Hebræi primũ diẽ appellãt sabbatũ,qui pręcipuus a[...]

ps habetur. Reliqui omnes ab hoc denominati sunt. Vocant nim sequentem diem post sabbatum, primam siue alteram sab ati, & qui deinde sequitur secundam sabbati, & sic de aliis, vs- ue ad diem septimum, qui illis vel septima sabbati, vel sabbatũ bbatorum dicitur. Apud Ethnicos verò, tam vulgus, quã Phi- sophi iisdem vtebantur nominibus, nisi ꝙ in iis diuersam in- r se habuerint rationem. Vtrique enim primum diem Solis ap llabant, secundum, Lunę: tertium, Martis: quartum, Mercurij: uintum, Iouis: sextum, Veneris: septimũ, Saturni. Sed ideò hos lgus ita nominabat: quia Solẽ, Martem, Mercurium & alios, os esse arbitrabãtur: Philosophi verò ob hanc causam, ꝙ pla- tarum horum motibus humanæ vitæ natura constituatur. oinde nomina hæc sacra scriptura haudquaquam recipit, quã iam passim in vsu habeantur. Christiani denique ab his lon- aliter dies nominant, propriis nimirũ appellationibus. Nam bbatum Iudæorum vsque adeò non abiecerunt quin cũ iis il d libenter habere velint, partim ob Hebraici sermonis autho atem, partim etiam ob interpretationis significationem. Se- entem verò diem, vocant diẽ dominicum, tum propter Chri resurrectionẽ, tum propter spiritussancti è cœlis missionem: quia Ioannes Euangelista in sua Apocalypsi sic ipsum nomi uit. Ait enim ibi hoc pacto: Fui in spiritu in die dominico. Sed *Apoc. 1.* qui proximè dominicã sequitur, feriã vocãt secundã, itém- e & alios dies ad sabbatũ vsque. Dicuntur autẽ feriæ à feriã- , non ꝙ à necessariis vitæ operibus sit feriandum & abstinen m, sed quoniam toto vitæ nostræ tempore à vitiis feriari de- amus. Dies festi porrò sunt dies solennes, qui, vt soli seruarẽ , quasi præscripto & quodam instituto recepti sunt. A Sole m vel à solito solenne dictum est. Vnde solennia festa vocat lesia, quæ certa sunt obseruatione cõstituta. Atque hinc etiã it solennitas, quæ quadripartita esse potest, videlicet festiui- um, stationum, lætaniarum, & ieiuniorum.

De solennitate festiuitatum. CAP. IIII.

PRimò igitur de festiuitatũ solennitate agendũ est, quæ plu ribus nominib. vulgo exprimi solet, nimirũ his festiuitas, festũ, celebritas, exitꝰ, trãsitus, obitus, assumptio, depositio, mitio, passio, dedicatio, natiuitas, natalis, vel natale & nata- ũ. Festiuitas dicitur, quasi festi sancti alicuius natiuitas. Na- itas verò propriè appellatur festum illius natiuitatis, quæ est carne & in mundo, ita vt hinc solum dicatur natiuitas Chri- B. Mariæ & Ioãnis Baptistæ, quod horum natiuitates dunta- ab Ecclesia celebrentur. Natalis vel natale & natalitium vo- ur sanctorum ex hoc seculo commigratio. Quia vt seculo &

mundo moriuntur, ita tunc cœlo naſcuntur: Indifferenter au- tria hæc vocabula vſurpãtur. Dicitur porrò tranſitus feſtum eſt de morte beatorum, quũ eorũ animæ è corporibus exũ- per varia loca ſibi incognita tranſire debeant: nempè, ſi dic- liceat, per cœlum aereum, æthereum, criſtallinum, donec pe- nerint ad cœlum empyreum. Obitus appellatur, quaſi tum a- mis angeli veniant obuiam, cuiuſmodi de B. Martino legit- Paſſio autem nuncupatur, quaſi tum maximè corpus patie- tur, cùm inde anima excederet. Quapropter fieri etiam po- vt vniuſcuiuſque obitus appelletur paſſio, quum ille diſceſ- animæ ac diſtractio à corpore, non ſine magno dolore fiat. N- enim ſine cauſa eſt, ꝙ diuus Hieron. in vitis *Patrum* de quo- viro ſancto narrat, qui dominum rogauerat vt ſibi vellet oſ- dere, quemadmodum è corpore excederet anima abſque d- re & anguſtia aliqua. Nam cùm hic quodam die fortè fort- ab ſuo veniret tuguriolo, vidit iuxta viam pauperem quẽd- ante ſe miſerè proſtratum, ac iam animam agẽtem, cui aliqu- vt perſpicuè videbat, aſtabant angeli, qui eius expectabant a- mam, vt eam ad ſuperos deportarent. Verum hi poſteaquam lic multum diúque expectaſſent, vox miſſa è cœlis ad ange- ilicò audita eſt, Ad quid tandem moramini? Ad quam illi reſ- derunt Dominum præcepiſſe, vt animam illius ſine corporis- xietate educerent, quod certè facere non poterant. Haud in- ria ergo cuiuſque obitus & paſſio dici poteſt. Aſſumptio v- propriè dicitur tranſitus B. Mariæ, & Depoſitio S. Ioannis Eu- geliſtæ, qui viuus ſepulchrum ingreſſus eſt, & ſe quaſi in i- depoſuit. Tandem etiam dormitio, mors appellatur ſanctor- quę illis eſt velut optatiſſima quies. Sicut enim à ſomno val- res atque integriores ſurgere omnes ſoleamus: ita & ſanct- ne difficultate reſurgent in corporibus glorificatis quaſi è no fuiſſent experrecti. Vnde illud eſt, quod Dominus de La- ro dixit: Lazarus amicus noſter dormit.

De feſtis. CAP. V.

Feſtorum quædam ſunt generalia, quædam particularia- neralia ſunt, quæ generatim ab omnib. celebrãtur: vt trinitatis, B. Mariæ, natiuitatis Dñi, Paſchæ, Pentecoſte- ctę Crucis, Apoſtolorum, Euangeliſtarum, S. Ioannis Bapti- Euangeliſtæ, Laurentij, Nicolai, Sylueſtri, Martini, &c. Feſta- tem particularia ſunt, quæ tantum in vna colũtur prouinc- feſtum B. Hylarij, quod in Aquitania duntaxat obſeruatur- etiã quę in vno fiũt epiſcopatu, vel in vna villa aut parochi- cuntur feſta particularia. Notãdum interim obiter hic eſt, i- lendis feſtis dignitatem quandam & ordinem eſſe attẽde-

ſta, etenim Trinitatis digniori cultu ſunt celebrāda, deinde fe a B.Mariæ, præcipuè tamen Aſſumptionis, ac tandem quoque ſta S.Crucis, quæ duo ſunt. De aliis antè intelligenti facilè eſt dicare. Quot ſunt feſta Trinitatis, tot B.Mariæ eſſe ſciendum t. Cauſæ verò feſtorum quæ ſint, & cur quædam non ſuo temre, ſed alieno celebrentur, ſequentia commodius declarabũt.

De ſtationibus. CAP. VI.

DE lætaniis quidem modò non incommodè dicendum foret, niſi de iis tum paulò opportunius eſſemus dicturi, cũ de feſtis iuxta temporum varietates tractabimus. Operæ ecium igitur eſt, vt hoc tempore his ſuperſedeamus, ac mode ſtationibus agamus, vbi ſex ſunt conſyderanda. Primò, id ſit ſtatio, & quamobrem ſic appellata: ſecundò, vnde initiũ mpſerit: tertiò, quot ſint earum ſpecies: quartò quare huiuſodi ſolennitas ſtationum ſit inſtituta, quintò, cuiuſmodi ſint rficiendæ, vltimò denique quæ ſit differentia inter ſtationes, oceſſiones & letanias. Et quidem ſtatio, prout hoc in loco acpitur, eſt proceſſio, quæ fit ad aliam Eccleſiam, vt Deo perſolntur gratiæ. Dicitur autem ſtatio, quòd ſtantes Deo agimus atias, nõ flexis genibus, ſicut in letaniis, nec in eis ſupplicatio s vtimur vocibus, ſed laudem Deo cantamus. Videmur tamen tiones à veteri lege ad nos fluxiſſe: tũ.n. populus Iudaicus, ate etiam complures ethnici Hieroſolymam conueniebant in aximis ſolennitatibus, veluti in Paſchate & Pentecoſte, vt in nplo adorarent, ibique & munera offerrent, ac Deo tandem atias pro innumeris beneficiis agerent. Ab hac ergo eſt conetudine, quod etiamnum noſtra Eccleſia obſeruat, vt omnes riter ab oppidis, villis, aliíſque locis, ſuburbiis in ſeptimana ſchali & Pentecoſtes ad epiſcopalem eccleſiam conuenirent. nt item aliæ ſtationes, quæ à Romanis originem traxerunt, i in eiuſmodi frequenter admodum verſabantur. Si quan- enim diuerſis temporibus ſe ab hoſtibus vndique obſeſſos imaduertebant, aut grauiora ſibi imminere pericula, ſanctorũ erceſſiones implorabant, vt quicquid eſſet periculi tandem ſaret. Quo quidem facto proceſſionibus ad eius ſancti cleſiam conueniebant, cuius patrocinio fuerant liberati, vt tã beneficio dignas gratias Deo agere poſſent. Atque ita ſafiebat ſtatio ad S. Paulum illo die, quo per eius ſubſidij in cationem eos liberauerat Dominus. Et ſic de aliis. Statio m autem duæ ſunt ſpecies. Aliæ enim ſunt generales, aliæ par ulares. Generales ſunt, quæ in iis duabus ſeptimanis, quas mo diximus, ad maiorem ſemper eccleſiam fieri ſolent. Particula s verò ſunt, quæ in diuerſis eccleſiis, ex cauſa, quã ſtatim attu

limus fiunt. Quandoque etiam fiunt ſtationes cauſa veneratio
nis, nulla alia cauſa interueniēte, vt quum in alicuius ſancti feſt
ad aliā eccleſiā itur proceſſione à maiori. Rurſus interdū ſtatio
nes fieri dicuntur, cū ob eandem venerationis cauſam diebus fe
ſtis ad diuerſa progredimur altaria. Quare ex iis, quæ diximu
ſatis conſtare arbitror, quæ ſit ſtationū inſtitutio. Quibus illu
tamē addendum eſt, ꝙ quemadmodum Romani in ſua ciuita
ad pericula euitanda ſtationes annuatim fieri ſtatuerunt, ſic qu
que in aliis ciuitatibus ob ſimilē cauſam ſuas inſtituerūt ſtat
nes. Non eſt profecto, ꝙ multum anxij ſimus circa veſtes, qu
bus in ſtationibus vti oportet, cum eiuſmodi eſſe debeant, qu
les in choro quotidie haberi licet, hoc ſemper obſeruato, vt i
tempori maximè conueniat, quo fiunt ſtationes. Non hic iei
natur ſicut in letaniis. Non hic flectuntur, vt dictum eſt, genu
ſed lætitiæ voces cantantur, nimirū reſponſoria, vt dicimus,
antiphonæ, vel his quippiam ſimile. Fit nonnunquam vt dum
raguntur ſtationes, in ea eccleſia, ad quam itur, miſſa celebretu
& interdum non. Vt vt tamen hæc ſunt, abſoluta ſtationis orat
ne ſemper vnde exierāt, reditur. Inter ſtationes verò, letanias
proceſſiones hoc intereſt, ꝙ ſtationes ex cauſis ſuprà dictis, e
quo expoſitum eſt, modo fiant letaniæ, quæ ſupplicationes ac
gationes ſignificant: ad vitanda quidē fiunt pericula, atq; om
effugiendum infortunium, ſed non ſine ieunio & veſte hum
aut habitu lugubri, vocibus in modum ſupplicantis. Vnde pr
fectò letaniæ dicuntur ſupplicationes, Sed euidētius hæc omn
patebunt cum eadem plenius paulò pòſt ſimus tractaturi.

De proceſſionibus. CAP. VII.

PRoceſſiones deniq; duæ ſunt: vna eſt, quā ſingulis annis
ſeruamus in Ramis palmarū. Sic. n. illā vocamus dominic
quæ proximè præcedit Paſchā. Atq; hæc quidē illā repræſ
tat proceſſionē, quæ Dn̄o fuit exhibita à turbis Iudæorū, & pu
ris cū ramis palmarum, quū inſidēs aſinæ Hieroſolymā venir
Altera verò eſt, q̄ dominicis diebus celebramus in eius mem
riam, quā diſcipuli Chriſto exhibuerūt ipſo die Aſcenſionis. p
quā cū eo ſimul ad montem Olıueti congrediebantur, vnde i
videntibus aſſumptus eſt. Non ꝙ illud die dn̄ico factū ſit, ſed
ceſſio & omnis iſtius diei celebratio ī diē dominicū trāſlata
vt à populo tūc maximè ad eccleſiā cōfugiēte & ſimul & ſol
nius coli poſſit.

De ieiunio. CAP. VIII.

NVnc videndū eſt, quid ſit ieiuniū, vnde dicatur, de auth
tate & laude, ſiue cōmendatione ieiunij, atq; eius mult
ci diſtinctione. Primū ſanè pertinet ad definitionē, alt
ad interpretationē ſiue originē, tertiū ad cōfirmationē, quart

amorem,quintum deniq; ad cognitionem. Ieiuniũ eſt com-
nis omnium membrorum ſatisfactio : vt ſcilicet membra
isfaciant pro peccatis,quæ admiſerunt,vt ſi gula peccauit,ie-
et ac ſufficit. Qui ſolus eſt in culpa,ſolus ſit in pœna. Si ocu
,ſimiliter. Vnde Hiere. Oculus meus deprædatus eſt animam *Thren.3.*
ã. Et ꝑ feneſtras oculorũ meorũ mors intrauit ĩ animã meã. *Hiere.9.*
Augu. Oculo nihil nequius. *P*oteſt autẽ dici ieiuniũ,à ieiu-
,ꝙ eſt inteſtinũ quoddã,vt inquiunt anatomici,ꝙ in homine
rtuo prorſus vacuũ reperitur. Nam & nos itidem cum ieiu-
nus à vitiis omnino vacui eſſe debem⁹,idq; tam in animo, quã
orpore. Vnde plenius profectò Auguſt. ſuper Ioannem ieiu-
definit hoc modo, Magnũ & generale eſt ieiuniũ ab iniqui
bus & carnalibus voluptatibus abſtinere. Hoc enim ieiuniũ
nibus numeris eſt perfectũ & abſolutũ. Cui nõ abſimile eſt, *Titum 2*
aulus ait: Sobriè & piè & iuſtè viuamus in hoc ſeculo, Nam
t ſobriè viuamus,inquit,ad nos planè pertinet,ꝙ piè ad Do
um,quod iuſtè ad proximũ. hinc pietas eſt cultus Deo ex-
t⁹, cũ quo velut ex aduerſo pugnat impietas ſiue idolatria,
are multi in hoc vocabulo pietas errãt,dum in eo vulgo aſ-
iuntur,ꝙ ille dicatur pius,qui,è ſuis bonis libens pauperib⁹
opiam partiatur,contrà ille impius,qui quæ pauperũ ſunt,ad
pit. *V*erùm ne diutius quadã ſimilitud ne labamur , & vitia
ietati confinia,& virtutes,quę pietatis nomini non obſcurè
ntur reſpõdere, breuiter deſcribemus. Multũ ſanè intereſt
t flagitiũ,facinus,atque impietatẽ. Nam flagitiũ nobiſmet-
eſt,Facinus verò committitur in proximum,& impietas in
m. Sic quoq; magnũ ſtatuitur diſcrimẽ inter miſericordiã,
entiã & pietatẽ. Vt enim miſericordia maximè verſatur cir
turã,ſic clementiã eſſe dicimus erga iuſtitiam,pietatẽ erga
m. Verbi gratia, Miſericordia eſt,ſi quis ad ſuppliciũ aliquẽ
damnatũ duci videat,cui ita naturali inclinatione cõpati-
c cõmouetur,vt ipſum à ſupplicio liberet. Quemadmodum
licitur miſericordia,ſi ꝙ pauperi eſt ſuffuratũ,ipſi reſtitui-
At verò clementia eſt,ſi quem iniuſtè punitũ viderimus,&
ericulis obiecerimus,vt per vim illum eripiamus. Pietas de
ſt colere deũ,ídq;ex mero amore,q̃ Græci vocãt λατρέιαν
τοσέβειαν, nos autẽ Dei cultum rectè appellare poſſum⁹.

De ieiunij authoritate. CAP. IX.

Vthoritas ieiunij triplex eſt. Habet enim authoritatẽ par-
tim ab antiquitate tẽporis,partim à loci qualitate, partim
deniq; à præceptorũ inſtitutione,& maieſtate. Ab antiqui
pis, ꝙ ſtatim poſt orbẽ conditũ in ipſa hominis creatione

esse cœperit, cum dicebatur, De ligno scientiæ boni & mali
Gene. 2. comedas. A loci verò qualitate, quia in Paradiso fuit institutū
præceptore, ꝙ non ab homine, sed à Deo ordinatū fuerit. Ru
sus, cōmendatur à temporibus & personis. Et à temporibus c
dem ꝙ in tempore ante legē, in tempore sub lege, & in tēpo
gratiæ ieiunium semper fuerit obseruatū. Ante legē à Mo
sub lege ab Helia, in tempore gratiæ à Christo. Eius aut
commendatio plena est exēplis. Eua quadiu abstinuit, vi
fuit incorrupta, mãsitque in paradiso. Sed quū præceptum i
n ȷ violasset, exēplo carnis sensit corruptionem, & sub viro
constituta, ac paulò pòst è Paradiso turpiter eiecta. Ad eūd
Gene. 3. sanè modum Adam simul atq; ieiunium fregisset, ex delicijs
radisi in hanc mortalitatis miseriam detrusus est. Moyses p
ieiunium cum Deo locutus est. Helias similiter post ieiuni
4. Reg. 2. igneo curru in cœlū subuectus est. Hierosolyma à Sennac
2. Par. 32 rib tēpore Ezechiæ Regis Isaiæ centū octuagintaquinq; m
bus cœlitus vna nocte interfectis, fuit liberata, & ne inter c
iatos fœterent, solus Sennacherib cùm decem tantū aufugi
Niniuem, vbi sexagesimo die post à propriis suis filiis fuit i
emptus. Item, Iona iram Dei concionante, Niniuitæ in sacc
cinere ieiunium pœnitentiæ agentes cōsecuti sunt veniam.
quoq; Iosue filius Naue ieiunio, dum illud per integrum d
agebat ad Gabaon, Solis & Lunæ cursum cohibuit, & ho
suos superauit. Ab his itaque personis ieiunium commēda
A loco verò, ꝙ in Paradiso natū sit. Sequitur ieiunij distinc

De distinctione ieiunij. CAP. X.

IEiunium sic primò diuidi potest, quod aliud sit carnis a
mentis. Carnis est, cum quis abstinet à cibis. Mentis
quando quis ieiunat à vitiis. Vel etiam carnis ieiunium
ci potest, si quando quispiam ob nimiam pinguedinem i
nat, ne corpore supra modum pinguescat. Verum illud nu
virtutis est, adeoque dicendum est potius esse attenuati
Qua ratione & mentis ieiunium esse volumus contra l
riam, ne similiter plus æquo pinguescat, ac in multis luxu
tur. Secundò ieiunium & hoc modo distinguitur, aliud vi
cet esse institutionis, aliud deuotionis, aliud paritatis, &
dispensationis. Ieiunium institutionis est. Quadragesima à
ctis patribus olim instituta. Quemadmodum enim in leg
teri, sancti patres rerum suarum omnium decimas & p
tias Deo reddere consueuerunt: Ita nos quoque debem
decimas & primitias offerre, non solum ex rebus no
nempè ex frugibus, & aliis quæ possidemus, verum etia
nobismetipsis, scilicet ieiunando, idque corpore quidem

is,mente verò à vitiis.Eſt enim,vt ſtatim diximus, carnis pari
er & mentis ieiunium.Offerimus autem Deo ex nobis primi-
ias & decimas,ſi quando benè operamur.

De institutione Quadrageſimæ, & reliquis ieiunandi formis.

CAP. XI.

Nſtituta igitur fuit quadrageſima,pro dierũ decima. Sed cur
potius quadragenario numero,quàm alio appelletur, euidẽs
ratio eſt:cũ quadraginta dies in anno pro decima liquidò poſ
mus inuenire.Sicut Leuitæ ex decimis, quæ eis offerebãtur,
ummo Sacerdoti partẽ reddebant decimã:ita & nos decimam
amus Chriſto vero Pontifici ex triginta ſex diebus, qui ſunt
decima trecentorum & quadraginta dierum, & ex ſex horis
ũ quadrante,quæ ſunt vltra dies trecentos & quadraginta. Cũ
rgo ſummatim ſunt dies quadraginta vnus & quadrans, ex
uadraginta habemus pro decima quatuor, quibus cum aliis
iginta & ſex computatis,exurgunt quadraginta.Reſtat adhuc
nus dies & quadrans,quæ ſunt horæ triginta quarũ pars deci-
a tres ſunt horæ, pro quibus,in ſabbato Paſchę ieiunamus vſ
ue ad noctem. Sunt aũt in anno dies trecenti & quadraginta
x,quorum decima pars trigintaſex dies ſunt,accepta decima
uadrantis, pro qua voluit Auguſtin. vt in vigilia Paſchæ, e-
s diei Miſſa nocte celebraretur. Vnde eſt, quod in oratione,
uam collectam dicimus,illo die legimus : Deus qui hanc ſa-
ſſimã noctẽ,&c.Dicitur ergo Quadrageſima,quaſi cũ decima
uatuor.Diebus enim triginta & ſex adduntur quatuor q ſunt
decima.Primus eſt ſanctificationis,hoc eſt,mũdificationis,ſi
dicere liceat.Quia tunc homo mundatur & lauatur, tam a-
ma quàm corpore.Reliqui tres ſunt primitiarum.primus die-
m quadraginta,eſt quarta quadrageſimæ.Tres alij ſunt,vt di
um eſt,primitiarum.Et certe ignorandum non eſt tres dies ie
niorũ in vnoquoque tempore celebrari, qui appellantur pri-
itiæ,quod ita de iis ſit diſpenſatum.proinde ieiunium diſpen
tionis eſt,quod in magnatum vigiliis fieri dicitur.Solebant e-
m maiores noſtri illa nocte, quæ proximè feſtũ præcedebat,
gilare,vnde & vigilias appellabant dies feſta proximè præce-
ntes, ad quas conueniebant iuuenes & puellæ, cantores &
ſores,ſicut adhuc fit in pleriſque regionibus , vt in pictauia,
æcipuè in feſtis patronorũ eccleſiarũ ſed quoniam multa in-
naſcebãtur incõmoda, inſtitutũ fuit, vt in locũ vigiliarum
ccederent ieiunia, vt eo demum modo comeſſationes ſuper
iæ & ebrietates,quę crebrò contingebant, tollerentur è me-
o. Quod in ea forma ab eccleſia ita diſpenſatũ accepimus:Si
uis tamen ieiunaret & vigilaret, is vtique haud male faceret,

Nihil enim vetat bonũ duplicare. Dicitur aũt huiuſmodi inſti-
tio, diſpẽſatio, quaſi in diuerſis (vt ſic loquar) pẽſatio. Nã iei-
nium hoc fuit introductum in cõpenſationem vigiliarũ, quæ
idcircò fuerũt abrogatæ, ne crebræ illæ comeſſationes atque
ebrietates pôſthac fierẽt. Aliquãdo tamẽ & canonici rigoris ſit
diſpenſatio iuſta de cauſa ab eò, cuius intereſt, facta relaxatio,
queãdmodũ etiã in hoc loco. Viderũt.n. ꝙ melius erat ieiunare,
q̃ vigilare. Ieiuniũ porrò deuotionis eſt, ſi quãdo quis ſua ſpõ-
te ieiunat, vt in vigilia B. Martini, & B. Nicolai. Ieiunium paritã-
tis eſt, quum in vigilia S. Iacobi, Bartholomæi, & aliorũ Apoſto-
lorum ieiunamus, q̃bus vt ieiunaretur, ſtatutũ nõ eſt. Facimus
tamen ex eo, quòd omnes Apoſtoli in meritis ac præmiis pares
ſint. Quorum enim merita æqualia ſunt, neceſſariũ planè eſt, vt
eorum animę in cœlis ſint æquales. Ob quã ſanè cauſam eccle-
ſia conſiderauit dignum eſſe, vt pariter omnes ieiunia haberẽt.
Ex Apoſtolis autem ſex tãtum ieiuniũ habẽt inſtitutionis, quo-
rum itẽ quatuor quum cõiunctim ieiunamus, quatuor dunta-
xat in vniuerſum exiſtunt Apoſtolorum ieiunia. Nam Petrus &
Paulus vnũ communiter obtinẽt, quoniã eodẽ die paſſi ſunt. Sic
Simon & Iudas, q̃ ita ſimul duo ieiunia efficiunt: tertiũ habet
Matthæus, & quartũ Andreas. Cur verò his, & nõ etiã alijs ieiu-
namus, ratio in promptu eſt. Vt hoc enim fieret in eorum vigi-
liis; ideò ſancta eccleſia ſtatuit, quò ſicut illi pro Chriſti nomi-
nẽ paſſi ſunt, & nos quoq; aliquo ſaltẽ modo cũ eis patiamur, &
beatè cũ eis viuere optemus. Eadem ratione etiã de aliis Apo-
ſtolis inſtituiſſet, niſi aliud quippiã impedimẽto fuiſſet. Impedi-
mẽta aũt ſunt hæc: Feſtũ Philippi & Iacobi, quod ipſis Calen.
Maij habemus, quæ ſemper ſunt inter Paſcha & Pentecoſtẽ, &
ſit tempus lætitię, & gaudij, ieiunãdum nõ eſt. Nec obſtãt ieiu-
nia, quæ in diebus letaniarũ ſiue rogationum occurrunt, cũ ea
ob aliam fiant neceſſitatẽ, vt patebit dilucidiùs in ſequentibus.
Nã & tum ieiunatur ab aliquibus propter ſpiritus ſancti expe-
ctationẽ. Iacobus Zebedæi ab Herode obtruncatus eſt in die-
bus azymorũ, ita vt neq; ieiunium habeat, neq; illic feſtũ cele-
brari poſſit. Feſtum nãque eius, quod ſeptimo Calendas Augu-
ſti obſeruatur, non fit reſpectu illius paſſionis aut mortis, ſed
tranſlationis. Tunc enim illi primò dedicata eſt eccleſia in Hiſ-
pania, vt plenius oſtẽderetur eo in loco, quo eius feſtum atti-
gemus. Quod autem non ieiunatur Bartholomæo, cuius fe-
ſtum eſt octauo Calend. Septembris, aliud eſt impedimentum.
Fertur enim vno die fuiſſe excoriatus, & altero obiiſſe, qua-
quam in legenda ſeu vita eius illud minimè habeatur. Quod
Act. 13. ſi ergo ita ſit, neceſſarium foret, vt eius vigilia ſecun-

ie ante festum coleretur, quod esset cõtra normã aliorum ieiu
iorum festiuorum. Vt de beato Thoma ieiunetur, nõ oportet,
uia festum eius est in aduẽtu Domini, in quo quasi cõtinuum
iuniũ debemus obseruare Barnabas propterea non habet ie-
unium, ꝙ non sit ex numero Apostolorum. Nec profectò d ci-
ur Apostolus, nisi ꝙ cùm erat Pauli socius, vt cæteri ad prædi-
andum missus sit. Vnde illud: Segregate Barnabam & Pauiũ.
atthiæ ideò non est institutum ieiunium, quia festum eius in Act. 1.
uadragesima frequentius solet contingere, quãdo alioquin Esa. 08.
mper ieiunatur. Vel etiã ob eam rem, ꝙ ex primitiuis Apostolo
; nõ fuerit, sed post Christi passionem per aliorum electionẽ
co Iudæ substitutus, De quo dicitur: Et Ep.scopatum eius ac
piat alter. Festum deniq; B. Ioannis Euangelistæ semper cele-
atur tertio die post natiuitatem Christi, quo ieiunare non li-
t propter dies festos. Nihil interim vetat quo minus omniũ
postolorũ ieiunia possint celebrari. Optimè enim fecerit, qui
iunauerit, sicut in vigilia beati Iacobi septimo Calend. Augu-
i ieiunant hi, qui ipsum colunt. Sed istiusmodi ieiunium vo-
tur paritatis, quod secundum merita suscipitur, non institu-
onis. Est rursus ieiuniũ aliud inspirationis, aliud circunspectio
s. Inspirationis ieiunium est, quale fuit in beato Nicolao, qui
iam infans in cunabulis bis in hebdomada ab vberibus ma-
s abstinuit, ac tantùm semel mamillas quarta & sexta feria
xit: Ieiunium circunspectionis est, quando præ imminente
qua tempestate, vel hostium periculo, vel simili aliquo in-
rtunio ieiunamus. Deinceps verò ieiunium aliud est ra-
onabile, aliud irrationabile. Rationabile appellatur, quod ipsa
tio facilè admittit, quũ moderatè cibũ & potum sumimus, ne Ro. 12. 13
de corpus debilitetur. Vnde inquit Apostolus, Rationabile sit
bsequium vestrum, non in comessationibus & ebrietatib. &c.
rationabile est, si quis velit ieiunare duobus aut tribus diebus
ontinuis aut integra etiam septimana, cuiusmodi Deus non
probat, qui vt vitia mori cogantur, non autem vt natura
ssoluatur, vult esse ieiunãdum. Hinc illud ieiunium posse pro
beri, quod nonnulli continuant à cœna Domini vsque ad
ascha, satis manifestum est. Sunt item aliȩ ieiuniorum formæ,
as eadem breuitate perstringemus. Nam aliud reperitur qua
atis, aliud quantitatis, aliud numeri, aliud summæ exa-
ionis, aliud alternitatis, vt sic dicam aliud xerophagiȩ. Qua-
atis ieiunium vocamus, quum carnis esum nobis in poste-
m indicimus. Quantitatis, quum quis ad certam mensurã sibi
ctum subtrahit, & omnino quantum quoque die comedat,
asi ponderatum habet. Ieiunium numeri est, si quando quis

ita secum statuat, vt quolibet die nõ nisi semel posthac cibũ ca-
peret, vel bis, idq; ex eo, ꝙ qui idẽ sæpius faciunt sic ipsi se a ffli-
ciant ac prosternãt, vt nihil inter eos atq; inter bruta animalia
planè intersit. Hęc enim vt ad pastũ nata sunt potissimum,
pius vnoquoq; die ventrẽ satuiãt. Bis sese reficere humanũ est,
semel autem (vt fertur) Angelorum. Quare cùm sint quib
mel duntaxat cum Angelis quoq; die vesci decretum est, hu
modi ieiunium habere putantur. Sed tolerabilius hoc est,
verò strictius, quod summę dicitur exactionis, huiusmodi ha
bent hi, qui radicibus & herbis vescuntur, vt in deserto Ia
Baptista, & in eremo Maria Aegyptiaca, quæ cum duobus
panibus traiecit Iordanẽ, vitámq; austerã & solitariã egit an
quinq;. Alternationis esse dicitur ieiunium, cũ quis alterna
ieiunat, nimirum si cum hoc die abstinuerit, sequenti com
Xerophagiæ adeò ieiunium, & si quando quis cibum com
aridum. Dicitur enim xerophagia à ξηρὸς siccus, & φάγω,
comedo, quasi dicamus siccã comestionẽ, quale esse pote
pomis, pyris, castaneis, prunis, & id genus aliis. Quidam ta
siccam comestionem esse arbitrãtur legumina cruda siue c
si modò absque iure comedantur. Postremò inuenitur qu
ieiunium vanitatis seu simulationis, vt in hypocritis, qui o
ctam sanctimoniã ieiunant, vt ab omnibus suspiciantur: quo
dã necessitatis, vt in mendicis, & quoddã virtutis, vt in iis q
veram corpori inducunt abstinentiã quum à culpa animis
stinent, quum sese victu defraudãtes, cibũ egenis benignè a
tiuntur, quẽ suis ventribus detrahunt, quũ denique sese e
tibus velint alios suis satiari epulis. De ieiunio igitur, eiúsq
multiplici distinctione hactenus.

De personis. CAP. XII.

POstquã de tẽporibus Deo spiritualiter dicatis huc vsq;
bis dictũ sit, res ipsa postulat, vt eodẽ modo de person
uinis officiis addictis, hoc est ecclesiasticis, deinceps d
m⁹. Ad cuius rei maiorẽ declarationẽ sciẽdũ est in primis tr
se sectas, quæ hominib. maximè probãtur, quarũ vna est Et
chorũ seu Paganorũ, altera Hebręorũ, tertia Christianorũ
ma est erroris, secunda veritatis, tertia salutis. In prima na
gium patimur, in secũda à periculo qdem eripimur, sed in t
saluamur. Prima rursum nos à Deo secat & separat, secũda
minat, tertia autem penitus saluat & liberat. Verũ mos P
norũ cõuersus est in ritũ Christianorũ. Quę Dei Opt. Max.
tatio sanè pulcherrima est. Christianorũ enim personæ tan
culares, quàm ecclesiasticæ ab aliis duab. sectis, nimirũ ab
bræa atq; ęthnica, desumptæ sunt. Quemadmodum enim

nos duo ſunt perſonarũ genera, laicalis videlicet ſiue popularis, (λάϊκος enim populus eſt) & eccleſiaſticę: ſic apud Ethnicos & Hebræos, à quib⁹ noſtrę habuerũt initiũ. Apud Ethnicos perſonæ ſeculares erãt hæ: Monarcha, ſcilicet Rom. Imperator, Patricij, q & Senatores dicebãtur, quorũ arbitrio vniuerſa ordinabãt. Reges, Præſides, Duces, Præfecti, tribuni plebis, tribuni militũ, prætores, cẽturiones, decuriones, quaterniones, tribuni, quęſtores, ædilęs, aulæ ianitores. In ritu verò tẽplorũ erãt Archiflamines, flamines, ſacerdotes in vtroq; ſexu. Nãq; apud illos nõ aliť, atq; modò apud nos, erãt & mulierũ & virorũ religioſi cõuentus. Inter Poetas erant carminũ iudices, comœdi, hiſtoriographi. Apud Hebræos porrò eadẽ fuit perſonarũ diuerſitas. Erant enim quædã ſeculares, quædã verò cultui diuino in tẽplis perpetuò addictæ. Et quidẽ perſonæ in templis erãt hæ, ſummus Sacerdos, & minores Sacerdotes, leuitę, nathinæi, luminum emunctores, exorciſtæ, ianitores. vel æditui & cantores, Inter ſeculares verò in primis dux populi erat ad regendum Moſes, & ſub eo, quos ipſe ad cõſilium ſoceri ſui Ietro conſtituerat, nempè erãt hi, chiliarchi, hecatontarchi, pentecõtarchi, ſeu pentecontarchi & decarchi, hoc eſt millenarij, cẽtenarij, ſiue centuriones, quintagenarij, decani, χιλία enim millenariũ numerũ exprimit ἄρχων Principẽ, vnde χίλιαρχος dicitur q prǽeſt mille. Sic ἑκατὸν ſignificat cẽtũ, vnde hecatõtarchus eſt, cui cẽtũ parẽt, & pentacõtarchus, cui quinquaginta. Nã πεντήκοντα quinquaginta ſonat. Qui autẽ decẽ in poteſtate habẽt, rectè appellãtur decani, à δέκα decem, ꝙ ſint ſuprà denos. Apud Chriſtianos quoq; pſonę ſunt partim populares, partim clericales. Populares nõ ſunt diuerſæ ab iis quas apud ethnicos eſſe dicimus, quãuis nõ vbiq;. Clericales ſunt quę adminiſtrãt eccleſiã, dicũturq; ἀπὸ τοῦ κλήρου, quod ſors interpretatur, quaſi ſorte ſint electæ. In veteri nanq; teſtamẽto Sacerdotes ſorte eligebãtur. Quemadmodum etiã ethnici ſortitione vnũ ex liberis ſuis ad clericatũ eligebãt. Poſſunt nihilominus dici clericales, quia ipſi accipiunt hæreditatẽ domini nimirũ decimas & oblationes. Nã κλῆρος Gręcis nõ ſolũ eſt, qđ nobis ſors, ſed & hæreditas. Eſt .n. iis æquiuocũ, vno quoq; noĩe duo hęc ſignificat, Perſonæ aũt clericales diuidũtur in monachos, quaſi ſint ſoli viuẽtes à μόνος ſolus, & ἔχω habeo quòd ab aliis ſeorſim ſoli habitare debeant, & eccleſiaſticos. Quæ ſit porrò perſonarũ diuerſitas inter monachos, equidẽ ſatis notũ eſſe exiſtimo. Totum enim illud ab ordinum varietate petendum eſt, quàm alij albi ſiue candidi, alij nigri appellãtur.

De personis ecclesiasticis. CAP. XIII.

ECclesiasticarũ personarũ genera duo sunt. Aliæ nãq; sunt dignitatis, aliæ ordinis. Dignitatis sunt, vt Papa, Patriarcha, Cardinalis, Primas, Archiepiscopus siue Metropolitanus, quod eiusdem est significationis, Episcopus, Archidiaconus, Archipresbyter. In choro sunt decanus, hypodecanus, cantor, subcantor, thesaurarius, scholaster. Ordinis personæ sunt sacerdos, diaconus, hypodiaconus, acolytus, exorcista, lector, hostiarius. Sunt autem in ordine septem gradus, ad designandam septiformem gratiam spiritus sancti, cuius munere illorum quidam officia exequitur. Sed quoniam de ecclesiasticis personis iuxta nostrum tẽpus tractare proposuimus, videamus quemadmodum à veteri consuetudine tam Ethnicorum quàm Iudæorum ad præsentis ecclesiæ cultum facta sit personarum translatio, tum secundum ordinem, tum secundum dignitatem. Ac primò quidem secundum ordinem, in veteri testamento erant sacerdotes, quales fuerunt filij Aaron, pro populo sacrificia offerebant. Erant præterea aliqui in populo Magistri, vt fuit Nicodemus. In horum locum nostri successerunt sacerdotes, qui sacrificium altaris Deo pro nobis offerunt, quique ad hoc obligati sunt, vt verbum Dei populum sibi commissum doceant. Vocantur autem sacerdotes, quasi sacra dantes, & presbyteri, quasi seniores nõ quidem ætate, eruditione & moribus. Ordo diaconorum, id est, ministrorum (tãtum enim sonat) vicem explet Leuitarum. Vt enim in veteri lege Leuitæ in sacrificiis inseruiebant sacerdotibus testamenti veteris: Ita hi in sacramento altaris ministrant sacerdotibus noui testamenti. Hypodiaconi locum Nathinæorum sunt substituti, qui sic dicebantur, quòd in humilitate seruiebant. Quemadmodum enim hi sub Leuitis sacra administrabant: sic illi subdiaconis, vnde & hypodiaconi sunt appellati. In templo erant emunctores luminum, qui candelas & accendebant & extinguebant. Hi sunt in nostra ecclesia quos acolytos & ceroferarios dicimus, qui cereas candelas & thuribulum portant ac pręparant. In tempore veteris legis exorcistę, id est, adiuratores, ex doctrina Salomonis dęmones ab hominibus abigebant: sed & nos similiter exorcistas habemus qui illos exorcizãt, qui efficiẽdi sunt catechumeni, nimirum cum ab iis adiurãdo expellunt dæmones, In tẽplo erant cantores, apud nos sunt lectores siue anagnostes. Ostiarij in nostra ecclesia vicem supplẽt templi ianitorũ. Officium enim ianitorũ erat templũ claudere, & aperire, mũdos recipere, immũdos excludere. Ostiariorũ autẽ officium est cathecumenos baptizandi, & pœnitentes per Episcopos iam recõciliatos in ecclesiã introducere.

Qu-

Quomodo personæ dignitatis à veteribus ad nos fluxerunt.

CAPVT XIIII.

VIdendum modò est, quemadmodum dignitatum personæ à veteribus ad nostram ecclesiam peruenerint. Et Domnus quidem Papa, id est, Pater patrum vel custos patrũ, summi ontificis, qui in lege fuit, personam gerit, veluti Romanus Imrator, Monarchæ, Senatoria potestas, & Patriciorum dignitas æ forsitam apud Iudæos obseruabantur, et am nunc in nostra clesia permanet in tribus Patriarchis, scilicet Anthiocheno, exandrino, & Constantinopolitano. Primates, qui tribus Arepiscopis præsunt, vel præesse possunt, Regem exprimunt, cu potestas ad tres se extendit ducatus. Metropolitani siue Arepiscopi comparãtur Ducibus, qui pluribus præsunt Comius. Nam & Archiepiscopi pluribus Episcopis præesse dicunr. Episcopi habent similitudinem Comitum. Coepiscopi quo m iam abolita est dignitas, Præfectis adæquãtur. Abbates uniur tribunos militum: Cancellarij, Prætores: Archidiaconi, cẽiones, decani, decuriones: Archi presbyteri loco sunt Aduotorum, Presbyteri, ædilium, Diaconi, quaternionum, Hypodia ni, tribunorum, denique Exorcistæ, quæstores repræsentant, tiarij, aulæ ianitores, Lectores, recitatores, Acolyti, carminũ iptores.

De rebus quæ Deo potissimum debentur. CAPVT XV.

NVnc autem quod quartò à nobis fuit propositũ aggrediamur, vt videlicet, quæ res Deo spiritualiter debeãtur, breuiter exponamus, quò abundè satis pateant. Sunt n. decimæ, mitiæ, vota, sacrificia, oblationes & donationes. Primitiæ à pri s hominibus initium habuerunt. Legimus enim Cain & Abe n è frugibus suorum laborũ primitias Deo obtulisse, sed Abe n agnos & Cain segetum manipulos. Horum tamen alter, ia & iustè & læta fronte optimum quodq; obtulit, Dei gram abundè demeritus est, eiúsque grex in fœtura maxima fœnditatis abundauit, ob quam rem innocens sub Christi figura mus martyr extitit. Alter verò, quoniam iustè primitias non uebat, cùm pessima quæque daret, Deo displicuit, primúsque peccatum parricidij aut homicidij incurrit, quod laboris sui uẽtum non habebat expectatum. Eodem modo & populum aeliticum ex omni suo labore Deo primitias dedisse, ex Dei ecepto accepimus. Quare ipsa ratio exigit, vt & nos Christiasimiliter faciamus. Quid autem & quomodo dandum sit, facumulatè docet nos euẽtus Abeli Caino. Profectò nõ possu is eius non meminisse, quòd à Deo omnia accepimus, & quicqd emus, quod ab ipso sit profectum, ita vt vel ob id æquum sit

ei prin

ei primitias offerre,& quodãmodo de acceptis beneficiis refe
gratias.Sed si quæratur cui dandæ sint primitiæ, & in qua eti
quantitate,facilè respondemus eas sacerdotibus esse largiend
Quod ita tamen accipiendum nõ est, quasi necesse sit eas hi
lis dandas esse,ac non etiam aliis. Nam Eremitis & iis,qui in
rarum abditis latent & inclusi sunt,aliísq; religiosis, si placu
dare possumus. Nec verò certa & determinata in his quanti
est,adeò vt quantum visum fuerit, & non vltra largiri liceat.
modò ex affectu charitatis proficiscatur. In veteri lege præc
tum est vt ex omnibus bonis darent decimas,quòd ex omni
deus sibi decimam voluit, quam tribui Leui in celebratione
officij appropriatur. Sic nos vtique similiter facere debem
Quòd si verò à laicis iniustè possideantur, nihilo tamen mi
eas tenemur soluere.Nec sanè licitũ est iis conuenire,aut de
dispensare, sed illos tantisper, donec Deus iniustam eorum
sessionem in melius emendauerit. Proinde si quis decimam
nere præsumpserit,certè ille transgressor & præuaricator pr
ti diuini iam factus est & mortaliter peccauit. Atque etiam
hoc fecerit sciat se non solum decimam retinere,sed quod &
uem alias partes iniustè non dubitet possidere. Tantum est
reddere,quod ad Deum pertinet.

De votis & sacrificiis. CAP. XVI.

VOta nostra Deo debemus. Vnde illud: Vouete & redd
&c.Sed votorum aliqua sunt necessitatis,aliqua sponta
voluntatis.Necessitatis sunt, quæ sunt fidei annexa,cu
modi in baptismo facimus, dum nos fidem Christi obseru
ros,& satanę operibus planè abrenunciaturos vouemus.
necessitatis voto adstringimur ad obseruationem decem p
ceptorum. Atque hæc quidem vota omnino mutari non
sunt,sed perpetuò sunt obseruanda. Vota spontanea,non
la sunt discreta,nonnulla indiscreta. *Indiscreta*, sunt vota
rorum,dum necdum suæ sunt potestatis, sed parẽtum. A
huiusmodi licitè omitti possunt,si videatur expedire, vel pa
tibus,in quorum potestate sunt constituti, placuerit contra
Sic vota mulierum indiscreta appellantur, quum sunt in p
state virorum. Verbi causa:Si aliqua puella,quæ nondum
set nubilis, & ad annos suæ pubertatis adhuc non peruen
perpetuam vouisset castitatem , & paulò post parentes ea
Matrimonium contraheret, cogere vellent, & posset vt
nubere,nec teneretur voto satisfacere. Sic eodem modo, s
cuius vxor marito ignorante votum fecisset de Hierosol
tana profectione, posset maritus eam, si vellet, reuocare,
sub eius manu sit constituta. Sed contrà vxor in eo casu n

tum

m non reuocaret, nisi ipse vouisset castitatem. Illud enim neu i illorum permissum est, nisi quatenus in hoc vtrique consen-int. Alter igitur sine altero castitatem vouere non potest, nec ebet, cùm alter alteri debitum persoluere obligetur. Verum on in huiusmodi solùm personis votorum indiscretio intelli-tur, sed quandoque etiam in prouectioribus, & quæ omnino eræ sunt, vota fiunt indiscreta, quæ pœna potius digna sunt, àm vt ad effectum producerentur. Quale esse potest, si quis id se facere voueat, quod perficere nullo pacto possit, vel ex o ita debilem suam efficeret naturam, vt periculum sit, ne eri succumbat, & sui ipsius occisor habeatur. Certè quæcun e vota cum consilio & animi ratione facimus, ea perpetuò nt obseruãda, nec vllo mutanda tempore. Cùm autem in le- veteri multiplex ageretur sacrificium, vt in Leuitico habe-r, in Christianorum seu fidelium ecclesia vnum duntaxat ce ratur sacrificium, scilicet corporis & sanguinis Domini, de o quoniam in sequentibus latius dicturi sumus, cum officiũ issæ exequemur, modò supersedeamus.

De oblationibus & donationibus. CAP. XVII.

NVnc de oblationibus. Sicut in lege veteri popul' Hieroso lymã ad magnas quasdam solennitates conueniebat, ni mirũ ad Paschatis, Pẽtecostes, & Scenophegiarũ festa, vt arent in templo, vbi etiam ex debito vniuersi offerre obliga-ntur. Ita omnes Christiani ex institutione sanctorum Patrũ entur offerre iuxta modum suarum facultatum, in quatuor ncipalibus festiuitatibus, nẽpè natali Domini, Paschate, Pen oste, & in festo omnium sanctorum, vt indè sibi victum ha-ant sacerdotes. Præterea offerre debent, quo paschalis illa cã la cerea ematur, quoque cùm oleũ tum cera ad ecclesiæ illu-nationem comparetur. Alias autem nemo ad oblationes cõ llendus est. Si tamen fiant, spontaneę sunt, quemadmodum & e, quæ post cõfessiones dari consueuerunt. Quòd verò in qui sdam ecclesiis vendantur sepulturæ, & pro campanarũ pul-ione donationes exigantur, perinde est, ac si ecclesiæ sacta-nta venderentur.

Quid officium & quotuplex. CAP. XVIII.

CVm ergo hactenus, vt propositũ erat, de locis, tẽporibus personis & reb' Deo spiritualiter dedicatis, expositũ sit, sequitur vt de eo, quod quĩtũ & vltimũ in propositione fuit, in rũ de ecclesiasticis officiis deinceps dicam'. Et primò quidẽ lendum est, quid sit officiũ, secũdò vnde dicatur, tertiò quẽ-modum de eo agẽdum sit. Officium est, vt ab Isidoro defini-, proprius vel cõueniens vniuscuiusq; actus, secũdum leges

&

&mores ciuitatis,vel instituti professionis. Alia enim offici
bēt monachi,alia canonici,alia solitarij atq; Eremitæ , & si
alijs. Dicitur autem officium,vt in lib. officiorum inquit Hi
quasi efficium. Cōsentaneum enim est,vt suum officium vn
quisq; efficiat De officiis agēdū hic est partim generaliter,
tim verò particulariter. Sunt enim quædam generalia offici
vniformia,quæ toto anno obseruantur, vt sunt horarū pre
Vesperę,completoria,ac nonnullæ Missæ & matutinæ. Sūt
tem quædam specialia,quæ pro varietate temporū & solē
tum distātia variantur. Pro varietate temporum,quoniā alia
chali tēpore celebrātur,alia in quadragesima,alia in ęstate
denique in aduētu. Pro diastemare seu distantia solennita
quum aliter fiat in hac solennitate,aliter in alia. Nā in ipso
chate tres tantùm lect ones recitantur,in Natali verò nou

De officio generali. CAP. XIX.

DE generali officio primò dicēdum est,idq; hoc ordin
primò quid canendum & psallendum sit videamus: d
de à quo fuerit institutū officiū ecclesiasticum: terti
quid cōducat. quamobrem & quādo sit ordinatum: quart
nique à quo fuerit canonizatum, & cōfirmatū. Et in primi
dē dicimus generaliter nihil esse cantādum aut psallendū
etiā legendum ꝙ à summo Pontifice nō fuerit approbatur.
primitiua ecclesia diuersi diuersa cantabant , quisq; pro su
bitu,ita tamen si illud,quod canebāt ad diuinā laudem pe
ret. Pleraq; tamē officia obseruabāt quæ ab initio erāt con
ta,vel à Christo,vt oratio dominica,vel ab Apostolis , vt S
bolum. Posteà ecclesia velut scissa est per varias hæreses &
mata. Quod quidē cum vidisset Theodos. Imp. qui suo ten
re omnes hæreses extirpauit, negotium dedit Damaso Po
ci,vt aliquem sapientem & catholicū ad se accerseret , qu
clesiasticum officium ordinaret Præcepit igitur Damasus
ro. viro trium linguarum peritissimo,vt qui ad eā rem nor
neus,vt quædam officia ecclesiastica in certū ordinē redig
Habitabāt autē tum tēporis Hieron. Bethlemiæ cum Pau
Eustochio atq; aliis virginibus religiosis,postea quā iam a
Romæ sub septem Apostolicis viris habitauerat. Ordinaui
go hic quantū ad psalmos attinet,qui quibus diebus cane
tur. Sed & Euāgelia & Epistolas atq; alia officia in ordinē
dā redegit,vt quid quoq; die cantandū esset, semel const
Nam oēs ferè cantus composuit,iis exceptis, quos alij ec
doctores posteà adiecerunt. Hieron. itaq; cum opus istiusr
absoluisset,misit Romam,vbi à Damaso Papa fuit approb
& in communi concilio canonizatum. Postremò Papa D.

s eam dedit operi authoritaté, vt posteà semper in omnibus
clesiis obseruaretur, quẽadmodũ in eo erat ordinatũ. Quare
tensum modò est à quo officia ecclesiastica fuerint instituta,
ia de causa, quando, in quem finem, & quis ea canonizauerit.

De ipso officio. CAP. XX.

HIs ita cõsideratis, operæprecium estvt ipsum officium persequamur ordiẽtes ab officio noctis. Hic enim ordo aptus & conueniens est ne à luce ad tenebras veniamus, sed po
s à tenebris prodeamus ad lucem. Sciendum igitur est olim
npore primitiuæ ecclesiæ vsu receptũ fuisse, vt nocte ter sur-
retur ad diuinum officium celebrandum, primò, circa pri-
um somnũ habita ratione eius temporis, quo vulgus se quie-
lare cõsueuit: Secundò circiter mediam noctem: Tertiò pau-
ante diẽ, hoc nimirum ordine vt cùm nocturni finiti essent,
lectiones cum suis responsoriis perlectæ, priusquam luceret
rora apparẽte, cum pulsu campanarum decantarent, Te Deũ
damus, & sic deinceps laudes matutinas. Ad primam noctur
n surgebant tantùm ministri ecclesię, qui cùm tempestiuius
issent cubitum, iam dormierant. Sed quoniam frequenter hoc
cturnæ vocabulo vtimur: nõ incommodè fecerimus, si quid
illud significetur, exposuerim⁹. Accipitur ergo nocturna no-
rnæ, pro hora, & nocturna nocturnorũ, pro ipsis officiis. Vel
cturna nocturnæ psalmi appellãtur, qui dominicis diebus di
ntur; antequam recitantur lectiones. Similiter etiam illi, qui
bus profestis dicuntur, vt in secunda feria, Dominus illumi-
io, &c. atque ita de reliquis. Nocturnæ nocturnarum, dicun-
tempora, quibus psalmi cantantur. Nocturni nocturnorum,
antur nouem psalmi, & nouẽ lectiones cum suis responsis.
nc igitur pergamus. In solennitatibus ad secundam noctur
n pariter surgebant ministri & coniugati, tam viri quàm mu
es. Ad tertiam tandem nocturnã communiter surgebant om
. Sed posteà charitate erga Deum algescente, cùm feruor ille
tus diuini in hominibus tepesceret, ita vt iam pigriores es-
t, quàm vt statim illis horis ad officium nocturnum surge-
t tam ministri ecclesiæ, quàm cæteri, consultũ est, vt media
em nocte omnes surgerent, iuxta illud Prophetæ, Media no Psa. 123.
surgebam, &c. atque ita tum cõtinuò integrũ noctis officiũ
oluerent. Quod quidem etiã nunc plerique religiosorũ con-
us obseruãt. Verùm & hæc institutio breui abiit in desuetu
em, quum iam cõuiuiis & luxui magis vacabant, quàm Dei
itio. Quapropter iterum aliter statutum fuit, vt vel tempore
cturnæ vltimæ vniuersi circa diei crepusculũ surgerent. Nũc
em eò diuini cultus ratio demersa est, vt citius surgãt pueri,

quam ministri ecclesiæ,& prius cãtent passeres,quã sacerd
Adeò amor ille Dei in hominibus penitus refrixit.In mem
& recordationem primæ illius tam laudabilis consuetudin
tiamnum ecclesia æstiuali tẽpore nocturnum officiũ. cele
tempore nimirum primæ nocturnæ,ꝙ nos vigilias vocam
menti verò aliquando tempestiuius.Fit autem illud duplic
mine,vel ad veterum cõmendationem,vel ad nostram ipsi
hortationem,vt videlicet sciamus quàm illi essent sobrij i
ficiis nocturnis tempore hyemali,quod, quum ter quaqu
cte surgerent,breuitas noctis æstiualis, haud quaquã tard
Quotus autem quisque nostrũ est,qui iam Sole radiante a
lud officium alacriter surgere queat? Vsque adeò hic spon
demur *Penelopes*,nati in medios dormire dies. Sed quid
de officio nocturno?Quot sunt numero,qui diurnum rec
rẽt officium?Certè,si quod res est,loqui liceat,admodum
ci.Verum ne quis dubitet quibus festis vetus illa obseruet
suetudo,sciendum est in tribus illis vigiliis,scilicet Ioanni
ptistę,Petri & Pauli,& assumptionis B.Mariæ.Quoniam hę
præcipuè solennitates,quas in æstate habemus.

Cùm ter nocte surgebant. CAP. XXI.

CAusa verò & ratio quare ter noctè surgerent, huius
adferri potest,quod quadam similitudine maiores
ad hoc moti fuerint.Quemadmodum enim ij,quor
uitas ab hostibus obsessa est,facilè ab incursione interdiu
communes vires conferunt sese defendere possunt,& non
noctu,ob id noctem ternis diuidere solent excubiis , vt i
ma quiete vigilent omnes,quod illud tempus sit pericul
mum,ac paulò post tantum ij,circa muros permanent,qu
primò sit vigilare vsque ad cõticiniũ: deinde verò vt illi su
quorum est secundo loco excubias agere, & pernoctare
li cantum vsque, atque ita demum & tertij vigiles surgan
nec iam dies fit.Sic sancti Patres similem excubandi vicis
suetudinem sumpserunt ad tutandam sacrosanctam eccle
quæ vna est omnium fidelium ciuitas, quã diabolus imp
quotidie, quámq; vt semel subuertat conatur modis omn
ídq; præcipuè noctibus,quando nobis maximè insidiatur
enim peccatis turpibus apta est,furtis, adulteriis,& cõplu
aliis, quum homines sperant fore clam,& minus habent
ris.Hinc est : Qui malè agit, odit lucem. Nam sicut ape
lux,ita nihil opertum relinquit: sed contra,nox vt est ob
sic erubescere nescit. Quare profectò nocte accurratius
bare debemus contra inimici latentis insidias, ne iis ad
impellamur.

De præſentatione trium temporum. CAP. XXII.

ILlud quoque notandum eſt,quòd in his trium nocturnarum officiis,tria tempora repræſentamus, tempus ſcilicet ante legem,tempus ſub lege,& tempus gratiæ,quorum quolibet tribus variatur diſtinctionibus.Tempus ante legem prima fuit diſtinctio ab Adam vſque ad Noe,ſecunda à Noe vſque ad Abraham,tertia ab Abraham vſque ad Moſen. Tempus verò ſub lege has habuit diſtinctiones, A Moſe vſque ad Dauidem, à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis,à tranſmigratione vſque ad Chriſtum. Denique prima diſtinctio temporis gratiæ, fuit tēpus Apoſtolicæ & Euangelicæ prædicationis,ſecunda tempus impugnationis,quę omnes peperit hæreſes, tertia tempus pacis,quādo omnis eſt hęreſis penitus extincta.His diſtinctionib. ita ſemel connumeratis,inueniemus nouem fuiſſe temporū diuerſitates,quas non obſcurè in numero Pſalmorum quos in officio nocturno cantamus,inuenimus. Diebus enim feſtis vſurpamus nouem Pſalmos,nouem lectiones,nouem reſponſoria,cum nouem verſibus.In vno quoque nocturno tres ſunt Pſalmi, tres lectiones,tria reſpōſoria,tres verſus. Interim tamen ſciendum eſt,nouenarium Pſalmorū,nouenarium lectionū,nouenariū reſponſoriorū,cum totidē verſibus,pro vno eodémq; accipi,quantum ad mūdi figuram attinet.In his temporū diuerſitatibus,quas modò enumerauimus, optimè vigilarunt ſancti Patres , bonis operibus,ſedulò incumbentes.Quod quidem nos,vt eorum meritis quadā ratione ſimiles efficiamur,in officio nocturno ſub nouenario numero Pſalmorum,lectionum,&c.in laudē Dei exprimimus,excitando nos mutuò ab inſidiis diaboli. Atque ideò ſanè in tribus nocturnis nouē dicimus pſalmos & lectiones cum cæteris,vt Trinitati in primis placeamus, ac nouem ordinibus Angelorū queamus aſſociari. Nec verò ab re,quod hæc potiſſimum facimus,quum præſens hæc noſtra ciuitas, eccleſia nimirum,velut vmbra quædam ſit cœleſtis iſtius eccleſiæ, ad quam diuina gratia perueniemus.Celebratur autem officium hoc trium nocturnorum diebus maximè dominicis,in ſolennitatibus Trinitatis,& in feſtis ſanctorum,ideò quoniam certò credimus illos Dominicæ reſurrectionis, quam dies Dominica ſignificat, gaudia iam eos eſſe conſecutos. Simili ratione in eorum feſtis nouem pſalmos cum totidem lectionibus ac reſponſoriis proferimus, quo eas nouem ordinibus Angelorum aſſociatos eſſe oſtendamus. In noctibus verò iſtorum dierum qui ſolennes non ſunt, pſalmi duodecim,quos vulgus dietam vocat, cum ex antiphonis canuntur, ac tres lectiones, totidémque reſponſiones recitantur ea ratione,quod horę duodecim diei adſcribātur,

& totidem noĉti. Quo quidem fit, vt pro vnaquaque noĉtis ho pſalmum Deo offeramus, quo à noĉte erroris & à mentis noſt cæcitate, ad quam nos per peccatum primi parentis detruſit d bolus, per innumeram Dei miſericordiam liberemur. Sex an phonæ deſignant ſex opera miſericordiæ, quæ ſi reĉtè obſerua rimus, ab huius noĉtis tenebris ad veram lucem, id eſt, Chri haud dubiè peruen: emus. Ob id autem hic duos pſalmos cor gimus, vt per eos oſtendātur laudes & opera noſtra ſine char te nihil valere, quæ conſiſtit in dileĉtione Dei & proximi, in quos nullum eſt medium. Verùm duos pſalmos ita connex propterea vna abſoluimus Gloria, quia laudes noſtræ tunc ſu Deo acceptæ, quando in charitate perſiſtimus. Tres poſtren leĉtiones, tres cōnotant ætates: videlicet, pueritiam, iuuentu & ſeneĉtutem. In his enim ne à diabolo ſeducamur, optimè gilando Dominum laudare tenemur.

De ordinatione S. Benediĉti CAP. XXIII.

BEatus Benediĉtus multò aliter noĉtis officium inſtitu Non quòd à ſuperiori eccleſiæ inſtitutione diſſentiat, ob aliam cauſam, quemadmodum ſtatim dicemus. Nec nè in quoquam ei eſt contradiĉtum, ſed quicquid feciſſet, fi approbatum & corroboratum à B. Gregorio. Cùm enim hic ſanĉtiſſimus, & qui ſpiritu ſanĉto illuminatus eſſe verè habeb tur, creditum fuit quòd alio paĉto officium non inſtituiſſet, n idem à ſpiritu ſanĉto accepiſſet. Beatus itaque Benediĉtus ad p feĉtionis vitæ culmen aſpirans, ſex pſalmos in noĉturno prin cantari & quatuor leĉtiones cum quatuor reſponſoriis inſtitu totidémq; in ſecundo, vt per hoc nobis duplicem vitam, cont platiuam & aĉtiuam apertè innueret. Nam ſenarius numer pſalmorum vitam nobis indicat aĉtiuam, in qua ſanè cōuenie eſt ſex opera miſericordiæ exercere, ſi ad perfeĉtionem vitæ c templatiuæ fœliciter peruenire velimus, quæ itidem, vt per qu tuor Euangeliſtas, ita hic per quatuor exprimitur leĉtiones. tertio porrò noĉturno tria cantica in laudem Trinitatis cant ri inſtituit, à qua nobis omnem vitæ perfeĉtionem dari cer credimus & ſperamus. Finiuntur autem illa cantica per Al luya, quòd eſt cœleſtis lætitiæ canticum, vt per hoc euide ter notetur Trinitatem dignam cœleſti laude, nec ad eam p nè, perfeĉtéque laudandam ſatis ſufficere laudem humana Quæ verò quatuor ſequuntur Euangelicæ leĉtiones, ſigni cant laudatores Dei debere per doĉtrinam quatuor Euangeli rum, quatuor inſigniri virtutibus, adeò vt hinc per quatuor re ponſiones deſignetur laudantium alacritas. Sed ne, dum hoc gunt, totū illud bonū ſibi adſcribāt, verū vt potius laudi diui

ne attribuant,& se seruos Dei in omnibus esse agnoscant,cō
dè subiungitur: Te Deum laudamus. Posteà legitur Euange-
n,ꝙ denarium connotat,id est vitam æternam,quę videlicet
dantibus d ignè reddetur. Per hymnū qui sequitur,nimirum
decet laus,&c. gaudium,quod post laborem in denarij remu
ationem habebūt sancti,denotatur. Sed quoniā officium mo
horum nihil ad nos pertinere videtur,tātùm de eo hacten⁹
isse sufficiat,& nostrum propositum persequamur.

De pulsu canpanarū & matutini temporis initio. CAP. XXIIII.

Vm ecclesiæ ministri ad nocturnum officium surgunt,quē
admodum in castris,vigiles sese turbis excitant,ita hi pri-
mo pulsant campanas,in signum fidelibus vt pernoctent,&
: aduersus insidiantem diabolum muniant,ac suum creato-
n laud.bus extollant. per quem à peccatorum tenebris & ab
quitate dæmonū se fore liberādos certissimè sperant. Quem-
nodum verò pulsandum sit in magnis solennitatibus, die-
; dominicis: festis minoribus, & aliis diebus priuatis,opor-
ius dicetur aliàs. Dū igitur pulsantur campanæ,ecclesia aper
st,quam simulátque ministri ecclesiæ ingressi sunt,debent se
e omnia ad sanctorum altaria conferre,ibíque pressa voce
strati eos implorare quaten⁹ & se,& suū gregē eorū auxiliis
ne vigilādo à principe tenebrarū valeāt custodire,& perpetuò
liuinis laudibus pseuerare. Sed quoniā cāpanarū mentionē
imus,facile illud nobis concedetur, si ꝙ mysteriū hìc lateat,
racto velut cortice aperiamus. Campana enim significat cō-
natores,q perinde nos ad diuinas rationes adhortantur. Li-
im verò ꝙ vltra campanæ caput protenditur, crucē declarat
mini,& cauilla (sic enim ferrū illud pensile vocant,ꝙ Græci
tius ropalon nomināt,cuius pulsu campana sonū reddit) mē-
n concionatoris. Nā vt cāpana pulsari nō potest nisi mediante
uilla,ita quoq; inutilis ille est concionator,qui mente non sit
editus. Cæterū chorda quæ campanæ appenditur,sacrā expri
: scripturā. Quia sicut chorda ex tribus potissimū cōficitur fu
ulis,sic triplex omnino esse dicitur scriptura, nēpè historica,
gorica,atq; æthica. Quòd autē cāpana eleuetur ac deprima
iudicio nobis est sacram scripturā loqui aliquādo altè & ali-
ido submissè. Iam ergo redeamus,vnde diuerti cœpimus. Pul
is cāpanis hebdomadarius (ita eū appellamus, cuius est tota
bdomada in choro administrare officiū) alta voce incipit, Do
ne labia mea aperies,id est,aperi,vt sit enallage temporis. Do
ne,inquā,aperi, & os meū anunciabit laudem tuā. At non &
teà apertū os habuit quū orabat? Habuit quidem,sed is est lo
endi modus,nō enim dicitur apertū os habuisse,quādiu sum

missa voce orabat, sed tunc aperuisse, qñ illius vox apertè inc-
pit audire. Vel necdum os aperierat ad laudādū Dominū, lic
aperuisset ad orandū. Vel etiam tangit religionē sacerdotū p
mitiuę ecclesiæ, qui quū irent cubitu signaculo crucis se mun
bant vocem cōprimentes ad tempus vsq; matutinum, & tu
demum vocibus in laudē Dei prorūpebant. Sed quia hoc h-
bet homo à Deo, ꝙ ipsum laudet, ideò ab ipso petit, vt sibi
aperiatur, inquiens, Domine labia mea aperies. Verum enim u-
rò quū diabolus semper odio habeat laudē Dei, & hominē t
acerrimè impugnet, quando se Dominū laudare promittit, n
laudator Dei à diabolo superetur, cui haud facilè est resiste,
diuinum implorat auxilium, cùm ait: Deus in adiutoriū meu
intende. Vndè profectò etiā nunc moris est, vt tunc crucis fi
signaculū. Tum diuino fretus auxilio, ꝙ semper præstò adest
lud inuocantibus, fœliciter auspicatur promissam laudē non
lū patri, vel filio, vel spiritui sancto, sed toti Trinitati, cùm i-
quit: Gloria patri & filio & spiritui sancto. Inchoata ad eum m
dū Dei laude, cantor, qui est quasi præco ecclesiæ, vel eius vi
rius, alios adhuc ante altare suis orationibus insistentes ad l
dandum Dominum hortatur, quum ait, Venite exultemus D
mino, &c. In quo Psalmo etiam quædam causæ quamobrē D
mino exultandum sit, continentur.

De hymno, & de iis, quæ ad tertiam vsque nocturnam fiunt.

CAP. XXV.

FInita exhortatione, quæ ob id appellatur inuitatoriū, ꝙ c
teros ad laudē Dei inuitet, sequitur ipsa laus, videlicet hy
nus, qui ideò stando canitur: vt in erectione corporū ost
damus quàm in laudādo Dominū corda sursùm erigere deb
mus. Quia nisi mens linguæ cōsonet, certū est vocē quantū
clamosam Deo nō placere. Antiphona, quæ sequitur, quæq;
uiter modulādo canitur mētis deuotionē, quā in laudando D
minū habemus, designat. Verum ideò illa primò incipitur, &
nito Psalmo, qui ei modestè accinitur, tota cantatur, quia tūc
ctè laudem nostrā modulamur, si ex bona mētis deuotione
cepta, simili deuotione absoluatur. Antiphonæ autē sunt q
quædā cantilenæ ad animorū recreationē, diurnis laudibus i
sertæ. Versiculus, qui posteà cantatur, significat, ꝙ tūc ab offic
psalmorum nos ad officiū lectionum vertimus. A pueris hic
nitur: vt tum demū intelligamus nostrū Deo placere seruitiū
cū innocētia hoc agamus. Posteà dicitur dominica oratio, q
inter alias orationes habetur maxima, authoritatis priuilegi
Atque hæc ideò dicitur, vt per eam tentationes diaboli repi
mātur. Cùm enim diabolus sentit nos velle legere lectiones,
quib

bus sanctorum victoriæ ab iis contra ipsum obtentę recitã-
,vel quæ ad morum instructionem & virtutum informatio
maximè legũtur,tũc acrius impugnat nos. Quare ne ab ipsius
pugnatione deuincamur,orationi magis,quàm voci incum-
us. Vltima autem pars orationis aperta voce recitatur. s. Et
nos inducas in tentationem,vt pateat, ad quid illa dicatur o-
o, ne videlicet qui lecturus est,id elationis gloria faciat,atq;
per diabolum seducatur,& auditorum mẽtes lectionis intel
u ac profectu per ipsius phãtasticas tentationes defrauden
Tunc itaque lector ad librum accedit, ac priusquã legere
piat benedictionem tanquã legendi licentiam petit à sacer
e,inquiens,Iube Donne benedicere. Per quod inuitur nemi
debere in Ecclesia legere,nisi petita venia,vt iussus sit, vel
hoc ante concessus. Sed animaduertendũ est eum, qui lectu
est,hic Donne dicere,non Domine,quoniam ad hominem
uitur,qui vt est semiplen[9] & imperfectus respectu nostri Do
i,ita sincopato vtitur vocabulo. In fine verò lectionis plenè
uit,Domine hoc modo,Tu autem *Domine*. Quòd pręter cę
os maximè obseruãt monachi,quum dicunt Donnus Abbas
Dominus Abbas. Hinc etiam est,quod famuli Dominis suis
ruientes,si quãdo illis paucula porrigunt,non debeãt vtrun
genu flectere,sed dũtaxat alterum,nempè sinistrum,per quã
tem significatur corporalis seruitus,quæ tantũ debetur ho-
ibus,& non spiritualis. Nec est acclinandum Principi sæcu-
recta facie,sed ab aure sinistra capite flexo. Finita igitur le-
ne adiũgit lector,Tu autem Domine,nõ *Donne*,vt qui per
ũ alloquitur Dominum, & omnino talẽ qui perfecto & ple
vocabulo dignus est. Nec illud sanè ad lectionem pertinet,
præmissæ lectioni continuatur,sed lector absoluta lectionè
gẽs sermonẽ ad Dominũ & sese excusans inquit,Tu Domi-
niserere nostri. Quorum verborũ sententia hæc est *Domi-*
orsitam ego peccaui in legẽdo modulatè pronuntians hu-
næ laudis cupiditate, & fortassis etiam peccauerunt audito
,ꝙ variis cogitationibus fuerint intenti lectioni debitum nõ
litũ,sed ô tu Domine miserere nostri. Quòd aũt à cunctis
eraliter respondetur,Deo gratias,pertinet ad lectionem,&
est ecclesiæ gratias *Deo* persoluentis. Ac si dicerent, *Deus*
it nos verbis salutis,quę sunt animę cibus,de quo beneficio
issim nos Deo agimus gratias.

De tertia nocturna. CAP. XXVI.

N tertia nocturna similiter recitantur legiones,sed de home-
ia Euangelij. Quare autem hoc fiat,hæc est ratio,ꝙ tertia no
cturna declaret tempus gratiæ,vt prędictum est superi[9], quo

tractabantur Euangelica. Notandũ interim hic est fuisse qu dam tẽpus,quo veritas Trinitatis ab hæreticis maximè im gnaretur,sed tandẽ hæresi cõfutata atq; eiecta,ac populo a ritatis cognitionẽ reducto ordinauerũt sancti Patres vt non ctio de Trinitate legeretur cũ suo respõsorio. Quod quid aliquandiu fuit obseruatũ,sed posteà tamen neglectum. C enim ecclesiæ lectiónem de Trinitate legere nõ fuerat nece vniuersis iam Christianis sanè credẽtibus,eã legere omisit, eius respõsorium retinuit. Inde est,ꝙ in æstate Dominicis d bus nouum semper Responsoriũ de Trinitate cãtamus. Qu quã tunc propriè responsorium nõ dicitur,ꝙ præmissæ lect ni non respondeat. Nã respõsoria lectionibus,quibus subiu tur,semper debẽt respõdere,ita vt inde sic sint nominata. Q admodum & versus appellãtur,quasi iis finitis vertuntur re soria,i.reuertantur & iterum cantentur,vel saltem eorũ part la aliqua. *A*tque ita soluitur quæstio illa musicæ quæ fit de sibus secũdi toni,q terminãtur in c.cũ secundus tonus sem in d.finiatur. Dicimus enim ꝙ istic nõ est finis,sed in repeti ne Responsorij. Potest tamẽ dici ꝙ cõmune appelletur resp soriũ,non ꝙ præmissa respõdeat lectioni:sed illi,quæ de Tri tate legi solebat. Absolutis nocturnis ecclesiæ lumina acen tur,& pulsantur campanæ,atq; alta voce canitur:Te Deũ la damus. Quo quidem significatur lętitia & gaudium eius mu tis,quæ incensa lucerna,drachmam quam perdiderat, inue Quod autem istius cantici finis,videlicet:Per singulos dies, alij versus qui sequuntur,paulò altius canãtur,designat vici rum congratulationẽ,qua mulieri ob repertam drachmam gratulabantur. Nam & compulsatio earundem repręsentat c uocationem.

De officio diurno. CAP. XXVII.

POst noctis officium,agendũ est de diurno,quod in sept partitur distinctiones,videlicet in laudes matutinas, h primã,tertiã,sextam,nonã,vesperas, & cõpletorium. M etenim ad officium tertiæ vel nonæ spectat. Nã his duabus ris Missa regulariter celebratur. Quòd autẽ diei officium se horis distinctũ agimus,à Propheta habemus,qui ait:Septie die laudem dixi tibi. Sed cur quæso septies? Quia quum noc
Psal.123. num officium misericordiæ tẽpus exprimat,quo genus hum num à diabolo obsessum miserè seruabatur,optimè sequitur diei officium tempus designet nostræ redemptionis,aut no liberationis factæ per Christũ solem iustitiæ,qui claritate diuinitatis tenebras nostras illuminauit,atq; ex diaboli seru te nos extraxit,ita vt inde septies quoque die laudes Deõ cã-

ius, quoniã nos tantũ boni munere septiformis gratiæ sancti
piritus accepimus. Quandoquidẽ verò à tenebris peccatorum
er viam pœnitentiæ ad vitæ libertatem peruenitur, hinc natũ
t vt diebus profestis, seu feriis ad laudes matutinas caneretur
almus ille pęnitentialis, nimirum Miserere mei Deus. Diebus
utem festis excepto Quadragesimæ tempore: Dominus regna
t, decorem. De quo vt de psalmis aliis dicetur posteà.

Cur septies in die laudemus Dominum

CAP XXVIII.

St & alia ratio quamobrẽ septies in die laudemus dominum ꝙ quilibet dies vniuscuiusq; repręsentet ætatem. Nõ quod eã omnis homo habeat, sed quã haberet, nisi pecca t. Hæc autem septem habet varietates, infantis, adolescẽtis, iu enis, viri, senis, & decrepiti. per matutinas laudes repręsentatur fantia, per primã pueritia, per tertiã adolescẽtia, per sextã iuuẽ s, per nonam ętas virillis, per vesperas senectus, per cõpleto ũ ætas decrepita ac finis humanę vitæ. In his profectò omnib. atibus creatorẽ laudare tenemur. Quod aũt infantiæ nostræ mpore Dominum laudare possimus, euidẽs nobis facit argu ẽtũ B. Nicolaus, qui quarta & sexta feria matris vbera virtute stinentię non sugebat. De aliis ætatibus satis est manifestum. int itẽ quamplurimæ aliæ rationes, quare istarum horarum nporibus dominum pręcipuè laudamus. Rubescẽte diei auro cantamus laudes matutinas, quæ matutinæ nuncupantur, à ane quod bonũ est, si lumen est bonũ, atq; nihil esse melius ce redditur, bonum igitur est mane, quũ eo tempore nobis lu ẽ videtur. Appellantur verò laudes, ꝙ officium laudem potis num sonet diuinam, quã ei damus, quoniã, à tenebris erroris os ad lucẽ veritatis reduxit. Hoc igitur tẽpore laudes Deo ca mus, quia eiusmodi hora mundum creauit, & Angelos, qui itim atq; conditi sunt suaui cantu ac modulamine creatori o laudes iubilarunt. Eodem quoq; tempore populum Israeli cum per mare Rubrum transduxit incolumen ac Aegyptios bmersit. Rursus eadem hac hora Christus victor à morte sur xit.

De aliis sex horis. CAP. XXIX.

Equitur de aliis sex horis, sub qbus itẽ sex aliæ cõprehendũ tur. Diei itaq; duodecim horæ attribuuntur, & totidem no cti. Sub prima hora duas cõplectimur, ipsam videlicet primã secundã, sub tertia tres, ipsam tertiã, & quartam & quintam, b sexta itidẽ tres ipsam sextam, septimam & octauã, sub nona ias, ipsam nonam & decimam, vespere repræsentant vndeci am, completorium duodecimam. At roget aliquis cur potius

hiſce diei horis diurnum celebretur officiũ, ſcilicet prima,quã
ſecunda:tertia,quàm quarta vel quinta:ſexta,quàm ſeptima au
octaua,nona,quã decima? Quoniã iſtę horę quibuſdã inſigniũ
tur priuilegiis.prima enim hora Chriſtus Pilato à Iudęis tradi
tus fuit,& à morte reſurgens.Prima hora Mariæ Magdalenę a
paruit.Prima hora viſus eſt in littore ſeptem diſcipulis piſcan
bus,quibus dixit, *Pueri habetis aliquid pulmenti?* Hora ver
tertia crucifixus eſt linguis Iudæorum & flagellatus, eadémq
hora ſpiritus ſanctus ipſo die *Pentecoſtes* diſcipulis fuit datus
Sexta hora Chriſtus pro nobis ligno crucis clauis affixus eſt atq
eadem quoque hora ipſo die Aſcenſionis cum diſcipulis diſcu
buit.Nona hora exclamans ſpiritum emiſit,& lanceatus è later
corporis ſui duo nobis eduxit Sacramenta,aquã videlicet bap
tiſmatis & ſanguinem redẽptionis ac ſaluationis noſtræ.Veſper
de cruce depoſitus eſt,qua item hora in vltima cœna cum di
ſcipulis ſuis cœnauit,vbi illis Sacramentum corporis & ſangui
nis ſui tradidit,quod nobis ſaluberrimum teſtamentum hin
diſcedens reliquit.*E*adem rurſus hora duobus ſuis diſcipuli
proficiſcentibus in Emaus in fractione panis fuit agnitus. Po
ſtremò in completorio patrem pro ſuis diſcipulis orauit,qua e
tiam hora in ſepulchrum poſitus eſt.

De pſalmis qui hiſce horis cantentur. CAP. XXX.

QVi pſalmi hiſce horis & quæ cantica debeant vſurpari
equidem ſatis notum eſſe puto.Quia verò ad aliam ſp
ctent editionem,ac nos de generali officio hoc tempor
tractare propoſuerimus, paucis quæ hic ſunt pręcipienda tra
damus.*S*ciendum ergo generaliter in matutinis laudibus ſe
pſalmos ſemper cãtari,atque in aliis horis ſimiliter per quo
ſex opera miſericordiæ deſignantur,quibus operarij in vine
Domini laborantes intenti neceſſariò eſſe debent, quæqu
ſi piè ac mundo corpore exercemus, à ſeruitute diaboli li
berati ad vitæ libertatem proculdubio peruenimus, & pr
mercede fideliſſimi laboris denarium diuinum, hoc eſt,ſemp
ternam vitam recipiemus.Sanè notãdum hic venit quod in la
dibus matutinis duos coniungimus pſalmos ſcilicet,Deus, *De*
meus ad te de luce vigilo, & Deus miſereatur noſtri; quos v
na tantum Gloria finimus.Sed quare hoc fiat huiuſmodi pote
ratio adduci,Quoniam alter horum Dei ſignificat dilectionem
alter verò proximi, quæ duæ dilectiones vſque adeò inter ſ
ſunt annexæ,vt vna ſine altera in Chriſtiana profectione intel
gi nequeat. Ad hymnum autem trium puerorum, ſcilicet, be
nedicite omnia &c. Gloria patri non adiungimus,quòd pr
pter eiuſmodi fidei confeſſionem in caminum ignis ſ

niecti. Quo quidē facto maximè derogatū est Trinitati. Vel ȯd eius hymni postremus versiculus idem significat cum oria patri, ne quid in sacris scripturis superuacaneum reperia r. In matutinis verò laudibus non iubilamus nisi in vltima atū antiphona. Nam cum per laudes, Domini intelligamus re rectionem, in qua nil penitus desiderauit beatitudine & im- ortalitate iam cōsecuta, certè nullo hic opus est iubilo, qui rei cuius significat desiderium. Nec etiā in completorio, quòdo- uam connotat resurrectionem. Non quòd post resurrectio- m iubilus esse desinat, quando verius cum ipsis angelis crea i nostro iubilum simus cantaturi, sed quòd tum suam amit- significationem, qua alicuius rei dicitur esse desiderium. Tū m nihil desiderabimus, vt inquit Dominus: In die illa non in rogabitis quicquam. Dictis itaque ad eum modum psalmis m antiphona, legit sacerdos lectionem quam alio nomine ap lamus capitulum, quoniam ex capite epistolæ istius diei su- tur. Legitur autem absque Iube Donne benedicere, & abs- e sacerdotis benedictione, quòd Prælatis Ecclesiæ sacerdoti- s proprium sit eam semper legere, qui legendi veniam nō pe- it, quum eam aliis dare debeant. Nec est quod quis nobis ob at, si in nocturnis (quod ferè fit) sacerdos lectionem legerit, etiam sit necessarium veniam postulare ac dicere, Iube Don benedicere, ꝙ eius sit benedictionem & licentiam dare? Dici s enim ꝙ si hoc pacto lectionem legerit sacerdos, eum præ- officium suum facere, cùm sit lectoris. Verū si hic nō adsit, a facilè permittitur vt vel sacerdos, vel clericus sacerdotis, vel am quispiam alius ordinis minoris tanquā lecturus dicat: Iu- Dōne, atq; ei benedictio à sacerdote reddatur: Absoluto ca- ulo nō subiungit: Tu autē Domine, quia ratio postulat vt sa- dos sit perfectus, & qui suggestionib⁹ diaboli haud facilè suc nbat Sacerdos igitur in persona Domini per capitulum nos su admonet, atq; hortatur ore, vt in fide perseueremus, & ope us misericordiæ perpetuò incumbamus.

De *Hymno & aliis sequentibus.* CAP. XXXI.

DEinde canitur hymnus, per quē lætitia quā ob assecutā habemus libertatē, exprimitur. Sed quia Christus nobis hāc lętitiā acquisiuit, ne ingrati de beneficio accepto videamur dē illius finito hymno prorumpimus, & quia nos liberauit, tias ei referimus alta voce cantando, Benedictus Dominus us Israel. Et quare obsecro. Quia nos visitauit existentes in eria, & fecit redemptionē plebi suæ Hoc absoluto cātico cū iphona, quæ notat dilectionem quam in laudando Dominū bemus, ait ad populū sacerdos: Dominus vobiscū. Quod sanè

sumptum

ſumptum eſt ex libro Ruth, Sic enim legitur Boos & Obed ſu
ſalutaſſe meſſores. Ac ſtatim à populo reſpõdetur: Et cũ ſpiri
tuo. Quod ex epiſtolis Pauli ſumptum eſt. Ac ſi ſacerdos dic
ret: Laus noſtra ſit acceptabilis Deo, & gratam ſibi accipiat,
nos premio vitæ remuneret. Cum autem populus reſpondet.
cum ſpiritu tuo, idem eſt, ac ſi diceret: Tu pro nobis preces
Dominum effundes, ſed quia illas preces tantũ approbat De
& exaudit, quæ ex bono animo procedunt, ipſe, ſine quo nu
bonũ eſt, ſit & cum ſpiritu tuo. Tum ſacerdos quaſi ſuæ bonit
diffidens inquit ad populum, Oremus. Quod humilitatis &
tãdæ arrogantiæ gratia dicitur, q.d. Orate ſimul mecũ, vt qu
poſtulamus, citius impetremus. Tunc dicit orationem, eáq
dicta reſpondet chorus: Amen, quaſi dicat. Ita nobis fiat, qu
admodum oraſtis, vel, feliciter tua ſit oratio peracta: Sumpt
autem eſt, Amen, ex Apocal. Ioannis. Atque ad eundem mod
rurſus populũ ſalutat ſacerdos, repetítque quod anteà dixit: I
minus vobiſcum. q.d. Si gratiam Dei impetraſtis, in ea perſeu
rate. Et iterum reſpondet populus. Et cum ſpiritu tuo, quaſi p
liceatur: Oraſti pro nobis, & nos viciſſim pro te oramus. T
pueri canunt, Benedicamus Domino. Quod ex Pſalmo ter
acceptum habemus: Quibus rurſum chorus reſpõdet: Deo
tias, ꝙ ab Apoſtolo acceptum referimus. Eo autem ſignificat
quòd vſque ad finem vitæ in innocentia Deo inſeruire debe
mus, ac illi benedicere pro beneficiis gratias perſoluendo. V
mò ſequuntur ſuffragia ſanctorum. Nam quandiu quidem
uimus, tãquam in lubrico ſolo & fragili glacie ſumus cõſtitu
indiésq; cum dæmonibus vehemẽtiſſimè confligimus, ita vt
ctorum ſuffragiis non poſſimus nõ indigere. Poſt ſuffragia re
titur: Benedicamus Domino, non à Pueris, ſed à ſacerdote, q
admodum etiam in Completorio & magnis ſolemnitatibus
quibuſdam eccleſiis à maioribus. Quoquidem ſignificatur n
fore in æterna beatitudinẽ cum Domino perfectos laudator
In hac enim vita perfecti eſſe non poſſumus.

De *officio altaris.* CAP. XXXII.

NVnc de officio altaris dicimus. Et primò quidẽ de ſacer
tũ indumentis, eorundemq; ſignificatione, ac deinde q
officiũ Miſſæ, quid introit⁹ quid tropi nominẽtur, occur
exponendũ. Cætera verò breuiter ordine veluti in ſumma q
dam perſtringemus. Res enim ardua eſt, quæ ingenij noſtri
res facilè excedit. Sacerdos ergo tanquam aduocatus & pug
cum antiquo hoſte pugnaturus, veſtibus ſacris quaſi armis
duitur. Sandalia enim pro ocreis aſſumit, ne quid maculæ,
pulueris affectioni etiam inhæreat. Sic Amictu pro galea cap

ontegit: pro lorica totum corpus cooperit Alba, cingulum assu
nens pro arcu, & subcingulum pro pharetra. Vocatur autem
ubcingulum quiddã in stola, quod ligatur cum cingulo. Quum
ola collum circundat, quasi hastam contra renitentem vibrat.
Manipulo pro claua vtitur: casula quasi clypeo protegitur: ma-
us armatur libro pro gladio. Atque ita instructus, ad postremũ
r confessionem diaboli renunciat dominio.

De confessione sacerdotis ante missam. CAP. XXXIII.

SAcerdos enim priusquam cantet missam, confessionem pro-
nunciet oportet. Nam, vt inquit Salomon, vir sapiens in prin
cipio sermonis accusator est sui. Debet autẽ peccata confiteri
neraliter, nec mensuram excedere. Sic itaque ad certamen
unitus contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, & pro sedan
Iudicis ira in subditos ad altare procedit, & populus quasi ꝑ
o pugile oraturus diebus profestis, terræ prosternitur. Quum
rò cantat orationes & reliqua recitat, tum quasi totis viribus
uersus diabolum pugnat. Nam cum & casulam in humero pli
t, velut gladium contra hostem præparat, ita vt, quum Euãge
m legitur, diabolus tanquam gladio percutiatur. Sub finẽ au
pax datur, quo quies populo hoste deuicto ac prostrato nun-
tur. Exinde redeundi data licentia populo, Deo agit gratias,
quisque ad sua reuertitur.

De officio missæ. CAP. XXXIIII.

OFficium missæ siue missa, appellatur totum illud, quod à
principio vsque ad finẽ dicitur, nempè ab introitu vsq; ad
Ite missa est, cuius mens & sententia hæc est: Ite ad Chri-
m & ipsum sequimini, quia missa est pro vobis hostia ad Do-
num placandum. Quandoque tamẽ restrictius & quasi specia
s pars, quæ prima canitur nimirum introitus, officium missæ
pellatur, quæ sic dicta est, quòd isthuc mittatur Angelus. Di-
buitur autem missa in quatuor omnino partes, in obsecratio
s, orationes, postulationes, & gratiarum actiones. Est enim
ssa omnis obsecrationis, postulationis, & gratiarum actionis.
ma pars extenditur vsque ad offertorium, altera vsque ad fi-
m Dominicæ orationis, cum Amen respondetur, tertia vsque
cõmunionem, quarta vsque ad finem. Ac prima quidem est ca
humenorum vel neophitorum quod ferè idem est, cum cate
umenus appelletur nouiter instructus siue sit baptizatus, siue
ndum etiam, & Neophitus quoque nouiter instructus siue
ptizatus, siue non. Amplius enim aut diutius eis interesse non
t, non aliter atque Iudæis aut ethnicis, quòd necdum sint
mbra ecclesiæ. Ob quam sanè causam diaconus è Pulpi-
alta voce dicere debet: Exeant cathecumeni foras. Hinc
est

est quod pars ista nominetur missa, ab emittendo, quoniam
foras mittuntur. Cœpit autem illud originem ab eo, quod
Domino dicitur: Iesus autem non credebat eis, sciens quid e
in homine. Nam per cathecumenos illi significatur, de qui
hoc dictum est. Vocatur itaq; missa totum illud officium, q
est ab introitu, vsq; ad, Ite missa est, quanquam & interdum
sam appellamus ea verba, quibus corpus Domini conficitur

De introitu, tropis & linguis, quibus Missa celebrari potest.

CAPVT. XXXV.

INtroitus verò dicitur, quod sacerdos missam auspicaturu
mò ad altare debeat intrare, sicut Episcopus qui extrà cho
quandoque diebus festis Dei armis induitur. Dum enim c
tur introitus, intrat ad altare. Quamobrem etiam diebus
festis bis cani solet, in solennitatibus verò ter. Quandoque
termiscentur tropi. Dicitur autem tropus à Græcis, quod n
est conuersio, quoniam isthic quædam fieri solent côuersio
Animaduertendum hic est, tribus linguis missam celebrari,
braica, Græca, & Latina, quòd titulus Christi iam in cruce p
dentis scriptus fuerit Græcè, Hebraicè, & Latinè. Vnde est q
in vnaquaque missa harum trium linguarum aliquid appona
Et ab Hebræa quidem, quòd sit præstantissima: Alleluya, A
Sabaoth, Osanna. Alleluya quoniã à diuersis multis modis
ponitur, quos & alibi sufficienter diximus, nunc præterire v
mus. Iuxta interpretationem tamen Hieronymi, quæ omn
est optima, interpretatur: Laudate inuisibilem. Quid Ame
satis constat. Sabaoth est exercituum siue militarum virtu
& victoriarum. Osanna denique est, salua obsecro. Et vbi q
In excelsis. Osi, id est, obsero, anna, id est, salua. Inde osanna
si osianna, ex corrupto & integro.

De Kyrieeleyson &c. CAP. XXXVI.

SEquitur Kyrieeleyson & Christeeleyson, &c. quod ideò G
cè canitur, vt ostendatur Ecclesiã primò in Græcia cœ
ac inde Romã posteà delatã fuisse, vnde reliqua sunt La
Cãtatur autẽ ter propter patrẽ & filiũ & Spiritum sanctum
tinuò, idq; ternis vicibus vt simul dicatur no uies, propter
ordines angelorum quibus associari petimus. In quibusdã
sis additur imas: quasi dicant: o Domine miserere nostri. S
pibus diebus sequitur hymnus de Euangelio, siue Euangel
Gloria in excelsis Deo, quod anteà solum ad missam diceb
Reliqua verò B. Hylarius Pictauiensis Episcopus apposuit,
cet, Laudamus te, & cætera quæ sequuntur, quæ etiã ad m
cantari instituit. Verum enimuerò tum illud cõsuetum est,
festum agitur Apostolorum, martyrum, confessorũ & eoru
qu

quorum honorem ecclesia est dedicata, quæcunq; etiã illa sit. Eo auté finito sacerdos salutat populum, inquiés: Dominus vobiscum. Quæ solutio ex veteri sumpta est testamento, nimirũ vt dictũ est, ex libro Ruth, pertinétq; ad minores sacerdotes. Est enim & alia videlicet: Pax vobis, quæ vt est sumpta ex Euangelio, ita solũ spectat ad Episcopos, & qui iis sunt superiores. Quò sanè illud expresse innuitur, quod nouum testamentũ dignius sit testaméto veteri. Responsio verò populi: Et cũ spiritu tuo, ex Apostolo in epistola ad Titũ desumpta est. Cùm deniq; ait oremus, vniuersalem ad se colligit Ecclesiã, quasi esset syndicus aliquis in persona multorũ loqués. Hoc enim syndicus significat. Lóga vetustate cóprobatũ est, quod oremus dicimus. Antiqui enim præmisso oremus extéplo orationé cõmuniter subiungebãt. omissa oratione, illud tãtum, videlicet oremus reseruauimus.

De oratione, & quoties se in missa vertat Sacerdos.

CAP. XXXVII.

ORatio siue collecta statim subsequitur, quantũuis collecta propriè vocetur oratio illa quæ fit in processione, quũ populus & vniuersus clerus ab vna ecclesia procedit ad alteram. Tum enim sacerdos aut Episcopus collecta omni multitudine, istiusmodi oratione super populum vti solebat, quæ propriè dicebatur collecta. Nunc auté oratione illa prætermissa tãtum (vt diximus) oremus retinuimus. Notãdum obiter hic est sacerdotem in qualibet missa se quinquies cõuertere, & septies populum salutare. Primò in ipso exordio. Secundò in Euangelio, quod non in altari, sed in assere vel aliquo lectorio versus aquilonem legi oportet plicata in humero casula, quod diaconi tum fungatur officio. Tertiò cum ad dextrum cornu altaris reuertitur, vnde venerat, dicto symbolo, si fuerit solénitas: tum enim se cõuertit ad populum. Quartò post offertorium, cum inquit: Per omnia secula seculorum, & consequenter: Dominus vobiscum, sed non vertit se. Nam vt dici solet, nemo qui ad aratrum manum applicuerit, retrorsum respectare debet. Quintò cum ait. Pax Domini sit semper vobiscũ, nec tum se conuertit. Sextò post cõmunionem, & vltimo in fine. Quod autem ad orationem attinet, sciendum est nũc vnam legi oportere, nũc tres, nunc quinq;, nunc septem, sed non vltrà. Et vnã quidé propterea quod vna sit Epistola atq; vnũ Euangelium, vel propter Dei vnitaté. Tres verò propter trinitatem. nam & Deus numero gaudet impare, vel quia dominus ter in passione orauit. Sic quinque legi possunt propter quinquepartitam Christi passioné, vel quinque eius vulnera. Verùm septem ideò, quod septem in oratione nostra Dominica habeamus petitiones, vel etiã propter

septem

ſeptem dona ſpiritus ſancti,quæ apud *Iſaiã* numerantur.Sep
narium enim numerum nullus excedere debet.

De epiſtola graduali,alleluya,& proſa. CAP. XXXVIII.

DEinde legitur epiſtola,quæ eſt ſermo abſentis miſſus
abſentem,à Græco verbo epiſtellein ,quod mittere ſig
ficat,ſic appellata.Tales ſunt Petri,Pauli,Iacobi, & *Ioa*
nis ad varios miſſæ,quæ hoc in loco vt plurimũ legũtur.*Se*
contingat(contingit autem ſæpè) vt vel ex Apocalypſi vel
Prophetis aliquid hic legatur,nihilominus dicetur Epiſtola,
q; ob eam cauſam,quod tum euangeliũ quodammodo mitt
tur.Summoperè autẽ cauendum eſt , ne quis Epiſtolã leg
præſumat,niſi ſit hypodiaconus aut etiam ſacerdos. Melius
nim eſt vt ſacerdos legat etiam ſi cantet miſſam,quã acolyt
Poſt Epiſtolam verò cãtatur reſponſorium cum ſuo verſu,ſi
Graduale,vt vocant.Appellatum autem eſt Graduale , quo
minoribus in gradibus ante altare vel à maioribus etiam d
bus profeſtis cani ſoleat;in ſolẽnitatibusverò in altioribus,h
eſt,in pulpito etiam à pueris. Vel quia gradatim cantatur ,
quia de gradu ad gradũ procedere debemus,hoc eſt,de vir
te in virtutem aſcendere.Dictum eſt idem Reſponſoriũ,ꝙ v
ſui reſpondeat,qui item à vertendo nominatus eſt, quoniã n
ad orientem vertimus,vel quoniam verſus ad reſponſum fi
greſſio,aut ad officium aliud,vt in matutinis. Poſteà ſequi
alleluya,cuius interpretatio modò expoſita eſt ſecundum H
ro.In huius fine neumatizamus,hoc eſt,iubilamus,dum fin
protrahimus,& ei velut caudã accinimus. Eſt enim differen
inter neuma neumæ,& pneuma,atis.Neuma fœminei gene
eſt iubilus,ſicut in fine antiphonarũ,pneuma verò neutrius
neris eſt Spiritus ſanctus.Poſteà verſus dicitur, vnde ſimili
conuerſio fit ad Alleluya.Sequitur deinceps Sequentia, qu
Hic Epiſcop⁹ fuit Leodiẽſis Circiter annum. 850. nos proſam appellamus. Fertur Notgerus Abbas apud ſan
Gallum natione Teutonus primò ſequentias cõpoſuiſſe,atq
eas poſtea in eccleſia cantari inſtitutum fuiſſe per *Nicola*
Pontificem.*P*oſt hunc autẽ dicitur Hermãnus Contractus
uentor aſtrolabij feciſſe duas has:Rex omnipotens die hod
na.& Sancti ſpiritus adſit nobis gratia,&c.

De *Euangelio*. CAP. XXXIX.

FInita ſequentia legitur Euangelium,quod triplicẽ habet
choationẽ:Vel per initiũ ſancti Euangelij ſicut in princi
quatuor euãgeliorũ:Vel per,In illo tẽpore:Vel per aliã d
terminationem regiæ aut alterius alicuius magnæ poteſtatis
Fuit in dieb⁹ Herodis,& Anno quintodecimo Imperij Tyb
Cæſaris.Dicitur autẽ Euãgeliũ ab eu bene,& angelos nunci

qui

uasi dicatur bonum & lætum nuncium. Proinde verò Euange
ım aliquãdo esse dicitur secundum historiam, quandoque se-
ındum allegoriam, quandoque secundum personam, quando
ıe secundum partem, & quandoque etiam secundum totum.
cundum historiam, vt illud: Maria Magdalena & Maria Iaco-
& Salome, &c. atque illud etiam quod cantatur in natali Do-
ini ad secundam missam de pastoribus. Secundum allegoriam
uiusmodi illud quod in assumptione B. Mariæ legi consuetum
t de Maria Magdalena & eius sorore Martha nimirum: Intra-
t Iesus in quoddam castellum, &c. Quia cũ per Mariam Mag-
lenam vita significetur cõtemplatiua, per Martham verò, quæ
ministrabat, vita actiua: hoc Euangelio docetur in B. Maria
rgine vtriusque vitæ fuisse consummationem, contemplatiuæ
ilicet & actiuæ. Secundum personam Euangelium canitur, vt
festo B. Thomæ Apostoli, vbi dicitur, Thomas vnus de duo-
cim, &c. Secundum partem, quemadmodum in festo S. Cru-
s. Tum enim illud recitatur Euangelium, quod est de Nicode-
o propter eius extremam particulam, quæ eiusmodi est. Sicut
oyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiũ
ominis. In hoc autem verbo Christus suam indicauit passio-
em, & sui corporis in cruce exaltationem. Quocirca Euange-
ım hoc in quo hæc continetur particula, legitur in festo san-
æ crucis. Secundum totum denique cuiusmodi est exiguum
ud, quod in circuncisione Domini obseruatur: Postquam cõ-
mmati sunt dies octo. Animaduertendum ergo hic est, quod
ebus profestis vna dũtaxat cãdela cerea præcedat diaconum
ium ad legendum Euangelium accedit. Nec id quidem, iniu-
, Cùm per illud primus Christi significetur aduentus, qui hu
ilis fuit & occultus, vt quem præuenit vnus tãtum præcursor,
delicet Ioannes Baptista, qui fuit verbi lucerna. Festis verò die
ıs candelæ duæ præcedunt cereæ: quod in secundo aduentu,
ıi solennis erit & manifestus, duo sint præmittendi præcurso
s, Helias scilicet & Enoch. Vel ideò etiam quoniam Dominus
te faciem suam binos coniunctim misit discipulos ad prædi-
ndum. Illud quoque diligenter notandum est, quo simulatq;
ıãgelium inchoatur, vniuersus populus, tam clerici quàm lai-
, tam qui illud profert quàm qui audit, crucis signum impri-
ere debeat in fronte, in ore & in pectore. In fronte, quòd lo-
s sit pudoris & verecundiæ, vnde impudicos homines effron
s dicimus, quasi sine fronte. Per hoc ergo quod fronti si-
ıum crucis imponimus, euidenter ostendimus nos non eru-
scere, quòd credamus in crucifixum, & eum habemus Deum
Dominum, qui à Iudæis atque ethnicis nobis exprobratur.

Vnde me herclè Apoſtolus:Nos autē prædicamus Chriſtū cru-
cifixum,Iudæis quidem ſcādalum, Gentibus verò ſtultitiam.I
ore autem ideò, vt ſignificemus nos audacter crucem Domi
prædicare. Denique in pectore ob eā cauſam,quo nos para
eſſe pro Chriſti nomine pati ingenuè oſtendamus. Rurſum
hoc,ꝙ os & pectus cruce ſignamus, apertè innuimus,nos au
cter ore fateri & corde credere Chriſtum crucifixum, cuius
ber legitur Deum & Dominum noſtrum eſſe. Sacerdos ita
vel Diaconus Euangelium lecturus ſignat ſe in ore,fronte &
ctore,quaſi dicat:non erubeſco crucē Domini , ſed eā ore p
dico & corde credo.Libro quoque crucē imprimit,tanquā
xerit,hic eſt liber crucifixi. Poſſet autē hoc loco quæri,quen
modum crucis ſignum fieri debeat à dextra ne in ſiniſtram
verò à ſiniſtra in dextrā?Ac nonnulli quidem ſunt qui cruce
ſiniſtra in dextram fieri velint : atque ex huiuſmodi verſu ſu
pferunt authoritatē:Egreſſus eſt à patre,&c. A patre venit fi
in mundum,&ideò crucē inchoamus à parte ſuperiori,per
deſignatur pater.Sed quod à patre abſque vlla intercapedin
mundū venit,per quē ſiniſtram partem intelligimus ideò p
quam à ſuperiori parte deſcendimus, ſtatim à ſiniſtra in dex
pergimus:nā & poſtea ad patrem aſcendit,quod deſignat d
tera. Alij verò putant , quod à dextra in ſiniſtram fieri debe
quia Chriſtus à dextera in ſiniſtram,id eſt,à patre veniens ,
bolū per crucē repulit , qui per ſiniſtrā ſignificatur.Dicto igi
Euangelij titulo,reſpondetur ab omnibus:Gloria tibi domi
Propoſito nanque Euangelio ad legendū,in quo agitur de g
ria partim Dei,partim noſtra,quatenus videlicet Chriſtus d
bolū vicit,ac nos redemit,& victor ad patris gloriam aſcen
auditores Euangelij lætantes ad laudem ſui creatoris inqui
atque exclamant:Gloria tibi Domine,quaſi dicant:Gloria t
quæ nobis in hoc Euangelio prædicatur in æuum nobis ſine
ne permaneat,ſempérque creſcat & augeatur.Lecto iā Euan
lio,quiſque dicere debet,Amen.Vel vt alij volunt,recitato E
gelio ſtatim dicamus oportet,Deo gratias, quemadmodū p
quamlibet lectionem ſiue capitulum.Sed melius eſt vt dicat
Amen,ac nos cruce contra diabolum muniamus,ne ipſe ſer
nes Domini ex pectore noſtro rapiat.Neceſſariū etiā planè
dum legitur Euangelium,velamina capitum deponantur Eu
gelica enim prædicatio omnia legis velamina demouit , atq
homines,qui prius Dominū in ænigmate quodammodo& q
ſi per traſennā videbant,modò ipſam veritatem aperta legis
gnitione videre &intelligere fecit.Viri itaque aperto capite E
gelium audire debent,vt quinque ſenſus ad audiendum ma
fia

ant idonei. Inde est quod clerici non nutriant lõgos capillos,
d altè tõsos vt rectius ac perfectius possint audire. Verùm e-
imuerò propterea coronã habent, vt demõstretur inter eos &
Dominum nullum esse medium. Non ergo longos habeant ca-
illos clerici, si per longitudinem capillorum significetur multi
ido peccatorum. Mulieres verò debẽt audire Euangeliũ tecto
velato capite, etiam si sit virgo, propter pomum vetitum. Et si
ueniat vt virgo capite sit aperto, vt velamen nõ habeat, necesse
t, vt mater aut quæuis alia mulier capiti eius pannum vel simi
quippiã imponat. Itémq; erecti stare debemus, donec Euãge-
um pronũtietur, aut capite inclinato, si modò non sedeamus,
si cogente necessitate. In lege quidem præcipiebatur, vt dum
omederent agnũ Paschalem, baculos in manibus tenerent, nos
erò diacono legente Euangelium baculos deponimus. quod
hristo prædicante legales obseruantiæ sint depositæ.

Quid Symbolum quando canendum, & quot sint numero.

CAP. XI.

POst Euangelium statim debet subiungi Symbolũ fidei, scili
cet, Credo in vnum Deũ patrẽ, &c. si solennitas fuerit. Nec
tamen in omni solennitate, sed in eorum tantũmodo festis
uorum in Symbolo fit mentio, vt in festo Trinitatis, in Natali,
ircuncisione, Epiphania, Paschate, Ascensione, Pentecoste, in
sto omnium sanctorũ, Transfigurationis Domini, B. Mariæ, &
mnium Apostolorum, S. Crucis, & omnibus diebus Domini-
s. In aliis autem solẽnitatibus dici non debet. Nec verò in so-
nnitate Angelorum cãtari solet, quia illi non credunt, imò iam
iunt, quum plenam & perfectam habeant scientiam. Nec præ-
reà cani consuetum est in solennitate duorum Euãgelistarum,
ui non fuerunt Apostoli, scilicet Lucæ & Marci. Sunt qu. dicũt
ymbolum dici debere in festo B. Ioannis Baptistæ, quia tum
uit commemorata Christi natiuitas. Sed eadem ratione quali-
et die fit mentio B. Mariæ, adeóque omni die canendum foret.
Nonnulli etiam putant, quòd in eorum festiuitatibus cantari de
eat, qui illud composuerunt, atque eius rei gratia huc illud
dferunt, quod in Euangelio Ioannis inuenitur, quod nimirum
n dies fides Apostolorum crescebat propter miracula quæ fie-
ant, quanquam alibi authoritas habeat, fidem non habere me
tum, cui humana ratio præbet experimentum. Pronunciato
ymbolo sub finem ipsius debet fieri signum crucis, quoniam
erbum est Euangelicum, non secus atque ipsum Euangelium,
isi quod sit verbum abbreuiatum. Vnde dictum est de eo,
Verbum abbreuiatum faciet Dominus super terram. Et hoc
modo, Veniet verbum abbreuiatum super filios Dei. Simili-

ter quoque in omnib. verbis euãgelicis signũ crucis fieri o
tet quæmadmodum sub finem orationis Dominicæ, Glori
excelsis, Benedictus, Magnificat, & Nunc dimittis, quæ om
perinde atque Euangeliũ stãdo audiri debent. Notandũ est
tuor esse Symbola: primũ, quod à cunctis communiter in q
tidiana oratione dicitur, & quod Apostoli simul composueru
Secundum est, quod in prima recitatur: Quicunque vult sal
esse, quod ab Athanasio Patriarcha Alexandrino cõtra Arria
hæreticos cõpositum est, licet plerique eum Anastasiũ fuisse
so arbitrentur. Tertium est, quod Constantinopolitana syno
edidit, videlicet quod in missa hactenus cani consuetum
Quartum est, quod ex Niceno Concilio prodiit. Scripsit vero
Hilarius Pictauiensis Episcopus librum de synodis, in quo &
lud composuit, ac legi oportet in omni synodo vel totum ve
tem eius aliqua particula. Ex quo sanè liquidò apparet, quam
li errent, qui aliam ibi legunt lectionem.

De offertorio. CAP. XLI.

DIcto symbolo cantatur offertoriũ siue offerenda: vt ali
dicunt. Appellatur autẽ offertoriũ ab offerendo, quia t
offerimus. Sed necessario hic considerandum est: tria o
no esse quæ offerre debemus: primò, nosmetipsos, ac deinde
quæ sacrificio sunt necessaria scilicet panem, vinum & aqua
& si qua sunt alia sacrificio apta. Obiter tamen hic dicere p
mus panem hunc quasi nominatum esse à Græco vocab
pan pantos, quod omne vel totum significat. Quoniam cum
tum in futuro sæculo panis iste tota vita nostra est. Vinum a
à vite simili ferè modo deducere licebit, cui Dominus in Eu
Ioan. 5. gelio se comparat, hoc pacto inquiens, Ego sum vitis vera.
denique ignotum esse puto aquam ab æqualitate dictam
quia per hoc sacramentum nos angelis æquales fore certò &
dimus & speramus. Quanquam verò interdum aqua signif
populum. Vnde, Aquæ multæ populi multi. Quia nec sangui
ne salute populi, nec salus populi potuit esse sine sanguine. T
verò aqua benedicitur, quando admiscetur vino, sed haud q
quam vinum, quoniam peculiarem suam expectat benedict
nem. In quibusdam ecclesiis in magnis solennitatibus præci
offeruntur ecclesiæ vtensilia, & in altari ponuntur vel in lo
competentibus. Tertiò demum sequuntur manuales laicor
oblationes. Clerici enim nõ offerũt, nisi in exequiis mortuor
& in noua celebratione sacerdotis. Nã inhumanum videretu
ij offerre tenerentur, qui ex oblationibus viuũt aliorũ. In offe
rio nulla ratione permittitur sacerdoti vt pixidem aut aliud
huiusmodi manu teneat, quo omnem auaritiæ effugiat suspitio

De sacrificio. CAP. XLII.

Acrificium dicitur quasi quo sacrũ efficitur. vbi cognoscẽdũ est, quod olim sacrificium ab Apostolis & viris Apostolicis in primitiua ecclesia vasis ligneis ac vulgaribus vestibus cele- ıbatur. Tum enim erant (vt dici solitum est.) lignei calices ırei sacerdotes. Nunc verò est econtra. Paulo tamẽ post Se- inus Papa instituit idem vitreis fieri vasis. Sed quia erant fra a, Vrbanus Papa voluit, vt argenteis vel aureis sacrificare- , vel ob etiã paupertatem stanneis: quæ tamen non facilè æru antur. Hostia secundum Hebræos ab ostio nuncupata est, a ad ostium tabernaculi offerebatur. Secundum Etnichos ò ab hoste deriuata est. Nam hostibus à domitis (vt ille) ho- nomen habet. Dicta est etiam victima à vincendo, & imo- o, quòd isthìc Christus sacramentaliter imoletur, qui in ita se semel pro peccatis nostris in cruce est imolatus. Appel- autem est imolatio à mola, qua in sacrificiis conteri solebat ıus quoddam frumenti, quod far vel ador dicitur. Vnde. Et rea liba per herbas. Ponebatur enim inter cornua altaris vel malis cultro isthìc facto foramine. Molla verò in altati dici- pars media sub qua reliquiæ sigillãtur, & cui in dedicatione lesiæ crux imprimitur, atque vbi corpus Christi cõsecratur.

De secunda parte missæ. CAP. XLIII.

m verò secunda pars missæ quæ propriè missa appellata est, roximè sequitur, nimirũ quã orationis esse diximus. Nã pri- ıa pars, de qua hactenus dictum est, vocatur obsecrationis. ergo pars missæ: vt missam appellemus totum officiũ ab in tu vsque ad ite missa est, si strictim accipiatur, proprio nomi nissa appellata est. Habet autem ea quatuor distinctiones. na dicitur secreta, altera præfatio, tertia canõ, quarta oratio ninica cũ sua præfatione. Atq; hęc quidẽ pars extẽdiur vsq; lominicę orationis finẽ. Sed libera nos à malo, Amen, quod tè à sacerdote proferri debet. Hìc ita considerandũ est tot ere dici collectas, eodémque ordine, ac de eisdẽ in secreta t communionẽ, quot præcesserunt in obsecratione ante Epi ã in exordio missæ, nec plures nec etiam pauciores, hoc sem obseruato, ne vltra septenariũ numerum progrediatur. Sum petè ita cauendũ est, quod si fortè collecta pro defunctis in nisceatur, ne finalis, sed penultima vel antepenultima dica Quoniã finis ad suum debet retorqueri principiũ. Ad postre generaliter cognoscendum est, quod in missa pro defunctis la debeat pro viuis oratio intermisceri, hac tamen communi epta, Deus qui viuorum dominaris simul & mortuorum.

De secreta. CAP. XLIIII.

SEcreta dicitur, quia secretè pronuntiatur, cùm tamen ol[i]
alta voce diceretur, ita vt ab omnibus facile laicis tener[e-]
tur. Cōtigit ergo vt quodā tēpore pastores panē super la[pi-]
dem quēdam ponerēt, qui, dum huius secretæ verba proferr[ent]
in carnē cōuersus est, & forsitan trāssubstātiatus, vt sic loqu[ar]
in corpus Christi. In quos diuinitus facta est acerrima vindi[cta]
Nam ad vnum omnes percussi sunt diuino iudicio cœlitus m[is-]
so. Ex quo quidē facto statutū fuit, vt posthac tacitè ac subm[is-]
se diceretur. Aut ideò sanè occultè & quasi sub silentio dicit[ur]
ne scilicet vilescat, sicut òb eandem causam sacræ literæ dic[un-]
tur esse obscuræ. Aut tādem ne à laicis cognoscatur, ita vt h[æc]
triplex silētij sit ratio. Cùm autē ait sacerdos, Orate fratres, [sta-]
tim incipit orare, & nos similiter hoc audientes secretò or[are]
debemus, ac duos psalmos canere nēpè: Exaudiat te Domin[us]
& sequentē. Sed quādo interim dicit: Orate fratres, perinde [est]
ac si diceret, Dominus vobiscū tacitè, cùm sese vertat ad po[pu-]
lum. Quare meminerimus sacerdotē, se quinquies ad pop[ulum]
conuertere dicendo Dominus vobiscū, propter quinq; appa[ri-]
tiones, quæ fuere ipso die Paschatis. Et quia vna apparitio [fuit]
non manifesta, quando apparuit B. Marię Magdalenæ: vt pl[er-]
que sentiūt, ideò occultè & quasi sub silētio ait Dominus vo[bis-]
cum, tunc cùm apertè satis dicit: Orate fratres. Per omnia s[ecu-]
la seculorum, id est, per secula sibi mutuo succedentia. Vel d[ici-]
tur secula per antonomasiam, sicut Cātica Canticorum. Q[uæ-]
situm est, cur secretò dicantur orationes, quę sequuntur post [sa-]
lationes. Sed nos ideò hoc fieri respōdemus, ꝙ Iudæi post [sus-]
tationē Lazari, statim Iesum voluerunt occidere, qui sese oc[cul-]
tauit in ciuitate Ephren in solitudine, & à prædicatione ac [mi-]
raculorū operatione penitus quieuit & tacuit in sabbatum [vs-]
que, quod est ante dominicam in Ramis palmarum, quo v[enit]
in domū Simonis leprosi, & apertè prædicauit. Atque hoc c[ui-]
1. Ioan. 11 dē expresse indicat sacerdotis illa vocis exultatio, qua inc[ipit]
Per omnia secula seculorū. Cui subditur, Amen. propterea [vt]
quæ à sacerdote dicta sint, liquidò confirmemus, quia per [Chri-]
stū seculum creatū est. Amen nanque nomen Dei est. Vnd[e in]
Apocalypsi, Ego sum Amen, testis fidelis. Subiungitur porrò [Do-]
minus vobiscū, ac deinde, Sursum corda, quæ scilicet sur[sum]
habere debemus ad Dominū in cœlestibus, non in terreni[s, vt]
nō quæramus benedictionē Esau, quæ vt caduca ac debilis [est,]
ita in terrenis planè sita est. Idē prorsus nobis manifestè si[gnifi-]
Apoc. 3. cant episcopi sandalia, quæ cū superius sint aperta, iis admo[ne-]
mur: vt semper corda habeamus erecta ad Dominū, cumq[ue in-]
ferius sint solida, volunt vt habeamus in terrenis mentē o[...]

obtusam, quasi nō debeamus quærere benedictionem quæ terrenis est, sed benedictionē Iacob, quæ est in cœlis. Posteà [se]quitur: Gratias agamus Domino Deo nostro. Quia pro omni[bu]s beneficijs, quæ ille in nos benignè contulit, gratias ei me[rit]ò rependere debemus. Inuenitur autem ibi quædam figura [ad] similitudinem nostrorū Delta, D scilicet, vndiq; clausum, qđ [ex] parte præcedēti V nostrum cōplectitur, quod in summitate [ape]rtum est, in quorum parte media tractulus per transuersum [duc]itur, vtrâque in modum crucis partem copulās. Quod qui[dem] non sine causa factum est. Per delta enim circulariter clau[sum] diuina figuratur natura, quę nec principium nec finem ha[bet]. Per V exprimitur humana Christi natura, quę principiū in [Vir]gine habuit, sed fine carebit. At verò tractul[us] in medio vtrâq; [par]tem cōiungens, crux est, per quā humana sociantur diuinis.

Fortassis huiusmodi figura depicta fuit in libris veterum.

(+)

De præfatione. CAP. XLV.

PRæfatio dicitur, quasi prælocutio, quę est ad ministeriū prę paratio. Notantur enim isthic nouem ordines Angelorū, quos ibi præsentes esse certò credimus. Maiestas quoque [cuius] hic fit mentio, appellata est quasi maior & stans, vel ma[gna] potestas. Sciendum verò est in Missa decem esse in vniuer[sum] præfationes, primam de Trinitate, alteram de Natali, ter[tiam] de Epiphania, quartā de Quadragesima siue ieiunio, quin[tam] de Cruce Domini, sextam de Resurrectione, septimam de [Ascen]sione, octauam de Aduentu spiritus sancti, nonam de Apo[stol]is, decimā & vltimam de B. Maria virgine. Post canitur ter, [San]ctus, Sanctus, Sanctus, quòd sumptum est ex veteri testamē[to]. Ait enim Isaias se vidisse Dominum super solium excel[sum], & Seraphim clamantia, Sanctus, Sanctus Sanctus. Sed quod [seq]uitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, Osana in ex[celsi]s, acceptū est ex Euangelio, ita vt, cùm illud cantatur, signū [cruc]is fieri debeat. postremò hic cantica Amgelorum canimus: [quia] per hoc sacrificium terrena iungi cœlestibus non dubita[mu]s, & ideò cum eis in excelsis saluari clamamus.

Vndecima esse potest cōmunis illa de sancta Trinitate

De Canone. CAP. XLVI.

DEinceps verò sequitur Canon, ita. n. Græcis dicitur, nobis autē regula, ꝙ per eā regulariter sacramēti huius fit cōfe ctio. Nuncupatur etiā actio, quia tunc cū Deo nostra agi[tur] causa. Quamobrē & in festis stantes oramus, in profestis ve[l] el ieiuniis prostrati. Sub silentio tribus de causis dicitur. pri[mo] quoniā Deus non oris, sed cordis clamorē intendit, vnde & [Moy]si dixit, Quid clamas ad me? cùm tamē ipse taceret. Nihilo[min]us tamē proferimus verba, ne quæ petimus, aut quę petere

debemus,penitus ignorare ęstimemur.Secundò ob id submi-
se Canō dici oportet,ne,si alta voce esset proferēdus, lōgo cl-
more deficiamus. Vel tertiò ob hanc rationē, ne tanti myste-
per vsum quotidianm,verba vilescant,& in locis cōpetētib. p-
sim indiscretè pronūtiētur,atq; ita tādē extinguātur ac pere-
quemadmodū paulò antè de pastoribus narratū est. *P*rohib-
tū enim est per decretum,& sub anathemate datum , vt nul-
nisi hæc sacris vestib.ex libro in altari cōsecrato,hæc verba p-
ferat. Dicit ergo sacerdos : Te igitur clementissime pater,&c.
Alloquitur dominū,tanquā pręsentē. Incipit aūt à litera Th-
T.quæ in modū crucis effecta est.Quoniā per Christi passio-
hæc in cruce sunt cōpleta,habéntq; suā efficaciam Vnde pr-
fectò est quòd isthic crucifixi imago adpingi debeat.Sequun-
posteà multa,vt sunt nomina apostolorū,Martyrū,Pontificu-
Virginum,qui omnes pro Christo nostro se sacrificio exposu-
runt.Atque item alia quædam sequuntur,quæ nobis explica-
non licet,nisi fortè solis sacerdotibus,&ideò de illis tacebim-
Vnum hoc tamen addemus,nulli hic concessum esse aliquid e-
detrahere vel addere,nisi quandoque nomen illorum,pro q-
bus specialiter aut nominatim offertur sacrificium.

De oratione Dominica. CAP. XLVII.

NVnc dicendū est de oratione Dominica,in qua contin-
tur septem petitiones.Quod autem præmittitur,est qu-
beneuolentię captatio. Tres priores ad futuram vitam -
tinent.Quatuor posteriores quæ sequuntur,ad præsentem. Me-
dia autē, vt nonnulli volunt,à communi sumi potest,ita vt a-
vtranq; referatur,quam videlicet dicimus.panem nostrum quo-
tidianum , quē ἐπιούσιον Greci,segola Hebręi,nos appellam-
aut superessentialem,aut egregium,aut etiā familiarē. anim-
uertere oportet quum sacerdos ait,Oremus,præceptis,&c.
debere prostratos orare vsque ad finē orationis Dominic-
dies fuerint profesti.Si Verò festum sit,aut dies *P*aschalis,c-
non prostrati,sed stantes orare debemus,ac respondere:Se-
bera nos à malo amen.Quod autem Dominicam hanc ora-
nem non tacitè aut sub silentio dicat sacerdos , ratio est, q-
niam ex Euangelio petitum est.

De pace. C*A*P. *XLVIII.*

POsteà inquit sacerdos: pax *D*n̄i sit semper vobiscū , q-
spectat ad tertiā partē Missæ.Notādū tamē est,ꝙ tacitè -
sacerdotē quādā orationē dicere oporteat, quę in Am-
siana ecclesia apertè pronūtiatur.Accepto itaq; pacis oscul-
ipsa eucharistia,vt quibusdā placet,vel vt cēsent alij ab ips-

pul

pulchro & altari, impartit illud diacono aut subdiacono, vt per
eos descendat ad alios. Sed cauẽdum est, ne ab ipsis viris trada
tur mulieribus, ne forsitã lasciuiæ quippiam in animum aut car
nalitatis clãculum subrepat. *Agnus Dei ter canitur.* Hic est ille
verus Agnus declaratus & adumbratus in Paschali, de quo sic
habetur in Euangelio, Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mun
di. Ter autem ideò canitur, vt eius corpus triforme intelligatur,
illud videlicet quod in cœlo est glorificatum, mysticum, quod
etiamnum in terra ambulat, & quod in sepulchris vsq; ad extre
mum Iudicij examen quiescit. Bis dicitur cum miserere nobis,
tertiò cum dona nobis pacẽ. In cœna verò *Domini* ter debet
dici, cum miserere nobis. Sed horum neutrum adiungitur in
Missa pro defunctis, verum ter cum Dona eis requiẽ. Vbiq; ob
seruandũ est, vt non cõtinuo, sed interpolatè ac seiũctim cũ ora
tione interposita dicatur. *ἄγνος* verò Grecè dicitur purus & pius,
quia sola pietate, vt pura hostia nos redemit. Vel ab agnoscẽdo,
ꝑ sicut agnus solo balatu matrẽ cognoscit, ita Christus in passio
ne matrẽ suã cognouerit, virginem virgini cõmendauerit. Atq;
hinc quoq; esse potest, ꝙ ter canatur Agnus Dei. Quoniã Chri-
stus pendens in cruce patrẽ suũ cognouit, ei vsq; ad mortẽ obe
diendo, & eadẽ cruce suffixus agnouit matrẽ suã, eámq; virgi-
ni cõmendauit, ac tandẽ etiã ibidem humanũ genus redimen-
do agnouit. Quod autẽ hic bis repetitur, Miserere nobis, & ter
tio variatur per Dona nobis pacem, totum illud ex veteri testa-
mẽto deprõptum est, vbi cùm clamarẽt ad Dñm, dicere soliti
erant: parce Domine parce populo tuo, ac subiũgere tertiò: Ne
dederis hæreditatẽ tuam in opprobrium. Quum igitur dicimus
Agnus Dei qui tollit peccata, expresse Ioãnẽ Baptistam imita-
mur, qui ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Illud
certè ignorari non debet, olim in primitima ecclesia singulis
diebus, qui canoni Missæ intererãt solitos fuisse communicare.
Sed posteà crescente multitudine fidelium, fuit institutum vt
tantum dominicis dieb. communicaretur. Quod etiam paulò
pòst, cùm obseruari non potuit, abiit in desuetudinem, ac ter-
tia subsecuta est institutio, vt saltem ter quoque anno in Nata-
li, paschate & pentecoste omnes Christiani eucharistiam sume
rent, Inuento tamen triplici remedio, vt singulis nimirum dieb.
osculum pacis daretur, ac dominicis diebus eulogia, id est, pa-
nis benedictis & consecratus, quod in Quadragesima & tem-
poribus abstinentiæ deputatis saluo ieiunio obseruari non po
tuit. Quare tũc huiusmodi fuit promulgata institutio, vt colle-
cta diceretur super populum sub finem Missæ, dicendo: Inclina
te capita vestra Deo, cùm videlicet minor aliquis sacerdos cele

brat. Sed si episcopus, inquiet Humiliate vos ad benedictionē.

De vltima parte Missæ. CAP. XLIX.

VLtima pars Missæ modò sequitur, quæ dicitur gratiarum actio, atque incipit à cōmunione. Vocatur autem cōmunio, quasi participatio, quam ideò canimus, vt per eā cum sanctis diuinę gratię participes efficiamur. Appellatur etiam cōpleuo, quoniam per illam missa, vt sic dicam, cōpleretur. Tribus verò modis finitur missa, ptimò per Ite missa est in solennitatibus, quod est quasi abeundi licentia, ac sumptum est ab Exodo. Non quidem secundum verba, sed iuxta mentem & rei intelligētiā, quādo Israeliticus populus ex Aegypto permissu pharaonis egressus est. Vel etiam quando è Babylonica captiuitate permittēte Cyro, ad propria egressus est, Deo referens gratias. Sic & nos accepta benedictione vltima, ad cęlestem patriam remeare debemus, vbi in gratiarum actione semper feliciter viuemus. Dicitur autem, Ite missa est, quoties cantatur, Te Deum laudamus, Gloria in excelsis, & Alleluya. Pronuntiato Ite missa est, oportet nos respondere: Deo gratias, quę vox est gratulantis. Secundò verò diebus profestis, dicitur Benedicamus Domino, ac petitum est ab Apostolo. Tertiò denique in Missa prodefunctis, Requiescant in pace, quod ex sola cōsuetudine generali natū est. Cùm ergo dicitur. Ite missa est, debet sacerdos vultum dirigere ad populum. quando autem Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, versus Orientem. Necesse tamen est, vt hæc tria à sacerdote vel diacono tantum proferantur. Sed in prima Missa natalis Domini, non debet dici: Ite missa est, ne videatur populus licentiam habere redeundi.

Quibus horis celebrētur Missa. CAP. L.

TRibus horis tantūmodò regulariter Missa poterit celebrari, tertia nimirū, sexta & nona. Et quidē tertia ideò, ꝙ tū linguis Iudæorū sit crucifixus, dū instātes clamarēt. Crucifige, crucifige eū, pertuleritq; ludibria, maledicta, conuicia, alapas, flagra, insultantiū sputus, & coronā spineā. Sexta verò ob eā causam, ꝙ tū in crucem actus sit, ac tolerare debuerit clauos rigidissimos & pocula felle tincta, vt sic tandē pro nobis imolaretur. Nona demū, quia tūc animū exhalauit ac spiritum patri cōmendauit. poterit tamē fieri, vt ante primā in dominicę resurrectionis memoriam Missa celebretur, quod vicarij faciunt, & post primam ante tertiam in cōmendationē, ꝙ Christus inter primam & tertiam traditus fuerit Pontio pilato Iudæis vociferantibus, crucifige eum, ipso tacente. Cantatur ergo Missa diebus festis hora tertia, profestis sexta, & nona in quadragesima.

ac aliis diebus ieiuniorum. Nec tamen omniũ, quia in sabbatis ieiuniorũ quatuor tẽporum valdè secretò celebrari & potest & debet, propter sacros ordines, quòd etiam ad sequẽtem spectat dominicam. In sabbato Paschæ & Pentecostes serò canitur propter cereæ candelæ, quam cæreum nominamus, cõsecrationem, quòd ex eo facilè perpẽdi aut colligi potest, vbi dicit: Hęc nox est, atque ex ista oratione; Deus qui hanc sacratissimã noctẽ, &c. Ipso verò die natalis Domini prima Missa cãtatur nocte. Potest tamen licitè cantari summo mane. Sed tamen prima & tertia prius absolutis. Sic itaque ab illis horis excipitur dies qui Domini natiuitati sacer est cùm noctu prima canatur. Nec id quidem sine causa: vt posteà dicemus. Atque etiam sabbatum Paschæ & Pentecostes, quoniam tum temporis expressè dicimus: Hęc nox est, &: Deus qui hanc sacratissimam noctem. Excipiũtur denique dies ieiuniorum propter sacros ordines.

Quæ Missæ quibus diebus debeant celebrari.

CAPVT LI.

NVnc dicendum est quæ Missæ quibus diebus debeant celebrari. Fuit enim quoddam tempus, quo dominicũ officiũ necdum erat ordinatũ, ac variæ passim hæreses pullulabãt. Quoquidem factum est, vt prima feria, ne diuinum officium periret, de trinitate, secunda de charitate, tertia de sapiẽtia, quarta de spiritu sancto, quinta de Angelis, sexta de Cruce, septima de B. Maria virgine cantatur. Sed posteà sancitum est vt cessante causa & illud cessaret, quod vrgente necessitate factum fuerat. Quapropter sanè dominico officio ordinato statutum est, vt prima feria suum peculiare haberet officium de Trinitate, & secunda de Angelis, quòd tum creati in bonis gratuitis fuerint, ac lux diuisa à tenebris, hoc est, boni angeli à malis. Nã eo tempore mali cecidêre, & boni fuerunt confirmati. Sed prima feria fuerunt angeli creati & in bonis naturalibus constituti. Cantatur autem alia de causa pro defunctis, vt nimirum iis adhibeamus suffragium Angelorum: eodem quoque die Missa pro defunctis celebratur: quoniam, vt plerique aiunt, feria prima refrigerium habent ij, qui sunt in purgatorio, statímque altera die pòst ad pœnas solitas & ad laborem redeunt. ita vt eo die, quo eorum laboribus aliquo modo subueniatur, Missa pro illis cantetur. Tertia autem feria oportet repeti introitum Missæ diei domini. Præterea institutum quoque fuit, vt quarta feria ieiunaretur, ideóque dominici diei Missa tum caneretur. Sed & quinta feria similiter dicere cõuenit officiũ diei dominicæ, videlicet introitũ, Epistolam atque Euangelium, ꝙ dies Iouis maximè cognata sit diei dominicæ. Eiusmodi enim die fieri solebat

pro

processio in memoriã Ascensionis Domini, quæ posteà in diem dominicam, vt suprà dictum est, fuit translata. Porrò autẽ sexta feria agitur de Cruce, & septima de B. Maria virgine, quod non temerè ita cõstitutũ accepimus: Miraculosum enim habet initiũ. Nam quum olim Constantinopoli in quadã ecclesia imago beatæ Virginis habebatur ante quam velũ quoddam dependebat, quó tota ea cooperiebatur, contingit vt sexta semper feria velũ hoc à vesperis ab imagine, nullo mouente decideret, & diuino miraculo quasi deferretur in cœlum, ita vt iam plenè ac perfectè ab omnibus cõspici posset, ac deinde rursus in sabbato vesperis absolutis ad eandem imaginem descẽderet, ibíque permaneret vsq; in proximum diem Veneris. Hic ergo miraculo sæpius viso sancitum est, vt semper illo die de B. Maria in ecclesia caneretur. Potest tamẽ & aliam habere rationẽ, cur sabbato die officiũ cãtetur de B. Maria. Nam cùm ipsa nobis sit porta regni cœlorum, quod per diẽ dominicam cõmodissimè figuratur, certè ideò de illa solennizamus eo die, qui dominicam proximè præcedit. Hactenus igitur officium missæ explicuisse satis sit, si intellexerimus neminẽ debere vno eodémq; die duas celebrare missas cũ vno sacrificio, vel cum duobus, sed vnã cum sacrificio, & aliã siccam. Quare, huic rei finẽ imponemus, si duas adhuc quæstiones paucis enodauerim, quarũ vna est, an sacerdos ante vesperas comedat, nec posteà possit dormire die postero debeat aut possit missam celebrare? Nam ipsum non debere apertè respondemus. Sic altera est, possit ne celebrare secundã missam in eo casu, quo in precedenti, dum manus ablueret, aliquantulũ aquæ degustauit. Certè enim & illud vetitũ esse sciendum est. Nunc ergo ad alia

De conse. dist. 1. ca. tribus.

De vesperis. CAP. LII.

IN vesperis à nobis cantantur quinque psalmi qui sumus imperfecti, propter quinque sensus, vt videlicet quod per quinque sensus corporeos commissum est, per quinque psalmorum cantionem penitus dimittatur. Hinc notandum est nos eadem ratione quinque digitis pectus tundere, quam quinque canimus psalmos. Monachi verò, in quo se perfectiores esse ostendunt, tantum quatuor dicunt. Quicquid enim quadratum est in quãcunque partem vertatur, manet semper idem, firmũ ac solidũ. Ad eundẽ sanè modũ perfectus, quocunque loco aut quocunque tempore, semper idem atque immobilis permanet. Finitis psalmis parua sequitur lectio sine Iube donne, & sine Tu autem domine, hoc est, capitulum, ac deinde responsorium vel eius loco versus, cum hymnis & antiphona, ac deinceps Magnificat. Plerunq; tamen hymnus B. Mariæ, videlicet Magnificat, locó hymni ponitur, vt præterea nullus alius canatur

tur. Sequitur tandem collecta, quam orationem diximus. Volumus autem, vt huc vsq; à nobis factum est, consuetis & ecclesiasticis, vt qui officia tradamus ecclesiastica, deinceps vti vocabulis. Sciendum ergo est, quod de eodẽ die, eodémq; festo parua debeat cantari lectio. Verbi gratia, Si de præcedenti dominica vnũ & reliquum, si de sequenti vnũ, & reliquum. Animaduertendum præterea est, quod, quando fuerit solennitas nouem lectionum, illius vesperæ totæ debent celebrari, vt in festo B. Stephani & B. Ioannis Euangelistæ. Post vesperas necessariò dicitur collecta de sancto, cuius est festum sequens, vel antiphona cum Magnificat. Vnum tamen excipitur, festum videlicet S. Siluestri, quod etiã si nouẽ habeant lectiones, eius tamen vesperæ sunt festi sequẽtis.

Quot psalmi canantur in completorio.

CAPVT LIII.

QVatuor psalmi cantantur in completorio ad significandã perfectionem. Cùm enim quodammodo ostendimus peccata, quæ per quinque sensus corporeos perniciosissimos atellites admiserimus iam esse quinq; psalmis præcedentibus emissa. Alia ratio est, quòd diabolus semper nostro insidietur alcaneo, ita vt posteà nec loqui cum aliis debeamus, nec aliud icere nisi orationes. Quod monachi diligenter obseruant, qui ostea non bibunt. Putat enim diabolus se vicisse si tunc vicerit. Quare vt breuiter quæ hic restare vidẽtur, percurram⁹, post psalnos sequitur capitulum & versus, & deinde hymnus, eóque fiito antiphona ac nunc dimittis. Postea verò dominica legitur racio ac fidei nostræ symbolum, quibus posteà quàm nos colectam annexuimus, statim subiungi oportet Benedicamus. At; hoc quidem in vesperis, vt à puero canatur omninò consentaeum est, vt per hoc demonstretur nos esse pueros, nimirum ad udes Deo referendas.

Quomodo finiendæ sint orationes. CAP. LIIII.

VT autem euidens habeatur & plena cognitio queádmodũ orationes, quas collectas vocamus, sint terminandæ, prius nosse oportet, ꝙ in eis sermo interdũ ad patrẽ dirigit, interum ad filium, interdũ ad spiritum sanctũ, & interdum etiam d totam Trinitatẽ Quando ad patrem, rursus considerãdũ est, um ita ad eum sermo sit institutus vt fiat mentio ad patrem delio, vel spiritu sancto, an verò non. Et quidẽ si in oratione, quæ irigitur ad patrem, fiat mentio filij multum interest scire, illáne ant ante partem finalem, an ipso fine. Quæ ideò diximus, quod ecundum has diuersitates, diuersimode orationis finis existat. i ergo dirigatur sermo omninò ad Patrem absq; mentione filij : spiritus sancti finietur hoc modo, Per dominũ nostrum Iesum

Christum

Chriſtum filium tuum,qui viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſa
cti Deus,per omnia ſecula ſeculorum,Amen.Si de ſpiritu ſanct
mentio ibi fiat,dices:in vnitate eiuſdem ſpiritus ſancti Deus,c
teris remanentibus. Si verò fiat mentio filij, ante finalem par
tem,dicetur:per eundem dominum,&c.vt ſuprà.Si contrà in ip
ſo fine dicemus tãtum:Qui tecum viuit & regnat,&c. Quema
modum videri poteſt in hac collecta B. Stephani: Omnipoten
ſempiterne Deus,qui primitias martyrũ in beati Leuitæ & St
phani ſanguine dedicaſti, tribue quæſumus, vt ipſe pro nob
perpetuus interceſſor exiſtat,qui pro ſuis etiã perſecutoribus
orauit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tecum viuit
regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus,per omnia ſecula ſecul
rum.Amen.Si ad filium oratio inſtruatur, vt in hac, Excita D
mine potentiam tuam & veni : ac in aliis de aduentu Domin
finietur hoc pacto, Qui viuis & regnas cum Deo patre, &
Si autem ad ſpiritum ſanctum dicemus ſic, Qui cum patre &
lio viuis & regnas vnus Deus,&c.& ad Trinitatem ita,Qui in
nitate perfecta viuis & regnas,&c.At verò in exorciſmis,& q
fiunt ad pueros efficiẽdos catechumenos,ac fontes cõſecrãd
quandoque fit aqua benedicta, & in id genus multis aliis, dic
tur ſanè hoc modo , Per eum qui venturus eſt iudicare viu
& mortuos,& ſeculum per ignẽ. Hoc autem ideò fit,quia nu
vox ita terret diabolum,atque hæc qui venturus eſt, &c. vſq
adeò vt ſtatim fugere cogatur,ſimulatque vocem hanc audie
Maximè enim præter cætera iudicium ignis extimeſcit, qu
certus ſit ſe poſt diem *Iudicij* æterno igne punitũ iri. Quare
eandem cauſam voluit D. Gilbertus, vt ſimili modo finiren
orationes in officio mortuorũ. Verũ ei cõtradicit vulgare noſ
Collectarium,affirmãs dici oportere, Per dominum noſtrũ, &

De *diuerſitatibus officiorum*. CAP. LV.

IAm ergo dictũ eſt hactenus de eccleſiaſticis officiis genera
ter,ita reliquum modò ſit,eorundem explicationem latius
totius anni ſeculũ aggredi. Nam pro temporũ varietate ipſa
riant officia. Sed operæpreciũ me facturũ exiſtimo, ſi priuſ
ad ipſam expoſitionẽ veniã,diſtinctio quatuor temporũ præ
tatur. Vt ergo ſolaris noſter annus quatuor tẽporũ potiſſim
ſucceſſione dilabitur,ſcilicet Hyemis, in qua ſemina iaciunt
Veris,in quo ſemina prodeunt,AEſtatis,in qua ad meſſem al
ſcunt,& falce ſucciduntur,Autumni, in quo per ventilation
grana à ſe mutuo ſeparantur,& in horrea reponuntur,palea
tem comburũtur.Ita quoq; magnus vitæ præſentis annus d
ab initio vſque ad finẽ ſeculi,quatuor temporũ varietate me
rãtur. Fuit enim tẽpus quoddã deuiationis in humano gen

ab Adamo videlicet vſque ad Moſen, quòd declinauerunt ho-
mines à cultu diuino ad Idolatriã. Tũc enim homo reliquit do
minum ſuum creatorem, ac lapidibus & manuum ſuarum ope-
ribus dixit: Tu es Deus meus. Hoc tempus haud malè conue-
nit nocti & Hyemi. Quia ſicut nox aut hyems, nihil lucis ha-
bet, niſi contigenter & ex accidenti, vt ex igne vel candela. Sic
tempus iſtud planè erat cæcitatis & ignorantiæ. Alterum item
tempus fuit reuocationis, nimirum à Moyſe vſq; ad natiuitatẽ
Chriſti, quo edocti fuêre homines per leges & Prophetas de
aduentu Chriſti, de euitatione peccati, & vnius Dei dilectione.
Tum dixit Deus Iſraeli: Audi Iſrael, Deus tuus, Deus vnus eſt,
llum ſolũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tertiũ verò tẽpus fuit re-
greſſionis, ſiue recõciliationis, vel iuſtificationis quod fuit à na
iuitate dñi vſq; ad aſcenſionem eiuſdem: per quẽ facta eſt gra-
ia hominibus, & prædicatio Euangelij. Quartum denique tem
us eſt peregrinationis, quod ab aſcenſione domini fuit: & du-
aturũ eſt vſq; ad finẽ Iudicij, vbi erit conſummatio ſeculi. Hæc
adẽ tempora ſolẽt aliis nominibus appellari. Tempus.n deuia
ionis dictũ eſt tẽpus culpæ & pœnæ. Nã propter deuiationẽ ho
io ſubiectus eſt culpæ, & propter culpam pœnæ. Tẽpus reuo-
ationis nuncupatũ eſt tẽpus doctrinæ & prophetiæ. Et quidẽ
octrinę propter decalogũ, per quẽ Deus humanum genus do-
uit, inquiẽs, Audi Iſrael, Deus tuus, Deus vnus eſt. Prophetiæ
erò, quoniã tũ huiuſmodi ſalutare accepimus vaticinium: Ec-
e virgo concipiet. Tẽpus proinde reconciliationis appellatur
audij & lætitiæ, ac denique peregrinationis, tempus luctus &
agnæ. Vnde profectò neceſſarium eſt, vt pugnemus aduerſus
arnẽ noſtrã, mundum atq; aeris poteſtates. Maximè verò con-
a carnẽ, vtpotè quod multa cum nobis ſit familiaritas, ac nul-
ſit peſtis ſæuior quã hoſtẽ habere domeſticũ. Præterea tẽpo-
hæc poſſunt cõſiderari ſecũdũ principales partes diei, vt ſunt
ox, quæ ad tẽpus ſpectant deuiationis, mane ad tempus reuo-
tionis, meridies ad tẽpus reconciliationis, vel regreſſionis, ve
erum ad tẽpus peregrinationis. Atq; horũ quódque propriũ
odo perpende epitheton, vt Nox eſt obſcura, & qui à veri Dei
ltu aberrabant, erãt cæci. Elegãter ſanè quadripartita hæc tẽ
rum diuiſio in homine notari poteſt. Antè ſi quidẽ baptiſmũ
ſcitur homo, & fit filius iræ: in baptiſmo renaſcitur, ac filius
atiæ: dehinc benè operatur, & iuſtitiæ efficitur proles, cũ fer-
re quodã charitatis Deũ diligit in primis, & proximũ: tandẽ
m Chriſto ſimul regnabit per mortẽ trãſiens ad vitã æternã,
ctus modò hæres æternitatis & gloriæ. Atque in qualibet præ
iſſarũ partiũ expoſitione poſſunt intelligi Hyems, Ver, Æſtas,

& Autũnus, Eadē quoque tēpora designãtur per quatuor prin-
cipales Christi actiones, quæ sunt huiusmodi: Natiuitas, passio
resurrectio, aduẽtus ad iudiciũ, cũ omniũ horũ appẽdicibus a
deò hæc humano generi cõueniunt. Christi igitur vita nostr
est doctrina: Christi actio, nostra est lectio : vniuersa deniqu
Christi conuersatio nostra est instructio. Dixi autẽ cum suis a
pẽdicibus, quia ad natiuitatẽ pertinẽt circũcisio, apparitio, bap
tismus, purificatio: ad passionẽ referuntur ieiuniũ, tẽtatio: Ad r
surrectionẽ, in cœlũ ascensio, & S. Spiritus missio : Ad aduẽtur
tandẽ iudicij spectant transfiguratio & miraculorum operati
Efficacior enim fuit, ac plus potuit, post mortẽ, quã ante trãsf
gurationẽ ꝙ tunc demum nobis ostendit quid simus futuri. P
sio cõparatur Hyemi. Natiuitas Veri: Resurrectio Aestati: Iud
ciũ Autũno, quãdo sedebit vetustus ille dierũ tenẽs ventilabr
in manu sua permundabit areã suam &c. Itẽ rursus Christi na
tiuitas cõparatur & cõcordat tempori reuocationis propter P
phetas, qui eã multis modis prædixerunt: passio tempori den
tionis: resurrectio tẽpori regressionis propter lætitiã: aduent
Iudicij tempori peregrinationis, quia huiusmodi tẽpus durab
vsque ad extremũ diem iudicij. Vndè Prophet. Ego miser & p
regrinus, sicut omnes patres mei. Hæc ergo tẽpora magni isti
anni cõsiderans ecclesia in seruitium Dei transformauit, p
qualitate eorũ & varietate singulis annis laudabili vtens offic
rum diuersitate. Sed cùm ita faciat ecclesia, maluit incipere
tẽpore reuocationis, quàm à tempore deuiationis. Quare in
pit: Ad te leuaui animã meã aspiciẽs à longè, &c. Quandoqui
nos etiamnum quasi per speculum & cãcellos aspicimus. Et
rat vsque ad natiuitatẽ domini. Toto igitur tempore aduent
vsque ad natale domini, ecclesia reminiscitur temporis reuoc
tionis, quæ facta est per legem & Prophetas malagma vuln
apponens. Atque ideò tunc legit Isaiam, qui quum incurab
vulnus vidisset, dixit: Omne caput languidum est, & omne c
mœrẽs. &c. Et rursus non est malagma apponere, &c. Malag
autẽ est genus emplastri, quod epithema appellatum est. Tũ
go inchoatur graduale: Ad te leuaui, ac si diceret, Tempore d
uiationis homines leuabant manus, & corda ad opus manu
suarum, atque agebãt lapidi & ligno tu es Deus meus. Ego v
ad te leuaui animã meã Deus meus, &c. Atq; ita sanè à temp
reuocationis militiæ suæ auspicatur officia, non à tempore d
uiationis ne videatur incipere ab errore. Benè itaq; rem ips
obseruat sed ordinem sequitur, quod frequenter etiã faciu
Euãgelistę. Quare si bonã quærat valetudinem, optétque qu
optimè curari, omnino fuit necessarium, vt à Medicis incipe

De cæteris temporibus. CAP. LVI.

TEmpore verò septuagesimæ, quæ est à dominica, vulgò appellata, Circundederũt me, vsq; ad octauã Paschæ, recolit ecclesia tẽpus deuiationis. Vnde est, quod tum legitur liber Geneseos, vsque ad Regum, vbi de excessu agitur primorum parentum, & multorum aliorum, qui omnes cataclismate aut diluuio sunt submersi. Breuiter ergo tum temporis ecclesia orat, flectit genua, ac ieiunat. Tẽpore autem Paschali, quod est Pascha, vel potius ab octauis *Paschæ*, vsque ad octauas Pentecostes, tempus gaudij meminit, & reconciliationis, quippè in quo legatur Apocalypsis, vbi fit mentio de noua ciuitate Hierusalem, & Epistolæ canonicæ cum Actibus Apost. Hinc pauca sibi ecclesia indicit. Non ieiunat, à genu flectione cessat, albis vtitur vestibus, ternario numero psalmorum & lectionum contenta est, cum tribus responsoriis ac totidem versiculis. Ab octauis demum Pentecostes vsque ad aduentum Domini, recolit tempus peregrinationis. In hoc est nobis perpetua pugna & lucta aduersus tres, vt dictum est, infestissimos hostes, mundũ videlicet, carnem & diabolum. Mundus est hostis sophisticus, caro hostis domesticus, diabolus hostis antiquus. Nullus tamen istorum hostis est efficacior ad nocendum, quàm inimicus noster familiaris, scilicet caro, quã fouemus indumentis, & reficimus alimẽtis, cui tanquã iumento tria debentur: cibus ne deficiat, onus vt mansuescat, virga vt non indirectè sed directè incedat. Propter huiusmodi pugnã significandã, legit tunc ecclesia librum Regum, in quo agitur de pugna. Et quia in pugna maximè opus est sapientia, ideò cõtinuatur liber Salomonis. Sed quoniam cũ pugna nihil tantoperè habere debeamus, atque patientiam, appositè profectò Iobi liber subiũgitur. Deinde porrò & Thobiæ liber sequitur propter singularem misericordiam, quam in hoc certamine requirimus. Cui deinceps quoque subiungimus librum Iudith, Ruth, Hester, propter fortitudinem, iustitiam & tẽperantiam. Verumenimuerò quũ adhuc frequens sit lucta, necessariò annectitur liber Machabæorũ, in quo crebra est aduersus superbiã conflictatio. Nam deuictis omnibus vitiis, restat etiam vincenda superbia. Roget ergo modò aliquis sub quo illorum temporum cõtineatur illud quod est à natali Domini vsque ad septuagesimam? Verùm facilè istiusmodi quæstioni occurremus. Nã & ei non ineleganter per quosdam satisfactũ esse accepimus. Eius itaque pars vna continetur sub tempore recessionis, quod est tempus gaudij, vt dictum est, à Natali vsque ad octauam Epiphaniæ. Vnde in quibusdam ecclesiis albis tam diu vtuntur vestimentis, sicut tempore paschali, & neque

tũc ieiunatur,neque flectũtur genua.Pars verò altera quę est ab octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimã,cõplectitur sub tempore peregrinationis,& leguntur duodecim epistolæ Pauli,vbi agitur de labore eius,quem luctando ac pugnãdo pertulit. Nec verò quantumuis ipso die Natiuitatis Domini Isaias legi soleat credẽs diẽ illũ pertinere ad tẽpus reuocationis.Etenim hoc,alia consideratione,& ante Euangelium in nocturnis,& ante Epistolam in Missa , quod videlicet velut basis columnæ supponatur vt per vtrunque testamentum natiuitas Christi perhibeatur.

Quis ordinauerit officia ecclesiastica,& de quibusdam diebus.

CAP. LVI.

HAec autem ecclesiastica officia,vt dictum est, instituit B Hieronymus rogatu Damasi Papæ , & quæcunque etiam alia ex veteri & nouo testamẽto leguntur in ecclesia.Gregorius tamen quosdam cantus apposuit,Gelasius quosdã hymnos,& alij alia.Tempore siquidem Theodosij Imperatoris inordinatè psallebant,qui rogauit Damasum Papã,vt curaret sapienter ordinare officium ecclesiasticũ.Quod diligenter ille effecit vt suprà diximus.Sunt autem in prædictis temporibus dies quidã duplices:vt potè siquando duo simul festa cõcurrant, in quibus illud obseruandum est,quod in morali philosophia dici solet,Cede maiori,&locum da melioribus.Hoc est,vt excellẽtius celebretur officium,ac duntaxat de minori fiat communio ipso die,& suum officium reseruetur in crastinum, vt de petro & paulo in quibusdam ecclesiis diebus dominicis:Nã ptimò quidem celebratur de Petro,ꝙ princeps fuerit Apostolorum,sequẽti verò die de Paulo.Sic de quibusdã aliis in diebus dominicis ita vt dominica debeat quiescere,ac posteà in hebdomada peragi.Quemadmodum sanè factum videmus in testamento veteri.Cùm enim Salomon templum dedicasset duodecimo die mensis,quo occurrebat scenophegia,celebrauit dedicationem templi septem diebus continuis, & post dedicationem distulit scenophegiam.Sunt prætereà dictis temporibus quædam principales dominicæ,quibus cætera cædunt festa præter pascha & pẽtecostẽ,quæ pręter resurrectionẽ & S. Spiritus missionẽ sunt alijs longè superiores.Atq; earũ quidẽ aliquæ vt sunt præstantiores & solenniores,ita in ijs mutantur officia cuiusmodi sunt dominica in principio aduentus & septuagesima , ac illa quæ est in octaua paschæ.Aliquæ verò non sunt ita pręstantes, quales duæ hæ sunt,videlicet , quam vulgari nomine appellamus Lætare Hierusalem , & Dominica in Ramis palmarum. Nam si contingat dies Annuntiationis in Ramis palmarum, aut ipso die resurrectionis,de eo penitus tacebitur , ac die sabbati

q

qui præcedit dominicam, quam in Ramis palmarũ vocatam diximus, vniuersum Annuntiationis fiet mysterium. Ipsum enim sabbatum ius suum maiori facilè cedit. Ad eundẽ sanè modum si eueniat, vt in ipsa Domini passione sit festũ dedicationis, certè omni iure eius mysteriũ celebrabitur in hebdomada sequẽti: vt in Ascensione, si idẽ festum fuerit, Necesse enim est, vt in aliud tempus differatur.

Quomodo officia ecclesiastica fieri debeant, & qui sint eorum libri. CAP. LVIII.

VT igitur ab euentu incipiamus, atq; ita de ecclesiasticis officiis per totius anni circulũ tractare pergamus, duo in vniuersum nobis sunt diligenter in iis præcauenda, ne videlicet coactè fiant & indiscretè. Coacta esse non debent iuxta Prophetam qui ait: Volũtariè sacrificabo tibi, &c. Sic Obal qui & Beseleel appellatus est, dicitur spontaneè ædificasse templũ Domino. Quanquam verò sint, qui putant duos fuisse Obal & Beseleel, & vtrunque spontaneum in tempore indiscretè prohibentur esse, quia immundum est pecus, quod ruminat, & non findit vngulam. Fissio autem vngulæ accipitur pro discretione. Qui ergo spõtanea sacrificia facit & discreta, eum diligit Dominus Hinc statutum est à sanctis maioribus, quemadmodum Deo seruiremus discretè. Statuerunt enim in vnaquaque hora lectionem. Verbi gratia: *In* matutinis & in Missa instituerunt Epistolas & Euãgelia, in aliis horis paruas lectiones, quæ dicuntur Capitula. Sed quoniam in lectione & cantu vniuersum ferè versetur officium ecclesiasticum, operæprecium est scire quinque esse libros lectionum in Ecclesia, ac tres cantus, scilicet Graduarium. Antiphonarium, & Trophonarium, Antiphonarius à digniori nomen sumpsit, hoc est, ab antiphonis, cùm & in eodem libro contineãtur Responsa & Versus. Legitur enim in tripartita historia, Ignatius Patriarcha Antiochen⁹ audiuisse Angelos cantantes Antiphonas in mõte, qui exinde quasdam Antiphonas in ecclesia cantari instituit, & psalmos iuxta Antiphonas tonizari. Vnde etiam Antiphonæ sunt appellatæ respectu psalmodiæ responsum, historiæ. Et cùm anteà confuse & quasi chorea cantarentur Psalmi & Antiphonæ, statutum est à maiorib⁹, vt seorsum chor⁹ sederet, & alternatim caneret, id est, vt vna pars chori vnum psalmi versum caneret, atq; alia alium. Incipit ergo Antiphonari⁹ hoc modo, Aspiciẽs à lõgè. Tametsi verò non sit Gregorianum, hoc est, à Gregorio cõpositum, sed solummodo ab alio quodam monacho appositum. Quamobrem quidẽ non deberet meritò præcedere ea quæ Gregori⁹ cõposuit. Vsu tamen receptum est, vt ab omni ecclesia diceretur.

Nec facilè profectò eſt, quæ longo vſu inoleuerint emenda-
aut mutare. Cætera verò ſunt S. Gregorij.

De reliquis libris. CAP. LIX.

SEcũdus liber eſt graduarius, ita à gradibus appellatus, eò
diebus feſtis in gradus aſcendi debeat atq; iſtic cãtari ĩ a
bone. Dicitur autem ambonis ab ambio ambis, eò ꝙ locu
ille ambigitur gradib⁹, vel ab ambo ambæ, ambo, ꝙ nimiũ du
ſint viæ iſtic, hoc eſt, in pulpitio, quod ſitum eſt ante eũ locum,
vbi recitatur Euangeliũ. Oportet itaque ſint ibi duo paria gra-
duũ, vnũ à ſiniſtris, quo fiat aſcenſus: alterũ à dextris, quo de-
ſcenſus fiat, iuxta illud: Per aliam viam regreſſi ſunt, in regioné
ſuam. Dieb⁹ aũt profeſtis canitur in medio chori ante grad-s
altaris. Eius libri principium eſt: Ad te leuaui. Tertius liber d-
citur Trophonari⁹, à Græco nomine trópos, quod eſt cõuerſi-
Nam à fine regredimur ad principium cantus, vnde & trophi-
zona nominatur, ꝙ ab vno latere vertatur in aliud, circumeu
do vſque ad vmbilicũ. eſt autẽ Trophonarius liber, in quo cõ
nentur ij cantus, qui cum introitu Miſſæ cantari ſolent, & ma-
mè quidem à Monachis, cuiuſmodi ſunt tropi, Sequẽtiæ, Kyr-
eleyſon, & Neumæ. Tropi dicuntur, quia prius canitur verſu,
ac poſteà eleyſon: & iterũ verſus, & eleyſon deinde. Hic etia
notandum, ꝙ ſemel diximus, neumã fœminei generis abſq; b-
accipi pro iubilo, Pro ſpiritu autem ſancto dicitur Græcè hc
pneuma, pneumatis, Hebraicè ruath, Latinè ſpiritus. Vnde q-
dem in Proſa, Deſcẽdet in te ſanctũ pneuma. Poſtremò, trop-o
narius nõ habet certũ principium, quod ad placitũ canatur. Ne
mo enim tenetur potius hoc vel illud kyrieeleyſon in aliquo e
ſto dicere, quàm aliud. Contrà verò Antiphonarius certum ha
bet, nimirũ hoc, Aſpiciẽs à lõgè, quemadmodũ Graduarij pri
cipium eſt, Ad te leuaui. Ab aduentu enim incipit eccleſia.

De quinque libris lectionum.

CAP. LX.

NVnc de quinq; libris lectionũ videamus. Et primus qui-e
eſt bibiliotheca à tiki quod liber eſt, & biblios poſitio n
eo. n. totũ continetur vtrũq; teſtamentũ Atq; hinc ꝓpter
excellẽtiã, tanquã ſi dignior & maior eſſet, ſolus omniũ librorũ
materiæ nomẽ retinuit. Fiebant. n. omnes libri ex biblo, Vnde
bibliopolę, vẽditores librorũ appellãtur. Vel rectius ideò liber
hic dictus eſt bibliotheca, ꝙ inſtar cuiuſdã bibliothecæ mul-s
& varios libros cõplectatur. Secũdus verò liber eſt paſſionar⁹,
qui tñ plures ſunt. Tertius eſt legẽdarius. Quartus homelia-
rius. Quintus deniq; ſermologus, ſiue liber ſermonũ. Redea-
igitur ad primũ, & ſingulos paulò accuratius examinemus. Bi-

bliotheca

bliotheca vox est ambigua & homonyma,siue vt nunc loquũtur:ęquiuoca. Vno nanque nomine & locum vbi libri reponuntur,nempe armarium significat, & volumem aliquod magnum compactum ex omnibus libris noui & veteris testamenti. Sunt autem vigintiduo volumina veteris testamenti, quæ ibi continentur, & octo noui, scilicet Euangelistę quatuor, Epistolę Pauli, Apocalypsis, Epistolę canonicę, & actus Apost. Volumina veteris testam. sunt quinque libri Mosis, videlicet Pentateuchus, qui propriè apud Iudęos dicitur thoral, id est, lex libri legis super quos iurant illi, vt nos super Euangelia tanquam sanctiora in nouo test. Sunt prætereà: qui hoc pacto enumerantur: Iosue scilicet: Iudicum, cuius extrema pericope pars est libri Ruth, Samuel Malachim, quę duo volumina vnum reputamus, videlicet Regum, quod tamem quatuor habeat partitiones, vel distinctiones. Posteà in vno volumine sequuntur alij quatuor: Isaias, Hieremias, Ezechiel, & Dauid Sub vno volumine comprehendentur duodecim Prophetę minores propter nimiam breuitatem Nouem quę deinceps sequũtur reputãtur hagiographa, ita tamen vt sint authẽtica, numerũ liber psalmorũ, liber Iobi, tres libri Salomonis scilicet parabolę siue mauis dicere prouerbia, ecclesiastes, & cãtica cãticorum: liber Paralipomenõ, Iudith & Hester. Quatuor tandẽ enumerãt apocripha, librũ videlicet Thobię, Machabęorũ, Philonis cuiꝰ principiũ est, Diligite iustitiam, & Iesu filij Sirach, qui sic incipit. Omnis sapientia à Domino &c. appellaturqué etiã ecclesiasticus. Verũ hos quatuor quidẽ non recipit, ecclesia: tamẽ eos approbat, quod argumentum ferè habeant librorum Salomonis, etiam si eorum authores pro certo ac verè non sciat. Allios duos credimus Esdrã composuisse, qui totam bibliothecam veteris testamenti restituit, cùm à Babyloniis esset combusta. Nos itaque bibliothecã nostram, scilicet vetus & nouum testamentum diuersis temporibus legimus iuxta varias historias singulis mensibus, vt sic tãdem cum totius anni circulo vniuersa absoluatur. Vnde equidẽ non ignoro quin illud in aduentu Domini primò sit assignandũ & declarandũ, sed facilius & dilucidius apparebit si ab alio tempore incipiat assignatio.

Quid legi debeat in Septuagesima. CAP. LXI.

IN septuagesima ergo legimus totũ pentateuchũ, quoad dies isti sunt, videlicet quindecim ante Pascha. Atque quatuor omino cantantur historię, nimirùm ex libris Geneseos, & quarus de Exodo. Primus liber Mosis est Genesis, in quo agitur de origine mundi: secundus Exodus in quo de exitu agitur populi Israelitici ex Ægypto, tertius Leuiticus, quartus est Numeri,

quintus Deuteronomius, hoc est, lex altera, cuius velut quandã tradit anacephaleosin siue recapitulationem. Per illos autẽ dies quindecim vsq; ad Pascha legitur Hieremias & liber Baruch notarij eius: vt quidam testantur sub eodẽ volumine. Et quidẽ Hieremiæ Threni siue lamẽtationes recitãtur per triduũ illud ante Pascha, quod appellamus tenebras. Dicuntur autẽ Threni, eò quod tripliciter exponãtur à Paschasio, scilicet historicè, allegoricè, & tropologicè. Vel à mõte Threnaro, vbi primò auditę sunt animarum lamentationes. Vel ideò etiam Threni appellati sunt, quod in iis post tertium quenque versum litera sit alphabeti. Scriptum enim est opus illud quadruplici alphabeto, hoc est, in eo quater ipsum alphabetũ de integro repetitur. Vel denique, quod verius esse puto, hæ lectiones propterea dictæ sunt Threni, ꝙ lamentationes contineant. Apud Græcos nanq; θρῆνος planctus est. Sic itaque historia, quæ quindecim illis diebus narratur, sumpta est partim ex libro Hieremiæ, partim ex passione Domini in Euangelio. Nunc transeamus ad octauam Pentecostes, vt ordinem veteris testamenti simili ratione persequamur.

Quid legi debeat ab octaua Pentecostes vsque ad natale Domini. CAP. LXII.

TVnc ergo vsq; ad calendas Augusti legitur Samuel, Malachim, id est, liber Regum, & Paralipomenon cum historia: Deus omniũ. Solet tamen in octaua Pentecostes cantari & legi De Trinitate, quantũuis Alexander Papa interrogatus an ea tiã fieri debeat, dixerit se nescire diẽ peculiarẽ de Trinitate, nec de vnitate. Sed officium eius præcipuè propter hæreticos institutũ fuisse credimus. Quare hic vsque ad Calendas Augusti meminerimus, ꝙ paulò antè cauẽdũ esse pręcepimus. Si enim festũ erit die dominica, securè mutabimus historiam. Similiter si secunda feria, si tertia, si quarta Calendæ fuerint mẽsis Augusti, præcedenti dominica historiam liberè mutabimus. Si verò quinta, sexta aut septima, idẽ facere poterimus dominica sequẽti. Atque hanc tanquã generalẽ habemus regulam. Quod si deniq; mensis Calendę fuerint die profesto, illa dominica mutabimus historiam, quæ Calendis sit proximior, siue ea præcedat, siue subsequatur. A Calendis igitur Augusti vsque ad Septembrẽ legũtur tres libri Salomonis, & duo Sapientiæ, qui sunt apocriphi, ita vt media pars Cantici cantic. reseruetur vsq; ad Natiuitatẽ B. Mariæ in Septẽbri, atq; altera legatur in eiusdẽ Assumptione. Nam sermones qui ibi sunt, vt: Cogitis me, ô Paula & Eustochium. Approbatæ consuetudinis est, &c. Potius in triclinio, seu refectorio legi debent. Tunc cantatur, historia: In principio Deus

ant

antequã terra,&c.quod ad recreationẽ pertinet.Nã istud aliud n principio,quod est in sexagesima,spectat ad creationẽ.Proin de à Calendis Septẽbris legitur Iobus per quindecim dies, & er quindecim alios dies Thobias,Esdras, Iudith,& Hester cũ istoria.Peto Domine.In Octobri legitur liber Machabæorum um historia,ô Adonay,Domine Deus.&,Adaperiat Dominus. n Nouembri,Ezechiel,Daniel,duodecim prophetæ, cũ histo-ia,Vidi Dominum.Deniq; in Decembri Isaias totus vsque ad atalem Domini,nisi quod transire debeat idem lector id quod pso natali legitur,vt populus Gentium:Consolamini.Consur-e,& quod recitatur in Epiphania:vt,Surge illuminare Hieru-lem.Hæc nanque pertinent ad Christum iam natum:Cætera rò quæ in Aduentu leguntur ad Christum nasciturum.Atque inc est,quod illa oporteat prætermitti vsque ad natale,quoniã nc noua, audiri debẽt.In ieiunijs tamen quatuor tẽporũ,quę nt in aduentu,& in vigilia natiuitatis Dñi nihil Isaiæ legitur, uoniã proprias habent lectiones,& propria officia.Vnde & a-ieiunia ab his tanquam magis solẽnibus officia petere soleãt uare autem hęc habent & non illa,ratio est quòd olim Ponti x Rom.hisce ieiunijs ordines conferre consueuit: Sed si festũ homæ euenerit in ipsis ieiunijs , dicet lectiones de sancto & on de ieiunio.Ita enim vsus inoleuit.Hoc ipsum tamen Ro-ana ecclesia non obseruat,vt quæ sex recitet lectiones de ie-nio, & tres vltimas de homelia Euangelij ipsius festi. In ad-ntu aliquãdo tres sunt historiæ,aliquãdo quatuor si ipse fue-quatuor hebdomadarũ,quòd rarò fit.Et tantum quidem ha mus de veteri testa.modò videamus de nouo.Ab octaua Pas æ vsque ad Pentecosten legitur Ioannis Apocalypsis tribus ptimanis,& Epistolæ canonicę duabus sequentibus vsque ad censionem, quæ numero sunt septem. Prima est Iacobi Al-æi,tres sequentes Ioannis Euangelistæ,quinta & sexta Petri ncipis Apostolorum,septima denique Thadæi,qui & Iudas pellatus est frater Simonis. Ab ascensione Domini vsque ad ntecosten leguntur actus Apostolorũ:Primũ quidem &c.Hi-ria est.Dignus est Domine ad omnia præmissa. Ab octaua iphaniæ, vsque ad septuagesimam legũtur quatuordecim E-tolæ Pauli tã quæ sunt missæ ad personas quatuor, quã quæ decẽ ecclesias,vt ad Titũ Corinthios. De Euãgeliis & psalmis etur suo loco ad hũc ergo modũ vtroq; testamento dispo-i ab ecclesia habem⁹.Notãdũ interim obiter hic est quatuor dis finiri lectiones,videlicet per:Tu autem Domine,Hęc di Dominus, conuertimini ad me & sani eritis : & in Threnis eremiæ per Hierusalem Hierusalem conuertere adDominũ

Deum tuum,atque vltimò in lectionibus mortuorũ,per: Bea
mortui,qui in Domino moriuntur,Cuius tamẽ rei vſus in ec
cleſia admodum rarus eſt. Sed nos dicimus non quid fiat ſe
quid fieri debeat.Cæterum omeliarius,quem quartum libru
eſſe diximus,legitur in natali & in feſtis eorũ,qui propria hab
Euangelia,vt in feſto B. Thomæ, in Paſchate, Pentecoſte cu
ſuis feriis,ac tandẽ etiã recitatur diebus dominicis, Octo ei
dies Paſchæ computantur cũ Septuageſima, quòd illa ſeptin
ſit ſeptimana à Quadrageſima , per quã idem deſignatur, q
per Septuageſimã , in cuius ſeptima decade filij Iſrael accep
runt redeundi licentiã,& iã quaſi liberi erant , ideóque dib
illis cantica lętitiæ inclamãtur.In ſabbato aũt in albis,gemi
tur Alleluya,quoniã finitur ſeptuageſima.Quo quidẽ ſignific
tur abſoluto præſentis huius vitę curſu nos duplicem acce
turos,ſtolam,quum ad noſtram illam Hieroſolymam perue
nimus. Vocatur autẽ ſabbatum iſtud in albis,ꝙ in Paſchali ſa
bato baptizati tũc albas veſtes deponebant , quas octau
ſumpſerant.Proinde verò libri Paſſionarij legũtur in ipſis de
Martyrũ.Sed horũ aliqui teſte Gelaſio,apocriphi ſunt, vt e
Gregorio,de Quirico & Iulita martyribus,ac qui omnino e
modi ſunt, vt eos compoſuiſſe ferantur hęretici,ob quorum
famiam ab ecclesia interdicũtur, Quod autem ſint canonica
ſub loco dicetur.Nec quidẽ omnes homelię ſunt approbatę,
quædam ſunt Origenis,qui ad hæreſin declinauit,Quędã n
eius leguntur ab Hieronymo caſtigatę,ſed in iis ſubticetur n
men authoris propter infamiam hæreſis.Quemadmodum e
Salomonis nomen in lectionibus ſupprimitur ob notam idol
triæ,& Moyſis propter hæſitationem,quã habuit ad aqua c
tradictionis,quia Dominũ exacerbauit.Non enim dicitur L
ctio libri Geneſis Moſis legiſlatoris,ſicut dicimus, Lectio lib
Apocalyſis Ioan.Apoſtoli. Nonnulli tamen hoc pacto in prin
pio Homeliarum dicẽdum eſſe exiſtimant:Homelia Origen
ab Hieronymo caſtigata.Atque in ſequentibus quaſi hoc m
do Homeliam eiuſdem.Sunt autẽ ferè hi qui Homelias pa
tris reliquerunt: Auguſtinus,Gregorius,Beda & Origenes. P
uiter ergo paſſiones legi debent in feſtis martyrum : lega
in feſtis,qui propria habent Euangelia,vt in beati Thomæ
vltimæ lectiones ex homeliis ſint oportet, atque aliæ ex pa
ſionibus. At verò legendarius appellatur liber qui vitas & ob
tus tradit confeſſorũ, cuiuſmodi ſunt Hilarij,Martini,& alio
quos ſacroſancta Eccleſia cõfirmauit,ita vt in eorũ feſtis iſtiu
modi liber neceſſariò legatur.vltimò tandem liber ſermo n
& ſermologus nominatur,legi cõuenit ab Natali vſq; ad octa

Epi

Epiphaniæ,quos Leo *Papa* & cõplures alij compoſuerunt.Sed idem liber legitur in purificatione beatę Mariæ virginis,&prę ter feſta alia etiam ipſo die omnium ſanctorum.Proinde præci puas homelias compoſuerunt Gregorius & Beda , qui tamen nullas,præterquam eas,quas antè Auguſtinus ediderat, compoſuit. *N*amque ille hoc vnum de ſuo addidit, quòd eas ſuis verbis quodammodo veſtiuit,vſque adeò,vt quum in Auguſti no verba duntaxat eſſent diſputationis,in Beda ſint verba ſermonis & lectionis.

De libris cantuum. CAP. LXIII.

NVnc redeamus ad libros Cantuũ , idque iuxta dies Aduentuum.Primum itaque reſponſum ſequitur tres verſus,quod ſi per vniuerſum annũ vagemur,non amplius fieri liquido cõperiemus. Fit enim illud propter tria tempora antiquorum patrum Aduentum Chriſti expectantium.Ac primum quidem tempus fuit ab Adamo vſque ad Noe,nempè ad diluuium.Secundum verò vſque ad Moyſen. & tertiũ vſque ad Chriſtum.Et ꝙ terna fiat in eodem reſponſo repetitio , prima videlicet ab altiori,ſecunda à minus remoto,& tertia rurſum à minus remoto & minori cauſam habet huiuſmodi.Eo nãque modo oſtendimus patres primi tẽporis remotius ab aduentu Chriſti abfuiſſe, quàm patres ſecundi vel tertij,atq; iterũ longius fuiſſe patres ſecundi, quã tertij.Sic quoque tria ſunt tempora patrũ nouitiorum ſecundum Chriſti Aduentum expectã tium.Nam horum primũ fuit eccleſiæ primitiuæ de Iudæis ad fidẽ conuerſis,& ſecundum modò præſto eſt, ſimulatque Gentiũ ſiue ethnicorũ facta eſt introductio. Sed tertiũ erit quum omnis Iſrael ſaluabitur.Magis ergo remoti ſunt,aut potiusfuerunt primi quã vltimi,vt hoc pacto,ad vtrunque aduẽtum gloria hæc accõmodari poſſit.Gloria patri tribus verſibus tandẽ ſubiungitur,ꝙ omne noſtrum deſiderium & ſeruitium ad trinum Dominum ſit referendum. Non enim iſthic ſit repetitio alicuius partis,ſed totius reſponſorij,quoniã poſt hoc hãc præſentem vitã omnia tẽpora conſummabuntur.Tunc Deus erit omnia in omnibus,hoc eſt,conſummatio omnium &ſufficiẽtia. Verum enim verò de qualitate officij videamus:déque temporis reuerentia,continentia & abſtinentia.Ad qualitatem pertinet,quid tenendum ſit vel omittendum.Et quidẽ quid tenendũ ſeu obſeruãdum ſit iã aliqua ex parte docuimus, addimúſque ſub finem Aduentus cani debere ſeptem antiphonas ſecundi toni,& vnãquãque iuxta ordinẽ ſuo die vſq; ad Natale. Quæ quidem omnes vel ob id ſecundi toni ſunt,quod geminam nobis ſignificent dilectionẽ,Dei videlicet & proximi , vel

etiam propter duas naturas in Christo.Sũt aũt septẽ, propte
spiritum septiformem,quo illuminati erãt duo qui Christun
expectabant.Sciẽdum tamẽ est,hic septẽ antiphonis quæ sun
de Sacramẽto,additas esse duas alias, vnam videlicet de bea
to Thoma,aliam verò de Beata Maria virgine.

Quæ omittenda sunt in aduentu. C A P. L XIIII.

OMittenda sunt in Aduentu,vt in septuagesima, quędã c
tica lætitiæ,quẽadmodũ Te Deũ laudamus,Gloria in e
celsis,Ite missa est.Verùm enimuerò cùm tempus istu
partim sit lętitię, nõ subticetur Alleluya sicut ĩ septuagesima
tẽpus totũ mœroris est.Quare cõsiderare poterimus tria ist
sese mutuò sequi quidẽ,sed non semper.Quædã enim ecclesi
in cathedra B.Petri etiã si sit in Quadragesima festũ istud, di
cũt:Te Deũ laudamus:cęteris verò laudibus tacitis.Quia ho
cãtico solemus vti ad intronisandos aliquos in sua sede. Nan
& eodem die Petrus in cathedra Antiochæna fuit cõstitutu
Rursus Gloria in excelsis,Ite missa est,dicitur ipso die solen
cœnæ si Episcopus præsens sit, & celebret officium de tribu
olei,sed Te Deum laudamus, non dicitur, quoniam surgitu
ad tenebras.Ob quam etiam causam subticetur in psalmis &
in responsorijs hisce diebus Gloria patri, quia tunc multun
dehonestata est trinitas maximéque illo triduo. Item in pri
ma missa natalis Domini,canitur Gloria in excelsis, nec tam
dic mus, Ite missa est,donec & tertia missa sit absoluta. Alio
quin enim recederet populus & nõ audiret matutinas,Vñ nõ
nulli sacerdotes reseruãt collectã siue orationẽ finalẽ prim
missæ donec cantentur matutinæ,ac postea dicũt & cõcludũ
missam cũ Benedicamus Domino.Deinde verò incipitur m
sa secũda,& pari modo finitur,vel per.Ecce cõpleta sunt,in qu
busdam ecclesijs ne populo licentia abeundi detur, sciátq; s
adhuc debere tertiã audire missam,sub cuius finem exprimi
tur,Itẽ missa est,quę laus pertinet ad resurrectionẽ,sicut Glo
ria in excelsis ad natiuitatem.Aq; hæc quidẽ est ratio,quãobr
vtrunq; in Aduẽtu subticeatur, ꝙ tũc vtrũq; auidè expectetur
sed Te Deũ laudamus ideò tacetur, vt cũ maiori ardore resu
matur ipso die festo vel,quia nondũ præsens est quẽ expecta
mus,cũ ad præsentes hoc cantico vti soleamus.Sic & pro D
minus regnauit.dicitur miserere mei Deus.& cantica illa, qu
sunt Annæ,Moysis,Abacuc,atq; alia quæ isthic sunt,vt Ego d
xi, & Audite cœli q̃ per singulas hebdomadas dicũtur. Hor
verò B.Virginis,idcircò subticentur,ꝙ totũ illius tẽporis off
ciũ ad eius laudẽ sit. Hinc etiã animaduertendũ est ꝙ in fest
nouẽ lectionũ,si quę sũt,in Aduẽtu,ad tertiã debeat celebra
missi

nissa solennis,cum Gloria in excelsis,&,Ite missa est.Vnde etiã
n plerisque ecclesiis nigras cappas deponunt ad missam illã tam
quam in Paschali tempore,nec genua tunc flecti debẽt, Missa
verò absoluta cappæ resumuntur,&sexta ac nona cãtata,auspi-
catur missa de ieiunio, atque tum diaconus pronuntiare debet
d huiusmodimissam,&in omni ieiuniorũ tẽpore,Flectamus ge
nua exceptis feriis his,quæ Pentecosten proximè sequuntur,in
quibus propter reuerentiam festi cantica lætitiæ non subticen-
tur,,scilicet Alleluya,Te Deum laudamus , atque *I*te missa est.
Proinde verò neque hîc vllius sancti commemoria fieri opor-
tet,siue Christi aduentum præcesserit (cùm eius temporis om-
nes ad inferos descenderint,vnde & pro eis non solennizat ec-
clesia)siue secutus fuerit Christi Aduentum,cùm eorum singu-
lis diebus hic cõmemoratio fieri debeat.Ecce Dominus veniet,
&c.antiphona est,quæ canitur post Benedicamus Domino,&
sequitur oratio huiusmodi,Conscientias nostras quæsumus Do
mine visitando purifica,vt veniens Dominus noster *I*esus Chri
stus cum omnibus sanctis paratam sibi in nobis inueniat man
sionem,qui tecum,&c.In antiphona ponitur,omnes sancti eius
cum eo,& in oratione,cum omnibus sanctis,ita vt hinc necessa
rium non sit fieri speciatim aliquorum sanctorum commemo-
rationem,Sed oportet intelligamus , hanc orationem pertinere
ad secundum aduentum,qui efficitur in mente hominis cùm
videlicet legitur : Vt veniens Dominus Iesus Christus paratam
sibi in nobis mansionem inueniat. Verùm tunc addi non de-
bet cum omnibus sanctis.Nam si illud adiiciatur,iam ad tertiũ
aduentũ videbitur pertinere.Est enim aduentus Christi triplex,
in carne,in mente,qui singulis diebus in humanis animis cõtin
git per spiritũ sanctum,& tertius in maiestate,qui aduẽtus erit
in die iudicij.De secundo aduentu,qui fit in humãna mente,in
quit Salamõ.Domine,mitte sapientiã tuã vt mecũ sit,& mecum
laboret.Est rursus & alia ratio,quæ eiusmodi est,vt duos nobis
significet aduentus,nimirũ,Excita Domine potentiã tam,&ve-
ni,vt ab imminentibus peccatorum nostrorum periculis,&c.Ad
primum aduentum pertinet,cùm dicitur:Te protegente merea
mur eripi:ad secundum verò,cùm legimus,te liberante saluari.

De temporibus quibus non debent nuptiæ celebrari.

CAPVT LXV.

IN Aduẽtu non debẽt celebrari nuptię, sicut nec in Septuage-
sima,ꝙ huiusmodi tempora orationi potissimũ sint deputata,
ac tũc potius ab vxorio lecto quilibet debeat abstinere, quã
dẽ adiungi.Pari modo faciẽdũ est in sacris solẽnitatibus,cùm
earundẽ feriis,sicut in Pascha & Pẽtecoste.Et certè quidem die

bus

bùs quoq; dominicis,ac in festis Apostolorũ pręcipuè cõtinen-
dũ est.Solennitates nanq; institutæ sunt,vt liberius vacari post
orationi. Verùm enimuerò rustici contra libentius illis diebus
cõueniunt,vt vacent potationi.Sed in omnibus his,cautũ opor-
tet esse sacerdotẽ. Sæpenumerò enim accidit,vt mutũ pecus do-
ceat animal diuinũ,hoc est,laicus clericum.Ac generatim quidē
obseruandũ est,ꝙ quocunque tempore abstinetur à nuptiis,ab-
stinendũ sit ab amplexu coniugis , si nisi quando ob fragilitatē
incõtinẽtiæ poscat debitũ ab vxore,vel illa à viro.Illud enim ex-
genti persoluendũ est,quia vir,vt inquit Apostolus,nõ habet po-
testatẽ suæ carnis,sed mulier,& contrà.Secundũ has ergo ratio-
nes,nõ debent nuptiæ celebrari,etiã tribus illis septimanis,quæ
festum S.Ioannes Baptistæ præcedunt.Verùm hoc in quibus
ecclesiis iampridem in dissuetudinẽ abiit.Fuit tamẽ ratio,quia
ecclesia cõstituerat ieiunãdum esse Quadragesimã ante festum
S.Ioannis, sicut ante Natale.Sed propter fragilitatẽ humanam
duę illę Quadragesimę redactæ sunt in vnã, atque illa tunc
partita fuit in tres septimanas pręcedentes Natalem,& tres pę-
cedentes festũ S.Ioannis. Quoniam igitur tẽpora hęc orati-
sint maximè dedicata, quã ideò iustituimus,vt ad cœlos per-
niamus,quod tamẽ efficere non possumus sine duobus aliis,
licet ieiunio & eleemosina,quę ad cœlos hominẽ facilè defer-
ideò ordinatũ est ieiuniũ:vt quod nobis remanserit propter e-
iunium pauperibus erogetur, ideóque & sponsus debet abstin-
re à lecto vxoris,vt liberius ac cõmodius vacet orationi. Atq;
ita non fiunt nuptię à prima dominica Aduentus,vsque ad Epi-
phaniã,nec etiam fierẽt nisi ad octauã vsque Epiphanię nisi
minus nuptias tum sui pręsentia,tùm miraculo decorasset.Præ-
tereà in Aduẽtu sciendum est,quemlibet versum dici posse,si
de Aduẽtu,vt:Egredietur Dominus de loco sancto suo in ma-
state sua.& veniet ad iudicandum.Et:Veni Domine ad libera-
dum nos,quod potest dici de quolibet Aduentu.Aduẽtus enim
qui fuit in carne,liberauit animas nostras à seruitute diaboli.
Aduentus verò in mente liberat animas à peccato.Aduẽtus de-
niq; in maiestate,liberat corpora.Postremò obiter notãdũ
festum B.Lucię hic adiunctum habere Italicè charthar. Q
tunc maximè carnes solent deponi,quemãdmodũ secunda do-
minica Septuagesimę dicitur vulgo carnispriuium.

De festis & ieiuniis Aduentus. CAP. LXVI.

DEinceps modò videamus de iis,quę accidunt Aduẽtui
de ei⁹ festis & ieiuniis.Et in primis quidem hîc cognosci-
mi⁹,si festũ S.Andreę cõtigerit prima dominica,id ꝑced-
di

dum esse ij.feria.Idem obseruari volumus, de quolibet festo tã
Apostolorũ quã martyrũ, si contingãt dominicis priuilegiatis,
quos paulò post cõmemorabimus. Sic quoq; si festũ eiusmodi
pso dominico cõtigerit, ꝙ vigiliã habeat, eius secũda feria cele
rabitur officiũ eritq; ieiuniũ in sabbato, si videlicet inofficiata
t vigilia, id est, si proprium habeat officium. Item si qualibet æ
a dominica ex priuilegiatis, festũ Apostoli, vel præcipuè alicu
ıs martyris, vel alterius sancti, qui proprium habeat officium
uenerit, restat videre, an septimana sequens sit inofficiata, hoc
t an proprium singuli eius septimanæ dies habeant officium.
uod si non habeãt, illius dominicæ officio supersedebimus,
que eius loco festum hospitis, id est, saucti aduenientis ad do
inicam celebrabimus, si verò habeat, manente officio domi-
cæ festũ transferetur ad secundam feriã, atque hoc pacto dies
ominica interdũ cedit festo, interdũ verò non. Et quidẽ qua-
? Quoniã ibi officium renouatur. Proinde ieiunia quatuor tẽ-
rum, in tertia septimana Aduentus oportet celebrari. Aduen
s autẽ debet viginti & vnum diem, id est tres septimanas inte
as habere, præter vigiliã Natalis Domini. Cùm ergo aduen-
s semper incipiat à die dominica, si etiã simili die videlicet,
minica Natalis Domini contigerit, necessarium est, vt Aduẽ-
s protrahatur quatuor hebdomadis. Alioquin vigilias Nata-
Domini, & ieiunia quatuor temporum concurrerent, quo-
m vtrunque peculiare habet officium, & ad diuersa pertinent
npora. Nam vigilia spectat ad tempus gaudij, cùm non sit de
uentu, sed de natiuitate, quare ad eundẽ modũ non haberet
uentus viginti & vnum dies, excepta, vt dicimus, vigilia. Si
ẽ contigerit Natalis Domini in ij.feria, vel deinceps vsq; ad
minicã, tunc præter dies viginti & vnũ, facilè habebimꝰ diẽ,
o faciamus vigiliã, quia ipso die dominico, qui propriũ offi-
m nõ habet, celebrabitur vigilia & alleluya canetur propter
minicam. Sed ieiunabitur sabbato præcedẽti, tã pro ieiunio
atuor temporũ, quàm pro vigilia Natalis Domini. Quantũ
ò attinet generaliter ad ieiunia, cognoscendũ est, cũ ieiunia
nalia primò instituta sint in prima septimana Veris, ęstiualia
ecũda Iunij, Autumnalia in tertia Septembris, Hyemalia in
rta Decembris, id omne propter multas confusiones, quę in
nascebantur abrogatũ esse & regulariter definitum, quo tẽ-
e eorũ quodque fieri debeat, Et de hyemalibus quidẽ dictũ
ꝙ semper in tertia septimana aduẽtus fiant. Sed de aliis regu
ter sciendum est, quod in prima septimana Quadragesimæ
per incipiant vernalia, in septimana Pentecostes semper ęsti
a, autumnalia veterem seruent institutionem, cùm semper

inter

in tertia ſeptimana Septēbris fiant. Cauēdum interim diligēter eſt,ne in cōputatione illarū ſeptimanarum fallamur. Nam ſi calendæ illius mēſis,hoc eſt,ipſe mēſis incipiat prima feria,vel ſecūda vel tertia,vel etiā quarta,tum illa eius mēſis ſeptimana cōputabitur,& ī ea quæ eſt ab illa tertia,fiēt ieiunia. Si verò menſis incœperit quinta,vel ſexta,vel ſeptima feria,tres illas ſeptimanas numerare ordiemur à ſequenti dominica,& eodē modo in tertia fient ieiunia. Etq; ita ſanè dies præcedentes quo ad computationem ſeptimanarū planè erunt inutiles. Sic igitur huiuſmodi habemus regulam,vt ab illa dominica, quę propinquior fuerit Calendis Septembris,id eſt,pridie menſis ſemper numeranda ſit prima ſeptimana,ſiue ſubſequatur,ſiue præceſſerit.

De anniuerſariis mortuorum,& vigiliis ſanctorum.

CAPVT LXVII.

DE anniuerſariis verò mortuorū dicemus, quod ſi cōtigerint dominica die, vel alia quauis celebri ſolēnitate, non debeant mutari,& in ſequentem diē differri,quēadmodum de feſtis ſanctorum diximus,ſed potius fiant die præcedēti,vt citius ſuccurratur eorum pęnis,quas igne purgatorio ſuffert. Vt enim ſancti non indigēt noſtro auxilio & beneficio ita cæteris defunctis omnino eſt neceſſarium. Omni tempore poteſt celebrari miſſa pro defunctis præſente cadauere, niſi Paraſceue. Tunc enim nō debet corpus Chriſti imolari,nec miſſa cantari, ſed die craſtino,id eſt ſabbato poterit miſſa, pro eo cani,& corpus ſepeliri. Pari modo etiā faciendum eſt, ipſo die Paſchæ. Si enim quis tunc moriatur,poſtero die miſſa eſt celebrāda,ſtante eo corpore tantiſper ſuper terrā. Nam fieri non debet vt ſepeliatur abſq; miſſa. Porrò autē de vigiliis ſanctorum generaliter dicimus,quod ſi propriam habeāt collectā in miſſa,eā debemus dicere ei ad veſperas. Et ſi dominica ſit in vigilia,dicemus veſperas de dominica,& poſt alias de ſancto,vel cū Magnificat legimus tantùm taxat collectā,vt Moguntina facit eccleſia,& monachi: vel poſt ſola antiphona dicemus orationem ſiue collectā de feſto,ſi propriam & peculiarem non habeat vigiliam, cui ad poſtremum ſubiungemus: Benedicamus domino.

De vigilia natalis Domini. CAP. LXVIII.

SEquitur vigilia natalis Domini,quæ propriā habet miſſam & propriā ī ea collectā,quæ itē in veſperis dici debet,quod idē obſeruatur in aliis vigiliis. Sin cōtrà fuerit,hoc eſt,ſi vigilia peculiare officiū nō habuerit, collecta in veſperis de ſequēti feſto dici oportet. Cātātur ergo in vigilia natalis Domini Pſalmi: Laudate pueri Dominū, Laudate Dominū oēs gentes, Lauda anima mea Dominū, Laudate Dominum, quoniam

nus, Lauda Hierusalem Dominum, sed in completorio: cani debet hymnus. Veni redemptor Gentium.

De natiuitate Domini. CAP. LXIX.

NVnc de ipso die Natiuitatis agamus, quo ante primos nocturnos, tres pannos super altare poni consuetum est, ad declarationẽ trium temporum, singulisque nocturnis vnum auferri. Et primus quidem niger erat, pro tempore ante legem: Secundus subcandidus, pro tempore reuelationis, & tertius rubeus pro tempore gratiæ, propter dilectum sponsum cãdidum, & rubicundum. Poteris alibi facilè inuenire, quemadmodum veteres interpolatè, & diuersis vicibus ad nocturnos surgere solebant, videlicet in conticinio, nocte media, & in antelucano. Post tertium nocturnum incenduntur lumina ecclesiæ, & recitato Euangelio, Liber generationis, cãtatur, Te Deũ laudamus, ad consignandam congratulationem, quæ facta fuit ob inuentam drachmam quam mulier perdiderat, in cuius inueniendæ gratiam ea lucernam incendit totámque domũ euerrit, hoc est, ecclesia triumphans ex inferno per Christum omnino extrahitur. Quatuor autem illo die leguntur *Euangelia*, vnũ Matthæi, alterum & tertium Lucæ, quartum Ioannis, vt de Natiuitate Christi quatuor testes perhibeãt testimonium. Quãquã sanè duo, vel ad summũ tres sufficere possunt, *cùm in ore duorũ vel trium testium stet omne verbum. Quamobrem verò Esaias legatur in primo nocturno, suprà à nobis ostẽsum est. Verùm diligenter hic animaduertere debemus, trium præcipuè scripturas hoc tẽpore in ecclesia frequẽtari magis quàm aliorũ. In primis nimirum Dauidis Prophetæ qui fuit homicida, proditor, & adulter: Deinde Matthæi Apostoli, qui & Publicanus dictus est, & hoc ipso nomine infamis. Postremò Pauli Apostoli, qui persecutus est ecclesiã. Quod quidẽ non abs re ita institutũ fuit, ne videlicet desperent alij, quantũlibet peccatores, propter acta ꝓcedẽtia, eleemosynas vel orationes Deo displicere, quin si pœniteant certò sciant se veniã facilè consequi posse, quantũuis graui noxa perplexi sint. Post Te Deũ laudam⁹, dici oportet sacerdote iam è vestiario egresso, Cõfiteor, atque inchoari primam missa, vbi de æterna Christi generatione obscura, & ignota ...itur. Quo quidẽ fit vt illa etiã nocte cani debeat. Absoluta verò illa dicuntur laudes, & finiuntur eadẽ oratione cum missa, vt hinc atque illas idẽ planè officiũ innuere exprimamus. Apparẽte aurora, statim incipitur secũda missa, in qua agitur de cõple...ne siue impletione ꝓmissorũ de Christo nascituro. Vnde ꝓ...tò sic illam auspicamur: Lux fulgebit, cùm illucẽte die, ac matutino apparẽte inchoetur. At dixerit hic semicoctus aliquis

gram

grammaticus ergo deberet ibi esse lux fulgens, quod verũ est, quia tũc rubet. Sed intelligẽdũ est, vt diximus, de impleti promissorũ, quasi dicamus tũ lux fulgebit, cùm Christus ad erit, qui vera & æterna lux est, cúmque omnia quæ de eius uentu iam multo tempore dicta sunt, complebuntur. Pro hæc missa, vt & ante dictum est, finitur hoc modo Ecce con ta sunt, &c. Prima ergo pertinet ad generationem ex patre matre, videlicet æternam: Secunda ad eam, quę fuit ex matr ne patre, vt temporalem: Tertia autem quasi cõpacta, & co cta est, tradit enim vtranque. Nam quod in eius exordio tur: Puer natus est nobis, ad temporalem spectat generation ad æternam verò euangelium Ioãnis: In principio erat verb Pars tamen illius Euangelij postrema, nimirum: Verbũ car ctum est, &c. ad temporalem natiuitatẽ referenda est. Dicitu tem huiusmodi duplex natiuitas, vt nos haud obscurè in gamus natiuitatẽ Christi terrestrem nobis proculdubio c lisse natiuitatẽ cœlestem. Vnde illud est, quod in festo B. St ni dicitur: heri natus est Christus in terris, vt hodie Steph nasceretur in cœlis. Denique neumæ quæ fiunt in missa, ga repræsentãt, quæ potius per e, vt Kyrie, vel per a, vt alleluya ri solent, quàm per alias vocales, vt per has significemus ga spirituale quod restitutũ est nobis in partu virginis, cùm est immutatio huius vocabuli, Eua salutante Angelo, & di te Aue Maria. Eius enim nominis, scilicet *Euæ* significatio ferat vsque ad salutationem Angeli. Hãc autẽ significatio nempè luctus Adæ & Euæ, nascentes exprimunt pueri, si n rũ puella nascatur profert, vt vulgus quidem existimat e, masculus a. Ille igitur neumæ repræsentant dolorem, quem bis contulit transgressio Adami & Euæ. Sed gaudtũ planè tutum est in B. Virgine cui non dictum est Eua, sed Aue.

De festis Natiuitatem sequentibus. CAP. LXX

DEinceps sequitur ordine cõuenienti, vt de iis festiuit modò tractemus, quę Christi natiuitatem proximè s tur. Debẽt ergo vesperæ Natalis primô integrè celeb ac posteà cõueniũt diaconi quasi in tripudio, cãtantq; Ma ficat cũ antiphona de S. Stephano, sed sacerdos recitat col Nocturnos & vniuersum officiũ crastinum celebrãt Diaco Stephanus fuerit diaconus, & ad lectiones cõcedũt bened nes, ita tamẽ, vt eius diei missam celebret hebdomadarius est, ille cuius tum vices fuerint eã exequi. Sic eodẽ modo officium perficient sacerdotes ipso die beati Ioãnis, quod cerdos fuerit, & pueri in ipso festo Innocẽtium: quia Inno pro Christo occisi sunt. Sed ignorãdum non est: passionẽ

St

Stephani factam fuisse in Augusto, illo die, quo eius celebratur inuentio, & contra inuentionem eiusdem fuisse postero die natiuitatis Domini. Verùm enimuerò cùm dignius & præstãtius sit festum passionis inuentione, idcircò translatum est ad tempus natalis Domini. Vel etiam ob hanc rem, quod ei eodem die dedicata sit basilica. Poterit tamen & alia esse ratio, quoniam Stephanus post Domini passionem pro Christo primus martyrium perpessus est: quod nasci dicitur in cœlis, cuiusmodi natalem nobis Christi natiuitas in carne contulit. Consentaneum ergo fuit vt natiuitati Christi continuaretur natale S. Stephani, quo per hoc notaretur, natiuitatem vnam sequi ex illa. Vnde etiam est, quod in ipsius vita legitur: Heri Christus natus est in terris, vt Stephanus hodie nasceretur in cœlis. Eodem ferè modo de festo S. *Ioan.* Euang. censendum est, quod quum ille dies quo se deposuit in foueam post celebrationem sacrorum natalis fuerit sancto Ioanni Baptistæ, hic tamen eum illi cessit, de quo dictum erat à Domino, Inter natos mulierum non surrexit maior, &c. atque festum huius trãslatum est ad tertiũ diem Natalis Domini, vt omnes suos comites haberet sponsus, qui rubicundus est, & candidus. Vel ob id etiam, quòd eo die ipsi dedicata sit basilica, vel tãdem quia eo die infulatus est. Fuit enim patriarcha Ephesinus. Tunc autem scripsit Euangelium de quo Beda inquit: Quod si paulò altius intonasset, vniuersus mũdus vix capere potuisset, ita vt hinc quoque Hieronymus cum vocitet vocem Aquilæ. Simili ratione innocentes non statim quidem quarto die post passi sunt, sed quarto die anno reuoluto. Quandoquidem cùm Herodes à filiis suis accusatus erat, debuit Romam proficisci, ibique coram Augusto Cęsare causam suã defendere, ita vt simulatq; causam obtinuisset, ac iã rediisset, immane istud facinus perpetrauerit, omnes interimẽs pueros à bimatu & infrà. Credebat enim puerum natũ magnũ fore, cui astra famulabantur, & timebat, ne per illum regnũ suum amitteret, de quo plenius in Matthæo legitur. In festo itaq; Innocentium penitus subticentur cantica lętitiæ: quoniã ij ad inferos descenderunt. Si verò contingat eorum festum die dñica, tunc nullum subticetur, propter diẽ resurrectionis. Nec etiã in eorũ octauis aliqua cãtica lętitię supprimũtur, vt significemus gaudium quod accepturi sunt in octaua. i. in resurrectione.

De *circuncisione*. CAP. LXXI.

IN circuncisione duo simul facta concurrunt, parientis. s. & partus, propter octauas. *V*nde sanè est, quod eo die duas missas celebrare debeamus: primam de beata Virgine. s. Vultum tuum, aliam de octauis, nimirũ: puer natus est nobis, & dicitur

illo die Euãgelium Lucæ: Postquam impleti sunt dies oct
Sunt nonnulli alij, qui tria huc festa cõcurrere arbitrẽtur,
Virgine, de octauis, & de Circuncisione. Nã etiam si tum c
cisus non fuisset, nihilominus tamen fierent octauæ. Sed
niam modò de octauis mentionem fecimus nõ incomm
erit, si eas paulò plenius persequamur. Sunt enim nõnull
uæ institutionis: vt sunt eorum, qui habent vigilias, non
deuotionis, cuiusmodi fieri possunt in honorem cuiuslib
cti: Nonnullæ etiam venerationis, vt sunt ea quæ solius D
se dicuntur. Nam octauæ Natiuitatis, Paschæ & Pente
sunt venerationis Christi. Sunt item & octauę significatio
Innocentium, per quas nostra significatur resurrectio, qu
dem fit, vt tunc lætitiæ siue laudis canantur cantica. Nã t
quidem ad inferos descenderint, resurgent tamen nobisc
gloria. Quanquam nihilominus & de quibusuis aliis san
ctauæ significationis dici possunt. Totum interim tẽpus
est ad purificationem vsque tractat infantiam saluatoris
hinc aliorum sanctorum commemorationes fieri nõ deb
quidem maximè sanctæ Crucis, iuxta illud vulgare d
Non coques hœdum in lacte matris.

De festo Hypodiaconorum. CAP. LXXI

FEstum hypodiaconorum, quod vocamus stultorũ, à
dã perficitur in circũcisione à quibusdã verò in Epi
vel in eius octauis. Fiunt autem quatuor tripudia p
Vide Innocentium Papam. III. Constit. 79. uitatẽ Domini in ecclesia, Leuitarum scilicet, sacerdotu
rorũ, id est, minorum ætate & ordine, & hypodiaconorũ
do incertus est. Vnde fit, vt ille quãdoque annumeretur
cros ordines, quandoque non, quod expresse ex eo intel
quod certum tempus non habeat, & officio celebretur

De Epiphania. CAP. LXXIII.

POst hæc sequitur dies apparitionũ siue Epiphania
plures leguntur fuisse eodẽ die, annis tamẽ diuersis
quidẽ vna effecta est per stellã decimotertio die à N
re Christi. Atque hæc propriè dicitur Epiphania, à Græc
ἐπιφαίνομαι, quod est appareo. Altera verò facta est p
tris, eodẽ die anno trigesimo, & appellat θεοφάνια à θεὸ
nobis est Deus. Tertia denique nominata est Bethania,
cõflato ab Hebręo & Græco, videlicet à Beth, quod do
quæ item alio anno eodem die cõtigit. Apparuit enim i
per transformationẽ aquæ in vinũ. Atq; hæ quidẽ tres
nię legũtur in Euãgelio tanquã eodẽ die factæ. Quartã
Beda in cõmentariis in Lucã, eodem die fuisse factã an

luto, videlicet quæ fuit de refectione panũ, dicitúrq; phagipha
nia phágo quod est comedo. His omnib. manifestatus est Chri-
stus esse Deus Quatuor ergo festa sunt vno die. Si quæratur qua
ratione tam citò Reges venire poterint, cum ipso die Natiuita-
tis primò eis stella visa sit, ita vt difficile fuerit ab exteris regio
nibus spacio dierũ tredecim itinere terrestri venire Hierosoly
mam. Sed huic nos bifariã respondere possumus, quòd nimirũ
vt plerique affirmant, eis antè Natiuitatem stella apparuerit:
vel quòd, vt alij putant, Dromedariis venerint. Est autem Dro-
medarius animal paulò minoris staturæ, quam Camelus, cum
tamẽ cursu sit multò velocior. Potest enim vno die tantum iti-
neris conficere, quantum equus diebus tribus. Si rursum roget
quis, quonam stella euanuerit, respondebimus iterum duobus
modis, quòd vel ciciderit, vt quibusdam placet in puteum, vbi
etiamnum facilè sit conspicua iis tantum, qui sunt virgines, vel
quòd, vt alij opinantur, in priorem materiam sit dissoluta. Cæte
rum ipso festo Epiphaniæ ad primum nocturnum non dicimus
Venite, ídque duplici de causa, tum quia Reges ad adorandum
Christum non inuitati venerunt, tum ne videamur Herodem
imitari. Ipse enim omnes regni sui sapientes ad consilium con
uocauit, non vt Christum adoraret, quemadmodum falso dice
bat, sed magis vt ipsum perderet. Ab eadem profectò ratione
& hoc profectum est, quod triduo ante Pascham osculum pa-
cis non damus, vt proditori Iudæ nos dissimiles esse ostenda-
mus. In secundo autem nocturno ad sextam antiphonam cani
mus, Venite exultemus, quia in sexta mundi ætate gentes ad
Christi fidẽ peruenerunt, quarum primi fuerunt tres illi Reges,
qui ad Christum adorandum è regnis suis profecti sunt. In ter-
tio denique nocturno cantamus antiphonam *Fluminis impe-
tus lætificat ciuitatem Dei*, & Psalmum, *Deus noster refugium*,
ordine Psalmorum retrogrado, quod amplius in toto anno nõ
fit, nisi in festo omnium sanctorum. Sed quare tunc fiat, dicetur
ibi. Ideò tertio nocturno, quia tertio tempore, id est, tempore
gratiæ Fluminis (baptismatis scilicet) impetus, ciuitatẽ Dei, nẽ-
pe sanctam militantem ecclesiam, lætificat, hãc mũdando & ab
omni labe purgando: vt ad septimam ætatem quiescentium fe
liciter peruenire possit, vbi tum plenius ac cumulatius lætifica
tur. Et quoniã quidẽ Dei ciuitatis in ætate septima, quiescẽ-
tiũ quasi plenum recipiet statũ, cũ ab omni pœnalitate eximet,
& sui cõditoris gratissimo fruetur aspectu, ideò istiusmodi An-
tiphona septimo loco cãtatur. In tertio nocturno Alleluya pro
pterea frequentamus: vt in tertio tempore per baptisma lętitiã
aduenisse monstremus. Ad hunc ergo modũ incipi debent ma

tutinæ: Domine labia mea aperies. Deinde ſequitur hymn⁹ ſi
monachalis eccleſia, Si verò non exemplo ſubiungitur: Affe
Domino filij, &: Deus noſter refugium. Ad poſtremum igitur
progrediamur ad cætera, facilè ſuſpicãdum eſt reges nõ ven
ſolos, ſed eos ſecum magnum aduexiſſe Principũ comitatu

De euangeliis apparitionis. CAP. LXXIIII.

SVnt autẽ tria Euãgelia huius feſtiuitatis, vnum de baptiſ
ſcilicet. Factum eſt cùm baptizaretur, ſecundum de Mag
nempè. Cùm natus eſſet Ieſus, tertium de nuptiis, atq; h
quidem legitur dominica ſequẽti. Cæterum illud nos latere
debet, duo Euangelia de Chriſti generatione legi nocte, a
rum videlicet in Natiuitate, alterum verò in Epiphania. Quo
vtraque Chriſti generatio erat nocte, hoc eſt, obſcura & c
primorum patrum ſenſibus percipi non poterat. Vna genera
fit deſcendendo, altera aſcendendo, quòd vna ſit carnalis, a
ra ſpiritualis. In vna ponitur, Genuit, vt carnalis & tempor
generationis exprimatur ſucceſſio: in altera ponitur, Qui f
vt donetur ſpiritualis generationis adoptio. Prima termin
eſt in virginis partu, ſecunda inchoata eſt per baptiſmum. In
octauas Epiphaniæ & Septuageſimam, legunt quidam reſp
ſoria de Pſalmis quæ ſic dicuntur, quoniam lectionibus d
reſpondere & conuenire, cùm tamen Pſalmi non debeant
niſi illo triduo ante Paſcha.

Cõciliatio Lucæ & Matthæi circa genealogiã Chriſti.

De feſtis ſanctorum. CAP. LXXV.

NVnc ergo ad feſta proximè ſequentia breuiter tranſcu
mus. Ac de B. Agnete quidem, cuius vitã cõpoſuiſſe dic
Ambro. hoc ſolũ ſcire ſufficiat, ꝙ octauas non habe
ſtitutionis. Cæteroquin octauas habet alterius ſignificati
cauſa. Eius autẽ ſolẽnitas celebrari cœpta eſt propter quo
miraculũ quod octaua die ſuis contingit parentibus, ad ei
multũ lamentantibus. In feſto B. Pauli cantantur quidam ve
cum antiphonis, quemadmodum etiam fit in feſto B. Lau
tij & B. Stephani. Paulus enim plus omnibus laborauit in c
nando & prædicando. Laurentius grauius cæteris paſſus e
Stephanus pro fide Chriſti primus martyr extitit. Idem e
fieri oportet de B. Maria, quod priuilegiata ſit in virgini
quia virgo virginum & fuit & dicta eſt.

De dominica poſt octauas Epiphaniæ.
CAP. LXXVI.

DOminica poſt octauas Epiphaniæ canitur, Omnis ter
doret te. Quare autẽ hoc fiat, rationẽ tradunt huiuſm
Cũ.n. Auguſtus vniuerſo orbi imperaret et ad gloriã R
ni Imperij huiuſmodi edictũ ꝓpoſuit & promulgauit, vt q

nno è singulis mundi ciuitatibus Romã aliquis veniret tãtum
erræ secum adferens quantum cõplexu pugni comprehendere
osset. Quod quidem ideò factũ est, vt per hoc certò atq; euidẽ
r cõstaret omnes subiectos esse Romano Imperio. Sed postea
um ex illa terra factus esset quasi monticulus quidã, in hoc Ro
anis ad fidẽ conuersis: ecclesia in honorem Dei fundata est il-
dominica. Ad cui⁹ dedicationẽ Christiani ex diuersis regioni
ıs cõuenerunt. Quia ergo ex omni terra factus est mõticulus
e in quo huiusmodi ecclesia sit collata, ideò in dedicationibus
us diei cantatur officium. Omnis terra adoret te, &c.

De septuagesima, sexagesima, quinquagesima, & quadragesima. CAP. LXXVIII.

POstquàm dictum sit de illo tempore, quod est inter natalem Domini & Septuagesimam interdictum, ordo postulat, vt deinceps de ipsa Septuagesima & eius gratia, de
agesima. Quinquagesima, & Quadragesima dicamus, idque
c potissimum ordine: Primò quid significent, secundò vbi
ipiant & vbi finiantur, tertiò de earum institutione & quar-
de officiis. Septuagesima igitur repræsentat tempus deuia-
nis siue pœnæ & culpæ. Vnde statim ipsa prima dominica, in-
t legi historia libri Geneseos, & legitur vsque ad domini-
, quæ præcedit eam dominicam, quę in Ramis palmarum
ellata est, vbi agitur de deuiatione & errore primorum pa-
tum. Deponimus hîc etiam Alleluya, in quo sciendum est
d nonnullos facere sabbato eo, quòd pręcedit ad horam sex
, nonnullos ad nonam, nonnullos ad vesperas, nonnullos
m nocte ad nocturnos, nonnullos denique ipso die domi-
ad primam, quæ quidem varietas nata est varia dierum
ioatione. Sunt enim quædam nationes, quæ diem auspi-
ur à meridie, eũmque finiunt meridie diei sequentis: Alij
ad nonã; & terminant in sequentem nonam: alij rursus à
eris, & eum deducunt in alias vesperas, qui rectius faciunt.
denique inchoant à media nocte, & sequenti nocte media
dem finiũt, quod etiamnũ obseruatur: secundũ decreta Ro-
orum Si enim quis alteri pactũ fecerit ad certũ diem, nõ vi
ır pactum fuisse ante mediam noctem sequentem, si ei tum
fecerit. Sunt nonnullæ ecclesiæ quę cum magno tripudio
onunt Alleluya. Inchoatur autem Septuagesima à dominica
cantatur, Circundederunt me, & finitur sabbato in albis,
d est post Pascha Et vt nos simul de omnibus expediamus,
agesima incipit sequẽti die Dominica post Circundederunt
& terminatur in quarta feria post Pascha. Quinquagesima
que inchoatur tertia Domini ca post Circundederunt me, &

ipſo Paſchate finitur. Quadrageſimã verò auſpicamur dominica
qua canitur in eccleſia, inuocauit me, atque eandem finimus in
cęna Domini. Septuageſima autem dicitur, quod ſepties decem
habeat dies. Verum enimuerò hæc Septuageſima dierum, qu
præsẽs obſeruat eccleſia, indicat nobis ſeptuaginta illos annos
quibus Iſrael fuit in ſeruitute Babylonica. Nam quemadmod
Pſal. 136 illi depoſuerunt ſua organa, dicentes: Quomodo cantabimu
canticum Domini in terra aliena? Ita & nos quoque deponimu
cantica laudis. At verò poſteà ſibi data à Cyro ſexageſimo ann
redeundi facultate, cœperunt lætari, quemadmodum & nos i
ſabbato Paſchæ reſumimus & cantamus Alleluya, eorũ innue
do lætitiam, quã ipſi habuerunt ob redeundi licentiã ſibi præ
tã. Sed quemadmodum illi in apparatu reditus, ſuas colligend
ſarcinulas multũ laborauerunt: ſic nos quoque poſt Alleluya h
iuſmodi ſtatim tractũ ſubiungimus: Laudate Dominũ, quo l
borem ſignificamus. Illi rurſus quemadmodũ cum lętitia red
tes, itineris tamẽ labore vexabãtur, ita nos per totã Paſchal
ſeptimanã Graduale cũ Alleluya cantamus. Per Graduale en
laborem exprimimus, per Alleluya lætitiã. Præterea vt illi pat
ingrediẽtes plenã acceperunt lætitiam: ſic nos ſabbato quo S
ptuageſima terminatur, Domino canimus Alleluya, Et profec
tam noſtra dierum Septuageſima, quàm illorum Septuageſi
annorum quaſi quędam hiſtoria eſt, qua totum humani gen
exilium ab Adamo vſque ad finem mundi quodammodo fig
ratur, quod reuolutione ſeptem dierum peragitur, & ſub ſ
tem annorum milibus concluditur: vt per ſeptuaginta dies
ſeptuagintà annos intelligamus ſeptuaginta annorum cen
nas. Ab initio enim vſque ad Aſcenſionem ſeptem millia an
rum computamus. Exinde verò quicquid temporis ſequitur
que ad finem mundi ſub ſepteno millenario comprehendim
cuius terminum ſolus Deus nouit. Quemadmodum ergo
Iſrael ſeptuageſimo anno per Cyrum à captiuitate babylon
fuerint liberati: ſic nos per Chriſtum in ſeptima mundi æ
vel in ſeptimo millenario à ſeruitute diaboli ſumus red
pti, reſtituta nobis innocentiæ ſtola per remiſſionem bapti
Atque hinc eſt, quòd in ſabbato Paſchæ vnũ Alleluya cãta
iam ſpe æternę quietis & recuperatione patriæ gratulãtes. I
laborabat in apparãdo reditũ, & in redeundo, nos quoque i
cleſia præſenti pro ſatiſfactione decẽ præceptorũ legis labo
debemus. Sed cũ finito tẽpore noſtri exilij ventũ erit ad pa
um vtraq; ſtola decorabimur, cùm videlicet corpus & ani
mus glorificabuntur, quod ſignificatur per duo Alleluya,
ſub finem Septuageſimæ decantantur. Obiter ergo nota, q
Se

eptuagesima incipit à mœrore, & finitur cũ gaudio, sicut psalni pœnitentiales, vt vocãt. Septuagesima verò sonat sexies deem, & significat tempus viduitatis ecclesiæ, ac mœrorem eius ropter absentiam sponsi. Licet enim Christus sit nobis presens ecundum diuinitatem, iuxta illud, Vobiscum sum vsq; ad con. ummationem sæculi, tamen secundum quod est homo, in cœo est, & sedet ad dexteram patris, id est, patri est coæqualis. Vne ipse ait, Nondum enim ascendi ad patrem meũ, hoc est, nonum sum ei coæqualis, vt vos opinamini. Dantur hic tamen onsæ in remedium & consolationẽ sex opera misericordiæ, uæ sunt, pascere esurientem, potum dare sitienti, visitare infirum, vestire nudum, hospitio pauperẽ excipere, & peregrinũ: uibus septimum ex Tobia additur, nimirum mortuos sepeli-. Hæc sunt data sponsę, vt in eis se exerceat, vtque per eorum decalogi obseruationem, sibi mereatur sui sponsi ianuã aperi, & illius suauissimo amplexu frui. Sic, Quinquagesima dicta st quasi quinquies decem, significátque tempus remissionis, uemadmodum in lege veteri annus quinquagesimus dicebaur annus remissionis. Vnde hoc tẽpore maximè cantatur psalnus quinquagesimus, s. Miserere mei Deus, qui est pœnitentiæ remissionis. Hoc igitur tẽpore ieiunamus, vt peccatorũ remisonem obtineamus. Postremò Quadragesima commendatur otissimum à loco institutionis, vt dictum est, à tribus tempobus, & à personis, quę in illis ieiunarunt. Ab institutione, quoiam in Paradiso fuit instituta, quãdo Deus Adamo prohibuit e comederet de fructu ligni scientiæ boni & mali. A temoribus verò & à personis, quoniam in tempore ante legem à Iose fuit ieiunatum, in tempore legis ab Helia, in tẽpore graæ à Christo.

De institutione prædictorum. CAP. LXXVIII.

VIso quid prędicta significent, de eorũ institutionib. subsequẽter agamꝰ, & primò de Quadragesima. In primis ergo videndũ est, quare vocetur Quadragesima, cũ potiùs dici eberet decima, ꝙ sit dierũ decima. Verũ hoc ita factũ est ex cõetudine Ethnicorũ siue Gentiliũ. Quẽadmodũ enim Hebræi c omnib. suis bonis decimã partẽ dabant, ita Gentiles quadraesimã, & tales reditus vocabant quadragesimã, vel decimam. ixta similitudinẽ igitur Regij fisci vel telonei, aut Romanę exctionis dierũ decimã, quã Deo persoluimus, quadragesimam ppellamus. Tametsi quidem nõ habeat nisi triginta & sex dies ecimas, & incipiat quadragesima, vt dictum est, dominica qua antatur Inuocauit me. Sed quia Christus ieiunauit quadragina diebus, & nos debemus esse illius imitatores, additi sunt

quatuor dies, vt similiter quadraginta dies ieiunemus. Atq
tiam ideò quadraginta dies ieiunamus, vt diebus illis qua
ginta à Pascha vsq; ad Ascensionem quos in lætitia actur
mus nõ excedamus, quin Christũ caput ad cœlos consequi
leamus. Similiter sentiendũ est de quinquagesima. Cùm e
clerici considerabant se præcedere populum ordine, rati
æquũ esse, vt & sanctitate præirent. Quare duos dies addid
& à die dominica ante Inuocauit me, incipiunt ieiunare. At
ta instituta est Quinquagesima. Vel ideò etiam quinquag
dies in pœnitentiã ducim⁹, vt peractis quinquaginta diebu
titiæ post Pascha, ipso die Pentecostes digni habeamur qui
ritus sancti gratiam suscipiamus. Verũ Septuagesimę instit
huiusmodi sumpsit initium: Melchiades Papa & S. Siluester
tuerunt, vt bis quoq; sabbato comederetur, ne propter a
nentiã & afflictionem carnis quam sustinuerant sexta feria
omni tempore ieiunabatur, & adhuc debet ab omnibus i
nari natura debilitaretur. In redemptionẽ ergo sabbator
lius temporis, addiderunt vnam septimanam, & sic institut
Sexagesima, quæ tantum protenditur vsque ad quartam fe
post Pascha. Sic quoque aliam habet originẽ Septuagesima
quũ propter venerationẽ diei Ascensionis, in qua natura n
cœlos ascendit exaltata vel vltra choros Angelorũ, statutũ
à sanctis patribus, vt quinta feria semper celebris haberetu
quum nos eadem die nostra melius procuramus, factum e
illã diẽ secundum antiquam consuetudinem solenniter nõ
seruemus. Pro illis ergo rursus vnã septimanam Sexage
addiderũt, incipientes ieiunare à Circundederũt me, Atqu
instituta est Septuagesima, quę, vt dictum est, vsque ad sab
post Pascha protenditur.

De officio istorum temporum CAP. LXXIX.

HIs ita breuiter consideratis, videndũ est de officiis is
tẽporum generaliter. Sciendum igitur est, ꝙ quędam
tempore omninò intermittuntur, quædã variantur, &
dã pro aliis mutantur: intermittuntur tria cantica laudis,
cet, Alleluya, Gloria in excelsis, & Te Deum laudamus, exc
tamen quòd in Cathedra beati Petri canimus: Te Deum l
mus, quum hymnus ille intronizandorum proprius sit, &
eum cantemus. Quemadmodum in die cœnæ, (quod eriã
pitur) Gloria in excelsis dicimus, & Ite missa est, atq; in ips
bato paschæ similiter Gloria in excelsis Deo, sed non Ite
sa est, nec Te Deum laudamus. Alleluya à Septuagesima
ad pascha non proferimus sed voces quasdam loco eius,
pamus. In principiis enim precum horarum, Laus tibi Do

Rex ęternę glorię,& in antiphonis,ac responsoriis pro Alleluya dicimus,In æternum.In Missa loco Alleluya, cum suo versiculo,canimus tractum vt nos dicimus.Quanquam verò vox hæc, Laus tibi Domine,&c.videtur æquipollere voci huic Alleluya, magnũ tamẽ inter vtramq; statuitur discrimen, quòd vox hæc Alleluya angelica sit,illa humana, atque hæc maiorem habeat authoritatem propter Hebraici sermonis dignitatem, illa verò minorem,ob Latinæ linguæ inopiam,& paupertatem.Atque in his quidem generatim obseruandum illud est, quod duo hæc, Flectamus genua,&,Inclinate capita , sese mutuò comitentur neutrumque dici debeat die dominica.

De variatione officiorum. CAP. LXXX.

Variantur verò officia vt cùm iste psalmus , Dominus regnauit,qui est psalmus lætitiæ,ac cani consuetus est primus in laudibus,hoc tempore non cantatur,sed loco eius,Miserere mei Deus,qui psalmus est pœnitentialis. Cantatur tamen diebus dominicis ad primam,vt per hoc significetur nihil debere in psalterio prætermitti, quin totum per septimanã saltem legatur quod antiqui vno die facere solebant. Ad primã quoq; propter eandem causam canitur,Confitemini Domino, quo innuitur pueros debere instrui, vt in Ramis palmarũ sciãt Domino laudes decantare,quoniam hic psalmus ad illum præcipuè diem pertinet, ídq; potissimum ob hunc versiculum , O Domine saluũ me fac,&c.Hoc tempore splendidas & ornatas vestes debemus omnes deponere,atq; assumere vestes humilitatis.Tẽpore quoq; Quadragesimę carnes deponi debẽt & intermitti,tã solidæ quàm liquidę.Sunt autẽ duo genera carnis liquidæ,Alia enim est artificio liquida,vt eliquata per frixurã, nempè sagina, alia verò naturaliter, vt sunt casei & oua. Ait enim Hierony.contra Iouian. Ouum & caseus nihil aliud est, quàm caro liquida. Sed quæritur,cur hoc tempore pisces comedere liceat,ac non itidem carnes? cur non in quouis ieiunio perinde pisces,atque carnes, nobis omnibúsque religiosis sint interdicti:Atque ratio quidem hæc esse poterit, quia Deus aquis non maledixit.Sciebat enim per aquas baptismatis ablutionẽ fore peccatorum,ita vt elementum hoc meritò sit prestantissimum, quod facilè est animaduertere quòd abluat sordes , ac spiritus Domini ante mundi constitutionem ferri solitus sit super aquas,quemadmodũ nobis scriptura recẽset. Sed terrę maledixit Deus in opere hominis , inde est,ꝙ omne genus carnis quod in terra versatur,tã quadrupedia,quàm aues in ieiuniis comedere non liceat.Quanquã enim aues quædã versantur in aere, quædam in aquis,quæ vel in his,vel extra eas nascantur,magis

tamen dicuntur morari in terra,& ad naturam terræ pertinere.
Vnde me herclè cùm quidam pisces sint,qui ex vna parte habeant formam piscis,& ex alia formam animalis quadrupedis, vt porcus piscis,canis piscis,lupus piscis,qua parte piscis videtur potest in ieiunij comedi,qua verò non,haudquaquam.

De festis quæ sunt in principio septuagesimæ,& primò de purificatione B.Mariæ. CAP. LXXXI.

NVnc dicendum est de duobus festis,quæ in principio Se[p]tuagesimæ quandoque cõtingunt celebrari,de festo vide[-]
licet B. Mariæ & S. Blasij. Festum autem B. Mariæ tribus
nuncupatur nominibus.Dicitur enim vel purificatio B.Mariæ,
vel cãdelaria,vel ὑπαντὴ Dñi: Purificatio B.Mariæ,appellatur,
qm̃ illo die,qui est quadragesimus à Natali Dñi, venit ad tẽplũ
virgo Maria secũdum consuetudinẽ legis,vt purificaretur. N[õ]
quòd immunda esset,sed propter partum,more aliarum mulierum. *N*õ enim erat obnoxia legi, quæ hoc pacto præcipit:Mulier si suscepto semine masculũ pepererit ab ingressu tẽpli im-
munda erit diebus triginta tribus,à consortio hominũ septen[i].
Beata autem virgo Maria nõ pepererat ex suscepto semine,iuxta illud,Non ex viri semine &c.voluit tamen legis consuetudi-
nem obseruare,quoniam non venit Christus legem soluere,se[d]
adimplere.Quare autem candelaria vocetur aliam authorita-
tem non habet, sed potius fluxum est ab antiqua cõsuetudin[e]
Ethnicorum siue Gentilium. Erat enim antiquitus Romæ cõ-
suetudo,vt circa hoc tempus in principio Februarij vrbem lu-
strarẽt eam ambiendo cum suis processionibus gestantes singuli cãdelas ardentes, & vocabatur illud amburbale.Atque it[a]
ab huiusmodi cõsuetudine illud quod fiebat ab Ethnicis in vs[us]
indiscretos circiter initium Februarij.à Christianis modò fit i[n]
festo beatæ Mariæ ad laudem & venerationem ipsius. Vel ide[o]
candelas portamus,vt per hoc imitemur sanctas virgines,qu[a]-
rum beata virgo Maria caput est,vt nimirum accensa nobis lã-
pade castitatis,cum ea templum gloriæ ad verũ sponsum ingr[e]-
di mereamur. Vel etiam appellata est candelaria,propter mult[i]-
titudinem cãdelarum & significationem,quæ in eis est.*I*n cãd[e]-
la enim est cera,ignis & lignum,Cera connotat carnem Chri[sti]
& virginitatem,ignis spiritum sanctum,lignum deitatem in ca[r]-
ne latẽtem: ὑπαντὴ Domini,ideò dicitur hoc festum,quòd Simeon atque Anna prophetissa Christo venerint obuiam,cùm
suis parẽtibus adferretur in templum vt præsentaretur ὑπαντ[ὴ]
enim obuiatio siue præsentatio dicta est.

De festo S.Blasij. CAP. LXXXII.

Al

ALterum huius temporis festū est Blasij. Fuit autem hic san ctissimus Medicus, qui multo tempore in rupe quadam la titans hominibus ad se venientibus medebatur, atque eos nabat. Simili ratione, si quæ sua animalia ad eum ducebant æ- rota, ea ilicò curabat. Tandē cùm factus esset Episcopus vrbis ebastę captus fuit & in carcerem inclusus, in quē pia quędā mu er cibum ei multo tempore cum candela attulit. Cùm autem le mortis suę diem iam imminere pręsciret, dixit huic mulie- , vt quandiu viueret singulis annis ipso die obitus sui cande- m in eius memoriam offerret, Deus ab infirmitatibus, eam tu retur, atque in magna prosperitate conseruaret. Quod quidē a factum est, Multi ergo similiter ita fecerunt si fortè infirma- entur, & valetudinem receperunt. Inde apud omnes passim in onsuetudinem abiit, vt si fortè ex dentib⁹ laborat, vel ex aliqua lia sui parte, vel etiam si sua ægrotarent animalia, offerrent in us honorem candelas.

Hæc omnia Durandus in suis trāstulit Rationale, vt vel ipse fatetur.

De *Cathedra S. Petri.* CAP. LXXXIII.

HOc item tempore celebrari solet Cathedra S. Petri, tam quæ Romæ fuit, quæque tempore posterior est, quàm illa quæ fuit Antiochiæ. Verùm illa quæ fuit Antiochiæ, solen ior profectò est alia, vt vel huius diei collecta quæ est de inca- hedratione Antiochiæ facta, abundè testatur, diciturq; festum . Petri epularum. Fuit enim consuetudo veterum Ethnicorum t singulis annis mense Februarij certo copiam die epulas ad arentum suorum tumulos apponerent, quas nocte dæmones onsumebant, cùm inde non minus falsò quàm ridiculè ani- næ refici credebantur. *P*utabant enim huiusmodi epulas b animabus circa tumulos errantibus absumi. Hæc autem onsuetudo atque huiusmodi falsæ opinionis error à Christia- is vix extirpari potuit. Quod quidem cùm viri sancti animad ertissent, ac penitus illam consuetudinem extinguere voluis- ent, instituerunt festum de Cathedra S. Petri, tam de illa quæ uit Romæ, quàm quæ Antiochiæ, ídque illo eodem die uo abominanda illa ab Ethnicis fiebant, vt solenni hoc fe- o prauæ istius consuetudinis festum omnino extingueretur. 'nde etiam ab illis epulis festum hoc appellatum est beati etri epularum. Atque hìc obiter intelligamus, veteres di- ere solitos fuisse, animas esse, quando etiamnum in huma- is corporibus essent institutæ: manes appellari, si quando fo- ent apud inferos: spiritus verò cùm ad cœlos ascendissent at- ue vmbras, quando adhuc recens erat sepultura, siue quando irca tumulos errabant.

De festis generaliter quæ tempore fiunt Septuagesimæ.

CAP.

CAPVT LXXXIIII.

VT autem de omnibus magnis solennitatibus quæ infra Septuagesimam celebrãtur, siue ipso passionis tempore siue antè, nos simul expediamus (vt sunt tria illa festa prædicta beatę Agathæ, S. Matthiæ, Annunciationis Domini, S. Gregorij, & si fortè contingat festum ipsius patroni ecclesię vel eius anniuersariũ vel Pascha alicuius annotinum) dicimus generaliter quod cantica laudis, scilicet Te Deum laudamus, Gloria in excelsis, & Ite missa est, & alia, quæ si aliis temporibus contingerent, cantarentur, in iis cani debet præter Alleluya. Nam huiusmodi festa ad Paschale tempus generatim videntur pertinere. Si verò hîc obiiciatur, quod in Annunciatione Domini, Gloria in excelsis, quod canticum est proprium Natali Domini, & Ite missa est, quod proprium est resurrectionis, & Te Deum laudamus, quod gaudium drachmæ inuentæ designat, cantari non debeant, quoniam hæc in Annuntiatione Domini illa tempora non habebant, dicimus breuiter, quod etiam si natalis Domini, vel passio, vel drachmæ inuentio, necdum reuera erant, tamen iam certò fore sperabantur. Nam hoc festum est quasi fons & initium festorum Christi. Vocatur autem Pascha annotinum, quando aliquis diem, quo baptismum suscepit, annuatim celebrat, atque eo tum ipsius diei Paschę officium integrè cantari debet, pręter Alleluya, si accidat tempore Quadragesimæ. Sed certus interim sis ecclesiam Lugdunẽsem & Mediolanensem vbi Ambrosius Archipræsulatum obtinuit, tempore passionis nullam celebrare solennitatem, verùm duntaxat facere commemorationem.

De officio Quadragesimæ ac litera laicorum.

CAPVT LXXXV.

QVoniam de officio Quadragesimæ hucusque generaliter tractatum est, nunc deinceps de eiusdem officio pro tẽpore agendũ est. A dominica igitur, quam dicimus: Isti sunt dies, vsq; ad Pascha versiculus ille videlicet Gloria patri, qui ad laudẽ pertinet Trinitatis, in officiis planè subticetur. Quoniã ab illa dominica incipit passio Christi celebrari, in qua tota Trinitas à Iudæis quasi dehonestata videtur. Qua etiã ratione fit, vt in cãtico triũ puerorum, scilicet Benedicite, versiculus ille nunquã cãtetur. Quia tũc Deo magna facta est dehonestatio, quãdo tres pueri, qui ipsum maximè colebant, Idola plurimũ execrantes coniecti sunt in caminum ignis. Maximè verò idem iste versiculus triduo illo ante Pascham subticetur, quod tum demum Trinitas maximo affecta sit dedecore. Nam præterquã quod in primis de nece Christi hîc agitur, nunc verberatur, nunc fœd

conspuitur,alapis cæditur,nunc etiam crucifigitur,vnde Isaias, Vidimus, inquit,eum non habentem speciẽ neque decorem. Horarum quoque initia,& lectionum tituli tunc planè supprimuntur, nempè Deus in adiutoriũ,& lectio libri,&c.quia Christus Caput nostrum à nobis sustollitur iuxta præsentiam carnis.Ad lectiones non petuntur benedictiones, neque dantur, quoniam pastor Christus, qui gregi suo benedicat, iã nõ adest. Vel ideò benedictio non petitur,nec tu autem Domine dicitur, quod Apostoli his diebus nec ad prædicãdum missi sint,nec inde redierint.Vt ergo hoc significemus, nec Iube Donne, dicimus,nec Tu autem. Illud quoque considerandum est, quòd in Quadragesima duæ recitentur præfationes, vna ieiunij & altera passionis. Ea quæ est ieiunij à primo ieiunio cantatur vsque ad Dominicam in Ramis palmarum.Illa verò quæ est Passionis,ab eo die cani incipit vsque ad Pascha. Sed absurdè fortasse alicui factum videbitur,ꝙ dominica die istiusmodi cantetur præfatio,cùm non sit dies ieiunij. Verum dici potest, quod etiã si illo die non ieiunetur numero,qualitate tamẽ,hoc est, cibo carnali ieiunatur,queãdmodum etiam diebus aliis.Sed quoniam ea quæ à nobis dicta sunt,ad clericos maximè pertinere videntur,nunc pauca dicenda sunt de laicorũ scriptura,quæ in duobus potissimum consistit,nempè in picturis & ornamẽtis. Nam vt ait Greg.ꝙ clerico litera,id laico est pictura:picturarũ igitur aliæ sunt supra ecclesiam,vt gallus vel aquila, aliæ extra ecclesiam,vt in fronte forium bos & leo,aliæ intra ecclesiam,vt sunt icones,statuæ,figuræ,& diuersa alia picturarũ genera,quę in vestibus,vel in parietibus,vel etiã in vitris depinguntur.Verùm de his omnibus posteà suo loco dicetur, hoc vno tamen modo obseruato,vt sciamus saluatoris nostri imaginem tribus hisce modis aptius & cõueniẽtius in ecclesia depingi,vt videlicet,aut in throno sedeat,aut in crucis patibulo pẽdeat,aut etiã in matris suæ gremio cõquiescat.Ornamenta verò in tribus cõsistunt,in ornamento videlicet ecclesiæ chori & altaris, & ornatus quidem ecclesiæ cõsistit in cortinis,aulæis,pallis,sericis,purpureis,& consimilibns.Ornatus verò chori,in dorsalibus,vt vocant tapetis & sustratoriis.Ornatus denique altaris, versatur in palamẽtis,crucibus,capsis,textibus & philacteriis. Et etiã ornatus personarum,quæ vel cantant in choro, vel altari inseruiũt. Sed de his & similibus dicimus,omnia illa quæ ad ornatũ pertinẽt,tẽpore Quadragesimæ debere abscõdi, vel remoueri,vel etiam contegi.Nec crux quoque illo tẽpore nisi cooperta in ecclesia portari debet.Duo tamen vela retinentur quorum alterũ ponitur per chori circuitum,alterum suspẽditur inter altare &

chorum,vt non appareant quæ sunt intra sancta sanctorũ. Q
quidem significatur mentibus infidelium diuinarum scriptu
rum intelligentiam nondum esse apertam. Hæc duo vela di
dominicis complicantur,quòd hi dies ad tempus Paschatis
tineāt.Sic quoque ad primas tenebras quartæ videlicet ferię
te Pascha,vbi de morte Domini agitur,omnino renouētur,q
niam eo mortuo velum templi scissum est,ita vt tunc quę in
sancta sanctorũ delituerant,primò omnibus fuerint manife

Quomodo sit pulsandum in Quadragesima.

CAPVT LXXXVI.

NVnc quemadmodum in ecclesia pulsandũ sit, paucis
exponamus. Quod vt melius pateat, primò sciendum
sex esse instrumentorum genera,quibus pulsatur,tinti
bulum,cymbalum,nola,nolula,campana, & signa. Tintina
lum pulsatur in triclinio & in refectorio:cymbalum in cho
nola in monasterio,nolula in horologia,campana in turrib
cuius diminutiuũ Hierony. ad Eustochium in cœnobium
ait:Quousque cāpanula in claustro pulsabitur. Signa autē
quibus pulsandis instrumentis accipi possunt, vt quibus qu
piam significetur. Generaliter ergo cognoscendum est,ꝙ n
debeamus in tota Quadragesima diebus profestis compulsa
nec depulsare,(liceat enim hic vulgaribus & consuetis vti v
bulis) sed simpulsare,id est,simpliciter pulsare ad horas vel
tutinas. Atque in benè constitutis ecclesiis ad primam pulsa
duabus campanis,vna ad inuocandum,altera ad inchoandu
In tertia autem pulsatur tribus iuxta horarum numerum, q
sub illa cantantur,vna ad mutandũ,altera ad congregandu
tertia ad inchoandum. Pari modo fit in sexta& nona,sed &
dem ordine eædem campanæ pulsantur simpliciter ad mat
nas. Ad missam verò & ad vesperas duabus pulsatur campa
In minoribus autem ecclesiis solummodo pulsandum est s
pliciter. Diebus verò dominicis & in solennitatibus,prout i
liis temporibus compulsatur. Sed de his in sequentibus la
dicturi sumus.

Quare non ieiunemus eo tempore quo Christus ieiunauit.

CAPVT LXXXVII.

SOlet autem quæri,cum in hac Quadragesima Christi ie
nium imitemur,cur non eo tempore etiam ieiunamus,q
Christus dicitur ieiunasse? Tradit n. scriptura,ꝙ ieiunar
tim cœperit simulatque esset baptizatus. Verùm quadruple
ratio,quamobrem Paschæ ieiunium nostrum continuamus
ma est,vt si volumus cum eo resurgere,debeamus etiā nos
cum eo,ꝙ pro nobis ipse passus sit. Secūda causa est, vt per

Israeliticos filios imitemur,qui eo tempore primo ex Aegypto egressi sunt,& posteà eodē tēpore exierūt è seruitute Babylonica.Quod inde profectò facilè probatur , quia tā illi,quā hi statim celebrarant Pascha,atq; egressi sunt. Tertia est huiusmodi, ꝙ quādoquidē feruor libidinis,tempore Veris nos magis soleat incendere,tum tēporis maximè ieiunamus,vt corporis æstus refrenemus. Quarta est,quoniā post ieiuniū statim debemꝰ Christi corpus accipere,vt mysticè Paschalia capiamus sacramenta. Hoc est quemadmodū filij Israel priusquā comederent agnum sese affligebant,& agrestibus lactucis vescebātur. Ita debemus nosmet prius per pœnitentiā affligere,vt digni habeamur comedere agnū vitæ. Animaduertere interim,ꝙ si in quadragesima cōcurrant duo officia,quos dies duplices vocamus , necessariū esse,vt cantetur officium ad tertiā de festo,absq; genu flexione, officium veri ieiunij ad nonam,non sine curuatione genu.

De diebus,priuilegiatis. CAP. LXXXVIII.

POst hæc verò tradendum est,qui dies sint velut priuilegiati,qui hoc potissimum tēpore cōprehenduntur. Sunt enim priuilegiati dies quatuor quartę ferię,quatuor sabbata,tres dies dominici,vna quinta feria, vnáq; sexta feria,atq; vna integra septimana. Quartæ feriæ sunt hæ, Prima est qua nos incipimus ieiunare in Quadragesima, secunda septimana sequenti, tertia in hebdomada post Lætare Hierusalem,quarta in vltima septimana. Quatuor verò sabbata hæc sunt,sabbatum primę septimanæ,quando celebrātur ordines,sabbatum quartę,sabbatum quintæ & sabbatum in vigilia Paschæ. Sic dominicæ dies sunt hæ tres,Inuocauit me,Lætare Hierusalem, & dominica in Ramis palmarum. Sed quinta feria est in Parasceue. Septimò denique priuilegiata est vltima septimana Quadragesimę,quæ vel ob id maior dicitur,quòd maius &prolixius habeat officiū. Vel appellatur quoque pœnosa,quia tum maximè corpora & vitia nostra punire debemus.De priuilegiis ergo istorum dierum ordine prosequamur.

De prima quarta feria. CAP. LXXXIX.

PRima quarta feria quatuor insignitur priuilegiis.Primū est, ꝙ tunc incipiamus ieiunare,idq; ideò facimus,quia Christꝰ quarta feria, vt legit̄,suū auspicatus est ieiuniū,quod diligēter perscrutātiverū esse satis apertè cōstabit. Natus enim est die dominico,ita vt si quis diligenter exinde cōputet annos vsq; ad trigesimū,iuxta rationes cōputi,facilè inueniet eum tertia feria fuisse baptizatū,ac sequēti die desertū intrās ieiuniū inchoasse. Secundum priuilegiū eiusdē diei est, quòd cōfessiones illo die

in ecclesia audiantur, & iudicia confitentibus imponantur. Te
tium autem, quia tunc cineres in signum humilitatis capitib
imprimuntur. Quartum denique est, quod illa die eiusmodi
processio, qualem per vniuersum annum amplius fieri nō co
tingit. Pęnitentes enim tūc ab ecclesia cū processione & cru
eiiciuntur, vt ipso die cœnæ in eandē recipiantur. Nam tūc p
nitentes ab ecclesia ideò eiiciuntur & repelluntur, quo Ada
& Euæ exulatus propter esum pomi repræsentetur.

De secunda quarta feria & tertia. CAP. XC.

QVarta feria sequēs ob id priuilegiata est quod tum ij, q
sabbato sequenti ordinandi sint, ex sacris literis interr
gentur atque examinentur, probentúrque num ido
etiam satis sint ad suscipiēdos ordines. Inde profectò est, qu
duæ lectiones ad Missam legūtur, vna voce naturali vel noc
nali, hoc est, graui ac præssa, altera verò communi. Prior ve
testamentum significat, posterior nouum, vt per hoc declare
eos, qui suscepturi sunt ordines, vtriusque testamenti peritos
se debere. Atque illud quidem tanquam generalem regulam
bemus, quòd quotiescunque quarta feria duæ lectiones ad
sam leguntur, sequenti sabbato possint ordines celebrari. C
terum tertia quarta feria, in eo habent priuilegiū, quod illo
in ecclesia instructio & examen fiat eorum, qui in sabbato a
Pascha sint baptizandi. Fit autem instructio illa in hūc modu
Qui baptizari volunt conueniunt ad portas ecclesiæ, fœmi
à sinistris, mares à dextris: atque à diacono, vel sacerdote int
rogantur, an velint baptizari, aut idem percontatur à suscep
ribus. Exorcista tamen debet prius interrogare, num etiam a
renuntient sathanæ, & omnibus eius pompis, ita vt puer, s
adultus, respondeat se abrenuntiare, si non adultus, pro eo
sceptor. Verum nullus in susceptorem admitti debet nisi ora
nem sciat dominicam, & minus symbolum calleat, quod te
tur suos docere filios. Nec verò Christianus censeri debet,
ad testimonium aliquod admitti secūdum decreta, qui hor
ignarus est. Quare omnino necesse est, vt illud ex susceptori
sacerdos inquirat. Alioqui enim si nesciāt, recipi nō debent,
2.q.7.nō forte promittant, quod quàm fieri potest citissimè illa addis
potest.& Tunc demum acolytus scribit eorum nomina, qui volūt ba
seq. zari: vnde etiā hic notarius est appellatus, ꝙ baptizādorum s
bat nomina. Postquam igitur à sacerdote satis in fide sint in
cti, atque exorcistæ super eos fecerint adiurationes, ab ostia
in ecclesiam introducuntur, & in naui ecclesiæ constituun
masculi quidē à dextris fœminæ verò à sinistris. Duo tamē
tra [illegible]a sanctorum deducūtur, masculus videlicet & fœm

quo significatur aliquos ex baptizandis fore saluos. Atque tum denique leguntur oratio dominica & minus symbolũ Grecè & Latinè ꝑpter earũ linguarũ dignitatẽ. Sũt enim cæteris dignio res: Græca vtiq; propter sapientiã, Latina autem propter potẽtiam Romanorum. Posteà verò quatuor recitantur lectiones & quatuor Euangeliorum initia, tãdémq; inchoatur Missa, cuius cantato offertorio, archidiaconus vel diaconus pulpitũ ascẽdit, & clamat alta voce: Si quis, inquiẽs est hic cathecumenus, exeat foras. Isti enim connotant, vt supra expositum est, illos de quibus dictum est: Iesus autem non credebat se illis. Ipse enim sciebat quicquid esset in homine. Atque ita tum omnes cathecumeni exeunt foras, quod septies eodem modo de illis agitur antequam baptizentur.

De quarta feria. CAP. XCI.

ILla autem quarta feria, quæ est post dominicã Lætare Hierusalem, in eo est priuilegiata, quod tunc duæ legantur lectiones, quoniam sabbato sequenti celebrantur ordines. Sic quar a feria vltimæ septimanæ, nimirum ea, quæ est ante cœnam, priuilegium obtinet, quia duæ item lectiones tunc leguntur, idq; b eam causam quod illo die Christus triginta denariis fuerat iuenditus, quemadmodum Ioseph triginta argenteis. Non e im seruus maiór domino est, nec discipulus suo magistro. Ab ac ergo quarta feria sumptum est ꝙ omni quarta feria ieiunare & abstinere à carnalibus semper debeamus. Ex quo quidem t vt post sextam feriam, hic dies pœnitentibus in abstinentia emper iniungatur.

De sabbatis priuilegiatis. CAP. CXII.

SAbbatum primæ septimanæ & quartæ, ideo gaudent priuilegio ꝙ in his celebrentur ordines. Verùm hic scias in omnibus festis Apostolorũ & Dominicis dieb. fieri posse ordines, idelicet minores, maiores verò non vtiq;, nisi in sex tantùmo o sabbatis. Et quidem in illorũ primo plures leguntur lectio es inter quas vna est, quæ quandiu canatur, nullus sedere de et. Hæc nimirũ est hymnꝰ ille triũ puerorũ, qui pro fide Trini tis ab eis iã in fornace cõstitutis cãtabatur. Ad hũc ergo hym ũ genua flectere nõ decet, ꝙ isti sua flectere noluerũt coram Nabuchodonosoris statua, sicut multi fecerãt Principes alij. Si iliter in Parasceue genua non flectimus ad rationem quæ fit to Iudęis, ob derisionem eorum, qui dũ Christum deridebãt, nquiebant: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit. n sabbato ante Lætare Hierusalem, recitatur epistola Susan æ. Nam tum fit statio Romæ in monasterio beatæ Susannæ rginis. Atque ita etiam ob similitudinem quandam Euãgeliũ

est de muliere deprehensa in adulterio, quam Dominus liberauit. Ecce quomodo concordant Euangelium & Epistola, vt conueniunt & multa alia. Sabbatum vero, quòd est ante Ramos palmarum, hinc suum accipit priuilegium, quod eo tempore Dominus Papa eleemosynas largiatur, hoc est, faciat suũ mandatum quod deberet facere ipso die cœnæ. Sed quia tunc non posset propter prolixum eius diei officium, ideò illud hoc sabbato commodè facit. Aut certè hinc maximè priuilegium habere videtur, quoniam eo die Dominus in domo Simonis leprosi pransus est Martha ministrante, & quo Maria pedes eius lachrymis suis lauit, ac propriis tersit capillis, vnguentúmque in capite eius fudit. Meminerimus tamen ex omnibus mandatis Dei hoc solum antonomaticè dici mandatum quod Christus maiori exhibitione illud obseruari atque obsequi præceperit, cùm suis discipulis pedes lauaret, inquiens: Si ego laui vobis pedes Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et cum quadam interminatione, qua Petro interminatur: Si nõ, inqt, lauero tibi pedes, nõ habebis partẽ mecũ. Quare propter huiusmodi præceptũ vacat sabbatũ illud ab officio. Hinc nata est illa authoritas, q̃ si quis fuerit adeò negotiis intricat⁹ atque oppressus, vt difficulter possit vacare orationi & eleemosynæ simul, saltẽ mutet cũ oratione eleemosinam, & cõtrà. Sabbatũ denique ante Pascha inde priuilegiatũ est, quòd tũ celebrẽtur ordines, catechumeni baptizẽtur, & candela illa cerea Paschalis consecretur. Verùm eadam Missa communis esse oportet diei & ordinibus, plurésque tum recitantur lectiones.

De Dominicis diebus priuilegiatis. CAP. XCIII.

SEquitur de diebus dominicis: & quidem prima dominica Quadragesimæ in hoc est priuilegiata, quoniam inde inchoatur ipsa Quadragesima, quę repræsentat tẽp⁹ illud, quo morati sint atque hæserint in deserto filij Israel. Sicut illi isthic morati sunt per quadraginta duas mãsiones manna cibati: ita nos quoq; ab hac dominica vsque ad Pascha quadragintaduos dies à deliciis corporeis abstinẽtes verbo vitę reficimur, & orationi vacamus: vt per Christũ in terrã viuẽtium introducamur, queadmodũ illi introducti per Iesum Naue filiũ, siue per Iosue in terrã promissionis. Tria notãda sunt in populo Israelitico, scilicet, Peregrinatio, quæ fuit in Ægypto, quando Iacob & filij eius profecti sunt in Aegyptũ. Captiuitas quæ in Babylone cõtigit, atq; horũ duorũ nos meminimus. Tertiũ fuit dispersio, & adhuc est per vniuersum orbẽ. Cuius quidẽ nos mentionẽ nõ facimus, quia ab illa nunquã reuocabuntur, quæ facta fuit Tito & Vespasiano. Vnde dictum est, Tradam eos in manu, de qua nõ

pote

oterunt ſurgere. Dominica verò Lætare Hieruſalẽ, quæ ſepti-
na eſt à prima dominica Septuageſimæ, ob id priuilegio inſigni
a eſt, ꝙ libertatẽ nobis exprimat redeundi, quæ fuit conceſſa
liis Iſrael in Babylonia anno ſexageſimo, quãquam plenè obti
uerunt anno ſeptuageſimo. Ex quo ſanè totum eius diei offi-
um de lætitia eſt, vt partim illorũ exprimamus lætitiam, par-
m etiam noſtram, quam finitis ſeptem ætatibus, à mundi exi-
o liberati habebimus, cùm cœleſtem Paradiſum, quæ verè pa-
ia noſtra eſt, intrabimus.

De Dominica in Ramis palmarum. CAP. XCIIII.

DOminica in Ramis palmarũ ob triplicẽ rationem meruit
priuilegiũ. Primò ꝙ eodem die filij *Iſrael* terrã promiſſio
nis ingreſſi ſint, & ſiccis pedibus Iordanẽ tranſierint. Sic
im contigit: quòd eo anno tot fuerunt dies vſq; ad Paſcham,
tot ſunt ab hac die dominica. Secũdò autẽ ideò quoniam hoc
e veniens Ieſus à Bethania in Hieroſolymã maximo honore
ceptus ſit, quo etiã die vendentes è tẽplo potentiſſimè eiecit,
od eius diei priuilegiis tertia eſt ratio. Hic dies tribus nuncu
ur nominibus. Dicitur enim dominica in ramis palmarum, ꝙ
o die rami palmarũ in proceſſionibus deportentur in ſignifi-
ionẽ illorũ, quos filij Iſrael ſtatuerũt in via Chriſto iam veniẽ
Vel quos etiam deferimus in figurã ramorũ & florũ virtutũ,
os portare debemus, ſi quãdo ad Chriſtũ ibimus. Cùm autẽ
nas non habemus, laurũ vel buxũ, quòd perpetuò ſuo viro-
irtutes connotent, deportamus, vel flores etiã, qui ſimili ra-
ne virtutũ ſignificant. Hoc ergo die magnã & inſignẽ exhibe
s proceſſionẽ, ad deſignãdũ, quod Dominus veniet ad nos,
ucet nos ad æterna tabernacula. Poſt proceſſionem oportet
iamus ante crucifixum, ac dicamus. Benedictus, nec ideò alia
ceſſio ceſſare debet, ſed fieri ante tertiam. Obiter itaq; hic
ſidera vxorem Loth in ſalis effigiem fuiſſe mutatam & trãs
natam, quòd retrò reſpexiſſet, vt ſcilicet nos erudiret atque
ueret, ne retrò eamus. Nam, quemadmodum ait ſcriptura,
us qui ad aratrum manum adiecerit, retrò debet reſpectare.

De quinta feria. CAP. XCV.

Eria quinta, quæ cœna Domini appellata eſt, quatuor inſi-
gnitur priuilegiis, quorum primum eſt pœnitentium iam
n eccleſiam redeuntium. Tunc enim eccleſia ad ſe recipit
itentes, quos antè primò die ieiuniorũ eiecerat. Recipiũtur
n pœnitentes in eccleſiam & ſeparantur à malis non pœ-
ntibus, quinta potiſſimum feria, quòd Deus volucres fece-
uinta feria ex aquis. Qua ratione etiã fit, vt quòd quaſdam

in aquã remiſerit,ſignificemus malos in carnalibus rebus ſeſe o-
blectantes,& ꝙ quaſdam in aera ſuſtulerit, intelligamus bonos
atque eos,quos delectant cœleſtia. Secundum priuilegium eſt,
quia nouum teſtamentum tum incæpit,& vetus fuit terminatũ.
Tertium autẽ priuilegium huius diei eſt olei conſecratio. Verũ
enimuerò tres ſunt potiſſimùm in eccleſia Dei ſacræ vnctionis
ſpecies,chriſma,oleum infirmorũ, & oleũ quo vngantur bapti-
zati. Chriſma conficitur ex balſamo mundiſſimo,atque oleo pu
riſſimo. Nãque oleum claritate alios liquores facilè ſuperat, &
balſamum odore. Quòd autẽ oleũ aliquo liquore ſit clarius,ho
pacto oſtendi poteſt: Nauta quandoque mittit anchoram in ma
re,& ſi fortè illa lapidi affigatur,ita vt extrahi non poſſit, tũc nau
ta illuc deſcendit,habens os ſuum plenum oleo in eũ vſum,vt
fortaſſis nõ poſſit lapidẽ illum videre, cui anchora adhæret, o
turbulentiã & tenebroſam aquam,effundit oleũ. Quo facto ta
ta iſthic naſcitur claritas,reditúrque aqua tũ perlucida propte
oleum effuſum: vt lapidem facilè videre queat. Chriſma initi
traxit à veteri teſtamẽto.quãdo Dominus præcepit Moſi vt co
ficeret chriſma,quo vngeret tabernaculum in dedicatione, &
arcam teſtamenti: Atque Aaron & ſacerdotes illo ſimiliter vng
bantur,& reges. Moſes tamen non legitur vnctus fuiſſe,niſi vn
ctione ſpirituali;quemadmodum & Chriſtus. Voluit nihilomi
nus Chriſtus materiali nos inungi vnctione, vt per materialem
conſequamur ſpiritalem. Inungitur enim quilibet chriſmate b
in vertice à communi ſacerdote,&in fronte ab Epiſcopo. Cæte
rum ideò bis,quia poſt reſurrectionem duabus vicibus datu
fuit ſpiritus ſanctus, tum etiam quando Chriſtus inſufflauit d
cipulis,inquiens,Accipite ſpiritum ſanctum,tum etiam quand
miſſus eſt eis idem è cœlo in igneis videlicet linguis. Cùm ig
tur aliquis iſtiuſmodi oleo ſancto inungitur,neceſſe eſt,vt illu
fiat in ſcapulis,& in pectore potiſſimum. Ac in ſcapulis quidem
ideò,ne laborem ſuum fruſtrà expendat in vana, ſed ſit robu
ſtus ad legis onus fideliter portandum. In pectore verò,vt ſu
cipiat intelligentiam mandatorum Dei. Proinde oleo , quo
vocatur infirmorum,inunguntur ægri atque infirmi. De qua
nè vnctione ait B. Iacobus in ſua epiſtola, Si quis infirmatur ad
ducat ſacerdotes & orent ſuper eum,& inungant eum oleo ſa
cto,& alleuiabitur eius infirmitas,ſi nimirum ei expediat & vt
le ſit,& remittentur ei peccata,videlicet venialia,vel ſi non fu
rit in mortali peccato. Poteſt tamen fieri huiuſmodi inun
ctio per vnum ſacerdotem, ſed hoc fieri non debet ſi plu
res poſſint adeſſe. Quartum demùm huius diei priuilegiu
eſt mandatum. Eſt autem differentia inter hoc mandatum
illu

illud, quod fit sabbato præcedenti. Illud enim fit à Prælatis & ecclesiæ Magnatibus, repræsentátq; illud, quod fecit Christus: hoc verò quilibet sacerdos facere debet, idq; hoc modo: Primò oportet vt reficiant pauperes, ac posteà parum comedant, nec vltrà tamen quàm consuetum est. Deinde debent surgere à mensa, ac pauperũ pedes lauare. Quo facto possunt sese ad mensam recipere, atque iterũ comedere, quod ieiunium non frangit, sed interrumpit. Non enim debet quispiam eo die bis comedere, ne eiunium frangatur, tam respectu vnius horæ, quàm totius eptimanæ: Quamuis tamen & in multis locis ita fiat. Est autem iste dies omni alia solennitate solennior, exceptis tamen olennitatibus Trinitatis, vsque adeò, vt qui possunt solenes vestes induere, debeant non secus atque aliis solennitaibus. Quocirca etiam hoc die omni lætitiæ cantica canuntur, uemadmodum in cæteris solennitatibus, præter Alleluya. Nec dicitur verò Dona nobis pacem, ob eam rem, quod note sequenti osculo Iudas Christum tradiderit. Atque hîc aimaduerte tempus recreationis incæpisse ab illa hora, qua damus è Paradiso eiectus fuit, & adhuc est, durátque vsque d vniuscuiusq; obitum. Quo quidem patet maius esse recrea-, quàm creare: ita vt hinc etiam dictum sit, grauius esse ac aius ex impio facere pium, quàm creare cœlum & terram, ac aius fuisse Paulum suscitare in mente, quàm Lazarum in corore. Itémque & hoc animaduertas Natale Domini festũ esse pais, quum per eu pater innotuit mundo. Quanquam verò, ꝙ stum patris est, festum etiam sit filij, & spiritus sancti. In hoc nim quod dicitur Verbũ, intelligitur pater verbi. Aut etiã hac ia ratione, ꝙ filius patrem omnibus manifestauerit. Pascha aum est festum filij quia tũc à mortuis resurrexit, & verus Deus pparuit. Pentecoste verò festum est spiritus sancti. Istarum taen solennitatum quælibet, festum dicitur totius Trinitatis. In uisa enim sunt opera Trinitatis, sed ita tamen, vt quędam agis videantur propria esse vni, quàm alteri,

De sexta feria priuilegiata. CAP. XCVI.

SExta deinceps feria quę & Parasceue appellata est, in eo gaudet priuilegio, ꝙ hoc die Christus passus sit. Quare etiam ab hac sexta feria omnes alię sextę ferię suũ habẽt priuilegiũ, ut à sequenti dominica omnes alię dominicę. Parasceue auem interpretatur pręparatio, quod tum Iudęi cibos suos solisint pręparare, quibus vescebantur sabbato, cùm eis sabbato icquã pręparare interdictũ sit. Porrò aũt ipso die Parasceues o duntaxat ferculo vescimur, quoniam Christus illo die vnũ bi solummodo comparauit, videlicet latronẽ. Vnde ipse dixit: Psa. 130.

Singulariter ſum ego donec trãſeam. At quæritur, cur iſtũ diem
celebremus in mœrore, triſtitia atque abſtinẽtia, quum ſoleam
ſanctorum paſſiones in gaudio celebrare. Verùm hoc ideò fier
reſpondemus, quod ſancti ſtatim, ſimulatque perpeſſi ſint mar-
tyriũ ad cœlos aſcenderint: Chriſtus verò deſcẽderit ad inferos
Sed quum iam tartara fregit, & ſanctorũ animas inde reduxit
diéque tertio reſurrexit, ideò tum maximè lætamur. Hinc eti
eſt, quod ſanctorũ patrũ paſſiones, qui ad inferos deſcenderũt
non celebramus. Solet hìc etiã nonnullis quæri, quum aſinę in
dens Chriſtus honorificè ſuſcept⁹ ſit, & in cruce videatur deh
neſtatus, cur potius adoremus crucẽ quàm aſinam. Verum fa
cilè illud diſcuti poteſt, quũ honor iſte, quẽ in aſina accepit, te
renus fuerit, nec curandũ ſit de terrenis, ita vt nec hinc quicqu
de aſina curandum ſit. Per crucem verò ruptus fuit ac deſtru
ctus murus ille peccatorum, qui erat inter nos & dominũ inte
iectus. Chriſtus enim ſatisfecit pro nobis. Vnde certè nullus re
center baptizatus, etiam adultus, ſi vel maxima commiſerit pe
cata, vllo eorum tenebitur, neque ſecundum pœnam, neque ſe
cundum culpam: tenetur tamen habere contritionem. Quema
modum ergo gladius Dauidis, quo Goliam obtruncauit, mu
to tẽpore ſeruatus fuerit, & in honore habitus: ita etiam cru
domini, quæ per illum gladium quodammodo figuratur. Ta
dem quoque conſideremus huius diei officium carere capit
quod Chriſtus caput noſtrum tum è nobis ſublatus fuerit. Ca
ret enim inuitatorio, vt non imitemur peruerſam illã imitatio
nem, quam fecerunt Iudæi quando conſilium inierunt, quo
modo Ieſum caperent in ſermone, eúmque morti traderen
Inde etiam eſt, quòd non damus oſculum pacis alicui, pro
pter oſculum Iudæ, nec aliquem ſalutamus: quia cum quada
ſalutatione Iudas Chriſtum tradidit, inquiens: Aue Rabbi. Ve
rum ideò ſigna dedit illis Iudas, qui Chriſtum cœperunt, n
Iacobum pro eo caperent, qui illi admodum erat ſimilis,
hinc etiam frater Domini dictus ſit. Nota ergo Iudam dixiſſ
Tenete eum, quaſi dixerit: Fortiter eum ligate, & tenete, qu
alioquin poterit manus veſtras facilè euadere. Credebat eni
eum eſſe fortem propter illud, quod ipſe viderat, cùm vende
tes & ementes è templo eieciſſet, Prætereà viderat, quemadm
dum illorum manus euaſiſſet, qui ipſum volebant apprehend
re, vnde dicitur, Et tranſiens per mediũ illorũ ibat. Cauſa au
quamobrem Iudas vendidit Chriſtũ & tradidit, fuit huiuſmo
Odium recẽs ſuſceperat in Ieſum propter vnguentũ quod M
dalena in caput eius fuderat. Ipſe enim erat Domino à locul
quos portabat. Quum autem moris eſſet apud veteres, vt q
hu

huiuſmodi fungeretur officio, pro mercede ſua decimam par-
tem haberet eorum, quæ in Dominorum loculos ponebantur,
æſtimauit Iudas vnguentũ quod beata Maria Magdalena fu-
derat, trecentos valere denarios. Vnde eſt, quod ipſe dixerit: Vt
quid perditio hæc? potuit enim iſtud, &c, Cœpit ergo ſecum co
gitare quo pacto in Chriſto recuperaret quod amiſerat in vn-
guento ita vt, quum trecentorum denariorum. decima ſint tri-
ginta denarij, ea ſumma ipſum vendiderit, ac tradiderit. Non
debet quoque officium mortuorum habere inuitatorium, niſi
corpore præſente, nec in miſſa dici, *Dona nobis pacem*, neque
per vniuerſum officium, Gloria patri, quia ſequitur & imitatur
exequias ſui ſaluatoris. Sex itaque huius diei ſunt priuilegia,
Chriſti imolatio, inferni expoliatio, mortis conculcatio, hu-
mani generis redemptio, Paradiſi apertio, & ſcripturarum ma-
nifeſtatio. Vbi animaduertendum eſt, quòd Chriſtus ſua paſſio
ne non tantum illos redemit. qui tum erant in lymbo inferni,
qui locus dicebatur ſinus Abrahæ, verum etiam omnes homi-
nes futuros, qui ſancta morte vitam erant finituri. Nec ſanè om
nes homines, qui in inferno erant extraxit. Vnde Oſe. prophe-
ta: O mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne. Scripturarũ
hodie facta eſt manifeſtatio, quia ſcripturæ veteris teſtamenti,
quæ prius erant obſcuræ, hodie ſunt declaratæ. Vnde Domi-
nus Conſummatum eſt, inquit, quaſi dicat, omnia quæ de me
hucuſque ſcripta ſunt, modò ſunt impleta, quod ſcandalum eſt
Iudæis ſtultitia Gentibus: Crux igitur Domini multis modis in
veteri teſt. fuit præfigurata. Dictum eſt enim angelo percutien
ti Aegyptum. Quãcunque domum intraueris, in ea occide om
nes primogenitos, tam paruulos quàm ſenes: tam viros quàm
mulieres. Sed ſicubi ſcriptum fuerit Tau, non intrabis. Tau ve-
rò ſignum eſt crucis, ita vt omnis damnabantur, niſi per ſignũ
crucis ſaluantur. Sic Moſes in deſerto ſerpentem æneum erexit,
vt omnes qui eum intuebantur, ſtatim à morſu ſerpentum ſa- *Num.*21
nabantur. Serpẽs æneus ſimilitudinẽ habet ſerpẽtis nec eſt ve-
rus ſerpens. Similiter Chriſtus habuit ſimilitudinẽ carnis pec-
catricis, ſed nõ veræ peccatricis, vtpotè qui nũquã peccauerit.
Dictũ eſt item Danieli ab angelo, Duæ erũt ſeptimanæ, & poſt
ſeptuaginta ſeptem occidetur Chriſtus dux noſter. Ita apertè *Deu.*28.
Moſes, Die, inquit, ac nocte erit vita noſtra pẽdẽs, & videbitis
& non cognoſcetis. Verum profectò eſt quod nocte pepende-
rit, quia tenebræ factæ ſunt à ſexta hora, &c. Quod autem die,
certum eſt. Item Hieremias ait, Ponens filiã pharetræ in renib.
meis. Filiam, inquã, pharetræ, id eſt, lanceã. Itémq;, Cõgregabo *Hie.*20.
omnes gẽtes, & erit ſignum eis Tau. T. quod crux eſt Domini.

Psa.101. Sic rursus:Ezechias conuertit faciem suã ad parietẽ. Et Daui:
Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabit
Hier.2. laudabit Dominum: hoc est,nouus populus,nimirũ gẽtilis.A-
que in alio loco alius,Plantaui,ait,vineam meam electam,& v
sa est in amaritudinẽ.Et quare quæso? Quia dederunt in escam
Psal.68. meam fel & in siti mea potauerunt me aceto.Quemadmodu
Psal.21. etiam alibi inquit Dauidi:Partiti sunt sibi vestimẽta mea,& s-
per vestem meam miserunt sortem. Quanquam hoc de tuni
Domini,inconsutili dictum videri potest. Sed eodẽ in loco i
Ibidem. expressius. Dinumerauerunt omnia ossa mea. Quoniam vsq
adeò eum in cruce extenderunt,vt omnia eius ossa facilè dinu-
merari potuissent.Sic postremò & Isaias ait: *Et erit principatu*
Psal.9. *eius super humerum eius*.Nam Christus portauit crucẽ,in q
triumphauit, ita vt vulgo dici consuetum sit,Cyrenæum qui
crucem portasse,sed non sicut homo & Deus.

Cur non conficiatur corpus Christi in Parasceue & de ordine eius officij. CAP. XCVII.

CORpus Christi nõ cõficitur hoc die quatuor de causis.Pri-
ma est,quia Christus hodie pro nobis re vera imolatus e
& veritate veniente,debet cessare figura,ac ei dare locu
Secunda, ꝙ istiusmodi die re ipsa ecclesiæ sponsus sublatus
Descendit enim ad inferos. Tertia est,quoniam tum tempo
velum templi disruptum est,& cornua altaris sunt transuer
ita vt nobis non esset vbi corpus Christi conficeretur.Quar
quia Moyses dixit in Exodo:Alius pugnabit pro vobis, & v
tacebitis.Alius,id est,Christus.Sequitur vt de ordine officij
ius diei dispiciamus.Nam primo legentur duæ lectiones ex
teri testa.vna ex Lege, altera ex Prophetis,scilicet ex Oseæ,
que sine titulis.Deinde verò tractus,quem vocant,canitur vn
quatuor versuum,alius pluriũ, post quem legitur passio eti
sine tit. Quaquidẽ absoluta fiunt orationes pro omni gradu
clesiæ,hoc est pro gentilibus siue ethnicis, pro Iudæis,pro h
reticis,& pro schismaticis.Atque ita deinceps crux extrahit
ac cum ea ter in genua procidimus cantando ter Græcè ag
& Latinè Sanctus Deus,&c.cum trib.versibus.Posteà verò D
minicum corpus,quod reseruatum fuit ipso die cœnæ,altari
ponitur,& cantata dominica oratione cum præfatione præp
ta,scilicet:Oremus præceptis salutaribus moniti, &c. comm
nicantur,ac deinde verò psalmi vesperorum cantantur cum
tione:Respice Domine.Atque ita tandem officium termina

Quare ita huius diei officium sit institutum.
CAP. XCVIII.

HIs itaque historicè prosecutis, quid significent deinceps vi-deamus. Quod enim duæ lectiones legãtur,declarat Christum passum fuisse pro duobus potissimum populis,Hebræo nimirum,& Gẽtili. Sed earũ vna ex lege sumpta est, videlicet ex Leuitico, altera ex Prophetis,nempè Oseæ,quia Christi passio & à lege fuit antè præfigurata , & à Prophetis prædicta,& à *Patriarchis* sub velamine quodã nobis reuelata:Abraham enim carnem Christi tectim immolauit, cùm arietem sacrificaret.Sic Abel quoque cùm agnũ in hostiam offerret.Quæ ita fuerunt Christi figura tanquã velamine tecta, vt intelligi nõ potuissent, nisi explicarentur. Assimilatus est prætereà in Prophetis,vnde *D*ñs:Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus:ita erit filius hominis in corde terræ.Recitãtur autẽ lectiones cum passione sine titulo ꝙ caput nostrũ videlicet Christus nobis auferatur.Per tractum quatuor versuũ intelligimus hominem Christi passione fuisse redemptum,qui ex quatuor conflatus est elementis.Hinc est,ꝙ Christus nõ in cœlo,neque in terra sit crucifixus,sed in medio,hoc est,in aere.Fecit enim pacem inter cœlestia & terrena, atq; etiã ipsa terrestria pacem cõciliauit, posteaquam erãt simultates & inimicitiæ inter vnũ hominẽ atque alterũ,sed maiores tamen erant inter angelum & hominẽ. Ipse verò Christus in omnibus per crucem pacem cõposuit,ꝙ quæ inter se disiuncta ac discreta erant cõiunxerit,& ex duobus vnum fecerit , Est enim lapis angularis. Aut etiã quatuor illi versus tractus significant quatuor partes crucis,quæ similis est vltimæ literæ alphabeti Hebræorum, videlicet Tau quæ sonat,si interpretetur,signũ:Omnia volumina vet.legis significarunt crucem *D*ñi. Hoc ergo die quatuor in uno tractu versus dici debent, ad declarandas quatuor partes crucis,sicut & quinque dicũtur in quarta feria,quod quinquies Christus sanguinẽ suũ effuderit:Primò in circuncisione,secũdò in oratione,tertiò in flagellatione,quartò in crucifixione,quinto cũ esset lanceatus. Tractus qui prolixior est,repræsentat magnum istud bellũ Dauidis cõtra Goliam: Nam & Christus noster Dauid hodie magnũ Goliã,id est diabolũ,debellauit.Quætum Ecclesiæ tractum canunt,videlicet, Qui habitat, &c. quia Christus à diabolo primũ latenter fuit tẽtatus velut à basilisco aopiam latitante sub petra,sed posteà in passione tanquam à forti leone acriter fuit vexatus,quod per hunc versum facilè exprimitur:Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.Passio legitur ideò,quia tum Christus ipsa patiebatur.Cùm autem ventum est ad illum locum:Diuiserunt sibi vestimenta mea,& super vestem meam miserunt

ſortem,tũc duo hypodiaconi duo mãtilia vel duos alios pãn altari inpoſitos,auferunt,ꝙ quatuor illi milites qui Chriſtu crucifigebãt ex duabus eius veſtibus ſibi indumenta confec runt,hiſtoriam ipſam repræſentantes.Aut certè remotio pãn rum fugã ſignificat Apoſtolorum qui erant quaſi veſtes Chri Petrus enim ad vocẽ vnius ancillæ ipſum negauit,& Ioãnes dus aufugit.Tertia veſtis,quę in altari relinquitur, deſignat v ſtem Domini inconſutilem nõ fuiſſe ſciſſam,vel partita,ſed ſ titione vni cõtigiſſe.Vnitas enim eccleſię non poteſt,nec vnq potuit ab hæreticis & ſciſmaticis ſcindi,cũ nulla ſit ſapiẽtia uerſus Dominũ.Chriſt⁹ cùm in cruce pateretur,&maxima a mi anguſtia affligeretur,prolixè orauit decantãs decẽ pſalmo ſcilicet.Deus Deus meus reſpice in me. vſq; ad : In te Domi ſperaui,donec perueniſſet Ad iſtũ verſum:In man⁹ tuas Dom ne cõmẽdo ſpiritum meum,quo emiſit ſpiritum.Quare & n quoq; poſtquã paſſionẽ recitauimus, quæ Chriſti anxietatẽ dolorẽ exprimit,oramus. Quantumuis ſanè mos iſte orãdi i frequẽs & inſolitus ſit,Vſu enim iampridẽ receptum eſt,vt di bus aliis ante Euãgelium dicãtur orationes.Verùm hoc die c tra fit ordine permutato,quòd &in initio à nobis dictũ eſt,q quædã officia in Quadrageſima tranſmutari oſtenſum eſt. O uit autẽ Chriſtus pro trib⁹,pro ſe inquiẽs:Pater clarifica filiu tuum:pro ſuis,aiẽs:pater pro eis,quos dediſti mihi rogo,& p illis etiã qui crediturí erãt in eum, dicens : pater nõ tãtum p eis rogo,ſed pro omnibus illis qui credituri ſunt in me.Ex q ſequi videtur ꝙ nõ debeamus orare pro illis, quos ſcimus n eſſe ſaluandos,veluti pro eis qui in inferno remanſerũt, & p Iuda,qui deſperauit.Sed & nos ſimiliter oramus,partim pro n bis,partim pro omni gradu eccleſiæ,ſcilicet pro neophitis,G tibus,Iudæis,hæreticis,& ſchiſmaticis,vt eis Deus gratiã ſua infundat & fidem catholicã cõuertat,flectentes quidem gen pro alijs,verum nõ pro Iudęis,quoniam illi illudentes Chri genua flexerũt.Obiter ergo hic animaduertere id quod leg ante genu flectionẽ nõ eſſe orationẽ,ſed adhortationẽ ,quẽ modum eſt(oremus)& quaſi quandã oſtenſionem pro quib ſimus oraturi.Quod verò poſteà dicitur,oratio eſt.Item ruri animaduertere tres fuiſſe illuſiones,quas Iudæi genibus flex Chriſto exhibuerunt. Et quidẽ prima fuit, velata eius facie atrio Pontificis. Altera verò prætorio. Quoniam illo tradito I dæis à Pilato vt ipſum crucifigerent milites ſpineã plectẽtes ronam flexis genibus illudebant ei.Quod quamuis à Iudæis ctum non fuerit,aſcribitur tamen illis, ꝙ cauſam præſtiteri

Tert

Tertia denique illusio fuit, cùm prætereuntes illi iam in cruce pē
enti dicebant, Vah, qui destruis, &c. Contra illas tres illusiones
os ante crucis reuelationē tres præmittimus adorationes cùm
icimus ter hagyos, &c. quasi ter honorantes illusum propter
os, idque duabus linguis, quia tertia adhuc silet. Hinc igitur &
lud notandum venit, quòd cùm multa sint genera linguarum,
es tamen potissimum existant principales. Prima Latina, pro-
ter nobilitatem & dominiū Romani Imperij, secunda Græca,
ropter sapientiam, tertia Hebræa: vtpotè, quæ cæterarum lingua
um mater sit. His autem tribus linguis descriptus fuit titulus
omino in cruce. Quare præter reliquas linguas hæ tres solum
missa vsurpantur, dum in ea canimus Græcè Kyrieeleyson,
ebraicè Alleluya, &c. Latinè aduersus tres Iudæorum accu-
tiones in Christum, dicimus nos tres excusationes in perso-
saluatoris, scilicet: Popule meus, vbi Christus exprobrat il-
sua beneficia, liberationes videlicet ab Ægypto, regimen
deserto, introductionem in terram optimam. Quasi dicat
hristus: Tu accusas me, quòd tributum dari negauerim, de-
res potius gratias agere, quia te liberaui à seruitute Ægypti:
accusas me quòd regem me fecerim, verùm satius foret,
òd gratias ageres de eo, quòd splendidè & regulariter te in
serto pauerim. Tu denique me accusas, quòd dixerim me fi-
m esse Dei, sed gratitudinis signum potius exhibe quòd tibi
derim terram lacte, & melle manantem. His ergo ita dictis,
ux aperta ac nudo profertur, ad significādum omnia quæ fue
t obscura, tunc fuisse manifesta. & salutatur crux hisce ver-
. Ecce lignum, &c. quoniam per crucem omnibus salus refor
tur ac restituitur. Posteà autem adoratur, id est, cū reuerentia
ulatur. Solus enim Deus adorandus est, & cætera illius causa
eranda. Crux ergo adoratur ideò, vt ostendamus nos debere
militer facere, quod illi fecerunt superbè. O sculata cruce, do
nicum corpus altari apponitur, & tunc sacerdos cum præfa-
ne præposita, videlicet. Oremus præceptis, &c. quam addidit
tus Gregorius, cantat orationem dominicam. Quoquidem
ræsentatur antiqua Apostolorum cōsuetudo, qua in celebrā
missis vtebātur. Olim enim Apostoli hæc tantum verba pro
bant, quæ dixit Dominus. Hoc est corpus meum, &c. Et, Hic
anguis noui testam. &c. quibus ipsi Apostoli posteà addide-
t orationem dominicam. Atque hæc est consuetudo Aposto
i hîc repræsentatur, eo modo quo antiquitus celebrabatur,
Gelasius Papa, Gregorius & Celestinus multa tandē addide-
t, vt suprà dictū est. Facta autem cōmunione, statim cantan-
vesperæ cū oratione, & tam missa, quàm vesperæ vnà finiun
tur

tur collecta. Hoc ita peracto, crucifixus in suum locum repo
debet. Ante quē necesse est, vt chorus psalmos psallat, etiam E
scopus vel loco ipsius vicarius eius, idq; tantisper vsque ad ho
ram illam qua Christus resurrexit, Atque ita tum celebrare d
bet mysteriū de resurrectione. Primò namque prouenit labo
secūdò clamor, tertiò autem exauditio, vnde Psaltes ille: Ad D
minum, inquit, cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me. Qua
& nos oportet eius esse imitatores.

De duabus partibus sacramenti. CAP. XCIX.

NVnc dicendū est, quare vna pars Sacramēti scilicet corp
sub specie panis reseruetur die cœnæ & altera pars scilic
sanguis sub specie vini nō reseruetur, ac duæ quidē su
causæ, quamobrē corpus reseruetur. Prima est, ne fortasse qu
piam ex hac vita sine viatico discedat, quod euenire posset n
reseruaretur, atque institutum est ita ab Innocentio Papa. S
cunda est, quòd illis diebus maxime omnes ij religiosi, qu
bus necessitas est, debeant communicare. Quare oportet vt
cramentū illud reseruaretur, quoniā eo die cōsecrari nō deb
vt suprà ostensum est. Cur autē sacramentū vini non seruetu
triplex est ratio. Prima est, quia cùm vinū liquidū sit, non pos
tam benè reseruari, quin quadam negligentia facilè queat la
Secunda est, quòd duos sacrificiorum ritus suis temporibus a
probauerit Deus, veterem legis, videlicet suo tempore, & n
uum hoc tempore. Hos duos ritus significant panis & vinu
licet vtraque res sit noui sacramenti, panis nempè nouum,
vinum, veterem. Nec mirum videri debet, si per rem noui sacr
menti vetus sacrificium significetur, cùm & contra inueniat
rem, Videlicet veteris test. declarare nouum. Nam quartis fe
septimanarum quando ordines celebrantur duæ lectiones
veteri test. recitantur, quarū altera quæ sub nocturnali tono
primitur, vetus significat testamentum: altera verò quæ sub t
no communi, nouum. Ex eo itaque, quòd vinum non res
uetur, ostenditur vetus sacrificium cessare debere. Tertia ra
est quòd idcircò non reseruetur, quia Christus dixit in c
na: Amen dico vobis quòd amodò non bibam de hoc genin
ne vitis, donec bibā illud vobiscum nouum in regno patris m
Si quis autem roget, num istud vinum, quod eo die in cōmu
ne sumitur, ex dominici corporis contractu cōsecretur, quā
complurīū scripta illud asserere videantur, nos tamen veritat
magis sequentes, & ea quę sancti patres tradiderunt, dicimus
num illum domino non esse consecratū ex illo cōtractu, sed
ctificatum. Est enim differentia inter consecratum & sancti
tum. Consecratum dicitur quod in consecratione, vt ita dica

ansſubſtantiantur. Sanctificatum verò eſt, quod per verborum nctificationem efficitur ſanctum ſine aliqua tranſubſtantiatio :, vt aqua luſtralis, quam ideò benedictam dicimus. Rurſus ſan ificatum dicitur, quod à tracturi ſanctificatę magis efficitur ferendum. Si autem diceretur quod ſolo contractu vinum vel ua conſecraretur, magna profectò inde ſequeretur rerũ per- rbatio & cõfuſio. Sic enim cõtingeret calicẽ non poſſe lauari, déq; efficeretur, vt iam ſexcenti panes vnius hoſtiæ cõtractu, e verbo poſſint cõſecrari, & ſi vna aliqua gutta aquæ luſtralis benedictæ in ſtagnum vel puteum, qui ex lacunis ſcaturit, in nderetur, aqua illa perpetuò benedictam anaret, atq; eiuſmo- infinita alia incommoda ex ea re naſcerentur. Iam etiam præ eo ſi dominici corporis tactu vinũ conſecraretur, contra de- tũ fieri quod prohibet, nec hoc die cõſecratio fiat. Quòd au n hic quæritur quamobrem Chriſtus diſcipulis corpus ſuum derit myſticum, quàm in veritate illud offerre, diſcuſſum ſa- apud alios eſt. Aduertendum ergo hic eſt, & repetendum, od paulò ante à nobis dictũ eſt, vtpotè ſecundum triplicem iſti crucifixionem quæ hoc die re ipſa facta eſt, tribus ho- tertia videlicet ſexta & nona per vniuerſum annum miſſas ebrandas eſſe. Hora enim tertia crucifixus eſt linguis Iudæo n aientium, Tolle, tolle, crucifige eum. Hora ſexta in cruce ıtus fuit, & nona expirauit, quapropter hæ horæ ad celebran miſſas canonicè ſunt inſtitutæ, quæ Chriſti immolationem ticè repręſentãt. Diebus enim feſtis cùm à libidine eſt abſti dum, miſſa debet tertia hora celebrari, profeſtis, ſexta, & in niis nona, ſin aliter fiat certè canonicum & regulare nõ eſt. eptis interim iis temporibus, quibus nocte miſſa celebrari eat, vt in natali Domini, & in ſabbato Paſchæ. Miſſa.n. quæ : celebratur, non ad ſabbatum pertinet, ſed ad diem reſurre nis. Vnde etiam nunc Romæ & per vniuerſum Rauennen- n archiepiſcopatum, ſub quo & Bononienſis eccleſia cõtine unc miſſam non celebrat vſque in noctem. Quod autem ſic debeat, ſatis ipſa oſtendit oratio quæ tum dicitur, Deus qui ſacratiſſimã noctẽ, & illud quod in cærei, quẽ vocant, bene one canitur, hæc nox eſt. Sic itidẽ quotieſcunque ordines iuntur, nocte miſſa celebrari debet, quoniam officium ma n ordinum ad diem ſpectat dominicam. Sed quia à ieiunio ere oporteat, ideò in ſabbato poſt veſperas illud inchoa- . & ad noctem vſque protelamus.

De *officio tenebrarum*. CAP. C.

Vnc verò conſiderandum eſt, quamobrem tribus noctib. contin uis officium, quod tenebræ appellantur celebrem9,

quem

quemadmodum ad illud officium pulsandum sit,quare,& quot
candelæ accēdantur,& quomodo eæ extinguātur,& deinde etiā
de officij qualitate. Posito itaq; Christo in cruce trib. horis fue
runt tenebræ,à sexta vsque ad nonā,ita vt cōplectamur sextam
& nonā,dum Sol patiebatur eclypsim, non quidem naturalem,
sed miraculosam, quanquā eam infideles iuxta naturā ita acci-
disse mentiebantur. Quamobrem sanè propter tanti illius mira
culi memoriā,per noctes tres illas horas repræsentamus. Ad off
cium tenebrarum nō campanis pulsandum est,sed ligneis tabu
lis. Campanæ enim significant vt dictum est,concionatores. At-
que ideò campanis non pulsatur,quia cōcionatores,hoc est,Di
scipuli Domini non solum nomen eius non prædicarunt, sed &
negauerunt,vt Petrus,& fugerunt. Scriptum est enim: Percutia
pastorem, & dispergētur oues gregis. Vnde Dominus vidēs eo
ad fugam paratos ait: Quem quæritis? q.d. Si me quæritis, sinit
eos abire. Magnus tamen ex ligno editur sonus. Tabula ligne
Christū significat,qui in ligno clamabat, prædicabat, & oraba
dicens: Pater dimitte eis,quia nesciunt quid faciūt. Pulsatur ig
tur ligno,quòd tum solus Christus extitit concionator.

De numero candelarum. CAP. CI.

DIcendum modo est de candelis,atque hic quidē in nume
ro diuersitas est. Quidā enim septuaginta duas accēdunt
quidam vigintiquatuor, quidam quindecim,quidā etiam
duodecim,quidam nouem, & quidam septem. Sed hi tamen
omnes non absque mystica significatione hoc faciunt. Nam se
tuaginta duæ candelæ septuaginta duos Discipulos significant
quorum prædicatio siue concio in morte Christi extincta est
Vel ad designandum quod dominus septuaginta duabus hori
in sepulchro quieuerit per synecdochem,queadmodum dicitu
tribus diebus,& tribus noctibus, in corde terræ latitasse. Vel se
tuaginta duas nationes,& septuaginta duo genera linguarum
Vigintiquatuor candelæ quæ prius accenduntur, & posteà ex
tinguntur,hunc versiculum: Gloria patri & filio,&c. significant
qui vigintiquatuor vicibus in nocturnis festiuitatum cantar
soleat,& in hoc officio omnino tacetur, quoniam laus Trini
tatis,ad quam pertinet versus ille in morte Christi videtur ex
tincta. Quindecim candelæ duodecim Apostolos & tre
Marias significant,qui omnes laudem Dei tunc subticuerun
Sed Apostolis tamen fugientibus, tres Mariæ, vt quæ minu
metuebant,circa eum,quo vt poterant, versabantur. Vnde legi
tur: Pelli meæ cōsumptis carnibus adhæsit os meum,& derelict
sunt tantummodo labia circa dentes meos,id est, mulieres qu
sunt quasi pellicula quædam. Duodecim candelæ,duodecim

imunt Apoſtolos. At verò nouem, humanum genus ſignifi-
nt, quod propter peccatum ſuum à conſortio nouem ordi-
m angelorum ſemotum eſt,& à vera luce excluſum. Per ſe-
em cãdelas,ſeptiformis ſpiritus ſancti declaratur gratia, quæ
cordibus Diſcipulorum penè fuit extincta. Vt autem de nu-
ro candelarum ſit, omnes manu cærea debent extingui. Et
idem per manum cæream intelligitur manus illa, quam vidit
tazar Rex Aſſyriorum ſcribentem in pariete verba huiuſmo
Mane thetel phares, quæ ſic expoſuit Daniel: Mane, id eſt,
imerauit, thetel, appendit, & phares diuiſit. Hic ergo ſenſus
dicit Dominus: Numeraui tempus regni tui,& opera tua bo
& mala, & apppendi & inueni plus mali quàm boni, atque
ò diuidetur regnum tuum in Perſas & Medos. Quod vtique
um eſt per Cyrum & Darium: Quemadmodum igitur re-
m illud propter mala opera Regis extinctũ fuit,& diuiſum
erpetuum: ita quoque regnum Iudæorum, propter peccatũ
orte Chriſti commiſſum diuiſum eſt,& in poſterum peni-
deletum. Vel quod melius eſt, manus cærea repræſentat ma
Iudæ, quæ fuit cærea, id eſt, ad malum flexibilis, per quam
iſtus rex noſter, & lucerna vera, traditus fuit & extinctus,
ntum in ipſo fuit. Atque ita per manum cęream ſignificatur
manus, de quo Chriſtus ait: Qui mecum intingit manum,
Vt enim hæc extinguit lumen, ita illa verum lumen extin-
uantum in ſe fuit. Aliquando verò plures candelæ ſine cer *Mat. 26.*
imero incẽduntur, nec obſeruatur aliquis numerus, ita vt
uælibet mulier aut vir ſuam iſthic ſibi accendat. Per quas
elas ſignificantur Prophetæ & alij ſancti Patres, qui pro-
Chriſtum lumen mundi venturum annuntiantes atq; aliis
a ſalutis concionantes, & prædicantes variis vexati pœnis
ui ſunt & extincti. Nec verò omnes candelæ ſimul extin-
tur, ſed ſucceſſiuè nunc hæc, nunc illa. Quoniam diſcipuli
nul ab eo receſſerunt, ſed paulatim cùm vnus deceſſiſſet,
& alter. Vna tamen quæ in earum medio eſt collocata, nõ
guitur, ſed abſconditur & occultatur, poſteáque in aper-
fertur, ac eius luce omnia Eccleſiæ lumina rurſus accen-
ur. Hic eſt Chriſtus, qui licet videretur ſecundũ corpus ex
is, ſecundum diuinitatẽ tamen viuebat, quæ illis erat oc-
Hinc enim paulò poſt reſurgẽs cum luce clariſſima ſe ſuis
pulis manifeſtauit, quando in eorũ mentibus charitatẽ iã
modũ extinctã ſua illuſtratione iterũ inflammauit. Nunc
o officio proſequamur, quod vniuerſam Chriſti ſonat paſ-
n. Primus ergo verſus, à quo noctis officiũ alioqui incipi
euit, nempè: Domine labia mea aperies, ſubticetur quòd

Chri-

Christus caput nostrum à nobis auferatur Sic nec Deus in ad
toriũ dicimus,qa nostro pastore percusso nos illius oues à q
petamus auxilium non habemus. Inuitatorium autem id
non exprimitur,ne per hoc prauum istud iudæorum consiliu
contra *I*esum factum quodammodo imitemur, sed potius
ipsum per inuitatorij silentiũ detestemur. Ad lectiones quoq
benedictio neq; petitur,neq; datur,ꝙ pastor qui gregi suo b
nedicat modo non adsit. Vel quia per *I*ube Donne significa
tur illi,qui eunt concionatum,& per Tu autẽ,illi qui concio
di munus obierunt,& inde reuersi sunt. Sed nec hi nec illi tu
aderant,siquidem aufugerant. *D*ebent ergo dici lectiones e
lamentando,& maximè illæ quas Threnos appellamus Hie
miæ,qui defleuit sanctum illum regem Iosiam. *L*uget eccle
etiam tunc passionem & mortem Domini. Sed quia propter p
cata nostra ipsum amisimus,si eundẽ volumus recuperare,c
tè vt ad pęnitentiã conuertamur,ideò sub finẽ lectionum
hunc versiculum, scilicet Hierusalem Hierusalẽ conuertere
Dominum Deum tuũ,eò admonemur. Leguntur Threni Hi
miæ: hoc est,lamentationes,si verbũ verbo interpretemur,c
ita à Trenato monte sunt appellatæ,vbi animarum lamenta
nes,quæ isthic puniuntur,sępius audiũtur. Possunt tamen id
vocari Threni, quod semper post tertium quemq; versum
quatur litera ex Hebraico alphabeto quod vniuersum in i
lamentationibus quater ordine ponitur,idcircò autẽ Hierer
lamentationes legimus,quoniam sicut ille deplorauit mort
Iosiæ,& destructionem gentis suæ futurã, ita deploramus n
tem Christi.

De expositione trium quæ prætereà in eiusmodi officio obseruantur. CAP. CII

REstant deinceps tria inquirenda: *P*rimò quamobrẽ in
officio noctis antiphona quæ ad Benedictus canitur,a
etiã totꝰ psalmꝰ tã alta voce, quasi terribili cãtetur: dei
verò quare quidam tropi huius officij finè lamentabiliter c
tur. Postremò cur trib. hisce noctibus ipsum officiũ noctis
voce quasi terribili & manifesta decãtetur,diurnum autem
citè ac voce omnino demissa. Verũ enimuerò quod antiph
ad Benedictus,& ipse etiã psalmus extinctis cãdelis voce el
ta, & velut horribili canatur significat tumultũ cohortis,
cum gladiis & fustibus secũ Iudas adduxit,quando Christũ
didit. Per nocturnum autem officiũ tenebrarũ, declaratur p
phetia Prophetarum,& per diurnũ,prędicatio siue concio
stolorum. Quapropter officium noctis alta voce canitur, c
Prophetæ apertè quæ de Christo erant ventura prædixerun

tod illis spiritus sanctus dictabat omni semota formidine nũ
auerunt. Sed diurnum officium submissa voce cãtatur, quod
postoli aut omnino tacuerunt, aut certè occultè prædicaue-
nt, & concionati fuerint. Continet autem cohors quinquagin
milites qui ob id tanto numero cum Iuda missi sunt ad Chri
um capiendum, quoniam Iudæi verebantur, ne populus, qui
m libenter audiebat, si hanc proditionem sciret suas interpo
ret partes ad ipsum liberandum. Aut certè ideò, quia facilè
inabantur eum esse fortissimum, & omnino talem, ad quem
piendum pauci non sufficerent. Videbant nanque dominica
æcedenti ipsum solum flagello ex funiculis confecto omnes
ndentes & ementes potenter è templo eiecisse, ac numulario
m mensas fortiter euertisse. In quo quidem facto prætereà vi
rant fulgorem quendam, quasi quosdam radios igneos, ex ip
s facie exire. Porrò autẽ tropi, id est, versus illi, qui tribus istis
ctibus in fine officij cum Kyrieeleyson, & Dñe miserere, ve-
: lamentabiliter decantantur, significant lamentationes, & do
res mulierum, quæ propter cognationem Iesum ab Galilæa
erant secutæ. Inter quas erant Maria Magdalenæ, Maria Iaco
, & Salomæ plorantes iuxta sepulchrum. Tropis cantatis in
ibusdam ecclesiis ad terram procidentes dicunt, Miserere
ei Deus, & Collectam, videlicet: Respice quæsumus Domine
per hanc familiam, &c.

De purgatione pauimenti. CAPVT CIII.

POst hæc dicendum est, cur v. feria ecclesiæ pauimentũ mũ-
detur & altaria denudentur, ac deinde quamobrẽ eadẽ fe-
ria ipsa altaria vino & aqua lauentur, atq; asperis ramis præ
tim taxi aut buxi quasi frixentur. Ad primũ quidẽ prompte
elligendum, oportet cognoscamus ecclesiam esse corporalẽ,
ĩ spiritualẽ. Corporalis est domus, in qua diuinum officium
ficitur. Spiritualis verò est, velut cõuocatio quędã fidelium.
ut.n. ecclesia corporalis lapidibus ex diuersis locis congre-
is construitur; ita quoq; spiritualis ecclesia ex diuersis cõuo
ur hominibus, ita vt hinc ecclesia ipsa appellata sit cõuoca-
. Quanquã nomẽ illud proprius ac verius spirituali ecclesiæ
ueniat, quàm corporali. Homines.n. conuocantur, non lapi-
. Sæpenumerò tamen fit vt nomen eius, quod significatum
significanti attribuatur. In ecclesia igitur spirituali, sunt pa-
hẽtum Christi pauperes, hoc est, pauperes spiritu, qui in om
us sese humiliant vt hinc propter humilitatem pauimento
ximè assimilentur. Quare obiter notemus tria esse genera
pertatis, quorum primum paupertas dicitur necessitatis,
e est in egenis: Alterum simulationis, quæ in hypocritis est,

Tertium autem vocatur paupertas spiritualis, quæ consistit
bonis. Prima paupertas tolerabilis est, secunda detestabilis, t
tia laudabilis, ita vt omnibus iis benefaciēdū sit propter Dñ
Nec sanè vllus sit fortunæ respectus quantum ad primam pa
pertatem, vel causæ quantū ad secundam, sed naturæ homini
Pauimētum ergo ecclesiæ mundat ille, qui pauperibus propt
dominum pedes lauat cæteráque misericordiæ opera exhib

De *nudatione altaris.* CAP. CIIII.

SEquitur de nudatione altaris, q̄ pars est in ecclesia digni
vsque adeò, vt si altare remoueatur, ac rursus ædificetur
ta ecclesia iterum sit consecranda. Verùm contra, etiam
ecclesia remoueatur, hoc est pars eius aliqua aut plures alt
immoto, ecclesia non consecratur, sed alia sanctificatione m
datur. Altare enim Christum significat. Præcepit nanque De
in lege: Altare de terra facietis mihi. Altare de terra est Christ
natus de virgine. Vnde dicitur: Veritas de terra orta est. Hęc
terra, quæ dedit fructum suum, fructum sublimen, Christum
delicet sublimatū super choros angelorū in cœlis. Nudatio
go altaris declarat, q̄ Christus in passione sua denudatus vis
sit, & despoliatus illis signis, quib. ante in faciēdis miraculis a
paruerat gloriosus, quum solus vendentes atq; emētes è tē
eiecerat, facie eius splendoris radios emittente. Qui enim pr
tam potens, tā gloriosus apparuerat, modò in passione visus
debilis & abiectus. Vnde Esaias, Vidimus, inquit, eum non h
Esa. 53. bentem speciē neq; decorem. Et Hilarius, Ante, ait, passionē
paruit Deus & homo, in passione totus homo, post passionē
tus Deus. Vel etiam altaris nudatio repræsentat ipsam ac ver
Christi nudationē, quando milites eum spoliauerunt, & eius
stimenta partim sunt partiti, partim sortione abalienarunt.
certè vestem Christi Apostolos esse dicimus, quib. Christus t
quam vestib. quibusdā ornabatur, & per quos nomen illius e
magnificatum. Altare igitur nudatur quoniā Christus à suis
cipulis fugientibus, & nomen eius tacentibus, relinquitur. P
inde vinum & aqua quibus altare lauatur, significāt sanguin
redemptionis nostræ, & aquam regenerationis, quæ ex lat
Christi fluxerunt, quando latus eius lancea fuit apertum. Al
re ergo abluitur, quia corpus Christi verum altare, sanguine
aqua in cruce aspersum esse creditur. Rami autem asperi q
bus altare fricatur, significant spineam coronam, qua coro
tus est Christus, aut flagella amara, & ictuum vibices, & g
ues dolores, quos in morte sustinuit. Sunt ideò rami hispidi
cut rami taxi, quibus pauimentum mundatur, quod nos
beamus vitiis mundari, & in eleemosynis pauperibus p
uid

uidere, quatenus hi sint, qui nos in æterna tabernacula recipiãt. Ipsorum enim est regnum cœlorum, quod intelligendum est de pauperibus bonæ voluntatis siue spiritus.

De Sabbato. CAP. CV.

HIs ita de vj. feria prosequutis, transeundũ est ad Sabbatum, in quo dicendũ prius est de ipsi⁹ diei nomine, ac posteà de eiusdẽ officio, seruato ordine. Hoc ergo sabbatũ κατ' ἀντονομασίαν propriè sabbatũ sanctũ appellatur. Sabbatũ autẽ interpretatur requies, quoniã tẽpore creationis mũdi quã Deus sex dieb⁹ absoluit & septimo die ab opere requieuit. Quamobrẽ in lege Deus præcepit hũc diẽ ab omni seruili opere obseruari, ita vt ĩ veteri lege haberet sanct⁹. Verũ hoc sabbatũ κατ' ἐξοχὴν seu per excellentiã ita est appellatũ, quia significat requiẽ Christi ab opere recreationis in vij. ætate. Quemadmodũ enim Deus opere creationis mũdi, sexto die cõpleto, septimo cõquieuit, ita quoque in sexta ætate, recreationis opere absoluto. s. natiuitate, passione & cęteris omnib. quæ de illo prædicta fuerant. vij. ætate requieuit, quæ secũdũ quorundã opinionẽ ab ipsius passione fuit auspicata. Alij tamen dicũt eã incepisse à morte Abeli. Quando enim anima Christi mortalitatem & omnem patibilẽ corporis qualitatem exuisset, quasi in requie conquieuit.

De *officio sabbati.* CAP. CVI.

NVnc de eiusdem diei officio videndum est, & in principio quidẽ officij omnis ignis in ecclesia extingui debet, posteá que saxo, calibe aut ferro alterum excuti: ꝙ fieri debet ex sarmento, quoniã Christus de se dixit: Ego sum vitis vera, deinde debet benedici cum cruce & aqua lustrali. Quo quidẽ facto cœreus Paschalis, vt vocãt, benedicetur, atque incẽditur cũ duobus paruis aliis cæreis, qui ab illo accenduntur. Vnus enim ab vna parte consistit, alter ab alia inter quos maximus statuitur cęreus. Duo igitur minores cærei declarant sanctos veteris & noui testa. qui (tã videlicet hi, quã illi) omnes per Christum sunt illuminati. Vel duo cærei significant doctrinã Apostolorũ & Prophetarum, qui cum Christo in doctrina concordant & conueniunt. Tandem verò vigintiquatuor in quibusdã ecclesiis leguntur lectiones. Ac Romæ quidẽ hoc pacto fieri solet, vt duodecim recitentur Græcè, & totidẽ Latinè. In nonnullis autẽ ecclesiis legũt tantùm duodecim, & in nonnullis duntaxat septem. Atqui vigintiquatuor legunt, duodecim ob id Græcè recitant propter authoritatem septuaginta interpretum, quorũ autoritas quondam in Græcia maximè floruit, atque etiam in illa parte Italiæ quæ magna olim dicebatur Græcia. Verùm duodecim ideò di-

cuntur Latinè propter authoritatem trãſlationis Hieronymi. minimis tamẽ eccleſiis non habent niſi ſex ob ſenariũ numer qui quodammodo perfectus eſt. Qui verò duodecim ſeruan illud faciunt propter numerũ Apoſtolorum. Lectis ergo lectio bus itur ad fontem cum lætania, atque aqua benedicitur, & cõ cratur. Sed peracto eorum baptiſmo qui fuerant baptizandi, r ditur pari ratione cum lætania. Qua quidẽ finita ipſam miſſa auſpicamur à Kyrieeleyſon. Nam in ea miſſa introitus, gradu le, offertorium & communio pręter ſolitum ſubticentur. Eo modo & Agnus Dei à quibuſdam quidem dicitur, à quibuſda verò non. Suſcepta hoſtia, ſtatim veſperæ cantantur, idque cu duobus tantum Pſalmis, nimirum: Laudate Dominum omn gentes, &c. cum Magnificat. Atque ad eum modum vna adiec oratione totum eius diei officium abſoluitur.

Quare hæc omnia fiant. CAP. CVII.

His itaque ſic breuiter, & quaſi hiſtoricè enarratis, ration quare hæc omnia fiant proſequamur, & quid ſignifice ſub ordine videamus. Ignis, qui antequã nouus excutere tur erat in eccleſia, veterẽ cõnotat legẽ. Quòd ergo vetus ign extinguitur, ſignificat omnia legalia veteris teſtamenti in Chr ſti paſſione fuiſſe completa, & exinde debere illa ceſſare. Saxun ex quo ignis excitatur, Chriſtus eſt, ſuper quem tanquam ſol dam ac firmam petram eccleſia eſt ædificata, à qua ſpiritus ſan cti ignis procedit. Elicitur tamen aliquando ignis ex cryſtall Nam ſi cryſtallus ſupponatur orificio phialæ aqua plenæ ad So lem, ſine mora ignis è cryſtallo ilicò excutietur, ſi igni foment quod apponi ſolet, adiunctum fuerit. Cryſtallus ſignificat pu & pellucidam Chriſti carnem, quæ ſine labe fuit. Cæreus & r uocatus & illuminatus ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens mortuis, in carne glorioſa verus Deus apparuit. Atque ita ca reus illuminatus exprimit Chriſtum, diuinitatis ſpendore illu minatum. Quòd autem ex igne maximi cærei duo minores cætera eccleſiæ lumina incenduntur, declarat non ſolum Pro phetas & Apoſtolos, qui per minores duos cęreos, vt paulò an dictum eſt, intelliguntur, igne ſancti ſpiritus fuiſſe illuminato ſed quòd omnes etiam eccleſiæ fideles eodem igne illuſtren tur. Simili ratione declaratur diuinitatis plenitudinem in Chr ſto fuiſſe, quòd à quibuſdam in principio benedictionis cærei accendatur. Quamquam profectò melius & commodius tu primum accendi debere videatur, cùm in benedictione ag tur de igne. Crux ex thure cæreo imprimitur, quod nim rùm ſignificat holocauſtum, id eſt totum incenſum & totum c buſtum, ſiue igne aſſumptum. In veteri namq; teſtamento du

ſol

lebant facere sacrificia, matutinũ, quod totum incendebatur,
dicebatur holocaustum. Crux de incenso designat sacrificiũ
gis vespertinum, quod immolationem Christi in ara crucis fa
am, ídque in ipso mundi vespere præfigurabat, quódque in
us passione completum fuit.

Quid per cæreum Paschalem significetur.

CAP. CVIII.

ANnotatur quidẽ in cæreo Paschali annus ab incarnatione
Domini. Christus enim antiquus & magnus annus est, ac
dierum plenus, si sumamus computationis nostræ initiũ à
nceptione, quando B. Maria dixit: Ecce ancilla Domini. Eo
nque dicto statim Christus fuit homo, atque ipsa spiritu san-
plena. Ideò ergo Christus annus dicitur, quòd quemadmo-
n in dierum anno sit fructuum plenitudo: ita in Christo &
;, & etiam nunc est omnium bonorum plenitudo & abun-
tia. Habet enim Christus suos menses, habet suos dies. Si-
dem duodecim Apostoli duodecim menses sunt, & reliqui
s Christiani omnes & fideles, quorum horæ sunt neophyti.
cribuntur quoque cæreo paschali indictio vel ara atque e-
ta. Quoniam actiones omnium & successione temporum
Dei dispositionem rectè disponuntur. Vocabatur autem in-
io antiquitus spacium quindecim annorum, quod ex tri-
constat quinquenniis, in quibus orbe triumphato persol-
atur Romanis tributum ex vniuerso orbe. Primò autem
nquennio soluebatur aurum, secundò argentum, tertiò fer-
, ad conficienda arma & æs ad ornandam ciuitatem. Et sic
ula quinquennia illius spacij quindecim annorum similiter
ellabantur indictio. Finitis autem quindecim annis reuerte-
ir tributorũ indictio vt prius, quæ quod ita tribus lustris in
batur, sic dicta est. Appellatum item est tributum hoc æra
, quòd eodem modo singulis annis omnis orbis reipublicæ
nanæ quodcunque genus æris persoluere professus fuerat.
s ergo fuerunt indictiones, & posteà æræ ab æs æris, sic di-
Ad cuius tandem nomẽclaturam accessit epacta, quòd ad-
nem significat, à Græco verbo epágo.

De consecrando siue benedicendo cæreo.

CAP CIX.

CÆreus à diacono benedici & cõsecrari oportet, nõ autẽ à
sacerdote vel episcopo, etiã si sint præsentes, quantũuis ma
ioris sint ordinis & dignitatis. Per quod quidẽ intelligit, ꝙ
stus resurgens ex mortuis primò sese obtulerit, & ostende
ulierib. per quas, vtpotè quæ erant sexus debilioris, gloriã
resurrectionis Discipulis suis nunciauit. Sed nec illud

temerè fecit Dominus. Nam quemadmodū principium mort
per fœminā in mundū intrauit: ita quoq; neceſſariū fuit, vt in
tium noſtræ reſtitutionis & ſalutis per mulierem mundo annū
ciaretur, Vnde profectò curſoriè conſiderandū eſt, mulieres
bus gaudere priuilegiis, quorum primum eſt, quòd in Paradi
ſit condita ac creata: alterū, quòd ex muliere natus ſit Chriſtu
& tertium quia reſurgens à mortuis primò apparuit mulie

Cur tituli hic taceantur, & de baptiſmo.

CAPVT CX.

DVabus de cauſis tituli lectionū non præcinuntur, quaru
prima eſt, quoniam Chriſtus caput noſtrum necdum n
bis ſit reſtitutum. Secunda verò quia qui ſunt baptizand
ad quos totum illius diei officium pertinet, adhuc in ima ign
rantiæ ſcripturarum profunditate immerſi detinentur. Qu
ergo ſcripturas non intelligant, non expedit earum nomina
authores. Inde quoque eſt, quòd cum lectiones recitentur ex
teri teſt. cuius cognitio non niſi ſpiritu renatis perfectè mani
ſtatur. Abſolutis lectionibus in magnis quibuſdam eccleſiis l
tania iuxta numerum religioſorum, qui iſthuc conueniunt, c
cantantur. In quibuſdam verò eccleſiis ter dicitur: vt fides T
nitatis repræſentetur. Quòd autem eundo ad fontem ac red
undo lætania cantetur, declarat ſanctos orare pro baptizand
vt baptiſmi ſacramentum vera fide percipiant, & iam bapti
ti deinceps in veritate fidei & ſacramento confirmentur. Sc
mus ergo, quod in baptiſmo tēpore Apoſtolorum aliud nihi
cebatur, niſi hoc tantummodo: Ego baptizo te in nomine pa
& filij & ſpiritus ſancti. Sed B. Clemens ex doctrina B. Petri
unctionem chriſmatis & olei addidit: Poſteà Leo & Dama
ſummi Pōtifices ac beatus Amb. reliqua adiecerunt, priuſqu
baptizabant in fluuiis & ſtagnis. Quòd verò ſacerdos in aq
ſuauiter anhelat, ſignificat fidelem facilè diabolū poſſe abig
Anhelat igitur iſthic, vt diabolus inde expellatur: leui enim
tu poteſt repelli ab illo, qui in Domino confidit. Cęreus in aq
ponitur, quòd contactus corporis Chriſti in baptiſmate aq
ſanctificauerit, & vim regenerandi illis contulerit. Repręſe
autē cæreus ſuper columnā poſitus & accenſus colūnam ig
quæ nocte præcedebat filios Iſrael, quando Aegyto exeunte
trarunt mare rubrū, in quo pręfigurabatur baptiſmus, vt pe
ſertum venirent in terram promiſſionis. Extinctus verò oſt
columnam nubis, quæ itē eoſdem præibat interdiu. Colu
enim tria præſtabat, protegebat nāque illos à Sole, ab hoſti
& nocte eis lucem præbebat. Pari ratione Chriſtus præced
baptizatos, obumbrat eos contra incitamenta vitiorum, & p

git ab hostibus, scilicet à dæmonibus, & à mundanis cupidita
bus, atq; illuminat per charitatē. Vnde dicitur, ignis consumēs
nobis vitia. Proinde quòd chrisma in aquas funditur, signifi-
it cœlestia terrenis per fidem baptismatis coniungi. Ob quam
iam causam fieri dicimus, ꝙ sacerdos vocem mutet, & quan-
oque vtatur voce alta, quandoque demissa. Eo enim nobis in-
uitur, quòd ima, id est, terrestria per baptismum iunga ntur cœ
stibus. Consecrata igitur aqua veniūt baptizandi, vel à suscep
ribus adferuntur: & baptizantur, sed prius tamen de fide in-
rrogātur. Posteà verò oleo inungūtur in pectore, & in scapulis.
pectore quidē, vt capaces sint intellectus mandatorum Dei.
humeris verò, vt sint robusti ad portādum iugū & onus legis.
einde ter merguntur, ꝙ in fide Trinitatis baptizentur. Primò
ctà facie versus aquam, & capite versus Orientem debent im-
ergi: secundò ad Aquilonē capite verso: tertiò capite verso ad
eridiem. Ac primò quidē dicere decet, In nomine patris, mer
endo puerum in aquam facie versa ad Orientē, posteà paulu-
m leuare, & dicere, & filij, mergendo eum versus sinistrā par-
m, & iterū paululū leuare, ac dicere, & spiritus sancti, eundem
ergendo versus dexteram partē. Atque ita tandem ipsum in
tū subleuare, ac susceptoribus cōmittere debet sacerdos, à cu
s manu puerū vt hi suscipiant oportet, vnde & susceptores sūt
ppellati. Non enim debet sacerdos ipsum in aquis relinquere,
d susceptorib. tradere. Tunc baptizatus in vertice capitis inun
tur, in eius significationem, ꝙ spiritus sanctus ei datur, Bis au-
datus est spiritus sanctus. Primò, Christo adhuc degente in
rra, quādo discipulis discumbentibus inspirauit, inquiēs, Acci
te spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, &c. Secundò è cœ
, atq; ideò bis quilibet homo inungitur chrismate, Primò in
aptismate, & in vertice, posteà in cōfirmatione ab episcopo, in
onte, datur enim nobis bis spiritus sanctus, In baptismate qui
em datur, ad emundationem & collationem virtutum: In con
rmatione verò ad corroborationem. Inuncto chrismate bap-
zato: imponitur capiti eius chrismale, rotunda quædam mitra
uæ coronam vitæ significat, vel candida induitur vestis, quæ
d similitudinem cuculli ex albissimo panno conficitur filo ru-
ro supertexto. Candida illa vestis innocentiæ stolam de-
gnat, quæ nobis redditur in baptismo. Et notandum est,
uòd huiusmodi albam vestem gestare debeant septem inte-
ris diebus, nec confirmari nisi illis septem planè absolutis,
ropter septiformem spiritum qui datur in baptismo. Sed
ibra illa fimbria, quæ vesti isti assuitur & supertexitur, signifi-
at passionem Christi, per quam baptismi sacramētū impletur.

Aut ſanè rubra illa fimbria exprimit funẽ, quẽ Raab in Hie
co per feneſtrã dimiſit propter hoſpitium quod ipſa pręſtite
exploratorib. miſſis ab Ioſue, ad cuius ſignũ ſaluata eſt dom
eius cũ tota ſua familia. Cæterũ rurſus hic animaduerte, ꝙ ſ
prà dictũ eſt, neminẽ debere in ſuſceptorem accipi, niſi oratio
ſciat dominicã, & duodecim ſuæ fidei articulos. Hæc enim d
omnes ſuſceptores vt filios ſuos doceãt obligantur, cùm illo
fidei ſint quaſi fideiuſſores. Quocirca eos obſeruare quàm fi
poteſt ſtudioſiſſimè debent, ne vnquam fide & iuſtitia excid
vtpotè reſponſuri in die iudicij de omnibus illis quæ enorm
ter iſti perpetrauerint. Sacerdos quoq; pater & ſuſceptor illo
eſt quos baptizat, ita vt eos inſtruere etiã teneatur. Sed qa p
pter multitudinẽ omnibus vacare nõ poſſet, totũ illud curæ ſ
ſceptorũ cõmittitur. Itémque & ſpiritualis pater eſſe dicitur
cerdos illorũ, nempè quibus verbũ vitæ concionatur, & quo
audit cõfeſſiones. Vndè ſanè grauius ille peccare dicitur, qui
mulieri cõcumbit, quæ ſuæ eſt parœciæ, quàm mulieri quæ
alterius, cùm eiuſmodi mulier ſpiritualis ſua appelletur filia.
let apud nonnullos quęſtio exoriri de numero ſuſceptorum
quot debeant eſſe neceſſariò ad puerum è ſacro fonte ſuſ
piendũ. Verum nos dicimus, quòd vnus facilè poſſet ſuffice
Sed quũ in ore duorum vel trium teſtium conſiſtat omne v
bum: ideò ad minus tres neceſſariò requiruntur, quorum vn
vir ſit oportet, & duæ mulieres, nec etiam plures, ne carnalis
pula per ſpiritualẽ coniunctionem impediatur. Quatuor au
ſunt genera perſonarum, quas eccleſia in ſuſceptores non re
pit, vt ſunt Abbates, Monachi, Abbatiſſæ cum ſuis Monialibu
qui ſunt vnum genus. Ad alterum referimus infideles: &
tertium illos qui necdum ſunt cõfirmati. Hi enim fideles ve
appellari non debent, ita vt nec hinc veri teſtes eſſe poſſint. A
poſtremum genus referendus eſt vir cum ſua vxore, niſi pri
30.qu.4. caſtitatis ambo fecerint votum. Nam ſi permitteretur, vt am
quid vide eundem puerum è fonte ſuſciperent, iam eiuſdem fierent p
tur extra tres ſpirituales, ita vt inde in poſterum ſeſe mutuò carnalit
de cogn. cognoſcere non liceret, quemadmodũ in decretis prohibitu
ſpi.cap.2. eſt. Sed & hoc egregiè admittendum eſt, vt aliqui eum pue
& 4. è fontè ſuſciperent, qui cum illis ius eſt cognationis. Nã dil
ctio charitatis quantum fieri poteſt, per baptiſmum extendi
bet. Proinde verò quãquàm pagani ſiue gentiles templa ſua
ca fontes cõficere ſoliti ſint, atq; aquam iſthic ſemper in pro
ptu habere, per cuius aſperſionem ſe purificari credebant,
vt illos fontes delubra nominauerint, à diluẽdo, atq; ſic natu
liter ad baptiſmũ acceſſerint, nos tamẽ ab eorũ conſuetudi

bap

aptiſmũ non ſumpſimus. Habemus enim illud à tribus potiſſi
nũ, quæ in veteri teſtamento fuerunt: nimirũ à cataclismo, id
ſt à diluuio, à mari rubro, & ab Iordane, quę nobis velut figu-
am baptiſmi prębuerũt. At roget aliquis, nũ etiã liceat in co-
ta aqua vt in ceruiſia vel muſto vel in vino vel in oleo, vel in
lio liquore aliquem baptizare? Verùm enimuerò nulla in alia
e iſtud facere permiſſum eſt, niſi tãtũmodo in pura aqua, ſiue
la ex niue & glacie ſit reſoluta, ſiue marina, ſiue fluuialis. Sed
oc animaduertendũ eſt, quod nõ debeat celebrari baptiſmus,
iſi in ſabbato Paſchali & Pentecoſtes. Fieri tamẽ poteſt cauſa
eceſſitatis, quę triplex eſt, Prima eſt cauſa munitionis, vt ſi Rex
uitatem aliquam vellet obſidere, tunc loci eius pueri licitè ba
tizantur, ne contingat eos aliquo periculo mori nedũ bapti-
atos. Altera eſt ægritudo. accipitur autẽ hic latè ægritudo pro
uauis naturę infirmitate, quę facilè poteſt diſſolui, ita vt neſcia
ius diem neq; horam & ideò frequenter fit baptiſmus non
olennis, nec tempeſtiuus, hoc eſt, non congruo & conuenien-
tempore factus. Tertia eſt quæ fit cauſa perſecutionis Genti-
um. Solebant tamen Græci baptiſmum celebrare in Epipha-
ia, quòd tum Dominus eſſet baptizatus, atq; ita baptizabant
ibus diebus continuis. Conſideremus interim quatuor eſſe
enera aquæ benedictæ, aqua videlicet, in qua fit iudicium pur
ationis: illa quæ in eccleſiæ dedicatione ſanctificatur, & qua
ebus dominicis aſpergimur, atque aqua baptiſmi, qua aſper
ſolebamus priuſquam chriſmate vngeremur, quod in qui-
uſdam locis etiamnum obſeruatur. Sed poſteà interdictum
t, ne ſtultulus quiſpiam atque rerum imperitus huius aquæ
perſione ſe iterum à peccatis mundari putet, cùm euidenter
tis manifeſtum ſit neminem poſſe bis baptizari. His ergo
iobus ſabbatis ideo celebratur baptiſmus, quia in primo per
hriſti paſſionem redimimur: in altero, quoniam ipſo die Pen-
coſtes datur nobis ſpiritus ſanctus, per quem facta eſt remiſ-
o peccatorum.

De reliquo officio in vigilia paſchatis.

CAPVT CXI.

NVnc ad propoſitũ redeamus: Celebrato baptiſmo reditur ad chorũ cum lætania, eáq; cantata, ipſum ſacrũ ſiue Miſſa ſine ĩtroitu inchoatur à Kyrieeleyſon. Sed introit⁹ pro tereà ſubticetur, quod caput noſtrũ videlicet Chriſtus nec dũ obis ſit reſtitut⁹. A Kyrieeleyſon ideò incipitur, vt vet⁹ inchoandarum Miſſarũ conſuetudo, quę fuit ante Celeſtinum ſummum Pontificẽ, repræſentetur. Canitur autem ideò Gloria in celſis, quia angeli ob renatos baptiſmate & neophytos in cę-

lis gloriantur,qui Domino iam nato hunc hymnũ decantarũt. Epiſtola verò Pauli tono ac voce communi legi debet,quoniã doctrinã ſignificat Apoſtolorum,quæ modò baptizatis eſt prędicanda & aperienda. Sed lectiones præcedentes nocturno tono pronunciantur,ꝙ Prophetas connotent. Graduale propterea non canitur,quia baptizati nulla adhuc opera,nullúmq; gradum in virtutibus fecerunt. Alleluya,quę vox eſt planè angelica,vel ob id maximè cantatur, ꝙ angeli lætẽtur baptizatos ex ſeruitute diaboli ereptos, & ad fidem conuerſos eſſe. Sed quoniam adhuc eis ſit laborandũ quandiu quidem in hac vita fuerint,idcircò tractus,ſcilicet: Laudate Dominum omnes gentes confeſtim ſubiungitur. Subticetur porrò offertoriũ,vt per hoc expreſſè indicemus mulieres tacitè ad monumentum veniſſe. Tres enim Mariæ ſtabant iuxta ſepulchrum cũ ſilentio & voce compreſſa. Nec pacem ad hãc Miſſam dare debemus,ꝙ Chriſtus necdum reſurrexerit,qui noſtra pax eſt,ſed Agnus Dei tẽ dicitur cum Miſerere nobis. Quod tamen tunc de reſurrectione canitur ſciendum eſt hoc fieri in gratiam renatorum, hoc eſt eorum qui ſunt modò baptizati. Tacetur præterea & communio quoniam baptizati nondum communicauerunt. Nã ipſo die Paſchatis debent communicare. Facta igitur communione ſtatim ante collectam ſiue orationem cantantur veſperæ cum vno pſalmo duorum verſuum,ſcilicet Laudate Dominum omnes gentes,& cum hymno,videlicet Magnificat, dicuntúrq; ambo ſine Gloria patri. Breuiores ideò ſunt veſperæ,ne neophyti qui diuinis nondum aſſueuerunt, aliquo officij tædio afficiãtur. Gloria patri ob eam cauſam nõ dicitur,ꝙ filius qui tertia in Trinitate perſona eſt, nõdum nobis ſit redditus. Sed ideo quoque veſperæ ante orationem Miſſæ decantantur, ne finita Miſſa populus videatur habere redeundi facultatem,quaſi amplius nihil debeat expectare. Vel ſanè idcircò vna oratione totũ abſoluitur officium: quoniam baptiſmi ſacramentũ vniuerſum in Chriſti paſſione conſummatur.

De tempore regreſſionis. CAP. CXII.

Dictũ eſt hactenus de duobus tẽporibus reuocationis nimirũ & deuiationis. Nunc verò ſequitur tempus ipſum regreſſionis,nõ quidẽ ordine tẽporũ,ſed ratione officiorũ. Hoc itaq; tempus vocatur Paſchale,ſignificátque tempus illud quod futurum eſt poſt diem iudicij. Quoniam tum tẽporis ad vitæ patriã quam per Adamum amiſimus propitiante Deo regrediemur. Cognoſcendum tamẽ eſt, primam huius temporis ſeptimanam communem eſſe & huic tẽpori & præcedẽti. Pertinet enim tota ad Septuageſimã,vt ſuprà dictũ eſt. Vnde pr

fec

ctò illud est,quod tractus,qui in ipso sabbato Paschæ canitur, graduale per illam totam septimanam cantentur,quæ laborẽ bis indicant.Duo etenim illa respectu cantantur Quadragesi ę.Alleluya verò & cętera cantica lętitię, propter tempus re-essionis. Dicitur autẽ hęc septimana Paschalis,quę à Pascha- primo huius temporis die,sic denominata est.

De officio huius temporis. CAP. CXIII.

VT ergo temporis huius officiũ cõmodè tradamus,& à primo die incipiamus,necesse est videam⁹ primò de ipso nomine,eiusq; ratione & causa,ac deinde ipsius diei officio. ocatur dies hic Pascha siue resurrectio Domini.Est autẽ Paha Gręca vox,diciturq; nobis trãsitus,nõ passio vt plerique ar trantur.Hebraicè verò dicitur phase.Sed ideò diẽ hunc Græ nomine,&non Hebraico appellamus,licet Hebraica lingua gnior sit,vt non solùm in aliis,verùm etiam ne in nomine quim videamur Iudaizare.Propter hanc eandẽ causam & Pascha Pentecostes,quas ipsi celebrãt,in nostris calendariis certo die on annotãtur,nec vnquã eas illo tempore celebramus,quãdo i,ne eos in aliquo imitemur,néve hic rursus quosdam sequaur hereticos,qui dicebant Euangelium non posse sufficere ad lutem sine cæremoniis legalibus.Vocamus autem diem hunc ręco potius vocabulo quã Latino,ꝙ Gręca lingua olim apud omanos tantę fuerit authoritatis,vt dies solennes,ac dignitas suas,Gręcis nominib⁹ vocarẽt,vt Pascha,Pentecoste,ὑπαν ,Epiphania,Apostolus,Episcopus,Archiepiscopus,&c. Vel di potest iuxta August.nomen hoc Paschę diuina constitutione òpositum fuisse à Gręco verbo τȣ̃ πάσχειν,quod pati interpre tur,& hoc nomine Hebręo Phase,quod si Latinè reddatur soat trãsitũ. Rectè enim duo hęc nomina πάσχειν & Phase,con eniunt hoc nomine Paschę, tam secundum significationem, aàm secundum voces.Secundum quidem significationes quoam in passione Christi fuit transitus.Per passionẽ enim Chrius transiuit à morte ad vitam,& fecit nobis viam credentibus resurrectione eius,vt transeamus & nos de morte ad vitam. uare non immeritò nomẽ hoc vtriusque nominis habet signi cationem,atque ita artificiosè etiam in re complectitur significationem eius vocabuli Latinam,vt ex duabus linguis fiat tertia, empè Latina. Appellatur enim Pascha ipsa dies resurrectionis, erùm tempus Paschale dicitur à dominica in Ramis palmarũ, sque ad octauam Paschę,ita tamen, vt dominica in Ramis palmarum appelletur minus Pascha,quia tunc inducebatur agnus, ui sexta feria debebat imolari.Propriè verò dicebatur Pascha

dies quo agnus imolabatur. Modò de causa nominis dicendum est. Vocatur autẽ tempus hoc Pascha secundum historiã, tropologiã, allegoriã, & anagogen. Et quidẽ secundũ historiam, quoniam populus Israeliticus quando primum celebratum est pascha, transiuit per mare rubrum, cùm ex Ægypto egrederetur. Vel quando Angelus ille exterminator per Ægyptum transiuit, interfecitq; totius Aegypti primogenita ab homine vsq; ad pecus: ad illas domos pertransiens in quarum foribus non inueniebat sanguinẽ agni, in formam literæ huiusmodi T. Secundũ
Psal.134. allegoriam, quandoquidem hoc tempore per baptismum ecclesia ab infidelitate transiit ad fidelitatem. Dicitur enim allegoria alieniloquium, vel potius inuersio, cùm aliud verbis sensu ostẽdimus. Secundum verò tropologiam, quoniam hoc tempore per confessionem transimus à vitiis ad virtutes, dicitúrque tropologia, quasi sermonis ad mores conuersio. Denique secundum anagogen, quia Christus nunc à mortalitate ad immortalitatem transiuit, fecítque vt quemadmodum iam resurrexit, nos in vltima & vniuersali resurrectione ex hac mũdi miseria ad æternam beatitudinem transiremus. Nam & illi qui in inferno erant tunc transierunt, ídque ab inferno ad portam paradisi. Dicta est autẽ anagoge ab ἀνὰ sursum & à γωγὴ, id est, ductio, quasi sursum ductio. Volente enim Deo à mortalitate transibimus ad immortalitatẽ, qui trãsitus subtilis & excelsus est. Sic enim in hoc nomine Hierosolymę quatuor ista possunt inueniri: historia, queãdmodũ de ea ciuitate ad quã pergunt hospites & peregrini: allegoria, vt est ecclesia militans: tropologia, vt quæuis anima fidelis: anagoge deniq;, vt Hierosolyma cęlestis. Intellige tamẽ Christi trãsitũ anagogicè non allegoricè in prædictis, f. Pascha, & cæteris. De officio autẽ huius primæ septimanæ generatim dicim⁹ ad nocturnos tres dũtaxat psalmos cum tribus antiphonis, tres item lectiones cum tribus responsoriis, idq; ex homiliis tantũ dici debere. Cæterum in quibusdã ecclesiis ad vnũ quodque respõsum annectunt Gloria patri. Fit etiã in plerisque ecclesiis vt cantato vltimo responso, cum candelis cæreis & solẽni professione eant ex choro ad locũ quendam vbi imaginariũ sepulchrũ compositum est, in quod introducuntur aliquot in personis mulierum, & discipulorũ Ioannis & Petri, quorum alter altero citius reuertitur, sicut Ioannes velocius cucurrit Petro: atq; item alij quidam in personis Angelorum qui Christũ resurrexisse dixerunt à mortuis. Quoquidem facto personæ ex redeunt ad chorũ, referúntq; ea quæ viderint & audierint. Tũc chorus audita Christi resurrectione prorumpit in altã vocem,

inqui

nquiens: Te Deum laudamus. Ad primam verò nonnulli dicunt ota hac septimana psalmum hunc. Confitemini Domino quoniam bonus: quòd præcipuè de Christi resurrectione agit. Symbolum autem Athanasij: Quicunque vult, &c. toto illo tempore on cantatur, quoniam maximè pertinent ad fidem. Sed hoc tẽus indicat octauam ætatem, vbi non fides erit, sed res: vbi non gura erit, sed veritas. Paulò tamen aliter in quibusdam ecclesiis olet fieri, vt in nostra Parisiensi. Sed animaduertere quòd cùm redo in vnum Deum perinde fidei sit Symbolum, ad Missam mẽ legatur, & quòd illud quidem fiat ad instructionem neohytorum in articulis fidei. Aliud verò symbolum quod minus ppellatum est, ad primam planè subticetur ob suam significaonem. Nam cùm venerit quod perfectum est, tum perimetur, quod ex parte constat. Præterea animaduerte hanc solennitam vsque adeò esse magnam, vt per antonomasiam atque exllentiam vocetur solennitas solennitatum.

Quæ circa hoc tempus sint obseruanda.

CAPVT CXIIII.

POst hæc priusquam cætera prosequamur de quibusdam quæ huc cõsideranda veniunt, oportet paucis tractemus, videlicet de ornatu templi, de reconciliatione proximi, de odo salutandi, de veneratione huius temporis, de mensa corris & postremò de quadam libertate Decembris. Ac templum idem aliud, vt diximus, est materiale, aliud spirituale. Materia est, quod ex lignis, cæmentis, saxis, lapidibus, & cęteris ædifiadi materiis confectum est: spirituale verò, nos sumus. Vtrun e circiter hoc tempus mundandum est, vtrunque ornandum oliendum. Necesse enim est, vt hoc tempore ad balneas vemus, non vtique ad voluptatem, sed ad eius rei declarationẽ, per extrinsecam corporis ablutionem interiorem animæ pur ionem fieri debere intelligamus. Exigit præterea tempus c vt barbas radamus ac tonsuras & coronas, quas in vertice itis gestamus, capillósq; demamus. Abrasio enim capillon & barbæ, quæ ex superfluis stomachi nascuntur humori;, vt vngues ex superfluis humoribus cordis, significat quòd eamus vitia & peccata quæ nobis sunt superflua, resecare. pillos vltra aures demere debemus, vt quinque corporis sen expeditos & promptos ad seruiendum Deo habeamus. ideò summitatem capitis radimus, quò per hoc nihil inter & Dominum esse demonstremus. Oportet ergo hic mun& solennes induamus vestes, maximéq; candidas depositis irum nigris & pœnitentialibus. Indicat enim tempus hoc ndam illam resurrectionẽ, qua nos stolam salutis vel glorifi

cationis

cationis corpore induemus, & animo stolam iustitiæ. Vel etia propter renatos, quia albis vestibus tunc sint induti. Vel deni ob Angelos, q. in resurrectione Domini albis vestib. apparueru

De ornatu templi materialis. CAP. CXV.

DE emundatione materialis templi superius dictũ est. Nu verò de ipsius ornatu exponamus, qui triplex est, in orn dis parietibus in choro & in altari. Ad parietes quidẽ su appendendæ cortinæ, aulæa, & pallæ sericæ. In choro haben sunt dorsalia tapeta sedilia clericorũ. Sunt autem tapeta tegn na variis coloribus depicta, quæ præcipuè sub Episcoporum dibus sternuntur, quòd mundana pedibus penitus calcare d beant. Sic & velamen adesse debet, quod ante crucifixum re uetur, retro quẽ ponitur palliũ: quòd quæ prius erãt operta a Christi passionẽ, modò manifestentur. In quibusdam locis c in altũ erigitur cum vexillis, per quæ Christi victoria designa tur. Altare quoq; suis ornamẽtis decoratur, vt crucibus ord collatis, capsis testibus Euãgelicis, Philacteriis. est tamẽ discri inter philacteriũ & philacteriã. Philacteriũ enim chartula est qua decẽ legis præcepta scribebãtur, cuiusmodi chartas so bant ante suos oculos circunferre Pharisæi in signũ religio Vnde in Euãgelio, Dilatãt enim philacteria sua, & magnific fimbrias. Atque hoc quidẽ philacteriũ à φυλασσω, id est, cu dio, dictũ est, & thoral, quod est lex. Philacteria autem phila riæ, vasculũ est vel argenteũ vel aureũ, vel etiã chrystallinũ quod sanctorũ cineres, & reliquiæ reponuntur. Porrò autẽ sunt causæ quãobrem ecclesiæ thesaurus in magnis solẽnit bus in apertũ proferatur. Et primò sanè propter cautelæ con rationẽ, vt appareat, quàm cautus ille fuerit in seruando qui seruare debuerit. Tum verò propter solẽnitatis veneration tandémq; ob memoriam oblationis, quo videlicet in illo offeratur memoriã qui istiusmodi bona ecclesiæ prius obt rant. Ante altare depẽdi oportet pulchrum aliquod velame mirũ pallium, vel ei simile quidpiã, seu tabula vel aurea si ha tur. Ante quod quidem ornamentum in nonnullis magnis e siis velamenta triũ colorũ poni solitũ est, vnũ rubrũ, alterũ a bũ, tertiũ nigrũ: quæ tria significant tempora. Paschate enim prima lectio finita est cum suo respõsorio velamen nigrũ, q tempus ante legẽ indicat, remouetur. Postquã verò secunda responsorio absoluta est remouetur velamen candidum, quod tempus sub lege exprimitur. Ita demum & tertia lect finita ac responsorio, deponitur velamen rubrũ, quo tẽpus tiæ significatur, in quo per Christi passionem ad sancta sa rum, id est, ad æternam gloriam nobis patet aditus.

De reconciliatione proximi. CAP. CXVI.

SEquitur de reconciliatione proximi. Cùm enim illo die cõmunicare omnes debemus, si cum aliquo discordes fuerimus, necessariò oportet vt ipsum nobis recõciliemus. Alioquin certè iudicium nobis sumeremus, quod elegãter à minori robari potest, iuxta illud Euangelicum, Si offers munus tuum, tc. Vnde est, quod sacerdos diebus Dominicis postquam cononem absoluerit, teneatur populo orationem dominicam, & dei articulos vernacula lingua exponere. Ex qua etiã causa fit, uod oratio dominica alta voce in missa cãtetur, vt omnes eam discant, & hinc ad conciliationẽ proximi admoneantur. Tota c Paschali septimana æquũ foret, vt nisi aliter modo vsus obheret, hoc pacto vnumquemq; salutaremus, videlicet, Resurre t Dominus, & qui ita salutatus esset, responderet, Deo gratias, tis sibi mutuò osculis, in signum dilectionis & charitatis.

De veneratione huius temporis. CAP. CXVII.

VErò nunc quoque de veneratione huius tẽporis pauca dicamus. Vsque adeò tempus hoc venerandum & colendum est, vt omnia ergastula & operatoria & officinas tam murum quàm virorũ occludeee debeamus, ac nulla venalia exnere, exceptis illis sine quibus cœnari non posset. *Præ*tereà ortet nos latomias & cætera genera carcerum relaxare, & ca uos cõmuni aeri restituere integra hac septimana, vt gaudio stro nobiscum communicent. Sunt autem latomiæ lapidici, in quibus cęduntur lapides ad quas damnari solebant ij, qui opus metalli damnabantur. Tametsi quidem & pro quouis rcere accipi possit, vel quod Romæ huiusmodi latomia in car re prope Tullianum fuerit, vel quod lingua Siculorum latoa Syracusis carcer appellabatur. Seruos autem & ancillas, ac nes qui nostro seruitio sunt addicti, profectò ab omni serui is seueritate eos hoc tempore laxare debemus, quemadmom etiam nostros pastores, siue sint equorum, siue porcorum, e armentorum, siue etiam ouium & caprarum, vt liberè & seè omnes possint ad audiendum diuinum officium conuee, & cõmunicare. Inhumanum quoque est hoc tempore dea à debitoribus exigere, ita vt vel hinc tum temporis pascua nmunia esse dicantur.

De mensa corporis. CAP. CXVIII.

NIhil quod nõ sit à sacerdote benedictũ, hoc die Paschatis comedere debemus. Vnde etiã nunc in quibusdã regionibus pro more receptũ est, vt in magno vase oĩa quæ velint die comedere fercula ad ecclesiã deferãt, in cuius atrio & ve ulo à sacerdote cum cruce, & aqua lustrali, quã benedictam dici

dicimus,in sacris vestibus benedicũtur.Posteà verò sacerdos ali quid sibi de singulis ad suam necessitatem sumit.Et certè nullus quouis die quicquã vel edere vel bibere deberet,quod nõ ante sit benedictũ,vnde B. Hieronymus de quadam moniali recẽse in eo libro,cũi Vitas patrũ titulũ fecit:Cùm enim illa fortè for tuna in ortũ suum iret,& lactucas absque benedictione com deret,simul etiam diabolum qui sub eas sese abdiderat,impru dens deglutiit,qui multo tempore eã acerbè vexauit.Debet a tem quiuis homo hoc die tria potissimum exercere,misericor diam videlicet,liberalitatem,& sobrietatẽ:Misericordiã, vt eg nos & vagabũdos ad se suscipiat,eísq; misericordiæ opera ex beat , & illis aliquid iuxta quod iń lege præceptum est, mitta qui nihil sibi aut coxerunt,aut præpararũt. Liberalitatem ver maximè hoc tempore quémque exercere oportet,vt si abũda vicinis & amicis suis quippiam impartiatur.Sed & sobrietaten ideò,ꝙ debeamus illo die magis sobriè comedere,vt sibi qui que parcus sit,aliis verò largus. Obseruet ergo quilibet miser cordiam quantum ad pauperes,liberalitatem quantum ad an cos,& sobrietatem quantum ad seipsum.

De paruo prandiolo. CAP. CXIX.

EXponendum modò est de paruo quodam praudiolo, quo fieri debet ante magnum prãdium in Paschate quando co municatum est.Statutum enim est in quibusdam ecclesii & vbique terrarum sic deberet fieri, vt illo die panis & vinu in ecclesia habeatur,& cùm homines communicauerint, det statim vnicuique panis buxea priusquam recedant,& paululu vini,ne fortè quippiam de sacramento in ore remanserit, quo expuendo facilè emitti queat. Posset enim facilè contingere, non statim comederetur. Quæ sanè laudata consuetudo om nibus probatur, sumpsitque originem ex institutione B. Ben dicti. Instituit nanque vir ille sanctissimus ob eandem causa vt illi qui aliis fratribus debent in prandio post communione ministrare,aliquid prius comederent.Atque hoc quidem pra dium mixtum appellari solet. Debent autem singulis dieb religiosi communicare, qui vel pomum,vel aroma aliquod, v tale quippiam saltem comedere debent,quod nauseam comp scat. Eadem etiam consideratione statuit ecclesia vt Missæ t bus certis horis pro dierum qualitatibus celebrarentur. Ter videlicet hora diebus festis, sexta profestis, & nona in ieiuni vt absoluta Missa,& peracta communione,statim accedatur prandium,nec prędictam causam incurrũt hi,qui communic uerũt.Dixi his tribus horis , quia his celebratis licet prande pro qualitate dierũ,& nõ prius.Si autem fortè contingat, vt

e die vel quocũque etiã alio, ſacramenti aliquid è caliçe exci
t, ſciẽdum eſt, ſi de corpore fuerit, quod ſumi oporteat: Si ve-
de ſanguine ſuper pannũ ceciderit, quod debeat illud ómne
nbi quantũ fieri poteſt, & ſi pannus iſte lauandus ſit, lauetur
piſcina. Sed ſi ſuper lapidem vel lignũ ceciderit, debebit om-
io eradi, & quod abraſum eſt comburi, ac cinis ille ſub alta-
recondi. Idem faciendum eſt, ſi ſimile quippiam nauſea acci-
rit. Animaduertamus ego hic, quod ob duas præcipuè cauſas
quid lauatur, nempè propter venerationem ſacramenti, ſicut
erdos lauat manus, quando ſacramentum tetigit, & propter
munditiam, vt quod immundum eſt, mundũ efficiatur. Itém
e & illud animaduertamus, decretum fuiſſe in quodam con-
o Pictauienſi, vt nullus vnquam ſine lumine aut communica
aut Miſſam celebraret. Proinde cũ eo quod ſtatim diximus,
ſeruemus neque laicum, neq; ſacerdotem debere poſt cõmu
nem in talem locum expuere, quo ſputum iſtud facile poſſit
aculcari, videlicet ante cõmeſtionem. Vbi etiã diligenter ca-
dũ eſt, ne in locum immundum & impurũ expuatur. Quod
em hic quæritur, quemadmodũ canõ dici debeat, citóne an
dè? reſpondemus verba debere citò pronunciari, ſed tamẽ di
etè. Et cur obſecro citò? ne videlicet muſcæ venientes aufe-
t ſuauitatem vnguenti. Quod quidem conſtat etiam ex ve-
teſtamento in Exodo, vbi hoc pacto dicitur: Comedetis fe- *Exod. 12.*
anter. Dictum eſt enim illud de imolatione agni.

De quadam libertate Decembris, CAP. CXX.

Eſtat vt de eo nunc agamus, quod vltimo loco in partitio
ne ſuperiori propoſitum fuit, nimirum de quadam liberta
te Decembris, quæ hoc tempore in quibuſdam locis ob-
uatur. Sunt enim nonnullæ eccleſiæ, in quibus vſitatum eſt,
el etiam Epiſcopi & Archiepiſcopi in cœnobiis cum ſuis lu-
t ſubditis, ita vt etiam ſeſe ad luſum pilæ demittant. Atque
quidem libertas ideò dicta eſt Decembrica, quòd olim
d Ethnicos moris fuerit, vt hoc menſe ſerui & ancillæ & pa
es velut quadam libertate donarentur, fierentque cum do-
is ſuis pari conditione, communia feſta agentes poſt colle-
nem meſſium. Quamquam verò magnæ eccleſiæ, vt eſt Re-
nſis, hanc ludendi conſuetudinem obſeruent, videtur tamẽ
labilius eſſe non ludere. Notãdũ quoq; eſt in pleriſq; regio
us ſecũdo die poſt Paſcha mulieres maritos ſuos verberare,
iciſſim viros eas tertio die quemadmodum licebat ſeruis in
embri dominos ſuos impunè accuſare. Quòd ob eã rẽ fa-
, vt oſtẽdant ſeſe mutuò debere corrigere, ne tempore illo
r ab altero thori debitũ exigat. Vnde ſciendũ eſt in Cõcilio

Elibertino sub Siluestro Pōtifice huiusmodi decretum fuisse:
vir & vxor quando deberent communicare, tribus diebus ant
quam communicarent, ab amplexibus abstinere, & postea ite
tribus sequentibus ad minimum, vel quinque vel septem, pr
pter septem dona spiritus sancti. Quod sane decretum sump
est ex lib. Regum, idque ex eo loco vbi dicitur, Dauid fugien
facie Saul venisse Nobe, ad sacerdotē Abimelech, & petisse
eo cibum. Qui cùm non haberet, quod ei daret, nisi panes pr
positionis, quos non licebat nisi sacerdotibus comedere, & il
etiam mundis, quum postularet tamen illos sibi Dauid: Su
inquit, pueri tui mundi? Cui Dauid respondit, si de mulierib
quęris, ab heri & nudiustertius abstinuimus. Alij autem codic
sic Legunt: Si pueri tui sunt mundi maximè à mulieribus, ma
ducent. Quasi diceret, Necessitas non habet legem. Si tamen
coitu sunt immundi, ne in necessitate quidem eis dabo. Et i
quit ad eum Dauid: Ab heri & nudiustertius nos continuimu
& sunt vasa puerorum sancta, id est, corpora, in quibus con
nentur animæ vel ipsi pueri. Porrò via polluta est, sed ho
sanctificabitur in vasis. Quasi dicat: Forte in via hac aliquid
mundititiæ cōtraximus, sed munditia corporum sufficit ad e
mundandam. Nec verò dico, ꝙ si vir ab vxore thori debitū p
stulet, quod huic illa nō reddet, sed debet ipsum placidè mo
re ne exigat. Si verò instet, nec vllis monitis acquiescat, pers
uat, ne exigenti fortè hinc magis peccare accidat, quemadm
dum nō ita pridē quibusdam Germanis fertur euenisse. In G
mania enim quū castè integra quadragesima viuētes vir & v
seorsum cubuissent, fortè fortuna Paschali nocte cùm ad ma
tinas surrexissent, mulier exegit debitū. Quam diligēter vir c
rigens, cùm nihil bonis admonitionib. proficeret, promisit se
lud facturū, quod peteret simulátq; rediret, & sic ad matutin
abiit. Illa verò quasi furibunda domi remansit, & accessit iu
nem quēdam sui mariti fratrem, in eadem domo dormientē,
tens ab eo vt se cognosceret. Qui nolens ei acquiescere, tū pr
pter temporis venerationem & sanctitatem, tum propter in
stum, quod illa impudenter petebat, prorsus se facturum den
gauit, atque iterum hic obdormiuit. Tum mulier ob repulsa
quam passa fuerat, vehementius ardens, dormientem iuuen
obtruncat. Viro autem redeunti domum omnem rem narrat
dine, inquiens: Huius mali tu author es, qui hæc me facere co
gisti. Proindè longam, multámque ambo egerunt pœnitētia
nec ideò sunt separati. Quare hac in parte intelligendum es
rum mulieri in omnibus præesse, & in mulierem omne hab
imperium exceptis genitalibus, in quibus vtrique par est & d
minīu

minium & imperium. Vnde dicitur: Vir non habet potestatem suæ carnis, sed mulier, nec mulier sui corporis, sed vir, hoc est, genitalium, sic enim exponit Augustinus. Hinc etiam est, quod sacerdotes non habeant mulieres. Si enim haberent, quotiescũque ab iis debitum exigerent, istud soluere tenerentur, & sic nõ possent infra tres dies sequentes altari ministrare. Ac sciendum præterea est, quòd tribus diebus Pascham sequentibus planè sit feriandum, sed quarto die liceat viris rustica exercere opera, fœminæ autem debeant à nendo abstinere. Magis enim sunt necessaria ea, quæ ad agrorum culturam pertinent, quàm ista alia. Vnde Gregorius: Melius est, inquit, fodere & arare die dominico, quàm ducere choreas. Ex hoc sanè fieri dicimus, quod singuli isti dies propria & peculiaria habeant officia, & propria responsoria, alia autem non item, sed quasi per quandam accommodationem. In hac porrò septimana nihil legendum est ex veteri testamento, sed quælibet dies sua habet officia. Nec cantandum etiam est, Quicunque vult, quia hoc tempus significat futurum illud tempus, quod adfore post resurrectionem credimus, quando omnis fides, omnis spes omnino destruetur. Post officium autem hic versiculus dicitur, scilicet, Domine probasti me & cognouisti me, & quidam tacent, sessionem meam. Sed tamen vtrunque dici potest, quo indicatur duplex in Christo natiuitas. Bifariam prima cãtari potest, aut breuius, aut prolixius. Prolixius quidem, cùm plena esse dicitur, fitque in lætania & cum precibus. Breuis autem, quum minus plena esse appellatur, ac fit vel tantummodo cum precibus & sine lætania, vel sine lætania ac sine precibus. Atque hæc est, quam hisce diebus canimus sine precibus, & omnino breuius, quàm alio tempore. Magna item in communicandis cautione opus est, vt videlicet sacerdos prius audiat confessionem eorum, qui sunt communicaturi, & si quis aduersus fratrem suum odium vel criminale aliquid habeat, admonendus prius est ne communicet antequam fratri suo reconcilietur. Sed si huiusmodi aliquis se cum aliis imprudenter ingerat, non est ei negandum, nec agendum vt quidam agunt, qui hostias habent & consecratas & nõ consecratas, ita vt si aliqui accesserint, qui fraternum odium exercuerint, vel aliquid criminale, communicent de nõ consecratis, verùm eos grauiter peccare satis manifestum est. Fallunt enim eos, quanquam non minus, imò magis peccant alij qui sumunt, cùm spontè & voluntariè rei sint. Nã putant se verũ corpus sumere, & nõ pertimescunt illud sumere indignè. Debet ergo sacerdos panẽ habere cõsecratũ, vt si tales accesserint illo etiã pane communicẽt. Quatuor autẽ modis cõmuni-

catur in ecclesiá,vel sumendo corpus Dñi,vel pacẽ dando, ve
benedictionẽ accipiendo,vel etiam sub finẽ Missę cùm dicitur
Humiliate vos ad benedictionẽ.Quod ideò institutum est,vt
quis hoc modo non conuenisset,saltem illo.In primitiua enim
ecclesia præceptum erat,vt singulis diebus corpus Dñi sumer
tur:posteà verò crescente numero fidelium: vt singulis diebu
dñicis. Vnde etiã nunc in Græcia sub anathemate ponitur,qu
à tribus diebus dñicis non communicauerit.Modò autem no
tenemur in tribus solennitatibus,nimirum Paschate, Penteco
ste,& Natali.Appellatur autẽ prima illa solẽnitas paschæ,agnu
ꝙ transitus,salutandúmque eo tempore est,hoc modo:Resur
rexit Dñs.Sic & eodem die in principio Missæ populo est con
cionandum;vel post Euangelium, & admonẽdi sunt discorde
ad concordiam.Ob quam quidem causam fieri putatur,vt c
Dominica oratio in prima dicitur voce submissa , & alta & ex
pressa eadem pronuncietur in Missa,vt vel eo pacto adhorten
tur qui in fraterno sunt odio,& ad concordiam discordes exci
tentur,antequam communicent. Nunquam etiam magis indi
gnè corpus Christi sumi potest,quàm ad eum modum.

Expositio quorundam,quæ cùm circa hoc tempus,tum alibi etiam obseruantur. CAP. CXXI.

QVamobrem autẽ Episcopi & alij ecclesiastici feriis his
Paschalibus ludere possint,modò expositũ est. Sed dein
ceps vt & alia nonnulla,quæ cùm hic tũ alibi fiunt expli
cemus, hinc ordiemur , videlicet apud quosdam hoc tempor
aquarum fieri dimensiones,ne quia tota Quadragesima vigi
uerunt , his sanctis diebus velint dormire. Induimus autem
hoc etiam tempore albas vestes,tum quòd pueri regenerati e
habeant,tum quòd eo die angeli in albis visi sint, Ob causas
prædictas tacetur:Quicunque vult,& canitur, Credo in vnu
Deum.Animaduertere hic obiter,si forsitan vinum in calice c
geletur,sacerdotem debere tantisper exhalare , donec glaci
resoluatur.Quod si verò non possit eo modo resolui , necessa
rium est,vt igni apponatur. Sed si quid casu in calicem cecide
rit,siue nimirũ musca siue aranea,certè quicquid illud est,om
ne istud sacerdotem deglutire oportet. Proindè verò sabbat
sequens in albis appellatum est,idque ex veteri consuetudin
quũ eo die nigras vestes omninò deponebant atq; induebãt
bas,sed hoc nõnulli faciũt in sabbato Paschæ.Statim autẽ dñ
ca sequente nouẽ lectiones cãtandæ sunt,vnde & historiam h
bent,videlicet:Dignus es Domine.Sic enim fit Romæ.Nec h
diebus flectẽda sunt genua,sed rectè orandũ est;quia,vt inqu
Ambros.sub finẽ Lucæ:Mulieres venerunt ad monumẽtũ , n

exerunt genua, sed rectę inspexerunt sepulchrũ. Nota interim
on debere in festo B. Mariæ Annunciationis sequentiam quã
tiam Prosam appellatam esse diximus, cantari, etiam causa de-
otionis, nec vnquam nisi canatur Alleluya. Moris enim fuit, vt
ost Alleluya cantaretur neuma. Nominabatur aũt neuma can
us, qui sequebatur Alleluya. Posteà verò quidam Papa instituit
oco neumæ dici sequentiam, quæ quod Alleluya sequetur, sic
ppellata videri potest. Conceditur nihilominus, vt hoc tempo
aliquis genua flectat, modò id non apertè, sed secretò faciat,
ieiunet etiam qui velit. Nam, vt ait Hieron. vtinã possemus
mni tempore ieiunare. Sunt autẽ prohibitæ in ieiunio carnes,
uemadmodum & oua, caseus, lac, quod, vt idem putat Hiero
y. hæc omnia sint carnes liquidæ. *B*eatus tñ Benedictus permi
t ouã, lac, & caseos comedere, vt quamuis libidinis quædã sint
ncitamenta, ad maiorem tamen coronam & victoriam come-
antur. Verum eis, qui ieiunant pisces permissi sunt, sed vt ait
Hieron. pisciculi pauci, quo facilè intelligitur, ꝙ & parui & pau
i esse debeãt. Dicitur autem tẽpus hoc Quinquagesima, quod
er tempus istud significetur tẽpus iubilei, quo plena erit liber
s, & nostra nobis reddetur hæreditas. Vnde profectò & Alle-
ya cantamus. Verum genua non flectimus, imò stantes ora-
us, nisi in lætaniis. Ad postremum autẽ animaduertamus Pas-
ha Iudæorum fuisse figuram nostri paschatis, & nostram vicis
n significare pascha futurum, quod erit in fine mundi. Quod
pateat sciendum est duo opera Dei, s. opus creationis, & opus
creationis. Opus creationis fuit in principio, cùm Deus mun
um & omnia quæ in ipso continentur, creauit: Opus verò re-
eationis fit quotidie, sed Deus illud maximè exercebit in die
idicij, quando omnia innouabuntur. Tempori vtriusque ope-
s nostrum pascha conuenit & concordat. Et quidem tempo-
creationis, quia tunc Angeli Dominum laudauerunt, vnde
ictum est Iob: Vbi eras cùm astra matutina laudarent me, &
mnes filij Dei iubilarent ante me. Sic & nos in nostro pascha-
renati, Alleluya laudando Dominum cantamus. Tempus ve-
recreationis pari ratione nostrum pascha è vestigio repræ-
ntat. Tres enim illi dies qui pascha præcedunt indicant tẽpus
ntichristi, cui tres Reges manus dabunt, quique posteà per
s septẽ sibi regna subiiciẽt, & decẽ regna eius imperio inser-
ẽt. Nã apud nos quemadmodũ illo tempore, videlicet ipso die
enæ pœnitentes in ecclesiã recipiuntur, eodẽq; die pedes, qui
nt corporis Christi extrema pars, lauantur: ita & Iudæi aqua
ptismatis extremo tẽpore mundabuntur. Vnde Reliquiæ *Is-*
*ra*el saluæ fiẽt. Die verò Parasceue passio recitatur, sicut & tũc

Ecclesia maximè persequetur. Tum enim soluetur satanas, qui à passione Domini ligatus in inferno detentus fuit, vtique hoc die cymbala non pulsantur, sit tunc concionatores siue prædicatores continebunt. Quare & in tenebris Benedictus alta voce canitur quia tum temporis Antichristo interfecto multi gaudebunt, ita vt ignis qui in tenebris modò videbatur penitùs extinctus & posteà elicitur, significet quod nimirum *illo* tempore in iis in quibus spiritus sancti ignis videbitur extinctus, rursum relucescet. Sic in sabbato baptizantur pueri, & tunc baptizabuntur Iudæi. *Ipso* die resurrectionis in persona Christi cantamus: resurrexi & adhuc tecū sum, sed tūc dicemus illud ipsum in persona nostra, quando resurgentes transibimus ex hac mortalitate ad immortalitatem. Debent ergo in octauis Paschæ nouem dici lectiones ex Apocalypsi, quod ostenditur per responsorium, Dignus es Domine. Ideò enim responsorium nominatur; quia vt iam sæpè dictum est, lectioni quæ præcessit, debet respondere. Nec est quod quis obiiciat in ætate qualibet dominica responsorium dici de Trinitate, quum tamen de ea nulla lectio recitetur. Fuit enim illud ita in primitiua ecclesia institutum: vt videlicet singulis diebus dominicis diceretur & lectio nona & responsorium de Trinitate. Sed quia lectio illa in dissuetudinem abiit, tantummodo responsorium remansit. Toto tempore *P*aschali non debemus flectere genua, nec ex necessitate ieiunare. Sed ex pietate & deuotione vtique, vt diximus, licitum est. Nam tempus hoc Paschale octauam significat ætatem, in qua erit perfectum gaudium omnibus sanctis. Vnde est, quòd hîc non ieiunamus, nec genua flectimus, sed stantes oramus, ac delicatius & lautius comedimus, nisi in duabus lætaniis de quibus hic agendum est.

De lætaniis. CAP. CXXII.

PRimò ergo videndū est quid sit lætania: secūdò quum sint duæ lætaniæ, quare vna dicatur maior: altera minor: tertiò quamobrē fuerint institutæ: quartò quemadmodū in his ieiunandū sit & vestiēdū: quintò & vltimò quid populus in lætania debeat cātare. Lætania interpretatur, Latinè supplicatio siue rogatio. Supplicatio dicitur, quia tunc Deo supplicamus, vt à morte subitanea & ab omni aduersitate nos defendat. Rogatio appellatur, quia tunc sanctos rogamus, vt pro nobis ad Dominum intercedant. Duæ sunt lætaniæ, maior & minor. Maior fit in festo B. Marci Euangelistæ. *D*icitur autem maior, tum authoritate institutionis, quòd eam instituit Gregorius Papa eius nominis primus, qui & magnus Gregorius dictus est: tum authorita loci. Fuit enim instituta Romæ, & publico decreto sancitū, vt

vbi

ique celebraretur. Alia lætania nominatur minor, quia à mi-
ri instituta fuit, scilicet à B. Mamerto Episcopo, idque Vienne.
que hæc non celebratur nisi in ecclesia Cisalpina. Quare autẽ
:rit instituta prior lætania, hanc reddit causam Paulus Mon-
:assinij monachus Longobardorum historiographus. Nam vt
quit ille, tempore Pelagij Papæ tanta fuit aquarum inunda-
in vniuersa Italia, vt aqua ascenderet ad superiores vsque fe-
stras tẽpli B. Zenonis, quod erat Veronæ, nec tamen miracu-
e aqua templum influit. Ex qua inundatione per Tyberim
luxit in agros multitudo serpentum, inter quos exitit maxi-
ıs draco, & omnes per duo ostia Tyberis intrarunt mare. Ex
rũ serpẽtũ venenatu afflato & maximè istius draconis, corru-
ıs est aer & infectus vsq; adeò vt inde grauissima pestis ingui-
ria nata sit, qua homines passim moriebãtur. Tũ pelagius papa
lixit ieiuniũ, & præcepit vt processionẽ instituerent, quod ita
tum est. Sed in ipsa processione ipsemet cum septuaginta aliis
pirauit. In eius autem locũ institutus est Gregorius magnus,
i huiusmodi lætaniam vbique terrarum obseruari præcepit.
: secunda lætania quæ per triduum celebratur, ait Gregorius
iscopus Turonensis, quòd tempore B. Mamerti Viennæ & cir-
Viennam fiebant crebrò terræmotus & tanti etiã, vt vel ma-
næ domus & multæ ecclesiæ inde collapsæ sint & corruerint,
æ tempestas toto anno durauit. Sic etiam sabbato Paschali
m ipse Mamertus diuinum celebraret officium, igne cœlitus
nisso combustum est ciuitatis palatium. Preterea bestiæ, vt
oi & apri ex syluis in ciuitatem exibant, atque homines deuo
pant. Pro his ergo incommodis B. Mamertus triduanum indi
ieiunium, ad similitudinem Niniuitarum, præcepitq; vt pro-
lionem facerent, vt quemadmodum illi per triduanum ieiu-
ım vrbis euaserunt subuersionẽ, ita hi liberarentur ab istius-
odi aduersitatibus, quod ita factum est. Gregorius autem il-
cuius paulò antè mentionem fecimus, legitur statura fuisse
modum exigua, vsque adeò vt quum fortè Romam veniret,
ınes ipsum parui penderent, atque ipse etiam Papa miratus
erit, quòd tam paruus homuncio factus esset Episcopus, ad
em ille honestè respondit: Ipse Deus fecit nos, & non ipsi nos.
nile quippiam dixit beatus Hilarius cuidam ipsum vocanti
llum: Nõ sum, inquit, natus Gallus, sed ex Gallia: & tu es Leo,
l non ex tribu Iuda: sic enim vocabatur.

De *institutione & modo lætaniarum.* CAP. CXXIII.

Nstituit igitur B. Mamertus, vt singulis annis hæc lætania tri
bus diebus continuis in ecclesia Cisalpina celebraretur, quod

ita Romæ fuit canonizatũ. Papa etiã Liberius instituit vt pro fa
me, pro bello, pro peste, pro clade, & huiusmodi aduersitati
bus imminentibus semper lætanias faceremus, vt sic illa per su
plicationes, orationes & ieiunia euitaremus. Vocãtur autẽ h
processiones lætaniæ Græco vocabulo propter authoritaten
Græci sermonis, sicut Pascha & Pentecoste. In his lætaniis ieiu
nandum est cibo Quadragesimali, in vestibus pœnitẽtialibus
Nam & omnes illo die à mundanis operibus prorsus abstiner
debent, etiam serui & ancillæ, ac interesse tantisper processioni
donec ipsa celebretur, Vt queadmodum omnes peccauerunt
ita etiam omnes pro venia supplicent. In huiusmodi autem pr
cessionibus itur in magnis ecclesiis septeno ordine, vnde septi
formes dictæ sunt. In primo ordine sunt clerici, in secundo m
nachi & canonici, in tertio moniales, in quarto pueri, in quin
to laici prouectæ ætatis, in sexto viduæ, & in septimo coniug
ti. Sed quod nos non possumus in numero personarum, id sup
plemus in numero lætaniarum. Septies enim lætaniam dicer
debemus. Vbi obiter animaduertemus quod Rupertus Tuitien
sis Abbas dixerit vltimam lætaniã multis annis incepisse ant
primam. Nos autem has lætanias ideò maximè hoc tempor
facimus quoniam tũ præcipuè bella exoriri soleant, & terra
fructus, quia adhuc sunt teneri, vel in flore, corrumpi iniuri
nebularum, vel pluribus aliis modis possint. Vt ergo Deus hæ
omnia auertat, instituimus lætanias, continuantes vltimã Asc
sioni, vt per ieiuniũ & orationes Christum sequi, & ad cœlo
ascendere mereamur. Draco qui triduo illo deportatur inflat
& longa cauda duobus quidem diebus ante crucem & vexilla
posteà vltimo retro, significat diabolũ, qui tribus tẽporibus a
te legẽ, sub lege, & tempore gratiæ, quæ per hos tres dies indi
cantur, homines fefellit, aut fallere conatur. Primis duobus tem
poribus quasi erat Dominus orbis, vnde Christus eum voca
principẽ mũdi. Tẽpore verò gratiæ per Christum fuit deuictus
nec audet ita apertè regnare, vt prius, sed per suggestiones ho
mines latentur seducit, quos pigros, & remissos videt in bonis
operibus, nec viã vitæ sectãtes, sicut in deserto debiles & infir
mos, & eos, qui remanebãt vltimi, hostes à tergo veniẽtes, quasi
ab errantes interficiebant. Inde profectò est, quod primis duo
bus diebus præcedit, & vltimo sequatur. Ipse est draco & leo.
Draco modò est, quia homines nõ ita apertè, sed latẽter decipit.
Leo erit tẽpore Antichristi, quoniã tũc manifestè sæuiet in no
mẽ Christi. Draco fuit, quãdo Christũ super pinnaculũ tẽpli vbi
multos antè p vanã gloriã seduxerat, latẽter fallere voluit, & tẽ
tauit, inquiẽs, Si fili⁹ Dei es, mitte te deorsũ. Et quasi hoc facere

posset

posset securè addidit: Quoniã angelis suis mãdauit, &c. Bene enim intelligebat scripturas. sed quod sibi malũ erat subticuit: videlicet: Super aspidẽ & basiliscũ ambulabis, &c. Leo autem fuit in passione Domini qui ipsum crucifigere etiã curauit, de illo ait Ioannes in Apoc. Ecce draco magnus rufus habens capita septẽ & cornua decẽ, & in capitib⁹ suis diademata septẽ, & cauda eius trahebat secũ tertiam partem stellarũ. Per stellas hîc significãtur homines, qui tripartitò diuiduntur in perfectos, imperfectos & reprobos. Tertiã ergo partem stellarũ trahit secũ diabolus, nimirum reprobos, nam hi sunt cauda illius. Alibi vocat eũ Christus Sathanã: Videbam sathanã tanquã fulgur de cœlo cadentẽ. Et ad Petrũ inquiẽs: Vade retrò me sathana. Non est autem intelligendum quod vocet eum diabolũ, sed aduersariũ, quod interpretatur sathanas. Hæc enim eius loci mens & sententia est. Vade retrò me sathanas, id est, sequere me per imitationẽ passionis: Noli disturbare passionem meã. Vel certè hæc, videbat enim Christus, vt ait Beatus Hilarius, dæmonem in aurem Petri suggerentem vt impediret suã passionẽ, & ait ei: Sathã, Sathã. Ac si diceret, nequicquam & frustra laboras. Et conuersus ad Petrum dixit: Vade retrò me, id est, sequere, imitando meam passionem.

De festo Apostolorum Philippi & Iacobi.

CAP. CXXIIII.

NVnc dicendum est de quibusdam solennitatibus, quæ hoc tempore in ecclesiis celebrantur, videlicet de festo S. Philippi & Iacobi, & omnium Apostolorum (sic enim est in magnis & plenis calendariis) de Inuẽtione S. Crucis, de festo Ioannis ante portam Latinã, & B. Mariæ ad martyres, & de commemoratione S. Michaelis. Hoc ergo tempus, vt prędictum est, significat octauam ætatem, vbi bonum quod erit in dispari paritate singulorum, & futurum est omniũ. Vnusquisque enim gaudebit perindè ob alterius bonũ, ac propter suum bonũ omnium, erit singulorum. Quare cùm tempus hoc maximè solennitatibus conueniat, cumque in primitiua ecclesia Apostoli non haberent particulares solennitates, statutum fuit vt ipsis Calendis Maij celebraretur solennitas in honorem omnium Apostolorum. Hoc etiam die festum est Philippi & Iacobi, idque ideò, quia fortè illo die passi sunt. Hic Iacobus minor appellatus est, non vtique ętate, sed vocatione, sicut fit inter monachos, vt qui ante factus est monachus, etiam si vel puer sit, tamen pręcedat eum, qui quantus sit posteà cœnobium ingressus est. Dictus est prætereà frater Domini, vel quia similis erat ei facie, vt dicitur, vel ideò, quia erat filius Alphęi, fratris Iosephi viri beatæ Marię, & Marię sororis eius. Et qui ita ex vtraque parte

sanguinis sese contingebant, apud Iudæos fratres vocabātur. Ie sus autem putabatur esse Iosephi filius. Hic Iacobus dictus est primus post passionem Christi Hierosolymę missam celebrasse, & Petrus Antiochiæ. Idem hic Iacobus factus est Episcopus Hierosolymitanus, qui cùm nomen Christi prędicaret, & publicè fateretur, præcipitatus est è Iudæis à pinnaculo templi, & pertica fullonis interfectus. Alter verò Iacobus maior appellatus est, & vocatione & dignitate, quia familiarior fuit Christo. Ad secreta enim sui operis eum vocabat, vt quando transfiguratus est, & quando mortuum suscitauit in domo.

De inuentione sanctæ Crucis. CAP. CXXV.

CRuce Domini inuenta ab Helena matre Constantini per Iudam, vt narrat historia, festū eius primò celebratum est Hierosolymæ. Sed Eusebius papa trigesimus à B. petro illud posteà vbique terrarū celebrari præcepit. Iudas ille, per quē crux inuenta fuit, legitur posteà ad fidē fuisse conuersus, & appellatus mutato nomine, Quiriacus, creatúsque tandem episcopus Hierosolymitanus. De quo quidē diabolus, cùm alterum sibi amicum expectaret, sic dixisse fertur per Iudam Christus morti traditus est, & per hunc Iudā Christus mortuus exaltatus, sed breui Iulianus amicus meus Rex erit, qui me de illo egregiè vindicabit. Quod sanè ita factū est, vt qui ipsum interfecit, quemadmodum dicitur. Ferunt Iulianum hunc Monachum fuisse, & magnum religionis simulatorem, adeò vt quædam mulier tres ollas auro onustas, ita vt in earum orificis aurum cinere cooperiretur, ne facilè inueniretur apud eum deposuerit, eiúsque fidei concrediderit. Quandoquidem virum illum sanctum esse credebat, nec tamen confessa est in iis aurum inesse. Sed eo inuento ab illo & furato ollas cinere impleuit, & mulieri requirenti depositum reddidit. Cùm verò paulò pòst mulier aurum sibi quæreret, nec inueniret, non potuit, quod ipse haberet, conuincere, quòd de auro nullos habebat testes. Nam alij monachi, ad quorum testimonium ollas tradiderat, nihil in eis præter cineres viderant, atque ita aurum obtinuit. Quo cùm Romam fugisset, & frequenti tempore consulatum obtinuisset, factus est Imperator. Qui cùm magicæ artis à puero peritus esset, ac eam multum adamaret, plures sibi magistros asciuit. Cùm ergo quodā die absente suo magistro solus domi mansisset, ac legere inciperet dęmonum coniurationes, conuenit ante ipsum magna multitudo dæmonum, qui omnes erant nigri, vt Æthiopes. Tunc ille prę timore fecit signum crucis, & omnes ilicò euanuerunt. Quod cùm Iulianus magistro suo referret quærenti quid ipse vidisset, dixit ei magister, signū illud dæmones maxime

nè odio habere. Electus ergo hic in Imperatorem, & adhuc eius rei recordans, cùm artem magicam exercere vellet factus est apostata. Signa crucis vbique destruxit, & Christianos quantum potuit persecutus est, credens aliter fieri non posse, vt sibi dæmones obtemperarent. Quare etiam tunc Iudam modò appellatum Quiriacum interfecit, per quem crux fuerat inuenta. Legimus prætereà militem quendam similiter Quiriacum vocatum, hunc Iulianum interfecisse. Nam cùm hic per Ephesum ciuitatem duceret exercitum alios gentiles expugnaturus, qui aduersus eum & Romanos insurrexerant, & videret isthic quandam Abbateram, mandauit eis vt sibi prandia pararent. Sed hi penè negauerunt, tum quia apostata esset, tum quia pauperes erant. Tunc ille ad hæc ira excandescens, eis rursus nunciauit, quòd priusquam annus finiretur locum istum deleturum, eósque interfecturum, & omnino effectutũ vt isthic segetes succrescerent. Quo sanè audito timuerunt monachi, sed abbas eorũ vir sanctissimus eos in Dño confortauit, & effecit vt sua confortatione iam ad martyrium essent patati. Quadam verò nocte, cũ abbas in oratione persisteret, visa est ei beata Maria monasterium aperire, & ad tumulum cuiusdam militis, qui dicebatur Quiriacus, quíque mortuus erat nondum septem diebus & isthic sepultꝰ, venire ac ei vt inde surgeret & se armaret ac de Iuliano eam vindicaret præcepisse. Tum ille surgẽs, se armis suis, quæ adhuc in templo affixa erant, induit, & equum suum, qui adhuc in stabulo erat, vidente Abbate ascendit, & ad fines Iuliani se contulit. Sequenti diei quæcunque viderat abbas, suis monachis narrat ordine. Qui militis tumulum aperientes, vt rem probarent, nec inuenerunt corpus, nec equum, nec arma. Tertio verò die confligente Iuliano cum suis hostibus, interfectus est à prædicto milite, & sequenti nocte miles, vidẽte abbate, ad sepulchrum suum rediit, equúmque & arma in locis suis reposuit. Post hunc Iulianum fuit Cyprianus homo gulæ & luxui deditus, qui ad beatam Iustinam virginem, cùm ad suam luxuriã incitare vellet, misit quendam dæmonem, qui huiusmodi immunditiæ præerat, sed signo crucis repulsus est. Misit rursus aliũ fortiorem, qui eodem modo crucis signo se deuictum fatebatur, ita vt hinc Cyprianus ad fidem conuersus sit. Tantæ potestatis est crux Christi, per quam ille nos planè immeritos æternæ felicitati restituit.

De sancto Ioanne Euangelista ante portam Latinam.

CAPVT CXXVI.

NEro interfecerat Petrũ & Paulũ, quo mortuo successit ei Vespasianꝰ, atq; ei Titus, cui posteà Domitianꝰ, Sub hoc beatu

beatus Ioannes Euangelista profectus est Romam, vt isthic verbum Dei concionaretur. Domitianus autem ipsum poni curauit in dolium feruentis olei plenum ante portam Latinam, sic enim vocabatur. Sed B. Ioannes nullam isthic sensit læsionem, diuina gratia ipsum protegente. Quantum tamen ad illum attinet, martyr fuit. Quapropter festum de illo agitur, non secus ac si martyrium ibi sustinuisset. Tum à Domitiano in Pathmos insulam deportatus est. Sed tandem à Nerua Imperatore reuocatus est. Notemus hic tres tantum Apostolos viuos fuisse Romæ, Petrũ nẽpè, Paulum & Ioannẽ, ac tres item Euangelistas, Ioannẽ, Marcum, & Lucam. Præterea animaduertamus Christi Apostolos siue Discipulos non ideò fuisse passos, quod Christum prædicabant, sed quòd ipsum deificabant, ac Deum esse aiebant sine Romanorum authoritate, quod ipsi prohibuerant.

De festo B. Mariæ ad martyres.

CAP. CXXVII.

Cum singula Romanorum idola non possent templum Romæ habere, fecerunt Romani vnum tẽplũ omnibus idolis quod dictũ est Pantheon. Illud tẽplũ impetrauit dari ecclesiæ Christi Bonifacius quartus Papa à Phoca Cæsare Cõstantinopolitano imperatore, & illud reiectis idolis, omnique eorum spurcitia dedicauit in honorem Beatæ Mariæ & omnium Martyrum, (nondum enim fiebant festa confessoribus) & statuit vt singulis annis celebraretur illo die festum Martyrum, sicut ipsis Calendis Maij festum Apostolorum. Sed quia in illo mense non est tanta copia victualium, vt in aliis (solet enim tunc annona deficere) & populus qui confluebat ad illa solenniã, propter inopiam ciborum quandoque non poterat benè celebrationi vacare, ideò Gregorius minor qui eius nominis quartus fuit, duo hæc festa transtulit, & ea Calendis Nouembris quando maior est rerum copia fieri instituit. Nec solùm Apostolorum & Martyrum, sed etiam Trinitatis, omnium Angelorum & Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, & aliorum Sanctorum atque Sãctarum, velut festum generale, cuius officium ordinauit.

Quare non celebremus festa Sanctorum qui cum Christo surrexerunt.

CAP. CXXVIII.

Quæritur quare non celebremus hoc tempore festa Sãctorum qui cum Christo surrexerunt, vel cum illo in cœlos ascẽderunt. Debemus .n. de eorũm glorificatione gaudere & solẽnizare, sicut de aliis sanctis, cũ certi simus eos ascẽdisse. Verũ eius rei ratio talis est. De morte eorũ nõ solẽnizamus, quia ad inferos descenderũt. De glorificatione autem in anima festum aut in Pascha aut saltem in ascensione Dñi deberemus

ce-

celebrare,sed non possumus propter authoritatem & magnitu
inem officiorum illorum dierum. Obũbraretur enim eorum
estiuitas dignitate maioris solennitatis. Quemadmodũ si cum
ege veniret alicuius familiaris propter præsentiam Regis nõ
am diligenter ei obsequeretur,quàm si solus veniret. Ideò er-
o statutum est,vt aliis anni temporibus,iis diebus quibus ec-
lesiæ sibi dedicatæ fuerunt,festa illorum celebrentur, vt festi-
itas beati Ioannis Baptistæ sub finem Augusti, qui tamen cir
a Pascha mortuus est.Propter eãdem sanè rationem festũ bea
Iacobi Compostellæ in Iulio obseruatur. De festo beati Petri
d vincula alibi dicetur.Animaduerte ergo quod festa sancto-
um veteris testamenti,vt Abrahami,Isai,Iacobi,Dauidis, Da-
ielis & aliorum in Græcia & Venetiæ colantur, habeántque
thic suas ecclesias.

De sancto Michaele. CAP. CXXIX.

DE festo S.Michaelis dicimus,quod hoc tempore Barbari
Apuliã ingressi sint,eãq; miserè depopulati. Quare Chri-
stiani in dicto ieiunio triduano auxilium S.Michaelis im
lorauerunt Et cùm essent congregati instructáque acie exerci
um aduersus hostes producerẽt,apparuit eis sanctus Michael,
uasi illis auxilium præstãs,tum hostes versi sunt in fugã. Quia
go per beatum Michaelem victoriam obtinuerunt,ideò sta-
tum est vt eo die semper festum eius celebraretur.

De varietatibus huius temporis. CAP. CXXX.

DIcto de festis,considerãdæ sunt quædam huius temporis
varietates. Sunt.n. hæ tres septimanæ quasi propriis vo-
cablis nuncupatæ.Prima est paschalis,secũda in albis,ter
a expectationis, illa videlicet quæ est post Ascensionem Dñi.
ima dicitur sanctificata, quia homines per baptismũ sancti-
ati tota illa septimana vestẽ gerunt in qua baptismum susce-
runt,quæ significat primã stolam. Secunda septimana appel-
ur in albis,quoniam tunc baptizati altero sabbato vestes ba
ismi deponentes,albas induunt vestes. Vel quoniam tunc so
at illi qui baptizati sunt cõfirmari ab Episcopis, & alias albas
stes induere,vsque ad sequens sabbatum. Vel certè ideò no-
inatur in albis,quia significat vitam æternam in qua vtraque
la vestiemur. Tertia tandẽ nuncupata est, vt diximus,septi-
ana expectationis,quòd repræsentet tẽpus illud, quo Aposto
expectauerunt aduentum spiritus sancti. Atque hinc animad
rtamus quosdam solere ieiunare ab Ascensione vsque ad Pẽ-
costen,quia Apostoli eo tempore dicuntur ieiunasse. Sed do-
no Gilberto videtur non esse ieiunandum,quod ad Paschale
npus pertineat. Alia item varietas hic est attendenda. Septi-
mana

mana enim Paſchalis non protenditur niſi vſque ad ſabbati
albis,atq; ita Paſcha pro octauis ſex dūtaxat dies habet.Se
mana in albis incipit à ſabbato in albis,& finitur in altero ſ
bato,& ſic durat octo diebus. Octauæ Aſcenſionis cùm de
rent terminari quintā feria ante Pētecoſten,protrahuntur
ad Pentecoſten.Nā licet duo dies qui octauis ſuperſunt,ad
ſam officium ſuum facilè poſſint ab dominica accipere, tan
non haberent ad nocturnos inuitatorium vel reſpōſoria,niſi
Aſcenſione Domini illa peterent.Vnde profectò decem illi
pro vna octaua reputantur. Nec id quidem mirum cùm
paſchale velut vna h beatur octaua,quemadmodum etiam
pus illud à Natiuitate Domini vſque ad octauas Epiphani

De Pentecoſte. CAP. CXXXI.

HIs breuiter de Paſchali tēpore expoſitis,de Pētecoſte
deinceps agendum eſt.Populus Iſraeliticus quatuor p
cipuè celebrat ſolennitates Paſcha,ſ.quia tunc eos D
berauit ab Aegyptiorū ſeruitute, & à percuſſione Angeli aſ
ſis immaculati agni ſanguine poſtibus. Non enim fuit do
alicuius Aegyptij,in qua non mortuus aliquis conſpicere
In domibus verò Hebræorum minimè. Celebrant prætere
tecoſten:quia tunc acceperunt legem,& ſcenopegiam in S
bri,quæ interpretatur fixio tabernaculorum.In hyeme de
celebrant Encænia,id eſt,dedicationem templi.Nos autem
tum duo iſtorum ſeruamus:paſcha videlicet & pētecoſten
alia ratione atque illi.illi enim celebrāt paſcha,ꝙ tunc ab A
ptia ſeruitute fuerint liberati : Nos ideò paſcha celebran
quia tunc per Christum redempti ſumus.Illi celebrant pe
coſten,quòd tum legem acceperunt:nos ideò,quia tunc ac
mus ſpiritum ſanctum. Illi acceperunt legē in tabulis lap
extrinſecus ſcriptam.In tabulis quidem lapideis, ad deſig
dum eorum duritiem.Extrinſecus verò ſcriptam, quod li
ſpiritualem intelligentiam non pertingebant. Sed ſpiritus
ctus datus eſt ſeptuaginta duobus diſcipulis in corde d
Dei intus ſpiritualē intelligentiā eis dictāte.Verùm anima
te aliud eſſe pentecoſten,aliud Quinquageſimā,itémque.Q
quageſimam multifariam accipi.Eſt.n. Quinquageſima d
annorum,pſalmorum,perſonarum & denariorum.Rurſus
quageſima hęc dierum triplex eſt.Eſt enim vna à dominica
vulgò appellatur, Eſto mihi,vſque ad paſcham:alia à paſc
ad pentecoſten,& tertia à ſabbato in albis,vſque ad ſabba
poſt pentecoſten. prima eſt pœnitentiæ & afflictionis, ſe
da lætitiæ & exultationis,tertia velut figuræ. præfigurat

octauam ætatem, in qua vtraque stola induemur. Ex quo quidem fit, quod duo alleluya illa quinquagesima cantamus quorum primum significat corporis stolam, secundum animę. Sic quoque tres sunt psalmorum quinquagesimæ, prima est à Beatus vir, vsque ad miserere mei, Secũda à Miserere mei, vsque ad Domine exaudi, tertia denique à Domine exaudi, vsq; ad Omnis spiritus laudet Dominum Hæ quinquagesimæ, dies diluuij significant. Tot enim diebus aquarum fuit inundatio scilicet cẽtum & quinquaginta diebus. Ideò autem tres quinquagesimas psalmorum cãtamus, vt Deus à tali nos diluuio & ab omni malo defendat. Quinquagesima porrò annorum erat iubileus. De quinquagesima personarum habetur in Genesi, vbi Abrahã in hunc modũ à Domino quęrit, Si septuaginta, inquit, in populo inueniantur iusti nunquid eis parces? Ita, respondit Deus, & sic posteà de sexaginta, & quinquaginta, vsque ad decem. De quinquagesima verò denariorum habetur in Euangelio, vbi de duobus agitur debitoribus, quorum vnus debebat cẽtum denarios, alter quinquaginta. Sed hæc de illis dixisse satis sit Nũc autẽ ad propositum redeamus. Dicitur ergo pentecoste à πεντηκοντα quinquaginta, quod dies hæc à resurrectione Domini distat quinquaginta diebus. Hinc πεντικοςὸς Latinè dicitur quinquagesimus. Sicut enim populus Israeliticus quinquagesimo die à Pascha quod celebrauerunt in Ramasse, venerũt ad montẽ Dei Oreb vel Sina, quod idem est, & legem tunc acceperunt. Ita die quinquagesimo à passione domini spiritus sanctus discipulis in superiori cœnaculo aduentum eius expectantibus datus est in linguis igneis. Et in linguis vtique, vt in omni genere linguarũ & sermonum facundi essent. In igneis verò ideò, vt inflãmarentur amore charitatis. Datus est igitur spiritus sanctus discipulis cuius gratia est septiformis, quoniam numerum scilicet septenarium maximè obseruant Iudæi in omnibus, idq; nõ sine speciе figuræ. Ipsi enim celebrant septimũ diẽ, videlicet sabbathũ, septimam septimanam, nempe Pentecosten, septimum mensem, nimirum Septembrem, qui apud eos ferè habetur celebris & septimum annum, vt potè cùm serui à Iudęis manumittebantur; si vellent. Si autem aliquis manumitti non vellet, sed in Domini seruitute remanere, is ad postes tabernaculi, vel tẽpli ducębatur, atque eius aures subula perforabãtur, quod erat signum seruitij, ne amplius manumitteretur, si forsitã posteà ex seruitute manumitti vellet. Sic quoque hoc anno quæcunq; terra ex se gratis procreabat erant communia. Non enim colebatur eo anno. Pari ratiõe nos septimo die videlicet in sabbato,

bant

baptiſmum celebramus.Sabbatum enim requiem ſignificat,& nos per baptiſmum ſabbatizamus,id eſt requieſcimus. Quoniam quando homo baptizatur,habet anima eius quietē,cùm per ſpiritum à vitiis emendata in fidei vnitate quieſcit.Sciendū ergo eſt duobus tantum ſabbatis regulariter baptiſmum celebrari.Sabbato videlicet Paſchali,& Pentecoſtes. Paſchali quidē ſabbato,quoniam in paſſione Chriſti omnes baptizamur, hoc eſt redimimur.Sabbato verò Pentecoſtes , quia tunc per ſpiritum ſanctum mundamur,& ſanctificamur. Atque huius quidē ſabbati officium nunc tractandum eſt.

De officio ſabbati Pentecoſtes. CAP. CXXXII.

OFficium huius diei nihil diſcrepat ab officio ſabbati Paſchæ excepto quod in eo prima lectio ſit de Adamo,i. de mundi creatione.Hic verò prima eſt de Abrahamo. Et huic quidem lectioni de Abrahamo,canticum ſubiungitur, illi verò de Adamo,non vtique.Duæ hæ lectiones illos duos parētes ſignificant,quorum vnus fuit pater erroris & deuiationis,ſ. Adamus. Alter fuit pater fidei & reuocationis,videlicet Abrahamus.Lectioni de Adamo non ſubiungimus canticum,quod ille non benè nobis cecinerit,quoniam tranſgreſſus eſt Dei mandatum.Vnde non reſpōdemus ei,quaſi nobis malè cātanti. Quod autem malè cantauerit ex eo patet,quod ei dictum eſt: Maledicta terra in opere tuo.Lectioni de Abrahamo canticum ſubiungimus,vt qui benè nobis cecinerit,vnde ei dictum eſt:In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.Tacentur autem hac die tituli,propter paruulos qui necdum cognoſcunt authores noui & veteris teſtamenti.Miſſa hoc ſabbato ita incipit,quemadmodum ſabbato Paſchæ videlicet per Kyrieeleyſon.Proinde Gloria in excelſis tam hoc, quàm illo ſabbato canitur,atque etiam die cœnæ,ſed non niſi in illa eccleſia,in qua cōſecratur chriſma. Alibi enim cantari non debet. In veſperis denique hi dicuntur Pſalmi:Laudate pueri Dominum , Laudate Dominum omnes gentes,Lauda anima mea Dominum,Laudate Dominum quoniam bonus,& Lauda Hieruſalem Dominum.

De ieiuniis quatuor temporum. CAP. CXXXIII.

DIcendum modò eſt de ieiuniis primitiarum , quæ in ſeptimana Pentecoſtes ſolēt cōtingere.Et primò quidē de origine,ſecundò de inſtitutione,tertiò de nomine & eius ratione,deinde de officio,& vltimo de ordinibus,q̄ in iis celebrātur, oportet diſpiciamus. Origo iſtorum ieiuniorum ſumpta eſt ex veteri teſtamento.Sicut enim populus ille Deo ex omnibus rebus ſuis dabat primitias;ſic nos ex temporibus primitias,& non

ſolum

olum ex temporibus,sed etiam ex omnibus quæ possidemus are debemus.Nunc sequitur de institutione.

De institutione ieiuniorum quatuor temporum.

CAP. CXXXIIII.

IN primitiua ecclesia fuit institutum vt ieiunia hæc quoque anno ter fierent.Sed Calixtus Papa instituit, vt quater fieret, sumens rationem ex veteri testamento. Iudæi nanque quater iunabant in anno,ante Pascham,Pentecosten,Scenopegiam, d est,ante fictionem tabernaculorum in Septembri,& ante En enia,id est,dedicationem in Decembri.Præterea si ter fierent, t tres dies singulis vicibus ieiunarētur,anno diuiso in tres par es remanerent semper aliquot dies,quorum primitias nō red- eremus. Sunt rursus & multæ aliæ rationes,quamobrem qua- er fiant in anno.Vna est quòd in humanæ naturæ cōstitutione uatuor sunt qualitates,vtpotè ꝙ simus calidi, frigidi, humidi, cci,ex quibus qualitatib.quilibet peccādi petit delectationes. t ergo quatuor has qualitates à peccādi libidine refrenemus, uater in anno ieiunamus. Vel talis etiā ratio reddi potest.Ho- no constat ex anima & corpore,Corpus autē consistit ex qua- or elemētis. Sed anima tres potissimum habet proprietates, ti ratione,irasci,& concupiscere.Quare vt hæc in nobis mode ētur,quater in anno tribus diebus ieiunamus, vt quaternarius umerus referatur ad corpus, ternarius ad animam. Rursum: nnus in quatuor tempora diuiditur quorum vnumquodque es habet menses. Quater igitur in anno ieiunamus tres dies, o quolibet mēse diem vnum. Est iterum alia ratio, cur quater iunamus,ob quatuor videlicet anni tempora.In Hyeme enim ādamus terræ semina,in vere arbores florescunt & vineæ pu- escunt, in Aestate metimus nonnullas fruges, & in Autumno olliguntur vuæ.Quater denuò ieiunamus,quia vt veteres quo ue anno quater ieiunabant quadragesimam diem, & nos his mporibus tres dies ieiunamus.Dicuntur autem ieiunia qua- or temporum, vel ieiunia primitiarum, vel ieiunia duplicia, uia fiunt tribus diebus, quibus solemus ieiunare in vna se- imana. Sunt verò instituta vt dictum est, à Calixto Papa, prima huiusmodi ieiunia fiunt in Martio, in prima videlicet ptimana Quadragesimæ, vt in nobis marceant vitia. Non im omnino possunt extingui. In Aestate fiunt secunda nimi- m in septimana Pentecostes, vt quoniam tunc venit spiritus nctus,& nos esse debeamus feruentes spiritu. Tertia ieiunia unt ante festum sancti Michaelis,in tertia septimana Septem- is, quod quemadmodum tunc arborum fructus colligan- r,& nos quoque deceat Deo reddere bonorum operum fru-

Dis.66.

ctus. Quarta postremò fiunt in septimana ante Natale Dom
ni, scilicet in Decembri, quia sicut tunc herbæ moriuntur: ita
nos oportet mori mundo: & renasci *Deo*. In horum ieiunio
quarta feria dici debẽt duæ lectiones tono siue voce noctur
li: vna ex veteri testa. altera ex nouo, tono, & voce cõmuni,
significationem eius, ꝙ qui ordinandi sunt sabbato sequen
oporteat vt sint vtriusque testamenti periti: Idem indicat mit
23. q. 1. Episcopalis per duo illa cornua. Debet enim hic vtriusque te
c. *Episco-* menti non esse ignarus, quo tanquã duplici cornu possit feri
pus. fidei inimicos atq; hæreticos. Sexta ieiuniorũ feria vna dũtax
dici debet lectio ꝙ author veteris & noui test. vnus & solus
Deus, atque ex veteri & nouo testamento vnum factum sit E
geliũ. Sabbato autẽ quatuor recitantur lectiones, antequã cel
brentur ordines, quarũ prima pertinet ad populũ, secũda ad
clesię primates, tertia ad ministros, quarta ad omnes religioso
Lectio Danielis ideò sequitur de tribus pueris, ꝙ qui sunt or
nandi, in fide debeant esse probati sicut illi fuerũt. Sunt aute
hi circa tria potissimum inquirendi, circa naturam, vtrum vid
licet ex legitimo matrimonio sint procreati: circa literas
circa vitã ac bonam conuersationem. Notemus ergo hic, ꝙ A
chipresbyter ordinãdos prius debeat offerre Archidiacono: v
de hic etiã dicitur vicarius, quoniã in hoc vicem supplet sac
dotũ. Eorum enim esset hoc facere, Archidiaconi officium e
eos examinare & scrutari in vita in natura & honesta cõuer
tione, atque ita eos tradere in manus scolasteris, cuius mun
est periculum facere in literis. Sic itaq; diligẽter inquisiti deb
tradi in manus Episcopi. Post lectionẽ Danielis subiungitur
tus benedicite. Sed quare ad lectionem Danielis non flectũt
genua suprà dictum est. Epistola Pauli deinde legitur ad q
genua nõ flectimus, quoniã ad nouum pertinet testamentu
Hic deinceps tractus subiungitur cũ graui cantu, quod ordi
ti graues esse debeant & constantes, ne facili superbię flatu e
ferantur. Obiter tamen animaduertere non permissum esse
eadem die bis aliquis ordinetur. Sed si necesse fuerit, potest
dinari sabbato in diaconum, & dominica sequenti in sacerd
tem, & posteà in octauis pentecostes potest consecrari in Ep
scopum.

De tempore peregrinationis ac festis in eo contentis.

CAP. CXXXV.

AB hoc ergo sabbato incipit tẽpus peregrinationis, quon
umus qdẽ in itinere quo venitur ad patriã, sed hostes
aduersarios habem⁹ antequã illic perueniam⁹, nimirũ c
nem nostram, mundũ & diabolũ. Legimus hoc tẽpore libru
Regu

Regum, vbi bella nobis proponuntur & victoriæ, vt & nos contra hostes fortiter pugnemus, & adepti victoriam in cœlis tandē coronemur. Et notemus obiter apud authores tribus potissimū nominibus appellari Iudæos. Primò, quia vocãtur recutiti, vnde Isaias: Recutita, inquit, sabbata, id est, iudaica, quoniam recisam verendorū cutē habent. Appellãtur etiam Palestini: vnde Ouidius: Terra *Palestino* septima culta viro. Et communi nomine Iudæi ab Iuda filio Iacob, qui vnus fuit ex duodecim Patriarchis. Quãtumuis enim duodecim fuerint tribus, quæ à duodecim filiis Iacob descenderunt, à Iuda tamen Iudæi ideò sunt appellati, ꝙ de regno Iudę hoc pacto prophetauerat Iacob: Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de fœmoribus eius, donec veniat qui promissus est. De tribu autem Iuda venit Dominus noster Iesus Christus. Notemus prætereà, quòd aliquæ sint octauæ deuotionis: vt sancti Nicolai, & S. Mariæ Magdalenæ, qui octauas non habent, sed quoniam sunt quarūdam ecclesiarū patroni, ideò eis fiunt octauæ. Sunt & octauæ venerationis: vt in magnis solennitatibus, & significationis, vt Petri & Pauli quæ secūdā significant stolā quā habituri sunt, videlicet corporis glorificationem. paulus historiographus diaconus Romanæ curiæ monachus Cassiniensis, cū die quodā paschalē cæreum consecraret, fauces eius raucæ factæ sunt, quū prius esset satis vocalis. Vt ergo vox ei restitueretur, in honorem S. *I*oãnis hymnū hunc cōposuit: Vt queant laxis, &c. vnde in principio petit vocis restitutionē, sicut restituta est Zachariæ merito S. *I*oãnis. De quo quidem dicemus, si primò festum Geruasij ac Prothasij breuiter exposuerimus. Et quidem hoc vnum hic dicimus, quòd in eorum officio cantatur: Loquetur Dominus pacem in plebem suam. Nec hoc sanè sine causatum temporis dicitur, quòd in horum festo reformata fuerit concordia inter Longobardos & Romanum *I*mperium. Cætera de illis historia plenè perstringit. *Festum Geruasij ac Prothasij*

De *natiuitate* S. *Ioannis*. CAP. CXXXVI.

Videamus igitur, modò de ipsius S. *I*oãnis Natiuitate, & primò quamobrē Natiuitas eius celebretur, cū ī peccatis fuerit cōceptus. Nullius .n. cōceptio facta in amplexu maris & fœminæ, potest esse sine peccato. Quidam enim sunt sine patre & matre, vt Adamus: Alij ex patre sine matre, cuiusmodi fuit Hæua: Alij verò ex patre & matre, quod est frequentius: vt Abelus: Alij tandem ex matre sunt sine patre, qualis est Christus. Vnde in persona illius dictū est, Ego sum vermis & nō homo, hoc est, secundū legē vermiū natus, nō autem hominum. Sed animaduertatur hic hominem prius, vt ita dixero, seminari, ac posteà

in vulua concipi,ibíque carnẽ formari. Verùm poſt quadragi
ta & ſex dies creari animam & corpori infundi,ſecundũ Theo
logos,quibus magis credendum eſt,quã Phyſicis. Celebratur e
go huius natiuitas ſecunda,quando nimirũ primò exit in luc
Nam prima eſt,quando ipſa anima corpori infunditur. Secund
verò quũ prodit in lucẽ. Quare iuxta ſecundã, ſine peccato fui
conceptus. Sanctificatus enim fuit in vtero, quemadmodun
Hieremias,in cuius prophetia hoc ita cõtinetur: Antequã exire
de vulua ſanctificaui te,&c. Quod quidem in huius figuram fo
taſſe dictũ fuit. Sed de quo genere ſanctificationis hoc iſthic d
catur Deus nouit. Sunt qui putent de ſanctificatione origina
dictũ fuiſſe, idq; hoc pacto probare conãtur,quòd videlicet ſpi
ritus ſanctus puerũ repleuerit,atque adeò vt ex iſtiuſmodi ſpi
tus ſancti repletione,& repleta fuerit mater. Atque ſi eſſet in o
Lucæ. ginali,foret vtique & in mortali. Ergo neque puer ſancto ſpirit
eſſet repletus,neque eius mater. Nec verò refert,ꝙ & mali qu
plurimi prophetarunt vt Cayphas & Balaam, & ꝙ aſina etian
locuta ſit. Verùm contra videtur,quod ei peccatum iſtud origi
nalẽ remiſſum non fuerit. Dixit enim Ioãnes ad Chriſtum: Eg
Mat. 3. à te debeo baptizari,& tu venis ad me baptizari. Ex quo intelli
gitur ipſum voluiſſe ablui à peccato originali. Sed intelligend
planè eſt ipſum hoc dixiſſe in perſona eccleſiæ,in qua etiam op
nione gloſſa eſt peruulgata.

De vigilia ſancti Ioannis CAPVT CXXXVII.

FEſtum ſancti Ioannis habet vigiliam, hoc eſt eius feſti die
præcedens: dicitur vigilia vel eius loco ieiunium, quòd vi
vigiliarum eſt inſtitutum: Fuit enim moris apud veteres,
in feſtiuitatibus viri cum vxoribus & filiabus ſuis ad eccleſian
conuenirent, atque iſthic cum lumine & candelis vigilarent
Sed quoniam in his vigiliis crebrò contingebat vt puellæ vitia
rentur,ac malitioſi opportunitatem haberent, quo flagitia ſu
commodè perficerent,ideò factum eſt, vt vigiliæ mutarentur i
ieiunia. Vnde etiam nunc antiquitatis nomen retinuit. Vocatu
enim vigilia. Celebratur autem natiuitas Ioannis, tum propte
hiſtoriam (habet enim Euangelium: Et multi in Natiuitat
eius gaudebunt,quod obſeruant Chriſtiani & pagani) tum pr
pter allegoriam & myſterium. Per Ioannem enim ſignificatur o
tus gratiæ,ex quo quidem fit vt tum magis ſolemnizemus pr
pter myſterium quam propter ipſam perſonam. Credimu
autem,quòd hic in vtero ſanctificatus eſt, ſicut Hieremias, vi
de eo die de Hieremia legitur. Sed quo genere ſanctificatio
nis nec ſatis liquet, nec legimus. Pleriq; tamen affirmãt ipſu
ab omni peccato fuiſſe mũdatum. Saluator autem attulit nob

ortu

tum gratiæ. Hunc Ioannes præcessit annuntiatione, natiuita-
, prædicatione, passione, & ad inferos descensione. Officium
is partim constat ex veteri testamento, partim ex nouo, quo-
am ipse fuit finis veteris & initium noui. Fuit namque quasi la
s angularis, hoc est, nouum & vetus coniungẽs testamentum.
uòd autẽ hoc festo ieiunamus, totum illud natum est ex sym
thia quadam & compassione qua ei cõpatimur, quòd ieiuna-
rit in deserto, atq; isthic vitam egerit admodum acerbam. So-
nt porrò hoc tẽpore ex veteri consuetudine mortuorum ani-
alium ossa cõburi, quòd huiusmodi habet originem, Sũt enim
imalia, quæ dracones appellamus, vnde in Psalmo: Laudate
ominum de terra dracones nos thracones vt quidam mendo
legunt scilicet terræ meatus. Hæc inquam animalia in aere,
lant, in aquis natant, in terra ambulant. Sed quãdo in aere ad
idinem concitantur, (quod ferè fit) sępè ipsum sperma vel in
teos, vel in aquas fluuiales eiiciunt ex quo lethalis sequitur
nus. Aduersus hæc ergo huiusmodi inuentum est remedium
videlicet rogus ex ossibus construeretur, & ita fumus huius-
di animalia fugaret. Et quia istud maximè hoc tempore fie-
t, idem etiam modò ab omnibus obseruatur. Est & alia causa
amobrẽ ossa animalium comburantur, quòd ossa sancti Ioan
in ciuitate Sebaste ab Ethnicis combusta fuere. Consuetum
m est hac vigilia ardentes deferri faculas, quòd Ioannes fue-
ardens lucerna, & qui vias Domini præparauerit. Sed quod e
m rota vertatur hinc esse putant quia in eum circulum tunc
descenderit vltra quem pregredi nequit, à quo cogitur
latim descendere, quemadmodum vulgi rumor de B. Ioan-
Christo adueniente ad summum peruenit, quum Christus
tabatur, posteáque descendit ac fuit diminutus, vt vel ip-
se testis est: Me inquiens, oportet minui, illum autem
scere. Quod quidem propterea dictum esse nonnulli arbi-
atur, quòd tum dies incipiant minui & decrescere, & in
risti natiuitate crescere. Verum eminuerò quia aliquando
ante festum sancti Ioannis decrescant, & ante natale Do-
i crescant, intelligendum est illud de natiuitate in matre,
ndo scilicet vterque conceptus est. Conceptus enim est Ioan
diebus decrescentibus: vt in Septembri, & Iesus cre-
ntibus: vt in Aprili. Proinde missa huius diei officium pe-
artim ex veteri, partim etiam ex nouo testamento, cùm in
quædam sint testamenti noui, quædam veteris. Nam lex &
phetæ fuerunt vsque ad Ioannem, ita vt hic fuerit tan-
m in medio constitutus veteris & noui testamenti. Posteà
en circuncisus est Christus. Eodem verò die & Ioannes

Euangelista in fossam descendit, sed quia propter natiuitatem B. Ioannis Baptistæ, eius festiuitas plenè venerari nō posset trāslata est ad natale Domini. Quare quum neque ibi propter festum S. Stephani vigiliam habere potuerit, hinc esse dicimus, quod hoc die duplex missa canatur, altera quidē de vigilia Euāgelistæ nimirum, Iustus vt palma florebit: altera vero de vigilia Baptistæ. Quanquam dicere possimus vigiliam Ioannis Baptistę plenum habere & absolutum officium. Ex quo sanè fieret, vt illo die celebraretur vigilia sancti Ioannis Euangelistæ.

De festo Apostolorum Petri & Pauli. CAP. CXXXVIII.

HVcusque de natiuitate S. Ioannis eiusq; vigilia actum est, sequitur deinceps festiuitas duorū Apostolorum, Petri videlicet & Pauli. De his magna est controuersia, vtrū eodē passi sint. Hericus enim Solitarius velle videtur eodē die eos anno tamen reuoluto, passos esse. Sed Pelagius Papa, atque alij sancti patres qui de illis scripserunt in Decretis, volūt illos eodē die eademq; hora sub pessimo illo Imperatore Nerone fuisse passos. Alioquin, enim falsæ essent historiæ de illis proditæ. Sed tamē in diuersis locis passi sunt, & diuersis pœnis. Petrus enim cruci fuit affixus. Paulus verò obtruncatus, quę pœna videbatur esse honestior. Nā ciuis erat Romanus, vt habetur in actibus Apostolorū. Posteà verò eorum corpora fuêre eodem loco eodémq; sepulchro posita, vbi multo tempore simul permanserunt. Sed ad fidē Christianā conuerso Imperatore Romano, & Christiana religione magis ac magis crescente, vtrique Apostolo suam peculiarē ædificauerunt ecclesiam & cum vellent corpora separare, dubitarentque quænam ossa Petri & quę Pauli, essent, illis orantibus ieiunio peracto, responsum est cælitus maiora esse ossa prædicatoris minora verò piscatoris. Atque ita sanè seorsim à sese mutuò ossa fuêre separata, & in suis ecclesiis posita. Quanquam verò horum festa eodem die celebranda occurrant, beatus tamen Grego. instituit vt festum Petri ipso die tantum celebraretur. Maior enim fuerat sanctitate, & Romæ primas tenuerat, sequenti verò die coleretur festum Pauli. Ipso tamen die Petri dicitur in missa oratio, siue, vt vocant collecta, illis duobus communis. Potest ergo hic missa inchoari vel de S. Petro, vel per huiusmodi introitum: Terribilis est locus iste. Quia eo die ecclesia Petri fuit dedicata. Quæritur autem hîc de Lino an Papa fuerit, atque itidem de Clero. Sed responsum est, & negatum, eosq; fuisse discipulos Petri, ac eius vicem in his duntaxat suppleuisse quæ ad actiuā pertinebant vitam, vnū videlicet intra muros, alterum, verò extrà: Sed Petrus vacabat orationi, vnde etiā nunc Romæ præter Papam & alius quispiam episcopus est.

Con

nſiderãdum porrò eſt inter dũ inueniri *Paulũ Petro* eſſe mi
rẽ,&quãdoq; etiã maiorẽ,vel inter ſeſe eos eſſe æquales. Sed
uſmodi cõtrouerſia hoc modo diſſolui poteſt: Fuit enim Pau
minor Petro, videlicet dignitate, q̃ hic fuerit princeps Apo
lorũ. Verùm eodẽ maior fuit prædicatione, & ęqualis & par
æ ſanctimonia. Horum itaque feſtum tria habet præcipua,
unium, octauas, & ſolennitatem. Ieiunium quidẽ, quia ſi cũ
regnare optemus, oportet nos etiã cum iis cõpati. in ſolen-
ate verò propter eorum glorificationem gaudemus. In octa
denique ob illorum futuram beatitudinẽ in corpore & ani-
,cuius certi ſumus, lætamur.

De diuiſione Apoſtolorum. CAP. CXXXIX.

DE feſto diuiſionis Apoſtolorũ magnæ authoritatis ſcrip-
tores varij diſſentiunt. Quidã enim volunt diuiſionẽ hãc
intelligendã eſſe quaſi quę Hieroſolymę poſt duodecim
os facta eſſet, quũ videlicet Apoſtoli partiti ac ſeparati fue-
ad concionandũ Ethnicis. Nõnulli verò putant feſtũ hoc eſ
ccipiendum de diuiſione Petri & Pauli, illa videlicet, de qua
erius mẽtio facta eſt. Illam enim tali die factam fuiſſe arbi-
ur, quod vtiq; benè fieri potuit. Dicitur autẽ hoc die magna
Apoſtolorum Sequentia cuius initium eſt huiuſmodi, Cœ-
narrant, & Euangeliũ Aſcenſionis, ſed non integrũ, vt q̃ ibi
pit, Et Dominus quidẽ Ieſus poſtquã loquutus eſt. Ad cuiꝰ
remæ partis probationem nonnulli hic mentionem faciũt
nobus diſcipulis Petri, qui quũ ad prædicandum miſſi eſ-
,& circiter viginti dies iter ingreſſi, alter eorũ mortuus eſt,
lter ad Petrũ rediit. Hunc aiunt fuiſſe B. Maternum. Sed pe-
ei tradidit baculum ſuum, ac ipſum remiſit præcipiens vt
orpus ſocij ſui adiret, & illud ſuo baculo tangeret. Quod
dem cùm hic feciſſet, è veſtigio alter reuixit ad tactũ baculi,
iam mortuus fuerat quadraginta diebus, Et ſic verum eſ-
ompletum eſt quod dixerat Dominus: Et maiora horum fa
s. Dominus enim quatriduanum ſuſcitauit Lazarum, quod
oppidò quàm magnum fuit: ſed magis quod ad tactum ba *Ioan. 14.*
Petri reuixit ille, quia iam mortuus fuerat quadraginta
bus.

De feſto S. Iacobi. CAP. CXL.

Eſtũ hoc Iacobi eſt maioris, fratris Ioãnis Euãgeliſtæ, & fi-
ij Zebedæi. Huius corpus quieſcit in Cõpoſtella, quę Hiſ-
paniæ pars eſt. Miſſus enim fuit vt Hiſpanis verbũ Dei con
aretur. Sed propter malitiam & duritiam Principum extrà
n ad fidẽ Chriſti neminẽ conuertere potuit. Quod quũ vi-
t vir ſanctus Hieroſolymã rediit, vt cõſpiceret an illi, quos

istic reliquerat, etiamnum satis essent in Christi fide confirmati, & inuenit multos in ea errãtes, imò qui iã ferè omnino ea deseruerant, propter Hermogenem & Phiļetum, qui magicis artibus quasi miracula faciebãt quibus homines miserè decipiebant. Verùm hos magos aggrediens Apostolus ad fidem conuertit, populúmque ad cultum Dei reduxit. Deinde verò quum ad Herodem duceretur, in via paraliticum quẽdam sanauit, & qui ipsum ducebat ad fidem conuertit, ac baptizauit. Tandẽ ab ipso Herode fuit obtruncatus. Tum magi illi qui iam eius facti erant discipuli, cum alijs tribus eisdem discipulis cum corpore in nauim ascenderunt, & sese sine rectore mari commiserunt, vt ei diuina prouidentia sepulturæ locum tribueret. Tandẽ nauis illa Hispaniæ applicuit, ad regnum Lupæ. Erat autem tum temporis regina quædam in Hispania istius nomine cuius vita & mores nomini planè conueniebant. Ad hanc ergo reginã discipuli al qui exierunt, & illi dixerunt hoc pacto, Dominus Iesus Christus misit ad vos corpus sui discipuli, vt quod recusastis viuum, saltem mortuum recipiatis. Ac narrauit illi totum istud miraculum, quo pacto illuc appulissent. Quod quum audisset Lupa misit eos ad crudelissimum quendam virum qui eos in carcerẽ detrusit. Sed quum hic prãderet, angelus Domini eos è carcere eduxit, qui ciuitatem exeuntes velut peregrini, populo vidente ac nemine impediente ad suos redierunt socios. Absoluto prandio Tyrannus ille ad se captiuos adduci iussit. Sed quum venissent ad carcerem qui illuc missi erant, inuenerũt carcerem apertum, nec in eo captiuos, quod Domino suo retulerunt, qui ira percitus extemplò famulis præcepit, vt eos insequerẽtur. Verùm quũ hi à ciuibus passim duos tales viros sibi visos fuisse, & pontẽ ciuitatis trãsiisse intellexissent, & ad eos impetu quodã cucurrissent, pons fractus est, & in aqua submersi sunt. Quod quidem simul atque audiuisset princeps, & sibi & suis timens, motus pœnitentia, alios misit, qui sanctos illos viros rogarent, vt ad se securi redirent, promittens quodcunque eis placeret se facturũ. Illi autem redierunt, & populũ ciuitatis ad fidem Christi conuerterunt. Quod factum Lupa regina summopere doluit, & redeuntib. ad se discipulis non ausa aperte eis nocere, fraudem verbis dissimulãs ait, Accipite boues quos habeo & plaustro eos iungite, & quò placuerit corpus Domini vestri abducite. Dicebat autẽ istud animo planè maleuolo. Nouerat enim boues esse indomitos ac fieri non posse, vt vel iungerentur, vel currui applicarentur, aut certè si posset, v currerent nunc horsum, nunc illorsum, atque eos ita dissiparent & occiderent, ac corpus ipsum caderet. Sed nulla est sap-

tia aduersus Dominum Discipuli enim posteaquã crucis signũ fecerunt, statim boues mãsueti velut agni facti sunt, nec hominis contrectationẽ veriti. Hi ergo Apostoli corpus in grandi saxo posuerũt, quod ita se corpori aptũ redidit, quasi humana opera ad id fuisset cõfectũ, sepulchrúmq; corpori ꝓbuit, Quod cùm ita simul cum corpore currui imposuissent, boues sine aliquo rectore rectà ad Palatium Lupæ currum aduexerũt, nec quieuerũt, donec ad ipsius Palatij mediũ peruenerunt. Quare stupefacta Regina, & tanto miraculo exterrita, ad fidem conuersa est, & ex suo Palatio sanctam dedicauit ecclesiam, omniáq; ornamẽta, quę possidebat isthic ad cultũ ecclesię cõsecrauit, ac felicissima tandẽ morte obiit. Colitur autem festum B. Iacobi octauo Calendas Augusti, nõ quod tũc obierit, (passus enim est circa Pascha, vt liquidò in huius diei epistolá constat: Misit Herodes Rex, &c.) sed ꝙ hoc die ei sit dedicata ecclesia in Compostella. Nec verò habet ieiunium institutionis festum hoc, ea ratione qua suprà ostensum est.

De festo Petri ad vincula. CAP. CXLI.

THeosebia vxor Theodosij Imperatoris, cùm per Alexandriã proficisceretur Hierosolymã, incidit in eius regionis homines, qui tũ tẽporis festũ in honorẽ Augusti Cęsaris colebant de triũpho habito aduersus Cleopatram & Marcũ Antoniũ. Quod cùm aduertisset Theosebia ægerrime tulit tãtũ honorẽ exhiberi Ethnico homini & damnãto. Cùm autem venisset Hierosolymã datæ sunt ei cuiusdã beneficio cathenæ, quibus sub Herode ligatus fuit Petrus. Tandẽ verò Romã rediens super eo, quod in Alexãdria viderat, summũ consuluit Pontificẽ, eíq; ostendit cathenas, quas Hierosolymę dono acceperat. Iussit itẽ Papa illas adferri cathenas quibus sub Nerone ligatus fuerat Petrus, quæ simul atque tangerẽt alias, ita fuerunt coniunctæ atq; implicatæ, ac si semper eædem fuissent. Quo quidem viso Theosebia iussit consilio Pontificis, ædificare ecclesiam in honorem B. Petri, & in ea cathenas illas collocauit. Dedicatio autem eiusmodi facta est Calendis Augusti, statuítque Pontifex, vt quod indiscreta, & inepta hominum voluntas huc vsque fecisset Principi Romano, modò idem Christianorũ pietas in vniuerso orbe semper faceret Principi Apostolorum Petro. Atque ad eum sanè modum solennitas Petri extinxit solennitatem Augusti.

De festo Machabæorum. CAP. CXLII.

HIc animaduertendũ est Machabæos hos non illos esse ex quib vnus fuit Iudas Machabæus, sed qui fuerunt filij Felicitatis, vt quibusdã placet. Alij affirmãt Felicitatẽ matrẽ

fuisse aliorũ septem fratrũ qui Christi nomine passi sunt & quorum nomina ignorat ecclesia. Hãc Felicitatem vocat B. Gregorius plusquã martyrem, ꝙ septies passa sit in septẽ filiis, & octauo tãdem in proprio corpore. Certè illa Felicitas cuius hi sunt liberi quorũ festum hic agitur, duplex sustinuit martyriũ, vidit enim filios diuersa pati tormenta, & deinde ipsa martyriũ sustinuit. Erant enim eius septem filij, tametsi non hos fuisse quidã putent. Meminit autem eorum festũ ecclesia tã orienralis, quàm occidentalis, quanquam nullius sancti veteris testamẽti pręter hos (si ita sint) contrà multorũ habet festa. Verùm hos vtraq; colit ecclesia, ꝙ propter legis obseruationẽ passi sint, cùm carnem porcinã comedere recusarent. Est rursus alia ratio quoniã numero septẽ fuerũt. Atqui septenarius numerus, vt est pręter cæteros plenus & perfectus, ita numerũ exprimit vniuersitatis. Quare in his septem significantur omnes martyres, tam veteris quàm noui testamenti. Atque exhibẽtur martyribus noui testamenti in exemplum, vt quemadmodum illi pro sua lege passi sunt, ita nos vel mortis periculum pro nostra adire non horreamus, si necesse fuerit. Sanè ergo huiusmodi festum magis celebratur gratia eorum qui significantur, quàm qui significant.

Festũ hoc instituit Calistus iij. ita vt hinc dicere sit necessariũ caput hoc nõ esse huius authoris, sed à scriptore quopiam fuisse posteà adiectũ. Sed cùm in eo omnia quib. vsus sum exẽplaria cõstanter cõueniãt, temere hic omittẽdũ esse non putamus.

De inuentione S. Stephani. CAP. CXLIII.

SEquitur dicendũ de festo B. Stephani, idq; de ipsius inuentione. Verum enimuerò considerandũ est eius inuentionẽ fuisse factã eo die, quo eiusdem celebratur passio, & contrà. Mutatio tamen hæc facta fuit duabus de causis. Prior est, quia Christ⁹ natus est in terra vt homines nascerẽtur in cœlo. Cùm ergo B. Stephanus fuerit protomartyr, & martyrium Sanctorum sit eorundem natiuitas in cœlis, meritò post natalem Domini colitur natiuitas protomartyris Stephani. Vnde illud vulgò protritum: Heri natus est Christus in terris hodie Stephanus nascetur in cœlis. Posterior ratio est, quia ad eius inuentionem cùm maxima hominum multitudo conuenisset, qui miracula quæ quàm plurima in inuentione Deus fecit videbant, maiori cultu annuatim illum diem celebrauerunt, quàm vel diem ipsius passionis. Statuerunt ergo sancti patres vt festum passionis transferretur ad hunc diem inuentionis, & contra festum inuentionis, ad festum passionis: quia hoc dignius est vt ideò maiori cultu diem illum annuatim celebrarent, & populus diem illum qui natale Domini sequitur, feruẽtiori cultu colebat in Augusto. Animaduertamus hic obiter, si festum alicuius martyris & confessoris concurrant, si illustrior sit confessor & plenum habeat officium: collectam siue orationem eius esse præponendam, & in altera solummodò alterius facien

dam mentionem siue commemorationem.

De festo beati Sixti & Transfiguratione Domini.

CAPVT CXLIIII.

POst hæc ordine dicēdum esset de festo B. Sixti, sed quia eius passio manifesta satis & nota omnibus est, ad alia transeam⁹. Hoc ipso die festum fit de Transfiguratione Domini. Non quòd tali die transfiguratio facta sit, sed quòd tunc temporis ab his, qui secum fuerant in monte primò manifestata & publicata fuerit. Præceperat enim Dominus, ne cuiquam dicerent, donec à mortuis resurrexisset. Illi autem vsque in hanc diem tacuerunt. Enimuerò sanè transfigurationem hanc certò constat factam fuisse sub finem Hyemis & circa principium veris, cùm videlicet de illa legitur Euangelium. Et notemus quidem Christi sanguinem eadem hac die confici ex nouo vino, si inueniri possit, aut aliquantulum ex matura vua in calicem expressa & quòd racemi benedicantur, indéque homines communicent. Quare autem hoc fiat, hæc est ratio, Quia ipso die cœnæ dixit Dominus Iesus Apostolis & aliis qui cum eo cœnabant, Amen dico vobis post hac non bibam de hoc genimine vitis, donec bibā illud nouum in regno patris mei. Quoniam ergo tum dixerit nouum & Transfiguratio Domini pertineat ad illum habitum quem nactus est post resurrectionem, ideò quæritur hoc festo vinum nouum.

De sancto Laurentio. CAP. CXLV.

NVnc de festo B. Laurentij breuiter dicendum, B. Sixtus cuius paulò antè mētionē fecimus, in Hispaniā profectus, inde secū duos iuuenes, videlicet Laurentiū & Vincētiū eius cognatū adducit Romā. Horū alter Laurentius nimirū cum eo mansit Romę, ac grauissima perpessus est tormenta, quemadmodum satis copiose tradit ipsius historia. Cognatus verò eius Vincentius reuersus est Hispaniā vitámque ibi glorioso finiuit martyrio. Hoc autē festū tria habet præcipuè, cuiusmodi habere solent magnæ solennitates, nempè ieiuniū, ipsius diei solennitatē & octauas. In tribus enim potissimū sanctus hîc habet priuilegiū. In ieiunio quidē primū ꝙ solus inter martyres habeat ieiuniū, vtpotè institutionis. Alterū verò in octauis, quoniā hic duntaxat & B. Stephanus octauas habent inter martyres, beatus verò Martinus inter confessores, vt dicetur posteà vbi de ipsius festo agemus. Postremū eius priuilegium quod habet, consistit in regressibus antiphonarum, veluti habet B. Paulus. Sed ille habet propter supremā pœnam martyrij, hic ob excellentiam prædicationis. Tria autem sunt in sacrosancta ecclesia priuilegia, Baptismus videlicet, prædicatio, & martyrium, verùm Laurentius

priuilegiũ obtinet martyrij. Nã quãlibet multi alij æquè grauia
ſuſtinuerunt tormenta, vt B. Vincentius & Georgius & forſitan
etiã maiora ac plura, non tamen iſta vniuerſa obſeruat eccleſia,
quę de illorum tormentis feruntur. Vel etiam propter loci digni
tatem eo gaudet prę cæteris priuilegio, quòd Romæ paſſus ſit.

De aſſumptione B. *Mariæ virginis.* CAP. CXLVI.

AGendum deinceps eſt de Aſſumptione beatę Marię. *I*n pri
mis tamen ſcire oportet, quòd ſanctorum tranſitus mul-
tis apellatur modis. Dicitur enim exitus, tranſitus, obitus,
natale, natiuitas, natalitium, dormitio, depoſitio, quemadmodũ
eſt Ioannis Euangeliſtæ, paſſio, & & aſſumptio. Sed hoc nomen
quaſi per antonomaſiam ſolummodò de beata Maria dicitur.
Verùm eſſe beatam Mariam, quod ad animã eius attinet, Aſſum
ptam fuiſſe certò nouimus: an verò corpus illius poſteà etiam a
ſumptum fuerit, profectò incertum eſt. Piè tamen credimus ip
ſam integrè fuiſſe aſſumptam, ſed prius anima, ac deinde corpo
re. Nihilominus tamen mulier quædam religioſiſſima appellata
Elizabeth, quæ etiam nunc in viuis eſt, habitátque in finibus Sa
xoniæ, ait ſibi eſſe reuelatum, quod circiter dies quadraginta a
ſumptum fuerit corpus poſt aſſumptionem animæ. De qua re
opuſculum quoddam compoſuit, ſed non eſt in Romana eccle-
ſia comprobatum. Quæritur autem quamobrem illo die cante-
tur Euangelium de beata Maria Magdalena & Martha? Ad cu-
ius rei euidentiorem declarationem ſciendum eſt, quandoque
Euangelium legi in eccleſia tot rationibus, quot à nobis an-
tè ſatis expoſitum eſt. Fit nanque vt interdum legatur Euan-
gelium propter rem ipſam quam continet, cuiuſmodi eſt
de Trinitate: interdum verò propter rei partem aliquam, vt eſt
Liber generationis, quod ob vltimum verſiculum quo Chri-
ſti fit mentio, recitatur. Legitur & aliquando propter totum,
quale iſtud profectò eſt, quòd in circuncisione dici conſue-
tum eſt: Poſtquam conſummati ſunt dies octo, & c. Si non-
nunquam propter tempus, vt in prima die Quadrageſimæ, a
propter ieiunium: nonnunquam propter lætanias, cuiuſmo-
di iſtud eſt Euangelium, quod oui, piſcis, ac panis mentionem
facit. Nonnunquam denique cauſa loci, veluti hoc quod in Se-
ptuageſima legitur: Exiit homo qui ſeminat, ſeminare ſemen
ſuum, & c. Dicitur autem homo hic fuiſſe beatus Paulus, qui
ſeminauit ſemen, id eſt verbum Dei. Atque ideò illo die recita
tur collecta de ſancto Paulo, ſub cuius finem habetur: Docto-
ris gentium, &c. Eo nanque die D. Papa in beati Pauli eccleſia
ſacrum celebrat. Poſtremo Euangelium aliquando verò iuxta
hiſtoriam, vt in Circuncisione, aliquando verò iuxta ſuam

alleg

allegoriam, quemadmodum hoc est, quod in assumptione Mariæ virginis de Maria Magdalena ac Martha legitur. Quod ergo hic istiusmodi legatur euangelium, indicat vtranque vitam, & contemplatiuam & actiuam in vna Maria virgine fuisse. Ipsa enim fuit Magdalena, hoc est, quæ circa vitam contemplatiuam versabatur. Ipsa fuit Martha, id est, quæ circa actiuam vitam tota etiam fuit occupata, quemadmodum ex multis locis liquidò probari potest. Nam & in cõtemplatiua ipsam sedulò versatam fuisse, vel hæc verba satis declarant: Maria autem conseruabat
omnia verba hæc, conferens in corde suo. Habet autem festum Luc. 2.
hoc ieiunium atque octauas præter cætera Mariæ festa, cùm & nullum eius sit maius aut celebrius: quemadmodum de quolibet etiam alio sancto censendum est, vtpotè cuius transitus solennior sit, quàm eiusdem festum aliud. Ab hoc tamẽ excipitur festum Ioannis Baptistæ quippè quòd eius natiuitas longè maior sit, quàm passio, idque ob eiusdem significatum atque annũciationem. Notemus verò hic quinque esse festa Mariæ virginis authentica ac comprobata, quorum primum est Natiuitas. Festum enim conceptionis aliqui interdum celebrarunt, & adhuc
fortassis celebrant, sed authẽticum atque approbatum non est: Vide conc.
imò enimuerò prohibendum potius esse videtur. In peccato nãque Basiliẽ
concepta fuit. Alterum verò est Parientis, hoc est in Natali se, &c.
Domini. Sed quoniam tum & filij festum agitur, quod plenum Firmissi-
exigit officium, nullam eius seruamus solennitatem vsque in mè de con
octauas. Tum enim omnia responsoria de beata Maria cantan- sec. di. 4.
tur cum prima eius diei Missa, cuius introitus est: Vultum tuum. Missa autem secunda de puero est Tertium festum Mariæ est Purificationis, & quartum Mariæ ad Martyres, quod modò festum Omnium sanctorum appellatum est. Denique quintum est Assumptionis, cuius gratia hæc omnia tradimus. Prætereà & illud hic animaduertere opere precium est, nempè quatuor in vniuersum esse de beata Maria Euangelia, quorum vnum est: Missus est Gabriel, tametsi quidem non nisi in aduentu & in eius annunciatione vsurpetur: alterum, Extollens vocem quædam mulier: tertium, Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione. &c. & quartum tandem: Stabat iuxta crucem. Atque hæc quidem tria postrema eiusmodi sunt, vt quotiescunque peculiaris Missa de ipsa celebratur, cani aut legi possint. Meminerimus interim festum Annunciationis non tam Mariæ esse, quàm Domini, imò potius huius, quàm illius, vt hic sint, quòd idem habeatur præfatio in Natali Domini, quæ in eiusdem Annunciatione. In hoc itaque Assumptionis festo Psalmi

atque alia quæ generatim dici consueuerunt in dedicatione e-
clesiæ, speciatim de B.Maria cantantur. Vt enim Ecclesia ma-
est omnium sanctorum, noménq; tenet virginitatis, videlicet m-
tis ac fidei quæ corporis præfertur virginitati, sponsa Christi d-
cta: vnde illud, Despondi vos vni viro, virginem castã exhib-
Christo. Sic profectò B.Maria dicta & virgo est, & sanctissima s-
ctorum. Recitantur autem lectiones ex cantico amoris, nemp-
Osculetur me osculo oris sui. Vnde & respõsoria atque antip-
næ petuntur. Illud quoque diligenter obseruandum est, nimi-
hoc tempore legi oportet libros Salomonis, primò quidem pa-
bolas, ídq; ab initio Augusti, deinde Ecclesiasten, ac tandem
tiam canticum amoris cuius dimidium in hoc festo vsque ad
ctauas legitur, reseruato altero dimidio vsque in natiuitatem
Mariæ. Quartò verò recitatur ecclesiasticus, quintò liber Sira-
sextò denique liber Philonis, scilicet Sapientiæ, qui appellat-
est Salomonis, quòd sententias contineat Salomonis: Philon-
autem, quòd ille eas in librum redegerit. Nec verò conuenit
ipso die Assumptionis sermo hic Hieronymi in Ecclesia legatu-
sed in capitulo vtique ad quod nimirum propriè cõpositus vi-
ri potest. Ad postremum ergo hic animaduertere, quod pau-
antè dictum est, virginitatem videlicet mẽtis præualere integ-
tati corporis. Quod enim hoc verum sit facilè ex verbis B.M-
riæ constare potest. Ait nanque hoc modo: Respexit humilita-
ancillæ suæ. Non inquit, virginitatem, sed humilitatem, hoc e-
fidem & puritatem mentis. Atque hæc de festo Assumptionis
cta sufficiant.

De decollatione S. *Ioannis.* CAP. CXLVII.

VT modò decollationẽ Baptistæ aggrediamur, præcipu-
lud cognoscẽdũ est, ipsum tempore Paschali fuisse dec-
latum, & corpus quidem à discipulis suis Sebastæ sepult-
caput verò minimè. Quid autẽ de capite eius posteà actũ s-
& quemadmodum in Aquitaniã venerit, dicetur alibi. Mouet-
hic quæstio, cùm truncus in alio loco, atque in alio caput fue-
sepultũ, in vtro illorum dicatur *Ioannes* sepultus? Sed huic co-
trouersiæ ex suprà dictis dari potest solutio. Pergamus ergo.
eo loco vbi corpus erat sitũ multa indies Deus & maxima op-
rabatur miracula, ita vt isthuc magna Christianorũ turba co-
fluebat. Quod sanè cùm Ethnici vidissent, molestè admodũ
ferunt, & quoniã hoc tẽpore imperabat *Iulianus* apostata ma-
mus Ecclesiæ persecutor, in dedecus Christianorũ sancti *Ioã-*
mausolæũ destruxerũt, & ossa eius per agros sparserunt. Sed
& illuc Christiani venirent, nec miracula cessarent, rursus E-
nici ossa collegerunt & combusserunt. Verùm digitus ille q-

Dominum ad Iordanem venientem demonstrauerat, inquiens, Ecce agnus Dei, comburi non potuit. Multi tamen Christiani, qui Ethnicis intererant, dum ossa colligerēt, quę potuerāt, reseruarunt. Atque ob hanc quidem rationem placuit D. Gilberto, festū hoc potius collectionis dici debere, quàm decollationis. Nō desunt qui putant B. Theclam digitum S. Ioannis, qui comburi non potuit, ex oris transmarinis detulisse in Mauritaniā, ibique in honorem B. Ioannis ecclesiam construxisse, quæ hoc die fuit dedicata. Quare statutum fuit à Pontifice, vt hic dies per vniuersum orbem Christianum beato Ioanni sacer haberetur, iuxta quod videtur festum hoc appellandum esse dedicationis. Festū Bartholomæi prætermittimus, quod quæ hic essent dicenda, satis cumulatè eius tradat historia. Concionatus tamen est verbū Dei in India, vbi primo die fuit excoriatus, altero obtruncatus & translatus Beneuentum.

De S. *Augustini festo.* CAP. CXLVIII.

CIrca festum Augustini hoc tantum inquisitione dignū esse videtur, vt cùm eodē die plura cōcurrant festa, veluti Augustini, Hermetis & Iuliani, cuiusnā potius officium celebrari illo die debeat consideremus. Nam in eam rē huiusmodi dari potest responsio, & in alia his similia: Si omnes martyres sint illius, qui inter eos maioris esset nominis officium celebraretur. Si verò alius confessor, alius martyr, vel plures fuerint martyres, & si confessor maioris sit nominis, quàm martyr, aut priuilegium aliquod habeat, vt B. Martinus, & eius officiū generatim in ecclesia Dei sit institutum, dicendū profectò est officium de confessore, & mentio siue memoria facienda est de martyre. Si autem non, celebrandum est de martyre.

De *natiuitate B Mariæ.* CAP. CXLIX.

DEinceps sequitur Natiuitas B. Mariæ. Festū hoc olim fieri nō cōsueuit, sed quodā tēpore vir quispiā pius cùm noctu oraret audiuit Angelos in cœlo canentes. Idē accidit pluribus annis eadē per nocte. Quare petiit à Domino vt quid hoc rei vellet, ipsi reuelaretur. Et indicatū est ei Angelos ita in cœlis gaudere, ac velut solennizare, quod istiusmodi nocte nasceret beata Virgo. Ille igitur rem, quam audiuerat, ad papam refert: qui cùm intellexisset eum virū esse sanctum & magnæ authoritatis, credens ipsum vera loqui, instituit vt per totum mundum Christianum festum hoc celebraretur. Nec verò habet ieiunium, vel octauas institutionis. Potest tamen nihilominus habere deuotionis. Legitur hoc festo Euangeliū: Liber generationis, vbi agitur de genealogia Christi. Sed quærit cur in

gere

generatione potius cōputetur Ioseph, quàm B. Maria, cùm Chri-
stus non sit filius Ioseph. Verùm enimuerò in veteri testamēto
potius solet fieri computatio per viros, quàm per fœminas, nec
multum refert per quem hic fiat computatio, cùm Ioseph & B.
Maria eandem habuerint generationem. Et sanè Christus ma-
luit fabri filius vocari, quàm vt mater sua lapidibus obrueretur.
Re vera filius fabri fuit, non illius Nazaræni, sed fabri eius, qu
fabricatus est Auroram & Solem.

De sanctis Sapientia, Felice, & Audacto. CAP. CL.

SApientia mulier fuit sancta quæ tres habuit filias: Fidem,
Spem, Charitatem, quæ omnes martyrium cum matre susc-
perunt. Sed de Beatis Felice & Audacto sciendū est, q̄ cùm
beatus Felix pro Christi nomine ad martyrium duceretur, qui-
dā subitò sese in medium protulit, inquiens: Et ego sum Chri-
stianus, ad quem respōderunt carnifices: Ergo & tu venies. C
igitur nomen illius ignoraretur, appellatus est Audactus, qua
beato Felici audacter associatus.

De exaltatione S. Crucis. CAP. CLI.

EXaltata fuit S. Crux, eiúsque festum institutum eo tempo-
re quo Heraclius vicit Cosdroen Regem Persarum. Hic a
tem Cosdroe cùm destructa Hierosolyma, crucem Domi-
ni inde abstulisset, facta domo ad similitudinem cœli, fecit si-
bi in ea sedem, ac lignum à dextris posuit loco filij, gallum à si-
nistris loco spiritus sancti, atq; ita ipse in medio stans se Deum
& Dominum appellari voluit. Quod audiens Heraclius Impe-
rator Romanus aciē mouit iuxta Dannubium illum, qui apu
Persas est, non hunc qui in Sueuia oritur. Nam alterum illū for-
tè ex his partibus in illas venisse dicere possumus & nomin
huius esse appellatum, sicut Troiani fecisse dicuntur. Hinc v
cto filio Cosdroes in singulari certamine, crucem Domini tu
lit Heraclius, voluítque illā in suum locum restituere. Sed cu
appropinquaret Hierosolymam, portæ ciuitatis per se fueru
clausæ, vt non intrare potuerit. Quod cùm vehementer adm
raretur, audita vox est è cœlo, inquiens Regem Regum nō s
intrasse Hierosolymam phaleratum, sed humilem & super as
nam sedentem. Atque hic statim suam agnoscens elationem, e
equo desilit, & valdè est humiliatus, ac portæ sua sponte
apertæ sunt, nudísque pedibus ciuitatem intrauit. In huius in
gressu multi diuersorum genere morborum per crucem cura
sunt. Ferūt ab Adamo Seth filium eius missum fuisse in Para
sum, qui ramū inde sibi datum ab Angelo retulit ad patrē, q
statim illius arboris mysterium cognoscēs, eam terræ inser
in magnam arborē procreuit. Posteà verò cùm in templi æ
ficati

…atione ex diuersis mundi partibus arbores …erentur, alia …est illa & relicta tanquã inutilis. Vnde deinceps ad foueas quasdã ciuitatis posita est, per quã cõmodè transire possit. Hãc cùm vidisset Regina Saba, noluit transire, sed adorauit. Posteà autẽ reiecta est in probaticam piscinam, quæ tẽpore passionis Christi desiccata fuit, actum apparuit lignum, cui quum aliud non inueniret Dominum affixerunt. Maior verò est festiuitas inuẽtionis quàm exaltationis, quòd ab Eusebio fuerit instituta, qui eo die fecit populum cõuenire ad adorandum crucem. Fuit enim hic Pontifex Romanus trigesimus.

De *B. Mauritio, eiusque socijs.* CAP. clII.

SEquitur videndum de festo B. Mauritij, & Thebea legione. Multæ sunt Thebæ, vna in Aegypto à Busiride Rege Aegypti cõd ta, dicta alio nomine Heliopolis. Ex hac oriundus fuit Mauritius: atque inde dicuntur Thebei. Alia est in Bœotia à Cadmo Agenoris filio cõdita, à qua dicti sunt Thebani. Tertia est in Iudæa, vnde appellati sunt Thebites. Illi verò qui cũ Mauritio mortui sunt erant ex Thebe Aegyptiorum. Cùm ergo Galli exercitum suum in Romanos eduxissent, dux Aegypti collegit exercitum in quo fuit beatus Mauritus, qui sub se habuit legionem, virorum scilicet sex milium sexcentorum & sexaginta sex. Verùm quum iam essent in exercitu, Tyrannus voluit eos cogere ad adorandum Idola, qui vt non voluerunt, ita decimam accepit partem atque interfecit. Quod animaduertens Mauritius, sermonem suum conuertit ad socios, orãs vt viriliter agerent & starent, qui sic ab eo corroborati, martyrium perpessi sunt. Sed illi priusquam Romam venissent sunt baptizati.

De *sancto Matthæo.* CAP. clIII.

DE beato Mattheo hoc tãtum dicimus, quòd Leuita fuit, ideóq; in lege magis edoctus. Inde est quòd profunde significationis oppositiones aduersus hostes suos fecerit. Fuit autem Hebreus, quare & Hebræis Euangelium Hebraicè scripsit. Vbi obiter animaduerte, nos Hebræos dicere, si quando de lingua loquimur, Iudæos cum de ritu vel gente. Posteà huius liber translatus est in Græcum, & deinde de Greco in Latinum. Prædicauit autẽ sub Caio Caligula, qui sic nominatus est, quòd quum nasceretur in expeditione caligis fuerit coopert⁹ Scripsit verò Ioãnes sub Nerua, Marcus sub Nerone. Sed quo tẽpore Lucas scripserit, incertum est. Nomẽ hoc Mathęus, vt inquit Beda, in sua ortographia p duplex tt scribitur.

De festo Angelorum siue Michaelis.

CAP. clIIII.

FEstum Angelorum, quod hoc tẽpore colitur est dedicationis, quãdo eis Basilicæ dedicatæ sunt, quoniam hoc festũ omnium Angelorum dicitur. De Barbarorũ autẽ fuga & tauro agitur inter Pascha & festũ Ascensionis, quãdo de festo Angelorũ agitur. Proinde verò de nominibus *Angelorum* dicimus, ꝙ nec sibi nomina imposuerunt, nec eis à Deo data sunt, sed ab hominibus, à quibus autem, nescimus. Cæterum in festo S. Michaelis cum de Angelis omnibus agatur, Michael nominatur, quia ipse præest Paradiso, & ad suscipieudas animas Princeps est cõstitutus. Hic quoniam in Gargano monte visus sit, &c ipse locum sibi in alto elegerit, ideò ei vbiq; ferè terrarũ in edito loco Basilica cõstituitur. Sãctis verò quasi hominibus terrenis in imo tẽpla dedicantur. Dicunt autẽ nonnulli tot esse in quolibet Angelorũ ordine legiones, quot sunt legionis vnitates, scilicet sex mille sexcentę & sexaginta sex. Certum est tñ plures esse legiones, quàm ordines, vnde *Dominus* inquit petro: Nescis, ꝙ si rogauero patrem meum, mittet mihi plusquam duodecim legiones Angelorum. Ait Haymo tertius Episcopus Halberstatensis, ꝙ si quis posset videre spirituales creaturas, ita eas videret ebullire in aere, tanquam minimas atomos in splendore Solis. Constantinus etiam Imperator, quum ad oras transmarinas proficisceretur, inuenit Eusebiũ virũ sanctissimum, cui dixit, Vir sancte, pete à me quo tua ecclesia ditetur. Ille verò respondit, Ecclesiã suã satis diuitiis abundare, sed se rogare, vt in omnibus mundi plagis scrutentur nomina sanctorum, & eorum passionum tempora, ac sub quibus & quẽadmodum passi sunt, rescribat. Quo quidẽ facto refert Eusebi⁹, quolibet anni die plusquã quinq; millia sanctorum festa cõcurrere. Vnde fertur Gregorius dixisse: Totus mũdus sanctis plenus est. Quod aũt Michael dicitur pugnasse cõtra draconẽ, allegoricè quidã intelligi volũt, videlicet Michael id est, Christus. Dicunt tñ alij historicè esse intelligẽdum, quoniam scilicet mysterio Michaelis & Angelorum eius depulsus est diabolus. Quamobrẽ ita etiã depingitur in ecclesia ꝓpter laicos. Quæritur prętereà vtrũ Michael sit nomẽ vnius Angeli, an verò plurium? Dicunt aliqui vnius esse. Sed putant alij, ꝙ quando vnus Angelorum mittitur ad aliquod magnum & mirabile faciendum, is Michael nuncupetur. Certũ est autẽ Michaelem fuisse, qui missus est in Aegyptum, & celebres illas ac famosas plagas fecerit, & mare rubrum diuiserit.

De sancto Remigio. CAP. CLV

SAnctus Remigius Gallorum dicitur põtifex, quoniam primus Regem Gallorum inunxit, atq; ideò in tãto honore & vene

veneratione habetur in Frācia, vt festum illud obfuscat festum beati Michaelis.

De sancto Luca. CAP. CLVI.

LVcas natione fuit Syrus, patria Antiochenus, & prædicauit in Bithinia, atque isthic propria morte absque martyrio vitam feliciter finiuit. Vixit autem octuaginta annis, & duo volumina posteritati reliquit, Euangelium videlicet, & Actus Apostolorum. Fuit discipulus Pauli, à quo, quæ docuit, didicit, sicut Marcus à Petro. In prologo tamen Euangelij inuenitur, quod ipse didicisset à quibusdam qui à principio fuerunt cum Domino. Ex quo sequi videretur, quòd nō ex Paulo didicisset, cùm hic à principio cum Domino non fuerit. Verùm quædam ex Paulo didicit, quædam etiam ex aliis, sed maximè tamen à Paulo edoctus est.

De Simone & Iuda. CAP. CLVII.

IAcobus, Simō, Iudas, qui & Thaddæus, Ioseph Barsabas, qui & Iustus cognominatus est, ne propter iniustitiā ab Apostolatu fuisse repulsus credatur, fratres fuerunt, inter hos, s. Ioseph Barsabam, & Matthiam facta est sortitio. Atque ille quidē Iacobus frater Dñi dictus est, quoniam omnes cognati Hebræo idiomate fratres vocabātur, vel quia ipsi erat quàm simillimus. Ioseph verò cognatus dicitur Dñi, vel quia pater putatiuus erat, vel quia cognatus esset ex parte matris: nimirum B. Mariæ. De Simone fertur, ꝙ sit crucifixus. Sed prius tamen in Ægypto prædicauit, ac posteà venit Hierosolymam, atq; istic post beatum Iacobum minorem, qui dictus est frater Dñi, creatus est Episcopus. Vixit autem centum & viginti annis, suscitatque antequam moreretur triginta mortuos, filium nempè sui hospitis submersum fluctibus, & eius gratia cæteros. Obiit verò annorum centum & viginti in Bosphoro, nō in Pastophoro, vt quidam censent. Est autem Pastophorium, vt nonnulli volunt, porticus templi, in qua iacebant custodes templi. Iudas verò prædicauit apud Persas & Medos, atq; isthic mortuus est apud Harmenios.

De festo omnium Sanctorum. CAPVT CLVIII.

POsteaq̄ hæc de sanctis hucusq; prosecuti simus, necessariū planè est vt ad maximū illud & generale festū veniamus, videlicet omniū sanctorū. Sed quamobrē istud fuerit īstitutum, & quare hoc præsertim tempore fiat, satis vt ego quidem arbitror suprà ostensum est. Pauca tamen adhuc de eo dicēda restāt, nimirum de ieiunio & ordine ipsius officij. Festum ergo hoc ieiuniū habet institutionis, nec debet profectò aliquis comedere nisi à vesperis, nec ieiunium oportet mutari, vt quidā

faciunt propter festum S. Quintini. Ait enim ille, putásne sanc
gaudeant cibis, qui meruerunt. vitam ieiuniis? Quoniam au
festum hoc omnium est sanctorũ, ideò variatur illius officii
prout habetur varietas sanctorũ. Prima. n. antiphona, prima
ctio, & primũ responsum cantatur de Trinitate, quod festu
est Trinitatis. Secundò loco canitur de B. Maria, tertio de A
gelis, quarto de Prophetis, quinto de Apostolis, sexto de Mar
ribus, septimo de Confessoribus, octauo de Virginibus, non
de omnibus Sãctis. Atque in horum quidẽ officiorum lecti
nibus obseruatur authoritas. Nã præstantior in ecclesia, si E
scopus præsens fuerit, recitabit lectionem de Trinitate, vel D
canus, vel saltem Sacerdos, & sic fiet descensus in legendo p
sonarum, vsque ad pueros. Octauam nanque lectionem leg
vnus ex pueris. Nonam enim lectionem maioris est recitar

De officio mortuorum ac ratione sepeliendi. CAPVT CLI

NVnc agendũ est de officio mortuorũ, & quidẽ primò d
loco vbi debeant sepeliri, secundò de iis qui sunt sepel
di, & de modo ac ratione sepeliendi, tertiò quis eam i
uenerit, & quamobrem, ac tandem de ipso officio. Non pu
esse operæpretium vt eam repetamus diuisionem quam in i
tio de locis fecimus, ad quam nos lectorem modò remittimu
Verum illud duntaxat hic sciamus religiosum locum dici e
iuxta leges & instituta Romanorum in quo sepelitur corp
alicuius hominis, seu caput tantum. Ac ideò caput dico, qu
niã nullus duas habere potest sepulturas, sed vbi caput est, i
hic alicuius esse dicitur sepultura. Siue ergo Christianus, si
Paganus, siue infans, etiam nõ baptizatus, aliquo in loco se
liatur, secundum Romanorũ instituta, locus ille religiosus a
pellabitur, at verò Christiani non eum locum censent esse r
ligiosum, vbi sepelitur Iudæus vel Paganus, vel infans n
baptizatus, sed tantum vbi Christianus, vsque adeò, vt si ex
municatus aliquis sit ibi sepultus, inde extrahatur, atq; ext
cœmiteriũ eiiciatur. Locus autem iste diuersis appellatur n
minibus, vt cœmiteriũ, & polyandrũ. Atq; ipsum sepulchru
huiusmodi, Mausoleũ, dormitoriũ, monumẽtũ, ergastulũ, s
cophagus, pyramis, tumulus. Dr aũt Cœmiteriũ à Græco v
bo coimao, quod est sopio: quasi quod isthic mortui dormi
vnde etiã nominatũ est dormitoriũ. Poliandriũ locus appe
tur, vbi multa sunt sepulchra publica. Mausoleum dictũ e
Mausoli sepulchro, ꝙ Arthemisia eius vxor ædificauit ita eg
giis operibꝰ, vt inter septẽ orbis miracula numeretur. Atto
tur enim in altitudinẽ vigintiquinq; cubitorũ, ac columnis
gitur trigintasex. Quare ab hoc sepulchro oĩa preciosa sep

um dari, accersito archidiacono statim algētem iussit vestiri. Quod cū archidiaconus facere distulisset, irrupit pauper in sararium, quod intrauerat Martinus cōquerēs se à clerico dissimulatum, atq; algere deplorans. Eo audito Martinus ilicò occultè suā eduxit tunicā, ac suo concessit precatori, petiítq; ab archidiacono priusquā celebraret tunicam, q̃ pauperi emere iusserat, atque eam vilem, hispidam & breuem clanculum induit. Atq; ita sanè parauit se ad celebrandarum missarum solennia. Sed cùm ante altare, vt moris est in præfatione, sisteret, manúsq; ad Dñm subleuaret, ita vt brachia eius facilè ob amplitudinem & breuitatem manicarum conspicerentur, ilicò aurei torques ipsa honestè operuerūt, & supra caput eius igneus globus visus est. Quo quidem declaratum fuit spiritum sanctū in eum descendisse, ad confirmationem & robur, sicut in Apostolis ipso die Pētecost. Quapropter ergo nō immeritò dictus est par Apostolis. Fuit autē oriundus ex Pannonia, quæ est pro Austriam, vnde etiā fuit B. Hieronymus. Fecit prætereà multa signa & innumera miracula, quæ conscripserunt Sulpitius & Fortunatus, vt qui ipsum multum adamarunt. Quod autem ad officium attinet considerandum est, hunc solum inter cōfessores institutionis octauas habere, sicút & beatus Laurētius vigiliam, q̧ ipso die passionis suæ dixerit, quod in eius festo repetit ecclesia, Igne me examinasti, &c. Sed Martinus ī agone mortis dixit astanti dæmoni. Nihil in me inuenies cruēta bestia. Ecce quàm optimè conueniunt merita. Ergo ille tanquam qui cæteros martyrio longè superarit, vigiliam habet, atque hic confessor cæteris item præstantior, solus habet octauas.

De festo Andreæ & Thomæ Apostolorum.

CAPVT CLXIIII.

COgnoscere operepræcium est Andræam colore fuisse nigro, barba prolixa ac statura mediocri. Hoc ideò à nobis dictum sit, vt sciatur qualis in ecclesia pingi debeat, quod simili ratione faciendum esset in omnibus Apostolis atque aliis sanctis. Cætero quin enim mentiremur in litera laicorum, nempè in picturis. Concionatus autem est in Achaia & Athenis, ac circa illas partes. Valdè excellentis fuit meritò, nec id quidem sine causa beatus Gregorius adeò ipsi fuit addictus, vt primum eius fecerit officium, & monasterium ei condiderit, vbi item & monachus extitit. Quadraginta mortuos simul suscitauit, quòd de nullo alio legitur. Filius tanque sui hospitis, cùm nauigaret cum triginta & nouem sociis naue fracta submersus est, cuius pater cùm miserè lamentaretur in littore, misericordia motus Andræas fudit

preces ad Dominum,& redditi sunt vitæ vniuersi. Tandem ad se proconsul Aegeas vocauit Andræam, vt idolis sacrificaret, qui quẽadmodum noluit & recusauit, vt in ipsius vita legitur, ita vt eum cruci affixerunt, reclamanti & inuito populo. Pependit itaque integro biduo in cruce per transuersum, vt nonnullis placet, positus. Nihilominus tamen prædicauit, & verbum Dei cõcionatus est. Tandémque feliciter ad superos migrauit. Vigiliã institutionis non habet: quia in tempore est ieiuniorum, quare necesse non fuit, vt ei vigilia institueretur. De beato autẽ Thoma nihil equidem quod hic dicere necesse sit habeo, cùm vita eius ex historia, quæ de ipso conscripta est satis abundè cognosci queat. Hoc tamen adiiciendum putaui, ipsum ieiunium institutionis non habere, ob eandem causam, qua neque Andręã habere diximus. Legitur verò hic Euangelium : Thomas vnus ex duodecim. Qua ratione id fiat satis ex iis patet, quæ suprà à nobis dicta sunt.

Ioan. 20.

Totius operis conclusio.

IAm ergo duplici hactenus rõne pro ingenij nostri tenuitate Ecclesiastica officia, & quę ad ea pertinere videbãtur exposuimus, primò quidẽ generaliter, ac deinde etiã specialiter, sigillatim eo ordine explicando, quẽ anni circulus nobis demõstrauit. Festa itẽ Sanctorum in suo loco, hoc est, eo die quo celebrari cõsueuerunt, commodè (vt nos quidem putauimus) reseruauimus, vt quo die cuiusque festum fieri dicimus, isthic & eiusdem festi ratio haberetur. Nec verò est, quod quis æstimet ita hæc absolutè à nobis tradi potuisse, vt in iis nihil planè desideraretur, cùm diuina officia eiusmodi sint, vt plenè ac sufficienter in multis explicari non possint.

Diuinorum officiorum
FINIS.

Soli Deo sit gloria
Cum matre nostra Ecclesia.

